Donato della Porta

milanói ékszerész

l.

Balogh Adatok Milano

10. l.

(Kétszer emlitve)

CZÉHE

Z a sc
kiállítá
ipar te
iparéle
munka
faj so
zomán
azok
munká
hatalmának megszilárdításához.

íroly uralma alatt kisérlették meg;
zia korában lépett életbe.
k. Az ő uralma alatt veretnek az
rák veretektől, hogy a birodalmi

Nagybánya) jegyek alkalmazása a
melynek értelmében a Habsburg-
g a sort A jegygyel, B Körmöcz-
át stb.
gát. Az utolsó magyar denár
zzel a polturák verése is megszűnt.
szast régi gyakorlat szerint, de a
jok vannak; I. Ferencz ehhez az
kön. Erbländische Scheidemünze;
ékben is (Körmöczbánya, Nagy-

st. V. Ferdinánd képével magyar
ör jelenik meg a magyar fel-

gű papirpénzeken kívül városok,
kségpénzeket.
zmonarchia numismatikai közös-
etűjelzést használva. 1858-ban a
ni legújabb korig volt érvényben.
dicsőségesen uralkodó királyunk

Ð Donato Aůlivo

velencei ötvös

l.

Balogh Erdélyiren

159/9. l.

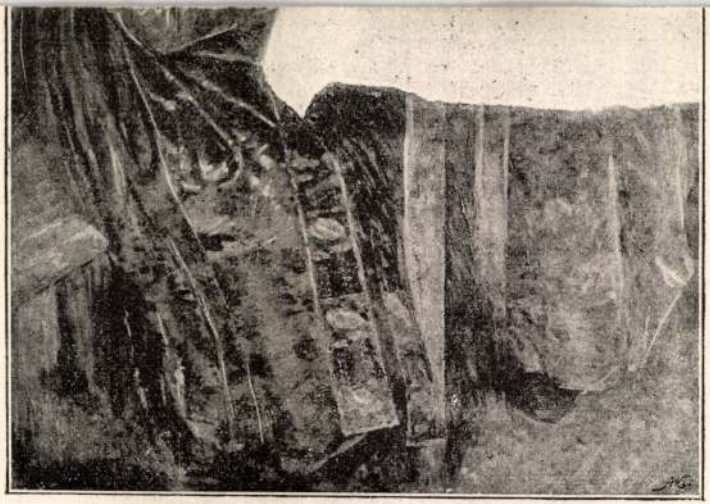

STROBENTZ FRIGYES. A látogatás.

557. INCROYABLE PAR, két színes por
a férfi sárga ruhában és barna kabátb
tyuval. Louis XVI. frizurával. Grass
Porzellanfiguren, auf hohem Felsensc

558. VADÁSZNŐ, színes porcellánszobroc
zat nélkül. „R" mintázó jegy. Bécs, 1
dung, in ihrer Rechten Jagdgewehr.

559. ELŐKELŐ LENGYEL CSALÁD, sz
ül a fuvolázó férfi vörös ruhában, n
a földön kis gyermek ül, játéklóval,
tája. Bécs, 1780 k. — Polengruppe, far
neben ihm seine Frau, vor ihnen ein
Kinder. Modell Grassi. Wien, um 17

560. ELŐKELŐ LENGYELCSALÁD, feh
az ülő apa fuvolán kiséri. A földön ki
1775 k. — Vornehme Polengruppe, we
mit Flöte, neben ihm sitzt die Mutte
Mohrendiener. Wien, um 1775.

561. A KORCSOLYÁZÓ NŐ, „A TÉL", s
dulatban. Jelezve a talapzaton Schne
farbige Porzellanfigur „Der Winter",
Wien, 1770—80.

ga kabátban, fején fekete kalap), bal jával az előtte lévő
tfogja. A kanna testén elől piros — en camäieu — szinben
y. „I" mintázójegy. Bécs, 1744—49. Meisseni minta nyomán
566. sz. XXXVI. tábla. — Mann mit Kanne, farbiges Por-
der linken Hand den Deckel der Kanne, die rechte Hand
e der Kanne Landschaft en camäieu. Nach einem meissener
l. Illusztr. XXXI. tábla.

Az 570. sz. párja. Sziklás zöld talapzaton ülő nőalak (sárga
zötényben, zöld derékban, fején fekete homlokkendő), jobb
neli, balkezével a kanna fülét fogja. A kannán elől piros —
yomott kis pajzsjegy, „I" mintázójegy. Mag. 17·3 cm. Bécs,
szült. Irodalom: Ernst-aukció XI. 566. sz. XXXVI. tábla. —
Gegenstück zu Nr. 570. Die rechte Hand hebt den Deckel
enkel. Auf der Stirnseite der Kanne Landschaft mit Kapelle
rke. Nach einem meissener Modell. Wien, 1744—49.
Illusztr. XXXI. tábl.

porcellán, négyzetes, tagozottszélü talapzaton álló két
ak, jobblábával előre lépve. Szürke félcipőben, vörös pan-
ébe dugott ütőjét, behajlott jobbjában zöld kalapját tartja.
Bécs, 1750 k. Az olasz komédia egyik alakja. — Harlekin,
n, profilierten Sockel steht der Harlekin, mit dem rechten Fuss
wegung. Die linke Hand hält den in den Gürtel gesteckten
laue Wappenmarke. Aus der italienischen Komödie. Wien,

Donato Grogioli

„Donót mester" 1589 kőpál feltehetően dolgozott a sopronkeresztúri kastélyon.

H. Takács Marianna: Magyarországi udvarházak és kastélyok, Budapest, 1970.
150 l

Donato Grazioli

talón Donát mester, 1589-ben sárvári
vár építész.

H. Takács Marianna: Magyarországi
udvarházak és kastélyok, Budapest, 1970.

1481

Donato Graziolì MDK

XVI. n. i vàrépítén

Magyarországon is mutódott.

Balogh Jolán: A magyar renaissance
építészet 33. o.

Donatus

lásd Donát

Cserkút

jelentés a r. k.

3 lap.
3 rajz

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
261/

M.D.K.

Donatus mester

1560 márc.1.-én kezdi a munkákat 4 olasz segéddel.

Dótshy Mihály:Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között.I.közl.178.o.

Az Egri Múz Évkönyve.I.Eger,1963

M.D.K.

Donatus

Olasz lápicida az ostrom alatt a várban marad.6 olasz kőműves és 2 kőfaragó marad még.

Détshy Mihály:Munkások és mesterek az egri vár épitkezései 1493 és 1596 között.I.közl.176.o.

Az Egri Múz.Évkönyve.I.Eger,1963

M.D.K.

Magister Donatus Czepus Lugoniensis

Az 1559.évi számadás az Anthonius Valteliana 1554.évi számadásához hasonló.

Détshy Mihály:Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között.I.közl.182.o.

Az Egri Múz.Évkönyve.I.Eger,1963

. . . . M.D.K.

Donatus

Bernardus kőműveslegénye marad itt az ostrom alatt is.Az ostrom után is dolgozik nov.29-ig.

Détshy Mihály:Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között.I.közl.188.o.

Az Egri Múz.Évkönyve.I.Eger,1963

M.D.K.

~~Kőfaragó, 1551-ben nov. végéig dolgozott~~

Donatus mester, kőmüves M.D.K.

1556-ban dolgozik az egri vár építkezésén

1560. évi munkákat márc. 1-én megkezdi

Détshy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár építkezésein 1493 és 1596 között

Az Egri Múzeum Évkönyve 1964 I. , Eger-1964 178.l.

M.D.K.

Donatus Crepo Luponiensis.

építőmester

1560-után Italiából kerül Felsőmagyarországra és Egerben, majd Bentercebányán működik.

Kemény Lajos: Kassai építőmesterek.
A Magyar Mérnök - és Építész-Egylet Közlönye, Bp. 1904. 38.köt. 78.old.

M.D.K.

Donatus, lapicida

az 1552-es ostrom alatt
is az egri várban dolgozott.

Heves megye müemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája
Szerk.: Dercsényi Dezső,
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 320. old.

Donatus Lázár

festő 1719

l. mázoló

Batthyaneum

II. k. 146. l.

Viselet.

Czigányok.

A fa tövében ülő kisbőg
ját a fának egyik ágára akas
takoznak ki. Felirata
fölül jobbra: 6.

Rk., mér. a rl. 11.8
Abbildungen verschie
bürgens, 1. folge, von jemah

Donatus kőfaragó M.D;K.

Az 1552-es ostrom alatt szükségessé váló munkákat végzi

Détshy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár építkezésein 1493 és 1596 között 176.l.

Az Egri Múzeum Évkönyve I. 1964.

Donatus M.D.K.

Bernardus kőfaragó legénye.

1552-ben Andreas Fontana meste csoportjáb n Egerbe gozik

Détshy Mihály: Munkások és mesterek az egri vár épitkezésein 1493 és 1596 között

Az Egri Muzeum Évkönyve 1964. I. Eger- 1964. 188.l.

M.D.X.

M. D. K.

DONATUS péter

1771-81 pécskörnyéki templomok oltárképei
Szigetvár pl. t. oltárképek

Garas XVIII. 77, 198, 213. l.

Donatus Stephanus Luddu-
[redacted] nensis (Czepus Lugoni-
ensis)

1550 (?) - ben munka vezető az
egri vár helyreállítási munká-
latainál.

Pataki Vidor dr. Az egri
vár élete. Eger, 1934. 22. l.

nem L - be tecendő?

Donatus Stephanus Lucchesi-
[illegible] nensis (Gregorius Lugoni-
ensis)
1550 - Ten numele vezetí ar-
egri vás hegyvidéki nemlé-
latainét.

Pataki Vidor dr. Az egri
vár élete. Eger, 1934, 22. l.

Nem L - le lecendo?

Ó Donauer Jenő

Nobrint

1926–28.

Éimisk 1930, 82. l

Éder Gyula

Edvi Illés 1. Aladár
2. Jenő
3. Ödön

maradnak, l. 198.o.

W. Kilian: Dess aller Durch
Erzherzogen, König und
Augspurg Anno 1629.

a RV.

fordult
...lra, négyszögletes alapon tojásdad
...ült rövid hajat, hosszú bajuszt és álán
...kerek gallérja réteges s vértje felett sza-
... jelvényét viseli. [Feliratai a kereten:
...i II. Fil."

...ciet ad sua praemia Virtus
... est sibi magna sui.
... Virtus cultoris alumna,
...lat iam venientis amor."
... Maximiliani deß andern Son."
...tthias, Maximiliani deß andern Son,
...letrajza olvasható.
...nak 15.2 : 12.6 s a réilapnak 18.1 : 12.7. Cm.

243/95 N° 10

890.

Donch /Doncs vagy Dancs/

mester

MDK

Az 1341-ben [illegible] az esztergomi Káptalan által kiadott oklevél szerint Ujvár /Lipotujvár/ épittetője: magister Donch, fülius Dominici dicti Churba azaz a Churbának nevezett Domonkos fia.

KENÉZ GYŐZŐ : Lipótujvár várának inventáriumai 1731-ből.
Művészettörténeti tanulmányok. Bp. 1960. 115-128. l.

115. l.

MDK

Donch mester (aranyozó ?)

1327-ben kap jogot saját cimere befestéséhez

Radocsay Dénes: Gótikus magyar cimereslevelek
Müvért 1957.VI.évf.4.szám. 271.l.

Doncs

? mester

MDK

lásd: Donch

mester

KENÉZ GYŐZŐ : Lipótujvár várának inventáriumai 1731-ből.
Művészettörténeti tanulmányok. Bp. 1960. 115-128. l.

115. l.

M.D.K.

Doncsecz Károly, fazekas

Kétvölgyi/Vas m./ mester. A Népr.Múz.1966-ban több edényét gyüjtötte be. 28.ábra. 300.o. Ltsz.66.39.52-56

Irj. Bodolányi János: A néprajzi Múzeum 1966.évi tárgygyüjtése. 277.o.

Néprajzi Értesitő. A Néprajzi Mús. Évkönyve. XLIX. 1967. Bpest. Akadémiai Kiadó. 1967. Bp

M.D.K.

Doncsecz Károly, fazekasmester

Kétvölgyi/Vas m./ mester. A Népr. Múz. 1966-ban több edényét gyüjtötte be. Ltsz. 66.39.52-56. 28.ábra. 299.o. Fekete repr.

ifj. Kodolányi János: A Néprajzi Múzeum 1966.évi tárgygyüjtése. 277.o.

Néprajzi Értesitő. A Néprajzi Múz. Evkönyve. XLIX. 1967. Bpest. Akadémiai Kiadó. 1967. Bp

Anton Doncsev, ötvösművész

Az Ifjúsági és Úttörő Művelődési Központ Iparművészeti kiállítás sorozatában látható jellenleg Anton Doncsev, Sinkó Veronika, Gonzales Gábor közös egerrnegi bemutatkozása.

Sz. L.

A Szófiában született Anton Doncsev Budapesten, az Iparművészeti Főiskolán Engels József, Pölöskei József és Kertész Géza irányítása mellett tanulta meg az ötvös mesterséget. A régi falusi kovácsművesség hagyományait kívánja ötvözni a mai elvontabb plasztikai törekvésekkel. Szakítva a közhelyeket ismétlő emlékmű szobrászat lépten nyomon látható megoldásaival egy kifejezőbb erejű minden patétikusságot, irodalmiasságot mellőző nyelvezetet alakított ki. Elvont, de az emberi arányokat, felépítést idéző szobrai a spanyol népművészethez visszanyúló Julio Gonzales hasonló törekvéseivel rokonithatók. A kereszt alakú kompozíciók a megkínzottak, az elesettek emlékét idézve a tiltakozás, a pusztítás ellen agitáló emlékművek.

Kalai Hírlap, 1981. jan. 21. 5. old.-on.

Antoni Doncsev, ötvösmüvész

Belsőépítéznet a kapováni Csiky Gergely Szinházban. Belsőépítész tervező: Szilts Zsuzsa.

Homlokzati felirat: Antoni Doncsev.

Belső —"—: Benkő Anna.

Magyar Építőmüvészet, 1988., 4-5., 40-old.

Doncsev Anton

Meghízták Doncsev Antont, hogy kovácsolt vas cégét hé-
szítsen a Szép utcai Vino-Bár
részére

— : Kisztéri munkák.
Művészet, 1978. november – 48. lap.

Benders, szobrászm. mDK

A főbejárás két oldalán az egyetem és az ország címere van, a tanterem bejárója fölött pedig az előtérben Arlt, Benders, Graefe,- Scharf művészekre által készitett reliefjei vannak befalazva.

Pirovits Aladár: A budapesti Tudományegyetem I
száru szemklinikája.
Epitöipar. 23.sz.

Joannes Donder, keramikus

A miskolci porcelán és kőedénygyárban 1834-ben fabricantus porczellanae. 240.o.

Molnár László: Porcelán és kőedénygyártás Miskolcon a reformkorban. 239.o.

A Herman Ottó Múzeum Évkönyve. VI. 1966. Miskolc
A Herman Ottó Múz. kiadása. Miskolc

Ø Dondon Olivér

festő

l. Katonatiszt

Gulyás: Magyar

irók. VI. k.

131, 132. h.

W. Kilian: Des allerDurc
Erzherzogen, König und
Augspurg Anno 1629.

t

négyszögletes alapon tojásdad medail,
szakálla rövid, bajusza hosszú. Ingének
tje felett lánczon az aranygyapjas rend
mb fölé úgrott halfarkú bakkecske fölött
iratai a kereten:

ani II. Fil. Rom. Imp."

is Astrvm"

t cum Patre Rudolphus,
, Caesar uterq; soli.
ibus Devs, augeat annis,
ustâ tempora pace diu."

iliani deß andern Son, Römischer

; az imeit ideiett aimmel Rudolf élet-

pnak 14.7: 12.9 s a réilapnak 17.5: 12.8 c/m.

39.

243/95 N°9

Donegani, Ignazio

Egyházm. Lap

1882. 306. l.

[illegible]

sitéknak a hdybeli kir.
törkiet letételét igazoló,
jégyzőkönyöhöz csatolt
tt részére leendő kézbe-
hivatalhoz megküldeni

1903 május hó 28án
A hivatal főnöke:

Karánovics

kir. főmérnök

O' D o n e l l

Fővárosi Lapok.1869.ápr.9. /Fővárosi hirek./

Dones J.

~~Axmann Viktor~~ és

~~Dones J.~~

eszéki építészek és
építőmesterek
Bierbauer István és
Tichtl György tervei
szerint építettek az
eszéki kincstári 1. sz.
postaépületet 1910-11-
ben (?)

~~[illegible]~~ Bierbposta

84. l

M.D.K.

Van Dongen

Kép "Dolly Jancsi legujabb portréja" cimmel, amelyet "Páris leghiresebb portréfestője festett" a magy számazásu táncosnőről.
Repr.

Szinházi Élet. Bp. 1928. szept. 2-8. XVIII. évf. 36. sz. belső cimlap

Van Dongen

— *Van Dongen, Fujita és Braque, a mondain-piktura három világmárkája is hamarosan bemutatkozik Budapesten, egy nagy kiállitás keretében. Páris legdivatosabb és legtöbbet kereső festői ezuttal fognak először Budapesten szerepelni.*

N. Ü. 934 XII/25

N. Ü. 934. X. 26.

N. Ü. 934. XII. 25.

A KULTURÁLIS KAPCSOLATOK INTÉZETE ÉS A

FÉSZEK MŰVÉSZKLUB MEGHÍVJA ÖNT

D. H. KAHNWEILER:

P I C A S S O

MŰVÉSZETÉRŐL TARTOTT ELŐADÁSÁRA

1967. ÁPRILIS 7-ÉN ESTE 18 ÓRAKOR A FÉSZEK MŰVÉSZKLUBBAN

(VII. KERTÉSZ UTCA 36)

Cornelius van Dongen: holland festőművész

Czóbel Bélát 1905-től a leghíresebb művészcsoport, a "Vadak" /Fauve-ok/ társaságában találjuk: Matisse, Derain, Vlaminck, Brack, van Dongen körében.

Szabó György: Sokan élve születtek Czóbel Béla.
Petőfi Népe 1983. szept. 4.

megírva

Dongó-Gyárfás

Géza-Ag.

festő

l.

Gulyás: Magyar

irók. VI. 134. h.

Dongó Gyárfás Jenő

1908/9 - 1910/11, 1917/18 I.,

1912/13

Ferkèpzomfoiskèvk

1932-33 76. l.

loparkány tojásléceit alul elhatároló gyöngysor formájában jelenik meg. A gyöngysor főleg a rómaiak és a renaissance építészetében, mint önálló díszítő motívum is igen gyakori.

ASZTAL. A régi egyiptomi és középázsiai népek A.-áról nem tudunk semmit és lehetséges, hogy tulajdonképeni A.-ok nálunk nem is voltak használatban. *Görögországban* a kicsiny, alacsony, az étkezők fekvőhelye mellé állított A. már művészi kiképzés tárgya. Lapja kerek, tojásdad vagy négyszögletes, a lábak, melyekből rendszerint hármat, ritkábban egyet, vagy négyet alkalmaznak, faragással vannak díszítve, állatlábalakúak, térdmagasságban palmettákkal, melyekből emberi alakok nőnek ki. Anyaguk fa vagy bronz. Az előbbit furnirozzák és berakással díszítik, az utóbbit finoman cizellálják. A görögökéhez hasonló asztalokat használ *Róma* is, de a köztársaság idejétől kezdve nagy, magas, kerek és hosszúkás-négyszögletes formákat készít. Ezek nem evésre, hanem tálalásra szolgáltak, de miután a vendégek látták azokat, gazdag díszszel voltak ellátva. Vagy márványból van az egész darab, vagy a lap szép rajzú, ritka fából és a lábak kőből, fémből vagy elefántcsontból. A lap rendszerint síma, de annál díszesebbek a lábak; állatlábakat ábrázolnak, fent a megfelelő fejekkel. A négyszegletes A.-ok két keskeny végén láb helyett alkalmazott támasztólapok gazdag faragása arabeszk vagy groteszk díszt mutat. A *román kor* A.-áról keveset tudunk. A nehézkes ágylábú A.-ok, vagy a durván ácsolt négylábú, széles kávájú A.-ok egyáltalán nem voltak díszítve. Bizonyos játékok számára voltak gazdagabban kiképzett darabok, berakott vagy festett lappal és bizánci oszloplábakkal, de ezek valószínűleg Keleten készültek. A *gotikus* A. a lábak helyett két széles tá-

Donghó Gyárfás Géza

Ki tud volute?

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA

CHEMIGRAFIAI MÚ

OKSZORO

BUDAPEST • VIII • TIS

TELEFON : JÓ

KLISÉK MINDENNEMŰ NYOM
MŰVÉSZI

T.c.

A munkabérek hivatalos emelése
villany -és gázfogyasztásának az elmult ü
potlólagos felemelése és az a körülmény
béremelés alkalmával áraink nem rende
azon nehéz és kellemetlen helyzetbe sod
deznünk kell és azok e szerint a követk

Fototipia a cmként .....
Autotipia a " .....

Dongó Géza

Autosterverő

1899–1900

Éimisk 1930, 82. l.

C. 2. István,

Dongó György Géza

festő

l. Sátoraljh.

40. l.

VASA
KIADÓHIVATALA
Nagys.
Szenti
a Szépmüvé
kár
I.Lenke-tér 7

nächsten Haus Oestereichs Herzogen,
Kayser Eigendliche Contracten.

II. Miksa:

Mellig ~~hétnyolczad~~ jobbra fordu
ban. ~~Tejen~~ Tollas barett, ~~nem tollal, s~~
Kált hord. Ingének gallérja rém
palástja felett nyakba vetett lán
~~luthat~~ viseli. Alól a medaillonban g
összekötöget. Tölirataí a keret
„Maximilianvs II. D. G.
a ~~kép~~ párkányon: „Devs Prov
a kép alatt négy sorban:
„Maximvs imperio, reg
Qvam mihi maj
Magna mihi virtus
Cunctaq sunt a
a kép felett: „Maximilianvs
Ferdinandi Son, Röm
A „h" jelzésű lap hátán pedi
ra" befejezéssel német
Rézmetszet, méretei az alapnak

M.D.K.

Dongó Gyárfás

Festőművész képe a sátoraljaujhelyi székház tanácstermében van.

Városok Lapja 1938. XXXIII.évf. 13.szám. 358.oldal
Josa Jolán: Sátoraljaujhely.

M.D.K.

Dongó György

Tabáni részlet, 1932, tus.

müve az Áll. Képzőművészeti Vásárlások III. Kiállitásán, vásárlás a MNG számára

Tájékoztató az ÁLL. Képzmüvészeti Vásárlások III. Kiállitásáról. az MNG anygának vásárlásai 5.l.

Dongó György

DONGÓ GYÖRGY. Az új magyar színfényfestés törekvéseinek tradicionális színvonalát erősen feljavította kifinomult ízlésre való művészete.

Magyar Hírlap 932. IV. 25.

Dongó György MDK

Vihar előtt
Tabán

Szabad Képzőm. Rajz- és Festőiskola tanitványainak kiállitása. 1926. ápr. Váci ut 15.

MDK

Dongó György, festö

Margitszi get a Halászbástyáról.

Nemzeti Szalon.-Öszi Tárlat. 1931.szept. Kat.

Dongó György MDK

Tabán Pasztellek és grafikák
Halászbástya
Erdő
Nyirfák

Podolini Volkmann Artur tanitványainak kiáll.
1926. ápr. Váci ut 15.

Dongó György

Szerepel a „Műterem"
csoportos kiállításán

Nemzeti Lipság 1938 VII. 30

Dongó György

„Nyaralónő" i pasztellje
nezepel a „hűtezem" őszi
kiáhításán (emlitve)

Nemzeti Ujság 1937 X. 12.

Dongó György

Árpádházi szentek kiállításán a Nemzeti Szalonban" Szent Imre Szent Gellért-tel" c. vászna szerepelt.

PH. 930. VIII. 15.

Dongó György .

1930. Egyházmüvészeti kiáll.
Szt.Imre Szt.Gellérttel, olaj
1931. Tavaszi tárlat
Női tanulmányfej, tollr.
Öreg csősz feje, tollr.
1931. Őszi tárlat
Margitsziget a Halászbástyáról,
1932. Nagy téli kiáll.
Téli táj, olaj
1932. Aquar és paszt.festők kiáll.
Tabáni részlet, olaj
Kömüves lépcsőnél Tabán
~~1932. Tavaszi tárlat~~
~~Női tanulmányfej, tollr.~~
~~Öreg csősz feje, tollr.~~
1932. Őszi tárlat
Gyuri bácsi a Halászbástya csősze, olaj
1933. Tavaszi tárlat
Régi budai ház, tollr.
Tabáni táj, tollr.
1934. Sport-müvészeti kiáll.
Gátfutás, tusr.

Nemzeti Szalon

Dougó György

Föv. képt

Hókatrók, tusr.

608 Spain

19

69353 szám.

Jelen kel

a IX.kerületi magyar királyi á

hogy dr. Gerecze Péter, a müem

az -Uj-Barsi ásatáshoz történt

utiköltségei és napidijai fejéb

gelt nyugtájara hatvannyolcz 68

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye

tént kiküldetése alkalmával fel

dijai fejében 563 korona 64 fil

napidij után bélyegelt nyugtatv

Dongó György

MAGYAR MUVÉSZET

1932. 388.

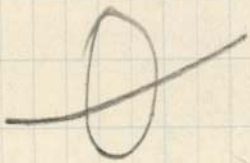

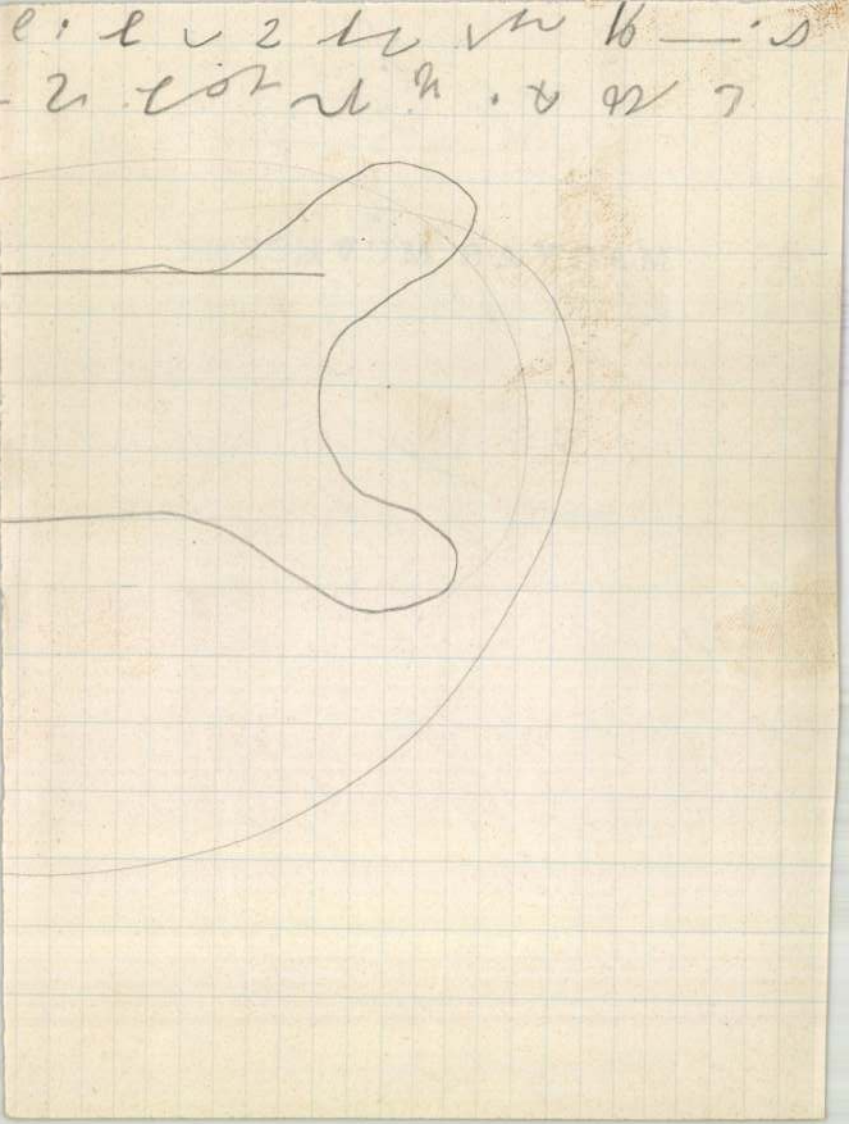

Szabad képzm rajz és festő

Ish. (Podolini-Volkmann
A. tanítványai) Váci út
15

1926 ápr

Vihar előtt
Tabán I
} festm

Tabán II
Halász bástya
Erdő
Nyírfák
Tanya
Léka I
} graf

Járásbíróság.

ir. .....

Ezt az idézést
a megjelenéskor fel kell mutatni.

nuidézés.

dor Felperesnek
ntiványi Gyula ..... felperes ..... nek
..... alperes ..... ellen
..... iránt indított perében a bíróság
.....
..... számú végzése alapján felhívja címzettet, hogy
30 napján délelőtt 1/4 10. órakor e bíróságnál
70 házszám fsz emelet 27 ajtószám alatt)
nik és elmaradását alapos okkal ki nem menti, a bíróság
nint hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetésben fogja
setén a tanu a költségben és a pénzbüntetésben újra
:. 296., 297. §).
; vannak a tanu birtokában, azokat hozza magával
.....
.....
.....
3 40 évi ~~febr~~ márc. hó 5. napján.
r. Bálint György sk.
..... kir. jbiró.
..... Kiadmány hiteléül

Dongó György

Szent Imre szent
Gellérttel.

Nemzeti Szalon
Árpádh szentek kiáll. 1930 aug

Dongó György

87 Téli táj olajf. 150.—

Nemzeti Szalon
téli kiáll. 1932 jan

V

49

ragnuolo).

00 előtt. ⊞ 1530 körül.

és égfelé tekint.

kissé balra fordul, fejét dicsfény
sszefonta, tartja, szőke haja vállaira
ruhája alatt szük ujjú piros köntöst
lte.

1895: VII. 4-én 1000 lirán (453 frt.)
I. 31-én (246/95.)
az 54347/95 min. számot.
J., Zala Gy., Schickedanz A. és Lotz K.

Dongó György

36	Tabáni részlet	40.—
37	Tabán, kőműves lépcsőnél	40.—

Nemzeti Szalon
Akv past kiáll. 1932 május jun

Dongó György

Gátfutás, tusrajz

Nemzeti Szalon
Sport-mű v kiáll. 1934 máj

Budai Szépmíro Társ.

1933 ősz

Balatonkerési part
Csónakhárak

Maradtam készséges hive igaz nagyrabe-

csüléssel

Lej tralon

1934 aug

Pihenő Givalyok
Tánc jelenet

1934 szept

Pihenő
Idill

Dongó György

festő

Műterem, 33. sz

XVI. csop. kiáll. Eal.

(1938

Szent Jobb körmenet

olaj

Keresztelés, olaj

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Dongó György

festő

Mülerem 34. sz

X VII. csop. kiáll. Eat.

(1938)

Keresztelés, olaff.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Dongó György

festő

Műterem 35. sz

X VIII. csop. kiáll. kat.

(1938)

Menekülter, olaff.

Anyám, olaff.

1938 okt.

Nyaraló kő, patit

MECHIAQ

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Dongó Mária

Omlet

1942 Iav

Léka II/1 tusz

Dr PÉTERI IGNÁCZ
EGYETEMI MAGÁNTANÁR
BUDAPEST VIII.
JÓZSEF-KÖRÚT 35.
TELEFON: 1-305-64.

1940 márc. 18.

Mélyen tisztelt Főtitkár Ur !

Sokszor megköszönöm megtisztelő sorait és ezek alapján arra kérem, hogy nagyon hálás volnék, ha méltóztatna egyik hétköznap lakásomra fáradni.- Erről most már csupán ünnepek után lehetne szó és minthogy én elég későn járok haza, csak fél 4 -től

Corvin 1942

Tit László harca a húmnal
temp

Tabán, kőmüves utca II.,
tusr

Nagyságos

dr. Szentiványi Gyula főtitkár Úrnak

Budapest

Müemlékek Orsz. Bizottsága.

IX. Hőgyes Endre utca 10.

Budai lipzimmerek

1948 márc. cmt. hiáll

Esterházy-palota rom
Csonka-Torog
Vár ostrom után

bpesti I-III. ker

A ..... k

,P.I. 1188. / 3 szám.

193 4 0

A beadványokban
erre a számra kell hivatkozni

Ta

Turóczy Sán

ifj. dr. Sze

350.P.

tanukihallgatást rendelő fennti

1940 évi március hó

(II. Fő utca

tanuként jelenjék meg, mert ha meg nem jele
őt az elmaradásával okozott költségben, valan
elmarasztalni. Ismételt meg nem jelenése e
elmarasztalandó és elővezettethető (1911 : I. t

Ha az ügyre vonatkozó okiratok is

Budapest, , 19
d

Cimzett: id. dr. Szentiványi
Gyula

575.

Tanuidézés (Pp. 261. §).

A váci kir. orsz. fegyintézet könyvnyomdája.

~~Demeczkyné Volf Irma~~
~~Dimits Sándor~~
~~Dobay Ferenc~~
Dongó György

tovább

tovább cédulázandó

Képrőművészet

1934. 184. 185. l.
(Új Stalon leiáll.)

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
130 1920 szám
Ert.: 920 ... XI 8 ... N.

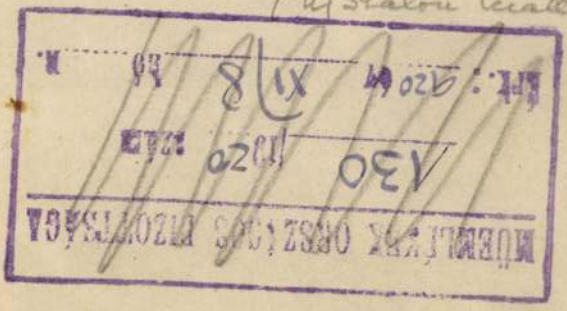

m. kir. Minisztertől.

zter ur 27.776/1-a. 1920. sz. a.
hogy dr. Nintchitch a Szerb-Horvát-
ceriumának vezetésével megbizott
zter folyó évi szeptember hó 8-án
te, hogy a nevezett királyság kormánya
hogy a rendes kötelékek és a barát-
llitását Magyarországgal előkészitse,
atalmu képviselettel nagyméltóságú
ndk. követ és meghat. minisztert

Dongó György

1927/28 – 1930/31

Ferképzomfoiskèvk

1932-33 76. l.

Dongó György

koll. kiáll.
a Műbarátban
(IX. kiáll.)

l.

Szépművészet
1941. 181. l.

dúpl

halakkal telt hálót tart.
Lepold Antal, ~~az ásatások lelkes~~
~~munkása~~ harmadik, legfelső
képsort is feltételez, ahol sze-
rinte az Anyjali lidvöslet és
Maria látogatásának a jel-
netei foglaltak helyet. Fel-
tevését igazolják azok ~~lelt körül~~
~~mény, amely~~ a töredékek,
amelyek a kápolnában kerül-
tek elő, s amelyek Gábor ak-
kanyyal kiegyújtott kezét s Nisz

Dongó György

grafikus

l.

Mühárát IX.

1941. máj.

V.

Goya TV. 168.

Dongó ~~Mihaly~~ György

grafikus

koll. kiáll. Mübarát

érod

Ujság. 1941. máj. 25.

(e.a.: A Mübarát csoportos kiállítása.)

Hajnau Gyula:

Mellig, hatnyolozadig
bajusza ösz, szakála lebere
Lipótrendet viseli s mellén
Kesszürke, gallérja paszomai

Olajfestés, vászon
Az 1848-diki

Dongó

Düngó György, festö.

Pihenö bivalyok.	Of.
Táncjelenet.	"

Az Uj Szalon Szent István-ikiállitása,
1934.Aug. Katal.

MDK

Dongó György grafikus

Két művész. U,ság, 1932, dec.18.

Dongó Gyula

grafikus

l. Forum. 1933. 32. l.

Dongó György

emlékkiállítását szombaton

délben nyitják meg a Nemzeti Galé-

riában.

– Napló –

Magyar Nemzet 1970 december 3

5. old.

Dongó György

Dícsérő elismerést kapott a Budai Szépművészeti Társaság őszi tárlatán.

Függ 1933. XII. 23.

Dongó Julis

homok-
mégyi } pingálólány
1906-ban

l.

Gábor Lajos

Kalocsavidéki

10. l.

Dongó György

A volt „Fehérgalamb vendéglő"
1945 nyár.

Dongó György emlékkiállítása
M. N. G. 1970.

MDK

Dongó György, festö

Gyuri bácsi, a Halászbástya-csösz. Olajf.

Nemzeti Szalon.-Öszi Tárlat. 1932. szept. Kat.

Dongó György MDK

Keresztelés, olf.

Müterem XVII. Csoportkiáll. 1938. jul.

MDK

Dongó György

Balaton-berényi részlet, paszt.

" " " "

Balaton-Máriáról, "

Balatoni Társ. 6.kiáll. Uj Szal. 1934. okt. 11 l.

11 l.

MDK

Dongó György

Tabáni részlet

Tabán, kőmüves lépcsőnél

Akv. és paszt. kiáll. N.Szal. 1932. máj.

6 l.

MDK

Donó György

Balatonberényi part
Csónakházak

Budai Szépmüv. Társ. ki-áll. 1933. nov.

Dongó György

36. Pihenő, olaj

37. Idill, olaj

Uj Szalon, Őszi Kiállitása, 1934. szeptember
Budapest, katalogusa

MDK

Dongó György

Kiállitások. Független Kritika, 1935. márc. 1.

5 l.

MDK

Dongó György

A Müterem kiáll. Művészet 1938. 12o.l.

MDK

Dongó György

Szent Imre Szent Gellérttel.

Árpádházi Szentek Modern Egyházművészeti Kiállításának Katalogusa. Bpest. 1930. Aug. Nemzeti Szalon.

Dongó György

festőművész

Budai Szépmüvészeti Társulat Őszi Tárlata - II. Margit körut 48.sz.a. - képével szerepel. Meseszerü falusi hangulatokkal és szinekkel átszőtt kompoziciója.

Uj Magyarság
1935.X.27.

MDK

Dongó György [ ]

Emlékkiállítása a Nemzeti Galériában nyílik meg dec. 5-én.

– : Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1970. dec. 3.

MDK

Dongó György

y: A Műbarát kiállítóhelyiség . . . Szépművészet
1941. 180, 181 l.

MDK

Dongó György festő, l. még Jancsó Bélánál.

Félakt
Hármas akt
Felvidéki táj
Kertben
Csendélet
Naplemente

Budai Szépmüv. Társulat, 1932. dec.

MDK

Dongó György festő, l. még Jancsó Bélánál.

Fantasztikus táj
Csendélet
Anya gyermekével
Balatoni táj
Homokbánya
Portrait

Budai Szépmüv. Társulat, 1932. dec.

MDK

Dongó György festő, l. még Jancsó Bélánál.

Idill
Sárgakabátos nő
Vihar után
Strand
Virágcsendélet
Modellek

Budai Szépmüv. Társulat, 1932. dec.

MDK

Dongó György festő, l. még Jancsó Bélánál.

Anya gyermekével
Álmodó
Vöröskendős parasztleány
Birsalmák
Balaton reggel

Budai Szépműv. Társulat, 1932. dec.

Dongó György

Szerepelt a Budai Szépművészeti Társulat kiállításán.

BF. 1932. XI. 6.

Lengő György

Szerepelt a Budai Képzőművészeti Társulat kiállításán.

MTK. 1933. V. 3.

Dongó György

Szerepelt a Budai Képzőművészeti Társulat kiállításán.

EK. 1932. XI. 9.

MDK

Dongó György, [ ]

Emlékkiállítása jan. 2-án

Zárul.

— : Hír 8.

Népszabadság, Bp. 1970. dec. 31.

Dongó György

Vihar előtt

Tabán

Szabad képzőművészeti rajz- és festőiskola kiállitása. 1926. 1 l.

Dongó György

Tabán
Halászbástya
Erdő
Nyirfák
Tanya
Léka

Szabad képzőművészeti műv- és festőiskola kiállítása. 1926. 2 l.

MDK

Dongó György festő

Csoportkiáll. a műteremben. Magyarság. 1938. jul.31. 2o 1.

hüség mellett szigor

Balkányi Balogh Jó

Balkay Pál /Tiszaö
jun. 13./: festő. Hí
hívására 1808-ban jö
festés mellett rajzt
a miskolci minorita,
bosenyői, födémesi é
fenn. Arcképei közül
kerültebb művei máso

Ball, Thomas /Char
1911. dec. 11./: a l
gyike. Nagy hatással

Dongó György

Pályázott a Ferenc Jf. jubileumi
alapítványra

M. 932. X. 8.

zpont meginditotta rotaprintes for-
köteteként a
pzőművészeti Élete"
mely a Közoktatásügyi Népbiztosság
a Budapesti Kir. Ügyészség 1919-es
kozó részét tartalmazza. Ára: 15.- Ft.

iadványai közül kapható
k 1954-55."
zpont évkönyve. Ára: 75.- Ft.

k 1956-58."

a Művészettörténeti Dokumentációs

Dongó Gyorgy MDK

Szent Jobb körmenet, olf.
Keresztelés, olf.

A Műterem XVI. Csoportkiáll. 1938. jan.

MDK

Domgó György, grafikus/?/

Női tanulmányfej. Tollrajz.
Öreg csösz feje. "

Nemzeti Szalon. -Tavaszi tárlat.1931.junius. Kat.

MDK

Dongó György

A Budai Szépművészeti Társulat kiáll. Képzőművészet 1932. 233.l.

Dongó György

festőművész

Budai Szépmüvészeti Társulat kiállitása - Budai Klub termeiben - képével szerepel.

Pesti Hirlap
1931.VII.17.

Dongó György MDK

Léka, tusrajz

Mücsarnok 1942 Tavaszi kiállitás

Dongó György

szerepel a Budai Képművészeti Társulat kiállításán.

Nemzeti Ujság 1935. V. 25.

Dongó György

A Budai Képzőművészeti Társulat grafikai és vázlatkiállitásának résztvevője.

Pesti Hirlap 1935.V.26.

Dongó György.

Budai Szépművészeti Társulatban kiállításain városrészleteivel szerepelt.

PH. 932. XII. 6.

Dongó György:

Budai Szépművészeti Társulat helyiségében grafikai kiállítást rendez.

NU. 932. XII. 3.

Dongó György

Ránk vár a Corvin-áruház új képzőművészeti kiállításán.

Új Magyarság 1942. XII. 3.

Összefüggésben: ..... számmal.

s előtt	Kiadás után és letét előtt

— Pallas nyomda, Budapest. 1940.

Dongó György

K. állít

M.H. 1932. III. 6.

MDK

Dongó György

Eszterházy palota rom

Csonka torony

Vár ostrom után

Budai képzőművészek cent.kiáll. 1948.márc.

MDK

Dongó György

Anyám, of.

Müterem 18.csop.kiáll. 1938. jul.

MDK

Dongó György

Nyaraló nő, paszt.

Műterem őszi kiáll. 1938. okt.

MDK

Dongó György

Menekültek, of.

Müterem 18.csop.kiáll. 1938. jul.

MDK

Díjosztás a Műcsarnokban. Magyar Nemzeti Művészet. 1939. 1.sz. 7.l.

Dongó György

M.D.K.

ceruzarajza a Disz-térről és a Honvédelmi Minisztériumról az 1945 évi bombázások után.

Czagány István: Müemlékhelyreállítási kérdések a Budai várpalota ujjáépitésénél

Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf.3.sz.

86. á.

216. old.

Dongó György

Szüvével nemepel az Uj
helyen Szent István-heti
kiállításán.

N. U. 934. VIII. 15.

Dongó György, festő és grafikus, 1927-31.
a brestt képzőmű-fős-
kola ~~[illegible]~~ növendéke volt.
Podolini Volkmann
festőiskolájában kezdte
tanulmányait, majd.
1932. a Budai Szépmű-
vészeti Társulat, 1941.
a Mű~~[illegible]~~barát rendezett
műveiből gyűjt. kiállí-
tást. Hókotrok c.
fusrajzát a Fő-
kapter szerezte meg.

Dongó György

Dongó György könnyed, finom szines tussrajzai is feltünést keltenek. Üdén és derüsen szemléli a természetet s mindaz, amit érdemesnek vél megörökiteni belőle, tökéletes technikai készültségén tul őszinte érzéseket és tisztult művészi formalátást bizonyit. Különösen a Tabánt megelevenitő lapok keltik fel az érdeklődést.

dr. B. Bakay Margit.

Kiállítás. Nemzeti
Ujság. 1941. máj. 25.

Karczag Zoltán

A BUDAI SZÉPMŰVÉSZETI TÁRSULAT KIÁLLÍTÁSA

Egy éve alakult meg a *Budai Szépművészeti Társulat,* mely céljául tűzte ki a tehetséges fiatal művészek érvényesülési útjának egyengetését. A Budai Klub termeiben most ismét beszámol erről a tevékenységről egy kitűnően sikerült kiállításon. Őszintén gratulálunk a kis kiállítás rendezőinek, mert úgy összeállításban, mint a kiállítók munkáinak kiválogatásában igen figyelemreméltó munkát végeztek. Néhány ismert mesteren kivül, mint *gyügyei Nagy* Zsiga, *Belányi* Viktor, *Herman* Lipót, csupa fiatal művész vesz részt ezen a kiállításon *Lovas* Lajossal, mesterükkel az élén, aki Zichy Mihály egykori növendéke. Lovas Lajos nagy áhítattal megfestett és az egészet összefogó látással adó szép tájképeket állított ki. Gondos, tiszta művészi eszközökkel ható képek ezek. *Mészáros* Mihály finom tónusu rajzaival és egy drámai hatású olajképével tűnik fel. *Telkessy* Valér egy tónusos tájképet, *Borsos* István József ködös, valeurben pontosan értékelt hangulatot hoz szürke szinekben tartott tájképén. *Porter* Paula érdekes tanulmányt ad villanyfényben festett akt studiumán, *Sziklay* Dezső a táj hangulatát tudja előnyösen tolmácsolni, hatvani *Perlusz* a pasztell egyéni kezelésével tűnik ki. *Karcag* Zoltán ugyancsak a pasztellel ér el artisztikus hatásokat. Az újabb festői irányok felé tájékozódnak, de mindig az izlés határán belül és a komoly technikai tudás alapján *Bozzay* László, *Kántor* Andor, *Ciffery* Géza, *Marocsik* Benedek, *Elekes* Mária. Dévaványai *Halasy* Tibor folthatásokkal alapozza meg képei hatásosságát és *Dongó* György az akvatinta technikájának bátor alkalmazásával ér el rendkivül artisztikus hatásokat.

nincs cédulázva.

Képzőművészet

1932. 55. 27.

Nº 112

4210 9

Velenozei iskola
~~Veneziai mester~~ [A XVI

~~Pier Francesco Bissolo~~

~~Sz. Trevisoban. Tevékenységét~~

Szent Társaság.

~~Mária a gyermek Jézussa~~

Tagjai Körül a Madonna

A ~~előtérben jobbról~~ Térden alólig és eg
~~ül a térden alólig látható Mado~~
jával az ölbevett meztelen gyer
csatú könyvet tart. Jobbján, a s
~~végű bot van.~~ Szent Péter áll b
egy meghajló ősz szent látható
kötettel. Máriának és a szentek
hajú gyermek feje mögött keresz
donnának: fehér fejkendő, derék
~~...~~ kék palást, a balra tekintő
köpeny, a tonsurás szerzetesnek:
nek: fejet is védő lepel, keszt
gyes vidékre nyerünk kilátást,

(Szent Ferenczen)

(Jeromos)

Fa, méretei 69.5:102.3 c
~~Gróf Pálffy János hagy~~
Szánia a törisleltá

T: 5.

Jegyzet. A leltár szer
~~Bissolo~~ Maria mi
100 brt. (~~...~~ Tre

Bissolo:

9 (3)

Dongó György

Dongó Györgynek jellegzetes stílusú művészete: színes tusrajzai. A fehér alapon feketéből kibomló gyöngéd színek s a finom rajz kellemet és szinte nőies bájt éreztetnek. A közelmultban lebontásra ítélt Tabán romantikus képeit örökítette meg búcsúzóul halk muzsikájú lírai képekben.

B. A. A Műbarát csoportkiállítása.

Magyar Nemzet.

1941. máj. 25.

Dongó György

Dongó György grafikus színes tusrajzai új művésszel ismertetnek meg, aki nagyon tehetségesen bánik anyagával. *Dongó* inkább a könnyebb, francia impresszionista stílus kedvelője, aki szinte személytelenül tolmácsolja friss benyomásait a látott világról, *(Tabán: rajzgyűjteménye)*, noha itt-ott már áttör ezen a nemes tartózkodáson egyéni, drámai ereje. *(„Hókotrók" című rajza)*. Számottevő, értékes egyéniségű grafikus *Dongó* György, akivel gyakrabban fogunk még a kiállításokon találkozni.

P. r. A Műbarát kiállítása. Magyarság 1941. máj. 28.

Ujmagyarság Vasárnapja 1935 febr. 24.
A Budai Szépművészeti Társulat téli tárlatáról

Dongó, György

nyomda előtt 1845. [illegible] 769/300, 391. — Főv. Múz. Kat. V. 43, 52, 53. — Th-B. XIX. 597—98. l. —Kun S. 32—774, 5.

KELETY GUSZTÁV, 1834—1902. Klette Károly fia. Életrajza és bibliográfiája Th B. Kstelex. XX. 88. l. — Kőrajzai: 1. Cserna völgye Mehádia mellett. Természet után rajzolta Klette. Kőre rajzolta Reiffenstein & Rösch Bécsben. — M. T. Kcs. Graf. Gyüjt. 2. Zrínyi, a költő halála. Festette és kőre rajzolta Kelety Gusztáv. Az Orsz. M. Képzm. Társ. műlapja, 1866. — 3. Ebéd után. Greguss János után kőre rajzolta Kelety Gusztáv. Az Orsz. M. Képzm. Társ. műlapja, 1867. — B. Vay Miklós golopi laka. Term után festette és kőre rajzolt Kelety Gusztáv. Özv. Fuchs Györgyné műintézete, München. M. T. Képes. Gyüjt. — Gróf Andrássy Gyula monori laka. Term. után és kőre rajzolta Kelety Gusztáv. — özv. Fuchs Györgyné műintézete München. M. T. Kcs. Graf. Gyüjt. —

KLETTE KÁROLY drezdai származású festő, aki 1820-ban Magyarországon telepedett meg, mint a Zchy család, majd József nádor családjának rajztanítója. Alcsuthot ábrázoló kőrajza Vietoris Antalnál jelent meg, majd 1844 ben Hartleben újból kiadta „Magyarország festői mutatványokban" c. albumában. — Pesti árvízképeit Tomol aadta ki Bécsben. L. P-B. jegyz. — Bibl. Th-B. X.

KERTBENY IMRE (Benkert) festő és kőrajzoló, 1825—1855. Először a pesti rajziskolákban, majd Bécsben Waldmüllernél és Schrödlnél tanult. A negyvenes-ötvenes években felkapott arcképfestő volt Bécsben. Legjelentősebb műve az a tíz lapból álló, „Lebensbilder. Tyroler Bauerntypen, 1852." c. kőrajzsorozat, amely később nyolc lappal bővülve „Ansichten des Eisenbahnbaus über den Semmering" címen is meg- [illegible] XXIII. (1922)

√Bibl. Th-B. Kstlex. X.

H OL

H Kstlex

1970.XII.5. 19.30 N.

1021

Tv-Híradó

- És most pedig kedves nézőink néhány kulturális vonatkozású tudósitást láthatnak.

- Először egy emlé kiállitás mai megnyitására hivjuk meg önöket.

- A Magyar Nemzeti Galériában ma délben nyilt meg a tiz esztendeje elhunyt Dongó György válogatott müveinek kiállitása. Dongó György rajzsorozata a II. világháborúban oly sokat szenvedett Óbuda Iván nehéz napjainak állit emléket. A kiállitás rendezői a romos épületeket ábrázoló képek mellett egy-egy fotóval dokumentálták az ujjáépités eredményeit. A művész krónikás hüséggel számol be a várnegyed drámájáról. Dongó György a Disz-téren lakott, ott élte végig Buda ostromát. Többszáz grafikai lapon örökitette meg apokaliptikus idők emlékét kései korok embereinek tanulságára.

Dongó György

Domjó György

emlékkiállítása nyílt

a Nemzeti Galériában

Magyar Nemzet 1970 december 9

4. old.

Domgó György festő
A Nemzeti galériában

kiállítása nyílt

Szocialista Művészetért 1971 I.

MDK

Dongó György, festő

Dongó György (1905–1961) emlékkiállítása a Nemzeti Galériában nyílt meg. A „festő" fantasztikus szorgalommal örökítette meg Buda pusztítását" .... „rajcimei alapján végigjárhatjuk az egész kerületet". Tanulságos kiállítás.

R. Gy.: Dongó György ostromképei

7.

Népszabadság, Bp. 1970. dec. 11.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NÉPSZABADSÁG
Budapest

Dongó György

1970. december 11, péntek

1021

Dongó György ostromképei

Emlékkiállítás a Nemzeti Galériában

Ez a rajzsorozat *„a várnegyed vizuális kárlistája"* — olvasom *Pogány Ö. Gábor* katalógus-előszavában, s ide írom, mert ennél szellemesebben úgysem tudnám az új emlékkiállítást minősíteni. Azt jelenti ez a három szó, amit az egyik látogató két mondatban foglalt össze a vendégkönyvben, hogy tudniillik „az anyagnak csak dokumentációs jellege van" és a rajzoló „szerény képességekkel rendelkező, akadémikusan művelt" ember, s benne van a három szóban az a másik vendégkönyvi javaslat is, amely a kiállítást a Budapesti Történeti Múzeum figyelmébe ajánlja.

A Magyar Nemzeti Galéria ugyan több örömet szerezne, ha a saját, *művészettörténeti* adósságait törlesztené (épp az emlékkiállítások rovatában hiányoznak súlyos tételek évek óta), de hagyjuk a mind reménytelenebb kívánságlistát, foglalkozzunk az egyébként érdekes, *megrendezett* kiállítással.

Dongó György (1905—1961) ugyanis valóban „elkészítette a várnegyed vizuális kárlistáját" 1945—46 nehéz hónapjaiban, s ezzel páratlan helytörténeti dokumentumsort hagyott az utókorra. A három bemutatott festmény alapján nem túl jelentékenynek mutatkozó festő fantasztikus szorgalommal örökítette meg Buda pusztítását, a szétcibált tetőket, a lerogyott homlokzatokat és az egyedül maradt, pőre tűzfalakat. *Bástyasétány, Szentháromság tér, Tárnok utca* és *Dísz tér a pápai követség romjaival* — rajzcímei nyomán végigjárhatjuk az egész kerületet, minden utcába, minden térre eljutott, mert minden utcában, minden téren rom, pusztítás, üszök — fájdalmas témakör várta.

Dongó György nem ábrázolta a fájdalmat, csak a témakört. Hegyesre faragott, szorgalmas ceruzája tárgyszerűen rögzítette a Mátyás-templom tornyát, ahogy oldalába belekapott egy belövés, apró satírfoltokkal közölte az Országház utcai házak leomlását, értesített a budai elöljáróság és a Dísz tér pusztulásáról. Ugyanazt a munkát végezte akkor grafittal, amit a Nemzeti Galéria két fotósa végzett ma el objektívvel: dokumentált. *Bokor Zsuzsa* és *Kovács Endre* ugyanis végigjárta a kiállítás előtt Dongó György egykori színhelyeit, s rögzítette azt, ami ma ugyanott látható, majd odarakta a Dongó-dokumentumok mellé, egy keretbe.

Tanulságos, a jubileumi évben aktuális helytörténeti rendezvény lett ez a háromszereplős dokumentumkiállítás. Igazán a Budapesti Történeti Múzeumba való.

R. Gy.

R AJÁNLOTT LEVÉL

A KEZZELFOGHATÓ PÉLDAADÁSRÓL

A legutóbbi időben sok szó esett a kommunista vasárnapokról, szabad szombatokon önkéntes munkafelajánlásokról, hogy az üzemekben és üzemrészekben gyorsuljon a termelés, a munkások teljesíteni tudják ígéreteiket, határidőre befejezhessék, aminek elvégzésére vállalkoztak. A Csepel Vas- és Fémművek Szerszámgyárának fiataljai is tartottak kommunista vasárnapot. „A munkába álltak túlnyomó többsége — idézem az Ön leveléből, aki a gyár ifjúmunkása — megértette a célt, kötelességtudóan, jól dolgozott. De hiányoltuk, hogy nem álltak néhányan a gépek mellé azok közül is, akik nem KISZ-tagok ugyan, s beosztásuknál fogva nem vesznek részt közvetlenül a termelőmunkában, hanem a szervezés, az adminisztráció, az irányítás a feladatuk, de azért jó lett volna felnézni rájuk, magunk között érezni őket e napon, a közös erőfeszítések óráiban. Bizonyosan magukkal tudták volna ragadni valamennyiünket, ha ők, akik régebben gépen dolgoztak és értik a szakmát, legalább néhány órára maguk is felöltik a munkaruhát és azt mondják: így kell ezt csinálni gyerekek!"

Megértem, hogy mire gondolhatott Ön, amikor leírta ezeket a sorokat. Mindannyian emlékszünk azokra a képekre, magunk előtt látjuk azokat a történelmi mozzanatokat, amikor Szovjet-Oroszországban a kommunista szombatokon a munkások között ott voltak sokan a forradalom vezetői közül, egyszer-másszor maga Lenin is, vagy amikor a felszabadulás után Magyarországon a háborús romok eltakarításáért, az újjáépítés megkezdéséért végzett rohammunkákban egymás mellett dolgoztak idősek, fiatalok, vezetők és beosztottak.

Ne essék félreértés, sem Ön nem gondolt arra, sem én nem hiszem, hogy az lenne jó, ha most valamilyen romantikus egyenlőséghirdetés szükségtelen demonstrációja jegyében odaállnának a vezetők, hogy az „első kapavágás" látványos megtételével áldásukat adják az építés megkezdéséhez, a munka folytatásához. Akinek nem becsüljük mindennapi munkáját, annak nem sokat ér egyszeri erőfeszítése sem, ez egészen világos. Akit pedig magunk közül valónak érzünk, annak nem kell ilyen módon tanúsítania, hogy a munkások közé tartozik. Nem is hatna őszintének az ilyesmi, ha hiányozna belőle a

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAPKIADÓ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Dongó György

KISALFÖLD

1971 Győr

MÁJ 21

Dongó György festőművész gyöngyöri alkotása, az Eszterházy Mária eddig a Zsirai Szociális Otthonban volt. A Nyugat-dunántúli Intéző Bizottság közbenjárására a híres képet a fertődi kastélyban helyezték el.

SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 133-068, 337-748, 340-725

MAGYAR NEMZET

1971 DEC 6

Dongó György

Dongó Györgynek, az 1961-ben elhunyt festőművésznek hagyatékából szombaton kiállítás nyílt meg a Nemzeti Galériában. A tárlatot dr. Pogány Ö. Gábor, a Galéria főigazgatója nyitotta meg.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAPTÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 136-068. 337-748. 340-726

MAGYAR HÍRLAP

1990 DEC - 6

Dongó György

DONGÓ GYÖRGY FESTŐMŰVÉSZ hagyatékából nyílt tegnap emlékkiállítás a Magyar Nemzeti Galériában; művei a fővárosnak háborús sérülést szenvedett, azóta újjáépített részeit örökítik meg.

1021

SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 327-743, 340-726

MAGYAR
NEMZET

1970 DEC 3

Dongó György

Dongó György emlékkiállítását szombaton délben nyitja meg dr. Pogány Ö. Gábor főigazgató a Nemzeti Galériában.

1021

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Dongó György

NÉPSZABADSÁG
Budapest

— DONGÓ GYÖRGY műveinek emlékkiállítása január 2-án, szombaton 19 órakor nyílik a Magyar Nemzeti Galériában.

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Dongó György

NÉPSZABADSÁG

Budapest

1971 DEC 3

— DONGÓ GYÖRGY EMLÉKKIÁLLÍTÁSÁT dr. Pogány Ö. Gábor főigazgató nyitja meg a Magyar Nemzeti Galériában december 5-én, szombaton déli 12 órakor.

10871

DONGÓ GYÖRGY ugyancsak halott, és emléke előtt a Nemzeti Galéria tiszteleg, hogy lerója kegyeletét egy olyan ember iránt, akinek a neve a Művészeti Lexikonból kimaradt. És Dongó Györggyel sem vitatkoznék, legkevésbé a művészetéről, de — igaz — nem fellebbeznék a Művészeti Lexikon szerkesztőségéhez sem, mert úgy érzem és úgy látom, hogy Dongó Györgyben az ember volt nagyobb, s nem a művész.

Dongó Györgyöt 16 éves korában előbb ágyhoz, majd tolókocsihoz kötötte a gyermekparalízis. Mások által mozgatott, kényszerű börtönéből előbb kamasz szemmel, majd emelt fővel nézett szét a világban, és érdeklődését nem kerülte el semmi, sem történelem, sem politika, sem az őt környező világ: egy városrész, a Tabán lassú haldoklása, majd kimúlása a bontócsákányok alatt, sem pedig egy másik városrész, szűkebb pátriájának, a Várnak apokaliptikus elmúlása 1944 és 1945 viharában. Szinte érthetetlen, hogy Dísz téri házuk pincéjéből a napfényre szabadulva hogyan volt képes tolókocsijával végiggördülni a romokkal borított utcákon csupán azért, hogy a krónikás hűségével és az elmúlás fölött diadalmaskodó akarattal sorra vegye mind a félig vagy egészen rommá dőlt házakat. Pedig ezt tette, és fennmaradt rajzsorozata a dokumentátor hűségével lajstromozza a sebeket. Ezekbe a rajzokba utólag beleérezhetünk nosztalgiát, romantikát, fájdalmas azonosulást a tárggyal, de ha ezt tesszük, akkor alighanem csupán a saját érzelmeinket vetítjük a hűvösen tárgyilagos, minden szenvedélyességtől mentes krónikás-hűségű rajzokba.

Dongó György világra nyitott szelleme, információéhsége a valóságra irányult, a tényeket követte, a tények megmaradására törekedett, de nem arra, hogy a tényeket értelmezze, vagy hogy a tények jelentését a maga személyén keresztül szűrve általános érvényű vallomássá tágítsa. A kiállítás egyetlen téma köré csoportosított rajzai és a három olajfestmény egyaránt erről tanúskodik. Ennek az anyagnak a kiállítását nemcsak a kegyelet indokolta, hanem a Nemzeti Galéria táguló programja is; nevezetesen az, hogy a képek és szobrok mellett helyet ad az iparművészet alkotásainak és — miként már a közelmúltban is tette — a műemlékekkel kapcsolatos fotoművészeti vagy rajzdokumentációnak is.

Minden egyes rajz mellett ott találjuk a Vár megfelelő részletének mai fényképfelvételét is. A katalógus ebből a szembesítésből azt a következtetést vonja le, „hogy a vári rekonstrukció tervezői, kivitelezői felelősek egy sor műemlék rombolásáért". Ez így túlságosan sommás ítélet, amellyel — mint aki maga is több mint két évtizede lakója és szerelmese a területnek — nem tudok egyetérteni, hiszen tanúja voltam számos építés talán túlságosan is soká húzódó és nagyon is a részletekbe vesző, lelkiismeretességgel áthatott munkájának, amit éppen a rekonstrukció érdekében végeztek. S ez mindenesetre áll a Vár lakónegyed részére. A palota más kérdés. Ebben, a katalógus írójával, *Pogány Ö. Gáborral* értek egyet.

Bojár Iván

rikai—izraeli tulajdonosai tettek kísérletet arra, hogy a kölcsönös igények rendezésére ilyen esetekben előírt hagyományos eljárás helyett túszként visszatartsák a szovjet hajót és 750 utasát a maguk céljai érdekében.

Újabb diplomatarablás Brazíliában

(Reuter, AP) Ismeretlen tettesek hétfőn Rio de Janeiróban elrabolták *Giovanni Enrico Buchert*, Svájc brazíliai nagykövetét — közölte a svájci nagykövetség egyik szóvivője.

A támadók az akciót „katonai pontossággal" hajtották végre — írják a hírügynökségi beszámolók. A nagykövet otthonából hivatala felé tartott, amikor körülvették gépkocsiját. Megparancsolták a sofőrnek, hogy szálljon ki, a nagykövet személyes őrizetére rendelt biztonsági embert pedig, aki megpróbált ellenállni, *három lövéssel súlyosan megsebesítették*. Buchert ezután saját kocsijukba tuszkolták és elhajtottak. Mindez összesen két percet vett igénybe.

A helyszínen röplapokat találtak, amelyeken a „Nemzeti Felszabadítási Szervezet" (ALN) aláírás szerepelt. A rendőrséget az aláírás meglepte, mert úgy tudták, hogy ez a gerillacsoport vezetőjének, *Joaquim Camara Ferreirának* novemberi letartóztatása, majd a börtönben bekövetkezett halála után, felbomlott.

Kiújultak a harc

Újabb amerikai katonai és

(AFP, Reuter) Jordániában hétfőre igen feszültté vált a helyzet. Vasárnap a tűzszünetet ellenőrző arabközi bizottság tagjai *Husszein* király távozása óta már a *harmadik súlyos összecsapást* regisztrálhatták. Mind a jordániai hatóságok, mind a palesztinai gerillák a *másik félre hárították a felelősséget* az incidensek kirobbanásáért.

Ammanban és az észak-jordániai Dzseras körzetében vasárnap a késő esti órákig folyt a harc. A halottak és sebesültek számáról pontos adat még nincs. Míg a fővárosban nyilvánvalóan meghallgatásra talált *Arafatnak*, a gerillák vezérének a felhívása, hogy a felek azonnal szüntessenek tüzet, Észak-Jordániában a kormánycsapatok folytatták felvonulásukat a gerillák ellenőrizte térség *stratégiai pontjaira*.

Az El Fatah bejrúti szóvivője közölte, hogy a jordániai kormány csapatai hétfőn hajnalban újabb támadásra indultak a palesztinai gerillák adzsluni és dzserasi támaszpontjai ellen.

A fegyveres akció után *a két fél éles szavakkal illette egymást*, míg politikai megfigyelők véleménye szerint a vasárnapi és hétfői incidensek a kairói és ammani szerződések életbe lépése óta a *legsúlyosabbak* voltak.

(MTI) Az *Al Ahram* washingtoni tudósítója úgy értesült, hogy az amerikai kormány a korábban bejelentett 500 millió dolláron kívül további katonai és gazdasági hiteleket kér a kongresszustól Izrael számára. Megbízható források szerint az 500 millió dollárból *már 400 milliót folyósítottak Izraelnek*, annak ellenére, hogy a kongresszus még meg se szavazta ezt a rendkívüli gyorssegélyt. A rendkívüli köl-

Donad György

1021

Magyar Nemzet

Dongó György rajza

MAGYAR NEMZET
1987 DEC 24
1091 BUDAPEST IX., Üllői út 51.
Telefon: 337-748, 340-726
MTI SAJTÓFIGYELŐ

A TRAGIKU
elhunyt festőne
josnak a *Baráto*
című grafikáin
za tűnik át eg
gondos megfig
egyik vagy má
emelni az egym
nalak hálójából. *manay* Stefa-
nia kismonográfiájából tud-
juk, hogy a festő önarcképébe
illeszkedő másik portré *Bálint*
Endréé, a fiatal baráté. A har-
madik változatban az egymást
átszövő kettős portré egy akt
könnyed vonalai közé ágya-
zódik.

Bár a két fej önmagában
is kiváló munka, teljes hatást
mégis a kettős portré nyújt,
noha az egymást indázva át-

lán, mint mások . . .)

*Észrevételei, tanácsai nyo-
mán minden novellát újraír-
tam, elejétől végig.*

*Elfelejthetetlen tanórák Ör-
kény írói műhelyében! (. . .)*

*Ma is látom a szürke eget,
érzem a puha hóval fedett Pa-
sarét csendjét, orromban a tö-
rök kávé illata, rám világít
Örkény kék szeme."*

MIKÉPP SEGÍT a tehetsé-
get kilomboztatni egy barát

Doncsecz Károly, fazekas

Friss Róbert: A vendek fo

Népszabadság, Bp. 10

És egy fazekas

Az út tovább kanyarog, egész a határ mentén Kétvölgyre, ebbe a néhány házas kis falvacskába, ahol az út mellett felfedezhetjük a vend kutat, ezt az ötször ötméteres, fakerítéssel körülvett, ásott mélyedést, ahol a talajvíz összegyűlt s az állatok itatására szolgált.

Doncsecz Károly otthona tele égetésre váró kancsókkal, korsókkal.

— Vásározok — mondja —, Körmendre, Keszthelyre meg még Veszprémbe is járok, de volt már kiállításom Badacsonyban és Szombathelyen is. Úgyhogy van munkám bőven.

— *Mióta él, dolgozik itt Kétvölgyön?*

— 1933 óta égetek — válaszol —, 1940 óta lakom Kétvölgyön. Itt születtem a szomszédban, Orfalun. A környéken alighanem egyedül űzöm ezt az ipart. Csak az Őrségben Magyarszombatfán, Bödeházán, Veleméren találhat agyagost. Hogy hogyan változott meg itt az élet? Hát — egyszerűen csak jobb lett. A zárkózottság is oldódik, gazdagabbak vagyunk, igaz, dolgozni azt ma is sokat és keményen kell.

— *Tudja, hogy ötezer vend él a környéken?*

— Ötezer? Azt azért nem hiszem — hunyorít —, bár meglehet, mert ezen a vidéken senki sem mondhatja, hogy nem vend, hiszen ez az anyanyelve. De egyébként is mindegy — teszi hozzá még —, együtt vagyunk itt mindannyian. Nincs már különbség család és család, falu és falu között.

le a dél-koreai hatóságok. A tömeges őrizetbe vételt az országot irányító katonai Nemzetbiztonsági Tanács rendelte el. A „tisztogató" hadjárat a katonai hatóságok állítása szerint köztörvényes bűnözők ellen irányul, megfigyelők azonban felhívják a figyelmet arra, hogy a tisztogatást ürügyként felhasználva a rezsim lecsap az ellenzékre.

A TASZSZ jelentése szerint Dél-Koreában folytatódik azoknak az újságíróknak az elbocsátása, akik bírálták a kvangzsui [illegible] elfojtását. A kato-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Dongó György

PEST MEGYEI HÍRLAP

1970 DEC 8

Tolokocsis tollra

Dongó György festőművész hagyatékából a *Nemzeti Galériában* megnyílt kiállítás *Budapest elhant*, megrokkant városnegyedeinek, a *Tabánnak*, a *Várnak* állít műveivel emléket. Az 1961-ben elhunyt, csaknem egy életen át tolókocsihoz kötött rokkant művész tollrajzaiból — a tárlat csaknem 400-at mutat be. Dokumentatív hitelességgel örökítette meg *Dongó György* a romokat, rajzolta le a műemlékek, paloták sérüléseit. A mű-

vészi rajzok, fényképfelvétel amelyek már helyreállításáról

hess megyei ben?

ajzok

at ma készült
ek egészítik ki,
a műemlékek
adnak hírt.

ötelező felelősség

1971. január 1-én lép hatályba a kormány rendelete, amely újra szabályozza a gépjárművek kötelező felelősségbiztosításának rendszerét.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Dongó György

PEST MEGYEI HÍRLAP

1970 DEC 8

Tolókocsis tollrajzok

Dongó György festőművész hagyatékából a *Nemzeti Galériában* megnyílt kiállítás *Budapest* eltűnt, megrokkant városnegyedeinek, a *Tabánnak*, a *Várnak* állít műveivel emléket. Az 1961-ben elhunyt, s csaknem egy életen át tolókocsihoz kötött rokkant művész tollrajzaiból — a tárlat csaknem 400-at mutat be. Dokumentativ hitelességgel örökítette meg *Dongó György* a romokat, rajzolta le a műemlékek, paloták sérüléseit. A művészi rajzokat ma készült fényképfelvételek egészítik ki, amelyek már a műemlékek helyreállításáról adnak hírt.

zi:

Abonyban mindös
preg óvoda működi
épülő, 75 személyes
sem teszi lehetővé,
dolgozó nő gyer
csak fél napra is,
hesse. Hogyan tud
megyei tanács a
ben?

kötelezo

1971. január 1-én lép hatályba a kormány rendelete, amely újra szabályozza a gépjárművek kötelező felelősségbiztosításának rendszerét.

Josef Donhauser

bécsi festő" készítette 1834-35 között az
egri székesegyház főoltárképét.

Voit Pál dr.: Heves megye műemlékei II.
Magyarország műemlékei topográfiája VIII. köt.
Budapest, 1972.

4271

M.D.K.

J. Danhauser

"Emlékezés Lisztre" c. kép reprodukciója Barabás Tibor Liszt-tanulmánya mellékleteként szerepel.

Barabás Tibor: Az ifju Liszt...
Film Színház Muzsika. Bp. 1961. okt. 27. V. évf. 43. sz. 42. l.

Lauhauser József

Budapesti látképe szerepel a Fővárosi
Képtár új szerzeményeinek kiállításán.

VII 1939 I. 21.

MDK

Danhauser József, festőm.

Női képmás. Olf. J.l.j.

Illusztr. a XIV.sz.táblá.

Árv. Közl. 1931. 3.füz.sz. 46.l.

MDK

Ärw. Kön1. 1931. 3. rk. 9z. 48. 1.

DANHAUSER, Joseph bécsi festő az egri főszékesegyház 1835-ben festett főoltárképén kivül 1838-ban megfesti Pyrker egri érsek nagyméretü arcképét, amely az érseki palota nagytermében függ. Jelzése: Danhauser Erlau, 1838.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Donka Tibor

„Születésnap" c. linometszete az 1967-es
Ifjúsági Rajz és Iparmův. kiállításon.
/repr./
9 éves tanuló

Rajztanítás 1967. V. 17. l.

ifj Donkó József

müve az V. Kristóf tér 7-8. p. lakóhár

(1837).

Berza László, Bernát György, Erdei

Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Buda-

pest 1973. 13351

6211

Donkó Zsolt, építén

L: Eltér Ishán

– követségi kirch

10-12

Magyar Építőművészet Pp. 1983

83/4

Donkó Zsolt, építész, TTI.

a közösségi élet központjai.

6. Nevelési központ II. üteme, Kecel. Nézet a Főtér felől /repr./
Jeney Lajos és munkatársai: Ferenczy Béla, Donkó Zsolt, TTI.

7. Nevelési központ II. üteme, Kecel.
a „napcsapda". (Jeney Lajos és munkatársai: Ferenczy Béla, Donkó Zsolt, TTI) /repr./

Magyar Építőművészet, 1986. 2., 22-old.-25-old.

DONNACKER, Franz, pozsonyi rézkarcoló

F. D., Zeugmacher, † 66 éves korában, Pozsony, 1802 február 8. (1802, 1731)

Preßburger Zeitung
(Gerber)

Donhoffer Mihály

rajztanár

1856-tól 1866-ig

a Körmöcbányai cs. kir. alreáliskolában mu-ködött, Meghalt kolerában 1866 szept. 28-án Körmöcbányán.

Hlatky 1906

14, 27 l.

28 l. mellett arcképe.

A magyar vallás- és közoktatásügyi minisztertől
Budapest 5. Pósta fiók 118

129541 - 129522 - 129523 - szám.

Műemlékek Orsz. Bizottságának

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Díj átalányozva.

Bp.

Donhoffer Mihály

a körmöci nemzeti
nagyobb néptanoda
rajzmestere

Tanügyi Nevtár
1845. 90. l.

L. Danhoffer alatt is.

18 Kamill hv.		**Görög** Emilián **Izraelita** Ab 6
Csütörtök **19** Paul sz. Vince	Első negyed 19 óra 53 pk.	**Protestáns** Emilia **Görög** Diusz **Izraelita** Ab 7
Péntek **20** Jeromos hv.		**Protestáns** Illés **Görög** Illés **Izraelita** Ab 8
Szombat **21** Praxedes sz.	1934 **Julius** 31 nap	**Protestáns** Dániel **Görög** Sim., J. **Izraelita** S. Deberin

29-ik hét

Nap kelte 4 óra 17 pk. — Nyugta 19 óra 49 pk.

Ø. Danhoffer Mihály

a körmöczi kir. bányakamara bányarajziskolájának rajzmestere

Névtország 1845. 211. l.

Laisd Donhoffer alatt is -

Vasárnap **28** Kriszt. kir.		**Protestáns** S. Jud. **Görög** G 23 Fer. **Izraelita** Markhes. 19
Hétfő **29** Nárcisz pk		**Protestáns** Zenő **Görög** Anasztáz. **Izraelita** Markhes. 20
Kedd **30** Rodr. sz. Alfonz	Utolsó negyed 9 óra 22 pk.	**Protestáns** Kolos **Görög** Zenób vt. **Izraelita** Markhes. 21
Szerda		**Protestáns** Reform. em.

<Donhoffer Mihály>

eikke

< > Ueber den Zeichnungsunterricht in der I. Klasse der Unterrealschule zu Kremnitz nebst einer Ansicht in Bezug desselben für Gewerbe.

A körmöcbányai alreáliskola 1856/7 ei. értesítőjeben

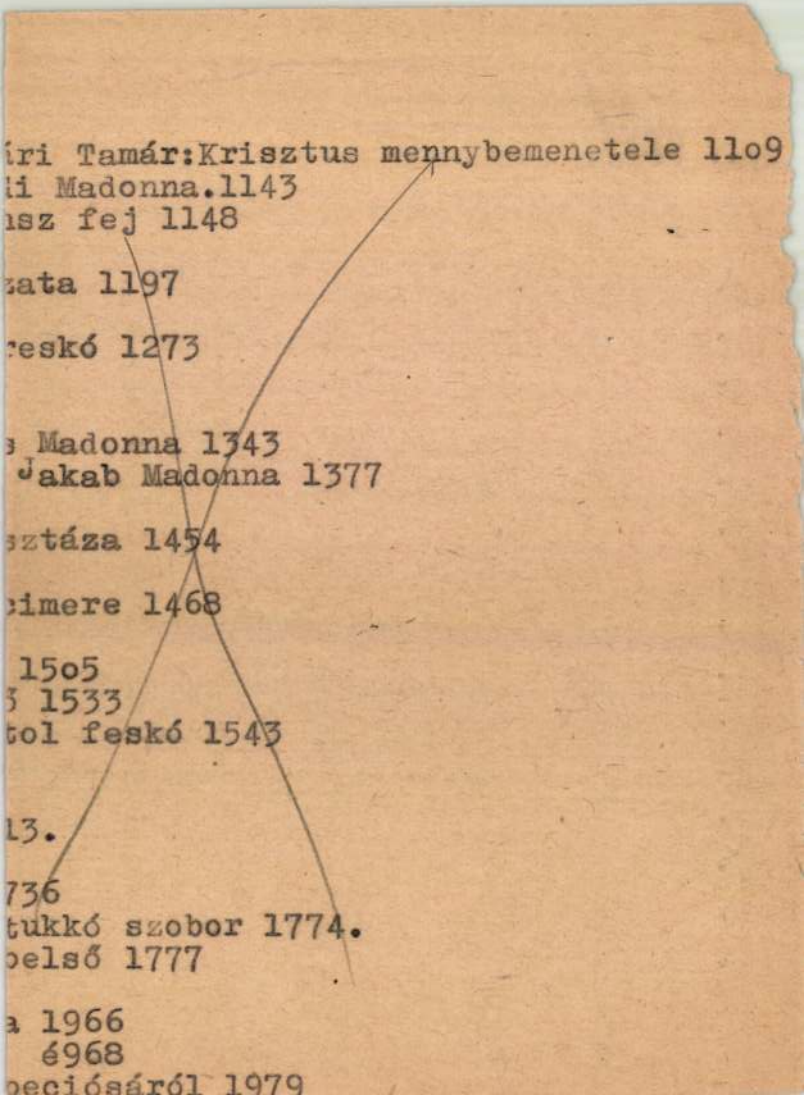
íri Tamár:Krisztus mennybemenetele 11o9
li Madonna.1143
ısz fej 1148
zata 1197
reskó 1273
s Madonna 1343
Jakab Madonna 1377
sztáza 1454
cimere 1468
15o5
3 1533
tol feskó 1543
13.
736
tukkó szobor 1774.
belső 1777
a 1966
6968
beciósáról 1979

Donhoffer Mihály

építész, 1827-ben 23 éves.

Donhoffer Mihály, építész, 23 éves korában, 1827 jún. 10-én iratkozott be a rézmetszők szakosztályába.

lásd Fleischer Béla 38. l.

1827
23
1864

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

megírva

Donhoffer Mihály

a körmöcbányai reális
kola rajztanára volt
1856-tól 1866 ig.
Meghalt Körmöcbányán
1866. szept. 28-án.
Szül. Bécs 1803 máj. 12.
Itteni alkalmazása előtt
„bányarajzmester" volt 30 éven
keresztül

Hlatkörm

174, 181, 206. l.

+ a szabadkézi rajzot
és az építészettant tani-
totta.

Donholfer Mihály

rézm

l.

Patakí 51

56, 105. l.

MDK

Danhauser, festöm

az egri főszéjesegyház oltárképét festette, s ezt Barsi Adolf, festöm. restaurálta.

Veit Egon. 62. X

DONNDORF, *Adolf*, német szobrász. Weimar 1835. † 1916. Rietschel tanítványa. 1877-től a stuttgarti műv. akadémia tanára. Sok emlékszobrot készített. Tőle való pl. Peter Cornelius szobra Düsseldorfban, Goetheé Karlsbadban, I. Vilmos császár több emléke, Teutsch püspök szobra Nagyszebenben (1899).

E. gy. I 253 l

26717-92

1411. Ercole Roberti modora:
A mester Sz. Ferrarában 1455 tá
Theseus és Minotaurus.

Az előtérben látjuk a krét
ki jobbját a félig lerogyott és
lára teszi, baljában pedig fu
leküzdi. Előttük egy
két hattyút veszünk észre. A kö
ban emberek járkálnak és állat
rel.

Fa, méretei 71.5:53 cm.
a belépti díjak terhére
Vétetett Antonio Donati
Elszámoltatott 1892: I.
Az elszámolást elfogadta
(93-92)

L május 27-iki
és az 1892 augu

904.V.10

26717-92

3291

Karl Adolf Donndorf

stuttgarti szobrász.

1899. Magyarebenben

Teutsch G. D szobra.
tole

nincs szobra

irod

Roth. 175 l

Életrajza
meg van a Szobau
Révai lex. ik.

[illegible]

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

élyezem:

vagy helyettesének
láírása.

— Endrényi Imre, Szeged.

DONNACKER, Franz, pozsonyi székkészítő

F.D., Sesselmacher,

† 66 éves korában, Pozsony,
1802 febr.8. [1802, 173 l.]

Pr.Z.

Donner –, ätrös

Svjkärsmuv. Lap

1881. 308 – 314
326 – 330

GEORG RAPHAEL DONNER

SCHWARZ, MICHAEL: RELIÉFY KAPLNKY SV. JÁNA ALMUŽNÍKA OD JURAJA RAFAELA DONNERA — ŠTÝL A IKONOGRAFIA ⊗

ARS 3. 1969, 1. sz. 19–30

⊗ NÉMET NYELVŰ KIVONAT A 30. OLDALON

z alábbi jelentéseket
derosztályra:

ok szervezeti és tartalmi

0.

ztalatairól és a bizalmi
szesitőit

stületek választása tapasz-
i összesitőket

k tapasztalatairól és a

DONNER, festő, gravikus

1948-ban Scholz János csellóművész a Soproni Múz-nak ajándékozta XVIII-XIX.sz.-i barokk és biedermeier rajz és metszetgyüjteményét. Köztük Donner müveket is. 158.old.

[illegible] A Soproni Liszt Ferenc Múzeum grafikai gyüjteményének története 167.old

[illegible]rrabona, 14. A Kantus János Múzeum Evkönyve, Győr, 1972

H.D.K

Dornier

Erläuterung 102, 104,

MDK

Donner szobrász

temesvári Szenthéromság szobor
pozsonyi Nep.Szent János szobor /elpusztult/

Vita Aggházy Máris a Barokk Szobrászat Magyarországon c.kandidátusi értekezéséről. Garas Klára opponensi véleménye. Művért 1957.VI.évf.4.sz.313.l. 315.l. 316.l. 317.l.

DONNER, Georg Rafael osztrák vzobrász

D. készítette a pozsonyi kép. Ez. János-vzobrot.
(1765, 81. vzám 7 l)

Ugghány I. 183 említi; a vzobor nem D. műve, korábbi.

Preßburger Zeitung
(Genthon)

Donner, mohrán

MBK

Szent Márton és a koldus-műve

Pozsonyban.

Győry Aranka: Müalkotások ismertetése. I. rész.
Debrecen, 1945.

55. l

Dear Mother

I had letter & photo - this

Morning ..

8

Dormer Antal Sebestyén

vésnök

l.

Huszár Emlékérem

6. l. 8. l.

Donner Antal

Sebestyén

Körmöci éremvérő

l.

Num. Közl

1942. 55. l.

57. l.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"**

címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

DONNER

MOJZER Miklós: Donner egykori pozsonyi főoltáráról. = Művészettörténeti Értesitő, 41, 1992, 1-4. 36-44. ill.

Pozsony, Székesegyház

Visitatio Canonica : Az Esztergomi Főegyházmegye Barsi Főesperességének egyházlátogatási jegyzőkönyvei 16 -1674. Vál.bev. Tomisa Ilona. Bp. : MTA Néprajzi Kutató Intézete, 1992

Georg Raphael DONNER (1695-1741)

(1)

1729-1739 között Pozsonyban élt és dolgozott, elsősorban Esterházy Imre primás megbízásából. Pozsony és közvetlen környéke hapta meg alkotásai legjarát: az alamizsnás Szt. János kápolna szobordisze a primás alakjával, a Dóm főoltára a Szt. Kárton csoporttal és a két térdelő angyal. Agyházy kária: Magyarországi barokk művészet, Bp. 1960, TIT József A. szabadegyi. el. 42.

Georg Raphael Donner

„Magyarországon tevékenykedő nem magyar származású mesterek.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest, 1975

1440

Raphael Donner

pozsonyi szobor az portján Szent Mártont magyar díszruhába öltöztette.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest, 1929

1481

DONNER RAFAEL, szobrász

Pfeffer Róbert pozsonyi születésü szobrászmüvésznek egyik utols munkája volt a II. Világháborúban megsérült Donner Rafael diszkut/Bécs/ ólomfiguráinak ~~megx~~ restaurálása. 20/236/.old.

SZIGETI ISTVÁN: Pfeffer Róbert szobrászmüvész érmei és plakettjei 20/236/.old.

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyüjtés köréből.
------- XVI. 1960. 14.sz. Bp.

Donner, Georg Rafael.

Ismertetés M.Schwarz: Georg Raphael Donner c. könyvéről. /Supplement a la Gazette des Beaux-Arts: La Chronique des Arts, 1969.IX.23.1./

Bedő Rudolf: Az 1969-ben megjelent külföldi folyóiratok szemléje. - Művtört.Ért.1971.1.sz.67-79.l.

74.l.

Donner, Georg Rafael

Zsótér Antal szegedi hajósgazda mügyüjteményében Donner, Sambach és Mauelbertsch tollrajzok is voltak.

Szelesi Zoltán: Völgyessy Ferenc képei és a szegedi gyüjtés utja. - Művtört.Írt. 1971.1.sz.23-30.l.

23.1.

Georg Rafael Donner

tanítványa Gode Lajos pozsonyi szobrász 14. s. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Budapest, 1970.

95

Georg Rafael Donner

müce a pozsonyi Szent Márton szobor
Reprodukció. 8 sz.

Voit Pál: Az barokk Magyarország,
Budapest, 1970.

Georg Rafael Donner

a pozsonyi székesegyház Alamizsnás Szent János Kápolna szobormüveit alkotta.

7. sz. reprodukció.

Voit Pál: A barokk Magyarországon,

Budapest, 1920.

Georg Rafael Donner

alkotta a pozsonyi dóm szobormüveit.
A primás rendeletére készítette a dómhoz
csatlakozó Alamizsnás Szent-János kápolna
szobormüveit.

Voit Pál: A barokk Magyarországon, Bu-
dapest, 1970. 152 l

37 l

Georg Rafael Donner

1729-től 1739-ig Pozsonyban dolgozott. A bécsi Neu Markt kútjának középső csoportját Pozsonyban mintázta.

Voit Pál: A barokk Magyarország,
Budapest, 1970. 152 l.

371

Georg Raphael Donner, osztrák szobrászművész (1693–1741).

Fadrusz János szobrászművész 1858. szept. 2-án született Pozsonyban. Georg Raphael Donner „Szent Márton oltárá"-t csodálta meg először a pozsonyi dómban. ~~(repr.)~~. (említve).

Lyonczi Miklós: Emlékezés Fadrusz Jánosra.
Petőfi Népe, 1983. szept. 2.

DONNER, szobrasz

Egyes művészek meghivást kaptak egyes magyarországi munkák elvégzésére. Ezek kitüzött feladatuk elvégzése után visszatértek hazajukba. Ilyenek voltak pl. a festőművészek között Troger, Maulbertsch, a szobrászok között Donner. 288.old

SZIGETI KILIÁN: Dorner Gáspár Albert/1780-1858/szombathelyi orgonaépitő élete és munkássága 288.old

VASI SZEMLE, XXIII.évf. 1969. 2.szám, Szombathely

Georg Raffael Donner

Főoltárát a pozsonyi vízesegyház múlt századi felújítása során - mint a tpl. művészi összhangját rontó alkotást - vétszedtél, s egyes részeit beolvasztásra ítéltél.

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp.1975.

202. old.

Georg Raphael Donner (1693-1741) osztrák szobrász

A számunkra legismertebb szobros főoltár Georg Raphael Donner főműve a pozsonyi székesegyházban. Szent Márton alakja klasszicizáló irányzatot képvisel.

Szilárdfy Zoltán: Bebo Károly óbudai szobrász.
Budapest, 1940. 6. 26. old.

DONNER, Georg Raphael

Jávor Anna: A Donner-évforduló
művészettörténeti eseményei.
(1992-1993) = MÉM. 1995
301-311. ill

Az eredményes ifjú lova

A sors iróniája, hogy a
tője és tulajdonosa egy kis
futását, mint jeles sportemb
először küzdelemben, hanem k

1857 október 4-én a Szo
- amely nem sokkal azelőtt a
senynapot rendezett. Hogy e
arról, hogy mennyire népszer
valaha a lóversenyzés, legye
megnyitó versenyt /Egyleti I
gyari Ferenc nevü tenyésztő
helyezett Szapáry Gyula gróf

Az ötödik versenyszám v

DONNER, GEORG RAPHAEL

Maliková, Mária: Byvalé susosie sv. Jána Nepomuckého na Primicialnom námesti v Bratislave

Ars 1990 "Uloha pamiatky", 69-83

kell arra, hogy a bizalmi lehet
jellemző foglalkozású, nemü, ko
A bizalmiak munkájának döntő ha
a mozgalmi munka szinvonalára i
gondosabb kivélasztásukat.

Mindezek megvalósitása érdekébe

- az alapszervezetekben: jun
lasztani: a bizalmiak, fő
lölését végző szakszervezc
bizottság, a tisztségvisel
vizsgáló bizottság, valami
lölését végző jelölő bizo
összevont taggyülésen, bi

A jelölő bizottságok - a
körü beszélgetések alapjá

A jelölők között le
lehetőleg ne legyen
legyen, akki később
maga is jelölt
lesz. Lehetőleg
pártitkár és legyen
a jelölők között.

DONNER, Georg Raphael mühelye

VI. Károly alabástrom medalionja
(MNG)

9. R.p.

Új Mű 1993

Milione, Vincenzo
in Rom)
Active (around the middle of th

109

Vincenzo Milione

Saint Joseph Calasantius askir

patronage over his pupils, 177

Oil on canvas; 350 x 190 cm

Signed bottom right: VINCENSO

Restored by István Juhász and

From the Piarist Church of Tat

Kecskemét, Piarist Church

After the beatification in 17

founder the iconographic type se

M.D.K.

Donner, Georg Rafael, szobrász

Personyban működő szobrász
művész nevét említi a szerző

Perneczky, Géza: Geschichte der ungarischen bildenden Kunst

Kulturelles Leben in Ungarn. /Red. Zoltán Halász/.
Bp. 1966. 363 l. 26 t. 294. old.

M.D.K.

Donner, S. Raffael, nobrás

Körében és főleg Esterházy herceg-primás udvarában dolgozó lanitványai körében a barokkplasztika a fázál gyarran áttért az ólomra, később a kulönböző szinű márványra.

Aggházy Mária: Alte Holzfiguren in Ungarn,

Terra-Verlag - Akadémiai Kiadó, Bp.1963. 40 l. 87 t.

13. old.

 m. D. K.

Donner Ráfael, szobrász, 1693-1741
Felső magyarország több valósában
működött.

Anna Petrová-Plosková: Slovenské
výtvarné umení obdobia národného
obrodenia.
Bratislava, 1966. 34. old

Donner, Georg Rafael

nevét és a Szépművészeti Múzeumban őrzött műveit említi Eszláry Éva cikke /A Szépműv.Múz. Régi Szoborosztálya/.

Budapest, 1969. 5. sz. 23-25.1.

Georg Raphael DONNER (1695-1741) ②

máriavölgyi volt Pálos kolostorban
található két remete szentje. Élete
utolsó évent Bécsben töltötte.

Ágoházy Mária: Magyarországi barokk
műrészet, Budapest 1960. TIT József t
szabadegyetemének előadásai 42.

G. R. DONNER

Szt. Márton csoport a pozsonyi dóm volt főoltáráról 1733-1735 (repr.)

Aggházy Mária: Magyarországi barokk művészet, Bp. 1960. TIT József t. szabad egyetemének előadásai 42.

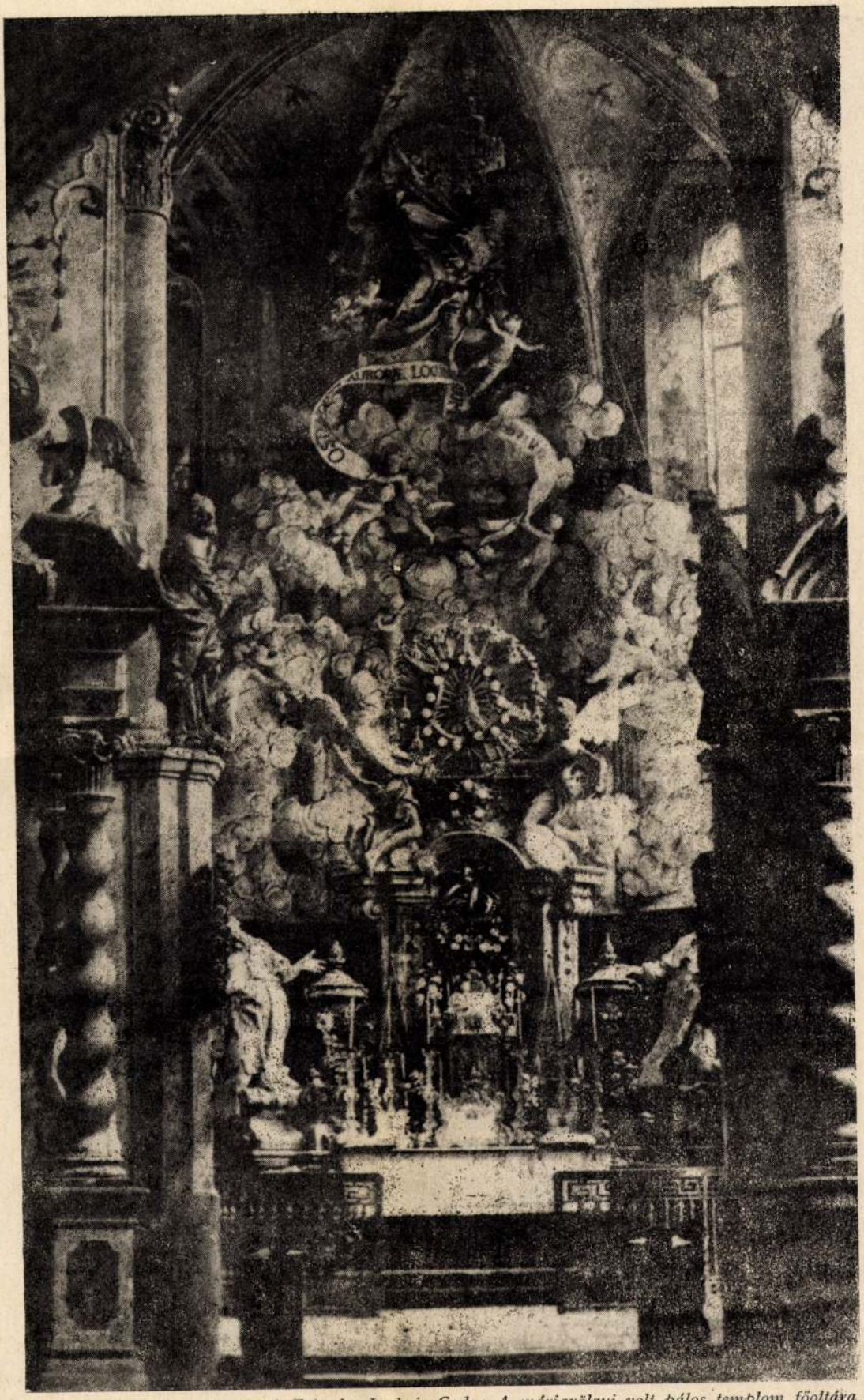

8. Georg Raphael Donner—Gottfried Fritsch—Ludwig Gode: A máriavölgyi volt pálos templom főoltára, 1737. E. N. Kozič fényképe 1860—1865 körül

9. Georg Raphael Donner műhelye: Apostol és Szent Imre mellszobra a pozsonyi dóm kóruspadjáról, 1736. 1943-ban budapesti műkereskedelemben

A 18. szazad pozsonyi, regi magyarországi, sőt középeurópai barokk szobrászat fókusza *Georg Raphael Donner* munkássága, amelyhez természetszerűleg igen rangos emlékeket társít a katalógus. Elismerésre méltó műtárgy- és műemlékvédelmi eljárással az SNG megszerezte a két máriavölgyi remete-szobrot és megszokott — száz év óta másodlagos — helyükön eredeti nagyságú és anyagú, kitűnő másolatokkal pótolta azokat. A múzeumba bekerült szobrokat a restaurálás megszabadította a pótolt részektől és a szabadtéri felállítás illetéktelen patinájától — az eredményt, Remete Szent Pál és Remete Szent Antal életnagyságú térdeplő, fehér mészkő szobrait 1982-ben önálló kiállításon és katalógusban mutatta be a fenti munka animátora, Magda Keleti.[18]

Időközben a Donner-kutatás elérkezett a követők azonosításának, a műhelymunkában való részvételük meghatározásának legalábbis kísérletéhez, így a katalógusban Donner-műhelyként számon tartott csoport közelebbi jellemzése újból aktuálissá vált. A szoborpár jelenlegi állapota már jobban felidézi az eredeti minőséget és egyáltalán hozzáférhető; egyidejűleg a szakmai nyilvánosság elé került a máriavölgyi volt pálos templom szentélyének az 1877-es regotizálást megelőzőleg készült fényképfelvétele.[19] A kitűnő fotográfián lenyűgöző remekmű tárul a szem elé, amelynek rekonstruálását a rendház naplójának aprólékos és technikai részletekre is kitérő — megbízható — leírása segíti érzékletesen.[20] A fénykép és a Diarium nyomán még inkább világossá válik, hogy milyen hatalmas stukkómű alkotta a főoltár „lényegét", Donner oltárfelépítményeitől egyébként teljesen idegen felfogásban. Esetleg pozitív adatként értékelhető, hogy a két remeteszobron túl a csillagot tartó nagy angyalpár is „kemény kőből" készült, s talán mégsem enyészett el nyomtalanul az idők folyamán. A négy figura vastag, polírozott gipszréteget viselt, amely a szobrászi modellálásnak is része volt — a jelenlegi „nyers" állapothoz tehát még egy, stílust és kvalitást tovább finomító márványozott felületet kell — képzeletben — hozzáadnunk.

174.

175.

18 L. az 1. sz. jegyzetben idézett katalógust, továbbá legújabban *Magda Keleti:* Sochy z bratislavskej dielne J. R. Donnera v zbierkach Slovenskej národnej galérie. Galéria 8. Zbornik SNG 1984, 239–249; irodalmához és a Donner-pályaképhez kiegészítésül: *Prokopp Gyula:* Levéltári adatok Georg Raphael Donner pozsonyi éveihez. Ars Hungarica 1978/2. 329–339.

Aggházy Mária forrásközlése mellett, in: Neu entdeckte Werke G. R. Donners und seines Kreises aus der Gegend von Pressburg. Acta Historiae Artium II. 1954, 65 — itt a *Streszka Márton*-féle kézirat Częstochowában őrzött példányának vonatkozó részletéből idézünk, *Gyéressy Béla* kijegyzésében (MTA Művészettörténeti Kutató Intézet, Budapest, Adattár, DAP, közöletlen 984. szám): „(1736: Thall:) . . . 6 Sept. fastigium Altaris perfectum est: . . . Architectus: Tonner, hic primo notus ad Aulam Caesario-Regiam avocatus ad Thall, ubi tam egregia sui artificis reliquit monumenta, ut suo tempore non habuit parem!" Volumen III. annalium Ordinis Sancti Pauli Primi Heremitae (1744–1786). Kézirat, Częstochowa, Jasna Góra, Archivum Monastery, 534. sz.

19 Ezt a fényképet írta le *Joseph Hans Csákós:* Donner-Spuren in Mariathal bei Pressburg. Forum VI. 1936, 169–170; közölte *P. Xavér Stan. Čík:* Dejiny Mariatálu. Marianka 1942 és legújabban *Julius Kálmán:* Sochy J. R. Donnera v Marianke. Galéria 8. Zbornik SNG 1984, 234. Eduard Nepomuk Kozič pozsonyi fotográfus (1829–1874) képének egy példányát Szilárdíy Zoltán (Káloz) is őrzi — a régi fénykép tanulmányozás és reprodulálás céljából történt átengedéséért ezúton mondok neki köszönetet.

20 Documenta Artis Paulinorum, a 4. jegyzetben i. m. 1. kötet, 321–322, 449. szám (Diarium Conventus Mariae Thallensis. Egyetemi Könyvtár, Budapest, Kézirattár, Ab. 185. Tom. II. 1723–1749, p. 229–240).

177. jegyzet

+176.p. 21-26. jegyzet
(Leírás: Gerle)

1 *Karol Vaculík* szerk.: Dvanást'storočí výtvarného umenia na Slovensku. Bratislava 1966; *Magda Keleti:* Slovenské barokové umenie v zbierkach SNG. Prírastkový katalóg 1970–1980. Bratislava 1981; *Magda Keleti:* Európske zátišie 17. a 18. storočia v zbierkach SNG. Bratislava 1975; *Magda Keleti:* Juraj Rafael Donner — kamenné sochy z jeho dielne v zbierkach SNG. Bratislava 1982.

DONNER, Georg Raphael

Jávor Anna [rec.] Magda Keleti, Fontes kateteről

M[illegible]tört.Ért. 1989 1·4 174-175

+ 176. p. Gode kapcsán

Donner szobrász

Szerepel az alábbi tárlaton

Kőműves Gyula: hagyar remekművek
Kiállítása Budavár. Palotában

Szabad Föld 1969 IX. 28

Donner

mecénás Esterházy János hercegprímás volt.

Cifka Péter: Ferenczy István. Bp. 1969. Corvina, 46 l., ill., 30 kép /A művészet kiskönyvtára 37./

23.1.

Georg Raphael Donner

1728-39 körötti porsonyi munkássága, dön tően befolyásolta a magyarországi barokk szobrászat fejlődését. A Esterházy Imre primás megbízásából készült Alamizsnás Szt. János kápolna plasztikai díszé és a dóm egkori főoltárának monumentális ólomfigurái a legismertebbek porsonyi alkotásaiból.

G. Aggházy M.: A Szépmův. Múzeum régi magyar barokk szobrai.

Budapest, VII. évf. 7. sz. 1969. júl., 23, 25. l.

DONNER

KELETI,Magda: Sochy z bratislavskej dielne J.R.FDonnera v zbierkach Slovenskej národnej galérie. = Zbornik slovenskej narodnej galérie : Galéria 8. (1984) 239 - 249.p.ill.

Donner---

. . . . . .

/Aláírás, bélyegző/

DONNER

Kálmán, Julius: Sochy J.R.Donnera v Marianke. = Zbornik slovenskej narodnej galéria Galéria 8 (1984) 230-237.p.ill.

Máriavölgy, Oltár - SNG-ban va nak a szobrok róla

Keleti, Magda: Sochy z bratislavskej dielne J.R.Donnera v zbierkach Slovenskej národnej galérie

A megrendelést fizeti: . . . . . .

Kelt,

Donner Raphael

Mózes, szenrajz
a soproni Liszt
Ferenc muzeumban:

Csat-Dercs. 346-l.
Köppel-

MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
197 /1923 szám
Érk.: 1923 év május hó 12 n.

shiv. igazgató.

Látta a [illegible]

Budapest, 1923. évi [illegible]

Donner Georg Rafael

Agghány M.:

Adatok a Pálosok 18. sz-i
mův. i Tevékeny téjé-
hez.

Arch. Ert.

1936. 981

(Nippel)

Báthori István:

Mellig, hétnyolcza
prémkucsma van forgó
Köntöse be ~~van~~ van go
Felirata a kereten:

„Stephanvs D
Litvaniae etc"

sa kép alatt két sorba

„Hungarus en
Battorevs, vu

Reímethet, méretei
17. q: 12., c/m.

Lt

Donner Rafael

Erod

Ádám Iván: A veszprémi székesegyház. Veszprém 1912. II. r. 401. l.

NB. A fenti székesegyházban sémmi sincs tőle. Esterházy Mure püspökkel kapcsolatban említve -

ATALA

,il Sig.Giorgio Domanovszky,stu-

tà di Budapest, è ~~il~~ capo del gruppo

n viaggio di studio in Italia.Prego

ori Mecori dei

delle Gallerie, di voler cortese-

ro studi.

.

residente

Donner György Rafael

Agzirci apáts 64, 80, 115, l.

Immaculata vázlat állítólag fenstől a zirci apáti lakosztály ban. Repr. u. o. XVI tábla

Agghány M:

A zirci apátság Teplomépítkezési a 18. sz-ban Veszprém, 1937

Két apostol. Tréfelt ereklt, 12×14 cm. Gotikus, XV. sz.

Donner, Georg Raphael

lásd
z

Agghány Mária dr

Georg Raphael
Donner ismeretlen
magyarországi al-
kotásai
Szépmüvészet-Füzé
tek. 4. sz

Bp. 1941.

Könyvtáramban

Donner Ráfael
1692-1741.

Irod.

Aixinger László:
Pozsony. Bp. 1938. 71. l.
36. l. után képpel.

Donner Rafael

C. Fr. dr.: R. Donners Werke in Preßburg. Allgemeine Kunst-Chronik. 1883

HELYSÉG

KASSA.

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

Öt

KOR

XV

ŐRZÉSI HELYISÉG

Dóm.

TULAJDONOS

MÉRET

m: 2 l
l. átm: 1 l
K. átm: 1

TÁRGY

Kehely.

LEIRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DISZITÉS, FELIRAT, JELZÉS):

Ezüst, aranyozott. Hatka
domborművű medaillonok: Ker
gyal, kereszt. szt. János, három
vörös és kék zománcon IHESU,
és 12 zománcos mezőn a kinzó-e
hasonló domborművű medaillo
vésett angyalfejek. –

FÉNYKÉP, RAJZ

Donner Ráfael

A Mübarát

1921. 205. l.

(Az osztrák barokk
szobrászatról)

(Tietse-Conrat
könyvéről)

[1] A Codex Juris Canonici 1469. kánonjának idevágó szövege a következő: »Can. 1469. § 1. Onera seu officia patronorum sunt: 1. Ordinarium loci monere, si bona ecclesiae seu beneficii dilapidari viderint, quin tamen se immisceant administrationi eorundem bonorum; 2. Aedificare denuo ecclesiam collapsam, iudicio Ordinarii, necessarias in eadem facere, si titulo aedificationis ius patronatus habeant, et nisi onus aedificandae ecclesiae aliis incumbat ad normam can. 1186.

a Madonna képe disziti.

A kápolnák alatt kriptát találunk, a mely az alapitó, vagy föntartó családok temetkező helye. A sirboltok vasajtóval elzárt, legtöbbnyire kiugró lejárati torokkal ellátott lépcsőzete a kápolnák hátsó részén van. Egyes tulajdonosok neve, vagy nevök kezdőbetüje a kápolnák homlokzatán olvasható az alapitás, vagy a restaurálás évszámával.

A Kálvária kápolnái alulról fölfelé haladva, a passio mozzanatainak sorrendjében, jelenleg a következők:[1]

I. Jézus az Olajfák hegyén imádkozik. A kápolna belsejében hatásos dombormü ábrázolja a Getsemane kert e jelenetét. Homlokzatának kőbevésett felirása: Nagy András családi sirboltja.

Nagy András kassai mérnök 1880-ban azt az ajánlatot tette a városi tanácsnak, hogy a Kálvária tulajdonos nélkül lévő I. számu kápolnáját rendbehozza, ha ennek fejében megengedtetik neki, hogy ezt a saját családi

[1] A kápolnák multjára vonatkozó történeti adatok a Kassa-városi levéltárban található okmányokból valók.

Donner, Georg Raphael

1622 - 1741.

Vrod
2

Barát-Eber - Takács:

A művészet története
II. k. Europa mű-
veszete. Bp. 1934.

286, 287. l.

Donner Rafael

l.

Bedy Vince dr. A győri székesegyház tört. Győr, 1936. 129. l.

A győri székesegyházban levő 2 olomdombornm nem fenti, hanem Mollinarolo (Müller) nuove. l. o.

Donner Raphael

l.

Benyov Bratislava

szky, u.

Pressburg in Wort u. Bild u.o. 1931

43. l.
81. l.
118. l
119. l

Donner Rafael

nebrán

lásd
2

Bertalan kiscelli

V: Aróbuda-

trin. templ. 1942

kolostor és

44 — 47,

52 - 54. l

ECKERT JÁNOS
BIZOMÁNYOS
APATIN

Donner Rafael (?)

Műkincs a nyitrai dómban. Jeltelen cikk. Budapesti Hirlap, dec. 31.

1911.

Megnézni nincsen szól,
csakugyan Donnerről,
mint akoly Gondolom?

nint környékét térrajzban feltün-
z ostromló csapatok elhelyezése
a nyolcz hadihajó egyenként
il:

ı Lager vor Belgrad wie solches
nmal auf der wasser seiten
r 1717 den 19. Augusti mit Accord

9 cm.

Donner, Georg Raphael

A keresztről levett Krisztus a fájdalmas Bürzel, dombormű ötomból, a művész monogramjával.
Gróf Zichy Muzeum Bpest

Bp. Zichy 714. l.

Muz. katal.

1923.

14. l.

Donner G. R. -

nobrain

wód

Budinis (C.) 119. l.

Gli artisti italiani
in Ungheria.

Roma, 1936

XIII

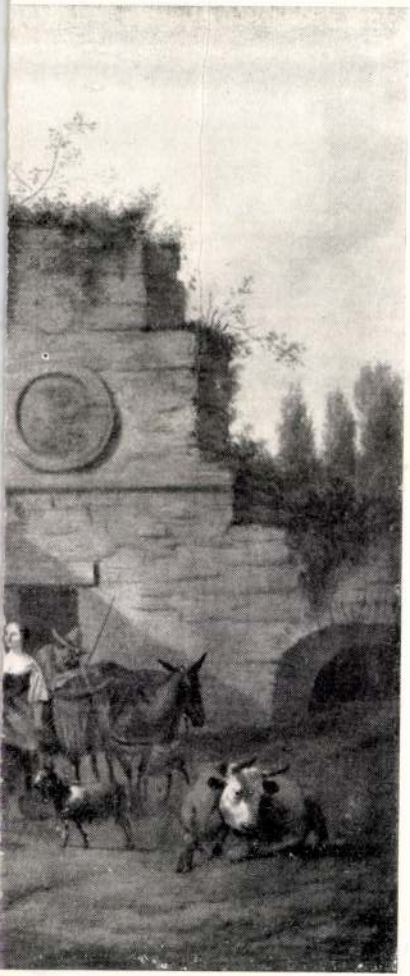

Donner Raphael

vrod

e

schuch-

Bund Grabowieczky:

a m. mův.-i 30.-l.

alkotások

tremléltető

ismertetése

1942

MAGYAR S

Budape

Nagys.
dr. Dercsényi
a Müemlékek Orsz
tisztvis

IX. Högyes Endre

Donner Rafael

Lit.

Csaki, M.: Zwei Werke des Rafael Donner. Korrespondenzblatt. 1913. 117, 118. P

Donner Rafael

und

Csákó József: Der Dom zu Pressburg. St. Martins Kalender. Pressburg, 1925.

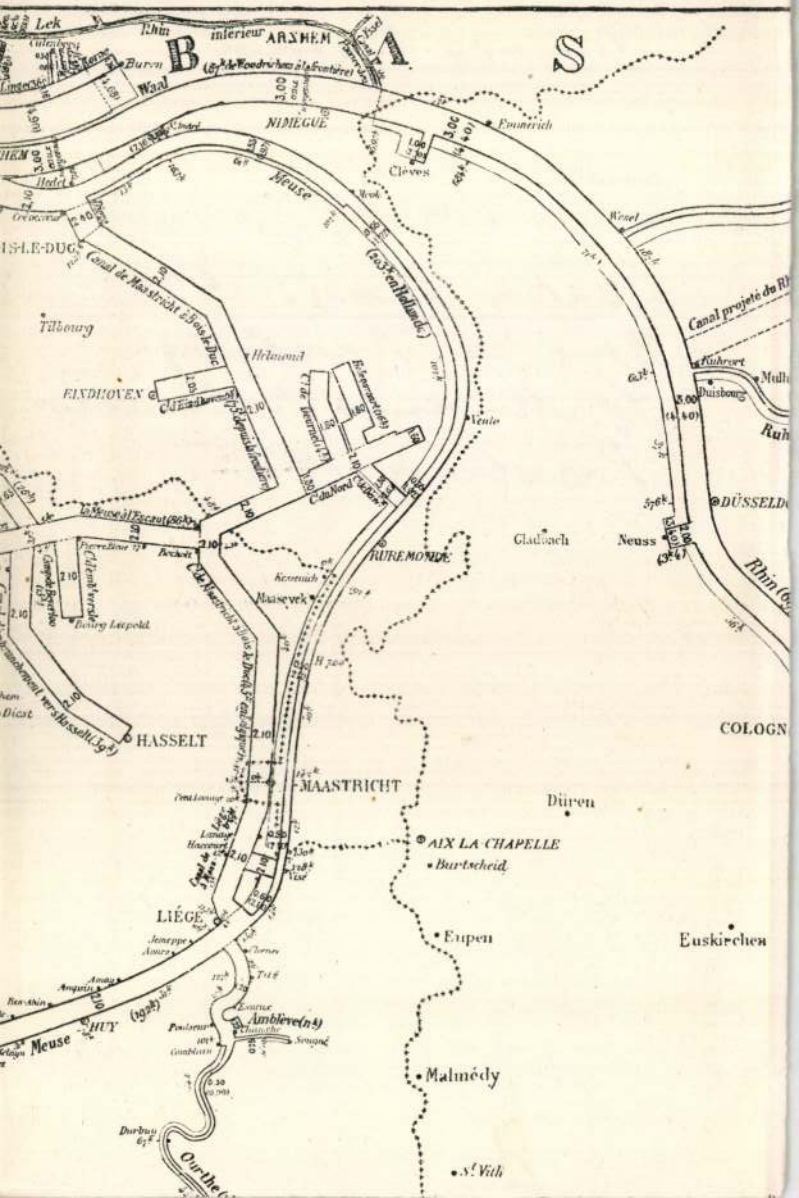

Lek
Rhin inférieur
ARNHEM
B
A
S
Waal
NIMEGUE
Emmerich
Clèves
Meuse
Wesel
Canal projeté du Rh
Tilbourg
Helmond
EINDHOVEN
Ruhrort
Duisbourg
Venlo
DÜSSELD
Gladbach
Neuss
RUREMONDE
Maasevek
Bourg Leopold
HASSELT
COLOGN
MAASTRICHT
Düren
AIX LA CHAPELLE
Burtscheid
LIÉGE
Eupen
Euskirchen
Amblève
HUY
Meuse
Malmédy
St Vith

Donner Rafael

Csod

Csákós, Joseph Hans:

Augsburgs künstlerischer Einfluss auf Pressburg. Forum 1935.

221. l.

A pozsonyi kálvária Krisztus-zohra nem fenti nüvel, mint régebben hitték-

~~Kultusministerium~~ IV. 46.

Donner Georg Rafael

und

Csákós, Joseph Hans:
Donner-Spuren in
Mariathal bei
Preßburg.
Forum (neuer rév.)
1936. 169-170. l

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Donner Rafael

irod

Csanyi Károly:

Az olasz művészet hatása a magyar művészetre.

MME E Kozl

1913. 307, 309 l.

képpel

(nyolc osztá

SKOLA (nyolc

növendékeket a j

Donner Rafael György

Csányi Károly: Donner Rafael György. MMÉE Közl. 1932. 45, 46. l.

Erd a cikket laid a feldolgozáskor.

T.

Teljes és tökéletes szótár nincs. Évtizedek fáradozásával, sokszoros átdolgozással javított szótárakban is akadunk hiányokra, hibákra.

Ezeknek lehető teljes kiküszöbölése első sorban a szótárt használó közönség érdeke.

Arra kérünk ezért mindenkit, aki e szótárt forgatja, jegyezze észrevételeit, megjegyzéseit a mellékelt szelvényre és küldje be a kiadó címére.

A művelt közönség értékes segítségét előre is köszönik

A SAUVAGEOT-SZÓTÁR
szerkesztői és kiadója.

Itt evágandó

DANTE KÖNYVKIADÓNAK
BUDAPEST, VI, Ó-UTCA 27

A Sauvageot nagy Magyar-Francia Szótár szerkesztőinek figyelmébe ajánlom a következőket:

.....

.....

.....

Donner Rafael

wod

z

Csapodi Csaba:

A magyar barokk.

Bp. 1942. 24. l

3.

nképzőkörünk második

zlankovits Anna igazgató
Margit tanárelnök ~~és dr.~~

tkező volt:

ása. Irta és felolvasta Gerts Teréz IV. b. évf.
ántlika. Szavalja: Adler Éva II. évf.
ni: A patak eszvegése. Zongorán
előadja Szebenyi Gabriella IV. b. évf
Irta Borrs Magda I. b. felov. Szőke Magda I. b
Szavalja Kovacsik Anna I. a évf.
ége. Elmondja Molnár Magda IV. a.
n előadja: Szászabonyi Sarolta II évf
felolvassa: Hüller Etelka II évf.
soha. Szavalja: Reisinger Rózsa. II évf
assa: Braján Stefánia I. b.

Donner Rafael

irod A nagyloszi Solymossy-kastélyban Saturnus szobor állítólag fentitől.

Csatkai Endre dr.

Sopron vármegye műemlékei II. sor Sopron 1935. 87. l.

935-JUL 27.-E10

4

Donner Rafael

ród

?

Csatkai Endre dr

A nagylozsi báró

Solymossy - kastély

Soproni Szemle

1940. 266. l.

Csathai-Donner Rafael Gy-

Dercsényi

~~Csathai~~:

~~Dercsényi~~:

~~Dercsényi~~ Csathai

szobrász

és kőnyére,

Sopron 1953

233, 344. l.

műemlékei

Dercsényi

Uzoss.

műeml

Topogr.

turk.

Dercsényi

1953

Donner György R.

Lárd

Dívald 1927

Ul. nincs tart. 138, 139. l.

1927

til tsto. kovács

47

Keppel

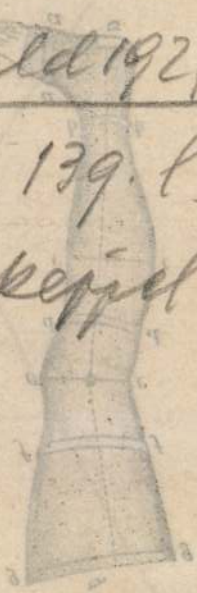

AESCULAP
MŰSZEREK
GYÁRI LERAKATA

Körméretek:

	Jobb	Bal
a—a		
b—b		
c—c		
d—d		
e—e		
f—f		
g—g		

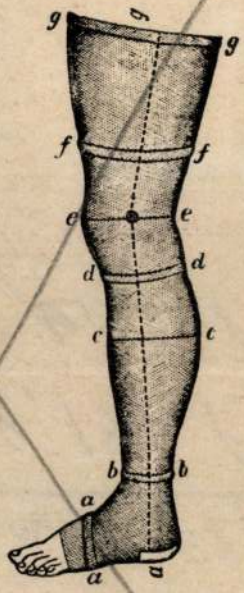

Hosszmérték:

Bokaharisnyához . . . . . a—b .....
Térdigérő harisnyához . . . . . a—d .....
Térdenfelüli „ . . a—e ..... , e—f .....
Comb „ . . a—e ....., e - g .....
Ikrához . . . . . b—d .....

Donner Ráfael György

l.

Dívald Magyarország Fenlédei

221. l. 1927

222. l.

224. l. } képekkel.
225. l. }

Donner Rafael

ród
z

Domanovszky Sándor

Magyar művelődéstört-
V. k. Bp. é. n. 683. l.

Donner Rafael

crod
2

Eber, L.: Aus der Werkstätte Georg Raphael Donners. Monatshefte für Kunstwissenschaft. VII. Jahrg. 1914. Heft 5. Mit zwölf Abbildungen auf fünf Tafeln.

VII Mahomet:

Mellig, hétnyolczad bal
csipkekoszorából kiemelkedő Tetov
kerében jogarr tart végén félh
a kép alatt:

„Mavmet III. Sac.
Creatus Anno Dom

a felső bal sarokban: „15"
s a kép felett s legalulól: „ ~~Mee~~
A lap hátán olaszt nyom
Réikarcz, méretei a vonal
P. Bertelli: Vite degl' Im
Ltpa 7825.

L A felső jobb sarokban cimer látható.

Donner Rafael

Irod

Elek Artur:

A főváros Zichy-
muzeuma.

Magyar Művészet

1925. 194. l.

Donner Rafael

Lvód

Gi. M.

Entzföpapok

260. l.
264. l.
266. l.

művészeti és művelt-ségi tevékenysége a 18. sz-ban.

Regnum 1942-43

V. k.

J E G Y Z Ő K

melyet 1946 április 25.-én a MO

A MOB ideiglenes le

Margit-szigeti ásatásoknál elő

lékéből származó 105 db márvány

Régészeti Intézetnek.

Az Ásatási és Régés

ben kötelezi magát, hogy a MOB

ségébe visszaszállitja.

Donner Georg Rafael

Faust, Ovidius:
Forschungen nach der Unterkirche im hiesigen Dome. Georg Rafael Donner.

Donner Rafael

Wód

Fieber modern mivelet

221. f. é. u.

Magyar

~~Római Lovagrend V. 264.~~

Fleischer Gyula

Mária Terézia emlék-
kiáll. Bécsben.

MM. 1930.
288. l.

Donner Rafael

Erod

E. a m.

Foerképmförténete

(rövid)

181. l. m. mu-
ulékok
nyomán

Meshemét, 1929

Donner Rafael

Irod

Fónagy Béla: Művészet a had- és népegészségügyi kiállitáson. Művészet 1915. 251. l.

...

ę zuska.

Fónay B:

A trépen mur
érem - és plakát
nyújtemége

MM. 1929
27. l.

Donner Raphael

Wed

Forster (1905)

46, 47 l

A műemlékek védelme a m. hormány vissze-állítása ote.

Morszy műemlékei. I. k

1905

~~Baldacci féle Képzőművészeti gyűjtemény~~

~~VII. 151.~~

Donner Rafael

l.

Forster Akad. Mineralóbek

kj: a M. Tud. és a

86-l.

védelme.

1928

... akkori vezetősége eladta azt a kis emlékekkel fol-szentelt házat, mert néhány naiv lélek, aki abból a korból még itt maradt, arra gondol, hogy talán ott még ma is a régi szép élet mosolyogna. Azóta nemcsak az Otthon régi háza veszett el, de sokan elvesztek örökre ama szeretett barátaink, kollégáink és osztályostársaink közül, akik miatt olyan szivesen, olyan nyugodt szivvel és derüs arccal léptük át a régi Otthon küszöbét. Rákosi Jenő, Bródy Sándor, Szomaházy és a többiek, annyian már ott vannak az ember igazi, legnyugalmasabb otthonában, sok kortársunk elöregedett, komor lélekkel visszavonult, gyönge egészséggel küzködik és Krudy Gyula is a virágba borult szigeti fák csöndes magánya közt pihenteti oly szép, hamvasodó fejét. Könnyes a szemünk, ha mindezekre rágondolunk és annyi szeretett barátunk közt átsuhanni látjuk Zubolyt, a háboru mesebeli hősét, akinek vére befestette a részvétlen galiciai hómezőt. Szinte nem is jó a régi Otthonra visszagondolni, mert hiszen az élet rohan tovább, az élet nem szentimentális, az élet ledönti az emlékeket és rájuk tapos könyörtelenül.

De az Otthon kövei, amiket nagy elődeink valaha a maradan-

Donner György Rafael

l.

Forum

1935. 178 l.

Donner György Rafael

l.

Forum neuer rein

1937-145. l.

~~[illegible]~~ Donner, Rafael
Szobrász

Főrávni Lapok 1895. jun. 13., 1866. old.
(Nyomtatok. Hirlap mücsinlék Pozsonyban.)

Kalmán

Donner Rafael

wod

Franz, A.R:

6-7. l.

Pressburg
als Kunststadt,

Wien, 1914

xmaár hó.

	Bevétel		Kiadás	
	P.	f.	P.	f.
t.	52000			

Donner Rafael

röd
2

Franz, A.R.: Raphael Donners Elemosynarius-Kapelle in Pressburg. Kunst und Kunsthandwerk. 1917. 90.1.

Sírmező, pécsi népvándorláskori

III. 103

Donner Győry Rafael

Egy elpusztított műemlék. — Kitették a pozsonyi dómból Szent Márton szobrát. — Jeltelen cikk. Független Magyarország, dec. 25. 1910. 47

(Művészet 1911. 47. l.)

Nº 108

4227 J. Robusti il Tintoretto modora.
Sz. Veneziában 1518 szepte
május 31-én.

Pietro Loredano
~~Mocenigo~~ doge ~~[illegible]~~.

Térdig ~~látható~~ van átrázolva, balraford
vel a párnázott szék karfájára t
dik ujján viseli. Rövid haja, ba
öldöke barna, szeme szürke. Öltö
és derékon megkötött köntös. A h
pedig draperia lóg.

1 családi

Vászon, méretei 125:100 cm.
~~Gróf Pálffy János hagyomány~~

Jegyzet. Sánta a Forislelt.
ban III:3.

~~Jegyzet. A leltár szerint:~~
~~Tintoretto, Portrait de~~
~~(Treppenhaus II. Etage No.~~

66 (8)

pa

Donner Rafael

cod ?

Führer durch

Pressburg und seine Umgebungen.

Pressburg 1873.

71, 96. l.

ziciźáló stilű nagy

D o n n e r , Georg Raphael
szobrász

Gaál Ferike dr.: Husvét képzőművészetünkben. Képes Vasárnap.1943. ápr.20.(Képekkel.)

Élet. 1923-nov. 18. (23 sz)
507. l. kép

DONNER RAFAEL SZ. MÁRTON-SZOBRA A POZSONYI DÓMTEMPLOMBAN

nem volt miből. Ádám egész lényében nem igazi vallásos lény, hanem csak úgy, amint Guyau határozta meg a vallásos embert: kutató, gondolkodó, igazságot kereső lény. *Ő megadja magát Istennek, de látszik, hogy nem találta meg önmagát*: azt a véget, tehát a történelmi életsorsot nem tudja feledni. Logikus-e, illő-e tehát ehhez a lelkiállapothoz az Ur szava: Mondottam, küzdj és bízva bízzál!? Nem olyan megokolatlanul hangzik e szózat itt, mintha Ádám félénkségből hallgatna ugyan, de magában azt felelné rá szkeptikusan: Ugyan miért? A történelmi ember nagy csalódás bennem, az örök énemet nem belátásból értem, különben is problematikus terület bennem. Miért küzdjek és miben bízzam?

Igy lesz Madách a saját XIX. századiságán keresztül pesszimista ember. Életkorának alkonyatán összetalálkozott századának is nagy csalódásával. Van valami tragikai, megrázó ebben a találkozásban. Mert nehéz eldönteni, hogy Madáchnak volt-e több joga ahhoz, hogy visszakérje a századtól mindazt, amit elvett tőle, avagy a század tehetett-e nagyobb szemrehányást Madáchnak, amiért nem segítette megmenteni az idealizmus számára. Tulajdonképen pedig talán mindketten azt érezték, hogy a gondolat nagy ajándék az ember számára, de jaj annak az életnek, amely elfelejti a gondolatot fölkenni az örökkévalóság hitfényével!

Madách egész világfelfogásával, azzal a fel nem oldott ellentéttel, mely történelemi filozófiája és hite között nyugtalanító, borús köddé sűrűsödik, úgy hat, mint a buddha legenda hőse: Sakja Muni. „Éveken át ült a pusztában némán, égre vetette tekintetét, látta az örökkévalóságot és közel volt a Nirvánához. Kinyujtott karja kiszáradt és rajta a fecskék, melyek őt kőnek nézték, fészket raktak és minden évben visszatértek rá. De egyszer elrepültek és nem tértek hozzá vissza. És akkor Sakja Muni, aki minden vágyat elnémított már lelkében, akinek nem volt már akarata, aki már nem gondolkodott és nem szenvedett, aki a Nirvána boldogságába teljesen elmerült és akit már maguk az istenek is megirígyeltek, mikor látta, hogy a fecskék nem térnek hozzá vissza, keservesen sírt. (Mereskovszki: Örök útitársaink. 85. lap.) Madách is úgy gondolta, hogy megfejtette a világot és elkészült azzal az igazsággal, amelylyel már lehet, sőt érdemes is élni. De hiába! Ő maga is érezte, hogy történelmi filozófiájának gondolatágaira nem fecskék szállnak, csak a melankólia és a magáramaradás rideg, őszi varjai. Ő az életet mindig csak délutánban látta s az égből azt a lejtős részt ismerte, amerre az eszmék lehanyatlanak és nyugodni térnek. S ez nála természetes volt, mert Madách eszméi csak olyanok voltak, mint maga az egész XIX. század, melyet tipikusabban a magyarságból senki nem élt nálánál keresztül: hiányzott hozzájuk az „Ewigkeitsmensch" alakja, aki maradandó értékben és formában tudott volna belőlük valami örökséget adni és hagyni. S ez tehát érthető is. Lehet-e más a sorsa egy gondolatnak, mint ami Madách világában jutott neki osztályrészül, ha csak az immanencia emberi igényein és vágyain jelenik meg s maga az ember is, aki azok hősévé lesz, csak a sorsfordulat végzetszerű kifejezője csupán. Madách érezte, hogy az ő

eszméinek tragédiája összefügg emberi ideáljainak felfogásával. Ezért próbálja legalább az eszmék ideális életigényét megmenteni azáltal, hogy a nő alakjához menekül, akinek lényegét: a szerelem, költészet és ifjúság magasságában látja s ebből próbálja az emberi élet számára a magasabb inspirációt megszerezni. De megfeledkezik arról, hogy ez csak ragyogó illuzió, idealizált naturalizmus, s az ember metafizikai méltóságának örökkévaló harangszavai nem ezekben az érzelmi értékekben kondulnak fel. *Éva nem Beatrice!* Csak passzív érzelmi életközeg, aki csupán a kielégítetlenség páthoszát nem engedi elfelejtetni, *de nem tud vezetni, mert az érzelmi idealizmus sugárzásán kívül semmi magasabb eszméhez konkrét kapcsolata nincs.* Talán Schleiermacher világából való avagy Guyau egy szomorú, csalódott pillanatának lelki reakciója, aki Madách világában omlott össze.

Ezért Madách hiába mentette oda munkája végére életjeligének: Mondottam, ember, küzdj és bízva bízzál! Ez nem a munkája logikájának, hanem az ő kétségbeesésének ugródeszkája volt, amelyet nem a meggyőződésének, hanem csak a könnyei számára tartott fenn. A tudományán, a gondolatain Madách feladott, mert elvesztett mindent. A könnyein, a tehetetlenségérzetén próbált visszaszerezni mindent. De vajjon gondolt-e ő arra, hogy ezeket a könnyeket nem ő, hanem benne a XIX. század sírja? A XIX. század, mely benne bukott el s így ő maga lett nem az ember, hanem a XIX. század tragédiája. Nagyobb, hatalmasabb halált senki nem halt a magyar földön, mint Madách. Más csak egyszer hal meg, de előbb maga siratja el a csalódásait. Ő kétszerhalt meg: mikor filozófiájával szemben elvesztette a csatát s mikor az utánajövő kor nem adott neki igazat. Ezt a kettős vesztességét azonban mi zokogjuk el helyette, aki úgy halottunk, hogy nem tudjuk eltemetni. Ő talán az egyetlen magyar nagyság, akit úgy csodálunk, hogy nem tudunk eléggé megsiratni. Ő a gondolat legnagyobb örömtelen magyarja.

MIT AKARSZ NAGYOBB BOLDOGSÁGOT?

Ringyrongy szóbeszéd sose bántson,
Ne horkanj fel a sunyi gáncson.
Az élet sokszor meg is öklöz,
S te csak maradj hű a kis örömökhöz!

Van, aki hűen hajlik hozzád
És megcsókolja hű, csókos szád?
Van kenyered, ágyad és álmod? . . .
Mit akarsz ennél nagyobb boldogságot!

Gyökössy Endre

HALÁSZ-SZERENCSE

IRTA P. PAL ÖDÖN

A színhely persze: Börcs. A holt Rábca úgy körülkanyarogja a falut, hogy majdnem átöleli. A templom táján is lidércek járnak, mert a nádasok között igen elszaporodtak, a halászok pedig igen elapadtak, nincs kikkel ingerkedni. Mióta az urak egyenesre húzták ki a bűvös kígyót, a Rábcát, a girbe-gurba régi helyére csupa vadász szürenkedett; a jó vízi szellemek pedig elköltöztek. A halak szeretik ezt a vadvizes medret is, de hát a húsuk bizony iszapos-szagú. A győri halaszsidó messziről megérzi, melyik a holt-rábcai hal és semmit sem ád érte. Érdemes ilyen helyen halászni? Hát bizony a komoly halászok eltűntek a bűvös kígyó girbe-gurba régi medre mellől. Ki napszámba állt, ki cselédnek ment Szentkeresztre, ki pedig — mint Lappincs sógor — bakternak szegődött. No, az utóbbi mesterséghez ész kell, magyar ész, meg szerencse, mert nem olyan könnyű hivatalba jutni. A szerencse Győrben mosolygott feléje. A sógor egyszer épen a piacon álldogált az iszapos halaival: az ördögnek sem kellettek. Egy úri asszony is ott járkált: halat akart venni, de drágálta. Épen mellette beszélte egy másik úri asszonynak, hogy mennyire szereti a halat, hogy mi mindent tud belőle csinálni és ha lehetne, a nevenapján, huszonhetedikén, olyan halvacsorát adna, hogy száz év mulva is megemlegetnék. Ha az Isten szereti, életében egyszer még meg engedi érni. Olyan körülményesen beszélt, hogy Lappincs mindent megtudott róla: a soproni vasút főnökének a felesége, az urának ő parancsol, három hét mulva lesz a nevenapja, szeretne meghívni valami harminc embert. Bor volna, azt kap a férje eleget ajándékba, de a hal... a hal drága. — No Lappincs, gondolta a sógor, itt a mesebeli halász szerencse. Ez az asszony urrá tehetne téged. Csak egyszer kellene még vesződnöd a halakkal. De akkor alaposan . . .

És Lappincs sógornak volt esze is: összefogdosott türelmesen egy hálóra való pontyot, süllőt, csíkot és harcsát. A nemes úszókat beletette egy lyukas csónakba, a csónakot kötélen áthúzta a kiegyenesített Rábcáig, ott kikötötte a tiszta vízre. Beleizzadt a nagy műveletbe, de meglett az eredmény. Két hétig pipált a parton és leste a lyukas ladik garmadában lubickoló halait. Néha kifogott egyet és jó tűz mellett megpörkölte. Az első héten még holt-szagúak voltak. De a második héten már javult az ízük. Igaz, hogy egy egész komlóskenyeret ettek meg, hanem meg is látszott rajtuk. A második hét végén olyan pontyot süthetett, amelyiknek a szagától elköltözködtek egészen a lidércek. Ez már nem

Esterházy Imre gróf, esztergomi érsek sírszobra 1732-ből a pozsonyi székesegyházban. A hajdani pálosszerzetesből lett primásnak, ki Mária Terézia bizalmas embere, nemesszívű s pazar bőkezüségü főpap volt, még életében készítette el sírszobrát a legnagyobb osztrák barokkszobrász, Georg Rafael Donner.

Gerevich – Genthon

A magyar történelem képes-könyvei. Bp. 1935 – 172. l. kép

Tárogatók a XVIII. századból a Nemzeti Múzeumban. A kuruc-világ híres-neves hangszerei, melyek fejlettebb billentyüzettel napjainkban is népszerűek.

Donner, Georg
Rafael
Hobrán

l.
Gentmüeml
22.507.l.

Mort. mueemlérei
1951

gondozó cselédjeinek ajándé-
ky utána semmi néven neve-
son nem maradt, mit a
e csatolt helyhatósági bizo
igazol. Ugyanazon bizo-
ban azt is igazolja a vajda
városi tanács, hogy nevezett
etési költségeit, mint az
ak egyetlen jelen levő rokona,
hogy fedezzem. —
án nevezett nagy bátyám az
eson és megyében köztiszte
lott s több tisztelet beli hiva
t be s azonkívül, mint a
nyadi vár felügyelője is te
állásu tisztviselő is volt, tiszte
netést kellett adnom neki. —
költségei a kezenin kozott
lák és nyugták tanusítása

Donner Rafael

wód
Z

Goll Elemér dr.
A Pozsonyi M. Kir.
Tudomány egyetem
elhelyezése. MMÉE
Kötl. 1916. nov. 26.

Kardok, bronzori III. 27

Donner Rafael

wód
z

Gerevich T. L'arte
ul. l
antica ungherese.

Roma, 1929

Nemes E

1918. *Öreg asszony.*

Mellig látható, szembe n
kettős csokorra kötötte, közé
fésüli, szemöldöke őszbeveg
szemölcsök vannak, barna v
réklije piszkos-fehér.

Vászon, méretei 53·5 : 42
Nemes Nándorné sz. Ransonnet
— Értéke K. — Átvétetet
900). — A hagyományt elfogad
sz. határozat (216–901).

Jegyzet. Az 1901 novemb
és az 1902 január 10-iki 92
(33–902) ideiglenes állami le
múzeumnak (98–902).

III

Haag. 1900.
98. Nemes Nándorné

DONNER, Ignaz

Landau 1789

Huszár: Somogyi emlék. Bp. 1999
70 Nr. 292.

s az oltárra két aranyozott
os oltárt és az ide készült
emberében fizettek azért a
el. Megjegyezzük: a forrás
óan Köpenyeges Madonna
artókat.

gában építtette föl az ún.
skola volt, amelyben a gim-
rendű ismeretek befogadá-
y, üres telek azonban elfo-
övében álló, használaton kí-
s épületfát adott az építke-
szerint két helyiségből állt.[16]
émely maradványát a falku-
) Északi végfala a 18. helyi-
lt, ahogyan hozzáépült a vá-
n ásott szelvényben szintén
aival tisztában vagyunk. Az
i falában viszont több olyan

DONNER, Matthias

1738 Esterházy Imre

Huszár L.: Személyi érinel.
Bp. 1999. 32. Nr. 114.

zad végi képeslapon

ly azután egészen 1930-ig, az
vben volt.
te 1838-ban 506 négyszögöl,
1848-ban az árvaházban ösz-

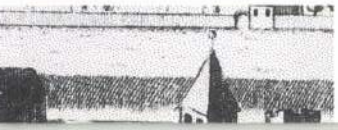

M. T. K.

DONNER R. Szobrai

Magyarországon dolgozott.

Dobi József: Müvészettörténet Bp. 1960. 269.l.

Dombi József: Művészetté

MDK

Donner, Raffael, György, szobrász

Szt. Márton a kolgussal. Pozsony. Dóm. 1735./foto/

A magyarországi művészet történ te I. 425.1.
Bpest, 1961. II. kiadás.

MDK

Donner Raffael, György, szobrász

A barokk oltártipusnak müvelője.

Főmöve a pozsonyi főoltár./1727-39./

A magyarországi művészet történ te I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 424.l.

MDK

Donner Rafael

Győri székesegyház 2 ólomrelief, Szt.István és Szt. László. Mollinarolo vagy Donner Rafael művei ?

Jhb.d.KKCK. 1907. 94/96.1.

Georg Raffael Donner nobrán M.D.K.

A máriavölgyi templom egykori főoltára.
az egykori szentélyszékről a mellszobrok a Nejm. Muz. ban.

Kampis, Magy. műv. Bp. 1960 454.

M.O.K.

Georg Raffael Donner

Kobrán

Pozsonyban és Körmöcbányán 10 évet dolgozott.
A pozsonyi dóm kobrai: a főoltáron: Szt. Márton lovasszobra és egyéb szobrok (1733-35).
Két angyal a Fr.M.-ban. Oltár az Alamizsnás János Kápolnája részére.

Kampis, Magy. müv. Bp. 1960 453-454.

Donner, G. Raphael, szobrász
építész

MDK

A Dóm Elemosynariuskápolnája.
Építette Donner. (1732)

82. lap.

Repr. 7. kép.

Franz, A.R.: Pressburg, die ehemalige
Hauptstadt ...
Berlin – Stuttgart, 1935. 83. l. 12. t.

Donner, G. Raphael, szobrász D Dk

Két óriási gyertyatartó közül az egyiknek a talapzata. (Ülő angyalokkal.)
[A Dóm Elemosynariusk ápolnájában.]
Donner műve. (?) 82. l.
42. l.
Repr. 9. kép.

Franz, A. R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt ...
Berlin = Stuttgart, 1935. 83. l. 12. t

Donner, G. Raphael, szobrán, építés M Dk

Esterházy gr. primás siremléke a Dóm Elemosynarius kápolnájában. (Szobor.) 42. l.
Donner műve.
(fehér márvány.) 82 lap.

Repr.: 8. kép

Franz, A. R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt... 83. l. 12. t.
Berlin = Stuttgart, 1935.

Donner, G. Raphael, szobrász B Dh

Szent Márton – csoport.
Donner szobra a Dómban.

82. l.
10. kép. Repr.

Franz, A. R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt ...
Berlin = Stuttgart, 1935. 83. l 12. t

Donner, Raphael, szobrász M.D.K.

működésének és hatásának tulajdonítja szerző, hogy, úgy mint Grazban, nálunk is, a rokokó nem tudta a késő-barokk nehéz pompáját fellázítani, hanem úgy szolván teljesen ki maradt a klasszicizmus kor való átmenetből

Mária G. Aggházy: Steierische Beziehungen der ungarländischen Barockkunst.

Acta Historiae Artium,
Bp. 1967. XIII. fasc. 4. 338. old.

MDK

Donner, [Georg Raphael], nobrán

Az osztrák művén hosszú idéig élt és dolgozott Magyarországon. Egy ólom reliefje — Vulcanus műhelyébe látogató Venust ábrázolja — Ferenczy István gyűjteménye köf került a Szépművészeti Múzeumba.

(fenczik): Barokk nobrák 2

ESTI HIRLAP Bp, 1967, jan. 13

Donner, G. Raphael, szobrán Mok

4

Donner hatásának és jelentőségének érzéhelteté-

(I) hez: a város érzéki részén lévő egykori primási nyári palota kovácsolt vas rácsozatának pillérein lévő puttók hétséstelemül Donner hatását tanúsítják.

(II) A Grassalkovich Palota homokhőlő faragott 4 évszak szobrát (istenszobrát) sokan Donner művének tartották. 56-57. lap

Franz, A. R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt-

Berlin = Stuttgart, 1935. 83. l. 12. t.

Donner, G. Raphael, szobrász, építész MDH

1.

Sz: 1692-ben, Bécs közelében, Eszlingen nevű helységben; meghalt: 1741-ben, Bécsben.
1728-tól 1739-ig tartózkodott és működött Pozsonyban. Gr. Esterházy hercegprimás udvari szobrásza és Baumeister-e volt.
Pozsonyi tartózkodása Pozsony művészeti életének fellendülését jelentette.

69 l.

Franz A. R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt ...
Berlin = Stuttgart, 1935. 83. l. 12. t.

Donner, G. Raphael, szobrász 1704

2

Művei a pozsonyi tartózkodás idejére:
az Elemosynariaskapelle (Alamizsnakápolna) megépítése, a Dóm kórusának barokk kihelyezése, a Dóm főoltárán szent Rátfon Lorasszobra (ólomból öntve), ugyanott ólomból öntött imádkozó angyalok.
Sok kiváló műve, mely Pozsonyban kémült, Bécsben és más helyen található.
Iskolája nevezetes, hatása óriási és általános volt. 69-70 l. és 75-76. l.

Franz, A. R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt ...
Berlin = Stuttgart, 1935. 83. l 12. t.

Donner, S. Raphael, szobrász 3 MOK

A Szt Háromság templom Mária oltára jelentős műalkotás. Architektúrája, plantikus kiképzése annyira emlékeztet az Alamisna kápolna (Elemosynarius kapelle des Domes) lejáratának motivumaira, hogy Donner terveire kell gondolnunk. Az oltár nagy angyalo csak Donner egy ismeretlen tanítványának a műve.

49. l.

Franz, A. R.: Pressburg, die ehemalige Hauptstadt ...
Berlin = Stuttgart, 1935. 83 l. 12. t.

Donner /Georg Rafael/, szobrász

pozsonyi szt, Márton szoborcsoportját a Magyarországon megtekintésre érdemes kiváló müvek között sorolja fel:

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936. 13.old.

Donner Georg, Raffael, szobrász

méltatása a

Pigler Andor: G.R.Donner/Leipzig-Wien, 1929./

című összefoglaló monográfia

A magyarországi művészet története I. 474.1.
Bpest, 1961. II. kiadás.

MDK

Donner Georg, Raffael, szobrász

tanitványa Rosier Antal Bécsben és Itáliában tökéletesitette müvészetét.

A magyarországi művészet története I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 466.l.

NOK

Donner, Georg, Raffael, szobrász

a pozsonyi mester hatása a helyi szobrászatben messzeföldön hires.

A magyarországi művészet története I.
Bpest, 1961. II. kiadás. 466.l.

4. előzményei az 1., 2., 3. cédulán.

Donner Rafael

Hefela, Hildebrand és Römisch bécsi müépitészek és Donner Rafael épitész és szobrász tervei szerint épülnek a XVIII. században Pozsonyban az akkori idők "divatja szerinti ugynevezett barok stilü paloták."

Az 1.2.3. cédulákon lásd az előzményeket.

Győri Vilmos: Pozsony története. Pozsony. 1911. - 76. l.

M.D.K.

Donner Rafael

A müvész valamelyik jeles tanitványának tulajdonitják a XVII. századbeli jezsuita templom XVIII. századbeli szószékén a pléhből "trébelt dombormüveket."

Győri Vilmos: Pozsony története. Pozsony. 1911. 102. l.

M.D.K.

Donner Rafael

A pozsonyi Szent János kápolna oltára és a rajta lévő domborművek, valamint Szt. Márton lovasszobra Donner Rafael németországi születésü szobrász müve. Donner a XVIII. század első felében működött Pozsonyban. Róla nevezték el a Donner utcát.

Győri Vilmos: Pozsony története. Pozsony. 1911. 98. l.

M.D.K.

Donner Rafael

A Grassalkovich palota lépcsőházában áll két kőszobra.
Lásd: Hildebrand Ferenc c. cédulát.

Győri Vilmos: Pozsony története. Pozsony. 1911. 103. l.

Donner Raphael, szobrász

Forum, 1937. 18.

G. Lewcke-Weyde: Weniger bekannte Pressburger Bildhauer

Körplasztika

Szt. Márton lovaszobra –
(Pozsony)

Domen Rafael

Magyar Iparművészet, 1899. II. fél.
3. sz. 109. – 112. o. Divald Kornél.
A pozsonyi szobrászat.

Körplasztika

angyal szobrok — Donner Rafael
(Pozsony, Szt. Márton tpl.)

Magyar Iparmüvészet, 1899.

II. évf. 3. sz. 109.–112. o. Divald
Kornél: A pozsonyi szoborválság.

4 kobormű Donner R. mükelyéből
(ólom) (Varosi muz. Pozony.)

Magyar Minerva III. 1903-04.
575. l.

Donner Raphael, ~~festő~~ [illegible]

Forum, 1936. 169.

Csákós: Donner-Spuren.....

Donner, Raphael, szobrász

Forum, 1936.169.

Csákós: Donner-Spuren...

Donner Georg Raphael, szobrász

Forum, 1937. 145.

J. Urzidil: Alte Kunst in der Slovakei.

Donner Rafael György, szobrász

Győri Szemle, 1930.I. 7-lo.

Csányi Károly: A győri székesegyház
fekete oltárai.

P o z s o n y .

Donner Rafael Szent Márton
szobra

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
51 - 63.
"LázárB.:Fadrusz"

Donner Rafael szobrász.

Jhb.d.KKCK.1907. 94/96.l.
1909.Beiblatt.112-114.

Donner Georg Raphael kobrén

Magyar Művészet, 1926

109–114.o.

Pigler Andor: Georg Raphael Donner
művészetéhez.

Donner, szobrász 1765.

György-Rafael. Pozsony.

Pressburger Zeitung

1765, 69. sz.

Donner György-Rafael, szobrász,

XVIII. szd. Pozsony.

Pressburger Zeitung

1765, 81. sz.

Donner Rafael, szobrász

Művészet, IV., 1905. 159-164.

Divald Kornél: Láthatatlan müemlékek

Georg Rafael Donner.

München.

VI. Aufl., 1907.

70-72.

Donner, Georg Raphael, ~~[illegible]~~ [illegible]

Müggyűjtő 1930. VI–VII. 182–85.

Plasztika.

Szt.Márton csoport a Pozsonyi dómban.

Donner Rafael műve.

Jhb.d.KKCK.1909.112-114.o.

Körplasztika - Egyházi szobor

D o n n e r Rafael:
Szent Márton
/Pozsony/

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
51 - 63.
"Lázár B.:Fadrusz"

4 ólomnaba Donner Rafael
mühelyéből. Pozsony Városi m.

Magyar Minerva IV. 1304-ü
753 l.

Plasztika, körplasztika
Szt.Márton G.Raphael Donner

Forum, 1937. 145.

J.Urzidil: Alte Kunst in der Slovakei

Vegyes,
egyházi berendezés,
a Pozsony-máriavölgyi pálos templom
főoltára, Donner, 18.sz.

Forum, 1936.169.

Csákós: Donner-Spuren...

Körplasztika: Két térdelő bronz
anyagal, Donner Rafael

Pásztortűz, 1928. 15 sz.
337. l.

Albrecht Dezső: Fiz ev szerzeme ingen

Ikonografia XIX.sz. Fejős

Vasvári Pál arcképe, litografia

Életképek, 1848.ápr.9.1.k.
16.sz. boritók

Értesitő.

D o n n e r R a f a e l szobrasz

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
51 - 63.
"Lázár B.:Fadrusz"

Dorner Rafael (1622 - 1741) szobrász

Pásztortűz, 1928. 15 sz.

337. l.

Albrecht Dezső: Tűz és szerzeménye

Donner Rafael

MDK

Merkur,Diana, Herkules és Venus szobra élómból.
repr.

Csányi Károly: Az olasz müvészet hatása a magyar
müvészetre.
Magy.Mérnök és Épitész Egylet Közlönye 1913.6
301-310.o.

MDK

Donner Rafael

Győri székesegyház 2 ólomrelief: Szt.István és Szt. László; Mollinarolo vagy Donner Rafael müvei?

Jhb.d.KKCK. 1907. 94/96.1.

ü oratorium, Felszabadult melódiák,
, Dal a Tanácsköztársaságról, Dózsa
emüveknek?

.....

.....

.....

.....

, melyből e pár sort idézzük:

álak

k

djanak

mezőségek

janak

ek

MDK

Donner Rafael

Lepold Antal dr: Az Esztergomi Keresztény Múzeum kegyérmei és történeti érmei. Esztergom 1930.

58, 67 l.

M.D.K.

DONNER, Ráta el. szobrász

Pozsony, (Bratislava),
egykori főoltárán Szt. Mártom
lovasszobra.

Rados J enő: Magyar építészettörténet Bp. 1961.

107, 182. e.

Donner Rafael épitész

1864-ben Pozsony városa elhatározta a régi koronázó-templom restaurálását és azt 150.000 forint költséggel el is végeztette. A templom északi kápolnáját Donner Rafael, gróf Eszterhazy primásnak udvari épitésze létesitette. Ennek a kápolnának restaurálása 1902-ben történt 30.000 K. költséggel.

Kabdebó Gyula: Magyarországi restaurálások 1867-től 1902-ig.

Magyar Mérnök és Epitész-Egylet Heti Ertesitője 1907.márc.31. 12.sz. 137-139.l.

Donner, Georg Raphael, szobrász Don

Szobrászatunk legjelentősebb alakja a magyar barokkban. Pozsonyban is „austriacus"-nak jelölte magát s élete utolsó éveit ismét Bécsben töltötte.

-o-: G. Aggházy Mária: Magyarországi barokk művészet 57-58.

A Könyvtáros [KÖNYVBARÁT], Bp. 1961. január XI/1.

Donner /Rafael/ MDK

Városvédő Athéné -szobor.
Carlo Adami comoi szobrász műve. Talpazat Hikisch Rezső 1927.
Donner Providentia szobrának /Bécs Neuer Markt/ hatására készült.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
46.1.

M.D.K.

Donner, [György Rafael], szobrász

pozsonyi szt. Márton szobrát azzal összefüggésben emliti a szerző, hogy a külföldről ideérkezett müvészek, akik nem egyszer hosszabb időt töltöttek hazánkban, néha legszebb alkotásaikat itt nálunk hagyták hátra az utókor számára.

Dénes Tibor: Précis de l'Histoire des Beaux-Arts en Hongrie. Debrecen, 1936. 7.old.

D o n n e r, Georg Rafael MDK

osztrák szobrász /1693-1741/

A pozsonyi főoltár. 1735
1727-39 közt sokat dolgozott pozsonyban.
Eszterházy Imre érsek fehérmárvány szobra
a pozsonyi dom alamizsnás János kápolnájában. 1732
A máriavölgyi templom szobrai.

Magy. Müv. Müv.Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 378.o.

Repr.: Szent Márton a koldussal. Pozsony.
Dó m. 1735.

U.o. 379.o. 293. kép.

 R. D. L.

DONNER, Georg Raphael osztrák szobrász
(1693 – 1741.)

1729 és 1739 között Pozsonyban tartózkodott és Esterházy Imre prímás szolgálatában működött. Ez alatt az idő alatt magyar megbízásra készült művei:
1729. Pozsony, régebbi Nep. Szt. János-szobor környezetének kialakításában már volt esetleg szerepe (nem létezik már)
Aggházy: Barokk szobrászat ... Bp. 1959.
I. 183. l.

./.

 M. D. K.

DONNER, Georg Raphael szobrász

1729–1732. Pozsony, Alomizsnás ht. János-kápolna építésvezetés, plasztikai dísz (Az oltár tabernákulumajtó Pietà relietjének egy változata: Bp., volt Zichy Múzeum)

1733–1735. Pozsony, dóm főoltár plasztikai dísz

Aggbázy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I. 183. l.

/.

 M. D. K.

DONNER, Georg Raphael szobrász

(Az angyalok kisméretű másolatai tából: Pozsony, Városi Múzeum)

Pozsony ~~dóm~~ az elveszett Fájdalmas Mária- és Szt. Mihály-mellékoltárának plasztikai díszei

1736. Máriavölgy, pálos templom, főoltár plasztikai dísze (részben van csak meg)

Agghásy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

/. I. 183. l.

 M. D. K.

DONNER, Georg Raphael szobrász

1737-1738. Pozsony, dóm, stallumai-
nak szobordísze műhelyéből került ki

1738. Pozsony, diadalkapu, szobordísze
Esterházy prímás pappászentelési ju-
bileumára (ideiglenes jellegű volt.)

1739. Királyfalva, kostély ~~falva~~ kápolna,
Pálffy János mellékdombormüve

Aggházy: Barokk szobrászat ... Bp. 1959.
I. 183. l.

./.

 M. D. L.

DONNER, Georg Raphael szobrász

1739–1740 körül. Erdélyi főúri család számára Mercur és Venus 39 és 40 cm magas álomszobrai (Wien, Barockmuseum) Ugyanezek 40 és 41 cm magasságú mu-helyismétlések (Nagyszeben, Bruchenthal Museum).

A volt Bánffy-gyüjteményből ma Szép-művészeti Múzeumban: A Venusz 33·5 cm, Mercur 34 cm, Diana 33·5 cm, Meleagrosz 34 cm

Aggházy: Barokk szobrászat /. Bp. 1959. I. 183. l.

M. D. K.

DONNER, Georg Raphael szobrász

A Venus egy ismétlése Borostyánkőn is szerepelt

Valószínűleg már eredetében is magyar vonatkozása volt a Ferenczy-gyűjteményből származó két domborműnek, ma ugyancsak a Képművészeti Múzeumban: Paris ítélete és Venus Vulcan műhelyében

Aggházy: Barokk szobrászat... 1955.

I. 183. l.

G. Rafael Donner nobrán M.D.K.

oltára a trencséni vár templomában.

L. Dohnányi: Die Trentschiner Burgruine.
Trentschin 1937. 8

G. Raphael Donner nolván M.D.K.

A pozsonyi utháromság templom nem kűz oltára, a Grassalkovich palota 4 évszakot ábrázoló figurája; ~~Tren csénben az Illéshási oltár figurái~~,

R. Divald: Old Hungarian Art. London 1931 209

Georg Rafael Donner nobrán M.D.K.

Szt. Márton nobra Pozsonyban
Esterházy primás térdelő nobra
(10. rép)
VI. Kárely császár nobra
A gurki szélesegház noborcsportja.

Czike Gábor: A XVII. n. művelődéstörténete.
Bp. 1929 52.

Donner Rafael nolván M.D.K.

A nagylózsi kastély egy kis Saturnus nolvocskája állitólag Donner műve.

Csatkai Endre: A nagylózsi br. Solymossy kastély. Sopron 1940. 5.

G. Raphael Donner nobrán. M.D.N.

1692 - 1741

Művei legnagyobb részét Pozsonyban készítette 1721-39 között III. Károly király nobra, életnagyságu márvány (Bécs) A pozsonyi katedrális főoltára, ht. Márton lovaspolra (repr: 215 o.) Esterházy siremlék (repr: 209 o.), Andromeda kut, a gurki noborcsoport.

K. Divald: Old Hungarian Art. London 1931 207-9

Donner Rafael

M.D.K.

A pozsonyi dómban Szent Márton oltára, amelyik a restaurálásnak esett áldozatul.

Dr. Lechner Jenő: Budapest műemlékei, Bp. 1924. III. l.
dr. Gárdonyi Albert: Budapest története

MDK

Donner Rafael

Repr:

"Szent Márton lovasszobra"
a pozsonyi domban.

Mirowi Myskovszky Ernő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.
125.l. 79. kép.

MDK

Donner, Raffael

Szt. Márton szobra

Vig. 1947. jan. XII. évf.1. sz. 52.1.- Jajczay János: A Magyar Barokk és Maulberstch. 52-55.1.

DONNER, Raffael XVIII. sd. MDK.

Ybl Ervin: A budai várpalota helyreállítása a XIX. sd. derekán
Tanulmányok Bp. múltjából 1956. XI. köt. 307. l.

D

M.D.K.

Georg Raphael Donner /1693-1741/

Gróf Eszterházy Imre primás megbizásából főmüveit Pozsonyban alkotta. A 69. kép„Szent Márton és a koldus" c. szobrát ábrázolja. /Pozsony. XVIII. szzd/ A 70. sz. kép:a pozsonyi székesegyház főoltárának angyala. /Budapest. Nemzeti Muzeum. XVIII. szzd./ Hekler könyve "a klasszicizmus uttörőjé-nek nevezi.

Hekler Antal: Müvészettörténet. Leányliceumok VII. o. számára. III. rész. Ujkor. Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. Bp. 78, 79, 80. l.

— Donner, Georg Raphael MDK

nem sajátkezü alkotása, de annál bizonyosabban magyar követőjének müve a két, szinte fenyegető szenvedélyességü apostolfej. /XVIII.sz/

Kampis Antal: Régi magyar festmények és szobrok kiállitása a Szépművészeti Muzeumban. Müterem 1958. évf. 1.évf. 6. sz. 15-21.o.

D

M.D.K.

Georg Rafael Donner, szobrász

az 1741-ben elhunyt zseniális, osztrák születésű művész, 12 évig, művészi erejének teljében működött hazánkban. Szerző Erdélyben négy ólomszobrot federett fel tőle (16. ábra) melyek négy antik istenséget ábrázolnak.

Csányi Károly: Az olasz művészet hatása a magyar művészetre

agyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

13. 47. kot. 309. old.

MDK

Donner Rafael, szobrász

barokk-
Szent Márton szobra. Legszebb korabeli lovas-szobor, szent Mártont egykoru magyar viseletben ábrázolja. Hajdan a pozsonyi dóm főoltárán állott. A dóm restaurálásakor az oltárt szétszedték, a szobor évek hosszu során kitéve volt fagynak, hónak, mig a Magyarbiparmüészet sikra nem szállt megmentése érdekében. Donner remeke gót stilü vasbódébe lett rejtve. /!/

Divald Kornél: Láthatatlan müemlékek.

Müvészet. 1905. 163-164.l.

Donner Ráfael MDK

szobrász Eszterházy Imre hercegprimás udvari szobrásza.

Szt Márton ólomba öntött lovasszobra. /a pozsonyi székesegyház ban üvegfedél alatt áll./

A szt Márton főoltár két angyalalakja a Bp.i Nemzeti Muzeumban.

A pozsonyi székesegyházban: Eszterházi Imre imádkozó szobormüve, az oltár kér bronzkandeláberje, a tabernakulum dombormüve.

Mirowi Myskovszky Ernő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906.

A Grassalkovich palota előcsarnokában négy szobra.

49-50.1.

HABERDITZL-SCHWARZ: KARL SCHINDLER; kiadta az osztrák közoktatásügyi minisztérium.

Szereti Ön az osztrák-magyar katonaélet régi emlékeit komoly, kedves, tiszta, derűs lapokon megörökítve látni? Akkor ezt a könyvet úgy fogja lapozni mint a legkedvesebb emlékeit a késői biedermeier-időknek s mint a genre-képsorozatok egy különös fajtáját, melyekben katonai élet, fegyvernemek, jóízű és anekdótás jelenetek hosszú, hosszú sorban váltakoznak. Fendi híres tanítványának méltó emléket állítottak itt az osztrák Staatsgallerie igazgatói, akik 212 lapon mindent összehordtak, ami az alig 21 évet élt művész után megmaradt.

A SZEGEDI ARCHEOLÓGUSOK DOLGOZATAI

Minekünk, akik a nagyváros lázas tempójában dolgozunk, nemcsak üdítő s pihentető, de szerfelett tanulságos is látni, hogy mily szeretettel műveli a régészeti kutatás minden területét a szegedi univerzitás néhány tudós professzora. »Dolgozatok« címen, jelennek meg az ásatási s régiségkutatási tevékenység beszámolásai időnként. A régi professzorok (Dr. Buday Árpád, dr. Roska Márton) még élénken tartják a szellemi közösséget a kincses erdélyi várossal, Kolozsvárral, melynek univerzitásából átültették ide a Tisza partjára az Erdélyi Nemzeti Múzeum kitünő és alapos kutató-szellemét. Az újabbak, a »fiatalabbak«, már az Alföld szinte ismeretlen ősiségű talajába hatolnak fínom szerszámaikkal és tudásukkal. Dr. Banner János a szőregi temető s a kökénydombi neolith-kori lakóház feltárásával, Cs. Sebestyén Károly pedig (aki etnografusnak is kitünő) a szegedi Szt. Demeter-templom és az algyői templom ősi állapotának felderítésével szolgáltat megbecsülhetetlen adatokat az Alföld homályos kultúrhistóriájához. E csöndes, de nemzetközileg is megbecsült tudós-munka előtt tisztelettel hajtjuk meg a zászlót!

CSÁNYI KÁROLY: SZÉKESFEHÉRVÁR. GYŐR. Két különlenyomat a »KÉVE könyvéből.«

Magyarország hiányzó műemlék-topográfiáját egyes kisebb műtörténeti dolgozatok s monografiák pótolják. Ezek sorában a barokk s rokokó műemlékeink voltak eddig a legelhanyagoltabbak. Csányi Károly figyelő szeme azonban mindenütt észreveszi nemcsak az építészeti, de a belső berendezési értékeket is, amelyek főleg dunántúli régi városainkban lappanganak. A székesfehérvári ciszterciek templomának sekrestyéje, valamint a templom egyéb tizennyolcadik századi díszei pontos, részletes méltatásra lelnek benne. Szintúgy Győr város régi nagyszerű műemlékei is, melyek közül a gótikus, a jezsuita-barokk és a rokokó, valamint a copfstílű alkotások szemléltetését foglalja össze egy rövid, tanulságos sétában. A győri Frigyláda-szobor (1731-ből) a megmaradt Magyarország egyik legszebb művészeti emléke.

Személyi hírek.

CSERMELYI Sándor doktornak, a magyar származású jeles berlini régiségtudósnak, kinek korai haláláról megemlékeztünk, gazdag könyvtárát május első napjaiban árverezte el a Lepke-cég egy aukció keretében.

*

WÖLFFLIN Henrik, a kiváló műtörténész, mint vendégelőadó tart ebben a félévben előadásokat a berlini egyetemen.

CSÁNYI Károly Iparművészeti Múzeumunk tudós igazgatója, a stockholmi múzeum igazgatói kongresszusra utazott és ezt egy nagyobb svéd és norvég tanulmányúttal kapcsolja össze.

*

BOERNER Hansot, a nagyhírű leipzigi grafikai ház főnökét, az ottani egyetem tiszteletbeli doktorrá avatta.

A Műgyűjtő 1930, 185. l. kép

változhatatlan tektonikája, ezek az alapvonások egymással egybeolvasztva teszik ki e mű monumentális, klasszikus hatását.«

És végül a pozsonyi alkyonei évek, majd a bécsi Neuer Markt alakoktól hemzsegő díszkútja és a régi bécsi városház Andromeda-kútja, oly művek után, amelyekre a barokk áramlattal úszó mester egészen más lelki diszpozíciójú egyénisége nyomja reá a maga félreismerhetetlen bélyegét (a díszkút Providentiájának nyugodtan összefogott plasztikája a zsibongó mozgalom fölött, — Andromeda alakjának klasszikus formaadása!) következik a mester utolsó nagy alkotása, a görzi székesegyház Szent Kereszt oltárán emelkedő szoborcsoport: a Pietà. A Megváltónak anyja ölére hanyatlott holtteste, a fájdalmában elaléló Istenanyát támogató angyalifjú, alul, két oldalt, az oltár volutáin, kisérő akkordok gyanánt, egy-egy angyalputtó. Megrendítő vallomás a mester ideáljai mellett: a legmélyebb fájdalom kifejezése halk, tartózkodó eszközökkel. »Nemes egyszerűség, — néma nagyság« — Winckelmann lelkének hő vágya. A holt istenember, a szenvedő anya, az angyal, természetfölötti lényét jelző nagy szárnyaival, szorosan zárt csoportban, elválaszthatatlan testi és lelki egység gyanánt. A vallásos művészetnek e hatalmas alkotásával Donner a plasztika legmagasabb régióiba emelkedett.

Donner Rafael: Pietà. Gurk, székesegyház

egyik koronaőr kíséretében a Szt. Korona, amelyet ünnepélyesen fogadnak, beszédet intéznek a Koronához, amelyre Végh [1] koronaőr válaszol.

A színházban Holbeinnek *Stadt und Heim* című rossz darabját játsszák.

Szeptember 11. Mollyék a postán laknak. A gyorsposta Bécsbe személyenként 6 váltóforintba kerül.

Szeptember 12. A nádor ezt mondja Keglevichnek: Ihre Oblegaten liegen mir im Magen.

Szeptember 17. E napon történik Ferenc király bevonulása, amelyet K.-né így ír le:

»A császárt és a császárnét a Prímás-kerttel szemközt egy sátorban várták, ahol azok az utazókocsikból a díszhintókba ültek át és ahonnan a menet megindult. A nádorasszony az ikrekkel [2] az atyám házába jött, mert az erkélyről a bevonulást legjobban lehetett látni. Atyám gróf Nádasdy miniszterrel ment, Metternich herceg pedig, aki ezúttal jelent meg először magyar ruhában,[3] Hanselhez ült, mert a fogatja és a személyzet díszöltözete (Equipage und Livrée) nagyon jól illettek össze. A menet $^1/_2$5-kor vonult itt el, megkapóan szép volt, remek díszruhák és fogatok, mégis nem sok mágnás volt lóháton, s akik voltak, igen szépen voltak öltözve és felszerelve. A menet a prímási palotába vonult, ahol Veni Sanctét tartottak. Mi: Sophie Vinzenz,[4] Mimi Lichtenstein,[5] Sophie [6] és én azonban még akartunk valamit látni és elmentünk a Prímás-térre, de ott emberek és lovak oly tolongása volt, hogy megijedtem és a legközelebbi kapu alá menekültem, azután felmentünk a lépcsőn és egyszerre csak báró Kutschera altábornagy s császári szárnysegéd szobáiban találtuk magunkat. Itt azután az ablakokhoz állottunk, míg a tömeg szét nem oszlott;

[1] Végh István (1763—1834) koronaőr, Baranya vármegye főispánja. Azon kevés köznemes közé tartozott, akikkel Széchenyi István tegeződő viszonyban volt, amit az előbbi ajánlott fel neki, igaz, hogy nála 28 évvel idősebb volt és titkos tanácsos. (Viszota Sz. I. Naplói. II., 90.)

[2] Lásd az 1823. aug. 17-hez csatolt 1. jegyzetet, (148.).

[3] Ezt a hivatalos *Wiener Zeitung* külön is kiemelte.

[4] Gróf Esterházy Vince (1781—1835) és felesége, Lichtenstein Zsófia hercegnő (1795—1869).

[5] Lichtenstein Mimi Marie hercegnő, herceg Lichtenstein János tábornagy leánya, hajadon maradt; húga, Henriette, egyszer nagyon tetszett Széchenyi Istvánnak, feleségül is akarta venni, de ez nem ment hozzá, hanem gróf Hunyady Józsefhez.

[6] Sógornője.

273.l.

GRÓF KEGLEVICH JÁNOSNÉ ZICHY ADÉL GRÓFNŐ NAPLÓI A REFORMKORSZAKBÓL (1822–1836).

— Második közlemény.[1] —

II.

Az 1825—27. országgyűlésen. — Metternich, a mindenható Zichy Károly, Cziráky Antal, felsőbüki Nagy Pál stb. — Széchenyi István. — Helyzete Crescence-szal szemben. — A barsi ellenállás ellanyhul.

Szeptember 2. Ismét éjjel utaznak. Elindulnak $^1/_2$1-kor és reggel 7-kor «már» Pozsonyban voltak. Azonnal országgyűlési szállásukra hajtatnak, az Irgalmasok rendházába. Ifj. Zichy Károly fia, Zichy Henrik megy értük.[2]

Kilátogatott Oroszvárra atyjához. Az új pozsonyi színház kék és fehér színekben — szép. Crescence-ék az új és szép kamaraépületben laknak, amelyet Concili-háznak hívnak. Szemközt velük volt a városháza, ahol az érkezők a szállásukat megtudhatták, tehát Crescence-tól minden érkezőt lehetett látni. Atyja és Sophie[3] a Szapáry-házban szálltak meg. A pozsonyi plébánia-templom építőiről a városban ez a szójáték ismeretes: der Donner hat den Altar gemacht, der Blitz vergoldet, der Teufel die erste Messe gelesen und der Engel ihm ministriert.[4]

Szeptember 9. Megérkezik a papság, városi tanács és az

[1] Az előbbi közleményt lásd a *Budapesti Szemle* 1938. évi 729. számában.

[2] Gróf Zichy Henrik (1812—1894), ifjú gróf Zichy Károly második házasságából, gróf Festetics Juliannától, Széchenyi István unokanővérétől. Apja után a mosonmegyei Rajkát örökölte, amelyből felesége, báró Meskó Irén fülesi (most Burgenland) birtokával együtt hitbizományt alakított.

[3] Sógornője, Széchenyi Zsófia grófnő, gróf Zichy Ferdinánd altábornagy neje.

[4] Így hívták az oltárfaragót, az aranyozót, az első miséző lelkészt és a ministránst.

273.l.<7

F. W. REDELMAEYER: BATTHYÁNY KÁROLY JÓZSEF HERCEG ARCKÉPES ÉRME. *1770.*

F. W. Redelmaeyer: Porträtmünze des Fürsten József Károly Batthyány. 1770. — F. W. Redelmaeyer: La medaglia col ritratto del duca József Károly Batthyány, 1770.

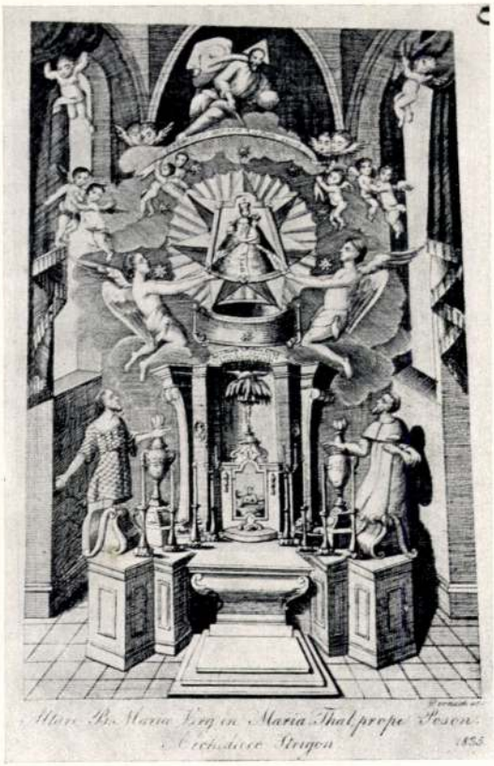

G. R. DONNER: A MÁRIAVÖLGYI EGYKORI FŐOLTÁR. RÉZMETSZET. *1835.*

G. R. Donner: Der einstige Hauptaltar in Máriavölgy. Kupferstich. 1835. — G. R. Donner: L'altare maggiore di Máriavölgy. Incisone in rame 1835.

G. R. DONNER: GRÓF PÁLFFY JÁNOS PORTRÉJA. *1739.* KIRÁLYFALVA.

G. R. Donner: Porträt des Grafen János Pálffy. 1739. Királyfalva. — G. R. Donner: Il ritratto del conte János Pálffy. 1739, Királyfalva.

G. R. DONNER: REMETE SZENT PÁL. RÉSZLET.
G. R. Donner: St. Paul der Einsiedler. Teilansicht. — G. R. Donner: San Paolo il Romito. Dettaglio.

G. R. DONNER: REMETE SZENT ANTAL. RÉSZLET.
G. R. Donner: St. Anton der Einsiedler. Teilansicht. — G. R. Donner: Sant'Antonio il Romito. Dettaglio.

G. R. DONNER: REMETE SZENT PÁL, A MÁRIAVÖLGYI EGYKORI FŐOLTÁRRÓL. MÁRIAVÖLGY. *1736.*
G. R. Donner: St. Paul der Einsiedler, vom einstigen Hauptaltar in Máriavölgy. 1736. Máriavölgy. — G. R. Donner: San Paolo il Romito, dell'altare maggiore di Máriavölgy, 1736

G. R. DONNER: REMETE SZENT ANTAL A MÁRIAVÖLGYI EGYKORI FŐOLTÁRRÓL. MÁRIAVÖLGY. *1736.*
G. R. Donner: St. Anton der Einsiedler, vom einstigen Hauptaltar in Máriavölgy 1736. Máriavölgy. — G. R. Donner: Sant'Antonio il Romito, dell'altare maggiore di Máriavölgy, 1736.

karikatúraszerű torzítását. (Adolf Feulner: Münchener Barockskulptur. München 1922. — Abb. 8. 9.) Egész világ választja el a két művész alkotását.

Valóban Justus Glesker XVII. századi munkásságához hasonló nagyvonalú összefoglalást és lehiggadást jelent Donner működése is, a korabeli festői mozgalmassággal, a szobrászi elvek feladásával szemben. Különösen feltűnő a Remete Szent Pál háncsruhájának minden aprólékossága mellett is erőteljes formai egységgel megoldott nehéz szobrászi feladata, amit Glesker Keresztelő Szent Jánosának szőrruháján találunk meg hasonlóan biztos és fölényes tudást igénylő formaösszefogással. (Wilhelm Pinder: Deutsche Barockplastik. Königstein i. T. und Leipzig. 1933. — 17. l. — Abb. 50—51.) Keresve azonban közelebbi rokonát ezeknek a máriavölgyi szobroknak, melyeknek szabadon kitáruló érzelemvilága felülmulja a pozsonyi angyalok befelé forduló önmérsékletét, Donner mesterének, Giulianinak az egykori heiligenkreuzi főoltár számára készített és ma csak vázlatban meglevő egyik szobránál kell megállapodnunk. Az elragadtatott imádságba merülő Mária Magdolna alakja ez, melynek beállítására és formakezelésére emlékeztetnek Donner remete szentjei. (Österreichische Kunsttopographie. Band XIX. Dagobert Frey: Stift Heiligenkreuz. Wien 1926. — 222. és 226. l. — Abb. 187. No. 81.) Sajnálatos, hogy csak kis vázlatban maradt fenn Giulianinak ez az alkotása és így nincs módomban határozottan következtetni a mester és tanítvány között fennálló, az eddigieknél erősebbnek mutatkozó kapcsolatokra.

A máriavölgyi szobrok előzményei után keresve azok esetleges hatását is, Donner minden más műve közül ezekhez tűnik legközelebb állónak a pozsonyi Szentháromság-templom oltárának az az angyala, melynek műhelyéhez való kapcsolatait már ezelőtt is észrevették. A máriavölgyi remete szentek beállítását követik viszont a győri székesegyház kegyoltárának hasonlóan előretolt konzolok volutáján térdelő Szent István és Szent László alakjai. A kegyoltár mai formájában Zichy Ferenc gr. püspök megbízásából létesült 1767-ben. (Bedy Vince dr.: A győri székesegyház története. Győr, 1936. — 21. l.) Az említett két szent király szobra művészi színvonal tekintetében azonban mélyen alatta áll nemcsak Donner műveinek, hanem a győri kegyoltár többi szobordíszének is. Egyedül a beállítás és elhelyezés hasonlósága emlékeztet a máriavölgyi oltár mesterének elgondolására. Ezzel a párhuzammal mégis teljesebbnek mutatkoznak azok az összefüggések, melyek egyes győri műemlékeket Donner munkásságához kapcsoltak. Ismerjük már ugyanis a székesegyház mellékoltárai Mollinarolotól származó domborműveinek és a bencés templom Gode-tól alkotott szószékének Donner művészetéhez való viszonyát. (Pigler: i. m. 100. és 104. l.)

Különösen sajnálatos, hogy a máriavölgyi oltár kegyszobor keretét tartó angyalpárja elveszett és így nem kaphatunk világos képet arról, hogy ezt a Berninitől 1662-ben Castel Gandolfoban először alkalmazott motívumot (Leo Bruhns: i. m. 379. l.) a nagy osztrák szobrász miként alakította át a maga elgondolásának és egyéniségének megfelelően.

*

Georg Raphael Donnernek még egy eddig ismeretlen — igaz, hogy a máriavölgyieknél kisebb jelentőségű alkotása — van Magyarországon.

Az esztergomi érsekség gazdasági levéltárában található Esterházy hercegprímás központi számadásainak anyagában Georg Raphael Donnernek számos nyugtája. 1732. aug. 23-án 500 frt-ot, okt. 17-én 100 frt-ot, okt. 30-án 150 frt-ot, nov. 20-án, dec. 21. és 22-én pedig 100 frt-ot, majd 1733. márc. 10-én 100 frt-ot, jún. 9-én pedig 400 frt-ot vesz fel; ez utóbbiban még „vor meine angewande Mühe und Obsorg, dass Gebäut, der Capellen, dess Heilig Joannis Elemosinarij . . .". Egy következőben, 1735. júl. 22-én viszont már a Szent Márton oltárért nyugtáz 400 frt-ot. Bizonyítékai ezek annak, hogy mint a prímás udvari szobrásza, nem szabályos évi járandóságot, fizetést kapott, hanem minden egyes alkotása után külön fizették. A nagyon hiányos és hézagos számadások között azonban még egyszer találunk nyugtákat Donnertől 1739-ből, mégpedig febr. 25-ről és máj. 6-ról Pozsonyból keltezve. Ezek szerint az ugyanez év ápr. 16-ról származó és Schuppenhez, a bécsi akadémia akkori igazgatójához írt levelén kívül ez utóbbi nyugta utolsó határozott bizonysága Donner pozsonyi tartózkodásának. Mivel az 1739-ből származó két utolsó nyugtában Donner eddig ismeretlen művéért veszi fel járandóságait, szószerint is közlöm őket:

Quittung per 100 fl.

Welche ich Endes underschribener, auss der Hochfürstl. Haubdt Cassa a conto dess Feldmarschalls (Iudicis curiae) Portraits empfang.

sage einhundt. guld.

Pressburg aD. 25 Febr. 1739.

Raphael Donner

Quittung per 100 fl.

Welche ich Endes underschribener, auss der Hochfürstl. Haubdt Cassa a conto dess im Arbeit habend. Portraits D. Hochgraffl. Excellen. Feldmarschall Pálfi, von Marmor empfang.

sage einhundt. guld.

Pressburg aD. 6 Maij 1739.

Raphael Donner

A máriavölgyi adatokban oly bő pálos évkönyv viszont 1738. VIII. pont alatt megemlékezik Pálffy Jánosnak a kolostor számára tett adományáról, egy

sen a barokk szellemiség követője volt. A barokk templomokban az oltárnak két főfeladata volt. Egyrészt az eucharisztikus Krisztus szolgálata, másrészt összekötő kapocs az ég és föld, az oltár tabernákulumában lévő Isten és a hívők között. A pozsonyi oltáron ugyan látszólag a Szent Márton-csoport a középpont, de ha ezt is az egész oltárelrendezés keretében nézzük, a szent alakjának tartásából, alázatos meghajlásából annak tudata látszik, hogy ő nagyobb urat szolgál tettével, mint a szegény koldust. Azt szolgálja, Aki felé irányul a koldus alakjának tengelybeállítása, testének helyzete, a tabernákulum felé, melynek lakójától fogadta az intést Szent Márton is: „amit egynek e legkisebb atyámfiai közül tettetek, nekem tettétek." Az angyalok hódolata sem a szentnek szól, hanem mélyebben a tabernákulumban van cselekvésük célpontja. A máriavölgyi oltár remete szentjeinek mozdulata szintén a szentségház felé utal, ahonnan a hívek az élet kenyerét kapják, mint kapta egykor Szent Pál a szentségház ajtaja felett ábrázolt holló útján. Tekintetük viszont a két angyaltól tartott Mária-szobor felé fordul, a felé, Aki a barokk felfogás szerint az ég és föld közötti legfőbb közvetítő volt. A központi eszme tehát mindkét oltáron az eucharisztia szolgálata, az előtte való hódolat az egész felépítésben, de minden egyes alakban is.

Igazi barokk lelkiségnek megfelelő azonban Pozsonyban az angyaloknak, Máriavölgyben pedig a remete szenteknek előbbre vonása, külön talapzatra helyezése is. Szerepeltek a középkor oltárain is annak főjelenetétől független, sokszor különállóan ábrázolt imádó alakok. Különösen a donátorábrázolásokra gondolok itt. Ezeknek ájtatossága, imádsága azonban mindig elszigetelt volt a tömegáhitattól, a hívők vallásgyakorlatától, mintegy az ő magánügyük maradt. A szentek és angyalok pedig akkor inkább a hívek tiszteletének tárgyai, míg a barokk korban elöljárók, társak lesznek a tiszteletadásban. Ennek az elgondolásnak eredete valószínűleg az olasz, közelebbről a római síremlékszobrászatra vezethető vissza, mint ahogy ugyaninnen származó gondolatot követett Donner egyik korábbi alkotásán, a pozsonyi Szent Jánoskápolna Esterházy emlékművén is. Csakhogy míg korábban a XVI. században az ilyen síremlékkápolnák, bár az elhunytakat már akkor is ábrázolták az oltár felé fordulva imádó helyzetben, csak nyugodt szemlélődésre, vagy megtekintésre hívtak, később, a barokk kor előrehaladtával a cselekvés menetébe vonják a belépőt a szobrokban megörökítettek, mutatva az irányt, hova forduljanak figyelemmel, hová irányítsák lépteiket. Mikor azután egy alkalommal Rómában az egyik ilyen, egy személytől alapított templomban — mint amilyenek valójában a síremlékkápolnák is voltak — az alapító családjában nem volt közeli hozzátartozó halott, az imádás feladatát városának szentjeire bízza. Így volt ez IV. Sixtus pápa templomában, a S. Maria della Paceban, melynek új homlokzatát már VII. Sándor pápa építtette Cortonával 1656-ban. Ugyanebből az időből származott az oltár Szentháromságot ábrázoló relieflapja Cosimo Fancellitől és ettől kétoldalt a térdelve imádkozó Sienai Szent Katalin-szobra, ugyancsak tőle és Sienai Szent Bernáté Ercole Ferratatól. (Leo Bruhns: Das Motiv der ewigen Anbetung in der Römischen Grabplastik des 16., 17. und 18. Jahrhunderts. Römisches Jahrbuch für Kunstgeschichte. Vierter Band 1940. Schroll. Wien. — 354. l.) Így vonatnak először Itáliában az oltár elszigetelt magasságából a szentek a hívősereggel úgyszólván egy vonalba. A későbbi fejlődés során ugyan nem találunk szenteket oly sűrün így ábrázolva, azonban annál gyakrabban angyalokat az osztrák és délnémet területen is, a szentségházak melletti konzolokon, volutákon. Igazi összekapcsolói ezek így a földnek és túlvilágnak a barokk gondolatnak megfelelően.

Az egyes alakok felépítését, mozdulatuk lendületét tekintve, ugyancsak teljesen barokknak mutatkozik még Donner a máriavölgyi remete szenteknél, sőt talán itt, utolsó nagyarányú magyarországi alkotásain a leginkább az. Egyik kisebb méretű, 1739-ből származó alkotásán, a Dávid áldozatának főalakjában visszatér ugyan még különösen a Szent Antalra emlékeztető, erőteljes mozgalmasságra, teljesen azonos beállításban, de a klasszicizmus előkészítője és ezzel a korában oly egyedülálló mester már akkor bontakozik ki leginkább a barokk szellemi kötelékeiből, amikor életének legnagyobb arányú megbízását, a bécsi Neuen Markt kútját készíti 1737—39. között. Itt lesz teljessé az egyes alakoknak a környezettől és egymástól való elszigeteltsége és a klasszicizmusra jellemző előkelő, hűvös nyugalma, egyszerű vonalvezetése. Azonban, hogy ezek a tulajdonságai mennyire az ő alaptermészetének eredői és hogy azok mennyire uralkodnak még legmozgalmasabb, legbarokkabbnak látszó alkotásán, a máriavölgyi szobrokon is, azt egy összehasonlítás élesen megvilágítja. Állítsuk szembe a máriavölgyi szobrokat Egid Quirin Asamnak a straubingi orsolyita templom főoltárán levő, szintén volutás alapzaton térdelő Borromeo Szent Károly és Szent Ignác alakjával. Erőteljes lendület mellett is biztos, világos statika; élénk, mozgalmas, mély árnyékvölgyektől átjárt ruharedőkezelés alatt is a testtagoknak szerves éreztetése; az arcokon nemes komolyság Donner szobrainál. Asamnál ezekkel ellentétben ingadozó az alakok tartása. Itt valóban félhetünk, mikor siklanak le teljesen a meredek volutákról. A test elvész a súlyos drapériák rengetegében, az arcokon pedig nem tagadhatjuk el a legjobb akarattal sem a pátosznak kissé gyermekes,

Mária kegyképekről és kegyoltárokról szóló könyvében található metszet. (Magyarországban s az ahhoz tartozó részben lévő boldogságos Szűz Mária kegyelemképeinek rövid leírása. Eszterás Pál nyomdoka szerint. Pozsony, Belnay 1836.) Ez a leírásnak teljesen megfelel és mint látni fogjuk, még e primitív ábrázolásból következtetve is szervesen iktathatjuk majd a máriavölgyi főoltárt Donner eddig ismert alkotásai sorába. Ma azonban nem áll már ez a kortársaktól annyira magasztalt oltár. Legnagyobb része áldozatul esett a mult századi stílustisztaságra törekvő renoválási tevékenységnek. A pozsonykörnyéki hegyvidék bájos erdőségeiben fekvő kolostor múzeumában mutogatnak ugyan erről az oltárról egy nagyobbméretű rajzot és megfakult, régi fényképet is; azonkívül a templom orgonakarzatán és a múzeumban pár fából faragott kis angyalszobrot, melyek valamikor állítólag szintén ahhoz tartoztak. Ezek művészi értékének alacsony színvonala azonban világosan elárulja, hogy nem a nagy mester kezemunkái. Távolról sem közelítik meg például a pozsonyi Alamizsnás Szent János-kápolna bejáratának drapériáját tartó angyalkák tökéletes szobrászi ábrázolását. A kegyszobor természetesen szintén megmaradt a neogót oltár keretébe foglaltan. A templom mögé kerülve azonban eljutunk a kegyhely csodás forrásának kápolnájához és ennek bejárata előtt áll ma is a pálos évkönyvtől annyira magasztalt két szobor, a rendtől mindig különösen tisztelt Remete Szent Pál és Remete Szent Antal kemény homokkőbe faragott hatalmas alakja. Ábrázolásuk teljesen megfelel az egykorú leírásnak és a metszet ügyetlen képe is csak ezeket mutathatja. Művészi kvalitásuk is elsőrangú, tehát abban a szerencsés helyzetben vagyunk itt, hogy ha a szabad levegőn már megrongáltan és azután utánajavítottan is, de Georg Raphael Donnernek eddig ismeretlen és nagyjelentőségű, sajátkezű munkáival állhatunk szemben. Mielőtt részletes bemutatásukra rátérnénk, meg kell még említenem, hogy az oltár többi része nyomtalanul eltűnt, így sajnos a két angyal is, melyek pedig valószínűleg szintén a nagy mester kezéből származhattak.

A máriavölgyi oltár egész felépítését tekintve, ha minden kis részletében nem is volt Donner személyes munkája, hitelt adhatunk a pálos krónikás amaz adatának, hogy az ő elgondolása szerint létesült: „imo totius altaris fabricator..." Éppúgy mint az Alamizsnás Szent János-kápolna oltárának összeségében, itt is igen kevés szerepet játszik az építészeti elem. Ha az alapvető gondolat a Szent János-kápolna oltáránál nem is volt Donner sajátja, a székesegyház főoltárának felépítését pedig Joseph Emanuel Fischer tervének tulajdonítják, ennek a két korábbi alkotásnak alapvonásait egyesítette Donner az 1736-ban készült máriavölgyi oltáron. A kétoldalt elhelyezett adoráló szentek a székesegyház oltára angyalainak felelnek meg elgondolásban és elhelyezésben egyaránt. Igen jellemző azonban, hogy a leboruló, az alaphoz jobban hozzásimuló angyalok tartó volutája milyen alacsony, míg a máriavölgyi szobrok magasba emelkedő lendületének megfelelően azok volutája is meredekebb hajlású. Ugyancsak a székesegyház oltárán találjuk meg a mensa lapja mögött lévő, hatalmas díszítő kandeláberet is. A háttér stukkó felhőjében lebegő kis angyalokat szintén ott látjuk először. A függönyt tartó angyalkák viszont a Szent János-kápolna oltárán szerepelnek hasonlóan. Mind a három oltáron közös végül a csillagalakú sugárkoszorúnak alkalmazása. Az egész máriavölgyi oltár lelkületéről, hangulatáról ugyan nem ad fogalmat a fennmaradt metszet, arra mégis jó, hogy mint élettelen csontvázról a szerkezeti rokonságokra ezúton következtethessünk és a korábbi Donner alkotások folytatását láthassuk benne.

Sokkal váratlanabb és meglepőbb képet adnak Donner munkásságáról a fennmaradt szobrok. 80 cm magas kőkockán emelkednek ma a legmagasabb részükön 50 cm magas voluták, amelyeken a térdelő helyzetben 180 cm magas, jóval életnagyságon felüli hatalmas alakok helyezkednek el. Mozdulatuk merész lendülete megfelel az egykorú leírásnak, bár kis túlzás az mintha leesésüktől kellene tartanunk, mert a Donner-alkotásokra annyira jellemző biztos és szilárd statikát ezek is megőrzik. Öreg, szakállas, teljesen tar koponyával ábrázolt a két szent, amint szinte elragadtatott imádságban fordultak az egykori oltár középpontja felé. Szent Antal testét kapucinumos skapulárés szerzetesi ruha fedi, Szent Pálon viszont csak a remeteségben elrongyolódott pálmarostköntös van, mely karját és lábszárait szabadon hagyja. Az a nagyvonalúság, a lényeges formáknak tömör összefogása, a részletek aprólékos kidolgozásától való tartózkodás, mely Donnerre minden művén oly jellemző, itt is teljes mértékben érvényesül. A fejalkatot és arctípust tekintve legközelebb állnak ezek a pozsonyi Szent Márton csoport koldusához, lelki beállítottságukkal viszont a székesegyház angyalaival rokonok, de azokat felülmulóan bizonyítékai a hatalmas máriavölgyi szobrok annak, hogy Donner művészete visszanyul még a barokk szellemiség világába is. Fontos állomást jelentenek tehát munkásságában ezek éppen a pozsonyi főoltár és a bécsi Neuen Markt kútjának megalkotása közé eső években, amiket eddig csak kisebb igényű művekkel való elfoglaltsággal láttunk kitöltöttnek.

A pozsonyi és máriavölgyi adoráló szoborpárokat nem elszigetelten, mai helyzetükben, hanema barokk gondolatvilágnak megfelelően az egész oltár egységgen foglaltan vizsgálva az eddigi felfogással szemoen úgy tűnik, hogy alkotójuk még mind a kettőnél telje-

GEORG RAPHAEL DONNER ISMERETLEN MAGYARORSZÁGI ALKOTÁSAI

(*A MŰVÉSZ HALÁLÁNAK KÉTSZÁZADIK ÉVFORDULÓJÁRA:* 1741. FEBRUÁR 15.—1941. FEBRUÁR 15.)

Az eddigi kimerítő Donner-monográfia[1] és bő irodalom alapján úgylátszott, hogy már csak kisebb, jelentéktelen műveket hozhatunk felszínre a nagy művész munkásságából. Fontosabb állomást jelentő, egyéniségére újabb fényt vető alkotásokat már nem vártunk. Előkerült azonban egy elveszettnek hitt történeti forrás, a Pálos-rend évkönyveinek kéziratos harmadik kötete, mely két példányban maradt reánk. Az egyik példány a rend censtochovai kolostorában lappangott és ezt használta fel Kisbán Emil most megjelent könyvében a magyarországi pálosok történetéről. (A magyar Pálos-rend története. II. köt. Bp. 1940.) A másik kéziratos példány ismeretlen úton a ciszterciek zirci kolostorába került. E második pálos évkönyv hitelességében sincs okunk kételkedni, mert számos adatot összehasonlítva, a pontos egyezést a kettő között világosan meg lehet állapítani. Mivel a censtochovai példány számomra hozzáférhetetlen volt, az összevetést Kisbán könyvében idézett adatok alapján végeztem el. Így azután nem tudom, hogy a Lengyelországba került évkönyvből hiányzik-e, vagy az író hagyott esetleg figyelmen kívül egy rendkívül érdekes művészettörténeti közlést. A Zircen lévő kötetben ugyanis a Pozsony melletti máriavölgyi pálos-kolostorra vonatkozó történeti események ismertetése során kapunk értékes, új adatokat Georg Raphael Donnernek Esterházy Imre hercegprímás, a volt pálos szerzetes szolgálatában végzett munkásságához. (1736. punct. VI., VII., VIII., IX. és 1737. punct. I.)

Bevezetésül hosszan megemlékeznek Esterházy Imre hercegprímás adományáról Máriavölgy számára, mellyel a kolostornak adja értékes asztali ezüstkészletét azzal a szóbeli kikötéssel, hogy értékének harmadrészét az új oltár felállítása költségeinek fedezésére fordítsák. Meg is kezdik mindjárt az 1694-ben Mária születésének tiszteletére szentelt főoltár lebontását 1736. május 4-én. Háromnapos ájtatosság után pedig, május 7-én el is helyezi már a jövendő új főoltár alapkövét a hercegprímás megbízásából Berényi Zsigmond gróf, mallusi c. püspök, pécsi püspöki adminisztrátor és esztergomi suffraganeus. Bár az oltár részein dolgoztak már előbb, serényen folyik ezután a munka, hogy négy hónapon belül, legkésőbb szeptember 6-ra elkészülhessenek felállításával a hercegprímás kívánságára és a szeptember 8-iki zarándoklatok miatt. Be is fejeződik a felállításnak minden munkája, de a felszentelést csak 1737. január 14-én végzi el Berényi Zsigmond, elhelyezve benne Dignatianus, Honestus és Fructuosa vértanúk ereklyéit.

Részletes leírást is ad a pálosok krónikása az új máriavölgyi oltárról: alsó része és lépcsője vörös márványból készült. A felső rész szobrászmunkával díszített és kútkáva alakja volt, melyből a kegyhely ötszázéves hagyományának megfelelően a kegyszobor emelkedett ki. E fölött pedig ezüstcsillag ragyogott aranyozott sugarakkal, amit két kitártszárnyú angyal tartott karjain. Ezenkívül két szobor is díszítette az oltárt, oly mesteri alkotások, hogy mindenki csak csodálattal szemlélhette őket. Az evangéliumi oldalon Remete Szent Pál szobra volt, a leckeoldalon pedig Remete Szent Antalé. Térdelő mozdulatban ábrázolta őket alkotójuk, amint szemüket az oltáron lévő kegyszoborra emelték. Egész testük pedig annyira hátrafordult, hogy bámulattal kellett adózni annak a művészi felépítésnek és számításnak, mely akkora tömegeket meg tudott óvni a leeséstől. Mesterük, aki egyben az egész oltár megalkotója is volt, „nomine Tonner" olyan hírnevet szerzett ezzel magának, hogy nemsokára ezután művészetének és képességeinek kifejtésére a császári udvarba hívták, — ez utalás „Königl. Cammer Bildthauer" címére — ahol tehetségének annyi kiváló emlékét hagyta hátra, hogy „ma a művészethez értők nem haboznak megerősíteni a véleményt, mely szerint korában ennek a művésznek nem volt párja." Amennyiben némi kétség maradna az iránt, hogy itt a pálos évkönyv írója Georg Raphael Donnerről szól, meggyőzhetnek azok a sorok, ahol Esterházy Imre hercegprímás művészetpártoló érdemeit méltatják 1745-ben bekövetkezett halálakor. (1745. punct. IX—XIX.) A pozsonyi székesegyház főoltárának adományozásáról szólva írja: „opera magistri tota Germania celeberrimi Tonner nuncupati." (punct. XIV.) Nem kérdéses ezekután, hogy a máriavölgyi pálos-kolostor új oltárát is ugyanez a mester készítette Esterházy Imre megbízásából.

A kérdés most már csak az lehet, fennmaradt-e valami ebből az oltárból, melyről csak igen halvány fogalmat ad Jordánszky Eleknek a magyarországi

M.D.K.

Donner Rafael György, ácsolás

1693-ban sz. Eszlingenben. Atyja ácsmester volt. Lepidőseb és hét gyermeke közül legtehetségesebb fiát 11 éves korában küldte Bécsbe egy Brenner nevű ötvös műhelyébe. Első szobrásza mestere a velencei származású Giovanni Giuliani volt; ahi mellett 13 éves korában már ott működött a heiligenkreuzi kolostorban. Egyhamar feltűnést keltett már akkor feltűnő rendkívüli tehetsége és ambiciója. Gyakran lopott, hogy éjszaka is faragcsálhasson. 1710-ben ismét Bécsbe köl./.

Csánki Károly: Donner Rafael György.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1932. 66. köt. 45. old.

M.D.K.

Donner Rafael György, szobrász

tőzik, ezzel 1715-ben meg is nősül. Kb. 10-évig igen hiányosak a reá vonatkozó adatok. 1825-ben Salzburgban már Hildebrand felügyelete alatt készült Mirabell-kastély lépcsőházának szobordiszét bízzák reá, 1727-ben a linzi nepomuki Szt. János szobor elhészítését. 1731-ben áll gr. Eszterházy Imre primás szolgálatába, mint Hofbildhauer és Baudirektor. Ekkor már nagyobb műhely élén áll. Első munkája itt a szécsegház szentélye melle ./.

Csányi Károly: Donner Rafael György

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1932. 66. kiót. 45. old.

M.D.K.

Donner Rafael György, szobrász

... épitett szt. János kápolna. 1734-ben készíti VI. Károly dicsőítését, ábrázoló pompás szobor-művét, melyet a császári erdőr inspektora rendelt meg Breitenfurti kastélya részére. Következő műve a porsonyi dóm hatalmas főoltára, Szt. Márton lovas alakjával, (1734-35). Ez sajnos a XIX. sz. purifikáló restaurálásának esett áldoratul. A porsonyi dicsősége több bécsi megbirást is szerzett számára ahová 12 év után, 1739-ben visszahöltözött. Arc-

./.

Csányi Károly: Donner Rafael György.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, Bp.

1932. 66. kat. 46. old.

M.D.K.

Donner Rafael György, szobrász

... képét, még porsonyi tartózkodása idején jó barátja, Paul Troger festette meg, s ezt Jacob Schmutzerner a festményről készített réz metszete őrizte meg számunkra. Szerző a művész önálló, független gondolkodásu emberi magatartására vonatkozólag megemlíti, hogy a kor szokásával ellentétben sokasem viselt parókát.

Csányi Károly: Donner Rafael György.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, Bp.

1932. 66. kot. 46. old.

MDK

Donner ~~műhelye~~ Rafael György műhelye.

A budapesti Szépmüvészeti Muzeum 24 mellszobra, mely a pozsonyi Lanfranconi gyüjteményből az Iparmüvészeti muzeumon át került oda. Provenietia, ikonographia és müvész kérdéseinek fejtegetése.

/repr./

AHA. 1954.Tom.II. Fasc, ~~1-2~~ 1-2. 72-78.l.- Aggházy M.: Neu entdeckte Werke G.R. Donneres und seines Kreises aus der Gegend v. Pressburg /Bratislava/ 65-79.l,

MDK

Donner Rafael György, vagy mühelye:

Pálffy János márványportréja. Királyfalva.
/repr./

AHa. 1954. Tom. II. Fasc. 1-2. 71. l. - Aggházy M.: Neu entdeckte Werke G.R. Donners und seines Kreises aus der Gegend v. Pressburg. /Bratislava/ 65-79. l.

MDK

Donner Rafael György köreiből:

Oltárképet tartó angyalok. Pozsony. Szentháromság templom.

AHA.1954. Tom.II. Fasc.1-2. 7o.l.-Aggházy M.:.Neu entdeckte Werke G.R. Donners und seines Kreises aus der Gegend v.Pressburg /Bratsilava/.65-79.l.

MŐK

Donner, Rafael György

Pozsonyi székesegyház főoltára.

AHA 1954. Tom.II. Fasc.1-2. 66.la. és köv.- Aggházy M.: entdeckte Werke G.R. Donners und seines Kreises aus der Gegend von Pressburg /Bratáslava. / 65-79.l.

MDK

Donner, György Rafael

ismeretlen szobrai
/Máriavölgyi volt Pálos templom oltára,
Remete Szt.Pál és Remete Szt. Antal./
/ repr./

AHA. 1954.Tom.II.Fasc.1-2. 67-7o l.-Aggházy M.:
Neu entdeckte Werke G.R. Donners und seines Kreises
aus der Gegend von Pressburg /Bratislava/.65-79.l.

MDK

Donner, Rafael György

Alamizsnás Szt János kápolna. Pozsony. Székesegyház.

AHA 1954. Tom.II. Fasc.1-2. 67 l. és köv.- Aggházy M.: Neu entdeckte Werke G.R. Donners und seines Kreises aus der Gegend von Pressburg./Bratsilava./ 65-79 l.

Donner, Georg Rafael zobrász M.D.K.

Esterházy Imre esztergomi primás költöztette

Pozsonyba a kiváló mestert.

Több mint tiz esztendeig dolgozott itt /1729-39

Pozsonyban főleg a dom részére dolgozott.

Főoltár elemből öntött szobrai /1733-1735/

főhelyen : Szt. Márton és a koldus

tabernákulum két térdeplő angyal / az oltárt a mult sz. végén lebontották.

Kampis Antal: ~~A középkori művészet~~ A képzőművészetek története

Ak altura Világa Bp. 1963.

622.1

Donner, Georg Rafael szobrász M.[illegible].K.

Pozsony , dóm Alamizsnás Szt. János kápolnájában márványból készült fülkés falioltár .

Tanitványai és segédei:J.[illegible].Mollinaro, J. Rössle
L. Gode

xx~~xxxxxxxxxx~~ Krizstus sirbatétele. repr.

Kampis Antal: ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxx~~
A képzőmüvészetek története 663.1

A kultura Világa Bp. 1963.

D

M.D.K.

Rafael Donner, szobrász, építész

művében, a pozsonyi főtemplom-barokk kápolnájában őrizték [még Divald idejében] a Mátyás korabeli budai várkápolnából a mohácsi vész után odatelepitett egyori szt. János ereklyetartót crüsthoporsójával együtt. A szűtén oda került kincstár többi darabjait Mirsa király 1564-ben Bécsbe vitette, ahol nyomuk veszett.

Divald K.: A régi Buda és Pest művészete

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.

1901. 35. köt. 372.

Georg Rafael Donner, M.D.K.

osztrák szobrász

nevét emliti a könyv "Szépmüvészet" c. fejezetének szerzője /Németh Lajos/, mint a XVIII. századi magyarországi barokk szobrászat kiváló mesterét, aki Eszterhéry Imre érsek megbizásából 1727-1739 között Porsonyban dolgozott. Legkiresett müve a porsonyi szérescgyház főoltárán lévő Szt. Márton lovasszobra.

Hongrie 66, Bp. 1966. Szerk.: Gárdos, Miklós
Ed.: Panmónia 187. old.

mdk.

Donner Rafael, Strobl Alajos Zala György
Kisfaludy Strobl Zsigmond, Danikó József

„gyönyörű Madonna és Krisztus szobrokkal
ajándékozták meg a művészetet"

Huszella Ödön. A remeknü Zalála
Kolozsvár 1937 61. l.

Donner

l.

LykaMagyműI800-50

61, 214.403.l

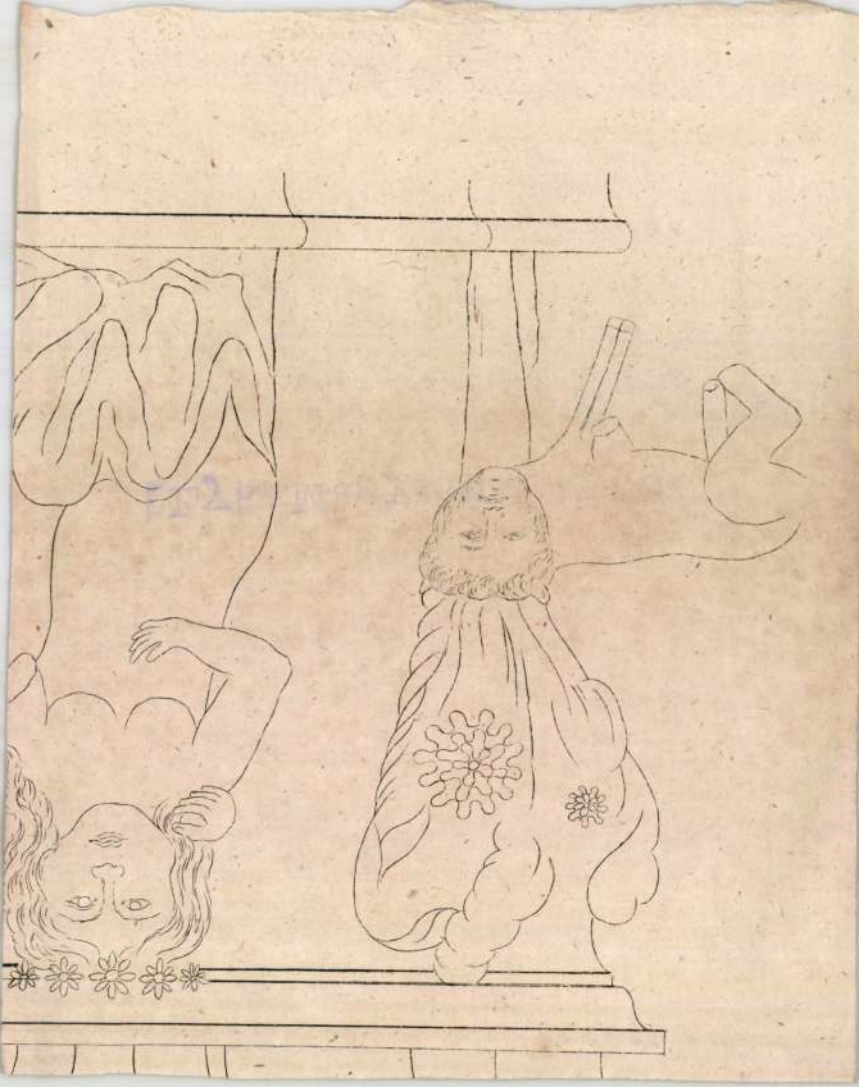

Donner Rafael

wed

A

Lykamnistert. II bial

1939 212, 497 d.

a

Aurelio Bossi : *Davide.*

Donner Georg Rafael

Lewcke-Weyde

Der ursprüngliche Zustand des Kalvarienberges zu Pressburg.

Forum. 1938. 186, 187.

Donner Rafael

Wód

B: BP

Lázár Müvezet 1938

294. l:

2155-909-26
Tört. Képes.
Raktár

633. Szőnyegek.

6 darab piros futó szőnyeg a hozzá való vászonnal és pedig:

a) 2 darab 25.60 m. mérettel.....285.60
b) 1 darab 7.10 m. mérettel..... 78.40
c) 1 darab 3.86 m. mérettel..... 42.46
d) 1 darab 3.53 m. mérettel..... 38.83
e) 1 darab 2.41 m. mérettel..... 26.51
összesen..42.50 méter.....471.80 K

Donner Rafael

Kiss Bikl Math. Magyarság

223, 224. l. I-II. k.

366 1902

[illegible]

Donner Rafael

Exód

Lázár Béla dr.

Fadrusz János élete
és munkái.
Bp. 1923, 10. l.

Donner György Rafael

Nód.

Kemény Lajos:
Az érsekprímások
alkotásai Pozsonyban.
Pozsony, 1941. 26. l. 27. l.
28. l.

A pozsonyi székesegy-
házi Alamizsnás
szent János mauzoleum.
Ezt a kápolnát, mely fenti
egyik leghiválott műve,
1732. szept. 17-én szentelték
fel. Egyéb pozsonyi
művei is felsorolva
az idézett helyeken.

Donner, Georg Raphael

cited

Katolikens Lexikon

I. K. Bp. 1931. 439.

IRODALOM

Ref.egyh. müv.kiáll.52.
szekr.13.sz.

JEGYZET

Donner György Rafael
1695 –
7 műve az alábbi
muzeumban
Kat. Bratislavy. (alos Musea Mesta) b.o.
285. l. 1933

unverkennlich hervor. Andrea del Sarto zog sich eben wegen diesen Entlehnungen die Missbilligung seiner heiklen Zeitgenossen zu, sie warfen ihm das Sinken seiner Erfindungsgabe vor.

Es handelt sich also darum, wieviel Selbständiges der Künstler dem Entliehenen zuzufügen hat. Ich meine natürlich nicht die Zahl der den Kompositionen angeklebten Figuren, sondern das Eigenwertige, was er zu sagen hat.

Vor allem müssen wir also mit der Rolle der Invention und der der Ausführung ins Reine kommen, unter Invention das Thema, die Komposition, die einzelnen Figuren verstehend, d. h. historische Curiosa, indem sie darauf hinweisen, wie ein Künstler, den anderen kopierend, seine Eigenart in der Arbeit zum Ausdruck bringt, sie können ein Licht auf die tieferen Gründe seines Stilwechsels werfen, doch die Kopie selbst, kann nicht als Stufe des schöpferischen Entwicklungsganges eines Künstlers behandelt werden. Weder in dem Lebenswerke eines Künstlers, noch in der Kunst eines Volkes können Gelegenheitskopien entscheidend in Betracht gezogen werden.

Eigentümlicherweise hat zum Beispiel auch Jörg Breu in seinem Jugendwerk, dem Melker Altar, den populären Stich

werden, da beide ganz verschieden zu beurteilen sind. Wir müssen endlich ins Reine kommen damit, was wir unser Eigen nennen dürfen. Es ist unhaltbar, in Ermangelung von Kenntnissen, eine Menge, aus dem Standpunkt der ganzen europäischen Kunstgeschichte hochwichtigen Kompositionen, in dem naiFragen der alten Kunst in Ungarn gelöst zu haben, sondern weil ihre Kenntnis die Grundlage zu jeder ernsteren

[1] *Henszlmann I.* Lőcsének régiségei. Budapest. 1878.

[2] *Myskovszky V.* Bártfa középkori műemlékei' Budapest. 1879. — *Divald K.* A bártfai Szent Egyed templom. Archaeologiai Értesítő. 1917. — *Divald K.* Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai. Budapest. 1908. — *Divald K.* A héthársi Szent Márton templom. Budapest. 1913.

[3] *E. Hoffmann.* Die Verwendung von Stichen im Kunstbetrieb Ungarns; und Über Altäre aus Ungarn im 15. und 16. Jahrhundert. Der Kunstkenner. 1931. S. 66—71. und 162—169.; und A régi magyarországi festészet nürnbergi kapcsolatai. A Gróf Klebelsberg Kuno Magyar Történet Kutató Intézet Évkönyve. 1933. S. 59—64.

[4] *B. Daun.* Veit Stoss und seine Schule in Deutschland, Polen und Ungarn. Leipzig. 1903. — *V. Roth.* Siebenbürgische Altäre. Strassburg. 1916. und Die deutsche Kunst in Siebenbürgen. 1934. — *M. Lehrs.* Geschichte und kritischer Katalog der deutschen, niederländischen und französischen Kupferstiche im XV. Jahrhundert. V. Wien. 1925.

Donner Rafael

l.

7.

Kaposy jegyzetek és források

199. l. 204. l. Szere-
csen Merlin

Egy mű rol
l. mű vé her.

kny. 1937

Fraknói Vilmos püspök aranymiséje

IX. 184.

Donner Raphael

l.

Kapharokk (Kapharokk) [illegible] [illegible]

olasz kap- [illegible] [illegible]

[illegible]

II) 259. l.

1923-26. Bp. 1927.

297. szám.

19

Műemlékek Orsz

Tárgy:

A beadvá

Melléklete

Egyúttal e

Előirat szá

Utóirat sz

Másolta:

Összeolvas

Donner Rafael

ijod

Kabdebo Gyula: Helyreállitott műemlékeink. Budapesti Épitőmesterek, Kőmives, Kőfaragó és Ácsmesterek Ipartestülete VII. Évkönyve. 19.11. Bpest. 1911.

231, 233 l. 236. l.

Kongos

OB (= obrisum, obrisiatus) föbirat

római érmeken V. 257.

Donner Rafael

wied
z

Kabdebo Gyula

A zsobrászat története.
Bp. 1909. 157, 158. l.

BERTOLDUS *(Pertoldus)* királyi kőfaragó mester 124
BESSENYEI MIHÁLY 121
BETHLEN magyar diák 74
BETHLEN GÁBOR 73
BOCK, FRANZ művészettörténész 206
BOGYOSZLÓ váci püspök 127
BOLDOG BERTRAND szarkofágja az udinei székesegyházban 243
BOLDOG MARGIT, Árpád-házi 127
— legendája 120, 165. jegyz., 374. jegyz.
— sírja 119, 165. jegyz.
BOLDOG ÓZSÉB esztergomi kanonok 122
BOLDOG PÁL, magyarországi 122
BONFINI történetíró 21, 79, 82
BONIPERTUS pécsi püspök 51, 61, 230
BROCQ, DOM metzi bencés 249

CAPETT MARGIT, l. Margit
CAVALLINI PIETRO római festő 223, 224
CHATILLON ANNA *(Ág-*

DEX FEREN
DÉNES kőfar
III. Béla
94, 179
DIEUDONNÉ
249
DILLICH ha
DONATO A
ötvös 240
DORFMEISTI
freskói Tü
DUCCIO 227
DUKAS MIH
szár 237

ELVIN magy
ERDŐDY GÁ
apát 110
ERZSÉBET k
ván neje p
ESTERHÁZY
ETE, Ond fia

FALKE, OTT
ténész 205,
FERDINÁND
rály 243
FERDINÁND
király 221
FILIPPINO
festő 95
FOERK, FR

Donner Rafael

Lásd

Jeszenák János báró=

A szent Márton szeres-

egyházi története.

Pozsony. é. n.

karc..... 350.000
13. Paestum. Rézkarc 350.000
14. A Herkules-templom romjai Girgentiben. Rézkarc 350.000
15. A Porta Ostiensis előtt Rómában. Rézkarc 350.000
16. Este a Márkus-téren. Rézkarc 350.000
17. Ponte San Angelo Rómában. Rézkarc 350.000
18. Velence a Giudeccáról. Rézkarc ... 350.000
19. A doge-palota udvara. Rézkarc..... 350.000
20. A Juno-templom romjai Girgentiben. Rézkarc 350.000
21. Falu vége szélmalommal. Rézkarc 350.000
22. Jegenyesor. Rézkarc 350.000
23. Akácos út szélben. Rézkarc 350.000
24. Cséplés. Rézkarc..... 350.000

Donner Rafael

lásd eko

Jeszenák János báró:

A pozsonyi dom-
templomban őrzött
alamizsnás tt.
János tetemeinek
tőr tenete

Pozsony, é. n.

l. Sirvi
nincs

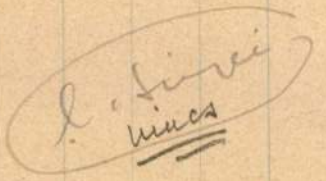

Donner Rafael

wód

Jajczay János:
Raphael Donner
Uj Idők. 1941.
I-K. 643-644. l.
Meppel.

Donner Rafael

1690

~~Csontosi Tegyt.~~

Bode: Gesch. der deutschen Plastik. Berlin: 1887

Ivmey Ferenc: Arch. (Kow. [illegible])

Ert. 1891, 258-268.

l.

Donner Georg Rafael

Szent Dismas szobra
fentitöt.
Gonzales Trén tulajd.

Hor(váth-Radnai)kombathelyi 28. C.

mnv tört. és kultur tört. kiáll
tm. tehely 1934.

Nem az ö-mint!

Donner Rafael

Hod
2

Hekler Antal - Bó-
rúsné Wallon Emma
Művészettörténet.
III. rész. Ujkor.
Bp. 1933. 78 - 80. l.
képekkel

Donnet Rafael

Irod

Hekler Antal: Az
újkor művészete.
Bp. é. n. 170, 171,
172, 173, 174. 175. l
képpel

24
at. Raf. főa.

Hétfő
25
at. Mór p. p.

Kedd
26
at. Dömötör

Szerda
27
at. Szabina

Utolsó negyed 14 óra 26 p.

Csütörtök
28
at. Sim. Jud

Péntek
29
Kat. Narc. pk.

Szombat
30
Kat. R. Alf.

Izr. 25 S. Khaje Szarah

Donner György Rafael

l.

Hekler Ung. Kunstgesch.

98. l. 100. l.

111. l.

Berlin

1937

Járásbiróság!

budapesti lakos,

lára
lára lejárt részletek
96 kor. 96 fillérrel adósunk, mely összeget itt Budapesten megfizetni tartozott volna.

elezettségének felszólitásaink daczára eleget
ta be, **B**/. alatt vallott ügyvédünk által
ságot :

is keresetünk tárgyalására

Georg
Donner Raphael

l.

A: A
Hekler magy barokk
orhési

5. l. trobrinet
europai kely-
zete.

9. l

1935

453.szám.

Muz.-1933.

A Müemlékek Országos Bizottságának.

BUDAPEST
SSSAUG. 14. 15.
1

BUDAPEST.

Állatkerti út 1.

Dönner Rafael

[illegible]

2

Hekler Ant. Torténete

1934

130, 133

170, 171. l.

Meppel

172. l.

173. l. Meppel

~~Varju Elemér VII. 283~~

Donner Rafael

wod
z

Hekler A. Budapest

als 75, 78, 79, 80 d.

Kunststadt,
Küssnacht a/R.

1933

SZENT MÁRTON MEGOSZTJA KÖPENYÉT A KOLDUSSAL

A pozsonyi székesegyház lebontott főoltáráról. Donner Ráfael (1693—1741)

akkor, amikor elutasítja azt, ami divat s ami nem adhat biztos ellenértéket a hagyományok feladásáért. A magyar betyár pedig számot tart a lovagiasság nimbuszára : szegény embert nem támad meg, sőt juttat neki a gazdagoktól elvett pénzből ; hölgyekkel pedig előkelően udvarias. Ezekből a vonásokból a romantikus haramiakultusz minden nemzet »eszményi lázadóinak« juttat egyet-mást, de seholsem kristályosodik a típus olyan tiszta vízű, ragyogó kővé, mint a magyar betyár hagyományos, mondai szobrában.

Mondanunk sem kell, hogy a külföldi írók tolla alatt ez a típus is végletessé torzul. Cigány, csikós, betyár tarka egyvelegben kavarog, az »exotizmus« tobzódása nem ismer határt. Mintha Magyarország egyetlen nagy puszta volna, nem pedig a Kárpátok medencéjének csodálatosan kiegyensúlyozott tájrendszere s ezen a végeláthatatlan síkon ezer meg ezer hegedű, száz meg száz cimbalom szavára örök csárdást járna egy mesebeli társadalom, amelyben a sok százezerholdas mágnás és szenvedélyes leánya (egy külföldi film szerint abban az országban, ahol a paprika terem, minden leánynak »paprika van a vérében!«) együtt bokázik a csikóssal s a betyárral, akik egyébként maguk is tele vannak *főúri* tulajdonságokkal : nemes büszkeséggel, lovagiassággal, életművészettel . . . A színes kavargásban elvész maga a magyar társadalom, amelyben a mágnás, a csikós, a betyár és a cigány mégis csak a törpe kisebbséget képviselhetik. Olyan érdekes is regényt írni a magyar tájról, amelyet a Wild-West alapján képzelünk el, ha nem érünk rá odautazni s saját szemünkkel megtapasztalni ; — a magyar földesúrról, akinek ideje lovasbravúrok, mély szenvedélyek és sóvárgó hegedülések között oszlik meg ; — a magyar csikósról, aki egyben hazafi s a nők bálványa is ; — a magyar szegénylegényről, aki kifosztja a zsidó uzsorást, hogy kiházasíthassa a laposzsebű magyar diákot, vagy ékszert vegyen a pusztai csárdás szép leányának! S bár mindebből a valóság nagyon keveset igazolna, az illúzió tovább él, mert szép és mert dacol az egyre vigasztalanabbul szürkülő korral. Ez a XVIII. és XIX. századi puszta-romantika kitűnő talaj a szórakoztató és idealista regény s minden származékai — operett, film stb. — számára. Különleges környezete, »díszlete« viszonylag friss szín az agyonhasznált palettán ; egyszerre megnyugtat és felizgat pihentető csöndjével és romlatlanabb, tehát

jelent meg nemrégiben egy dolgozat a Németh Lajos tiszteletére kiadott kötetben.[1] Szerzője úgy látta jónak, felismervén a koldusban a Fiúistent — ami persze igaz —, ha írásához a maga számára egyféle *ars scientiae*t kanyarít. Megpróbálja tehát elhitetni velünk, hogy az efféle témákhoz a prédikációval való közelítés a legalkalmasabb. Ezért szinte karinget öltött magára és alázatos-bűnbánó pózt. Azonban nem jó — és főleg nem pontos eredményekre vezető —, ha elragadtatásba esik valaki, amikor valamiféle eredménye örömén patetizál. Nem tudni máskor, játék-e mindez vagy az „interpretációs házifeladattal" gúnyolódás is? Summája csupa felületes tétel, amelyekkel vigyázni kell. Non credo.

Kezdjük a végén, amivel az eszmefuttatás befejeződött. A Márton-legenda és a Saul-történet párhuzama aligha igaz, de annál inkább vakmerő. Miért kell ennyire messzire kapkodni? Hiszen a kultusz-„kép" (a régi, eredeti, hasonmás vagy szobormás értelmében), azaz a főalak egy sokkal közelebbi történetet visszhangoz az Apostolok Cselekedeteiből. Pál athéni beszéde ez és a keresztény hagyomány tán legfontosabb prédikációs fordulata az αγνωιτος δεῶς-ról, az ismeretlen isten oltáráról.[2] Erről az oltárról a későbbi keresztény ikonográfia szerint persze hiányzott maga a kultuszkép. Csak a felirat jelölte az áldozati monumentum értelmét — „ignoto deo". A téma reneszánsz és barokk ábrázolásának valamennyije festmény. Sohasem szobor és mindig tömegjelenet, prédikáció.[3] A pozsonyi oltáron ezzel szemben különös fordulat történt. Megjelent rajta külső vonásaiban, de rangja-rejtve az ismeretlen isten és figurája kiváltja vagy helyettesíti a feliratot — az „ignotus deus"-t. A festményekről ismert tömeg pedig az előtte, alatta összesereglő hívő, az áldozatban résztvevő nép és pap. Nekik kell vagy kellene felismerniük benne — hic et nunc — az igazi istenséget. Ilyen értelemben a szemlélők is a kompozícióhoz tartoznak.

Az aposztrofált szerzőnek el kellett gondolkodnia azon, hogy az (egyszersmind) ismeretlen istenségnek épített egyetlen ilyen oltáron milyen értelmű a felismerhetőség? A kétfigurás szoborcsoportban ugyanis csak Mártonnak van neve, a másiknak nincs. Ő csak „egy koldus", határozatlan névelővel. Az ő nevét a kompozíció, azaz az oltár éppen úgy nem jelenti ki, ahogyan a régi zsidó hitben sem mondták ki Jahve nevét: csak körülírással éltek. A pozsonyi képi körülírás a maga módján — márminthogy a koldusformájú figura maga az istenség — még hordozhatja az egykori gnosztikus kettős kérdést is. Azt, hogy ez a legfontosabb, legfőbb és személyes létező azon kívül, hogy felismerhető, egyáltalán megismerhető-e? Esetünkben: teljes lényét, lényegét fedi-e koldus volta?

Természetesen a két adoráló angyal szolgál erre magyarázatul, sőt mintegy ellensúlyként vagy párhuzamként az oltáregyüttesben. Hogy a legenda angyalai lennének, ahogyan szerzőnk vélte, alig valószínű, mert akkor túl egysíkúan kellene feltételeznünk, hogy a pozsonyi oltár csak Márton álomlátását örökíti meg, vagy alig többet annál. Az álomlátás ábrázolása azonban nem léphet túl egy táblakép vagy oltárkép vagy akár egy feltételezett kegyszobor liturgikus igényén és körén. Ezúttal pedig oltárról, sőt szavak helyett plasztikus formákkal körülírott *imago*ról van szó. Ebben az együttesben a két nagy angyal tehát nem keretttartozék és több mint egyszerű kíséret. Ők emelik ugyanis transzcendens magasságba az emberi, a köznapi véletlent. Elég különösen teszik. Angyal létükre — meztelenségükkel. Ha szerepbeli rokonaikat kellene összeállítanunk, akkor a Sixtus-kápolna festett atlétáit közelebb hozhatnánk hozzájuk, mint még a 16. századtól fogva *topos*szá vált adoráló angyal oltár-szoborrokonaikat. A felületes néző számára ők is megtévesztőek. Óriási szárnyuk, alázatos és alázkodó tartásuk, no meg kiválóan puhán mintázott ólomtestük moll-ban zenélő látszata elképesztő, hunyászkodó energiájuknak. Alig képzelhető, hogy voltak még ilyen erejű titánok — szárnyakkal — szent szolgálatban. Éppen ők is rendelkeznek a lázadó angyalok világot rengető erejével, bátorságával s még aktivitásával is, amit itt visszájára, szolgálatra fordít a kiválasztottság vagy a kegyelem. Az ekkora titán-létnek a megmutatása persze csakis a görög herkulesi

30

erő és meztelenség valamilyen derivátuma lehet, a férfias energia nem minden erotikája nélkül.[4] Szublimált erotika, de borzongató. Teremtőjük nem lepelfaragó, szenvedély-csiholó templom-szobor-szállító és sohasem gondolkodott ilyen képzetekben. E szárnyas lények annak a szoborcsaládnak tagjai, amelyeken néha méla intimitással mintázott meg szép és vonzó női hasat, bizbozó kebleket és kecsesen nyugvó kezet és lábat a szobrász. Ha a két nagy ólom-angyal lábait, vállát, mellkasát vagy a bal oldalinak kivillanó csípőjét és hasát látjuk, az egynemű szerelem valami távoli derengésének is tűnhet, ahogyan ezen égi személyek inkább férfiak, mint női lények, azaz nem nemtelenek. Bár fölötte állnak ember-szenvedélyeinknek, szavak helyett gesztusokkal közlekednek velünk. Mozdulatuk imádó és egyben pillanatra rögzült ölelés is, az áhitat és magukbafogadás orgazmusa. Ennél jobban nem lehet azonosulást megmutatni — a szobrászatban Bernini szent Terézia elragadtatása óta, ahol a kísérő angyal természetesen inkább nőnemű. Felidézhetjük, hogy később Maulbertsch festett figurái — jók és főleg a gonoszok is, ezeknek a donnerieknek a leszármazottjai. Az elragadtatás tolmácsa a hangsúlyos meztelenség, amelyet a két szárnyas szellem magára vett és elszerepel, egyféle „cuirasse esthetique", amit esztétikai (bőr)páncélnak neveznek az antik szobrokon és Pozsonyban következménye annak, hogy az oltár *imago*ja is meztelen, azaz élő testi valóság. Gurkban is ez utóbbi, csak ott már halott. Ha a központi csoportból nem következne, úgy az angyalok láttatják, hogy a Megváltó jelen van mint tapintható, vehető corpus, mint földi megtestesülés. Jellemző részlet a többi között az angyalok hangsúlyozott szerepű lába. Angyalnak lába lehetne a legkevésbé, itt meg a szárnyuk ellenére ők a lábukon kúsznak közelebb a főalakhoz, akinek bal lába mintegy tükörképesen ismétli a bal oldali angyal hatalmasnak tűnő bal lábát. A főfigurának a lába a tabernákulum mögé hajlott, a testi jelenlétet jelzőn. Megbotránkoztató naturizmus közel másfél évszázad múlva (s alig kétséges, hogy ez vezetett az építmény végzetéhez) de ez az eucharisztikus láttatás az angyalok topos-szerepébe torkolik, akik ostiariusok is, fel- és bevezetői az isteni középpontnak, annál is inkább, mert bármilyen szoros kapcsolatban azzal, de eredetileg az oltárépítményen kívül helyezkednek el. Erre még visszatérünk.

Az inkriminált cikkben sorrendben visszafelé a Mártonszerep következik. Esterházy politikus kegyessége — úgy gondoljuk — mégiscsak átlépte a kultuszok határait a saját idealizált képmásával. Mert vannak ugyan a művészetek történetében teomorf, istenkép-forma önarcképek, de ezek egyike sem liturgikus funkciójú. Aztán nagy a sora a védőszentben ábrázolt arcképeknek is, csakhogy ezeknek sohasem lehet maga az Üdvözítő az attributuma. Mintha itt maga az Istenfia adna egyedüli és ismételhetetlen rangot, kitüntetést (amit például a pápától sem kaphatott) a szent szerepű érseknek, merthogy ő rangrejtve ugyan, de találkozott a ki nem mondható nevűvel. A hivő elhűlhet, hogy a prímás lovagként mintegy álmában (vágyálmában is talán?) az ismeretlen isten oltárához lovagolt, és itt — hiszen majd később maga is rájön! személyesen, éppen rátalált. Nehéz lenne a legitimitásnak ezt a bizonyító képét tovább fokozni.

És itt érkezünk el ahhoz a ponthoz, megint csak visszafelé a sorrendben, — ahol a jól hangzó korábbi konstrukció alapjaiban megrendülhet —, hiszen az egész együttesben, az oltár főfiguráiban — az egyetlen lovat kivéve (szegény állat! talán ezért is annyira rémült és ideges) mindenki álruhában ágál. Gazdája, az érsek világi, sőt katonaöltözetű és szentként szerepel. Az angyalok pedig — jóllehet tisztán szellemi lények, fizikai formájuk nem is lehet — szárnyas atléták. Csak azért járnak emberi testben itt, mert az istenséghez alkalmazkodnak, mert maga az isteni személy most meztelen embert, koldust alakít. Fejreállt logika és még egy négylábúnak is elképesztő. S lám, még maga ez a négylábú is félreérthető. Szemből úgy látszik, hogy ágaskodik, de oldalról látható merevre támasztott bal első lába: a megzavarodott állat csak megtorpan és hátrahőkölő. Ő is felemás, mint a lovasa. Aztán a ló fokozza a végsőig a lovag és a koldus ellentétét. Az istenembernek ruhája sincs, a szentnek meg még a lova is díszesen „öltözött", azaz nyergelt,

amennyiben a nyereg alatt párducbőrt hord, amelynek jó része és a karmai a lovag sarkantyúja mögött és a levágott dolmányrész előtt láthatók. Az ágyékkendő, a dolmány és a párducbőr, sőt a karmok és kezek akaratlan párhuzamban mutatkoznak; akinek úgy tetszik, a mankó és a hátasló is...

Elődünk iskolai dolgozatában talán az egyetlen tűrhető fordulat az, hogy „a köpenyét éppen daraboló Márton" itt még nem képes a felismerésre... De nem ám! Szemére kellene vetnünk ezért valamit? És az a szofisztikált mondat a koldus szerepű isteni közönségről, amelynek a kritizált szorgalmi feladat nekifut! — bizony csak hangzatos elfogultság. Fejet hajtó hősünket a lovon, teljes díszében felmagasodva a koronás baldachin alatt, angyal-fejecskék szeme láttára, király, prímás, rendek és hívők előtt, becsapják ugyanis. Kollégánkat félrevezette a ruha-jelmez: nem Márton alakít igazán isten-közönségének, hanem az neki. Nem ő öltözött be, hanem az ismeretlen vetkőzött le őmiatta. S mert a próbatételnek alig az elején vagyunk, az oltáron a szent nem kiálthat fel, észre se vehetvén hogy: Uram! te így és itt?... merthogy vele (és velünk is) játszik az isten.

Mi azonban ne essünk prédikációs csapdába mint jámbor előzetesünk, aki az aposztrofált helyen nagy i-vel írta a legfőbb lény nevét. Ezzel elcsúszott, mégpedig a szándékolt csúsztatáson. Mártont fel kell mentenünk az értetlenség vádja alól. Ő nem a koldust nézi el. Érzése szerint inkább az mondható, hogy csak egy heroikus koldussal, vagy pontosabban: egy eléje került istennel találkozik, de látszólag nem azzal az eggyel magával, akinek a nevét az újabb akadémiai helyesírási szabályok szerint nagybetűvel kell írni. A földönfekvő figyelemre és alamizsnára méltó, de imádásra nem. Az Márton köpenyébe kapaszkodik, mintha magához akarná húzni a lovast, aki azonban a köpeny elvágásával és a mozdulatával ebben a pillanatban el is szakad tőle.

Ide jutván hadd idézzük Thomas Mannt (aki találó párhuzam Father Brown-nal, mert ő sem fordult meg soha Pozsonyban és semmit sem írt erről!) nos tehát ő, ahogyan nem mondja — szóval gyanúba fogja még a szentet is.[5] Szerinte se a koldus, se az antik istenforma nem téveszthetik meg a lovagot. Az általa ismert írásokból mindkettő megjelenési formáira bőven számíthat. Más zavarja őt. Ez az ólomkatona csupán szabadulni akar a másiktól. Rá se néz igazán és inkább levágja köpenye felét, hogy mielőbb békén otthagyja az elébe vetődő bűnöst, akitől borzadozik. Nem akar botrányt sem. Netán tisztában van azzal is, hogy míg az isten házában senki sem tudja, kicsoda az igazi úr (hiszen valójában azt hihetik — ahogy hitték is —, hogy a szent huszár az), őbenne egyedül dereng föl az orrba vágó tény, hogy teremtője egyszülött fiának képe-mása, és hogy ezúttal a küldöttje egy bűnös is lehet. Félreértenék, sőt rossz példát nyújtana, ha társasága és a hívők előtt, a maga nyalka voltában rögtön megalázkodna ennyire rangrejtett Megváltója előtt. Ezt senki sem hinné el neki. Akaratlanul kompromisszumokat keres. Ezért némiképp álságoskodik a lován és csak alig meg- és bevallva ismeri fel azt: imádott urát. Azonkívül a hit elszántság kérdése, amelyben azért mindig lakik valami bizonytalanság. Többféle is. Mindezt jobb elrejteni. A hit: rizikó. És kiteheti-e magát a hit valamenynyi, bár égi kísértésének egy katakúmen? Aligha. Fél köpenyét — mint az ifjú József a magáét Putifárné kezében — inkább hátrahagyja, mint a szívét, amit inkább magáénak akar tartani. Érzi a rászedést és mert játékos ő is, félreértő, sőt irracionális gesztussal reagál. A nyomorultságig megalázkodó maga a kimondhatatlan nevű isten? Hát akkor szemérmes és szemlesütve hallgató előtte a hívő is, szinte a hitetlenség látszatába öltözött; köpenyt darabolva vagy ruhát morzsolva babrál és ezzel a furcsa körülírással — vagy átrajzolással férkőzik közel a megfoghatatlanhoz. Az isten-színjáték korreláció, mert egyszerre és ugyanott egymás szerepeit alakítják: az emberit az isten és mímelve az emberfelettit — a szent. Esterházy igazán áhitatos a kápolnában, de Márton bizonytalanságában nem nagyobb-e az ígéret? netán benne hatalmasabb és sokkal bonyolultabb a hit. A kápolna figurája el-ereszkedő moll andante, mint az angyalok, míg maga a szent katonás dúr, staccato, külsőleg tevékeny, kemény, határozott — csak éppen lelkében inog. Minden barokk oltár a hitvallás emlékműve, a pozsonyi pedig még inkább az, mert szcenikájában ott ül a kétség, sőt a tévedés lehetősége is.

Kár, hogy nem idézhetjük tovább Thomas Mannt, főleg a terjedelem és részben a saját tehetségünk híján. Ha a korábbi írói szerzemény fellengzős stílusához igazodnánk, ezután, emígy kellene folytatnunk:

Páter Brown nyomozása itt csütörtököt mond. Ő bizony nem kérdezheti meg, hogy miféle isten az, aki játszik az emberrel, sőt rá is szedi és hogy milyen égi úrhoz illik ez a szinte burleszk bamboccianti — mimézis? Szép, szép, hogy az angyalok leplei is a Fölfeszített ágyékkendőjét visszhangozzák, mert lehet, hogy a kendő az ostorozásból való — de mennyivel inkább való, hogy az antik isten egyféle „Herrscherbinde"-t visel a fején, uralkodók és hősök jelét. Pogány dekórumot tehát. És ha igaz is, hogy a keresztre fekvés vagy támaszkodás mozdulatával látható — nem tűnik-e következetesnek, ha úgy nézzük, mintha egy tricliniumról látszana fölkelni (inkább poharat emelvén s csak a helyzet félreérthetőségében koldul egyben ezzel a mozdulattal); mert ez a személy, kéregető ide vagy oda — döbbentően előkelő. Márpedig egy igazi kéregető soha sem adhatja ki magát égilakónak: a mez(telenség) „viselése" csak fordítva, egy istenség részéről lehetséges. Álmában Márton elmerenghet: koldus tévesztette-e meg őt vagy éppen Apollo? A szenvedő isten képzete alapvetően keresztényi és csupán egyszer, tudniillik a *passió*ban és aztán holtan lehet a Fiú meztelen. A ruhátlan istenalak görög-római példája azonban eredetétől fogva kendőzetlen — mint később a keresztény ikonológiában az Igazság allegóriája. A pozsonyi oltáron pedig a meztelenség az antik-féle, az apollói, amelynek, ha úgy tetszik, az angyalok (akármilyen áhitatos, de) némiképp Hermes—Merkur-i fiúi küldönc-szerepe és alakja is megfelel. A tanúságtevő angyalok, akik „a gyertyát tartották", akik ott voltak és vannak a legendás eseményeknél, akik mindenhová bejuthatnak és mindent kileshetnek — mint Hermes is —, hiszen szabadok, no és aulikusak is mindjárt. Carnalis mezük a megváltó istenségé: amennyire keresztényi, annyira pogány is. Istenben, angyalban mennyi ebből a csupán meztelen mez? Mivel „deus nihil habet, pretexta non faciet: deus nudus est, fama non faciet nec ostentatio tui et in populos nominis dimissa notitia; nemo novit deum, multi de illo male existimant et impune"[6] az ismeretlen istennek ez az antik, tűnő képzete ezúttal Pozsonyban kap kép-aktualitást. No és hogy szónoklatunk legfelső lépcsőjére hágjunk, tegyük hozzá mindjárt, hogy az oltáron, ebben a gyújtópontban két szemlélet, két stílus magukban a fő figurákban ütközik: a dolmányos-lobogó vágtató barokk-főúr Mártonban és a pogány szerű, könyöklő isten-figura apollói koldusban „in stiller Grösse" — az új kor isteni ígéretével. Így mondhatta volna egy, a korábbinál kevésbé elfogult szónok-tanonc az egybegyűlteknek.

Papi kíséret helyett ezért is jobb, ha mondjuk Johann Wolfgang Goethe nyomán haladunk az égi vendég ismeretében, aki mint emberkép, oltárszerű képzetben foglal helyet nála, és maga a művész műve:

„Tausendfach und schön entfliesse
Form aus Formen deiner Hand,
Und im Menschenbild geniesse,
Dass ein Gott sich hergewandt.
Welch ein Werkzeug ihr gebrauchet,
Stellet euch als Brüder dar:
Und gesangweis flammt und rauchet
Opfersäule vom Altar"

(Künsterlied, 1816)[7]

— akár a pozsonyi oltárműről is szólhatna. És még inkább az olimposzi isten leszármazottja lehet a pozsonyinak az a balladai, aki

„Mahadöh, der Herr der Erde,
Kommt herab zum sechstenmal,
Dass er unsersgleichen werde,
Mit zu fühlen Freud' und Qual.
Es bequemt sich hier zu wohnen,
Lässt sich alles selbst geschehn.
Soll er strafen oder schonen,
Muss er Menschen menschlich sehn.
Und hat er die Stadt sich als Wandrer betrachtet,
Die Grossen belauert, auf kleine geachtet
Verlässt er sie abends, um weiter zu gehn."

— ám szerelembe vegyül egy bajadérral és meghal, majd az őt a máglyán halálba követőt magával emeli az égbe. „Unsterbliche heben verlorene Kinder / Mit feurigen Armen zum Himmel empor." (Der Gott und die Bajadere, 1797).[8]

Bizony, Donner isten-figurája is látszata szerint az Olymposzról lelátogató peregrinus — vándor-isten és vele a legenda rögtön kétértelművé válik. Az annyira felrázó példa az ovidiusi isteni metamorfózisokhoz közelít, az istenek játszi színeváltozásához. Joggal gyanakodóvá válunk, hogy a szent történet mezében (ürügyén) nem mitologikus emlékkel van-e dolgunk? Non tantum, sed etiam. Amikor ugyanis a legenda mitológiába fordul és a késői barokk oltárművek nagy élőkép-kompozíciói színházi, színpadi események szent kövületévé válnak, akkor elsősorban a cibóriumos oltárok a történeti emlékművek csíráját hordozzák. Ezt se ismerte föl egészen Brown atya kísérője. A pozsonyi oltár jobban volt történeti emlékmű (és ezzel historizáló), mint azt első pillantásra gondolnánk. Önképzőköri szerzőnk is írja, hogy a szent-koronás baldachinnal és a legrégibb pannóniai szenttel (nemzeti viseletben) a koronázó templom főoltára — hogy helyette tömörebben fogalmazzunk — a királyság egyházi legitimizálásának jele, emléke is (és nemcsak az érsekprímásé). Ahogyan „historische Architektur" a bécsi Karlskirche, amelyet éppen ezekben az években fejeznek be, egyfajta „historisches Denkmal" a pozsonyi oltár is. Stallumain a világegyház és a helyi szentek (az oltár-figurák léptékében készült) antikvizáló barokk mellszobrai vezették be a főoltár együttesét. De még ezek előtt állt a templom bejáratánál Nagy Sándor (!) sírja:

. . .„Sternebam reges, mors me iam sternit amore
Sceptrum confringens, et diadema meum.
Vermibus esca datus, fueram qui vermis in orbe.
Arida linquentis portat et ossa. . ." etc.[9]

Az emlékmű aligha volt szobrokkal ékes monumentum, inkább epitáfiumszerű alakzat talán és Veresmarti Mihály (1572—1645) versezménye irodalmi igyekezettel pótolhatta benne a művészi alkotást. De akárhogyan is volt, Nagy Sándor egykori sírja mégiscsak monumentum és Bél Mátyásnak igaza van, amikor ezt a koronázásra belépő király figyelmeztetésének tekinti. Az egykori emlékmű egyféle tekintetben bevezetőjéül és előzményéül is szolgált a későbbi koronázó, illetve fő- és egyik értelmében az ismeretlen isten oltárának.

Az emlékmű felé történő lépést egy negyven évvel későbbi oltárral teszik meg Magyarországon, Pécsett a székesegyházban és éppen Donner szellemében. Johann Martin Fischer 1775—76-ban készült „Szent István koronafelajánlása"-oltárán mindenki barokk nemesúr, azaz a királyszentek és kísérőik is — kivéve azt az ágyékkendőben áhitatosan ülő szolgát vagy kéregetőt, aki nincstelen leszármazottja az oltáron a pozsonyi koldusnak. Vele teljes a társadalmi kép, ő az alsó végletet képviseli. Ez az oltár (ma Sumonyban) már sokkal inkább emlékmű, mint oltár és eredeti állapotában még inkább az lehetett; — a rendi haza történeti vágyképe, amelyen első pillanatra látható, hogy az első szent király koronafelajánlása csakis az országgyűlés határozata alapján történhetett meg.[10]

De térjünk vissza Pozsonyba, ahol az oltáron pedig valóban „sub legem", azaz „sub coronam" történik az áldozat és alkalmanként a koronázás is. A korona-baldachin ugyan ismét csak a késői barokk oltár- és rezidenciális építkezés és ornamentika közhelye, ezúttal mégis megkülönböztető jelentőségű. Először azért, mert maga a tárgy szent, „corona sancta" már a középkortól fogva. Ahogyan ma már tudjuk, nem másért, minthogy maga is egykor ereklyét hordozott, Krisztus keresztje particuláját, amely mint dominikális ereklye a legszentebb hitelesítése volt a királyi hatalomnak. Másodszor azért különleges, mert az első uralkodóé (az ugyancsak középkori hiedelem szerint) és az országot jelenti. Nem ő van az ország birtokában,

hanem az az övében. Az alatta levő tér, amelyet kitüntet, maga az ország, amelynek uralkodójává kennek fel és koronáznak itt. Ez az insignia természetesen nem a 19. századi nacionalizmus képzeteiben van ezen a helyen; se a nemzetet, se a nemzetállamot nem jelenti, csak a *regnum*ot. Elsősorban „jogi keret" tehát, hasonlóan az Alamizsnás- és sírkápolna bejárati föliratához, amely szövegével és a felirat elhelyezésével elméleti, ideális határokat jelöl ki: írott jogi formula. Harmadszori értelme a koronás baldachinnak az, hogy a koronát István király a Patrona Hungariaenek oltalmába adta. A lebegő korona mint baldachin a felajánlás érzetével lebeg ég és föld között. A külföldinek az ilyen szerepeltetés biztosan túlzott vagy tolakodó, — de az országban nagy hagyományú, főleg az oltárképeken, ahol az ország címerét (és a nemzeti viseletet) elszánt és naiv öntudattal írja elő egy százada a megrendelő. A szent-istváni koronafelajánláshoz még csak annyit, hogy legalábbis a barokk ikonográfiában az is egyféle espolio, mint Mártoné, hiszen király teszi le a koronáját azért, hogy felajánlja az égieknek. Fentiek alapján az egykori pozsonyi oltármű az ország (koronázó) oltárát példázná, és akkoriban igazában csak azon a helyen volt egyszeri értelme. Politikai aspektusból pedig Buzási Enikő a lényegre mutatott rá: „... a koronázás színhelyén magasodó nemesi származású lovasban — a királyválasztás jogától megfosztott nemesség (= az ország) méltóságát kívánta visszaadni... a főoltár jelmezes programja már vágykép és emlékezet is egyszerre..."[11]

De ez csak a keret, egy országos örökség imaginárius meghatározása. Majdnem emlékmű, de ettől megóvja liturgikus funkciója. Mindenesetre emléket állít egy cselekedetnek. Ez olyan esemény megörökítése, amely alig nevezhető történetinek, de annál fontosabb: példázatnak, azaz példaerejűnek. És amely vég nélkül, végtelen változatban ismételhető. A konstrukció belevonja a papot, a hívőket a felmutatott és eljátszott cselekménybe, sőt mintegy velük is játszatja azt. Ezért is hangsúlyos az angyalok elhelyezése, akik nem a baldachinon belül, hanem jóval az előtt, a szentély falaihoz közel helyezkedtek el, közvetítve és együtt-érezve a hívők áhitatával, az isteni koldus felé. S amit utóbb mondtunk, csak azért nem közhely, mert Pozsonyban egykor nem a bibliai historizálás tette történetivé, emlékszerűvé (némileg a 19. századi történeti emlékművek értelmét megelőlegezve) az oltárt, hanem a mitologikus értelem vagy fordulat. Az antik mezbe meztelenedett isten metamorfózisa, akit ha az Atya küldött is, megjelenése szerint az Olympos felől jöhetett. Brown erre afféléről pusmogna, hogy talán a *kuros*ok leszármazottaival való hasonlóság mutat arra pontosan, hogy ebben a férfiban ne a tékozló fiúra, vagy a lakodalomról kitaszítottra emlékezzünk, hanem a fiúra — a páter írásmódja szerint a Fiúra —, aki valóban küldetésben jár. És hogy a Sixtina Utolsó Ítéletén a világ ruhátlan, ugyancsak antik istennek vetkőzött bírája is ilyen. Az üdvtörténet egy korábbi felvonásából a pozsonyi ismeretlen vele azonos. No, ez megengedhető. De nem több mint jámbor parabola. És nem változtat a tényen: Donner az oltár közepén kis i-vel formálta az isten névalakját. Mert a metamorfózis itt jobban ovidiusi mint keresztényi. A második vatikáni zsinat se kedvelné így az ilyen oltárt — és ezt joggal teszi vagy tenné. Az Egyház vallotta minisztériumtól közel kétezer év művészettörténete ellenére idegen a színjáték.

Ezen az alapon érthető, hogy a pozsonyi kompozíciónak nem egyházi, hanem inkább egy mitologikus, antik irodalmi gyökerű alkotás az előzménye; nem is szobor, hanem festmény. Rubens „Leukippos leányainak elrablása" (1618 körül, München) megelőlegezi a későbbi donneri gondolatokat. Azon a halandóságára utaló sötétszőrű lovon (párducbőrtakaróval) a páncélos Castor hajol le az egyik aktért, míg a másikért Zeus fia, a halhatatlan ökölvívó, Pollux. Mögöttük Pollux világosszőrű, a halhatatlanságára célzó lova ágaskodik. A sokféle értelmű párhuzam a felöltözöttek és az aktok, az elválhatatlan barátok és a szerelem indítékai, a táncoló lovak és két puttó még szerkezetileg is rokon elrendezésű a közel százhúsz évvel későbbi szoborművel.[12] Szinte feltételezhetnénk, hogy a képet vagy valamilyen ábrázolását Donner láthatta is (persze, nem látta!). Ha látta volna, akkor is csak részben érthette meg valószínűleg, mert a kép tárgyára csak 1777-ben, csaknem egy emberöltővel az osztrák szobrász halála után talált rá újra Theokritos alapján a költő Wilhelm Heise. A fél-isteneket is nehéz felismerni.[13]

A végéről az eleje felé haladva elérkeztünk az oltár eredetének kérdéséhez. Inkriminált szerző ezt pár északmagyarországi középkori példával indokolja. Ismét messzire kapkodott. A dómban a Donner oltár előtt középkori szárnyasoltárok állottak. Szám szerint négy. Az egyiken a predellán Szent Márton köpenyosztó jelenete volt látható. A lovasjelenet pedig szinte emblémaszerűen szerepelt a 17. századi koronázásokon, akár szoborként, akár kárpit (?) alakjában. Ezen a helyen és kint a városban, sőt az egész Felső-Magyarországon szinte kizárólag lovagként ábrázolták. Igaz, Európában hasonlóképp — de a nemzeti viseletű bemutatása itt volt a legkedveltebb.[14] Maga a történet az annyira egyszerű, hogy kutatni sem érdemes. Márton éjszaka egyszer felébredt és eszébe jutott a koldus, akinek előző nap semmit sem adott. Pedig hogy nézett! mennyire igyekezett az kapni tőle valamit! Elszégyellte magát és úgy érezte, ha éppen megjelenne nála megint, odaadná neki a köpenyét. Vagy legalább a felét. Másnap elmesélte a dolgot. Tódítás nélkül. Az eset mindennapi, sőt közhely és még inkább az a többi, amelyből mások (egy Sulpicius Severus nyomán) a legendát fabrikálták.

De ne írjunk buzgalmi dolgozatokat...

(Mojzer Miklós)

CS7:A-MA LASERCOMP:1 GALLEY: 1 MOM-AC 7 DEC 1992 MON 12.12
File:ME4 Job:1-18 Code:DEF191b + + PROOF + + muv. tort. 110-111

JEGYZETEK

1 *Mojzer M.:* Egy jelmezes mecénás: Esterházy Imre hercegprímás. In: Sub Minervae Nationis Praesidio. Tanulmányok a nemzeti kultúra kérdésköréből Németh Lajos 60. születésnapjára. Budapest 1989, 64—70.

2 *E. Norden:* Agnostos Theos. Untersuchungen zur Formengeschichte Religiöser, Rede. Stuttgart 1956, 119 és 121, az eredetileg többes számú ismeretlen istent — egy betű változtatással — δεός < δεοι — Szent Pál tette egyes számba teológiai-szónoki céljainak megfelelően.

3 *Pigler, A.:* Barockthemen. Budapest 1974, I. 396—397.

4 *K. Clark:* Az akt. Tanulmány az eszményi formáról. Budapest 1986 — bár az angyalokra nem tér ki, a pozsonyi esetben elkerülhetetlen, mez-telenségük kapcsolatba állítása a meztelen istenekével.

5 „Thomas Mann Pozsonyban" lehetne ez a kiadatlan apokrif kézirat.

6 *E. Norden* i. m. 91. — a gondolat Poseidoniusra vezethető vissza, de Cicero is ismeri és Seneca akaratlanul az Evangeliummal rokon értelemben hangoztatja.

7 *Goethes* Werke (ed. Karl Alt), é. n. I. 315—316.

8 Ugyanott 114.

9 *M. Bél:* Notitia Hungariae novae historico geografica. Wien 1735—1742, Tom. I. 580. — *Ipolyi A.:* Vörösmarti Mihály, XVII. századi magyar író élete és munkái. Budapest 1875 című művében a feliratot nem említi.

10 *Aggházy M.:* A barokk szobrászat Magyarországon. Budapest 1959, II. 255.

11 Buzási E.: III. Ferdinánd mint magyar király. Justus Sustermans ismeretlen műve az egykori Leganés gyűjteményből. In: Művészettörténeti tanulmányok Mojzer Miklós hatvanadik születésnapjára. A Magyar Nemzeti Galéria Évkönyve 5. Budapest 1991, 151.

12 *S. Alpers:* Manner and Meaning in some Rubens Mythologies. In: Journal of the Warburg and Courtauld Institute XXX. 1967, 272 skk. Alpers valószínűnek tartja a házasság allegóriáját is a képpel kapcsolatban, de nem zárja ki a Megváltásra célzó értelmet sem.

13 Bayerische Staatsgemäldesammlungen, Alte Pinakothek. München 1983, Erläut. 456. A kép 1716 előtt Düsseldorfban volt.

14 *J. Zary—A. Bagin—I. Rusina—E. Toranová:* Der Martinsdom in Bratislava. Bratislava 1990, a koronázások és a korábbi irodalom alapján a dóm középkori oltárainak felsorolásával, korábbi metszetek közlésével. Ezeken kívül lásd még P. B. Bouttats lapját (Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, ltsz. 12. 755). I. József 1686. december 9-i koronázásáról, valamint J. Spiegel metszetét (uo. ltsz. 2224), melyen balra ágaskodó lovon ül a szent; továbbá „Deutliche Vorstellung..." I. Lipót koronázásáról 1655. június 27-én (ltsz. 11.173) stb.

CS7:A-MA LASERCOMP:1 GALLEY: 1 MOM-AC 7 DEC 1992 MON 12.14
File:ME4 Job:1-19 Code:DEF192b + + PROOF + + muv. tort. 112

1. Georg Raphael Donner: Az egykori pozsonyi főoltár főcsoportja. Pozsony (Bratislava), székesegyház

2. Peter Paul Rubens: Leukippos leányainak elrablása. München, Staatsgalerie

3. Ludwig Gode: Szent Erzsébet alamizsnát ad egy koldusnak. Pozsony (Bratislava), a Szent Erzsébet-templom homlokzata

4. Johann Martin Fischer: A pécsi dóm egykori Szent István koronafelajánlása-oltára. Sumony, r. k. templom

Donner

Művészettörténeti Ért.
1992

összegeződik s innen kettős emelőszerkezettel egy hosszú karra vivődik át. Ennek végén írótoll van, amely óraszerkezet által forgatott

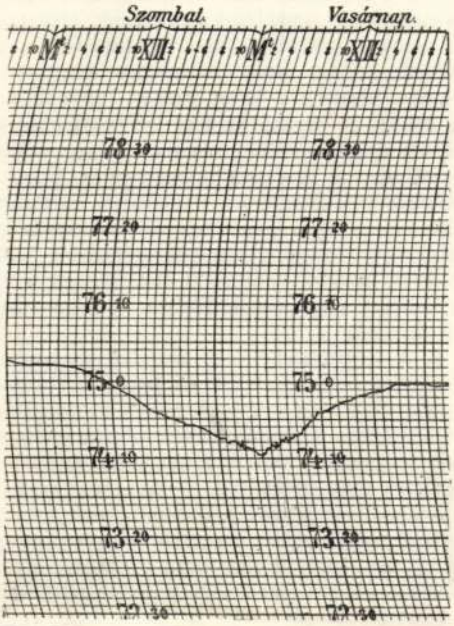

1929. július 6. és 7. napjának barogrammja Budapesten

hengeren lévő papírlapra jegyzi a változásokat. MASSÁNYI E.

Baroja y Nessi (ejtsd: *bàró'chà í nesszi) Pio*, spanyol regényíró, szül. 1872-ben. Baszk tárgyú regényeinek: *La casa de Aizgorri*, *El mayorazgo de Labraz*, *Zalacain el aventurero* reális tájképei és személyei ismertették meg először nevét a közönséggel. Kesernyés ízű, gúnyolódó, száraz modorú író, aki inkább éles megfigyelésű jellemrajzaival hat. A kópéregényekre emlékeztet: *Silvestre Paradox*, *La lucha por la vida* c. regénye (Madrid bohém élete). Londont festi *La ciudad de niebla* c. kötete. Vagy 30 regénye közül ő maga legjobbnak az *El árbol de la cienciát* (A tudás fája) tartja. KŐRÖSI A.

Barokk művészet (olasz *barocco*, francia *baroque*), az európai, elsősorban az olasz művészetben a XVI. század 2. felében lábrakapó és a XVII. század elején diadalra jutó irány, amely nem a renaissance egyenesvonalú továbbfejlődését (vagy éppen — mint sokáig hitték — annak elkorcsosodását) jelenti, hanem azzal ellentétben más lélekállapotból és művészi akarásból eredő nyilvánulás. Az építészetben a renaissancenak a klasszikus világ hatása alatt is kialakult nyugodt tér- és tömegkompozícióját, a szobrászatban és festészetben az objektív valóságábrázolást és leszűrt, harmonikus formaképzést felcsigázott mozgalmasság váltja fel. A renaissance építészeti formái erősen átalakulnak, szándékosan eltorzulnak, a minél megkapóbb pillanatnyi hatás szolgálatában állnak. Jellemzők a voluták, megtört párkányok, egyéb építészeti tagok, amelyeket gyakran szerkezeti megokoltság nélkül, mindig lehető gazdag optikai benyomás előidézésére használnak fel. A belső dekoráció különböző természetű és színű anyagok, plasztika és festészet egyesítésével elsősorban káprázatos összhatásra törekszik. A szobrászat és festészet tárgya leginkább az emberi test, de nem nyugodt létezés helyzetében, hanem minél erősebb külső mozgással és a lélek heves mozgalmainak, gyakran a legerősebb testi és lelki fájdalomnak kifejezésével, amely nem egyszer a borzalmasságot keresi. Az emberi test éppúgy elváltozik, mint az építészeti tagok: az erős kifejezés érdekében a barokk művészet tudatosan eltér az objektív valóságábrázolástól. A test formáinak fokozása, megduzzasztása a barokk művészet ismert jellemző vonása. A festészetben a fény és árnyék erős ellentétei fokozzák a hatást, a forma mellett döntő szerepe lesz a színnek és az ember mellett mind erősebben szóhoz jut a nagy természet ábrázolása is a tájképfestés eszközeivel. A barokk mint az ellenreformáció és harmincéves háború izgalmas korszakának művészeti megnyilvánulása világtípussá vált, mindenütt elterjedt, amiben részük volt a jezsuitáknak is, akik e művészet nagyszerű lehetőségeit kihasználták (ezért «jezsuita stílusnak» is nevezték) és mint ellenállhatatlan divat még a legalsó fokon is éreztette uralmát («paraszt barokk»). Már Michelangelo («a barokk atyja») műveiben is vannak erős barokkvonások, amelyekből követői kiindultak. A teljes kifejlődés a XVII. sz. elejére és Rómára esik, ahol az építészetben Bernini Lorenzo és Borromini Francesco a korszakalkotó mesterek. Fontos szerepet játszik Felső-Olaszországban, ahol Guarini Guarino a barokk építészet legmerészebb mestere. Olaszországon kívül a barokk építészet főleg ott hódított, ahol a klasszikus hagyomány nem fejtett ki nagyobb ellenállást, így tehát Németországban, amelynek nagy mesterei (Baehr Georg, Pöppelmann Daniel, Neumann Balthasar) csapongó fantáziával merítették ki e stílus szinte korlátlan eszközeit és Ausztriában, ahol a bevándorolt olasz mesterek után a hazai kiváló építőművészek egész sora lépett föl (Fischer von Erlach, Hildebrandt Johann Lu-

cas, Prandauer Jacob). Ausztriából került a barokk művészet Magyarországba, ahol a kisebb-nagyobb művek beláthatatlan számát hozta létre. Belgiumban és Spanyolországban (churriguerizmus) is kedvező talajra talált a barokk építészet, míg aránylag csekélyebb szerepet játszik a szigorúbb felfogású Angliában, a klasszikus hagyományokhoz ragaszkodó Franciaország nagy mesterei pedig (Mausart Jules-Hardouin, Perrault Claude) tudatosan tartózkodnak az építészeti tiszta logikával ellenkező eszközöktől. A szobrászatban is Bernini a korszakalkotó mester, akinek felülmúlhatatlan lendülete és hatalmas dekoratív ereje számtalanszor utánzott mintává vált. Olaszországban kívüle Algardi Allessandro és Maderna Stefano emelendő ki a kor roppant termékeny művészeinek nagy seregéből. A német barokk szobrászat legkiválóbb mesterei: Schlüter Andreas, Permoser Balthasar, Donner Georg Raphael, aki életének javát Pozsonyban töltötte, Olaszországban a Carracciak, Reni Guido, Albani Francesco, Domenichino, Michelangelo da Caravaggio nyitják meg a barokk festészetet, amelynek legnagyobb alakja, a barokk szellemnek mintegy megtestesítése, a flamand Rubens Peter Paul. A barokk művészet uralma a XVIII. század második feléig tart, amikor nem annyira a rokokó inkább epizódi jelentőségű iránya szorítja ki, mint a klasszikus művészeti felfogás újabb hatalmas hulláma, mely hovatovább teljesen megsemsíti. A másfél évszázadig uralkodó művészet megvetés tárgyává, a «barokk» szó szinte gúnynévvé vált. *(Tábla 303, 306, 319, 322. o.)*

Irodalom. *Gurlitt:* Geschichte des Barockstils (1887—89); *Schmarsow:* Barock u. Rokoko (1897); *Wölfflin:* Renaissance u. Barock (2. kiad., 1907); *Frankl:* Die Entwicklungsphasen der neueren Baukunst (1914); *Riegl:* Die Entstehung der Barockkunst in Rom (2. kiad., 1923); *Wackernagel:* Die Baukunst des 17. u. 18. Jahrhunderts in den germanischen Ländern (1915); *Brinckmann:* Die Baukunst des 17. u. 18. Jahrhunderts in den romanischen Ländern (1915); *U. a.:* Barockkultur (1920); *Weisbach:* Die Kunst des Barocks in Italien, Frankreich, Deutschland u. Spanien (1924); *Drost:* Barockmalerei in den germanischen Ländern (1926); *Pevsner-Grautoff,* Barockmalerei in den romanischen Ländern (1928). ÉBER L.

Baromec (növ.), lásd: *Agnus scythicus.*

Barométer, lásd: *Légsúlymérő.*

Barométeres magasságmérés.

1. A topográfiai fölvételi eljárásban részletpontok magasságának meghatározására szolgáló módszer. A légnyomás u. i. a tengerszint feletti magasság növekedésével csökken, s változása az alsó légrétegekben kb. 11 m-re 1 mm-t tesz ki. A legnyomás nagysága nemcsak a magasságtól és hőmérséklettől, hanem a légkör állapotától (sűrűség, áramlatok) is függ; az utóbbi tényezők okozzák, hogy egyazon helyen is változik az időben (barometrikus depresszió). Éppen ezért a barométeres magasságméréssel általában csak *magasságkülönbségeket* (viszonylagos magasság) mérhetünk. Műszerül az *aneroid* különböző alakjait használják. A mérést mindig ismert általános magasságú ponton kezdjük s ilyen ponton fejezzük be. A kezdő- és végponton tett leolvasásokból és ismert magasságukból meghatározható a közbeeső pontok magasságkülönbsége is. A barométeres magasságmérés pontossága korlátolt. Ezért magasságmeghatározásra csak kisebb jelentőségű részletpontoknál és csak akkor használatos, amidőn pontosabb módszereket a terepfedezet miatt — erdőkben — nem lehet alkalmazni.

2. A tengerszint feletti *abszolút magasságok* közvetlen meghatározására a barométeres magasságmérést ma már csak kutató utazásokon, repülőgépen, léghajón, meteorológiai ballonokon használják, amikor a magasság meghatározására más mód nincs. ÁLL. TÉRKÉPÉSZET

Baromfibetegségek. A baromfiaknak sokféle fertőző, nem fertőző, parazitás és egyéb betegségük van, melyek ellen való védekezés a baromfitenyésztés gazdasági jelentőségére való tekintettel mind nagyobb fontosságot nyer. Többnyire gyors lefolyású és nagy veszteségeket okozó betegség a *baromfikolera*, mely mind a tyuk, mind pedig a ludféléket pusztítja; *Pasteurellák* (bipoláris baktérimok) idézik elő. Szérumos és vaccinás oltásokkal lehet ellene védekezni. A *tyúkpestis* a tyúkféléknek, kivételesen a libáknak szűrhető virus által előidézett gyors lefolyású, nem igen gyakori betegsége. Igen elterjedt és sok kárt okozó betegség a *tyuktífusz*, melyet a Bacillus gallinarum-mal (Salmonella pullorum) való fertőződés okoz. A betegség fiatal csirkében mint «fehér hasmenés» jelentkezik, a betegségen átesett idősebb állatok vagy a «bacillusgazdák» esetleg egészségeseknek látszanak, de ivadékaik nagyrésze fertőzött lehet. A betegséget a vérsavó vizsgálata alapján lehet az élő állatban megállapítani s ezen az alapon a betegeket az állományból kiselejtezni. A baromfiak *paratífusza* ritkább, különböző baromfifajoknál előforduló betegség. A *difteria* a tyúkfélék betegsége, mely részben a szájban és torokban sárgás álhártyák fejlődésében, részben pedig a tarajon és a bőrön kiütésekben nyilvánul (baromfihimlő). A difteria és a himlő ellen védőoltásokkal lehet védekezni. Mindenféle baromfifaj között előfordul a *gümőkór* (szobamadarakban is), mely gümős növedékek képződésén kívül főleg so-

től 1836-ig minden évben írt három-négy operát, amelyek nagy részével igen szép sikert ért el. Ma is szerepel még sok dalszínház műsorán a *Lammermoori Lucia*, *Az ezred leánya*, *Szerelmi bájital*, *Kegyencnő*, *Linda*, *Don Pasquale*, amelyek Budapesten is nagyon kedveltek voltak. Operákon kívül miséket, kántátékat, rekviemet s zenekari és kamarazene műveket is írt. SEBESTYÉN E.

Donizetti

Donjon (fr. ejtsd: *dõzsõ*). Középkori várépítkezéseknél a várfalak síkjából némileg kiugró, köralakú bástyatornyok, amelyek a katonaság kitekintését nemcsak előre, hanem jobbra és balra is lehetővé tették. Később minden szabadonálló, köralaprajzú, sőt helytelenül — négyszögletes — tornyot is donjonnak neveztek el. Magyarul «öregtorony», «őrtorony», leginkább «fellegvár» neve van s végső menedékül is szolgált, amelyből néha földalatti folyosó vezetett ki a szabadba. A hadicélokat szolgáló donjonok hazája Franciaország (XI—XIII. század), s tőlük vették át a németek és más népek is. Magyarországban a visegrádi, szepesváraljai, tornai, nagysárosi, likavai stb. váraknak vannak jó elrendezésű donjonjai. A. BALOGH L.

Don Juan (ejtsd: *huan*), egy spanyol szerelmi hős tipikussá vált neve és számos drámai feldolgozás tárgya. Legendája Sevilla régi idejébe vezet vissza. A nőcsábítás e hőse a legendában mint rettenthetetlen és a párbajban legyőzhetetlen lovag szerepel. Sokáig tarthatta fenn magát a róla alkotott legenda a nép száján, míg színpadra került. Ezt a szerepet elsőnek *Tirso de Molina* írta meg, érdekfeszítő drámája címe: *El Burlador de Sevilla y Convidado de piedra* (1520). Tenorio, a Don Juan, minden ínyére való nőt elcsábít, még Ulloa, a calatravai nagymester bájos leányát, Annát is becsapja. Kiáltására berohan szolgája, akit Juan leterít és elmenekül. Kihívó vakmerőséggel hívja meg lakomájára a nagymester templomi kőszobrát, aki éjjel megjelenik nála, karon ragadja Don Juant s a pokolba taszítja. Körülbelül ilyen szerepet játszatnak el D. J. Tenorioval többi feldolgozói is: *Espronceda*, (El estudiante de Salamanca), *M. Fernandez y González* és *José Zorilla*, mely utóbbinak műve a spanyol színházaknak közkedvelt darabja halottak estéjén. Az olasz irodalomba *Cicognini*, *Giliberti*, *Goldoni*, a franciába *de Villiers*, *Molière* és *Th. Corneille*, a németbe *Grabbe* és *Lenau*, az angolba *Shadwell* és *Byron*, a portugálba *Guerra Jun.* (D. J. halála) és a zenébe *Mozart* ültette át. Hősének származása ma sincs kiderítve, bár egy kis irodalom szövődött ez emberi típus köré. *Rodríguez Marin* szerint modellje Mateo Vazquez de Leca nevű dúsgazdag fiatal ember lett volna. Ez 1604-ben megtért és 1649-ben halt meg, mint a bűnbánó Magdolna férfiképmása. Legújabban *Luis Arauja* foglalkozott vele (1929). KŐRÖSI A.

Don Juan d'Austria, lásd: *Ausztriai János*.

Donna, lásd: *Don*.

Donnay (ejtsd: *donné*) *Maurice*, francia író, szül. 1859-ben Párisban. Kabarékban kezdte, ahol saját maga adta elő dalait, amelyek a gúny és a fájdalmasság különös keverődése voltak. Ugyanez az egyéni hang, líra és cinizmus jellemzi későbbi nagysikerű színdarabjait, köztük a *l'Autre danger*-t, amit Duse is játszott. Mesterműve: *Amants*, komédia. A francia akadémiának tagja. LAKATOS L.

Donner *Georg Raphael*, osztrák szobrász, szül. 1693 máj. 25-én Esslingenben, megh. 1741 febr. 15-én Bécsben. 1708-ban Heiligenkreutzben Giuliani és Brenner vezetésével tanult, de csakhamar felülmulta mestereit és a bécsi művészeti akadémián folytatta tanulmányait. Első nagy műve Krisztus siratása szoborcsoport a klosterneuburgi temető kapuján. Később Salzburgba ment, majd 12 évig (1739-ig) Pozsonyban, Esterházy Imre hercegprímás szolgálatában állott. E korból valók Szent Márton lovasszobra és a hercegprímás márványszobra. Tőle való a pozsonyi Grassalkovich palotában lévő, a négy évszakot allegorizáló szoboralak is. E korban számos szobrot és domborművet alkotott különböző magyarországi városok templomai számára. Itt készült VI. Károly császár márványszobra és a bécsi Neuer Markt díszkútja. Híres műve még a bécsi régi városház udvarán lévő Andromeda díszkút s a gurki dóm számára készített Krisztus keresztrefeszítését ábrázoló szoborcsoport. Művei az olasz hatás mellett kiforrott egyéniségre és nagy kifejező erőre mutatnak, s a barokk stílus legkifejezőbb alkotásai. Korának egyik legnépszerűbb művésze volt, számos tanítvány sereglett köréje, mégis nagy szegénységben halt meg. Művészetét is csak halála után értékelték méltóképpen. *(Tábla V. köt. 322. o.)*

Dongó Gyárfás *Géza*, szerkesztő és történetkutató, szül. 1850-ben Kiskúnfélegyházán, megh. 1928-ban Sátoraljaújhelyen. Piarista tanár volt M.-Szigeten, Nagykárolyban, Újhelyben, majd jogot végzett és vármegyei tisztviselő lett. Szerkesztette a *Zemplén* lapot és naptárát. Az *Adalékok Zemplén vármegye történetéhez* c. tört. folyóiratát 1895-től haláláig szerkesztette. Önálló munkái: *Vázlatok az ősmagyar életből* (1877). *A boszorkányokról* (1878). *Őskeletű temetési hagyományok* (1878). *Ujhely története* (1907). *Magyarország címeres könyve* (1911.) HEGYALJAI KISS G.

Dongola, az afrikai Núbiának legfontosabb vidéke a Nílus harmadik vízesése felett, ahol a folyó völgye jobban kiszélesedik. Közigazgatás tekintetében az angol fenhatóság alatt álló egyiptomi Szudánhoz tartozik. Területe 322.000 km². Legnagyobb része terméketlen sivatag, csak a Nílus kiszélesedő völgyrészlete alkalmas a földművelésre. Éghajlata forró és száraz, csak dec.-ben és jan.-ban hoznak a DK-ről betörő tengeri szelek kevés enyhülést. A földmívelésen kívül lakossága állattenyésztéssel foglalkozik. Jelentékeny nagyvadállománya (oroszlán, hiéna, gazellák, víziló) is. 152.000-nyi lakosságának nagyobb tömege meglehetősen kevertvérű núbiai, mohammedán vallású danagla törzshöz tartozik. A középkor elején erős királyság volt. 651-től az egyiptomi arabokkal szemben laza függésbe került, 1275-től az egyiptomi szultánok voltak az uralkodói. Később is egyiptomi fenhatóság alatt állt.

2. *Dongola* vagy *Dongola-el-Urdu*, az ország középpontja, (1921) 20.000 lak. A XIX. század elejéig elfoglalt fontos kereskedelmi helyzetéből erősen visszafejlődött. KÉZ A.

Dongólégy *(Calliphora vomitoria* L.*)*. Fényes acélkékszínezetű, szőrös nagy légy, melynek pofái feketék és a szakálla vörös. Lárvái állati és növényi hulladékokban élnek. A kifejlett légy sokszor betéved a lakásokba és ott hangos zúgásával vonja magára a figyelmet. Aránylag ritka állat, sokkal közönségesebb rokona, a *Calliphora erythrocephala*

1. Dongólégy (Calliphora vomitoria), 2. peték, 3. lárva, 4. báb

Dongó méhek *(Bombinae)*, vagy pöszörök, a méhfélék egyik alcsaládját alkotják. Közismert, nagytermetű és színes bundájú rovarok. Mintegy 200 fajuk ismeretes. Magyarországon 30-nál több fajt és változatot mutattak ki idáig. Társaséletet élnek s így a királynőn vagy nőstényen és hímen kívül munkás egyéneik is vannak. Kora tavasszal jelennek meg az első virágokon az áttelelt királynők, alkalmasnak talált helyen, kő alatt, egérlyukban, tető alatt, esetleg elhagyott madárfészekben építik meg viaszból a mogyorónagyságú fészeksejtjeiket, amelyet azután megtöltenek mézzel. Ennek a sejtnek a tövében 3—7, virágporból és nektárból készített csomót helyeznek el, amelyekre rárakják első petéiket. A kikelő lárvák 2—3 hét mulva gubót szőnek maguk köré, amelyből egyheti pihenés után teljesen kifejlődve bújnak elő a kistermetű munkások. A hímek júliusban jelennek meg, a fiatal királynők pedig augusztusban. Párzás után a hímek elpusztulnak, a királynők pedig a hidegtől védett helyekre húzódva alusszák át a telet. A dongóméhek szerepe a virágok beporzásában igen jelentős. SZABÓ-PATAY J.

1. Földi pöször vagy dongóméh (Bombus terrestris). 2. Kövi pöször vagy dongóméh (Bombus lapidarius)

Dongó-négerek, a Loango partvidéke mögött élő törpe nép, tudományos néven *pygmaeusok*. A férfiak átlagos testmagassága nem haladja meg a 145 cm-t, a nőké pedig a 135 cm-t. Valamivel világosabbak a többi négereknél s válluk széles, derekuk hosszú, alsó végtagjaik rövidek. Rokonságban állanak a busmanokkal. Kultúrájuk egészen primitív. Többnyire őserdőkben lakó kóbor vadászok, kik mérgezett nyilaikkal nagyszerűen lőnek. Lakásuk lombokból összetákolt primitív kunyhó. A földművelést és állattenyésztést nem ismerik. BARTUCZ L.

Donia *G. Don (Cianthus* Soland.), a pillangós virágúak családjába tartozó génusz 2 fajjal. *Donia punicea* Don. Újzélandban, *Donia speciosa* Don. Ausztráliában. Szép piros, feketefoltos virágaik hónalji fürtökben egyesítvék. *(Színes kép 226. old.)* TUZSON J.

Doni kozákok, lásd: *Kozákok*.

Donizetti *Gaetano*, olasz zeneszerző, szül. 1797-ben, megh. 1848-ban Bergamoban. Rossinit követte, aki a mult század első felében egész Európa operaszínpadain uralkodott, de tehetsége egészen egyéni és eredeti volt. 1822-

Szent Cecilia, Maderna Stefano műve (Róma)

Condé herceg mellszobra, Coysevox A. műve

Pietà, Hernandez Gregorio műve (Valladolid)

A sabinnők elrablása, Giov. da Bologna műve (Firenze)

Szent Terézia látomása, Berniní Lorenzo műve (Róma)

Osztrák Anna szobra, Guillain Simon műve (Páris, Louvre)

Fekvő nimfa, Donner Rafael műve (Bécs)

Haldokló harcos, Schlüter műve (Berlin)

János Vilmos választófejedelem szobra, Grupello műve (Düsseldorf)

Heraklész-kút, de Vries műve (Augsburg)

Frigyes Vilmos, a nagy választófejedelem szobra, Schlüter Andreas műve (Berlin)

Mihály arkangyal szobra, Reichel Hans műve (Augsburg)

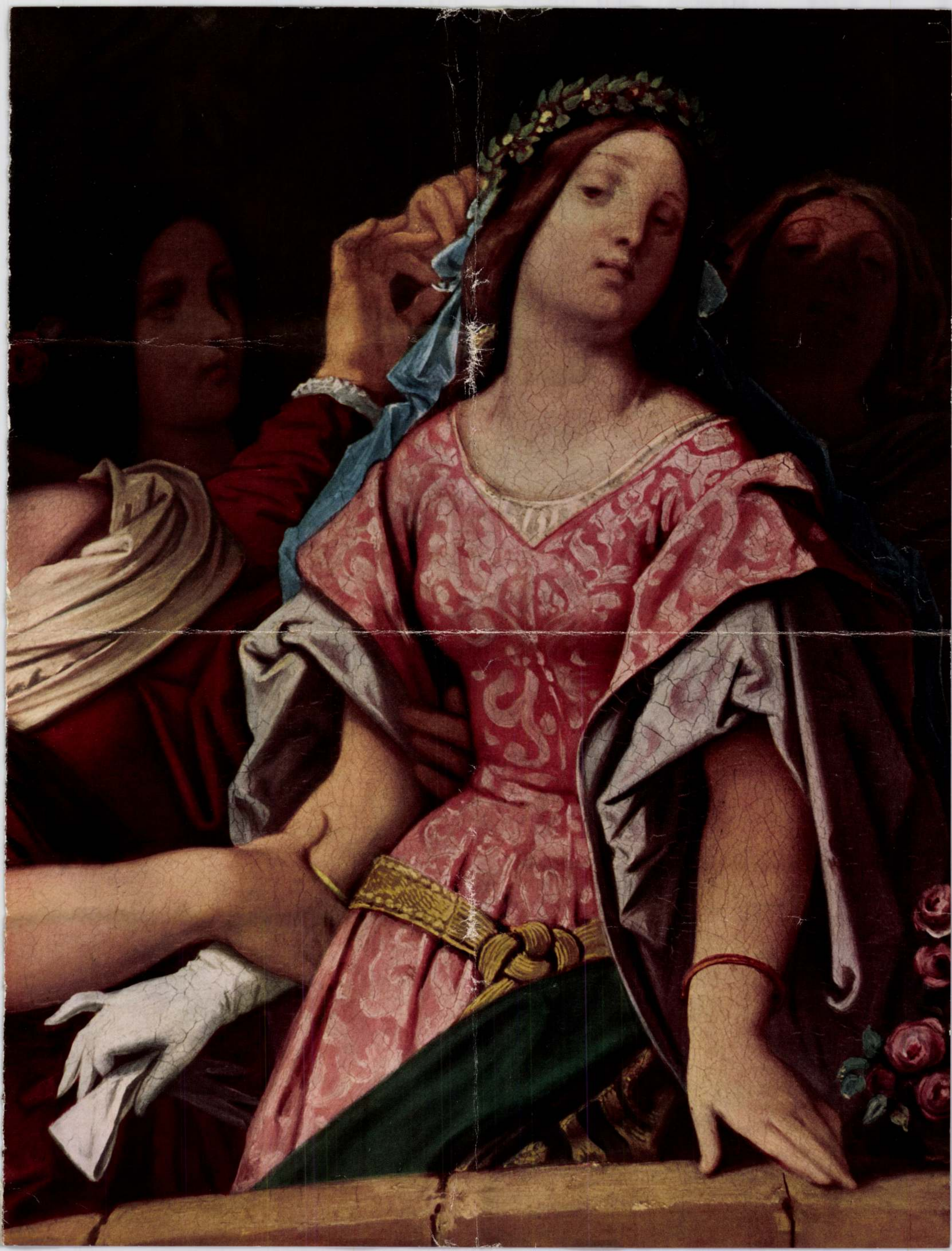

GEORG RAPHAEL DONNER

ZUM 200. TODESTAG DES KÜNSTLERS

Vor zwei Jahrhunderten ist das Leben Georg Raphael Donners zu Ende gegangen. Am 15. Februar 1741 starb der große Bildhauer in Wien, in der Stadt, in deren Umgebung er geboren worden war. Heiligenkreuz bei Wien, Salzburg, Linz und Preßburg waren die Stätten seiner Arbeit, bis er, durch den Ruhm seiner Werke zurückgeführt, die letzten fünfzehn Monate seines Lebens in Wien zu schaffen vermochte. Donners Dasein, überschattet von Sorgen, war ein unaufhörliches Ringen um Erfolg. Es endete in Nöten. Das Bildnis, das Paul Troger von dem ihm befreundeten Bildhauer gemalt hat, offenbart in der menschlichen Erscheinung die Züge eines fast schmerzlichen Ernstes und einer von verhaltener Natürlichkeit getragenen Ruhe.

Georg Raphael Donners künstlerisches Werk steht an einer Wende in der Geschichte der Plastik. Es ist diese Wende selbst. Sein tiefster Ursprung ruht in einem schöpferisch fruchtbaren Erleben der Natur. Ein wahrhaft neues Verhältnis zum lebendigen Körper entzieht mit genialer Kühnheit die menschliche Figur der Vergeistigung des Barocks, die ihr ein höheres, übernatürliches Lebensgesetz aufgeprägt hatte. Donner formt den menschlichen Leib in der Wirklichkeit seiner körperlichen Erscheinung: lagernd, sitzend, kniend, stehend. In wunderbar gesammelter Ruhe entfaltet er machtvoll das Gewicht und die Rundung alles Leiblichen. Mit diesem Erfassen der körperlichen Form außerhalb aller Bezirke barocker Erregungen und barocker Entrückungen nimmt Donner die Körpergestaltung der klassischen Antike wieder auf. Die menschliche Gestalt erobert sich neu ihre körperliche und seelische Selbständigkeit. Das Geistige reißt nicht mehr den Leib empor und zehrt ihn auf im bewegten Gewühl des Gewandes. Die äußerste Umkehr geschieht: der majestätisch nackte Leib wächst um seiner selbst willen in die Welt der Plastik und bietet sich in seiner vollkommenen organischen Schönheit dar. Der seelische Ausdruck, gedämpft, ohne Spannung und irdisch, spricht nur mehr durch die Leiblichkeit von adeligster Form. Das klassische Maß des Körperlichen wird Träger einer klassisch gerichteten Beseelung. Daß Donner in seiner neuen Auffassung des Menschen auf Vorbilder für seine im Umkreis des barocken Schaffens ebenso neue Formgestaltung zurückgriff, ist immer festgestellt worden. Die Beziehungen zu »klassizistischen« Vorläufern aber wurden fast durchaus überschätzt. Donner hat in Wien Antiken gesehen. Er ist weiter mit der antikisierenden Kunst Giovannis da Bologna durch dessen niederländisch-deutsche Nachfolge in der Bronzekunst Hubert Gerhards und seiner Schule verbunden gewesen. In dem Innsbrucker Leopoldsbrunnen des Caspar Gras, den Donner 1729 gesehen hat, ist die Berührung mit diesem auf die Antike zurückgreifenden Strom der italianisierenden Kunst sichtbar erwiesen. Donner war in Venedig. Er kannte Werke der französischen Hofkunst. Wie die Figuren vom Brunnen am Neuen Markt in Wien ihre Ahnen in den kühlen Gestalten des Caspar Gras besitzen, so weisen sie auch auf die Bronzebildwerke der Versailler Gartenbassins. Jeder Hinweis aber verneint im Augenblick der Beziehung die unmittelbare Abhängigkeit Donners. Aller Zusammenhang erschöpft sich auf jener höheren Ebene geistiger Verwandtschaft, die Grundnormen bildnerischen Gestaltens über alles einmalig Persönliche verbindet. Die zeitlich und räumlich weit auseinander liegenden Vorbilder, denen noch die Namen Michelangelos und Duquesnoys zugesellt werden können, erweisen gegenteilig den gewaltigen Umfang der schöpferischen Leistung Donners. Seine naturhaft zeugende Kraft umspannte in einer letzten großen Zusammenfassung künstlerische Formenwelten, die auf dem Wege zur Vollendung seiner eigenen Persönlichkeit gelegen waren. Sie gingen ein, sie gingen unter in dem plastischen Werk Donners, das mit seiner künstlerischen Vollmacht in einem fruchtbaren Zeitalter souverän verwirklichte, was den späteren, das Klassische suchenden Deutschen nicht mehr in gleicher Vollendung gelang: die allgemein verpflichtende, europäisch gültige Leistung.

Vor den Bildwerken verstummt die Frage nach ihren künstlerischen Ahnenreihen. Das mächtige Figurengeschlecht, das Donner in Marmor und im wunderbar fügsamen Blei bildet, ist eine eigene Welt, so vollkommen, daß der Adel des Klassischen ihr wie ein natürliches Recht zugehört. Die Steigerung des Leiblichen in ein heroisch gewölbtes Maß – wie sehr ist Donner durch sie barock! – wird getragen von einer Fülle der Formbildung im kleinen. Der alles Körperliche feierlich bannenden Ruhe begegnet die feinnervigste Bewegtheit der Oberfläche und die empfindungsvollste Wiedergabe von Geste, Kleidung und Haartracht – wie sehr ist Donner durch sie der Meister eines späten Zeitalters! Einzigartig glückt der Ausgleich; die massige Wucht des männlichen Leibes wird biegsam in fließender Kraft, die kühle Herbheit weiblicher Körper erhoben zu adeligster Grazie. Der schimmernde Werkstoff des Bleies erlaubt die zartesten Schwellungen und folgt einem über alle plastischen Vorstufen hinaus gesteigerten Reichtum im Leben der plastischen Oberfläche. Donners Skulptur, nicht ärmer an Ausdruck als der bewegteste Barock, hat die Fülle des plastischen Lebens nur in tiefere Schichten zurückgezogen. Die Verfeinerung ist bis zu einem unerhörten Maß getrieben, das sich in seiner enthaltsamen Höhe allein dem eindringlicher sehenden Auge offenbart. Alle Bereicherung aber ist eingefangen in der groß geschlossenen Ganzheit der Figur. Sie ist eine in sich begrenzte Welt, von innen her so getrieben zu plastischer Wölbung, daß die Kraft ihrer körperlichen Spannung nur in der Wucht Schlüters im deutschen Norden ein Gegengewicht findet.

Die Wendung Donners zur Natur setzt eine neue Verweltlichung der plastischen Stoffkreise durch. Die mächtigsten profanen Bildwerke stehen ebenbürtig neben den religiösen Schöpfungen, ohne daß das Profane an das Höfische der Zeit gebunden wäre. Nur das Bildnis fehlt, in Büsten und in Standfiguren. Die individuelle Erscheinung entzieht sich am entschiedensten Donners Naturbild, das nur im Sinne einer klassischen Idealität in die Wirklichkeit zu treten vermochte. Wenn das Bildnis in Reliefs als Dar-

GEORG RAPHAEL DONNER · PROVIDENTIA, FIGUR AM BRUNNEN VOM NEUEN MARKT IN WIEN

AUS DEM BAROCKMUSEUM, VERLAG ANTON SCHROLL & CO., WIEN

GEORG RAPHAEL DONNER · ALLEGORIE DES FLUSSES MARCH AM BRUNNEN VOM NEUEN MARKT IN WIEN
AUS DEM BAROCKMUSEUM · VERLAG ANTON SCHROLL & CO., WIEN

ſtellungsaufgabe erſcheint, ſo beſtimmt das barocke Pathos des höfiſchen Porträts ſeinen Stil. In dem ſeiner Natur innerlich fremdeſten Problem des Bildniſſes iſt Donner ſeiner Zeit verpflichtet. Unvergleichlich frei aber entfaltet ſich das klaſſiſch ausgerichtete Ideal der Natur in den Figuren antiker Gottheiten und in den Perſonifikationen der Flüſſe, die den Brunnen vom Neuen Markt in Wien umrahmen. Vollkommen deckt ſich in ihnen Donners künſtleriſche Formvorſtellung mit dem plaſtiſchen Darſtellungsauftrag. Den religiöſen Themen ſchenkt Donner eine neue Verklärung im Schein klaſſiſcher Ruhe, eine feierliche Repräſentation im Geiſte einer neuen klaſſiſchen Harmonie.

Seit jeher wurde die künſtleriſche Leiſtung Donners begriffen. Schon die Zeitgenoſſen erkannten die über alles Perſönliche hinausreichende Gültigkeit ſeiner plaſtiſchen Neuſchöpfungen und ihre überragende Höhe wurde nie ſpäter geleugnet. Sie wurde ſo allgemein Vorbild, daß die Kunſt Donners in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts Wien in den Mittelpunkt der ſüddeutſchen Bildhauerkunſt rückte. Weit über Öſterreich hinaus bildete das Werk Donners eine Schule, die Geſchlechter auf ſein plaſtiſches Ideal verpflichtete. Es entſprach, ſelbſt ein Gewächs des Wiener Bodens, im beſonderen der plaſtiſchen Triebkraft der Stadt und bahnte eine Entwicklung an, die über Franz Xaver Meſſerſchmidt, Donners geiſtigen Erben in Wien, ohne Sprung zum Klaſſizismus Franz Anton Zauners führte.

Keine Abbildung vermag die plaſtiſche Gewalt der Figuren Donners zu vermitteln. Zu ſtark herrſcht die Lichtbewegung der Oberfläche über die körperliche Wucht der Geſtalt. Zu einſeitig überſtrahlt der Glanz des mit vollendetſter Meiſterſchaft behandelten Materials die Ausdrucksgewalt des Volumens, die Donner als tiefſten Urſprung ſeines plaſtiſchen Bildens erlebte. Die leibliche Macht der Figuren weiſt nicht über ſich ſelbſt hinaus, verbindet ſich nicht mit dem Raum, ſondern ruht in ihm – im Sinne klaſſiſcher Skulptur – wie eine in ſich gekehrte Welt. Die grandioſen Geſtalten des Brunnens vom Neuen Markt leben für ſich. Nur die Wendungen der Köpfe und der Körper vermitteln vom Beſchauer zur kreiſenden Mittelfigur der Providentia, die hoch hinausgehoben iſt über die ſpielenden Kinder mit den Fiſchen. Weil Donners Kunſt ſich in der körperlich geſchloſſenen Einzelfigur vollendet, wird ihr der Brunnenaufbau der Renaiſſance, jenſeits der aufgipfelnden Häufung aller Teile im Barock, wieder Gerüſt der eigenen

GEORG RAPHAEL DONNER · ALLEGORIE DES FLUSSES YBBS AM BRUNNEN VOM NEUEN MARKT IN WIEN
AUS DEM BAROCKMUSEUM · VERLAG ANTON SCHROLL & CO., WIEN

Gestaltung. Dem alten Gedanken aber, waagrechte Randfiguren um eine selbständig aufragende Mittelfigur zu gruppieren – wie viele Deutsche auch mühten sich um ihn! –, eroberte Donner die endgültige, aus überlegener Beherrschung aller Mittel klassisch gerundete Form. Das barocke Bewegungsgefühl, das noch im Kampf der Putten mit den Fischen und in der allseitig entwickelten, schraubenförmig aufsteigenden Figur der Providentia aufklingt, löst sich in den liegenden Frauengestalten der Bassinumrahmung zu spannungsloser Ruhe. Der Blick der Frauen bleibt in ihrer körperlichen Welt befangen. Ihr geistiges Leben aber ist sosehr in die Schönheit ihrer Leiber gebannt, daß es scheint, die langhingestreckten Flußgöttinnen lauschten kaum auf das aus Urne und Muschel in den Brunnen fallende Wasser. In den Gestalten der »March« und der »Ybbs« hat Donner sein körperliches Ideal in vollendetster Prägung gegeben. Dem Werkstoff des Bleies mit seinem schimmernden Glanz und seinem scheinbar widerstandslosen Fluß ist die höchste Ausdruckskraft entrissen. Sie trägt auch die künstlerische Erscheinung der beiden anderen Hauptwerke Donners: der Gruppe des heiligen Martin im Preßburger Dom und der Pietà im Dom zu Gurk. Schon in dem Marmorbildwerk der Apotheose Kaiser Karls VI. hatte Donner die Verbindung zweier Figuren vollendet gemeistert. Das Eindrucksvollste in der höfischen Verherrlichung des Kaisers bleibt der verbindende Blick zu dem krönenden Genius, das ruhige, reine Schauen, das die körperliche Vereinigung der Gestalten vertieft. Die wunderbare Bleigruppe des heiligen Martin in Preßburg gibt die körperliche Fügung zweier Gestalten noch großartiger und bewegter. In ihr vollzieht sich die dramatische Aufgipfelung der lautlosen Kunst Donners in ein heroisch verhaltenes Wogen von Formen und Kurven. Das drangvolle Pathos im steigenden Leib des Rosses bändigt und überbrückt das mächtige Figurenpaar durch die stillen Gebärden im Geben und Nehmen des Mantels und, unvergeßlicher noch, durch die triumphierende Kraft des sich findenden Blicks. Sie ist in der ergreifenden Gruppe der Gurker Pietà gebrochen. Die seelische Einsamkeit der großen Figuren hat die erschütterndste Grenze erreicht. Die kunstvolle Gliederung der Körper, die in einem feierlich entbreiteten Dreieck aufsteigt und fällt, wird unsichtbar vor der Gewalt der stummen Klage. Die innerlichste Sammlung und Lösung alles körperlichen Daseins im verklärenden Schmerz des Todes ist Donners letztes Wort.

DR. BRUNO GRIMSCHITZ

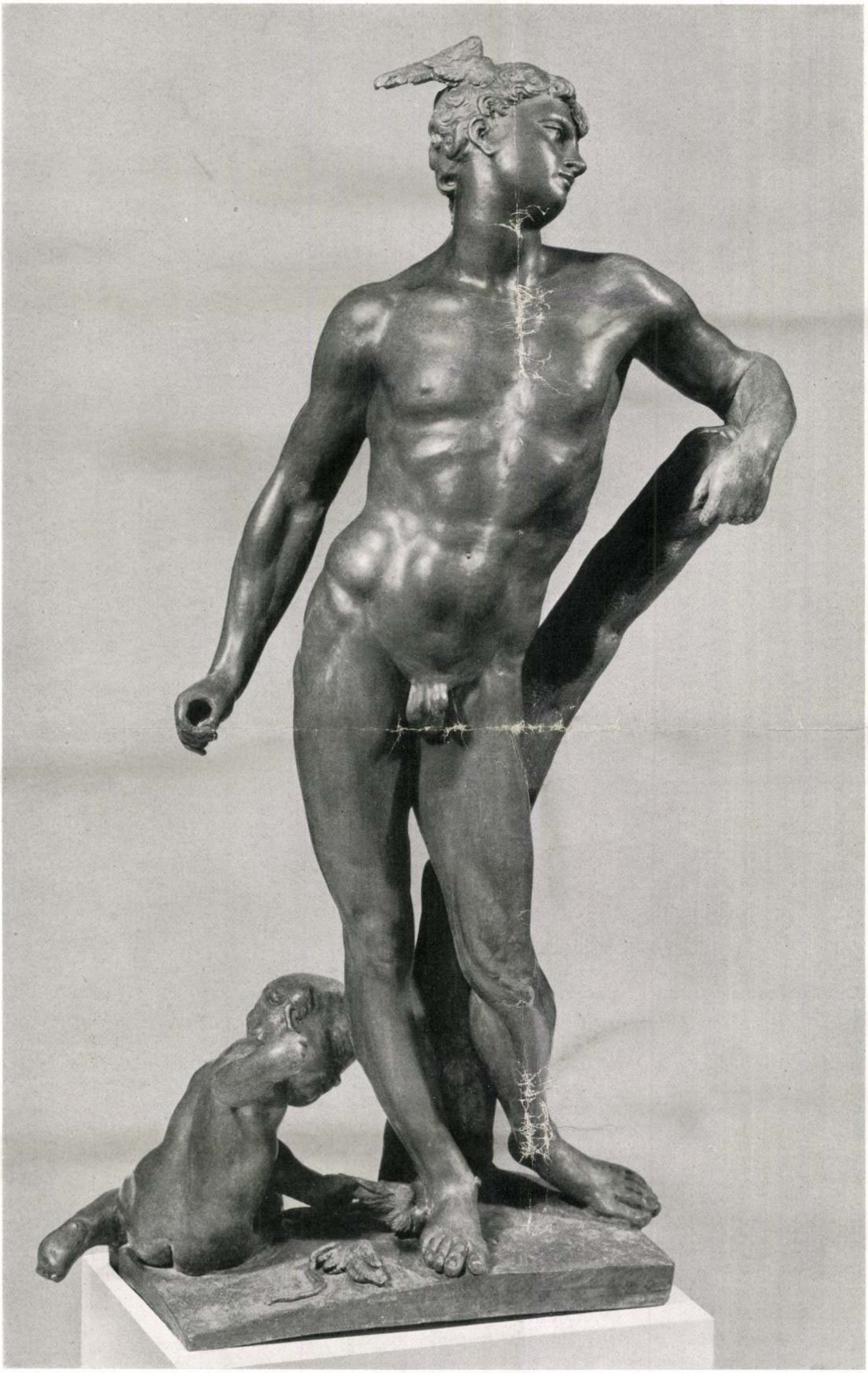

GEORG RAPHAEL DONNER

MERKUR

WIEN
KUNSTHISTORISCHES MUSEUM

LICHTBILD:
ÖSTERREICHISCHE LICHTBILDSTELLE

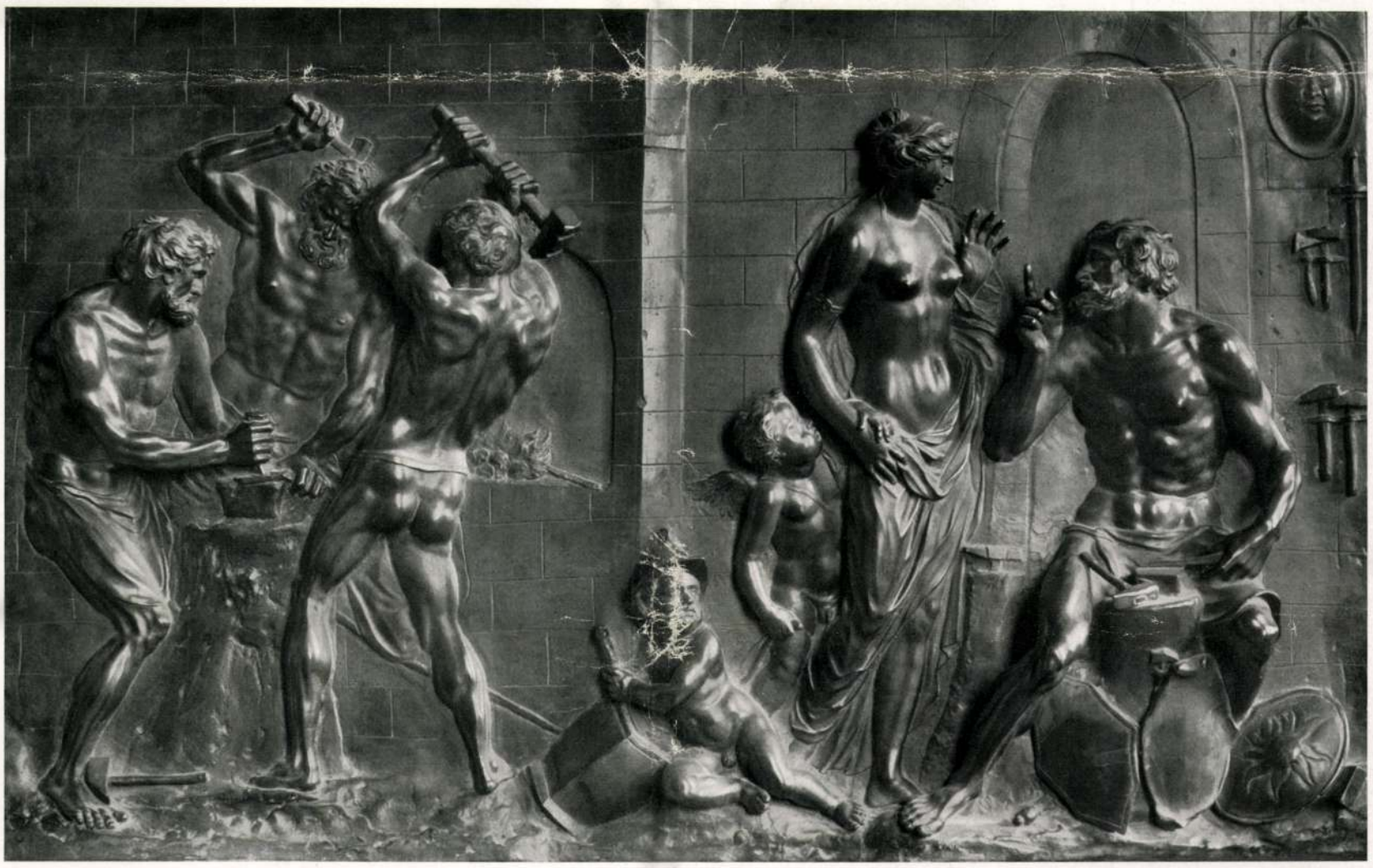

GEORG RAPHAEL DONNER · »PARIS' URTEIL« UND »VENUS IN DER SCHMIEDE VULKANS«
AUS DEM BAROCKMUSEUM, VERLAG ANTON SCHROLL & CO., WIEN

GEORG RAPHAEL DONNER · DER HEILIGE MARTIN, PRESSBURG · LICHTBILD ÖSTERREICHISCHE LICHTBILDSTELLE
GEGENÜBERSTEHEND: KOPF DER MARCH AM BRUNNEN VOM NEUEN MARKT IN WIEN · LICHTBILD FRANKENSTEIN

Grimschitz, B.: G.R.D. Die Kunst im Deutschen Reich 1941. erf. – 56-63. c. liperrel

UNTERSCHIED ZWISCHEN SKULPTUR UND MALEREI

Ich bin überzeugt und sage . . ., daß die Skulptur die Mutter derjenigen Künste sei, die von der Zeichnung abhängen, und wer ein tüchtiger und geschmackvoller Bildhauer ist, dem wird es sehr leicht werden, guter Perspektivist und Architekt zu sein und ein noch besserer Maler; und alles dieses in höherem Grade als die, welche die Skulptur nicht innehaben. Die Malerei ist nichts anderes als ein Baum oder ein Mensch, welche sich in einem Brunnen spiegeln. Der Unterschied zwischen der Skulptur und der Malerei ist so groß, wie der zwischen dem Schatten einer Sache und der Sache selbst. Benvenuto Cellini

Da ich mich nicht weniger in der Skulptur betätige als in der Malerei und die eine wie die andere in gleichem Grade übe, scheint es mir, ich könne mit geringer Anmaßung ein Urteil darüber abgeben, wie der einen von ihnen mehr Genie und Schwierigkeit und Vollendung eigen sei als der andern. Erstlich ist die Skulptur einer gewissen Beleuchtung unterstellt, nämlich der von oben, und die Malerei führt Licht und Schatten überall mit sich. Licht und Schatten bildet also das Hauptgewicht für die Skulptur. Dem Bildhauer hilft, in diesem Fall, die Natur des Reliefs, die jene von selbst erzeugt; der Maler bringt sie durch seine akzidentelle Kunst an den Stellen an, wo die Natur sie vernünftigerweise hätte hinsetzen sollen. Der Bildhauer vermag nicht in der verschiedenfachen Natur die Färbung der Dinge sich zu vermannigfaltigen; der Malerei fehlt's da in keinem Stücke. Die Perspektiven des Bildhauers scheinen nie etwas Wahres; jene des Malers führen Hunderte von Meilen in das Werk hinein. Die Luftperspektive ist ihrem Werke fremd. Sie können nicht die durchsichtigen Körper darstellen, keine zurückgeworfenen Strahlen, noch blanke Flächen wie Spiegel und ähnliche glänzende Körper, keine Nebel, keine trüben Himmel und zahllose andere Dinge, von denen man nicht spricht, um nicht zu langweilen. Was sie hat, ist, daß sie der Zeit mehr widersteht, obwohl ein ebensolches Widerstehen die Malerei auf grobem Kupfer hat. Leonardo da Vinci

Ich behauptete, daß die Malerei mir in höherer Geltung erscheint, je mehr sie dem Relief sich nähert; und daher pflegte es mir immer den Anschein zu erregen, als wäre die Skulptur die Laterne der Malerei, und daß zwischen beiden derselbe Unterschied existierte wie zwischen Sonne und Mond. Nun aber habe ich meine Ansicht geändert und sage, daß, wenn anders größeres Wissen und von größeren Schwierigkeiten, Hindernissen und Mühen nicht auch größeren Adel bedingen, Malerei und Skulptur identisch sind. Und damit dies auch so gehalten würde, dürfte kein Maler weniger in der Skulptur als in der Malerei, und ebenso ein Bildhauer nicht weniger in der Malerei als in der Skulptur leisten. Ich verstehe unter Skulptur die Kunst, die vermittelst des Wegnehmens geübt wird; die aber auf dem Wege des Zusetzens betrieben wird, ist der Malerei ähnlich. Genug, da alle beide, nämlich Malerei und Skulptur, ein und derselben Intelligenz entstammen, so kann man einen guten Frieden zwischen ihnen schließen und so viele gelehrte Erörterungen unterlassen; denn darüber geht mehr Zeit hin als mit der Anfertigung von Figuren selbst. Der, welcher geschrieben hat, die Malerei wäre edler als die Skulptur, hätte er die anderen Dinge, von denen er geschrieben hat, ebenso gut verstanden, so würde sie mein Dienstmädchen besser auseinandergesetzt haben. Unendlich viel, und zwar was bisher noch nicht darüber bemerkt worden ist, würde über dergleichen Wissenschaften zu sagen sein. Michelangelo

Kunstausstellungskalender für Februar 1941

Ort	Zeit	Titel	Veranstalter
Augsburg	12. 1. – 15. 2. 41	Werke von A. Reichel	Kunstverein Augsburg
Bautzen	19. 1. – 16. 2. 41	Aquarelle von Eduard Tammer	Stadtmuseum
Berlin	17. 1. – 13. 2. 41	Januar-Ausstellung	Verein Berliner Künstler
	11. 1. – 16. 2. 41	Kunstausstellung in der Preußischen Akademie der Künste	Hilfswerk für deutsche bildende Kunst
	15. 1. – 9. 3. 41	Das eigene Leben des graphischen Werkes	Graphisches Kabinett beim Verein Berliner Künstler
	1. 2. – 30. 4. 41	Werke im Felde stehender Berliner Künstler	Deutsches Frauenwerk, Reichsstelle
	25. 1. – 23. 2. 41	Buchbinderarbeiten von Johannes Gerbers	Kunst-Dienst
	25. 1. – 3. 3. 41	Veit Stoß, Ausstellung seiner Werke in photographischen Wiedergaben	Kaiser-Friedrich-Museum
	März	Pressezeichnung im Kriege	Haus der Kunst
Beuthen	bis 19. 2. 41	Werke von Rudolf Misliwietz	Oberbürgermeister
Bielefeld	19. 1. – 23. 2. 41	Unsere Feinde in der Karikatur	Städtisches Kunsthaus
Bremen	12. 1. – 15. 2. 41	Neue Eindrücke aus Bremen	Ortsgruppe Bremen
Chemnitz	Februar	Dresdner Künstler	Kunsthütte
Darmstadt	15. 1. – 15. 2. 41	Werke von Haß und Klaus Wrage	Kunstverein für Hessen
Dessau	Jan. – Febr.	Zeichnungen und Bildwerke deutscher Bildhauer der Gegenwart	Anhaltischer Kunstverein
Dresden	12. 1. – 16. 2. 41	Erste Ausstellung 1941	Sächsischer Kunstverein
Düsseldorf	20. 2. – 15. 4. 41	Die deutsche Malerin und Bildhauerin	Kunsthalle
	2. 2. – 31. 3. 41	Ölstudien des Peter von Krafft	Kunstsammlungen der Stadt Düsseldorf
	12. 1. – 15. 2. 41	Flämische Kunst von heute	Oberbürgermeister
Duisburg	Februar	Jahresschau der Künstler des Gaues Essen	Verein Essener Künstler und Kunstfreunde
Erfurt	12. 1. – 16. 2. 41	Aquarelle von Franz Lenk	Kunstverein Erfurt
Essen	Jan. – Febr.	Werke von Wilhelm Brandenburg	Galerie Schaumann
Frankfurt a. Main	9. 2. – 30. 3. 41	Ausstellung Frankfurter Künstler	Gauwaltung Hessen-Nassau, NSG. »Kraft durch Freude«
	1. 2. – 23. 2. 41	Rheinische Kunst	Frankfurter Kunstverein
Gelsenkirchen	2. 2. – 20. 2. 41	Sonderausstellung Hermann Peters	Stadtverwaltung
Gießen	2. 2. – 23. 2. 41	Werke von Karl Truppe	Oberhessischer Kunstverein
Göttingen	Februar	Wiener Aquarellisten	Vereinigung Göttinger Kunstfreunde
Greifswald	19. 1. – 16. 2. 41	Plastik von Paul Horn	Haus der Heimat
Hagen	Jan. – März	Hermann-Kätelhön-Gedächtnis-Ausstellung	Städtisches Museum Hagen
Hamburg	15. 1. – 28. 2. 41	Werke von Kayser-Eichberg, Potsdam	Galerie W. Tebje
	2. 2. – 2. 3. 41	Werke von Klein von Diepold	Altonaer Museum
Herford i. Westf.	März	Graphik der Woensampresse, Köln	Stadt
Karlsruhe	März	Graphik der Woensampresse, Köln	Kunstverein Karlsruhe
Kiel	12. 1. – 29. 1. 41	Peter Paul Rubens, Stiche seiner Werkstatt	Kunsthalle
	1. 3. – 1. 4. 41	Wilhelm Petersen, Elmshorn	Kunsthalle
Köln	12. 1. – 23. 2. 41	Kollektivausstellung Carl Barth	Kölnischer Kunstverein
Litzmannstadt	15. 1. – 15. 2. 41	Deutsche Kunst im Ostraum	Oberbürgermeister
Mannheim	1. 1. – 31. 3. 41	Kunstausstellung	Werkgemeinschaft bildender Künstler
	9. 2. – 16. 3. 41	Sammelausstellung westdeutscher Künstler	Mannheimer Kunstverein
München	bis 15. 2. 41	Große Deutsche Kunstausstellung	Haus der Deutschen Kunst
Münster	18. 1. – 23. 2. 41	Jubiläumsausstellung des Gaues Westfalen-Nord	Westfälischer Kunstverein
	Februar	Lebenswerk von Otto Modersohn	Westfälischer Kunstverein
Nürnberg	Jan. – Febr.	Kriegsbilderausstellung Nürnberger Künstler	Oberbürgermeister
Oldenburg	19. 1. – 9. 2. 41	Graphik der Woensampresse, Köln	Kunstverein Oldenburg
Osnabrück	Februar	»Männer und Waffen am Feind« von Wilhelm Petersen	Oberbürgermeister
Pforzheim	2. 2. – 2. 3. 41	Gedächtnisausstellung Ludwig Dill	Kunst- und Kunstgewerbeverein
	9. 3. – 13. 4. 41	Steppes und sein Freundeskreis	Kunst- und Kunstgewerbeverein
Prag	8. 2. – 8. 3. 41	Kunstausstellung des Hilfswerks für deutsche bildende Kunst	Repräsentantenhaus
Rostock	26. 1. – 23. 2. 41	Schleswig-holsteinische Kunst	Kunstverein Rostock
Saarbrücken	19. 1. – 16. 2. 41	Zwischen Westwall und Maginotlinie	Saarpfälzischer Verein für Kunst und Kunsthandwerk
Speyer	Februar	Graphik der Woensampresse, Köln	Saarpfälzischer Verein für Kunst und Kunsthandwerk
Trier	15. 1. – 15. 2. 41	Deutsche Aquarellisten der Gegenwart	Museum der Stadt
Wien	bis auf weiteres	Graphiken	Gesellschaft bildender Künstler Wiens

Bauer Theodor Rudolf

MM.

1925. 58. l. (y.e.: Mův. Tošti kutatások

1927. 543. l. (Az G.M. Rég. Társ. működéséről)

~~1928. 647. l. (n. m. Az AÉ. XLI. kötete)~~

tudatom Doktor úrral én Máriciusba
a vásárra fogok felmenni a
kislányommal a kórházba Testre
hogyha valami elöl nemjön közbe
amenyibe lehetséges lessz úgy szeretném
hogyha a Fő Esperes úrral akkor
lehetne beszélni a mit méltóztatott
említeni soraïm zártával
maradok alázatos tisztelettel.

Zabari Gyula

Donner Rafael, szobrász

A Liszt Ferenc Múzban egy vázlata a Scholz gyüjt.-ből.
A rajz teljesen azonos Parmeggianino egyik freskójával
Donner Raphael ? Mózes. Tus. Fekete repr. 276.old

Csatkai Endre: Barokk rajzok kiállitása a Liszt
Ferenc Múzeumban 271.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XX. évf. 1966.
Sopron

Donner Rafael

l.

Magy. Mücsalèkei

I. 163. l. III. 260. l.
297. l

946. Antwerpeni

A XVII. szárad ból.

Csatakép.

kézi tusára

A előtérben lovas csa

Különféle ~~[illegible]~~ lobo

balrá ~~[illegible]~~ fust felleger ar

~~[illegible]~~ robbanás történ

~~[illegible]~~, a melynek f

tört. Fölül ~~[illegible]~~ pe

~~[illegible]~~ meg karddal

Fa, méretei 23:

A Nemzeti M

515

Donner Rafael György

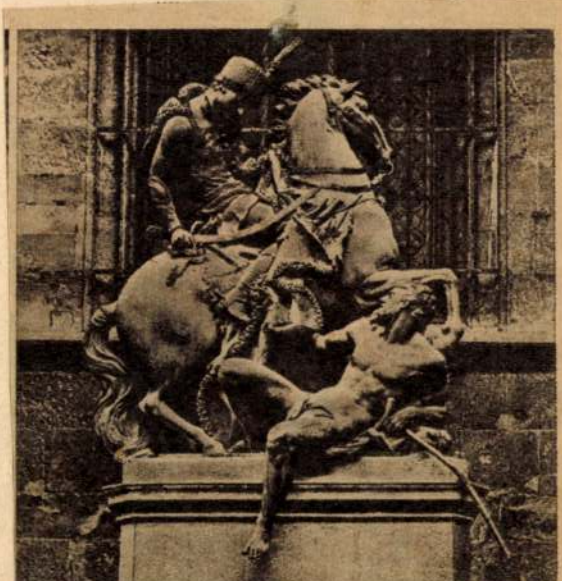

Donner Rafael György Szent Márton-ólomszobra Pozsonyban, amely a szentet magyar ruhában ábrázolja. (Anno 1735.) A esehek összerombolták a szobor fejét.

iparunk és művészetünk is oly termékeket képes szolgáltatni, melyek a jelenkor igényeinek s a művészi izlésnek teljesen megfelelnek.

Őszinte meggyőződésem, hogy a kormány által az iparos, az iparművészeti s a művészi oktatás érdekében hozott, úgyszintén az országos kiállítás ezen részére fordított nagy pénzáldozatok csakis akkor fognak gyümölcsözni, ha művészi és iparművészeti szükségleteinket a lehetőség határán belül itthon fedezzük; van szerencsém ennek folytán címedet felkérni, méltóztassék a saját hatáskörébe eső építkezéseknél vagy lakás-berendezéseknél, a művészet s a művészi ipar körébe eső tárgyak közül mindazokat, a melyek már itthon is készűlnek, itthon beszerezni s alantas közegeit is utasítani (suffraganus püspökeit is felhívni), s minden úton ellensúlyozni a közönségnek még mindig a külföld termékei iránt kiváló előszeretettel forduló ízlését, mely amúgyis vagyontalan hazánkból évenkint óriási összegeket von meg, s mely kellő pártolás hiánya

Donner Rafael

Nobrany

Magyar. 123. l.

Magyary Z.:

A m. tudomány politike alapvetése.

Dp. 1927

~~Agyag~~ ~~nobortalaprat, ismai~~

~~VI. 113.~~

Krisztus feltámadását ábrázoló ólom-
relief Donnertől IV. 33.

Muzeis Kvt. Ert.

Donner Rafael Szent Márton (lovas) nobre

Muz. és Kvt. Ert. VI. 308.

Donner Rafael

l.

Művészi Ipar
1894. 150 l

Sz. 36301

Budapest, 1929 X 24.

VI., Vilmos császár-út 45. Nagymező-u. sarok.

mla.

Tisztelettel

Donner Rafael

l.

Mysk Ernő (ovszky)

49.125.l.

A m. képrm. tört.

Tud. Jsebkot.

1906.

196-98

LENDVAY ÖDÖN

bádogos, víz, gáz, központi fűtés és csatornázási vállalat

BUDAPEST, XI., LÁGYMÁNYOSI-UTCA 5

TELEFON: 259-394

..... sz.

194 11/9-en

Munkajegy.

Lágymányosi út 16-a szám
[illegible] szám 1-en szám
lakásban a fürdőszoba
kolyha tanger és csapok

Donner Raphael
György
Nobrák.

Nagy Barna:
Pozsony plasztikája a Donner és Messerschmidt körötti időszakban.
Komárno-Komárom.
1936. 8. l. és képek

(Ism: FonB. 1936. m. nép. 35. l.)

Budapest

úrnak
úrnőnek

Pozsony nincs felsorolva a 8-is oldalon

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

a

KORVIN MÁTYÁS

MAGYAR-OLASZ EGYESÜLET

KÖZGYŰLÉSÉRE

az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—35) dísztermében folyó évi június hó 24-én, hétfőn délután 6 órakor

Gerevich Tibor
elnök

Franklin-Társulat nyomdája

Donner Rafael

iród
z

Nitra. Dejiny
a umenie 114, 125. l.
nitrianskecho
zámku. MOB Krt. 2256.

Trnava
1933.

melaleuca leucadendron

kajeputfa

Donner Rafael

Irod
3

Nyugatmagyarországi
Hiradó 1912. máj. 31.
(A Szt Márton-szobor
elhelyezése.)

U. 329

Viselet:

Az 1859-diki magy. ön

A dombos

van, kiknek egyike jel

jobb kezét csipőjére te

öltözetök: kucsma feket

~~piros~~ és nadrág piros pos

te ugyanilyen, csakho

az, mint a sorhadbel

alól balra: „XII"

s jobbra: „Lith. u.

druckerei."

Szines könyomo

18.3 cm.

Die ungarisch

Wien 1860.

Ltha 43.

Donner György Rafael

Lásd

Ormós Zsigmond

Utazási emlékek. I.
Köt. Pest 1860. 235,
236. l. – 237. l.

II. k. 53. l.

Kossuth Lajos: 1841-ben:

Mellig, kissé jobbra ne
s leberetvált álla körüli szak
hajtva, fekete atillája zsinórs

Olajfestés, vászonra, m
Az 1848-diki erek

Donner Rafaël

Hobrász

Kapcsolata
Oeser Ádám Fri-
gyessel

cred

Ortvay Tivadar dr

Pozsony város utcái
és terei, Pozsony
1905 37, 38, 90, 91, 37
394. l.
395. l.
481
483

1611-ben v. 1616-ban.

Át. Képt. 291.

Át. K. 291.

↓ képes csoportos.

Prémes kucsmaját forgó diszíti tollal,

dul, piros függönyű trónuson áll.
t fogja, baljával pedig a magát meg-
ögött ⊥ alabárdos őr ~~állanak~~. Hosszú
kálla szőke, szeme kék. Atillájának
át drágakövekkel kirakott öv szoritja.
ztalon keresztes zárt korona és jogar
ott vörösmárvány oszlop ~~áll~~, jobbról
l, a szabadba nyerünk kilátást. Feli-
REX VNG. XXI. THOMASINAE MAVROC: MA-

⊥ három

⊥ köti le figyelmünket

5 cm. — Át. Képt. 291.
augusztus
éka 1860 ~~VIII.~~ ~~14.~~ 7-én
-régiségtárból ~~tetetett át, honnan~~ 303/88

ó adatk.
ban. 1868: II. 112. — 1870: V. 62. —

. 1884: T. 21. — 1894: T. 3.

Bauffy Dénesné ajd. 1860. aug. 7.

Donner Rafael

irod

Pásztor Lajos:

A máriavölgyi
megyhely a XVII–
XVIII. században
Regnum 1942-43.
V. k. 568. l.

a fiúltár fenti
nume volt.

Az előbbi sirban (L. IV.

).

ROCSKA. PUSZPÁNGFA.
K FRIGYES TULAJDONA.
T. ROCH, EN BOIS.
ND. XVIIIe SIÈCLE.

102.

ANGES AGENOUILLÉS, EN BOIS COLORIÉ.
MODÈLES DE STATUES DE R. G. DONNER.
PRESBOURG, XVIIIe SIÈCLE.

103.

103. LÁDAZÁR, KOVÁCSOLT ÉS VÉSETT VAS. FRANCIA, XV. SZ. DELMÁR EMIL DR. TULAJDONA.
SERRURE DE BAHUT, EN FER MARTELÉ ET SCULPTÉ. TRAVAIL FRANCAIS. XVe SIÈCLE.

105.

105. TÉRDELŐ NŐ, ÖNTÖTT VAS.
FRANCIA, MODERN. MAILLOE MŰVE.
KOHNER ADOLF DR. TULAJDONA.
FEMME AGENOUILLÉE, EN FONTE DE FER.
OUVRAGE FRANÇAIS, MODERNE.

„In Transsylvania the Treaty of Trianon placed more than two millions of individuals of Western civilisation and moral standard under the rule of a people of half oriental civilisation and morals: The Roumanians. It extended the Balkanic morass of corruption to a country which hitherto was free from it. The situation is exactly the same as if the South-Western regions of the United States were allotted to Mexico and several millions of Americans compelled to live under the form of Government which developed in that latter country."

Report of the Committee sent out by the Unitarian Church of America.

„From the very beginning a slur clings to the policy of extension of the Roumanian Kingdom. Unless the King and his Government do not their best to wash off that slur: unevitable nemezis is sure to fall upon their Country."

Report of the Presbiterian World-Confederation.

„In 1919 the peace-treaties were framed when bitterness and exhaustion were still prevailing. They were made upon the evidence of informations which were neither satisfactory nor practical and which showed Europe's situation at that time in an entirely false light to the eyes of the Allied Powers". *Lloyd George.*

„I must admit that at the time of the peace-negotiations we have been supplied from certain quarters with false data and it was upon the basis of these false data we decided of frontiers and races". *Lloyd George.*

„If the Czechs are wise and judicious, they will surely restore the border-lands to Hungary as soon as possible, because the present Danube frontierline is impossible and untenable". *Raditch.*

„The most perfect geographic and economic unit of Europe is Hungary and it is this they want now to tear to pieces! The peoples to be separated are going to be sentenced to exchange higher civilisation for that of a lower standard. Worst of all is that they intend to drive — like some sort of cattle — three and a half millions of pure Magyars and one and a half million of Hungarians of German origin from one State to another, without so much as to ask for their opinion."

Lord Newton (1920).

The leaden statue of Szent Martin in the uniform of a Hungarian Hussar, by Raphael Donner, from the XVIII. century. The monument was damaged by the Czech. — Raffaele Donner: Statua di piombo di San Martino del XVIII. sec. nella divisa del sacro ussero ungherese. (E' stata guastata da quando si trova in territorio occupato dalla Czecoslovacchia). — Donner Rafael: Szent Márton ólomszobra a XVIII. századból, a szent magyar huszárruhában, (Csehországhoz csatolt területen, megrongálták).

„Lo smembramento dell' Austria-Ungheria è una vera pazzia. Balcanizzare l'Europa centrale significa gettare il seme di una nuova guerra.

Anatole France.

„La politica espansionista del regno di Romania è stata macchiata già sul principio. Se il Re ed il Governo non provvederanno a lavare tale macchia, sicura nemesi."

Relazione della Alleanza Mondiale Presbiteriana.

„Guardo con la più viva simpatia all' orgoglioso e glorioso popolo ungherese che ora è chiuso dentro il cerchio degli stati della Piccola Intesa armati fino ai denti: esso è minacciato dalla prepotenza di codesti popoli che sono più bassi in fatto di livello culturale."

Lord Sydenham.

„1919-ben a hosszú háborútól kábultan, keserüséggel telten és fáradtan kötötték meg a békeszerződéseket olyan információk alapján, amelyek sem kielégítőek, sem praktikusak nem voltak, s amelyek Európa akkori helyzetét egészen téves megvilágításban mutatták be a Szövetséges Hatalmaknak."

Lloyd George.

„Be kell vallanom, hogy a béketárgyalások idején egyes helyekről helytelen és hamis adatokat kaptunk s ezen hamis adatok alapján ítélkeztünk határok és nemzetiségek fölött."

Lloyd George.

„A párisi békeszerződés megalkotói nem voltak olyan ostobák, hogy azt higyjék, hogy ők, ha nem is örökké, de legalább hosszú ideig tartó békemüvek megalkotói."

Asquith.

The monument of Dévény erected in commemoration of the thousandth anniversary of Hungary's existence; blown up by the Czech. — Monumento del Millennio a Dévény (Fatto saltare dagli czechi). — A dévényi emlékmű, amelyet Magyarország ezeréves fennállásának emlékére emeltek (a csehek felrobbantották).

The castle of Archduke Joseph at Kistapolcsány, confiscated by the Czech who made of it a present to their president, Prof. Masaryk. — Castello arciducale di Kistapolcsány (Gli czechi lo sequestrarono e lo regalarono al Presidente della Repubblica Masaryk.) — A kistapolcsányi főhercegi kastély (a csehek elkobozták és Massaryk köztársasági elnöknek ajándékozták).

„The small allies appeared every day with new claims. They cut with their scissors every day deeper and deeper into the thousand-years old map of Hungary... The border-line claimed by Massaryk would have been a purely ethnical frontier: Pozsony, Érsekujvár, Léva, Ipolyság, Losonc, Rimaszombat, Rozsnyó Kassa would have remained to the Hungarians and the frontier would have extended from Korompa to Margitfalu. Very nearly the whole of the so called Eastern-Slovensko and the whole of Ruthenia would have remained under Hungary's empire".

Charles Danielou.
French Rapporteur of the treaty of Trianon.

„The frontiers of Hungary laid down in this peace treaty are perfectly impossible. Never in this world have I seen the like of such frontiers."

Captain Eliot.

„In Europa l'Ungheria è l'unità economica e geografica più perfetta ed ora la vogliono spezzare. Le popolazioni che da essa dovranno essere staccate, saranno costrette a passare sotta il dominio di culture più basse della loro. La cosa peggiore è che tre milioni e mezzo di ungheresi e un milione e mezzo di ungheresi che parlano il tedesco sono fatti passare come altrettanti animali da uno stato all' altro senza chiedere la loro opinione."

Lord Newton (1920).

„I creatori delle paci di Parigi non erano tanto stupidi da credere di aver create delle paci, non dico eterne, ma neanche lungamente durature".

Asquith.

„Le frontiere dell' Ungheria stabilite dal trattato sono impossibili. Non si sono mai viste al mondo frontiere del genere."

Capitano Eliot.

„I piccoli alleati avanzavano sempre nuove pretese. Tutti i giorni facevano un taglio più profondo sulla carta millenaria dell' Ungheria... La linea richiesta da Masaryk sarebbe stata una frontiere prettamente etnica e sarebbero rimaste in mano ungherese Pozsony, Érsekújvár, Léva, Ipolyság, Losoncz, Rimaszombat, Rozsnyó, Kassa e il confine sotto a Korompa si sarebbe esteso fino a Margitfalu, fino il cosidetto Slovensko orientale sarebbe rimasto quasi interamente la Rutenia invece completamente sotto dominio ungherese."

Charles Danielou,
relatore francese del Trattato del Trianon.

„I trattati di pace firmati a Parigi possono essere considerati piuttosto condizioni dettate dai vincitori ai vinti che non accordi reciproci tra i vari popoli".

Baldwin.

„Mi minden igyekezetünkkel azon vagyunk, hogy a revizió minél előbb tető alá jusson."

Denbigh lord.

„A trianoni béke nem diplomáciai tévedés, hanem bün. Megbocsátani majd egyszer — lehet, de elfeledni bajosan. Egy olyan virágzó, nagy kultúrnépet, mint a magyart tönkretenni és megalázni, ez az egész művelt emberiség ellen elkövetett bün. Ez így nem maradhat. Magyarország a mai határai között életképtelen."

Charles Tisseyre.

„Ausztria-Magyarország feldarabolása kész őrültség. Európa közepét balkanizálni annyit jelent, mint egy új háború magvát szórni el."

Anatole France.

„Az elnyomott kisebbségek elégedetlensége, az Erdély és más területen élő magyaroké nyugtalanitóan hat."

Harris Wilson.

The millenarian monument of Dévény after its destruction. — Il Monumento del Millennio a Dévény dopo la distruzione. — A dévényi emlékmű a rombolás után.

The Kossuth monument at Losonc in the act of being removed by the Czech authorities. — La statua di Kossuth a Losoncz, nel mentre gli czechi stanno allontanandola. — A losonci Kossuth-szobor, amint a cseh hatóságok eltávolítják.

Donner Rafael domborművű oltárképe (ólomöntvény). Szt. István az ország koronáját felajánlja Máriának. Győri székesegyház.

Die Darbietung der ungarischen Königskrone durch St. Stefan, König von Ungarn. Rafael Donner's plastisches Altarbild in der Győrer Kathedrale.

Donner Rafael

Donner Rafael

Vrod

Y.)

Vallós Győr

Ismerlettése 127 l -
és tájékoztatója

Nőr 1930

Donner, Raphael

Venus-Vulkán
műhelyében c.
domborműve

Vas Ujs. 1917. 220,
221. l. (Ferenczy
István bronz-gyű-
teményének kiállí-
tása, Képpel.)

Temes vármegye X. 154.

Donner Rafael

Wód

Velics László. Az egyházi
művészetek tanulmá-
nyozásáról. Bpest, 1894.
65 i l.

Donner Rafael

[illegible]

ics L.)

Velvandorelö-

adásaim az 165. l-

[illegible]-i [illegible]-ról

1912

~~364~~ 1963.

Donner Georg Rafael

Wagner, V.

výtvarného umenia na Slovensku. Trnava 1930

Wag Dejiny

165, 167, 169, 189,
192, 193 – 196. l.

rámia.

VIII.sz.2.f.

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

Holics.

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

EGYÉB ADAT

Donner, Georg Rafael

wód.

Weydreifkirch. 64.1.

Weyde - Nádor:

Die 200 jährige
Dreifaltigkeitskirche
in Pressburg. 1725-1925

Bratislava-Pressburg 1925

Ybl E:

Bécsi Múzeum-
katalogusok

MM. 1925
496. l.

25'22 K-t; gyarapításra 11'50 K-t; bútoro- Pesti Ferencz tiszteleti tag adomá

giségtár: 7506 őskori tárgy, 3728
zesen 11.234 db. — *Néprajzitár:*
ır tárgy. — Vegyes *természetrajzi*
28 db.

zetet fenntartója 1914-ben 300 K-val
, az 1913. évi pénztári maradvány
volt, tagsági díjakból pedig befolyt
ból személyi kiadásokra fordított
a gyüjtemények gyarapítására 406·86
tári maradvány: 580·70 K, a mely-
lamsegély maradványa 498·40 K.
t saját vagyona az 1914. év végén:
volt.

zet személyzete. Elnök: *Borsos Flóris,*
— Alelnök: *Létay Menyhért,* ref.
- Múzeumi őr, titkár, könyvtáros
ros: *Kürthy Sándor,* jegyző. (Tisz-
40 K.) — Segédkönyvtáros: *Was-*
ző. (Tiszt. díj 40 K). — Szolga:
József (Díja 20 K). A díjakat az
pénztára fizeti.

RENCSÉN. A *Trencsénvármegyei*
Egyesület múzeuma nagy reményekkel kezdte meg az 1914. tervekkel kezdte meg az 1914. tatta az archaeologiai ásatásokat is, illetve ezt csak maga a titkár végezte saját költségén, mivel a nagyobb munkát, a barossházi barlang rendszeres ásatásának megkezdését, az 1914. év nyarára tervezték a Főfelügyelőségtől nyerendő segélylyel, a segély azonban elmaradt. A szkalkai hegytetőn végzett ásatások eredményéről, ami többek között annak a ténynek a megállapítására vezetett, hogy ez a tető «már a paleolith-korban emberlakta hely volt», a titkár az Értesítőben számolt be. Ugyancsak a titkár ásatott a városon kívül fekvő Pollák-féle téglagyárban, ahol mammutlábszárcsontokat és bordákat talált meglehetős nagy mennyiségben, 3—4 méter mélységben. Megemlítendő még, hogy jún. és júl. hó folyamán Pázmány Lajos megyei főlevéltárossal a megyei családi levéltárak anyagát nézte át a titkár s mindenütt felhívta a figyelmet a múzeumra s igyekezett annak híveket és anyagot szerezni. Komoly tárgyalások folytak egy kulturház építése ügyében is, amire a múzeumnak égető szüksége volna. A titkár ebben az ügyben személyesen járt

Donner Rafael

vid

Ybl Ervin: Donner Rafael. Pigler Andor könyve. Budapesti Hirlap 1930 jun. 18.

850 kor. szó
koronáról mely
banktól posta
bevételeztem.

Donner Georg Raphael

l.

A MMMK évk. 1951.

Bp. 1952. 36,40-l

H. Ládor A:

A m. měrvészett udomány
tört-nek vázlata
1945-ig

folyamodott és egyúttal azt is kérte, hogy a bizottságunk által helyreállított műemlékek munkálataiban ~~[illegible]~~ kifejtett tevékenységének ideje miltányosság és kegyelem útján szolgálati éveibe beszámíttassék.

Nevezett bizottsági tag 1879-ben a budavári koronázó templom helyreállításánál kezdte meg működését, majd a magas Ministerium 1880. évi 2654. számú rendeletével a kassai székesegyház helyreállításánál rajzoló építészi minőségben alkalmaztatott és 1880. évi február 1.-től 1890. évi május 15.-ig működött, midőn is, mintán bizottságunknál műszaki iroda szervezése, illetőleg az alkalmazott építészek állásának rendszeresítése lehetséges nem volt, és így Steinhausz tevékenységét nem köthettük le bizottságunk számára, a kereskedelemügyi m. kir. minister úr által I. osztályú kir. mérnökké nevezetett ki.

Steinhausz László mind a bizottságunk szolgálatában töltött évek alatt, mind utóbb, midőn mint bizottsági tag is buzgó és tevékeny részt vett munkálataiskban, a régi építészeti emlékek ~~[illegible]~~ alapos ismeretével, a fölmerülő kérdések mélyrehatóan mérlegelésével és kiváló gyakorlati érzékkel tűnt ki, úgyhogy őt utóbb is egyes helyreállítási munkák, így a csütörtökhelyi kettős kápolna helyreállításának vezetésével megbízták. Súlyos betegsége folytán bizottságunk oly tagját vesztette el benne, kinek szakismerete

Donner György Rafael

ivód

Zimmermann Ágoston dr

A lovas-nobrok lovai. Adatok a ló plasztikus ábrázolásához. Különlenyomat a Szent György c. folyóiratból. Bp. 1928. 50, 57, 52. l.

Máriafalva

238–239

Donner Rafael

Iród

Uxa J. 188.-l.

A budavári kir. kápolna

s a „M. kir. udvari és

várplébánia" tört.

1934

Névmutató.

Donner Rafael

l.

Tolnai: Régi magyar
főurak.

135. l.

Vasárnap **30** Judit vt.	Első negyed 5 óra 44 pk.	**Protestáns** Judit **Görög** Ján. kat. **Izraelita** Ab 7
Hétfő **31** Loy. sz. Ign.	**Julius**	**Protestáns** Oszkár **Görög** Eudócim **Izraelita** Ab 8
Kedd **1** Vasas sz. Péter		**Protestáns** Vas. Péter **Görög** Makkab. **Izraelita** Jer. p. böjt
Szerda **2**		**Protestáns** Lehel **Görög**

Donner György Rafael

1693 – 1741

viď

Toman P/ 101, 102. l.

Nový slovník česko-slovenských výtvarných umělců.
Praha 1936

KIRÁLYI MAGYAR EGYE
BUDAPEST. VIII. MÚZEU

Nga.
ifj.Szentivanyi
mükereske

XI.Lágymányosi

Donner Rafael

l.

Félicia: A

Tölgyesy Pozsonyi

barok épitészet 12. l. 15. l. 27. l.

1937 31. l. 72. l. 74. l.

Törökő, őskori VIII. 87. 96

Donner Rafael

vrol

Tóth Béla: A magyar anekdotakincs. Bpest 1935. 86. l.

Szirmay Antal. Hung. in Parab.

Mélyen tisztelt

A Müemlékek Orsz
előadássorozat iránt eddig is tan
van szerencsém arra kérni a mélyc
a legközelebbi előadásunkra vonat
tést nb. lapjának ..... szám
kintettel, dijtalamul közölni mél

Egyuttal szerenc
szóló beszámoló ismertetést, ugya
nak az előadást követő legközele
sék.

Kiváló tisztelet

Budapest, 1928.

Donner Rafael

d

Truskovszky Dezső
Pozsonyi sétak.
Bp. 1939.
16. l. 27. t.
23. l.

n a p l ó

i julius és augusztus havi költségeiről

	Melléklet	Bevétel	Kiadás
ásának			
			18.14
ek ki-			
	beterjesztve		300.-
utalt			
	beterjesztve		223.60
anyago-			
	1.		280.85
	2.		446.-
gokért	3.		56.50
yagokért	4.		409.22
letdija			
	5.	18.14 1000.-	1000.-

Donner György Rafael

ired

Rómer Flóris

Pozsony régészeti
műemlékei.
Pozsony és környéke

Pozsony, 1865.

280. C.

99 VI 26/i
189 számhoz.

Rende

Dr Szelényi

Bo

ifj. Breslin

1689 frt 90 kr. tőke és járulékai erejéig a

törvényszéknek ~~járásbíróságnak~~ 5500 számu végzésével kielégi ~~biztosit~~

189 9

foganatositására a Apesti

99 VI 26/i számu végzése szerint alulirott

A fent jelzett követelés kielégitési ~~biztositási~~ czéljából

nek a Szücsmlékek

ságának óvadék

frsot az 1881 e

Donner Rafael

szobrász

Rodiczky Jenő: Pozsony nevezetességei. II. Fővárosi Lapok. 1868. szept. 11.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Donner Rafael
mód
bock-
Roth Hinfalvy
II. 57. P.
Mun. és tadály
cred. kéjerben
II. k. 1863.

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

kivalo elegia-költöje... 1784-ben fiatalon elhunyt Anyos Pálnak ham-
vai porladoznak.

A kolostortól s...
földszintjén van elhe...
könyvtár. Mind...
tai közül legértékes...
zadból. Ősnyomtatv...
könyvnyomtatás kez...

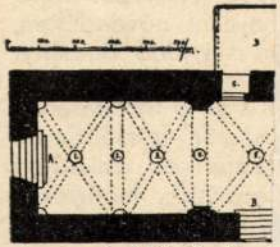

A veszprémi Gizella kápol...
laprajza. A. nagyobb, B. ...
bejárat a kápolnába .1-...
bolthajtásos mennyezet ...
vei. C. bejárat a D. ...
gaboltozatos helyiségbe. E. ...
F.13. századbeli csucsives ...

Donner Rafael

l. v.
Jourek, k. 32
Fr. l.

Die Künst
u der
Slowakei. Prag 1939

828-831. Dr.

fölött Mária Teréziának a selyem azonosságát igazoló okmánya függ. Az utolsó királykoronázásra emlékeztető remekmű Zita királynő gótikus pásztorbotja, melyet a királynő koronázási ünnepségén az őt felavató veszprémi püspök vitt. Az ékkövektől tündöklő és díszeiben a magyar koronát is ábrázoló, ma már múzeális értékű pásztorbot felírása: Zita Regina Coronata D. D. Gregis Vespremiensis Pastori Cancellario Suo.

A püsöpki palotától délre a kegyesrendiek impozáns méretű, a Buhimvölgy felé négy emeletet mutató g i m n á z i u m a állít meg. Oszlopos homlokzatán egy bronzrelif tünik szemünkbe. Az iskola hajdani növendékeé, a XVIII. század hányatott életű, több ízben börtönben sinylődő Bacsányi János íróé. Mig a rokonszenves vonású író földi vonásait nézzük, eszünkbe jutnak felvilágosodott szellemű, bátorhangú költeményei s az ő fordításának tulajdonított napoleoni kiáltvány, melyben a nagy császár felszólítja a magyar nemzetet, hogy gyülekezzék össze Rákos mezején és szakadjon el Ausztriától, mely noha Magyarország mindenkor legszebb, legértékesebb része volt, mégis úgy bánt azzal, mint ellenséges, meghódított tartománnyal.

És eszünkbe jutnak a kiáltvány további sorai, melyekből Bacsányi és kora szabadgondolkodóinak a multakon okuló, a jelennel elégedetlen s a jövőért aggódó, új helyzetet teremteni vágyó lelkét érezzük kicsendülni! »... Az Ausztriával való egyesítés — mond a kiáltvány — volt a

Donner Rafael

röd

Stimakovits László dr

Bevezetés a művészet-
történelembe
Bp. 1925. 120 l.

BUDAPEST
939 NOV 20 '21
LKd

Donner György

Rafael

osztrák szobrász

L. Lendrey-kentiványi

888. t. 390. l.

Berichtigten Hans Österreichs Herzogen,
und Kayser Eigentliche Contrafactura.

Károly:

Mellig, ~~hétnyolczad~~ balra fo
lonban. Rövid hajat, hossz
nek csipkés kerek gallérja, r
ba vetett szalagon érem ~~van~~ lóg
ba harapó koronás kigyó
„Carolvs Ferdinand
a pánkányon: „Ad Me P
a kép alatt négy sorban:
„Sol picto decorat cœ
Sic decoras p
Quae nam lux es
Clarius ha
a kép felett két sorban:
„Carolvs, Ferdin
A „g ij" jelzésü lap hátá
diß Namens" él
Rézmetszet, méretei az ala

Donner Rafael

cód

Szepesháry-Thiele

II. 116. l.

Merkwürdigkeiten des königreichs Ungern.

II. K. Kaschau 1825

való részessége miatt, Rómában pedig mint szabadkőművest zárták el.

Caillaux (kajjó). *Joseph Marie Auguste* (* 1863). Francia államférfi, több ízben pénzügyminiszter. Családi ügyeinek szellőztetése miatt felesége Calmette szerkesztőt (Figaro) 1914 márc. agyonlőtte, kit a bíróság előtt férje védelmezett, emiatt lemondván a miniszterelnökségről is. Sokan hiszik, hogy C. békeszeretete megakadályozta volna a világháború kitörését, melynek folyamán őt Clémenceau vád alá helyeztette a németekkel való állítólagos összeköttetése miatt.

Caillavet (kajavé), *Gaston Armand de* (1869—1915). Francia vígjátékíró. Flers dolgozótársa. (L. *Flers.*)

Caine (kén), *Sir Thomas Henry Hall* (* 1853). Angol regény- és drámaíró.

Ça ira (sza ira) = majd menni fog. Francia forradalmi dal («kámpavaszra az arisztokratákkal») kezdő szavai.

Caisson (= kesszon). l. *Alapozás.*

Caissonbetegség. Ha magas légynyomás alatt dolgozó munkások (víz alatt, mélységekben) a súlyeszlő szekrényből (caisson) gyorsan, átmenet nélkül kerülnek normális légynyomás alá, a vér által elnyelt nitrogén gázbólyagok alakjában felszabadul s ezek a finom véredényeket elzárják. Hányás, eszméletlenség, halál lehet ennek súlyos esetekben a következménye, vagy a gerincagyi véredények elzáródása miatt gerincvelő gyuladáshoz hasonló tünetek fejlődhetnek ki.

Cakes (ang. kéksz.), sütemény, piskóta.

Cake-walk (kékvók). Néger tánc.

Calabria. Így nevezték a régiek a 2 délitáliai félszigetet közül a keletit, Kr. u. 700 óta a név átment a nyugatira. A mai C. sokat szenved a földrengésektől. (1908.)

Calais (Kalé). Francia kikötő, átkelőhely

katonáskodott. Ebben az időből való gyönyörű szimbolikus drámája. *Calderon.*

Az élet álom (1633). 1635-től kezdve IV. Fülöp hivatalos udvari költője s a madridi királyi színház igazgatója. Nevezetes fordulópontot jelent életében az 1651. esztendő, melyben *A zalameai bíró* remek lélekrajzával népszerűségének tetőpontját érte el s melyben, hátat fordítva a világi hiúságnak, de nem a drámaírásnak, az egyház kötelékébe lépett. Utolsó művét, egész estét betöltő verses világi drámáinak száznyolcadikát már mint nyolcvan esztendős aggastyán írta meg. *Autoinak*, mélyértelmű vallásos drámai játékainak száma 73. Ezeknek C. volt felülmulhatatlan mestere. Romantikus drámái közül legkiválóbbak *Az állhatatos fejedelem*, *A csodatevő mágus* és *A kereszt áhítata*. Három drámai művét rímtelen jambusokban *Győry* Vilmos fordította magyarra. Ezek közül *Az élet álom* címűt *Harsányi* Kálmán a gazdag eredeti versformák megtartásával 1924-ben újra lefordította s azóta a Nemz. Szính. ezt a fordítást tartja klaszszikus műsorán.

Caldiero (kal-). Falu Olaszországban, a verona—vicenzai úttól délre. 1796 nov. 12. Bonaparte sikertelen támadást intézett itt az osztrákok állása ellen. 1805 okt. 30—31. csata Masséna és Károly főherceg között, mely az előbbinek visszavonulásával végződött.

Calembourg (kalámbúr). Szójáték, amelynek alapja a szó kétértelmű v. kétféleképen értelmezhető volta. (Pl. Pincér, egy sajtot, de ne legyen kicsi, mert nagyon ideges vagyok, minden kicsiség felizgat.)

Calendae, l. *Kal(endae).*

Calepinus, *Ambrosius* (1435—1511). Olasz

Donner G. Rafael

l.

Szépmüvèszet

1942. 245. l.

(Bertalan V: Az óbudai kiscelli trinitárius kolostor)
nörvisen
1942

Donner Rafael

Wed

Szmrecsányi Miklós: Esterházy és a művészet. Galanthai gróf Esterházy Károly egri püspök emlékének ünneplése. Eger 1926. 6. l.

3085

tojásdad medaillonban látható, melyet alól ha-
zaton török alakok veszuek körül, kiknek egyi
an. Magas kerek turbánt, hosszú bajuszt és sza-
brokát palástot hord s az övje mögé dugott tőr
Feliratai fölül:

. SVLTANVS

kgram spirens pinx.
Custodis excud."

genus imperat annis" kezdetű s „Atribus hinc
fejezésű vers után: „SCHACH".

a ~~[illegible]~~ rezlapnak 19·3 : 14·3 cm.

389/96 № 91.

Donner Rafael

l. Szintgermineiröl

recsége M:

104 l.

1937

For this w
descriptive and c
placed beside pho
identification than
contrary it is a rea
The volume whi
designed by A. E
finer in quality th
the best white pa

There a
completely to the
photographic proc
by the Société Cl

These fa
reproductions pr
faithful in their r
possible to exami
the technique of
works themselves

Építkezések IV. Béla korától a török hódoltságig.

A Boldogságos Szűz temploma IV. Béla korában — a templom második építési korszakában — bazilikális elrendezésű volt, három hajóval. Hármas beosztása hangsúlyozottan érvényesült a nyugati homlokzaton, mint ahogy érvényesül ma is. Felmerült azonban az irodalomban az a nézet is, hogy az épület eredetileg csarnoktemplomnak készült. Szerintünk ez csak a XIV., esetleg a XV. században történt átalakítás műve volt. Ettől az időtől aztán csarnoktemplom maradt mindmáig. Hogy eredetileg is ennek készült volna, annak

oldalas záródásának, különösen a támasztópilléreknek nagy része; az északi mellékhajó első szakaszának falából a Béla-torony folytatásaként egy kisebb, és az első falpillér mellett egy nagyobb részlet; a többi északi szakasz falpillérei; a déli szakasz falpillérei; a közvetlenül ezekhez támaszkodó keskeny falrészletek és a déli fal kisebb — délkeleti — kapuja.

Ez a kisebb kapu a déli fal negyedik szakaszában került napfényre. Stílusa átmeneti korra mutat. Ma csak másolata látható az eredeti kapu helyén. Az eredetit Strobl Alajos szerezte meg epreskerti szabadtéri gyűjteménye számára. E kapuról Schulek az ásatások eredményéről írt jelentésében ezt írja: „... építészete IV. Béla királyunk korára mutat. Akkor épülhetett az, midőn a tatárjárás dúló viharának megszünése után új települők új erővel kezdették az ország felvirágoztatása nagy művét."

Az ásatások egyik legfontosabb eredménye volt annak a megállapítása, hogy a főhajó szentélye és e déli kisebb kapu egykorú. Ásatás közben ugyanis napfényre került a főhajó szentélyzáródásának lábazata, s annak tagozása azonos volt a kapu megfelelő tagozásával. A tagozatok körülfutottak a főhajó szentélyén és támpillérein.

Mindezek a részletek arról tanuskodnak, hogy a IV. Béla korabeli templom háromhajós volt, a fő- és az oldalhajók közt öt

Donner Rafael

Szinnyeiben ! nincs ez utána nicsen a mü benne

Lsm: Magy mikkor = Takács Sándor 81. l. Budapesti hemele 1937 ápr. nr. 82 l.

wód

—

Takáts Sándor = Hangok a múlt ból. Bpest 1930.

Benne: Donner kobrászról és a sültöz márványról c. tanulmánya, mely eredetileg az Arch. Ert-ben jelent meg.

EDÉNY, fajánsz, kékmázas, megvasalva.
Hanau, XVIII. század.

EDÉNYEK,
9 drb. és egy fedél. Fajánsz, kékmázas.
Német munkák, XVIII. század.

KORSÓ, fajánsz, ónfedéllel,
XVIII. század.

KORSÓK,
19 drb., fajánsz, részben ónfedéllel,
XVIII—XIX. század.

KORSÓK és KUPÁK,
306 drb. Fajánsz. Gmundenből, Salzburgból, Németországból.
XVIII—XIX. század.

KANCSÓ,
fajánsz, rajta ház képe.
XVIII. század.

KANCSÓ,
2 drb., virágos dísszel, fajánsz.
XVIII. század.

KORSÓ,
fajánsz, kék, madaras dísszel.
XVIII. század.

KORSÓ,
fajánsz, sárga, madaras dísszel.
XVIII. század.

Donner Rafael

Két ólomangyala a pozsonyi koronázó templom jobbsárából a M. N. Muzeum-ban.

G.

Thirring Bpest

50 l.

Rényi. m.
Ut. Kalauzok 1.
1919

Donner Rafael

wód
z

Tietze-Conrat: Österreichische Barockplastik. Wien, 1920 141.l.
142.l

itt vonja vissza, hogy a gyori rekeszeghaj olom reliefjei D. muvei lennének.

Sándor Lipót főherceg arckk.

III. 115.

Kézdi Kovács László (Ladislaus), szül. (ge

Donner Raphael

L. 7: 14

Radierradebuch II.

Wien, um: endet IV, 1839

49, 57. E.

ines Malers).

Illusztr. XXVI. tábl.

). Jelezve (Bezeichnet): J. B. Lampi f.

hrhundert).

Gesellschaft).

vális.

ad (Jahrhundert).

ARCKÉPE (Bildnis einer Prinzessin von Lothringen).

1.

p 1865-ből. (Bildnisskizze. Angeblich Selbstbildnis a. d.

. Lenbach.

zeichnet): Lengyel Reinfuss E.

zeichnet).

KÖPCSÉNY (Moson megye)

legészakibb községének nyugati végén a bécsi országút mentén fekszik, a herceg Batthyány-Strattmann-család tulajdonában levő egyik legszebb rokokó kastélyunk (98. ábra). Esterházy Pál herceg a XVIII. század közepe táján építtette, annak a kis várnak a helyére, mely a megmaradt régebbi erődítési falak kapujának egy felirata szerint a XVII. század második felében Johannes Listius Comes tulajdonában volt. A régi várárok egy kis szakasza említett kapujával a kastély délnyugati oldalán még ma is látható, míg a jelenleg használt kerti bejárat (126. ábra) a kerítésfal keleti oldalán nyílik.

Maga a kastély U-alakú tömege szárnyaival a Pozsony felé néző kertbe nyúlik, s ezen az oldalon kapta középrészében a XX. század elején azt a sikerült díszes erkély kiegészítést (98. ábra), melynek faragott kövei és atlaszai a pozsonyi prímási nyári palotából származnak és talán Donner műhelyéből valók (100. ábra). Mögötte finom rokokó keretezésű ablakokat közrefogó négy jón pilaszter tartja az egyenesvonalú oromzatot, melyhez az alacsonyabb részekről fülkagylószerű volutaszegélyezések közvetítenek. Az országút felé eső, különben teljesen sima homlokzatot, középrészének a kertihez hasonló — de átmenetek nélküli kiemelése tagolja, egy sajátságosan a hatszög oldalai szerint kiképzett emeleti erkély élénkítő előépítményével (99. ábra). Belső részének főékessége a középpavillont elfoglaló emeleti díszterem, a hozzávezető rendkívül finom kiképzésű kétkarú lépcsővel. Ez a lépcső és különösen a díszterem gazdag stuccodíszben pompázik, melynek szalag és rácsmotívumai a könnyedművű kis lépcsőrácson is feltalálhatók. Külön említést érdemel a kert, mely jelenlegi alakjában ugyan már nagyon távol áll eredetijétől, mégis szobraival, vizijátékaival stílszerű foglalatot ad a kiegyenlített arányú épületnek.

Csaplovics 1821-ben így ír róla: „Kittsee (Köptsény) ein ansehnlicher und volkreicher, dem Fürsten Eszterházy gehöriger Markt und Schloss, das sehr angenehm in die Augen fällt, und von welchem sich eine lange prächtige Allee in gerader Richtung nach Pressburg hinzieht."

Rados Jenő dr.
Magyar Kastélyok
115, 143. l. 223. l. képeiről

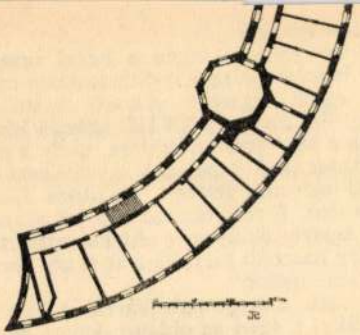

kastély földszinti alaprajza.

thore, und zwo Nebenthüren, die mit überaus sauber gearbeitetem Sprengwerke verzieret sind, und auf den zween gemauerten Zwischenpfeilern, mit niedlichen steinernen Vasen prangen. Beyderseits schliessen sich rund die NEBENGEBÄUDE an, welche auf jeder Seite, drey und zwanzig mit Jalousien bekleidete Bogenöfnungen enthalten. Das Dach derselben ist nicht sichtbar, hat aber eine Brustmauer mit aufgestellten Vasen. Beyderseits ist ein Vorsprung mit gebrochenen Ecken, und auf demselben ein Aufsatz von armirten Gruppen. An diese NEBENGEBÄUDE schliessen sich wieder zu beyden Seiten, die graden hohen FLÜGELGEBÄUDE, welche sich weiter in der Rundung, mit dem mittelsten Hauptgebäude vereinigen. Die ARCHITEKTUR begreift das erste, und zweyte Stockwerk, und bestehet aus Wandpfeilern nach Jonischer Ordnung, mit Attischen Säulenfüssen, und modernen Kapitälern; nur der Risalit im mittleren Hauptgebäude, ist mit Wandpfeilern nach Korintischer Ordnung geziert. Über dem Hauptgesimse ist ein sehr rein gearbeitetes steinernes Geländer, gleich einer Prachtgallerie, wodurch das niedrige Dach völlig bedeckt

126. — KÖPCSÉNY ♆: Kertkapu
Gartentor — Porte du jardin
Gateway of garden

DONNER, Raphael

Donner főoltárának kicserélése a
Lippert-féle oltárral

ld. Marosi

AH 1994/1. 125-132. ll

legenda, 1451. Wrocław, Egyetemi Könyvtár (IV F
ráni herceg feleségével, kétoldalt gyermekeik. Bal-
id magyar királyné, a harmadik Ágnes francia ki-
armadik Bertold aquileiai pátriárka (korábban ka-
spök. Reprodukció: Hack Róbert

Karintia) korábban apátsági templom 1170
etesi ruhát viselő donátorfiguráját a timpa-
8) személyében nevezi meg (rajta a kőfara-
tte). Az apát az Andechsi grófok leszárma-
kapuzat fehér márvány timpanonjáról önt-
a völgyében fekvő, a bambergi püspök által
ci kolostor legjelentősebb javait később az
ili képét egy makett adta vissza a tárlaton.
a Katalin-kápolna maradt fenn, az is a sze-
t megkönnyítő fokozatos bontás, átalakítás
l egyre csökkenő mértékben. Falból kibon-
zerzett portálját a Staatliche Museen zu Ber-
llításon fényképe szerepelt.
emlékezett meg a bambergi székesegyház-
bátyja, Ekbert bambergi püspök (1203–1237)

Donner Rafael, szobrász

A Liszt Ferenc Múz-ban egy vázlata a Scholz gyüjt-ből. Mózes magasra emeli a törvénytáblát. A rajz teljesen azonos Parmeggianino/1504-1540/ egyik freskójával. Donner másolója ? Ez nem valószinü. Tusrajz. Kép róla 276.old 277.old

Csatkai Endre: Barokk rajzok kiállitása a Liszt Ferenc Múzeumban 271.old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XX. évf. 1966 Sopron

Donner György Rafael

cred

Pressburger Zeitung.
1893. aug. 2. („Die Donnerstadt par excellence.")

191. kép. *Dísztálka. Besztercebánya, 1632.*

Ipolyi, Biharvármegye, 329. szám. — Radisics Ipolyi, 85. szám. — Gerevich PA, 260. l. — Kőszeghy, 101b. szám.

POHÁR,
cápás dísszel, kívül PATAI KATÁÉ, belül a fenekén PATAI JÁNOS ANNO 1668 felirattal. Magyar munka, 1668-ból.
Ezüst, mag. 10·3 cm.

MELLBOGLÁR,
rozettás sodronyzománcos, áttört bogláros és ékköves dísszel. Kiemelhető középrésszel. Michael Neustädter brassói ötvös műve, 1680 körül.
Erdélyi kiállítás, 1931., 342. szám. — Kőszeghy, 233. szám.

PÉNZES POHÁR,
fenekén I. Frigyes József porosz király emlékérme 1706-ból, oldalán 21 lengyel garas.
Berlin, XVIII. század. Aranyozott ezüst, mag. 12 cm.

I

Donner György Rafael

irod
i
Pulmagyarchaeologiai

szkoj 7.)
szkoj

II. 276. l.

1897

I.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Viktória-nyomda. Donner, Georg Raphael

Feladó:

irod

Pigler Andor: Jegyzetek az osztrák klasszicizáló lésőbarokk szobrászathoz. Arch. Ért. 1927

171. és köv. ll.

A pozsonyi Grassalkovich palota lépcsőházának Bacchus, Ceres, Vulkán és Flóra szobrát Donnernek tulajdonították. Pigler kimutatja, hogy e szobrok J. Chr. Wilh. Beyer művei, a másik kettő pedig ismeretlen szobrásztól

Közül Bacchus és Ceres származás

LEVELEZŐLAP

II. MAGYAR FILATELISTA NAP
BUDAPEST 1925 DECEMBER 12–14
HARANGHY

Donner György Rafael

irod
i

Pigler, Andreas:
Georg Raphael Donner. Leipzig u. Wien 1929.
arckeppel és számos Eppel

Teljes irodalommal; a magyar irod. szempontjából okv. felhasználandó

MOB kat. 576 sz

Cupressus sempervirens L.

cipresta

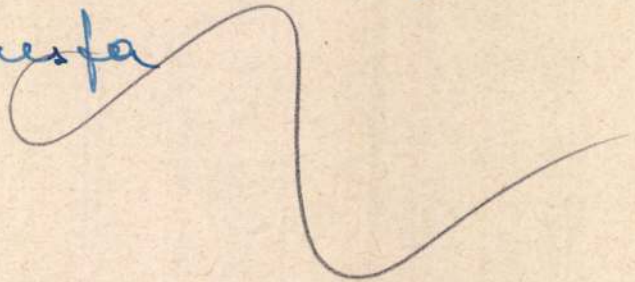

<Donner Georg

Raphael>

lásd okv.

Pigler Andor < >

élete és művészete.

Bp. 1933.

Könyvtáramban

Donner G. R.

l.

Pigler, Andrew:
the importance of
iconographical exac
titude. The Art
Bulletin Vol. XXI.
1939. 233. l. Kapyel

pedig mint a fentemlitett t
észlelt hiányok pótlására s
vármegye áll.épitészeti hiv
nya ellenében elszámolás hö
ki és ez összegeket a vall.
letétnaplójában kiadáskép s
lóssy s.k.igazgató.-
A hivatalos másolat másolat

Dr
követs
volt gö
kelet-G
zet ált
korább
gár-tör
lapokra
csak fé
vallásá
megviz
tanulm
múzeur
is lépe
Paul ú
tartott
részére

Dr
mánye
folytatta görögországi kutatásait, amelyekkel kapcsolatban bejárta
Athént, Eleusist, Suniont, Korinthost, Nauplián, Epidaurost, Mi

Popovics Konstantin (1902, Karcag, gör. kel.), miskolci görög keleti magyar plébános a Hariseion-alapból 1000 pengő ösztöndíjat nyerve, július és augusztus havában folytatta Görögországban, elsősorban Athénben theológiai tanulmányait, amelyeknek célja elsősorban arra irányult, hogy a görög lythurgiai szertartásokat az eredeti forrásnál gyakorolva, ebbeli ismereteit kibővíthesse és elmélyíthesse. Emellett mint görögalapítású magyar egyházközség plébánosának szüksége volt arra is, hogy ilymódon személyes érintkezésbe lépve a görögországi papsággal, erősítse a magyar- és a görögországi görög keleti egyház közötti kapcsolatokat. E célból tisztelgő látogatást tett a konstantinápolyi patriarchánál is, akit székhelyén, Konstantinápolyban keresett fel.

Popovics Pál (1908, Karcag, gör. kel.), görög keleti hittanhallgató 2500 pengő ösztöndíjjal az athéni tudományegyetem hittudományi fakultásának II. évfolyamát végezte az elmult tanévben. Tanulmányaiban való elmélyedés és a görög egyház életének alaposabb megismerése céljából a nyári hónapokat is a görög fővárosban töltötte, úgyhogy megszakítás nélküli görögországi tartózkodás után kezdi meg a következő évfolyam hallgatását az új tanévben.

Dr. Rásonyi Nagy László (1899, Liptószentmiklós, róm. kath.), [illegible] Akadémia alkönyvtárnoka 3000 P összegű

Donner Rafael

Magyar Művészet
1925. 58, 194, 496
– 1926. 38, 86, 102, 109–114.
– 1927 543, 567
– 1928. 647

Coburg hercegi kastélyból Gömörvármegyében VIII. 43

Donner Georg Rafael

MAGYAR MÜVÉSZET

1925. ~~58~~, Hek 194, 496. Ybl

1926. ~~38~~, ~~86~~, ~~102~~, 109–114. Pigler

1927. ~~543~~, ~~567~~

1928. 647 (Pigler könyvéről)

1930. Fleischer 288, 359–60 Dwald, ~~491~~

1931. ~~20~~

1929 27 Fónagy

T. 620.

ett a szent László temploma
ek látszanak. Felirata a le-

stung és befejezése: 6.

n.

Csányi K:

Szeresfehérvári,
iparmuz, emlékei

MM 1930.

491. l.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
Érk. 1926 év 19 szám
92
1926 nyára 31.

Budapest, 1926. márc. 30.

emlékek Országos Bizottságának

B u d a p e s t

al 61/1925 számu m. év márc. 10-én kelt
rencsém értesiteni, hogy az abban fog -
szerint a Nemlékek Országos Bizottsá-
magiclenő harcedik sorozatu " A Régi
u képeslapokat bizományi eladás végett

Kiváló tisztelettel

DIVALD GRAFIKAI MÚINTÉZET

Donner György Rafael

Magyar Művészet 1928. 647. l.

Pigler Andor „Jegyzetek az osztrák klasszicizáló késő-barokk szobrászathoz“ című cikkében a bécsi Barokk muzeum új szerzeményéből, a *Johann Christian Wilhelm Beyer* faragta „Penzingi Venus“ szoborból kiindulva a pozsonyi Grassalkovich-palota lépcsőházában elhelyezett négy mithológiai szobornak művészét igyekszik megállapítani, melyeket régebben általában G. R. Donner műveinek tartottak. E. Tietze-Conrat már csak Bacchus és Ceres szobraira korlátozva tartotta fenn Donner szerzőségét. Pigler azonban ezt az attribuciót is elveti, elsősorban időbeli ellenmondásánál fogva; hiszen *Donner* 1741-ben már meghalt, míg a Grassalkovich-palota 1760-ban s a következő években épült. Megtalálja ellenben Bacchus és Ceres szobrainak mesterét a Penzingi Venus művészében, J. Chr. W. Beyerben, aki 1768-tól kezdve dolgozik Bécsben, 1773—1780-ig pedig éppen a schönbrunni császári park szobordíszein dolgozott. Innen hívhatta el őt a lojális Grassalkovich a szobrok megmintázására. Ezt a feltevést csak megerősíti az a stílusrokonság, mely a Penzingi Venus és a pozsonyi Ceres között csakugyan fennáll; de még inkább az a rokonság, mely Ceres szobrát Beyernek korábbi, 1762-67 között a ludwigsburgi hercegi porcellángyárban készített, ugyancsak Cerest ábrázoló porcellánszobrocskájához fűzi. Szerző fejtegetései nyomán bizonyos, hogy Bacchus és Ceres pozsonyi szobrai kétségtelenül Beyer művei, a másik két szobor: Vulkán és Flóra ellenben valószínűleg egy kőfaragó-mester művei.

A Ceres-szobrocska motívuma közel rokon *J. P. A. Wagner*nek Würzburgban őrzött hasonló tárgyú terrakotta-modelljével, úgy hogy Tietze annak egy variánsát látta ebben. Pigler

u. ni. Az Arch. Ért. XLI. kötetének

most kimutatja, hogy a rokonság oka az, hogy mindkét szobor egy eredetire megy vissza, a Louis XIV-kori ifj. *Pierre Legros*nak egy Ceres hermájára, mely Ceresnek ebben a megfogalmazásában a kiinduló pontot látszik képviselni, s a francia szobrászat messze kiterjedő hatásának egyik érdekes bizonysága.

Donner Rafael

Müvei a

ORSZ. MAGY. SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM
BUDAPEST, VI ARÉNA-ÚT 41.

Heyse I. 87.

1905. XII. 11

Dr. Vályi János eperjesi gör. kath. püspöknek: köszönet az egyházmegye templomai régiségeinek a bártfai múzeum számára – a tulajdonjog fentartásával – letétként való átengedéséért, a mi nem állja út, ját annak, hogy az egyházmegyei régiségek az annak idején esetleg felállítandó egyházkerületi múzeumban nyerjenek végleges elhelyezést. (993/905)

Donner Rafael Notranz

MEGHÍVÓ.

Az **Országos Magyar Régészeti Társulat** *folyó évi október hó 18-án (szombaton) d. u. 1/2 6 órakor a M. Nemzeti Múzeum igazgatósági termében (VIII, Múzeum-körút)*

FELOLVASÓÜLÉST

TART.

TÁRGYSOROZAT:

1. HORVÁTH HENRIK: **Kálvin és Giulio Romano a ferrarai udvarban.**
2. PIGLER ANDOR: **A Mátyás-templom márvány Madonnája. — G. R. Donner műve.**

A Társulat vendégeket szívesen lát.

Ugyanott d. u. 5 órakor választmányi ülés.

Oroszlán Zoltán
másodtitkár.

831.-1924. — M. Tud. Társ. Sajtóvállalata Rt. Budapest.

NYOMTATVÁNY

Nagyságos

dr. Szentiványi Gyula

titkár úrnak.

Helyben

VI. Aréna-út 41

Donner G. Raphael 8

Schaars Anna templ.

Donner Rafael

1728-1739-ben

irod Pozsonyban

Hekler M M Tort

130.l - 133.l.

átvive

Buday Gerő, főgimn. hittanár

X. 162

Donner Rafael

wód
z
Kiss Bihl kath. Magy
366. l.

átirve

„EUROPA"
film-, könyv-, lanterfestő- és
könyvkiadó
Bp, V., Rothermere-u. 12.
Telefon: 127-837.

Donner Rafael

ród

z

Pig Müvel

529. l.

àtvive

Donner Rafael

Nagy B.: Pozsony plasztikája Donner és Messerschmidt közötti időszakban. Képekkel (253) 3.—

dupl

Donner Rafael

l

Közlekedés

768. l

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Patria" r.-t. Budapest — 435418

Donner Georg Raphael

Művészeti Lexikon 188.l.

Soproni iparostanoncz-otthon népkot.

IV. 262

Donner Rafael köre

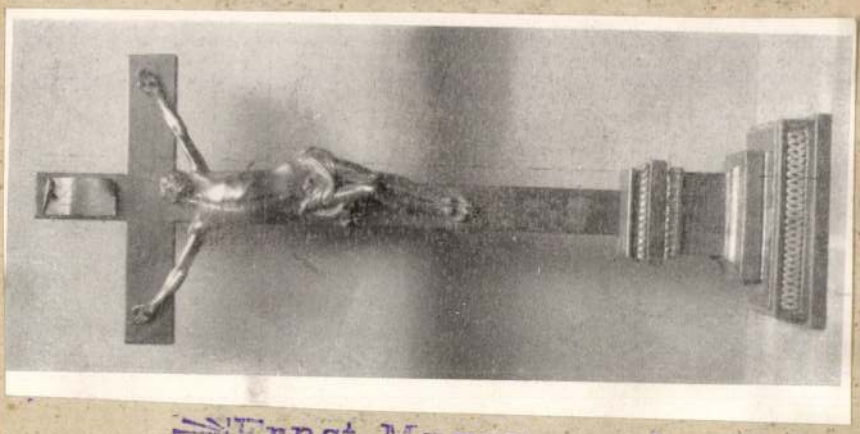

Ernst Múzeum aukcioi
XLVI.

1210. FESZÜLET, aranyozott, Louis XVI. diszitésü, talapzaton fek
ólom Corpus függesztve. Krisztus fejét balra forditja, teste S al
redőkbe fogott lepel. A talpon régi felirat: *Cristus Dominus Nos*
Erlau, 1784. Bartosy Canonicus és egy későbbi felirat 1823-ból
tövén „*Zum Andenken Schopfer*". Az egri érseki kápolna oltárán
teljesen rokon alkotás, Donner köréből. XVIII. sz. — Kruzifix
zem Holzkreuz. Verwandt mit dem Kreuze in der erzbischö
dem Kreise Donners. XVIII. Jh.

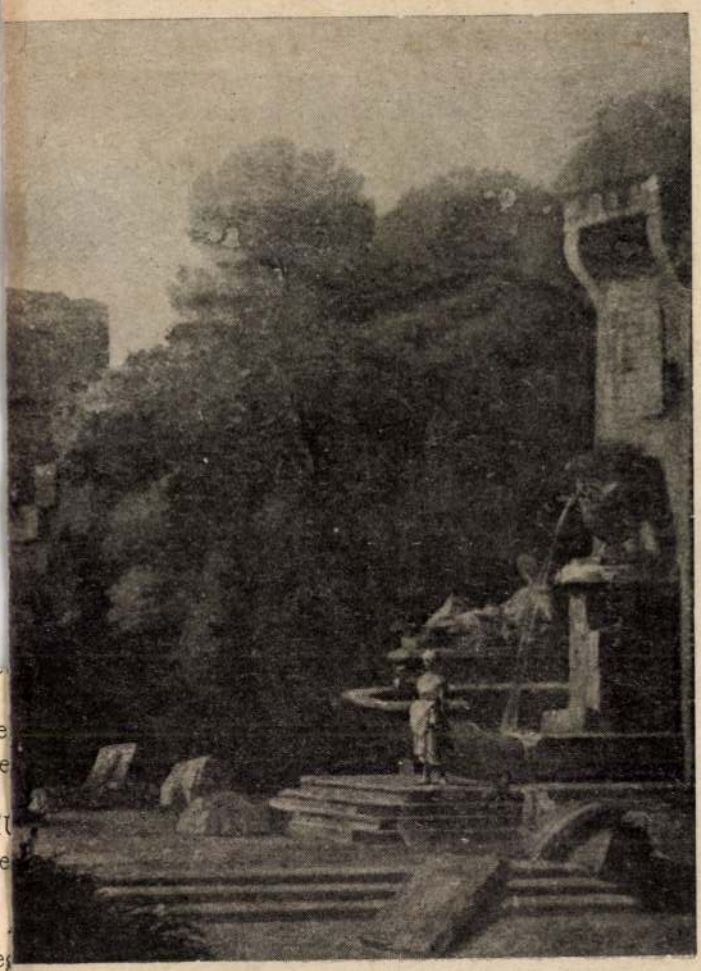

6

Donner Rafael

2671.	KOVÁS PUSKA, gyöngyházberakású aggyal. Arab.	80.—
2671/a	KÉT SZENTET ÁBRÁZOLÓ IKON, fém. Orosz.	15.—
2671/b	LOVON ÜLŐ RÓMAI HARCOS, elefántcsont szobrocska.	500.—
2671/c	KEHELY FEDŐVEL, fém	120.—
2672.	KAROSSZÉK, mustrás bársony kárpitozással.	100.—
2673.	ASZTALKA, tölgyfa, lehajtható szélekkel.	120.—
2674.	NAGY KÉTAJTÓS SZEKRÉNY, diófa berakással. Barok stílus.	700.—

Almásy Teleki XI. 1943

584. Velencei festő 1500 körül.

Donner Rafael

láid

Šourek

828 – 831.4.

à tirer

zeit.

Immerdahl

Donner György Rafael

irod

2

Georg Raphael Donner. (1693–1741.) Ausstellung von Werken des Meisters. Wien, 1893.

Magyar tulajdonból is volt nehány mű kiállítva.

LANC,
türkiszes, gemmás és gyöngyös
Német munka, XVIII. század, ezüst.

KAPOCSKA,
ezüst, XVIII. század.

FEDELES KANNA,
füles, rajta ovális keretben három állatkép.
HP augsburgi mester műve, XVIII. század.
Ezüst, mag. 13·5 cm.
A trentoi De Tonelli- és a San Marco-gyüjteményből.

ÉKSZERTÁLKA,
két darab.
Német munkák, XVIII. század.
Ezüst, belül aranyozva, átm. egyenkint 12·5 cm.
A San Marco-gyüjteményből.

TEASZŰRŐ-KANÁL,
XVIII. század.
Aranyozott ezüst, 16·2 cm.

DOBOZFEDÉL,
antik jelenettel.
Német munka, XVIII. század.
Zománcos réz, átm. 23·5 cm.
A San Marco-gyüjteményből.

HAJÓ,
talapzaton.
Német munka, XVIII. század.
Ezüst, mag. 9·5 cm.
A San Marco-gyüjteményből.

Dönner Rafael

wód

z

Ortvay Tivadar dr

Pozsony város utcái és terei. Pozsony 1905. 90, 91. l.

átvive

Donner Rafael

Cród

Ortvay Tivadar

Pozsony város utcai és terei 137 l.

átvive

19 Emma		**Görög** P. János **Izraelita** Nisan 23
Csütörtök **20** Tivadar hv.		**Protestáns** Tivadar **Görög** Teodor **Izraelita** Nisan 24
Péntek **21** Anzelm pk.		**Protestáns** Anzelm **Görög** Január **Izraelita** Nisan 25
Szombat **22** Szótér, Kajusz	1933 **Április** 30 nap	**Protestáns** Szótér **Görög** S. Teodór **Izraelita** Sem. I P.

16-ik hét

Nap kelte 5 óra 11 pk. — Nyugta 19 óra 58 pk.

Donner G. Rafael

Szobrász

lásd

Szépszemű-
Szobrászati gyűjt. Kat.
1921.

202, 204. 7.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Donner Rafael

vrd

Ortvay Tivadar

Pozsony város utcái
és terei. Pozsony
1905. 481. l
483. l.

Ábrák

Donner Rafael

uvod

Ortvay Tivadar dr.

Pozsony város utcái
és terei. Pozsony 1905

37, 38. l.

átírva

11.03.20

Összesen: 1102 fl 50 kr

Teljes tisztelettel

FRANKLIN TÁRSULAT
MAGYAR IRODALMI INTÉZET és KÖNYVNYOMDA.

Jurany

Donner Rafael

l.

Szent György Céh

XXXV. anke. (1917)

459.A.

A Magyar Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye.

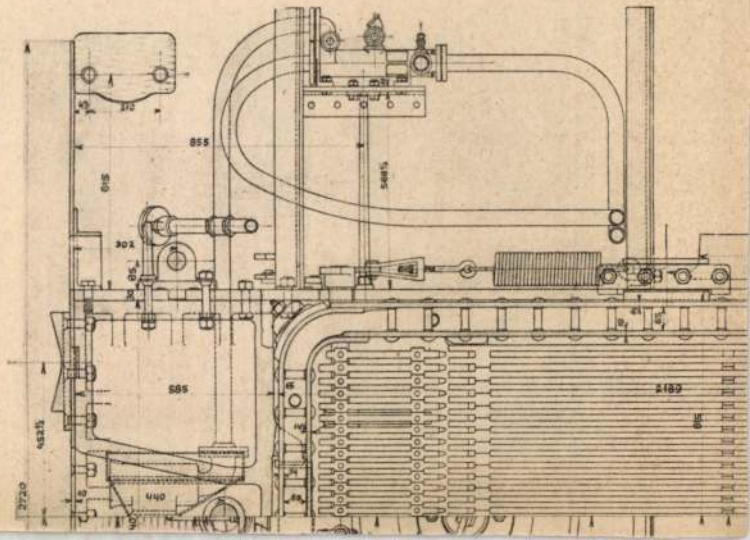

A Pálvölgyi-barlang kőfejtőjében, valamint a Mátyáshegy oldalában,

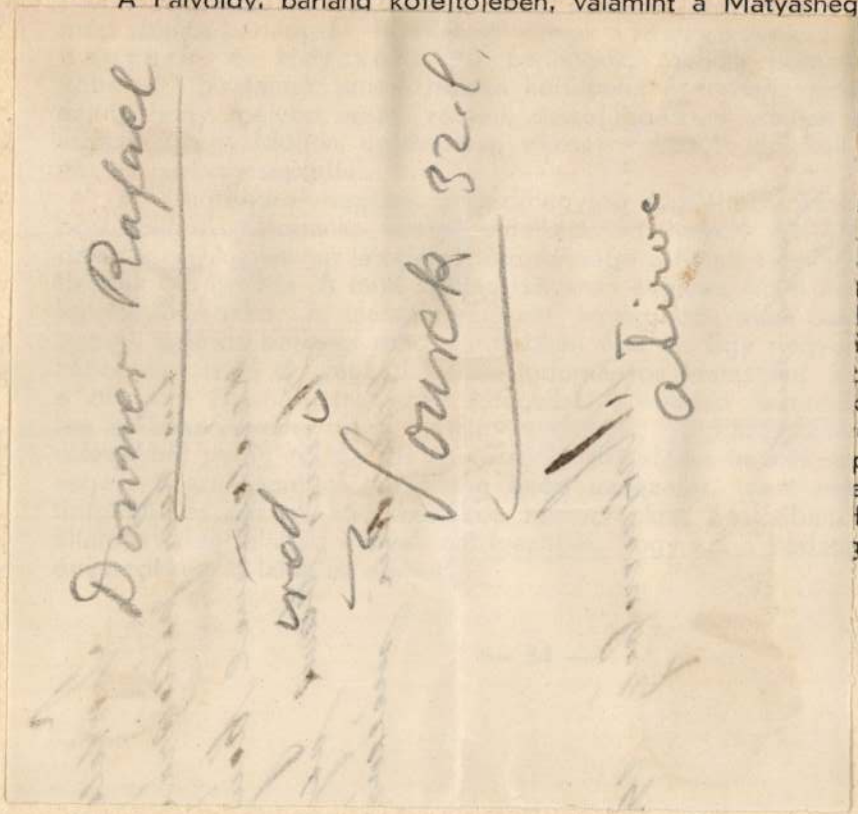

leghegyi-,
linás mész-
er, de való-
a velük egy
föntebb ne-

ben, a Pilis-
lé néző ol-
-barlang. Év-
tal geológus
latcsontokkal
iszázad előtt
alkalommal
megfelelő-
ú, a felsőbb
pfényre. Ős-
egeiből pat-
felhasogatott
got is hosszú

A Ferenc József-híd budai hídfője közvetlen közelében, a Gellért-szállóval szemben, a Szt. Iván barlangot találjuk. A barlang valaha menedékhelye volt az erre tanyázó ősembernek. Televényében a praehistorikus-idők minden korszakának emléke képviselve van. Az eraviszk érmeken kívül több római dénár-, avar kapocs-, gót fibula tanúsítja, hogy a barlang nem volt ismeretlen e korszakok emberei előtt sem. A legújabb időkben kápolnává alakították át. Parkozott környéke ma Buda egyik legszebb, áhitatot keltő látványossága. A barlangnak több egymásba nyíló üregе van. A főbarlang közepén pompás, ókeresztény motivumú mennyezetes oltár áll. A mellékbarlangokban a kórus és orgona van elhelyezve. Sekrestye fölötti nyílásában a Lourdesi Mária ruszkicai márványból faragott szobra áll. A barlang előtti térről remek kilátás nyílik a Dunára és Pest palotasoraira.

Úgyszólván Buda szívében, a rózsadombi villanegyedtől északra, egy hatalmas barlangvidék húzódik a föld gyomrában: a Szemlőhegyi, Ferenchegyi és Pálvölgyi barlangok vidéke. Ezeket a legújabb időben fölfedezett barlangjáratokat a föld mélyében keringő karsztvíz és feltörő hőforrások az eocénkori bryozoamárgában, főként azonban a szintén eocénkori nummulitmészkőben, a pliocén és pleisztocén-korban alakították ki. Ismert összjárataik hossza a négyezer métert is meghaladja, de a jelek megengedik azt a feltevést is, hogy a föld mélyében itt rejtőző járatoknak csak

Donner Rafael

l.

Csatkaisoprvmmücmli-
mi

II. 87. l.

II. Sor.

Sofr. 1935

dupl

A Magyarországi

PROHÁSZKA KÖRÖK

alakuló ülése 1935. október 2-án, (szerdán) délután 1/2 5 órakor a SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT díszter-mében. (Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28. szám.)

Felelős kiadó: Kézai Béla. Stephaneum r. t. Budapest.

Donner Rafael György

lásd

Csanyi Károly cikkét

Magyar Nemzetics

Ejs. Egyl Közl.

1932. 45. l.

dupl

T. Cim!

Tisztelettel értesitem, hogy ed

BURGMANN FE

Budapest, V., U

vezérképviseletét és egyedárusitását á

A budapesti üzemben

az eredeti Burg

a drezdai törzsgyár előirása és gyá

Halle/Saale, 1942. január.

HARSÁNYI ANDRÁS.

másrészt pedig, hogy továbbra is megrendezhesse híres *könyvkiállításait*. Ilyen kiállítások voltak például 1938-ban: „Szászok szerteszét a világon", „Német költők *Editio princeps*ei", „SCHOPENHAUER", „Utazások és felfedezések"; 1939-ben: „Szép állatképek könyvekben", „A késői gótika miniatúrái"; 1940-ben „GUTENBERG és tanítványai", „A 14. század legértékesebb és legszebb képes kéziratai színes reprodukciókban"; 1941-ben: „Nép és jog", „A 18. század szász könyvillusztrációi".

Az olvasóközönség kiszolgálásán és a kiállítások megrendezésén kívül tovább dolgoztak az elmúlt években a nagy szakkatalóguson is és annyira haladtak vele, hogy előreláthatólag 1942-ben be is fejezik. De ezek mellett új rendszerező munkába, sőt új gyüjtőtevékenységbe is fogott a *Sächsische Landesbibliothek*.

Előbbihez tartozik egy új disszertációkatalógus felállítása. A Könyvtár nagy betűrendes katalógusát (még a mult századból származó, tokokba csomagolt negyedrétű lapokon) aránytalanul megdagasztották a disszertációkról felvett lapok. A Könyv-

Donner Georg

Raphael

1622 – 1741

vrod

Barlebtarán:

286, 287. l.

A mův.

tvrt.

II. h. é. n.

Dupl

Dr. Hampel Zoltán

Dr. Hampel

tekintetü Tanácsának

B u d a p e s t

Nemzeti Muzeum

Donner Rafael

l -

Arch. Ert.

1914 - 243. l.

Csak emlitve
az könyvismertetés-
ben

XIII.

Donner György Rafael XI.

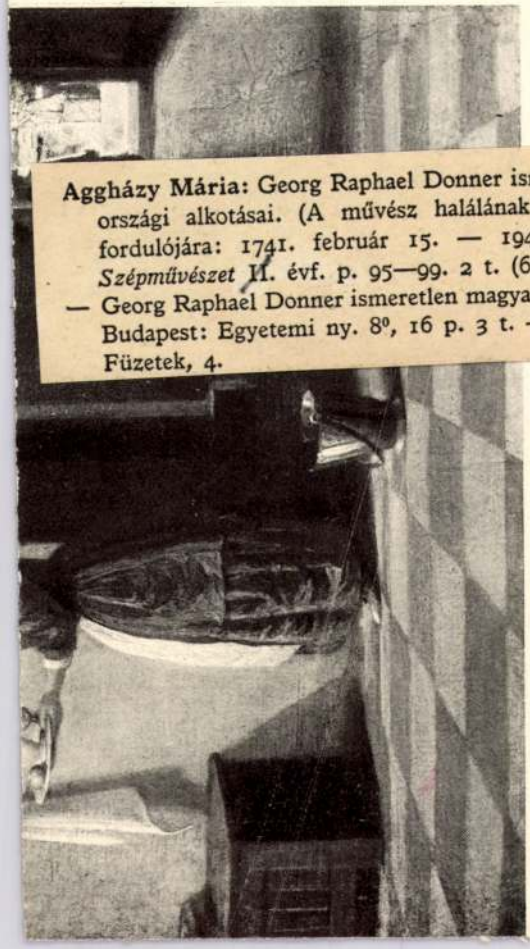

Aggházy Mária: Georg Raphael Donner ismeretlen magyarországi alkotásai. (A művész halálának kétszázadik évfordulójára: 1741. február 15. — 1941. február 15.) *Szépművészet* II. évf. p. 95—99. 2 t. (6 kép.)

— Georg Raphael Donner ismeretlen magyarországi alkotásai. Budapest: Egyetemi ny. 8°, 16 p. 3 t. — Szépművészet-Füzetek, 4.

1941

284.

dupl

XII.

Donner Rafael

l. –

Magy. Mincmlékei

III. 297 l

átvive

Rheinländer beschäftigen und demnächst veröffentlicht werden sollen. Auch aus ihnen ersieht man, dass die Kaufleute von Köln und vom Rhein von dem Donauknie bei Gran und Waitzen in ziemlich gerader Richtung den Weg nach Gross-Wardein und von dort zu dem nordwestlichen Passe Siebenbürgens eingeschlagen haben. Die Mosaik-Arbeit einer solchen Untersuchung lässt die Verbindung und ihre Mitttelglieder deutlich erkennen, ebenso die Gruppe der Auswanderer, die das Deutschtum in jene Berge getragen haben." *H. M.*

ΚΡΥΠΤΑΔΙΑ Recueil de documents pour servir a l'étude des traditions populaires.

Unter diesem Titel giebt die Verlagsbuchhandlung Gebr. Henninger in Heilbronn eine Sammlung von Beiträgen zur Kunde über die Völker Europas heraus, und zwar meist in der Sprache des betreffenden Volkes. Die drei schon erschienenen Bände enthalten auch in deutscher Sprache Beiträge zur Kenntnis der norwegischen Märchen und Schwänke, der schwedischen Schwänke und des Aberglaubens aus Norland, Volksüberlieferungen aus Oesterreich. Der unter der Presse befindliche IV. Band verheisst „Vierzeilen aus den österreichischen Alpen."

[1]) Heft XIV (1888) S. 125 f.
[2]) Vgl. Korrespondenzblatt vom 15. Febr. 1888.

Verlag von **Franz Michaelis**, Druck von **Josef Drotleff** in Hermannstadt.

Donner Raphael

Nagy Barna: Sorozat plasztikája a Donner és Messerschmidt közötti időszakban.

8°, 24 k., 32 l., Komárom, 1936.

dupl

Donner Rafael

l. Ellenbogen Königin
Józef = Krönungs-
dom in Preßburg.

CSÓK ISTVÁN
MAGYAR-MANNHEIMER GUSZTÁV
ZÁDOR ISTVÁN

FESTŐMŰVÉSZEK ÉS

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN

SZOBRÁSZMŰVÉSZ

GYÜJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA

Donner Rafael

lásd

Pusztulás 99.

0

2155-909-13
Tört. Képcs.
Előszoba.

620. ~~Kép~~állvány. (Festő)

1 darab barnára páczolt puhafa kerekes képállvány csapágyban haladó keretes képtartóval, fölül csavaros biztositékkal, labain pedig harmas keresztfával.

Méretei: 237 cm. magas, 69 cm. széles.

Becsértéke.....48 K

Donner Rafael

pozsonyi Bent Márton
szobrát a csehek
megrongálták.

Olaymag Emil

234. l.
235. l.

elnök

Donner Rafael

Wod

Olaylacamp

20.1.

Θ

Donner Rafael

l.

Olaj II

234. l.

Ø

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
628 1943
1943 IX. 20.

t.

199-
514.,
té-
ából
án.

A m.kir.vallás- és közoktatásügyi minis
keb.számvevőség VII. osztályához intéze

Utasitom a Számve
számla terhére azonnal uta
1./ dr. Lux Kálmá
lakon végzett munkálatok m
vissza történt hivatalos k
ségeiről és napidijairól k
nyesitett utiszámlája kieg
gőt és a királyfai kastély

Donner Rafael

l.

Hekler Ung

111 l.

ádivoe

hozzák magukkal.

Kelt Budapest, 190 6 évi

April hó 16 napján.

A kir. járásbíróság.

kir. járásbíró.

és keresetre. (1893: XVIII. t.-cz. 18. és 19. §§.)

Donner Rafael György

duplum

wód
?

Éber László: Aus
der Werkstätte
Georg Raphael
Donners.
Különlenyomat.
nincs feltüntetve
hol jelent meg

S2 - S2

megvan
magaral

T. 1973.

ia.

kalap egyenes karimával, magyarka
makalap, testhez simulo magyarka;
lap és magas ruha övvel; a negyediké
ő és sima szoknya; az ötödiké pedig
tással és fodros szoknya. A háttér-
Felirata:

EKÖLTÖZETEK
Lapja 4ik számához 1863.

id, Pest 1863.

30 cm.

Donner Rafael

lásd

Éber Lintó:

Donner pozsonyi
mühelyéből.

Magyarosi Nincsiléki

III. k. 185 és kv. l.
képekkel

Dupl

Donner Rafael

Éber Lanló:

Donner pozsonyi
műhelyéből

Forster Gy: Magyar-
ország műemlékei
III. k. Bp. 1913. 185-
192. l.
Képekkel.

Sz-Sz

. uti előleg és a Hruszka Józef
előleg elszámolása.

nok rajzokért		12·58
. "		30·62
körek kiásásáért	hetiegyzek	45·60
" "	"	51·60.
evre		13·56
k kiásásáért	hetiegyzek	99·54.
"	"	90·68.
"	"	84·16.
"	"	122·90.
"	"	86·20.
s munkáért (lądák készítése)		14·40.
körek rajasztásáért		28·34.
vi tiszteletdija		80·—
t kötetes műveért		60.—
atokért		3·72
vi tiszteletdija		80·—

Donner Rafael

Éber László
Donner Possonyi
mühelyéből.
Magyarország
Ummenlérei.
III. k. 1913

Sz-Sz

u. a: Aus der Werkstätte Georg Raphael Donners. Monatshefte für Kunstwissenschaft. 1914.

Méltoságos
Országos A

Van szerencsém je
évben a Nagyméltó
tási ministérium t
bocska földet örök
meg vásároltam,
február hó 28án
méltoságú mkvi va
térium letéti napl
alatt elhelyertetett
rödésem azért n
föld a tagositás al
közönségre lett be

Donner Rafael

A pozsonyi Szent Márton. Irta D. S. Budapesti Hirlap, szept. 6.

1911.

(Művészet 1911. 356. l.)

2155-909-30
Tört. Képcs.

879. Keretek.

3 darab természetes szinű tölgyfakeret belül aranyozott keskeny léczczel.

Méretei 96.5:69 ~~cm.~~ a belső világitásnak, és a teljes nagyságnak 104.5:76.5 cm.

Becsértéke per 16 K.....48 K

Donner, Rafael Georg

† 1906

Rafael Georg Donner. Írta Meller Simon, Szerda nov. 11.

Ein Rafael-Donner-Denkmal. Írta H., Pester Lloyd nov. 1.

(átírva)

(Művészet 1907. 71. l.)

S1-S2

Donner Rafael

źród

Nagy Barna: Pozsony plasztikája a Donner és Messerschmidt közötti időszakban. c. könyvének ismertetése: Forum (magyar rész) 1936. 35. l.

átírva

Budapest, V.,
Rothermere-utca 12. III. 2.

T. EUROPA RT.

Az Önök terjesztésében lévő kiadványokból részemre az alanti példányszámot kérem küldeni:

Collisban vagy
Postán *(nem kívánt rész törlendő!)*

Magyar Nemzet		Film, Szinház, Irodalom	Független Magyaror.	Képes Sport	Rejtv. Ujság	Sztár			
köznap	vasárnap								
–	–	5	2	–	–	–			

Kelt Jószkarajenő 1942 II/9.

Somodi József
aláírás.

Donner Georg Rafael

irod

Nagy Barna: Pozsony plasztikája a Donner és Messerschmidt közötti időszakban.

Komarom, 1936.

Kepekkel

Dupl

=

publié et diffusé largement à
manifeste pour invoquer la plu
le conflit italo-éthiopien. En

"Depuis quelques sem
cise. Pour assouvir leur haine
fendre la Société des Nations,
liés, unis au sein du Front Po
une guerre contre l'Italie. Le
Le but inavoué? Restaurer en I
Le résultat assuré? Des millio
c'est la guerre; les faux paci
préparent. Nous ne voulons pas
ce a tout fait pour arbitrer le
neutre. Les antifascistes peuve
tre en Abyssinie pour le Roi de
marchands de pétrole, ou des fa

Donner Raphael

Prigler Andor

Georg Raphael Donner élete és
művészete

Budapest, 1933. Bisztray
Farkas Ferenc Kiadása.
Nagy 8-r., 14 l., 144 képpel.
Egész vászonkötés.

dupl

I. 1. p. h.

3.– P.

Donner Rafael

l.

Ormós Zsigmond

Utarási emlékek -

II. k. Pest 1860.

173. l.

átírva

Domenico Maria Durante: *Mele....!*

Donner Rafael

Donner Rafael magyarországi művei. Írta Petrik Albert, Építőipar, máj. 5.

1912

(Művészet 1912. 208. l.)

Sz-Sz

Donnerd. Győz.

Legszebb lovasszobrunk. (A pozsonyi Szent Márton.)
Irta Prém József. Pesti Hirlap ápr. 26.

1908.

Sz. Sz.

774.

I

366.

774. Pedro de Moya.

Sz. Granadában 1610-ben. † ugyanott 1666-ban.

A művész képe.

Derékig látható, áll és szembe néz, de kissé balra fordul. Jobb kezében, a melylyel az asztalra támaszkodik, krétaszorítót tart. Középütt elválasztott hosszú fekete haja vállaira omlik, szemöldöke s szeme barna, arcza beretvált, ingének gallérja széles, kabátja és köpenye fekete. Előtte festő-állvány van Jákob álmának vázlatával.

Vászon, méretei 82·5 : 69 cm. — Mündler: XIV. 40.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok:

a) Az Esterházy-Képtárban. 1835: VIII. 13. *P. de Moya:* Sein eigenes Bildniss. — 1844: VIII. 22. *P. Moya:* Sein eigenes Bildniss. — 1865, 1866, 1867, 1869: XIV. 40. *P. Moya:* Saját képmása.

b) Az Orsz. Képtárban. 1871: XIV. 40. *P. Moya:* Saját

Donner G. R.

1659 **Donner, G. R.** — Schlager, J. E., Georg Rafael Donner. E. Beitrag zur österreich. Kunstgeschichte. M. s. Bild. Facsimile u. 14 Orig.-Beilagen. Wien 1853. 2.—

51-52

AZ EGYKORI BENCÉS APÁTSÁ

Donner Rafael

clásd

Szántó Károly:

A pozsonyi

nékescsphár

Pozsony, 1907

18, 20. l.

S1-S2

18

Donner Rafael

Takáts Sándor =

Donner szobrászról és a süttöi márványról.

Arch. Ert. 1902.

412-414. l.

S1-S2

nyának és a transzformátorház melletti
megvédésével, illetve az önműködő habo
csolatos munkálatokat.

Az 5.alrovat alatt számolt
kezelésével, illetőleg az elhanyagolt e
rű művelésével kapcsolatos kiadásokat.
eredményéről az 5.alrovat indokolásába

A Termelés

Év	Szállitott viz	Termelési költség
1935.	69.891.943 m³	3,893.552.41
1936.	70.182.913 "	3,699.021.05
1937.	71.209.699 "	3,901.917.04
1938.	73.355.720 "	4,285.706.34
1939.	77.495.860 "	3,894.775.85

Alkotják:
+/ 1. A 2.rovat költségei /:levonva a
2. hozzáadva az épitmények és gépb
/:egyéb berendezése elhanyagol
mények teljes értékü beállitá
++/ Ebben több év selejtezésének leir

Donner Georg Rafael

+ 1741.

rod
2

Tietze-Conrat, E.:
Georg Raphael Donners Verhältnis zur italienischen Kunst. Kunstgeschichtliches Jahrbuch der k. k. Zentral-Kommission
(a cím nem teljes.)
Wien 1907.

Sz. Sz.

Donner

Donner szobrászról és a süttői márványról. Irta Takáts Sándor. Archaeologiai Értesitő, 1902 dec. 15.

(Művészet 1903. 73. l.)

52-52

Im Besitze Ihres Prospektes, bitte ich um Lieferung von:

An mir unbekannte Firmen liefere ich nur gegen Nachnahme, sofern nicht gleichzeitig mit der Bestellung genügende Referenzen aufgegeben werden.

Senden Sie gefl. umgehend kostenl.:*)
Bauformularheft „Nur für Baumeister“,
Prospekt über „Hansa“ Lichtpausapparat. Prospekt über elektrische Kopierlampen, elektrische Lichtpausapparate, Lichtpausmaschinen.
Muster von:*)
Transparenten Detailzeichenpapieren, Naturpauspapieren, Zeichenpapieren, Ölpauspapieren u. Lichtpauspapieren.

Ort und Datum: .....

.....

Straße: .....

Name: .....

.....

Stand: .....

(Firmenstempel)

*) Das Gewünschte bitte zu unterstreichen.

POSTKARTE

50228

Firma

E. HECKENDORFF

Technischer Zeichenbedarf / Feldmeßgeräte
Buch- und Kunstdruckerei / Gegründet 1873

BERLIN SO 36

Reichenberger Str. 35a

F 28

Donner Rafael

pozsonyi Szent Márton
lovas szobor

vrod
2

Velics 1894 (L.)
65. l.

Az oprári művészeter
Tanulmány ojásáról
1894

dupl

Donner Rafael

l.

Magyarország mivelnéke

I. 163. l.

átírve

FENYVESÁRUHÁZ

Donner Rafael

wod
?

A: Ar

Kampionjabbm. Hobr.

leg. a
trepm. hojne.
1940

485 – ~~486~~,
487. l.
kipeckel.

Dupl

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Donner Rafael

Nod

Kabdebó Gyula:

A pozsonyi vékesegyház.

Magyar Építőművészet

1910. 5. szám.

Sz-Sz

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Donner, Georg Rafael

Röd

Gerevich Tibor – Genthon István: A magyar történelem képeskönyve. Budapest, cop. 35. 172. l.

dupl

Kath. F. 4. Balázs pk.
Prot. F. 4. Balázs

Iz

HÉTFŐ

4

Kath. Korz András pk.
Prot. Ráhel

Izr.

KEDD

5

Kath. Ágota sz. vt.
Prot. Ágota

SZERDA

6

Kath. Dor. sz. vt.
Prot. Dorottya

CSÜTÖRT.

7

Kath. Romuald ap.
Prot. Tódor

Izr

PÉNTEK

8

Kath. Máth. sz. Ján.
Prot. Aranka

SZOMBAT

9

Donner Rafael

und

Franz A.: Raphael Donners Elemosynarinuskapelle in Pressburg. Kunst und Kunsthandwerk. 1917

dupl

HELYSÉG

KASSA.

VÁRMEGYE

SZAKCSOPORT

Ötv

KOR

XV.s

ŐRZÉSI HELYISÉG

Dóm.

TULAJDONOS

MÉRET

m: 2
átm: 1

TÁRGY

Kehely.

LEIRÁS (ANYAG, ALAK, MEGMUNKÁLÁS, DISZITÉS, FELIRAT, JELZÉS) :

Sodronyzománcos. Ezüst, ar
pel, szűz Mária, szt. Borb
hodusa szobrocskái: Secc
Dorottya. Kupkája 6 mezőre
rozott lemezek akanthus és
Talpán vésett írás: SECC.

FÉNYKÉP, RAJZ

Donner Rafael

Vrod

Dr Franz A. R.: Donner's Elemosynarius-kapelle. Kunst und Kunstbauwerk

XX. évf - 1917

dupl

Donner Rafael

cód

Führer durch Pressburg und seine Umgebungen. Pressburg 1873. Fi. l.

ätirve

Fig. 31. Evangeliario di Nyitra. Nel tesoro della Basilica di Esztergom. (Sec. XIV.)

Donner Rafael

wód

z

Ellenbogen (Könyöki) T.

Zur Erinnerung an die feierliche Consecration des neu errichteten Hochaltars im restaurierten Sanctuarium des Krönungs-Domes in Pressburg.

24. l. – 32. l. h.o. 1867

dupl

OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század

Ábrahám és az angyalok

Izsák és Rebeka

Fa, olaj, egyenkint 45×60 cm.
Maszlaghy II., 164 és 165. szám.

OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század

Magdolna

Fa, olaj, 18×13 cm.

Szent Jeromos

Fa, olaj, 18×13 cm.

OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század

Jézus meggyógyítja a beteg asszonyt

Jézus az írástudók közt

Fa, olaj, egyenkint 26×32 cm.
Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 116. l.

OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század

Kronos

Réz, olaj, 30×22 cm.

OSZTRÁK FESTŐ, XVIII. század

Mária Terézia

Vászon, olaj, 90×74 cm.
Maszlaghy II., 473. szám.

Lotharingiai Ferenc

Vászon, olaj, 90×74 cm.
Maszlaghy II., 474. szám.

Donner Rafael

Nagy Barna: Pozsony
plasztikája a Don-
ner és Messerschmidt
közötti időszakban.
8-r, 24 lap, 32 l.
Komárom, 1936

Gent (1634)

dupl

A m.kir.vallás és köz

19582 sz.a.kelt s a IX.ker.álla

mása:

Utasi tom az állampé

zottságának szakkönyvtára részér

musée de sculpture comparée cimü

déro" cimü pótkötete vételára fej

ronát az emlitett bizottság eln

molás kötelezettsége mellett, fi

adáskép számoljon el.-

Elek A:

A főváros Fichy-Muzeuma

MM. 1925

194. l.

dupl

államsegély terhére könyvvásárlás Szolga: *Popovits Illés.* (Díjazása 960 K fize-

érem.

Az elmult évben is, mint az előző években, 50 K-ért kibérelték a torontálvármegyei Perjámos község határában fekvő ú. n. «Schantz-Hügel»-t s az ottani ásatás vezetésével dr. Roska Márton kolozsvári egyetemi magántanárt bizták meg, ki már 3 előző éven át oly sikeresen kutatta ez őstelepet, hogy abban a reményben voltak, hogy 1914-ben be fogja fejezhetni annak felásatását. Evégett dr. Roska Mártonnak 600 K-t bocsátott rendelkezésére; egy olyan összeget, aminőt a régészetre állami segélyképen reméltek nyerni. Dr. Roska Márton a kiütött háború miatt az ásatást meg nem kezdhette, a neki megküldött összegből az eddig feltalált jellegzetesebb darabokat rajzoltatta, fényképeztette, a megmaradt részről pedig csak ezután fog elszámolni. A legutóbb végzett ásatások eredményei is nála vannak még tudományos feldolgozás czéljából.

Az 1914. év folyamán bontották le Temesváron az ú. n. szemináriumi templomot, hogy annak helyére modern épületet és új

szaporodott; ez egy nemzeti kokárd

A *szépművészeti gyüjtemény* is csa
gyarapodott, de ez a gyarapodás
dagnak mondható a múzeum körül
zött, mert mind a 14 db helyi,
legnagyobb részben régibb helyi fe
nek a munkája. Igy pl. szerezte
Anselm (1765—1806) temesvári fe
től eredő 3 képet, Daniel Konstan
1873) műveiből 4 olajfestményt, Fi
tól (az 1840—50-es évekből) egy
ményű arczképet, Petrovics Szávát
niatűr arczképet, Alexandrovits L
egy szerb női arczképet, Komlóssy
től egy női olajfestményű és egy
festésű arczképet, Vízkelety Imrétől
festésű tájképet. Mindezekért öss
K-t adtak ki.

A régibb temesvári festőművész
évre mindjobban képviselve leszn
zeumban; így Wagner Anselm, D
stantin, Fialla Antal, Komlóssy Fe
már 10—14 dbbal szerepelnek egyes
vészetük nemcsak arczképfestészetb

Donner Rafael

Donner Rafael szobrászati alkotásai hazánkban. Irta Miskovszky Ernő. Vasárnapi Ujság júl. 5.

1908.

(Művészet 1908. 279. l.)

52-52

752.

I

353.

752. Pieter Pauwels Rubens.

Sz. Siegenben 1577-ben. † Antwerpenben 1640-ben.

Meleager és Atalanta.

Az előtérben balról ül Atalanta, ki jobbra fordult és mosolyogva fogadja el Meleagrostól azon vadkan bőrét és fejét, melyet a kalydoni vadászaton ő sebzett meg először. A szőke hajú Atalanta inge és piros kendője bal válláról lecsúszott; a balra fordult Meleagros testét pedig a kék lepel csak részben fedi s baljával kutyáját szorítja magához. A háttérben egy férfi kürtöt fúj és kissé odább a bosszút álló Althaea alakja tünik fel haragos szemekkel és dult hajazattal.

Vászon, méretei 123 : 105 cm. — Mündler: VI. 1.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok:

a) Az Esterházy-Képtárban. 1835: III. 59. *J. Jordaens:* Meleager und Atalante. — 1844: III. 56. *J. Jordaens:* Meleager und Atalante. — 1865, 1866, 1867, 1869: VI. 1. *J. Jordaens:*

Donner György Rafael, osztrák szobrász; szül. 1693 máj. 24-én Esslingenben (Alsó-Ausztria), megh. 1741 febr. 15-én Bécsben. Gyermekkorában Bécsben egy aranyművesnél tanult, aki látván a szobrászat iránt való hajlamait, Giovanni Giulianihoz, az olasz származású bécsi szobrászhoz adta inasnak. Azonban nem sokáig volt Giuliani műhelyében, s ma még bizonytalan, kinél fejlesztette tovább ismereteit. Minthogy művein az olasz befolyás kétségtelenül kimutatható, egyes életírói azt hiszik, hogy Olaszországban is végzett tanulmányokat. Igen fiatalon, 1715 aug. 6-án nősült s azután nagy szegénységben Bécsben élt. Megunva a sok nélkülözést, elhagyta az osztrák fővárost, Klosterneuburgba ment, ahol ekkor készítette a temető kapuja fölé Krisztus siratását ábrázoló szoborcsoportját s alighanem ez időből való az ottani kolostor múzeumában levő Mercur-szobor is. Innen Salzburgba vette útját, hol 1725-ben már a Mirabell kastély számára dolgozott. A következő év tavaszán a salzburgi érsek pártfogása révén a salzburgi pénzverdénél mint bélyegmetsző nyert alkalmazást, azonban itt sem lévén maradása, 1727-ben már el is hagyta az érseki várost s Linzben keresett munkát. Viszontagságos élete akkor fordult jobbra, mikor Esterházy Imre gróf herczegprimás figyelmessé lévén kiváló képességeire, 1728-ban Pozsonyba hívta s udvari építőmesterévé nevezte ki. Ettől kezdve hírben, tekintélyben egyaránt gyorsan emelkedett s egymásután alkotta meg a XVIII. század legjelesebb szobrait. Hatalmas alkotó képessége a biztos anyagi alapra támaszkodva Pozsonyban bontakozott ki teljesen, s itt, magyar földön, egy magyar bíboros főpap áldozatkészségéből jöttek létre a barokk szobrászat elsőrangú remekei.

A művész életének e legjelentékenyebb szakáról egykorú írott adat alig maradt fenn, de hogy rendkívül nagy tevékenységet fejtett ki, azt a műhelyéből kikerült számos alkotás bizonyítja. Pozsonyban legelőbb alighanem a székesegyházhoz épített Alamizsnás szent János kápolna, Esterházy herczegprimás sírkápolnájának szobrászati díszítésére kapott megbízást, amit oly nagy lelkiismeretességgel hajtott végre, hogy még a stallumok faragványait is maga tervezte. Az ő műve a kápolna szobrokkal és dombormüvekkel gazdagon díszített oltára s a herczegprimás márványból faragott, Esterházy Imre grófot gazdag tagozású imazsámolyon térdelő helyzetben imába merülve feltüntető szobra, mely kiválóbb alkotásainak egyike. Valószínűleg az ő tervei alapján készült a kápolnát díszítő két bronzkandelaber is. A kápolna falai vörös márványnyal vannak burkolva, s bizonyos, hogy e munka végrehajtása előtt megfelelő anyag hiánya bírta rá, hogy az esztergomi hegyekben márvány

1

Brenner

becsi udvari arangmüvesnél,

majd Giovanni Giuliani

olasz származásu becsi szobrász-

volt a mestere ~~[illegible]~~. 1704-ből két

évig a heiligenkreutzi cisz-

tecita kolostorban tamtgatták

Becsben, Klosterneuburgban,

~~Salzburgban~~ szobrászkodott.

(sanyaru viszonyok közöt) 1726.

a salzburgi pénzverdében

bélyegmetszőként. Pályája

akkor ~~kezdett~~ polgázott magasba ivel-

ni, amikor Eszterházy Imre

hercegprimás, Pozsonyba hiv-

ta és 1728. udvari ban + épitőmesterévé

nevezte ki. D. első nagy

pozsonyi müve ~~volt~~ a ko-

ronázó domhoz épitett

Alamuzsnás Szt. János,

~~kápolnajanaz~~ a primás sir szobrászi di-

sze volt. Az oltárt és a ká-

polna (tehérmárvambol bejárataz düzitő anazatok)

1 Müveszi fejlődésére a Becsben látott antikk szobrok s a Napkirály korának francia szobrászi volt (akiktől az domöntett is eltanulta. mar hatásat)

készültek, az oltárpredella domborművei és az oltárarstal díszítőrészletei bronzból. A kajolna főkessége E szterházy pamás szobra. ( )

A mester egyik főművel a pozsonyi dóm hatalmas főoltára volt, melyet Szt Márton olomszobra díszített. A szentet lóvon ülve m. díszruhában ábrázolta, amint az előtte heverő mezstelen koldus számára szentéjének felét levágja. E szoborcsoportot két oldalról két imádó, olomból öntött életnagyságia angyal egészítette ki. ‡ Mikor a székesegyházat a XIX.-ban restaurálták a templom egész belső barok fölszerelését eltávolitották.

‡ A fő-oltár 1735 szerszerkés (?) a purizmus elvei szerint

+ megértő és áldozatkén
mecenásra akadt, aki

♀ Ekkor nyílt alkalma
arra, hogy ~~Olasor-~~
~~szágba utaznék~~
1729 őszen utra kelhetett
Olaszországba.

1725. Salzburgban az
ottani érsek Miabell-Eas-
tély annak lépcsőházát
díszítette nobrokkal ~~s~~
s a fülkébe állított
Páris márvány alakjá-
val.

Légrády.

Bartóminta

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
456/1923.

3/

A főoltárt is szétbontották s
fölsoport kivételével ~~egyet~~ minden
részét arúba bocsátrottak. Az
oltárön volt két angyal ekkor
jutott a M. Nemz. Muzeum birto-
kába. (<>). T A szobrot a cseh
legionariusok 1919. megron-
gáltak. T 1736. D. készítette
a Pozsony melletti mészavol-
ayi pálos kolostor főoltárának
szobrait. A belső barok felszé-
velést a templom restaurá-
lásakor innen is eltávolitottak
s igy kerültek az oltárt díszítő
Remete Szt Pál és Remete Szt.
Antal szobrán a templom előtti
terre.

Rivalo [illegible]

1923 x. 9.

Dr Lechner [illegible]

3a

T ~~1739~~ Eszterházy közbenjárására kapott 1734. megbízást arra, hogy a Breitenfurt = kastély részére a Károly császárt (III. Károly m. király), lebegő géniusszal ábrázoló márvány szobrot elkészítse. (A szobor jelenleg a bécsi barok múzeumban van.)

1737. szintén Pozsonyban mintára a bécsi Neuer Markt ~~kutjainak~~ hires kutját az olomba öntés azonban utóbb Bécsben történt. (((2)))

1739 [/]

Ez ín végén Bécsbe költözött ahol 1741 mint királyi kamara szobrász szerepelt. Bécsben mintázta az Andromeda kut relietjét a bécsi varosháza szamara, majd a gurki dóm Szt Kerent oltárának Krisztus

T de jelentőzenny megbízásokat nem kapott

Dr LECHNER JENŐ
ÉPITÉSZ, MŰEGYETEMI M. TANÁR

Nagyteleinthi Bizottság.

J. hó 27. kelt 356 sz. ub. átiratára válaszolva készséggel tudatom, hogy megtisztelő felhivását köszönettel veszem és az előadás megtartását vállalom.

[illegible]

E kinevertę építési igazgató/ává és udvari szobrászá-
ná

A Kapolna
Pefejezése
1932

1738

csak egy kőre leírás őrizte meg annak a diadalkapunak emlékét, melyet 1738-ban Esterházy aranyműcje alkalmával Antonio Galli Bibiena és D emelték

a posszonyi dom előtt

HA

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
393/
1923

Kisbán E. i A. m. Pálosrend
tört. II. K. Bp. 1940.

---

36 a Pozsony melletti mária-
völgyi pálos kolostor ~~[illegible]~~
főoltárának szobrai D. tól
1736-ból. Ramete Szt Pál, Ráme-
te Szt Antal szobrai val.

[1739. készítette Pálffy János
hadvezér márvány kép-
mását, mely a királyfalvai
Pálffy-kastély kapolnájá-
nak falpillérein van elhelyez-
ve.]

...tetben foglalt módon, a folyó
... méltóztassék.

Kiváló tisztelettel

...május 15-én

Nagrandlikaly
a Molk. műveratője

...ipte:

[illegible]
[illegible]

4) Siratását ábrázoló kompozi-
ciójár mintárta és öntette dom-
ba. Magy szegenysigben halt
meg, özvegye kölcsönpenzen
temette el. Jeltelenül ma-
radt sírjának nyomavanek.

DONNER, 1. *Georg Raphael*, osztrák szobrász, * Esslingen 1693, † 1741. Heiligenkreuzból, Giuliani Giov. műhelyéből a bécsi akadémiába került s 1727-ig Klosterneuburg, Gurk és Salzburg főpapjai számára dolgozott. 1727—39-ig Pozsonyban Eszterházy Imre hercegprímás foglalkoztatja. Itt készülnek főművei: a dómnak a XIX. sz.-ban lebontott főoltára Szt. Márton lovasalakjával (ma a templom belsejében felállítva, 1919. a cseh legionáriusok megcsonkították) s két imádkozó angyal ólomszobrával (Budapest, Nemz. Múz.). A dómban még Alamizsnás Szt. János kápolnáját díszíti, ennek pompás két bronzkandeláberjét mintázza és a hercegprímás sírja fölé ennek térdelő szobrát faragja fehér márványból. Pozsonyban készült VI. Károly emlékszobra (Bécs, Belvedere-palota) s a bécsi Neuer Markt híres díszkútja, amelynek ólomalakjait újabban bronzba öntötték át. Műhelyéből kikerült oltárok, szobrok láthatók Pozsony templomaiban, palotáiban, a trencséni plébtemplom Illésházy-kápolnájában, a győri székesegyházban, s a zágrábi Szt. Katalin-templomban. Apróbb műveit Bécs múzeumai őrzik, ahol utolsó nagy alkotása, a régi városháza Andromeda-kútja is készült. D. Bernini után a barokkszobrászat legkiválóbb mestere. Olasz hatást mutat, de emellett erős önállósága s felfogása mindig plasztikus. — Irodalom: *Ilg* (Wien, 1843), *Mayr* (Wien és Leipzig, 1843).

1413.

Adriaan van de Venne:

Sz. Delftben 1589-ben. + Haaga

„A mi minden

A tol

~~egy~~ turbános fe

melve tartja, r

~~Körül~~ egy ile férfi

a földről szedeg

és kissé idább egy

neki is jusson

Közt meg egy asszony

darabot. nézi A ha

alól jobbra ~~egy~~ a

behaeget."

~~Olajfes~~

~~Ara~~

~~//~~

L hullat.

289/95 : I.

6)

magyar ~~Monografiájat~~ ~~m.~~ mintösteneiz. Pigler Andors írta meg legkimeri többen kritikas életrajzát.

TELEFON: 25—43. ALAPITTATOTT 1871.

RIGLER JÓZSEF EDE

PAPIRNEMŰGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VI., RÓZSA-UTCA 55. SZ.

T.

Müemlékek Országos Bizottsága

Budapest

székesegyházban. *Délmagyarországi Közlöny.* 1913 decz. 25. — *Takáts Sándor:* Donner szobrászról és a süttői márványról. *Arch. Ért.* 1902. 412—414. l. — *Tarczai György:* Régi magyar művészek és mesteremberek. Budapest, 1901. 9. l. — *Tietze—Conrat, E.:* Unbekannte Werke von G. R. Donner. *Jahrbuch* der k. k. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. N. F. III. 2. Wien, 1905. 195—266. h. — *U. az:* Georg Raphael Donners Verhältnis zur italienischen Kunst. *Kunstgeschichtliches Jahrbuch* der k. k. Zentral-Kommission. Wien, 1907. I. 69—114. l. — *Thieme—Becker:* Allg. Lexikon der bildenden Künstler. Leipzig, 1913. IX. 449. l. (Külföldi irodalom.) — *Tudományos Gyűjtemény.* 1828. IV. 39. l. — *Vasárnapi Ujság.* 1859. 423. l. — 1898. 505. l. — 1905. 565. l. — *Vjesnik.* IX. 1906—7. 241—244. l. — *Wurzbach:* Biographisches Lexikon. Wien, 1858. III. k. 366—369. l. és 1872. XXIV. k. 392. l. — *Zombory:* Pozsony. *Vas. Ujs.* 1862. 281. l. — Arczképét Troger Pál festménye után többször rézre metszették Schmutzer, Blaschke stb.

II. 300. l. — *D. S.:* A pozsonyi Szent Márton. *Budapesti Hírlap.* 1911 szept. 6. — *Divald Kornél:* A pozsonyi szoborválság. *Magyar Iparművészet.* 1899. 110—112. l. (képekkel). — *U. az:* Művészettörténeti korrajzok. Budapest, 1901. II. 208. l. — *Egyházművészeti Lap.* 1881. 310. l. — *Éber László:* Az Illésházyak sírkápolnája Trencsénben. *Művészet.* 1911. 256—260. l. (képekkel). — *U. az:* Donner pozsonyi műhelyéből. *Magyarország Műemlékei.* Budapest, 1913. III. k. 185—192. l. (képekkel). — *Győri Hírlap.* 1912 máj. 8. (Donner Rafael győri művei.) — *Henszlmann Imre:* Magyarország csúcsíves stylű műemlékei. Budapest, 1880. 121, 144. l. — *U. az:* Honi műemlékeink hivatalos osztályozása. *Arch. Ért.* 1885. XXVII. l. — *Hevesi, Ludwig:* Österreischische Kunst des XIX. Jahrhunderts. Leipzig, 1903. 6. l. — *Ilg, Albert:* Georg Raphael Donner. Gedenkschrift zum 200. Jahrestage der Geburt des grossen Österreichischen Bildhauers 24. Mai 1693. — 24. Mai 1893. Wien, 1893. Nagy 8.-r. (Arczképpel és képekkel.) — *U. az:* Kunstgeschichtliche Charakterbilder aus Österreich-Ungarn. Wien, 1893. 295—297. l. — *Kabdebo Gyula:* A pozsonyi székesegyház. *Magyar Építőművészet.* 1910 4—5. sz. — *Magyar Nemzeti Múzeum multja és jelene.* Budapest, 1902. 145. l. — *Mayer, A.:* Georg Raphael Donner. Wien—Leipzig, 1907. — *Meller Simon dr.:* Raphael Georg Donner (1693—1741). *Szerda.* 1906. 351. l. — *Mihalik József:* Magyarország vidéki műkincsei. *Magyar Műkincsek.* Budapest, 1901. III. 34. l. — *Műcsarnok.* 1899. 211. l. — *Művészet.* 1906. 385. l. — 1907. 383. l. — *Myskovszky Ernő:* Donner Rafael szobrászati alkotásai hazánkban. *Vas. Ujs.* 1908. 25. sz. (képekkel). — *Nagler, G. K.:* Neues allg. Künstler-Lexicon. München, 1836. III. 447. l. — *Novák Dániel:* Hajdan-, közép-, s újabb kori hiresb képirók, szobrászok, s rézmetszők életrajza. Buda, 1835. 141. l. — *Ormós Zsigmond:* Adatok a művészet történetéhez. Pest, 1859. 281—282. l. — *Osztrák-magyar monarchia írásban és képben.* Magyarország IV-ik kötete. Budapest, 1896. 164. l. — *Pallas Lexikon.* V. 450. l. — *Pasteiner Gyula:* Esterháza kastély. *Művészi Ipar.* 1894. 150. l. — *Pester Lloyd.* 1906 nov. 1. (Ein Rafael Donner Denkmal.) — *Petrik Albert:* Donner Rafael magyarországi művei. *Építő Ipar.* 1912 máj. 5. — *Prém József:* Donner Rafael Pozsonyban. *Fővárosi Lapok.* 1893. 147. sz. — *U. az:* Legszebb lovas szobrunk. *Hazánk.* 1904. 86. sz. — *U. az:* Egy pusztuló műremek. *Budapesti Hírlap.* 1901. 195. sz. — *U. az:* Legszebb lovas szobrunk. *Pesti Hírlap.* 1908. 102. sz. — *Ráth György:* Az iparművészet könyve. Budapest, 1902. I. 300. l. — *Rupp Jakab:* Magyarország helyrajzi tört. I. k. I. fele. Pest, 1870. 60. l. — *Schlager, J. E.:* Georg Rafael Donner. Ein Beitrag zur österreichischen Kunstgeschichte. Wien, 1853. — *F. Szántó Károly dr.:* A pozsonyi székesegyház. Pozsony, 1907. 18, 20. l. — *Szelényi Oszkár dr.:* A Pozsonyi Képzőművészeti Egyesület huszonöt éves multja. Pozsony, 1911. 5. l. — *Szentkláray Jenő dr.:* Barokk és rokokó a temesvári kath.

Donner György Rafael

Donner Georg Rafael

pozsonyi szent Márton
lovasszobrát 1919-ben a cseh
legionáriusok megcson-
kisottak

Magyarság. 1934.
szept. 8.

Jeruzsálem

né, Kun Anna

ván siremléke. Régiségtár.

és a mely barokkeretbe van foglalva.

a felhők közül előtörő nap sugarait
olcz-és Tárkányi István, egy fiával tér-
eiket; jobbról pedig a gyászoló özvegy:
ádkozik. A háttér hegyes vidék, várossal.
emléktábláján lévő tizenhárom sor feli-
Erectum est in honorem, memoriamque per-
e Kun de Nagy Rosalÿ relictae Viduae,
Barkoczy de Szala, de quo habet filios
ondam Dni Stephani Tárkányi de Nagy
ernum Generosum Dnum Stephanum Tár-
laetam resurrectionem, et vitam aeternam.
1646 die 5. Juny, sepulta die 8 July.

178

24-iki 35880 sz. leirat alapján 1893:

98 (33)

1907: III 20.

178

Donner Rafael

1 –

Török János magyar-
ország prímásai

Pest, 1859.

CSÓK ISTVÁN
MAGYAR-MANNHEIMER GUSZTÁV
ZÁDOR ISTVÁN

FESTŐMŰVÉSZEK ÉS

SZENTGYÖRGYI ISTVÁN

SZOBRÁSZMŰVÉSZ

GYÜJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA

Donner Georg Rafael

(1693-1741)

Az egyi érseki lyceum muzeumban két gipszreliefje: Mária szt. Jánossal és Magdolnával Krisztus sírjan és Krisztus Pilátus előtt

Szeger. 231.

Szemrecsényi M.: Eger és környékének régel. kalauza. 1925

Thirring-Vigáró: Régel. leki kalauzok. 4. f.

Smith, Sir Cecil W. 42

Donner György Rafael

ród

Pozsonyi műkiállítás. A Hummel-sobor alap javára rendezett pozsonyi műkiállítás tárgysorozata. (Pozsony 1883. 26. l.

tkárnak a Nagyméltóságu Minisztériumhoz

olán nevü leánya utáni családi pótlé-

Donner Rafael

Petujrégi

69 l.

Petrovics E

Ujakról és rézick-
ről. Müv. dolgozatok
1923

Donner R. Gy

szobrász.

Tietze-Conrat újabban visszavonta azon állitását, hogy a győri Szent István és Szent László-féle ólomreliefek Donner művei.

~~Tietze-Conrat: Österreichische Barockplastik. Wien, 1920. 142. l. (utána nézni)~~

Duplum

Pigpáp 3. l.

Donner monumentális szobormüvön először keres megoldást a magyar viselet plasztikai ábrázolásának kenyes problémájához (pozsonyi Szt Márton csoport).

Pigler A: A pápai pléb. templom és megszethézei. Bp. 1922

Sárospataki ref. egyház ötvösművei

III. 21.

— serlegei III. 21, 22
— ezüstpoharai III. 22, 23
— tányéra III. 23,
— keresztelő tála III. 23.

Donner Rafael

a győri székesegyház

Szent István és Szent László oltárain álló olom relief nem D. műve.

Tietze Conrat vinzavonta 1907-ben tett azon állítását, hogy ezek D. művei lennének. Pigler e művek mesterét Berger Jánosban, D. követőjében sejti

szód

Piggyori 9-10. l.

ler A i Q

tit Ignác Emplom és mennyezetképei. 1923.

Sándor, württembergi herceg orczk

III. 112.

Donner Rafael

wód M. képrönův.

Péter magnův V. 64. l.

mom. dvůr Verecké-Sol nagj-ig

V. k.

č. n. 67. l. Éppel

Donner Rafael

vrod.

k.: a m.)

Pekařstvo bráno ... 1908.

16, 17, 18. l.

Nejchel

Donner G. R.

Hebrain

Peráltag III/3

101. P.

Az ásítás a vásárhozásnak megfelelő eredményeket fog, mert kitűnt, hogy a templom szent Mártonkapolnája alatt számos folyok huzódnak, melyek ~~[illegible]~~ iránya és jellege magán hozva utal. Le

Donner Georg Rafael

l. Qm. mitv. tört. 1930

Péter II

54, 55. l. képpel
56, 57. l. 58, 59, képpel.

Donner Rafael

Nobrász

l. Pehm J:/86, 322. l.

Padányi Bérő Márton veszprémi püspök élete és kora.

Zalaegerszeg, 1934

Abbazia. Speranza-szálloda és pensió. Legszebb és legegészségesebb fekvésű. Nagy kert déli növényekkel. Minden szoba a tengerre nyilik. Tulajdonos: Klügl József.

*

Abbazia. Hotel Restaurant Dávid. Reichstrasse központján, polgári ház. Jó konyha és borok, pilseni hordósör. Tulajdonos a Stefánia-szálló volt konyhafőnöke.

*

Abbazia. Lokey József szálloda, pensió és kávéháza. Bécsi udvari sörpincze. Kitünő ellátás, figyelmes kiszolgálás.

*

Abbazia. Pensio Villa Schlosser. Pompás tengeri kilátás egész Fiuméig. Modern berendezés. Villanyvilágítás, vízvezeték a Monte-Maggioreról.

*

Abbazia. Hotel-Pensio Plesch. Első diätikus konyha Abbaziában. Modern kényelemmel a központban, tengeri kilátás, egész éven nyitva. Th. Plesch tulajd.

*

Abbazia. Pensio Wienerheim. Hotel International. Minden kényelemmel berendezve. Mérsékelt árak. Friedr. Klein tulajdonos.

*

Abbazia. Pensio Kuben. Elsőrangú családi ház a tengerpart mellett, elegáns szobák, árnyas kert, fürdők a házban, jó bécsi konyha. Pius Kuben tulajdonos.

*

Abbazia. Hotel Pensio Lakner Villa «Alloro». Előkelő családi pensio a központban. Uj kényelmes berendezés. Villanyvilágítás fürdők. Mérsékelt árak.

Cirkvenica. Tengeri szálló
Kitünő konyha és italok
szállodás.

Cirkvenica. Therapia na
jesen újonnan átalakítva
lodát Csilléry Sándor
bérbe és ajánljuk a mag
ezen kitünően vezetett s

Csorbató. Nagyszálloda.
zett elsőrangú szálloda.
dijak. **Téli** és **nyári** tart

Dona Döme és Társa, IV.,
és névjegyek. Papir, irod
tára. Poprádi papirgyár r

Dresden. Hotel Bellevue.
és az opera mellett,
terrasszal. Auto-garage.
kráczia találkozóhelye. I

Elsner Oszkár Budapest, I
legnagyobb csipkeárúház

BENOID-GÁ

PLL

1906 Nov. 1.

(H: Ein R.D.-Denkmal)

Telsöc 1940 Február 26

Alázattal kérnén Dohtor urat
Méltóztasson tudatni a Méltóságos
Tanácsos úrral a lovagterem kapu
kérsen van felvasalva a hejér
ért nagyon kérnem a kovács
vagyis vas munka kifizetéséher
kettőszáz pengőt méltóztasson
erímenre felküldeni mivel a
kovács naponta jön a pénzért és ér
azt igértem neki hogy amint a
munka kész van azonnal fizetve lesz
és sajnos az én anyagi helyzetem gyenge
különben ér ha tudnám kifizetném
ért ismételve álrattal kérném
Méltóztasson el intézni

az 580. sz. XIII. századi francia bibliát, az 584. sz. magyarországi missalét, Nagyszombati Mihály 585. sz. missaléját, az 593. sz. francia officiumot, a 604. sz. váradi pontificalét s a 606. sz. livre d'heures-t s a remek Corvinát. Ezekben különösképp csodálhatjuk a fantázia s a díszítőlelemény kimeríthetetlen gazdagságát a keret, betű és széldíszek folyondárainak elágazását, tekervényes kúszását s a vonalak összefonódásának, ölelkezésének bámulatos szövevényét, és a színezés üde frisseségét. A kis gyüjteményt néhány szép kötés s egészen a kódexek stílusát őrző, erősen illuminált és díszített ősnyomtatvány teszi teljessé. A győri Papnevelő könyvtárának remek 1498-i pergamenra nyomott missale strigoniense-je, Paep budai könyvárus signet-jével, kiváló darab itt; úgyszintén a nagy ritkaságszámba menő faducról nyomott, gyönyörű egykorú színezésű 1463-i biblia pauperum. A kiállítás élvezetét elősegíti a mintaszerű katalógus.

Szt. Katalin eljegyzése. Tempera fára festve. Francia, XV. sz.

Dr. Delmár Emil tulajdona

MŰGYÜJTŐ KÖNYVEI

Georg Raphael Donner

Irta: *Éber László*

A barokk szobrászat német nagy mesterei közül időrendben Donner az utolsó. A hamburgi eredetű Andreas Schlüter kevéssel Donner születése után fog hozzá legnagyobb művéhez, a »nagy választófejedelem« berlini lovasszobrához, amely a reprezentatív francia művészet befolyásának ékesszóló bizonysága és a bajor származású Balthasar Permoser hosszú életében is ugyanakkorára esnek a Szászország fővárosában töltött termékeny évek, amelyek legszebb gyümölcse a Zwinger túláradó gazdagságú, ünnepies derültségű plasztikai díszének javarésze. Schlüter patétikus művészete lényegében távol állt az osztrák mestertől, aki talán nem is nyert róla tudomást, míg Permoser nyájas géniusza annyira vonzotta, hogy 1715—20 körül a már agg mester és művei látogatására Drezdába utazott. Egyébként Permoser sem gyakorolt észrevehető befolyást fejlődésére, amely sokféle feltevésre adott alkalmat. Donner életének részletei meglehetős fogyatékosan maradtak reánk, művészete is nagyon eltérő meghatározásokban részesült és a mester, akinek adatokban gazdag első életrajzát Schlager 1848-ban írta meg, csak most, két idősebb szobrász-kortársa után kapta meg azt a monográfiát, amely kritikával rajzolja meg pályafutását, rostálja meg az időközben felgyülemlett Donner-irodalom által inkább összezavart, mint tisztázott oeuvre-jét és igyekszik művészetének jellegét és jelentőségét megállapítani.*)

Sokfelé keresték forrásait, magyarázatát a mester stílusának, amely elütött a korabeli délnémet és osztrák barokk művészet köznyelvétől. Hol XIV. Lajos kora francia szobrászatának hatását ismerték fel benne, hol az antik művészet utánzásában keresték gyökerét és a klasszicizmus úttörőjének tekintették Donnert. Ismét mások szerint a felsőolaszországi művészettel áll összefüggésben és mintegy Giovanni da Bologna stílusának felélesztését adja, vagy éppenséggel a barokkal párhuzamosan fejlődő manirizmus körébe tartozik.

Pigler, aki biztos kézzel hámozza ki a Donner művészetében felismerhető külső befolyásokat, megkapóan állítja elénk a külsőségekben tobzódó és a kifejezés eszközeit túlfeszítő barokk világ közepette kezdettől fogva görög értelemben vett harmóniára törekvő nagy művész képét. Érett művei a test és lélek tökéletes összhangját mutatják, a forma és szellem tiszta harmóniáját. Korának és a XVII. századnak művészetével szemben Donnernél a gondolati tartalom csökkenése vehető észre. A kor komplikált ikonográfiája helyett művei tiszta egyszerűséggel juttatják lelki lényüket kifejezésre. »A lényegesre szorítkozó formaadásának a legszigorúbb tartalmi takarékosság felel meg« — mondja Pigler. »A gondolati tartalom csökkentésével párhuzamosan mindinkább csökken a kifejezés hevessége, az érzelmi elem hegemóniája is. Az olasz, spanyol és német barokk kirobbanó érzelmi dinamikájával ellentétben, itt fegyelmezett öntudat könnyű kézzel korlátozza a szenvedély és lelkesedés, vágy és fájdalom túláradó folyamát. Ez okból meglehet, hogy a patétikus XVII. század felől jövő szemlélőnek egyes alakok hidegeknek és lélekteleneknek tetszhetnek, ahogy a görög művészet sem kerülte el e mind ismétlődő vádat. A barokk életérzés heve elemésztette a testet és a mindenségbe kiáradva, mindent lenyűgözött expanzív erejének feszültségével. Ezzel szemben Donner a nyugodt helyzetben

*) *Andreas Pigler: Georg Raphael Donner.* Leipzig und Wien, 1929.

-185. l. Kiffel
A Műgyűjtő. 1930-6-7 n

levő ruhátlan emberi alakot tulajdonképpeni »érdekes« motívum, taglejtés, mimika vagy drapéria híján is nagyobb akaraterővel és etikai tartalommal tölti el, mint a XVII. század művészete.« Így valószínűségre tarthat számot az a feltevés, hogy Donner harmónikus művészete a pozsonyi születésű Oeser közvetítésével befolyást gyakorolt a barokk művészettel az antik művészet által való megváltást hirdető Winckelmannra, akinek híres első programmatikus értekezése 1755-ben, tizennégy évvel Donner halála után jelent meg.

Donner esetében azonban szó sem lehet klasszicizmusról, amely mindig valamely klasszikus művészet tudatos utánzását jelenti. Mily távol áll az utánzás Donnertől, akinek művészete Bécsben, a XVIII. század első felének pezsgő, sokoldalú és sok forrásból táplálkozó művészeti életében, Giuliani vezetése alatt, majd Hildebrandt és Fischer von Erlach körében fejlődött ki, de amely elég önálló maradt, hogy üggyel-bajjal lehet csak egyes részlethatásokat megállapítani. Jobbadán csak sejthetjük, hogy egyes antik műveket ismert, amelyek azonban inkább saját művészetének elmélyítésére, mintsem utánzásra ösztönözhették.

Vannak szobrászok, akiknek lényét kimerítettük akkor, ha a »barokk« jelzőt alkalmazzuk reájuk. Ahogy a későbbi középkor beláthatatlan plasztikai termelésében óriási azoknak az átlagos képfaragóknak szerepe, akik a gótika fejlett köznyelvén folyékonyan és választékosan, de önálló gondolatok híján beszélnek, úgy a barokk kor roppant nagy, sokszor tömeges produkciójában is légió azoknak a kisebb-nagyobb mestereknek száma, akik több-kevesebb ügyességgel, olykor kápráztató virtuózitással értékesítik a stílus kiforrt formanyelvét. Donner is kiváló tudással használja fel mindazt, amit kora nyujt. Félre nem ismerhető, hogy művei a barokk kor alkotásai. Ha kell, pazar kézzel alkalmazza a kedvelt, divatos, szinte elengedhetetlen külsőségeket. Ezek mögül azonban hatalmasan előtérbe lép a mester egyénisége, amely olykor mintha küzdeni lenne kénytelen azért, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel kifejezésre juttassa magát. A testnek és léleknek, az ábrázolásnak és a kifejezésnek az a tiszta, tökéletes harmóniája, amelyet Pigler oly szépen és meggyőzően fejt ki Donner művészetének magva gyanánt, nem a barokk művészet sajátja. A barokk művészet disszonanciákat visz bele az akár reneszansznak nevezett klasszikus művészet összhangjába, fergeteges lendülettel tolja félre a tengelyeket, dúlja fel a kompozíciókat, forgatja ki a formákat, zaklatja fel a lelkeket. Pátoszt helyez az étosz helyébe. A Nietzsche-féle dionysosi elem művészete az apollói lélek megállapodottságával, egyensúlyozott derűjével szemben. És Georg Raphael Donner is apollói lélek, még e barokk világ közepette is, amelynek külsőségei szinte esetlegeseknek hatnak nála. Az európai művészetben a dionysosi barokk szellem diadalrajutása után is tovább él a letűnt kornak apollói életeleme, amely ha lappangva is, ellenállást fejt ki, itt-ott felüti fejét, ha elváltozott alakban is érvényesül a francia akadémikus művészetben, amely szinte szimbolikus vereséget rótt Berninire, a barokk évszázad királyára. És végül, miután a barokk művészet minden lehetőségét kimerítette már, a lappangó apollói elem az új klasszicizmus koncentrikus támadásával tör reá és legyőzi. Donnernek nem volt szüksége a régi művészet arzenáljából vett fegyverek segítségére. Nem rázza le magáról erőszakosan a barokk köntöst, amely mögül azonban tisztán és harmonikusan lép elénk mélységesen komoly és nyugodt művészete. Mégis van valami az elméletben, amely Bernini századán túl Giovanni da Bolognához akarja visszavezetni, vagy amely a manirizmushoz hasonlóan a barokk művészettől divergáló irányt lát benne. Csak éppen Donnernek semmi köze sincs a kiváltképpen külsőséges manirizmushoz.

Ismeretes, hogy Donner életének javát, legtermékenyebb éveit Pozsonyban töltötte, gróf Esterházy Imre hercegprímás szolgálatában. Valószínűleg már 1728-ban telepedik le a koronázó városban és csak rövid élete vége felé, 1739-ben költözik vissza Bécsbe. Pozsony elé esik a fiatal mester salzburgi

tartózkodásának epizódja, Franz Anton Harrach gróf érsek alatt a Mirabell-kastély számára készített munkáival, amelyek közül Paris szobra emelkedik ki. A salzburgi keserves csalódások után Pozsonyban a magyar egyházfejedelem támogatása művészetének nagyszerű érvényesülését tette lehetővé.

Pigler biztos vezetése mellett tanui vagyunk ennek a csodálatraméltó fejlődésnek. »A pozsonyi székesegyház számára készített művek korszakát az energia megfeszítése jellemzi. Míg Pozsonyban való letelepedése előtt, valamint a dóm számára készített művek után az intuició elemi ereje mellett nem ritkán ingadozás észlelhető, e négy-öt kiváltságos esztendőben egyenletes gyorsaságú, fejlődés megy végbe. Gróf Esterházy Imre, az új mecénás, nemcsak a harmonikus művészeti alkotás gazdasági alapját biztosítja, hanem céltudatosan hatást is gyakorol reá. A művész jogainak teljes tiszteletbentartása mellett nagy megértéssel oly sorrendben juttatja megbízásait a mesternek, hogy a műnek a méretek megnövekedése mellett a művész kitűzött célját és programját is a formák fokozott tökéletességével valósítják meg.«

Ama kisebb-nagyobb művek tömegéből, amelyek Donner pozsonyi műhelyéből kerültek ki és amelyeket Pigler szigorú kritikával oszt szét maga a mester és segédei, tanítványai közt, a hercegprímás és udvari művésze közös akaratából eredt két nagy alkotás emelkedik ki: a koronázó templomhoz csatlakozó Alamizsnás Szent János-kápolna — valószínűleg Fischer von Erlach műve — belsejének megkapóan gazdag kiképzése és magának a templom főoltárának hatalmas arányú szobrászati dísze. Architektonikus formák, díszítő motívumok tekintetében a barokk formanyelv pazar bőségét nyujtja. Voluták és kagylók, márványdrapériák és füzérek mellett nem hiányoznak a szinte elmaradhatatlan lebegő angyalputtók, szárnyas kerubfejektől hordott konzolok. Hatalmas mozgalmasságú, erős kifejezésű domborművek díszítik az oltárt. Ám az oltár plasztikai fő dísze, a márványból faragott két nagy angyalifjú, nyugodtan, majdnem idegenül áll a ragyogó pompa közepette. Más környezetben sokkal régibbeknek, szinte reneszansz-szobroknak néznők őket. Ha Donner e kiválóan harmónikus alkotásait például azokkal az angyalszobrokkal hasonlítjuk össze, amelyek Bernini műhelyéből kerültek ki, az egész barokk szobrászatnak mintegy mintául szolgáltak és amelyek közül például a római Santa Maria del Popolo templomban levők egyike-másika motivumában is emlékeztet a pozsonyiakra, megérezzük, hogy a szinte kötelező barokk külsőségek alkalmazása mellett, Donner lelke mélyén az apollói tisztaságú plasztika ideálját őrzi. És a tipikusan barokk kiképzésű fülkében cikornyás térdeplőre borult fehér márványalak, az egyházfejedelem portrészobra, csipkés albájának, lábaihoz omlott palástjának virtuóz megmunkálása mellett is a kort jellemző hivalkodástól, az áhitat tüntetően rajongó kifejezésétől ment, mélyen egyéni és emberi képmás.

Az Alamizsnás Szent János-kápolna plasztikai dísze után következett a dóm főoltárán emelkedő hatalmas Szent Márton lovascsoport és az oltártól jobbra-balra imádva térdre ereszkedő óriási angyalok. Ez ólomból öntött szobrok, amelyek közül, mint ismeretes, a két angyalt a Magyar Nemzeti Múzeum mentette meg a beolvasztástól, eredetileg a lebontott oltár kompozíciójában a háromszögű felépítés nyomatékos fix pontjai voltak. Itt is, tiszta harmónia keresése: odafönn a nyeregben a tabernákulum fölé emelkedve, az oltár oszlopai között, az ágaskodó lován magyar vitéz képében ábrázolt daliás szent, az előtérben heverő meztelen koldussal, erősen mozgó és mégis zárt plasztikai hatású, a maga beállításában mintegy nyugodt reliefszerűséggel ható csoport. Pigler mélyreható fejtegetései elején kiemeli e nagyszerű csoport jelentőségét: »Fejlődéstörténeti szempontból abban rejlik a csoport nagy jelentősége, hogy itt jelentkezik először együtt Donner oeuvrejében a formai és lelki zártság. A két alak egyike sincs vonatkozásban a külvilághoz; teljesen el vannak egymással foglalva. Egyrészt a lelki kapcsolat, a hősies-komoly hangulat egysége, másrészt a súlyos, széles csoportfelépítés tiszta reliefhatásra irányuló

változhatatlan tektonikája, ezek az alapvonások egymással egybeolvasztva teszik ki e mű monumentális, klasszikus hatását.«

És végül a pozsonyi alkyonei évek, majd a bécsi Neuer Markt alakoktól hemzsegő díszkútja és a régi bécsi városház Andromeda-kútja, oly művek után, amelyekre a barokk áramlattal úszó mester egészen más lelki diszpozíciójú egyénisége nyomja reá a maga félreismerhetetlen bélyegét (a díszkút Providentiájának nyugodtan összefogott plasztikája a zsibongó mozgalom fölött, — Andromeda alakjának klasszikus formaadása!) következik a mester utolsó nagy alkotása, a görzi székesegyház Szent Kereszt oltárán emelkedő szoborcsoport: a Pietà. A Megváltónak anyja ölére hanyatlott holtteste, a fájdalmában elalélő Istenanyát támogató angyalifjú, alul, két oldalt, az oltár volutáin, kisérő akkordok gyanánt, egy-egy angyalputtó. Megrendítő vallomás a mester ideáljai mellett: a legmélyebb fájdalom kifejezése halk, tartózkodó eszközökkel. »Nemes egyszerűség, — néma nagyság« — Winckelmann lelkének hő vágya. A holt istenember, a szenvedő anya, az angyal, természetfölötti lényét jelző nagy szárnyaival, szorosan zárt csoportban, elválaszthatatlan testi és lelki egység gyanánt. A vallásos művészetnek e hatalmas alkotásával Donner a plasztika legmagasabb régióiba emelkedett.

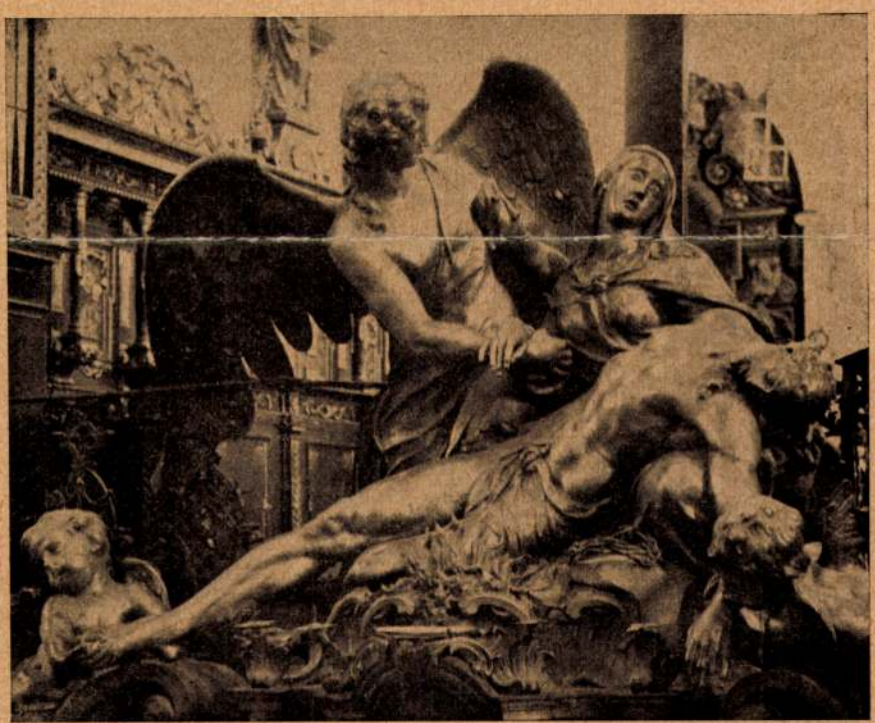

Donner Rafael: Pietà. Gurk, székesegyház

HABERDITZL-SCHWARZ: KARL SCHINDLER; kiadta az osztrák közoktatásügyi minisztérium.

Szereti Ön az osztrák-magyar katonaélet régi emlékeit komoly, kedves, tiszta, derűs lapokon megörökítve látni? Akkor ezt a könyvet úgy fogja lapozni mint a legkedvesebb emlékeit a késői biedermeier-időknek s mint a genre-képsorozatok egy különös fajtáját, melyekben katonai élet, fegyvernemek, jóízű és anekdótás jelenetek hosszú, hosszú sorban váltakoznak. Fendi híres tanítványának méltó emléket állítottak itt az osztrák Staatsgallerie igazgatói, akik 212 lapon mindent összehordtak, ami az alig 21 évet élt művész után megmaradt.

A SZEGEDI ARCHEOLÓGUSOK DOLGOZATAI

Minekünk, akik a nagyváros lázas tempójában dolgozunk, nemcsak üdítő s pihentető, de szerfelett tanulságos is látni, hogy mily szeretettel műveli a régészeti kutatás minden területét a szegedi univerzitás néhány tudós professzora. »Dolgozatok« címen, jelennek meg az ásatási s régiségkutatási tevékenység beszámolásai időnként. A régi professzorok (Dr. Buday Árpád, dr. Roska Márton) még élénken tartják a szellemi közösséget a kincses erdélyi várossal, Kolozsvárral, melynek univerzitásából átültették ide a Tisza partjára az Erdélyi Nemzeti Múzeum kitünő és alapos kutató-szellemét. Az újabbak, a »fiatalabbak«, már az Alföld szinte ismeretlen ősiségű talajába hatolnak finom szerszámaikkal és tudásukkal. Dr. Banner János a szőregi temető s a kökénydombi neolith-kori lakóház feltárásával, Cs. Sebestyén Károly pedig (aki etnografusnak is kitünő) a szegedi Szt. Demeter-templom és az algyői templom ősi állapotának felderítésével szolgáltat megbecsülhetetlen adatokat az Alföld homályos kultúrhistóriájához. E csöndes, de nemzetközileg is megbecsült tudós-munka előtt tisztelettel hajtjuk meg a zászlót!

CSÁNYI KÁROLY: SZÉKESFEHÉRVÁR. GYŐR. Két különlenyomat a »KÉVE könyvéből.«

Magyarország hiányzó műemlék-topográfiáját egyes kisebb műtörténeti dolgozatok s monografiák pótolják. Ezek sorában a barokk s rokokó műemlékeink voltak eddig a legelhanyagoltabbak. Csányi Károly figyelő szeme azonban mindenütt észreveszi nemcsak az építészeti, de a belső berendezési értékeket is, amelyek főleg dunántúli régi városainkban lappanganak. A székesfehérvári ciszterciek templomának sekrestyéje, valamint a templom egyéb tizennyolcadik századi díszei pontos, részletes méltatásra lelnek benne. Szintúgy Győr város régi nagyszerű műemlékei is, melyek közül a gótikus, a jezsuita-barokk és a rokokó, valamint a copfstílű alkotások szemléltetését foglalja össze egy rövid, tanulságos sétában. A győri Frigyláda-szobor (1731-ből) a megmaradt Magyarország egyik legszebb művészeti emléke.

Személyi hírek.

CSERMELYI Sándor doktornak, a magyar származású jeles berlini régiségtudósnak, kinek korai haláláról megemlékeztünk, gazdag könyvtárát május első napjaiban árverezte el a Lepke-cég egy aukció keretében.

*

WÖLFFLIN Henrik, a kiváló műtörténész, mint vendégelőadó tart ebben a félévben előadásokat a berlini egyetemen.

CSÁNYI Károly Iparművészeti Múzeumunk tudós igazgatója, a stockholmi múzeum igazgatói kongresszusra utazott és ezt egy nagyobb svéd és norvég tanulmányúttal kapcsolja össze.

*

BOERNER Hansot, a nagyhírű leipzigi grafikai ház főnökét, az ottani egyetem tiszteletbeli doktorrá avatta.

1. KÉP. ILLÉSHÁZY GÁSPÁR SÍREMLÉKE A TRENCSÉNI PLÉBÁNIA-TEMPLOMBAN

Az Illésházyak azonban már jóval korábban itt temetkeztek el. A bejárattal éppen szemben emelkedik gróf Illésházy Gáspár nagyszabású síremléke (1. kép). Illésházy István nádornak unokaöcscse és főörököse, egy másik nádornak, a hatalmas, dúsgazdag Thurzó Györgynek veje, trencséni, liptói és árvai főispán, Bethlen Gábor vezetése alatt tevékeny részt vett a harmincéves háború mozgalmaiban. Ötvenhat éves korában halt meg 1648-ban. Emlékét a sírkápolna padlójába eresztett egyszerű, feliratos kőlapon kívül a síremlék örökíti meg, melyet — a rajta levő felirat szerint — özvegye, bethlenfalvi Thurzó Ilona 1649-ben, tehát egy évvel férje halála után állíttatott.

XVII. századbeli síremlékeink sorában Illésházy Gáspáré mindenesetre a legkiválóbbak, legpompásabbak közé tartozik. Már szokatlanúl nemes anyagával is kitűnik. Fekete és erősen erezett vöröses márványból épültek föl a falhoz támaszkodó síremlék architektonikus részei; világosan emelkednek ki a sötét keretből a zsíros sárga felületű alabastromból faragott figurális részek. A késő renaissance nehézkes gazdagsága, az építészeti tagok halmozása épúgy jellemzi az emlék stílusát, mint a különböző színű anyagok összeválogatása. Aránylag egyszerű talapzat fölött emelkedik az emlék predellára emlékeztető alsó része, közepén a feliratos táblával. Fölötte következik az emlék főrésze, mely erősen kiszélesedik és hatalmas két konzolon nyugszik. Három részre van felosztva. A középső, legszélesebb és legmagasabb részt fülke foglalja el, az elhúnyt beléhelyezett szobrával. A két oldalsó részen levő kisebb fülkékbe már csak egy-egy obeliszk jut, de mint kísérő, illetőleg befejező elem e keskenyebb részeket szerencsésen alkalmazott félig architektónikus, félig figurális alakok, ölükben virágot, gyümölcsöt tartó női alakokat ábrázoló hermák zárják le. Pompás hatású a női maszkokkal díszített talapzatokon emelkedő két nagy oszlop, gazdagon faragott fejeikkel. Hatásos a középső rész fölött vonuló fríz is, hadi emblemákkal díszítve. A legfelső részhez való átmenetet két oldalt egy-egy lapos női alak képezi, bőségszarút tartva és gyümölcsöt nyújtva az elhúnyt felé. Fölül a nehéz, jellemző módon megtört párkány felett ismét feliratos táblát látunk, a felett még egy egyenes párkányt és végre legfelül, két puttó közé helyezett családi címer felett homokórát és szárnyas halálfejet, a mulandóság jelvényeit.

Erősen, határozottan tagolt, de zsúfolt szerkezetű a síremlék. A művész szinte dúskált a különböző alakú, természetű tagokban, melyek mindegyikének lehetőleg szigorú építészeti jelentőséget akart adni. Éppen az architektónikus hatásra való erős törekvés jellemzi ezt a művet. Teljesen hiányzik belőle a barokk művészet önkényessége, szeszélyes hajlékonysága. Szinte anakronizmusnak tűnik fel a XVII. század közepén.

Valóban anakronizmus. Ennek a jelenségnek azonban megvan a maga természetes magyarázata. Illésházy Gáspár síremléke egy azonos rendeltetésű, de jóval korábbi keletű műnek megközelítőleg hű másolata. 1616-ban,

több mint harminc évvel Illésházy halála előtt, halt meg apósa, Thurzó György. Végső rendelkezése szerint ugyan Nagy-Bittsén temették el, özvegye Czobor Erzsébet azonban a biztonság kedvéért utóbb az árvai vár kápolnájában helyeztette örök nyugalomra.[1] 1626-ban már az özvegy is meghalt, így tehát ez előtt az idő előtt készült az a díszes síremlék, mellyel férje emlékét megörökítette. Az árvai vár kápolnájában levő síremlék (2. kép) lett a mintája Illésházy Gáspár síremlékének, valószínüleg özvegye, Thurzó György leánya akaratából.

Képeink a két emlék legszorosabb rokonságának bizonyítását feleslegessé teszik. A két mű kompozíciója, a felhasznált elemek és azok alkalmazásának módja annyira hasonlók, hogy ez esetben nem annyira utánzásról mint másolásról beszélhetünk, ámbár a másolás módját mai felfogásunk szerint meglehetősen szabadnak nevezhetjük. Az anyagban való eltérés — az árvai síremlék architektonikus kerete vörös, az alakok fehér, a feliratos táblák fekete márványból készültek — nem éppen jelentékeny. Lényeges különbségek észlelhetők ellenben az egyes részek kivitelében, olyan különbségek, a melyek menten elárulják, hogy a másoló túl akart tenni az eredeti mintán, de nem volt képes annak harmónikus megjelenését, finom részleteit utólérni. A két emlék gondos összehasonlítása úgyszólván részletről részletre kimutatható eltéréseket, félreértéseket, eldurvulást árul el. Így például a Thurzó-emlék oszlopainak hatásos és szükséges entazisa Trencsénben hiányzik. Az eredeti obeliszkek csinos, organikus talapzatai a másoló keze alatt durvákká, sematikusakká váltak és az obeliszkek fölött alkalmazott feliratos táblácskák finom keretei minden hajlékonyságukat, elevenségüket elveszítették. A legnagyobb különbségek azonban a figurális részekben tapasztalhatók. Itt a másoló művész nem állott feladata magaslatán és a Thurzó-emlék szép hermái, nem éppen szerencsésen elhelyezett, de finom kivitelű női alakjai helyett ugyancsak durva utánzatokat adott. Figyelemreméltó technikai készségre vall Illésházy szobrának gondos, a legkisebb részletig hű kivitele. A fej valóban szép és érdekes képmás, mely nincs híjával a nagyszerűségnek sem. De az alak — merev frontalitásával — szinte félszeg módon hat, nem is jól illeszkedik bele fülkéjébe és teljesen híjával van annak a lendületnek, mely Thurzó magas dombormüvű alakját kitünteti és e helyen az egyenes vonalú keretek, a két nagy oszlop közt, szinte szükségszerű tényezője az egész mű művészeti ökonomiájának. Csak az árvai sírban levő síremlékekkel való összehasonlítás útján érthető meg Illésházy Gáspár síremlékének, a családi kegyelet és a XVII. századbeli pompaszeretet figyelemreméltó alkotásának művészeti jellege.

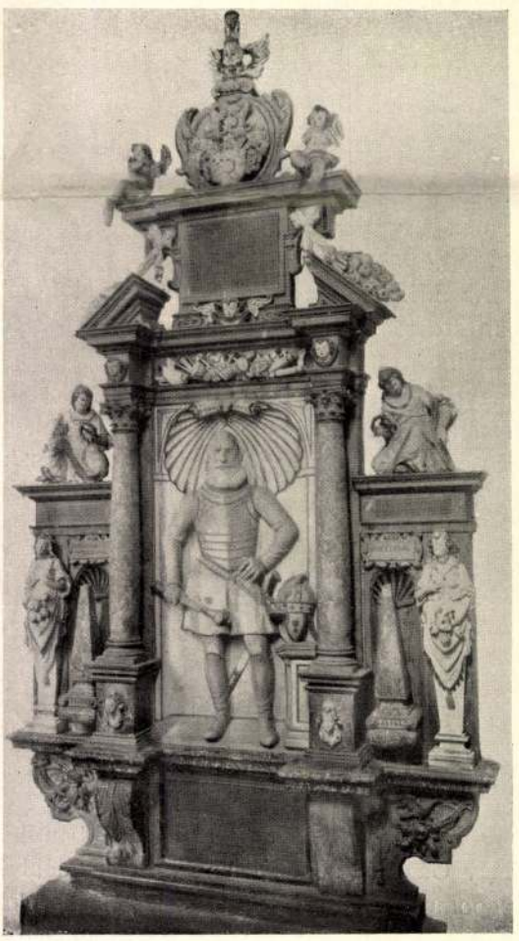

2. KÉP. THURZÓ GYÖRGY SÍREMLÉKE AZ ÁRVAI VÁR KÁPOLNÁJÁBAN

[1] Kubinyi Miklós, Árva vára. Történelmi tanulmány (Pest, 1872). 108. l.

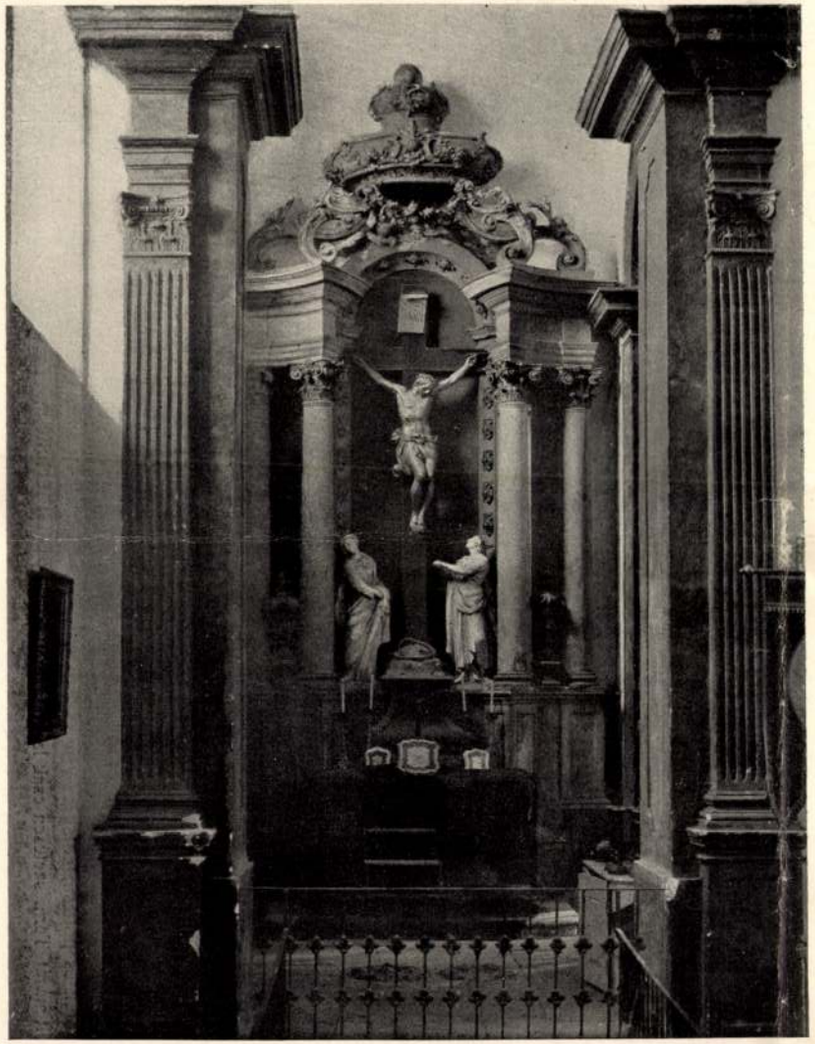

3. KÉP. A TRENCSÉNI
ILLÉSHÁZY-KÁPOLNA OLTÁRA

4. KÉP. A POZSONYI KORONÁZÓ TEMPLOM
EGYKORI FŐOLTÁRA

A kápolna legfőbb dísze azonban már a XVIII. századból való. Gróf Illésházy Miklós 150 rhénus forintot hagyott annak fenntartására és helyreállítására és unokája János, 1766 október 31-én kelt levelében ez összeg kamatait biztosította, ámbár atyja, József (meghalt 1759-ben) már életében jelentékeny költséggel gondoskodott a kápolnáról.[1] Gróf Illésházy József idejében keletkezett a kápolna pompás oltára (3. kép). A kápolna keleti falát teljes szélességében elfoglalja és oly magasan nyúlik felfelé, hogy úgyszólván csak a kápolnán kívül, az északi mellékhajóból tekinthető át egészen.

Az oltár a XVIII. századbeli barokk művészet jellegzetes alkotása. Magas, architektonikus tagoltságú talapzaton két oldalt két-két hatalmas oszlop emelkedik, a melyek erősen tagolt, befelé hajlott, rövid, de igen magas architrávokat hordanak magukon és ezeken nyugszik az oltár megkoronázó része, a cikornyákkal, virágfüzérekkel rendkívül dúsan ékített, szeszélyes formájú baldachin. A két-két oszlop közé díszedények vannak beállítva. A két oszloppár között levő főrész fülkeszerüen bemélyed. Hátul, kaszettaszerű mezőkbe helyezett nagy rózsadíszekkel ékített architektonikus kerettől körülvéve a kereszt emelkedik, Krisztus életnagyságú alakjával. Az előtérben a kereszt előtt levő két halmon a legyőzött kígyó vonagló alakja látható, két oldalt a Krisztust gyászolók, balra Szüz Mária, jobbra Szent János. Az architektónikus részek műmárvánnyal vannak bevonva, a baldachin fából és stukkóból készült, Krisztus alakja és a kígyó ólomból van öntve, Mária és János tömör stukkó-alakok.[2] A korinthusi oszlopfejeken, rózsadíszeken, baldachinon aranyozás teszi még gazdagabbá a hatást.

Az oltár szerkezetéhez, fölépítéséhez hasonlóval gyakran találkozunk a XVIII. századbeli oltárok sorában, mégis az alkalmazott architektónikus tagok tudatos csoportosítása, azok némely részlete első sorban a barokk művészetnek talán legkiválóbb, sajnos, elpusztúlt magyarországi ilyennemű alkotását, a pozsonyi koronázó templom egykori főoltárát juttatja eszünkbe (4. kép). A pozsonyi főoltár, mely, mint ismeretes, a templom helyreállítását a mult század hatvanas éveiben intéző purizmusnak esett áldozatúl, úgy hogy az oltár szobrászati részei, Szent Márton lovasszobra és a két nagy angyal is csak alig kerülték ki a beolvasztás sorsát, nagyságra, gazdagságra nézve természetesen jóval fölülmúlta a trencséni szerényebb művet. A két oszloppár az építészeti perspektívai hatás főtényezője, itt is, amott is, ámbár a két oltáron ellenkező — Pozsonyban konkáv, Trencsénben konvex — alaprajzi elrendezéssel, végeredményben azonban mégis ugyanazzal a célzattal töltik be szerepöket, a középső fő rész optikai kiemelését. Pozsonyban is nagy díszes edények vannak az oszlopok közé állítva, egyenesen feltünő azonban a felső részek megegyezése. Igaz, hogy a koronázó templom jellegének megfelelően Pozsonyban a magyar korona volt a baldachin helyén, de az a szeszélyes hajlású, gazdagon díszített váz, amelyen a legfelső rész emelkedik, teljesen hasonló a trencsénihez és, mint az, elől szép virágfüzérrel van díszítve. A pozsonyi hatalmas oltáron gyermekangyalok űzik játékukat a felhők között az architráv fölött, de Trencsénben is legalább két kis szárnyas angyalfej kandikál ki a baldachin virágfűzére mögül.

Ismeretes, hogy a pozsonyi főoltárnak Donner Ráfael volt a mestere, ki tizenkét éven át 1726-tól 1739-ig élt Pozsonyban, Esterházy Imre hercegprímás szolgálatában és az oltáron kívül az ő sírkápolnáját, a barokk művészet kiváló remekét is elkészítette. Donner jelentőségét már kortársai fölismerték. Bél Mátyás, az Alamizsnás Szent János kápolnáról szólva, fennen magasztalja

[1] „. . . quantumvis quidem modo fatus Desideratissimus Genitor noster praedeclaratum Mausolaeum non contemnendis sumptibus ad modernum statum perfectum, et decorem vita sua comite perducendo ad casum etiam prospecificatorum 150 flor. quoque pacto contingibilis non exolutionis Menti et Voluntati praelaudati Dni Testatoris sat abunde satisfecisse videretur . . .“ A levél másolata a trencséni plébánián.

[2] Helyi tradició, hogy eredetileg a két mellékalak is ólomból való volt, a Napoleon-féle háborúk alatt azonban az osztrákok eltávolították azokat, hogy golyókat öntsenek belőlük és pótlásul adták az eredetieknek stukkóból készült mását. Természetesen csak legenda, mellyel az alakok anyagának különböző voltát akarták magyarázni.

az osztrák művészt: „alig látott Hungária nálánál tökéletesebbet és joggal kételkedünk abban, vajjon Itáliában is vannak-e hozzá foghatók".[1]

Életének legtermékenyebb éveit Pozsonyban töltötte Donner — itt mintázta leghíresebb művét, a bécsi Neumarkton levő kút alakjait is —, valószínű azért az a föltevés, hogy Magyarországon még ismeretlenül lappanganak Pozsonyban készített művei. Donner élete folyásáról feltünően kevés adat maradt reánk, melyek nagyrészt Schlager kis könyvében vannak összegyűjtve.[2] Az osztrák művészettörténeti kutatás azonban, amely mindinkább a maga körébe vonja a barokk művészet sokáig elhanyagolt emlékeit, legújabban behatóan foglalkozik Donnerrel is és egyrészt az ő művészetének jellegét és fejlődéstörténeti szerepét igyekszik megállapítani, másrészt azon van, hogy levéltári és stilkritikai alapokon kibővítse és biztos alapokra fektesse a nagy mester oeuvrejének ismeretét. E tekintetben különösen E. Tietze-Contat szerzett érdemeket.[3] Fölsorolja mindazokat a pozsonyi műveket, oltárokat és dekorativ szobrokat, melyek ha nem is tőle valók, de műhelyében, vagy az ő hatása alatt keletkezhettek. A legkiválóbb ezek sorában a Szentháromság - templom pompás Mária - oltára, melynek kompoziciója és egyes részeinek kivitele is magának a mesternek kezére vall. A győri székesegyház két mellékoltárának nagy ólomdomborműveit (Szent István az országot Szűz Máriának ajánlja föl; Szent László, Szent István sírjánál) már régóta Donnernek tulajdonította a hagyomány, amelyet a művész egyéb műveivel való összehasonlítás teljesen igazol.

Donner magyarországi művei közé soroljuk a trencséni Illésházy-kápolna oltárát is, ámbár a hagyományon kívül — hiteles feljegyzések híján — csak magának a műnek művészeti jellegére támaszkodhatunk.

Az oltár architekturájának, nevezetesen legfelső részének a pozsonyi főoltárral való megegyezése még nem döntő bizonyíték, mert az aránylag könnyen utánzásból is előállhatott, de az oltár fő része, a három életnagyságú alakból álló csoport, félreismerhetetlen benső rokonságot mutat a mester műveivel (5. kép). Első sorban a kereszten függő Krisztus alakjáról mondhatjuk ezt. E mellett szól már az a körülmény is, hogy ólomból van öntve. Donner különösen kedvelte ezt az anyagot, mely lágyságánál fogva még az öntés után is megkönnyítette az átdolgozást. A trencséni Krisztus formáiban is annyira megegyezik Donner egyéb műveivel, hogy valamely segédjének, utánzójának munkájára sem gondolhatunk.

Nem a szenvedő, hanem a holt Megváltót ábrázolta a mester. Szeme csukva van, töviskoszorús feje bal vállára hanyatlott alá, arcán a halál nyugalma tükröződik vissza. A kereszten való függés ábrázolása meggyőző, de nem erőszakos, nem borzalmas. Az élettelen test nem lóg szabadon, a karokat nem húzza le teljesen a nehéz tömeg. A test súlya részben a lábakra háramlik, amelyek két szöggel át vannak fúrva. A kínos helyzet, az élettelenség ellenére is olyan állapot áll elő, amely bizonyos tekintetben az élet természetes statikájára emlékeztet. Azért olyan megnyugtató

[1] „Instruxit, cum molem uniuersam, tum in primis statuas, et. S. Johamis tumbam, Georgius Raphael Donner, Austriacus sculptor, fusorque, quo consummatiorem vix unquam vidit Hungaria; an vero pares habeat Italia, merito dubitamus". Notitia Hungariae Novae I. (Bécs, 1735) 583. l.

Érdekesen emlékszik meg Bél a pozsonyi koronázó templom régi főoltáráról, a melynek helyébe Donner éppen akkor készítette az ujat: „. . . . altare summum in obtutu est, vetusti et turriculati operis, ne lucem, quam oriens adfundit, densi lemnisci intercipiant". Megjegyzés: „Dum haec curis postremis, anno MDXXXIV. recognoscimus, noua, idem altare forma, S. Martinum equitem, referente, instrui coepit; Donnero, quem mox laudabimus, artifice". U. o., 576. l.

[2] J. E. Schlager, Georg Rafael Donner. Ein Beitrag zur österreichischen Kunstgeschichte. Bécs, 1848. — Lényegében ezen alapúl Ilg könyve is: G. R. Donner, Gedenkschrift zum 200. Geburtstag des grossen österreichischen Bildhauers. Bécs, 1893. Nem találunk új adatokat a Donner-féle művek szép kiadványához Mayr által irt szövegben sem (Bécs és Lipcse, é. n.).

[3] Unbekannte Werke von G. R. Donner. Jahrbuch der k. k. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale N. F. III, 2. (Bécs, 1905), 195. hasáb. — Georg Raphael Donners Verhältnis zur italienischen Kunst. Kunstgeschichtliches Jahrbuch der k. k. Zentral-Kommission, I. (1907.) 68. l.

5. KÉP. A TRENCSÉNI ILLÉSHÁZY-KÁPOLNA OLTÁRA. RÉSZLET

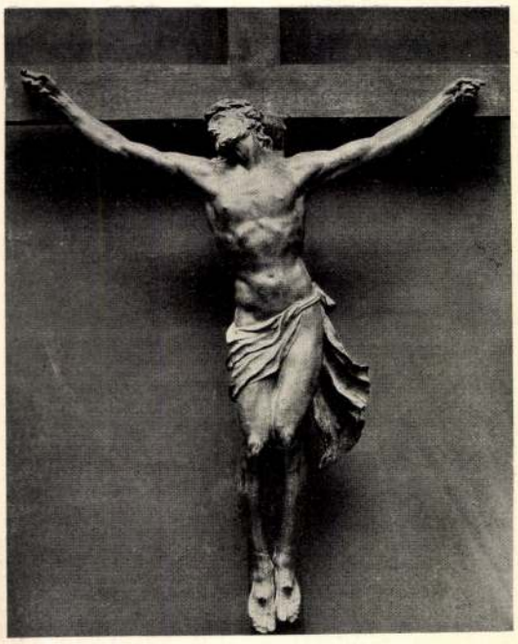

6. KÉP. A DONNER-FÉLE FESZÜLET A HEILIGENKREUZI APÁTSÁGI TEMPLOMBAN

az ábrázolásnak ez a módja. Természetesnek, indokoltnak tűnik fel a testnek a függélyes tengelytől való elhajlása, egyes részek kitólódása, mások behúzódása. Hatásosan fokozzák a test síma formáinak hatását az ágyékot takaró ruha dús, de nem lobogó ráncai. Az emberi test mély ismeretét árulja el Krisztus alakja, de az anatomiai tudás nem érvényesül hivalkodó módon. Művészi mérséklet nyilvánul mindenben, kifejezésben, plasztikai motivumban, rajzolatban, a részletek megmunkálásában egyaránt.

A heiligenkreuzi kolostorban levő nagy krucifixuson kívül, mely Donnernek hiteles műve, a neki tulajdonított egyéb hasonló ábrázolások kérdése, melyre már Schlager reámutatott, még nincs tisztázva. A leghíresebb közülük a bécsi, Hofburg kápolnájának főoltárát díszítő nagy ólomfeszület, melyet régi hagyomány fűz az ő nevéhez. A heiligenkreuzi feszület (6. kép) a választott motivum tekintetében — nem a holt, hanem a meg szenvedő, felfelé tekintő Krisztust mutatja be — ellentéte a trencséni Krisztusnak, de részletekben sok hasonlóságot tüntet fel. Itt is, mint a Hofburg feszületén és a szenvedő vagy holt Krisztust ábrázoló domborműveken kötél erősíti a ruhát a testhez, mely egyik oldalon fedetlen marad, hogy a szerves összefüggés benyomása annál határozottabb legyen. Tietze-Conrat mutatott reá egy oly mellékes, de jellemző vonásra, mely Donner alakjainak sajátsága: a láb második újja erősen előrenyúlik a hüvelykújjon túl, az ötödik újj pedig mintegy elkorcsosulva a többihez hozzásimúl. Ennek az alakításnak jellemző példája a trencséni Krisztus.

De maga a Krisztus-típus is feltalálható Donner egyéb művein, első sorban a gurki székesegyház ólomból öntött nagy Pietáján is.

A domború homlok, erős, hegyes orr alatt az arc alsó része feltünően rövid és a szakáll, bajusz is oly gyér, hogy alig módosítja a fej sajátságos alakításának ezt a benyomását. Általában a gurki holt Krisztus testének egész alakítása lényegileg nagyon hasonló a trencsénihez, ámbár ott a fekvő alak bemutatása némi osztentációval jár és különösen a jobb láb túlfejlett izomzata feltünő. A mellkas erős kiemelése a behorpadt has felett Donnernál nemcsak a függő alakok ábrázolásának állandó jellemző vonása, hanem oly eszköz, amellyel alakjainak erőteljes alkatát ki szereti emelni. Jellemző végül a trencséni Krisztuson a haj tömegének lágyan hullámzó, festői alakítása, anélkül a részletezés, erős ellentétek feltüntetése nélkül, amely Donner márványból faragott munkáin fordul elő. Az ólomnak mint plasztikai anyagnak ez a felhasználása szintén a mester sajátos vonásai közé tartozik.

A fémből készült fő alak finom megmunkáltságától nemcsak színben, hanem kivitelben is elüt a stukkóból mintázott két mellékalak. Ezeknél segédek közreműködését tételezhetjük fel, de kétségtelen, hogy az egész kompozició, a plasztikai motivumok megállapítása magától a mestertől származik. A három alak belső összefüggése, vonatkozása egységes koncepcióra megy vissza. A jobboldali alak, Szent János, felfelé tekint, Krisztus lehanyatlott arcára. A halál pillanatától mélyen megrendülve hirtelen fölemeli összetett kezeit. Mária nem képes a szörnyű látványt elviselni: elfordul a haláltól és kulcsolt kezei aláhanyatlanak. A helyzet kifejezése ilyképen az alsó alakokban is ellentétes mozdulatokon alapúlt megfelelően a kereszten függő test helyzetének.

A mozdulatoknak ez az ellentéte az alapja a két alsó alak plasztikai alkatának. Amint az egyes alakok fordulata, taglejtése, a ruházat nehéz redőinek tudatos elrendezése megszünteti az emberi test szigorú szimmetriáját, úgy a két szereplő pszichologiailag is megkülönböztetett akciója változatosságot visz bele a kompozicióba. Enyhén, mérséklettel alkalmazott kontraposzt az egyes alakokban, — határozott, de nem erőszakos ellentét a két alak mozdulatában és ruházatuk ráncvetésében életet, kellő változatosságot visz bele az ábrázolás tárgyánál fogva szigorúan szimmetrikus kompozicióba.

Ámbár a két mellékalak elkészítése aligha tulajdonítható egészen magának Donnernek, ezeknek is vannak olyan vonásaik, amelyek — az általános benyomáson felül is — a mester egyes műveire emlékeztetnek. Szent János szobrának arctípusával, hosszú fürtös hajának elrendezésével, alsó karja izmos alakításával a pozsonyi Alamizsnás Szent János-kápolna oltárának baloldali nagy márványangyalán találkozunk. Mária fejének elaléló félrehajtása, mellén a csomóra kötött köpenyvéggel és ruhájának a mellhez símuló, erős, párhuzamos ráncaival — igaz, sokkal nagyszerűbb formában — a gurki csoport Máriáján fordul elő.

Donner Ráfael stílusának jellemző vonásait, alkotó elemeit az olasz vagy francia művészet erős befolyására igyekeztek visszavezetni; igazán mélyebben Tietze-Conrat foglalkozott először ezzel a kérdéssel és a nagy osztrák mester művészetének némely sajátosságát a felsőolaszországi, nevezetesen velencei barokkművészet hatásával magyarázta, melyet mesterének, Giovanni Giulianinak közvetítésén kívül Donner valószínű, noha még be nem bizonyított olaszországi utazása is megmagyarázna. Ez idegen hatások mellett azonban Donner művészetében olyan vonásokat is felfedeztek, amelyek az Észak művészeti hagyományaival, sőt éppen a középkor szobrászati gyakorlatával állanak összefüggésben. A trencséni oltár csoportja, egész hangulatával, a kifejezés tartózkodó eszközeivel valóban leginkább a középkori szobrászat alkotásainak hatására emlékeztet.

Az Illésházyak kápolnájában az oltáron kívül még egy másik mű is összefüggésben áll Donner művészetével. Gróf Illésházy József, aki a kápolnát helyreállíttatta és a Donner-féle oltárral ellátta, a maga emlékéről is még életében gondoskodott. Az emlék erősen profilozott széles ólomkeretbe foglalt domborművű mellkép, ugyancsak ólomból öntve. A keretet felül az Illésházy-család gazdag keretbe foglalt címere díszíti. Az egész

7. KÉP. ILLÉSHÁZY JÓZSEF EMLÉKE A TRENCSÉNI PLÉBÁNIA-TEMPLOMBAN

architektonikus talapzaton nyugszik, amely hosszú feliratot visel magán (7. kép).[1]

Az életnagyságú mellkép gróf Illésházy Józsefet ábrázolja. Az ovális képsíkból sajátságosan, erősen kidomborodik a bal váll, melyhez képest a háromnegyed profilban ábrázolt arc szinte erőszakos fordulatot tételez fel. A símára borotvált, kövér arcot allonge-paróka veszi körül. A feszülő kabát hímzett gallérja felett a nyak körül csavart kendő ráncai látszanak. A gróf vállára vetett prémes mentét a bal karra csúszott lánc csatolja össze.

Ismét Donner az, akinek művei sorában Illésházy József arcképének analógiáját megtaláljuk. Althann Gundaker gróf kiváló szépségű márványdomborműve, mely jelenleg a bécsi művészeti akadémiában volt, mozdulatban igen hasonlít az Illésházy-domborműhez. Még inkább megegyezik ezzel Althann grófnak a bécsi művészettörténeti múzeumban levő bronzmedaillonja (8. kép), melynek ott Daun tábornagy medaillonja a párja. Itt látjuk az Illésházy-mellkép sajátságos elrendezésének magyarázatát: a vérttel borított főúr mintegy heroikus mozdulatban áll előttünk. Büszke, diadalmaskodó magatartása még a mellkép szűk keretében is érezhető. Kevésbé illik ez a mozdulat Illésházy jól táplált, éppen nem hősies megjelenéséhez. E műveknek, a két Althann-féle képmásnak és Illésházy mellképének az összefüggése azonban kétségtelen. Nemcsak a feltűnő mozdulat közös bennök, hanem a domborművek stílusa, a képnek a dombormű alapjához való viszonya is, igen erős kiemelkedése is. A trencséni dombormű kivitele finomság dolgában nem éri utól sem a márványdomborművet, sem a két bronzmedaillont — jellegzetes eltérés, hogy a szem csillagjának ábrázolása hiányzik róla —, de kétségtelen, hogy Donner pozsonyi műhelyében jött létre, ha csak a mester valamelyik segédjének munkáját láthatjuk is benne.

ÉBER LÁSZLÓ

8. KÉP. ALTHANN GUNDAKER MEDAILLONJA (BÉCS, UDV. MÚZEUM)

[1] Siste viator et hoc dignum tantis cineribus mausolaeum ubi vivus aeterna cogitat sibi et suis providet moriturus contemplare. Exc. ac I. D. C. Jos. Illeshazy stb.

után kutasson. A művész Süttörön gazdag márvány anyagra bukkant, melynek kihasználására 1734 máj. 31-én szerződést kötött a primással. Esterházy Imre gróf igen előnyös feltételek mellett engedte át a márványbányát, D. azonban nem bajlódott vele, hanem albérletbe adta.

A mester egyik főműve a pozsonyi székesegyház hatalmas főoltára volt, melynek legszebb dísze, szent Márton ólomszobra, a barokk szobrászat legkiválóbb alkotásai közé tartozik. Bél Mátyás feljegyzéséből tudjuk, hogy a híres szent Márton szobor, mely a szentet lovon ülve magyar nemesi viseletben abban a pillanatban ábrázolja, amint az előtte heverő meztelen koldus számára mentéjének felét kardjával levágja, 1734-ben munkában volt. A remek szoborcsoportot két oldalról két imádó, ólomból öntött életnagyságú angyal egészítette ki. Az 1870-es években, mikor a székesegyházat restaurálták, a templom egész fölszerelését eltávolították. D. híres főoltárát is szétbontották s megmaradt részeit — a főszoborcsoport kivételével — árúba bocsátották. Az oltáron volt két angyal ekkor jutott a Magyar Nemzeti Múzeum birtokába. Szent Márton szobrát a székesegyház szentélye mögött az utczán helyezték el. Két évtizeddel később a Műemlékek Országos Bizottsága állást foglalt amellett, hogy a szoborcsoportot a templomba visszahelyezzék, de egyelőre eredménytelenül, míg végre sikerült a pozsonyi illetékes köröket engedékenységre bírni és szent Márton szobra 1912 őszén visszakerült a pozsonyi székesegyházba.

Esterházy Imre gróf herczegprimás nemcsak megrendelésekben s ezzel kapcsolatban anyagi támogatásban részesítette a művészt, hanem hírnevének terjesztésén s egyéb megbízások megszerzésén is fáradozott. Így kapott D. megbízást VI. Károly császár márvány-szobrának elkészítésére, mely jelenleg a bécsi Belvedere egyik legfőbb ékessége. A pozsonyi Grassalkovich-palota (most Frigyes főherczeg palotája) előcsarnokát ebben az időben díszítette a négy évszakot jelképező alakokkal. A Nyár és Ősz D. sajátkezű munkája, a Tavasz és Tél alighanem csak a mester vázlatai nyomán készült. Egy ezekhez hasonló női alak van a pozsonyi városház lépcsőházában, amely valószínűleg szintén az ő műhelyéből került ki. Pozsonyi templomokban ezeken kívül számos olyan szobormű van, amelyeket D. maga alkotott, vagy amelyek az ő hatása alatt, pozsonyi műhelyében készültek. Ezek közül Tietze-Conrat szerint a legkiválóbb a Szentháromság templom Mária-oltára, melyet D. bizonyára maga készített. Az ő műhelyéből kerültek ki továbbá: a pozsonyi jezsuita templom három mellékoltára és pompás szószéke; a pozsonyi szent Erzsébet templomban a főoltár párkányára állított két angyal; a trencséni plébánia templom Illésházy-kápolnájának oltára; a zágrábi szent Katalin templom több oltára; a győri székesegyház szent István és szent László oltárai.

1737-ben a bécsi községtanács lépett érintkezésbe a művészszel, akinek akkor már Bécsben is meglehetős hírneve volt, s a Neuer Markt-on felállítandó díszkút érdekében folytatott vele tárgyalásokat. A díszkútra Mathielli személyében másik pályázó is akadt, s D. ajánlatát csak azért részesítették előnyben versenytársáé felett, mert, míg amaz csak kőből faragta volna, ő arra vállalkozott, hogy ugyanolyan összegért érczből készíti az alakokat s az ércz, a tanács vélekedése szerint, egymagában is értéket képvisel. Ez a kút, mely a remekül mintázott főalakon (Providentia) kívül négy nagyobb (a négy ausztriai folyó személyesítése) és négy kisebb alakkal bír, D. legnagyszerűbb alkotása s mintája Pozsonyban készült, az ólomba öntés azonban Bécsben történt. A művész e remekműért mindössze 1200 frtot kapott, melyet utóbb 500 frttal toldottak meg. A kút 1774-ben már annyira megrongálódott, hogy az egyes alakokat átakarták önteni. Többszöri javítgatással azonban a kút eredeti szoborműveivel 1873-ig fennállott, mikor azokat bronzöntvényekkel helyettesítették, az eredeti ólomszobrokat pedig Bécs város múzeumába helyezték. D. jelesebb alkotásai közé tartoznak még a bécsi régi városház udvarát díszítő Andromeda kút, a gurki székesegyház Pietája, Páris ítélete és Thetis Vulkánnal cz. bronzbasreliefjei a bécsi császári udvari múzeumban, Salm Károly herczeg mellszobra stb. A művésznek ezeken kívül számos kisebb szoborműve van bécsi múzeumokban és ausztriai templomokban. Nehány kisebb műve a pozsonyi múzeum tulajdona.

Bennünket közelről érdekelhet végül még a művésznek egy rajza, mely Bél Mátyás számára készült, s Corvin Mátyásnak, mint a szépművészetek és tudományok pártfogójának apotheozisát ábrázolja. E rajz Bél műve mellett rézmetszetben is megjelent.

1739-ben D. visszaköltözött Bécsbe, utolsó éveit az osztrák fővárosban töltötte, s ugyanott 1741-ben súlyos anyagi gondok közepette, igen szegényen halt el.

A Gyűjtő. 1912. 186. l. — *Arch. Ért.* 1891. 267. l. — 1909. 89. l. — *Ballus, Paul von:* Presburg und seine Umgebungen. Presburg, 1823. 85. l. — *Bél M.:* Notitia Hungariae Novae. I. Bécs, 1735. 576, 583. l. — *Bode:* Geschichte der deutschen Plastik. Berlin, 1887. 258. l. — *Borovszky Samu dr.:* Magyarország vármegyéi és városai. Pozsony vármegye és Pozsony sz. kir. város. Budapest, é. n. 142, 144, 152, 416. l. — *U. az:* Győr vármegye. Budapest, é. n. 79. l. — *Böheim Wendel:* A Habsburgház műkincsei. *Magyar Műkincsek.* 1898. II. 68—69. l. — *Czobor Béla dr. és Szalay Imre:* Magyarország történeti emlékei az ezredéves országos kiállításon. Budapest—Bécs, 1903.

II. 300. l. — *D. S.:* A pozsonyi Szent Márton. *Budapesti Hírlap.* 1911 szept. 6. — *Divald Kornél:* A pozsonyi szoborválság. *Magyar Iparművészet.* 1899. 110—112. l. (képekkel). — *U. az:* Művészettörténeti korrajzok. Budapest, 1901. II. 208. l. — *Egyházművészeti Lap.* 1881. 310. l. — *Éber László:* Az Illésházyak sírkápolnája Trencsénben. *Művészet.* 1911. 256—260. l. (képekkel). — *U. az:* Donner pozsonyi műhelyéből. *Magyarország Műemlékei.* Budapest, 1913. III. k. 185—192. l. (képekkel). — *Győri Hírlap.* 1912 máj. 8. (Donner Rafael győri művei.) — *Henszlmann Imre:* Magyarország csúcsíves stylű műemlékei. Budapest, 1880. 121, 144. l. — *U. az:* Honi műemlékeink hivatalos osztályozása. *Arch. Ért.* 1885. XXVII. l. — *Hevesi, Ludwig:* Österreischische Kunst des XIX. Jahrhunderts. Leipzig, 1903. 6. l. — *Ilg, Albert:* Georg Raphael Donner. Gedenkschrift zum 200. Jahrestage der Geburt des grossen Österreichischen Bildhauers 24. Mai 1693. — 24. Mai 1893. Wien, 1893. Nagy 8.-r. (Arczképpel és képekkel.) — *U. az:* Kunstgeschichtliche Charakterbilder aus Österreich-Ungarn. Wien, 1893. 295—297. l. — *Kabdebo Gyula:* A pozsonyi székesegyház. *Magyar Építőművészet.* 1910 4—5. sz. — *Magyar Nemzeti Múzeum multja és jelene.* Budapest, 1902. 145. l. — *Mayer, A.:* Georg Raphael Donner. Wien—Leipzig, 1907. — *Meller Simon dr.:* Raphael Georg Donner (1693—1741). *Szerda.* 1906. 351. l. — *Mihalik József:* Magyarország vidéki műkincsei. *Magyar Műkincsek.* Budapest, 1901. III. 34. l. — *Műcsarnok.* 1899. 211. l. — *Művészet.* 1906. 385. l. — 1907. 383. l. — *Myskovszky Ernő:* Donner Rafael szobrászati alkotásai hazánkban. *Vas. Ujs.* 1908. 25. sz. (képekkel). — *Nagler, G. K.:* Neues allg. Künstler-Lexicon. München, 1836. III. 447. l. — *Novák Dániel:* Hajdan-, közép-, s újabb kori híresb képírók, szobrászok, s rézmetszők életrajza. Buda, 1835. 141. l. — *Ormós Zsigmond:* Adatok a művészet történetéhez. Pest, 1859. 281—282. l. — *Osztrák-magyar monarchia írásban és képben.* Magyarország IV-ik kötete. Budapest, 1896. 164. l. — *Pallas Lexikon.* V. 450. l. — *Pasteiner Gyula:* Esterházа kastély. *Művészi Ipar.* 1894. 150. l. — *Pester Lloyd.* 1906 nov. 1. (Ein Rafael Donner Denkmal.) — *Petrik Albert:* Donner Rafael magyarországi művei. *Építő Ipar.* 1912 máj. 5. — *Prém József:* Donner Rafael Pozsonyban. *Fővárosi Lapok.* 1893. 147. sz. — *U. az:* Legszebb lovas szobrunk. *Hazánk.* 1904. 86. sz. — *U. az:* Egy pusztuló műremek. *Budapesti Hírlap.* 1901. 195. sz. — *U. az:* Legszebb lovas szobrunk. *Pesti Hírlap.* 1908. 102. sz. — *Ráth György:* Az iparművészet könyve. Budapest, 1902. I. 300. l. — *Rupp Jakab:* Magyarország helyrajzi tört. I. k. I. fele. Pest, 1870. 60. l. — *Schlager, J. E.:* Georg Rafael Donner. Ein Beitrag zur österreichischen Kunstgeschichte. Wien, 1853. — *F. Szántó Károly dr.:* A pozsonyi székesegyház. Pozsony, 1907. 18, 20. l. — *Szelényi Oszkár dr.:* A Pozsonyi Képzőművészeti Egyesület huszonöt éves multja. Pozsony, 1911. 5. l. — *Szentkláray Jenő dr.:* Barokk és rokokó a temesvári kath. székesegyházban. *Délmagyarországi Közlöny.* 1913 decz. 25. — *Takáts Sándor:* Donner szobrászról és a süttői márványról. *Arch. Ért.* 1902. 412—414. l. — *Tarczai György:* Régi magyar művészek és mesteremberek. Budapest, 1901. 9. l. — *Tietze—Conrat, E.:* Unbekannte Werke von G. R. Donner. *Jahrbuch* der k. k. Zentral-Kommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. N. F. III. 2. Wien, 1905. 195—266. h. — *U. az:* Georg Raphael Donners Verhältnis zur italienischen Kunst. *Kunstgeschichtliches Jahrbuch* der k. k. Zentral-Kommission. Wien, 1907. I. 69—114. l. — *Thieme—Becker:* Allg. Lexikon der bildenden Künstler. Leipzig, 1913. IX. 449. l. (Külföldi irodalom.) — *Tudományos Gyűjtemény.* 1828. IV. 39. l. — *Vasárnapi Ujság.* 1859. 423. l. — 1898. 505. l. — 1905. 565. l. — *Vjesnik.* IX. 1906—7. 241—244. l. — *Wurzbach:* Biographisches Lexikon. Wien, 1858. III. k. 366—369. l. és 1872. XXIV. k. 392. l. — *Zombory:* Pozsony. *Vas. Ujs.* 1862. 281. l. — Arczképét Troger Pál festménye után többször rézre metszették Schmutzer, Blaschke stb.

Donner Ignácz, éremvéső; szül. 1752-ben Körmöczön, megh. 1803 szept. 19-én Bécsben. D. György Rafael öccsének, Sebestyénnek fia. Fiatalabb korában a körmöczi pénzverdénél működött, utóbb azonban Bécsben telepedett le, s haláláig a bécsi pénzverdénél dolgozott. Jelentékenyebb művei: Mária Terézia emlékérme (az előlapon a királynő mellképe, a hátlapon félkörön ülő fegyveres Pallas Athene 1745-re visszadatálva), I. Ferencz és nejének, siciliai Mária Teréziának emlékérme, az erdélyi határőrvidéknek 1762-ben történt fölállítására készült emlékérem, II. József ezüstérme a török felett aratott győzelem emlékére, 1789.

A Gyüjtő. 1912. 3—4. sz. 180. l. — *Czobor Béla dr. és Szalay Imre:* Magyarország történeti emlékei az ezredéves orsz. kiállításon. Budapest—Bécs, 1903. II. 429. l. — *Hevesi, Ludwig:* Österreischische Kunst des XIX. Jahrhunderts. Leipzig, 1903. 40. l. — *Nagler, G. K.:* Neues allg. Künstler-Lexicon. München, 1836. III. 447. l. — *Ráth György:* Az iparművészet könyve. Budapest, 1902. I. 300. l. — *Weszerle József:* Hátrahagyott érmészeti táblái. Pest, 1873. C. XXX. t. 4. sz.

Donner Máté (Matthaeus), osztrák szobrász és medailleur; szül. 1704 aug. 29-én Esslingenben, megh. 1756 aug. 26-án Bécsben. D. György Rafael öccse. A bécsi képzőművészeti akadémián tanult, utóbb pedig a bécsi éremvéső akadémia igazgatója lett. Magyar vonatkozású művei:

1. Esterházy Imre gróf esztergomi érsek, herczegprimás érme. Előlap: EMERICVS EC· ESTERHAZY · A·E·S·S·R·I·P·PRH· A herczegprimás jobbra fordult mellképe, fején kis papi sapka, mellén kereszt, alul M·D· (Matthaeus Donner). — Hátlap: Kettős körben három lépcsőn barokk stílű oltár emelkedik, melyen lángok között bárány, balról három búzakalász, jobbról venyige látható, SACERDOS ITERVM fölirattal; a szelvényben MDCCXXXVIII. Mindkét lapon két síma szegély. Arany és ezüst; átm. 23 mm.

2. Mária Terézia királynő koronázási emlékérme. Előlapján Mária Terézia mellképe, hátlapján a királynő a koronázási dombon lóháton a kardvágást végzi. Előlapján a felirat: MARIA THERESIA. AVGVSTA. M. DONNER. F. Hátlapján fönn: APOSTOLICI. REGNI. HONORIFICENTIA. Lenn két sorban: VNCTIO REGIA. POSON. XXV . IVN : MDCCXLI. Arany és ezüst példányokban.

3. Emlékérem az erdélyi bánya- és pénzügy megjavítására. Előlapján Mária Terézia

amíg végig nem vándoroltunk lapjain, hazánk e vidékén.

Kogutowicz Károly el nem múló érdemeket szerzett e könyve megírásával és kiadásával. A magyar honismeret lehetőségeit roppant területtel gazdagította. Reméljük, hamarosan következnek a további kötetek, melyektől ugyanannyi örömet várunk! *Dr. Bierbauer Virgil*

GLATZ KÁROLY: VELENCE MULTJA ÉS MŰVÉSZETE. Budapest, a Magyar Szemle Társaság kiadása. 8°, 80 l.

Akik kellő történelmi és művészettörténeti ismeretek nélkül Velencébe utaznak, elsősorban azok fogják nagy hasznát látni ennek a kis könyvnek. Szerzője középiskolai rajztanár és szobrász, szellemes fejtegetései bizonysága szerint sokat járt és látott maga is Velencében; a nagymultú város irodalmát is tüzetesen ismeri. Amit minderről tudni illik, ezt Glatz Károly igen ügyesen és közérthetően tárja elénk, csak talán az építészeti rész rapszodikus kissé. Ennek oka azonban nem a szerző, de könyvének a nagy témához képest szűkre szabott terjedelme. — *d.*

ANDREAS PIGLER: GEORG RAPHAEL DONNER. Verlag Dr. Hans Epstein Wien—Leipzig 1929, 4°, 134 l, 145 táblaképpel.

Donner Rafael György, a XVIII. század legkiválóbb osztrák szobrászgeniejének életéről és működéséről, mintegy nyolcvan év óta, egész kis könyvtárt írtak. Alakját való plasztikitással, egyéniségét való mivoltában, működését helyesen értékelve Pigler Andor könyve tárja elénk először.

Régóta köztudomású, hogy a kitünő bécsi szobrász lelke igazán csak Pozsonyban, hozzáértő, megértő maecenása Esterházy Imre gróf hercegprímás nagyszabású megbízásával kapcsolatban, bontotta ki szárnyait s szállt lendületes iveléssel, híres kortársait mind felülmúló magaslatokra. Semmisem természetesebb tehát, mint hogy magyar művészettörténetíró vállalkozott első teljes kritikai életrajzának megírására s alkotó munkásságának minden részletére kiterjeszkedő méltatására. S Pigler Andor emberül megfelelt a nagy és nehéz feladatának. Külső kiállításában is remek könyve kitünően iskolázott, alapos készültségű és finom ízlésű fiatal művészettörténetírónk évekre terjedő gondos tanulmányainak eredménye, amelyek folyamán szorgosan megrostált mindent, amit a nagy szobrászról eddig írtak, tüzetes kritikai vizsgálat alá vetette mindazt, ami keze alól kikerült, vagy amit több-kevesebb alapossággal eddig neki tulajdonítottak.

Pigler könyvében mindenekelőtt élete külső körülményeivel kapcsolatban kíséri végig Donnert érdekesebb mozzanatokban nem éppen gazdag pályáján. A művész életrajzának eddigi hézagait, kellő okmányanyag híján, nem igen sikerült kiegészítenie, ám óvatos következtetéseivel is kielégítő módon hidalja át ezeket. Donner 1693-ban a Bécshez közel eső Esslingenben, egyszerű ácsmester fiaként született s már mint gyermek Bécsbe kerül, ahol Brenner udvari ötvösnél, majd a velencei születésű Giulinni szobrásznál tanul s tizenegyéves korában két esztendőre a heiligenkreuzi cisztercita apátságba viszik, ahol a jólelkű szerzetesek is szívesen foglalkoznak vele s többek közt latinul is megtanult. 1711-ben meghal Donner anyja s apja, ki ezután másodszor is megnősül, nem igen törődik többé fiával. A művész ifjúsága így ugyancsak küzdelmes lehetett. Mindazonáltal már alig 22 éves korában megnősül. Kilenc évvel később császári díszítőszobrászként szerepel, ám a császári udvar részéről sem akkor, sem azután nem jutott jelentősebb megbízásokhoz.

Mint művész teljes vértezetben 1725-ben Salzburgban tünik föl szemünk előtt, ahol Joh. Lukas v. Hildebrandt az érsek nyaralóját, a Mirabell-kastélyt építi. Donner segédeivel ennek lépcsőházát díszíti szobrokkal, a fülkébe állított Páris márványalakjával s a lépcsőkorláton hemzsegő puttókkal. Csak Páris sajátkezű munkája s minden ízében eredeti egyénisége és lélekkel áthatott plasztikus felfogása már ezen az első nagyobb önálló művén tisztán érvényesül.

Pigler, a mester egyenkint tárgyalt munkáinak jellemzésével kapcsolatban s külön remek kis tanulmányában tüzetesen foglalkozik Donner fejlődésével és művészetének lényegével. Mestereitől a technikán kívül nemsokat tanult. Annál nagyobb hatással voltak művészi fejlődésére a Bécsben akkoriban hozzáférhető antik szobrok s közvetve a XIV. Lajos korabeli francia szobrászok, akiknek kedvenc technikáját, az ólomöntést is hovahamar elsajátítja. S 1728-tól, amikor vagy kevéssel azután *Esterházy prímás udvari szobrásza lesz*, legtöbb és legjellegzetesebb munkáit ólomba önti s pompásan aknázta ki ennek az anyagnak selymes fényét, bensőséggel áthatott plasztikus formáinak kiemelésére. Donner első nagy pozsonyi művének keretéről, a dómhoz épített Alamizsnás Szent János kápolnáról, Pigler igen meggyőzően mutatja ki, hogy valószínűleg I. E. Fischer von Erlach tervezte, aki ízlésével s higgadt felfogásával, mint építész Donnerrel rokonabb lélek volt, mint az őt Salzburgban foglalkoztató Hildebrandt. Az Alamizsnás Szent János kápolna zárt kompozíciójú, bensőséges, remek prímásszobra s az oltárt és a kápolna bejáratát díszítő angyalok fehérmárványból készültek, az oltárpredella domborművei s az oltárasztal díszítőrészletei bronzból. Az ólomöntés terén Donner egyik első kísérlete Merkurt Ámorral ábrázoló kis szobra, amely a klosterneuburgi apátság múzeumába került.

Első nagyszabású ólomöntésű művei a pozsonyi dóm főoltárának szobrai. Végtelen kár,

Magyar Művészet 1930.

hogy a főoltárt a mult században a „stílszerű restaurálások" furrorja elpusztította, úgy hogy csak az ólomalakok maradtak fönn s láthatók ma, rosszul megvilágított helyen, a pozsonyi dómban (Szent Márton lovasalakja a koldussal) s a Nemzeti Múzeum dísztermének kerek előcsarnokában (a két hatalmas angyalszobor). Szent Márton szobrán a forma és a tartalom tökéletes egyensúlyával Donner szerzőnk szerint az első, aki anélkül, hogy eklektikus vagy manirista lenne, a renaissance óta a barokk divergáló formái után mint a plasztikus formaképzés reformátora tünik föl.

Szent Márton magyar viseletben ábrázolt lovasszobrával s a két monumentális angyalszoborral fejlődése tetőpontjára ér el a mester, aki ezen főművein alakjai érzésvilágát egyre mélyítve, mindvégig megmarad. Pozsonyban 1734-ben készül a Breitenfurt-kastély számára Károly császárt (III. Károly magyar királyt) lebegő géniusszal ábrázoló márványszobra. A pozsonyi főoltárt 1735-ben szentelik föl, Pozsonyban 1737-ben mintázza a bécsi Neuer Markt kútjának híres alakjait, de csak 1739. végén költözik Bécsbe, ahol 1741-ben mint királyi kamaraszobrász szerepel. A bécsi udvar részéről azonban nagyobbszabású feladathoz nem jut. Donner egyénisége úgy látszik nem felelt meg az olaszos-francia szobrászat álpáthosszal teli s akkor divatos irányaiért hevülő udvari körök ízlésének. S a bécsi városháza számára mintázott Andromeda kút után már csak a gurki püspök révén jut hozzáméltó nagyszabású feladathoz. A gurki dóm Szent Kereszt oltárának Krisztus siratását ábrázoló, megrázó hatású, drámai, mégis minden ízében plasztikus zárt kompozícióját mintázza s önti ólomba.

Donner Raphel, Pozsonyban, bőkezű mecenása jóvoltából ugyancsak gondtalanúl élhetett. Bécsben már kevésbbé folyt jól dolga s 1741 február 5-én nagy szegénységben halt meg. Hűséges özvegye kölcsönpénzen temette el s jeltelenül maradt sírjának nyomaveszett. Az udvar részéről csak Károly császár kegyes özvegye, Krisztina császárné emlékezett meg róla, akinek számadásaiban halála után két héttel ez a tétel szerepel: für den Raphael Donner seelig, 6 heylige Messen 3 fl.

Kitünő könyvében Pigler külön fejezetekben nyomozza Donner elveszett műveit, méltatja tanítványait és hatását a korabeli művészetre, végül megrostálja a tévesen neki tulajdonított munkákat. Könyvének ezt a részét is alaposság, gondos körültekintés s a lehető teljességre való törekvés jellemzi. A szerző művét magyarból Fleischer Gyula, Bécsben élő művészettörténetírónk fordította németre nagy gonddal s a Hekler Antal professzor vezetése alatt álló Pázmány egyetemi műtörténeti intézet kiadványsorozatában, mint ennek 9. kötete jelent meg. *Divald Kornél.*

WASMUTHS LEXIKON DER BAUKUNST. Erster Band A — Byz. Herausgegeben von Günther *Wasmuth.* Schriftleitung Dr. Ing. L. Adler, Bildredaktion G. Kovalczyk. 704 oldal. Berlin, 1930. Verlag E. Wasmuth.

A nagy berlini műszaki kiadónak legújabb nagyszabású vállalkozása. Négy nagy kötetben kívánja összefoglalni az építésre vonatkozó legfontosabb ismereteket, nevezetesen azokat, amelyekre minduntalan szükség van és amelyeknek különböző könyvekből való összekeresése fáradságos munkát igényel. Itt ebben a kötetben ezer és ezer tény sorakozik betűrendi sorrendben és áll mindenkor rendelkezésünkre készen. A könyv természetesen elsősorban az építész számára készült és elsősorban azt az anyagot gyüjti össze, amelyre az építésznek van nap-nap után szüksége: szerkezetek és anyagok írásban és képben, régiek és újak, sőt legújabbak is, amelyek beszerzéséhez útmutatásul szolgál a kötet végén nyujtott cégjegyzék. Megtaláljuk az építéssel határos jogi kérdések legfontosabbjait is, de ezen adatok után bőséges építészettörténeti anyag vonul fel ismét a legrégibb időktől napjainkig. S ez az a rész, amelynél fogva a mű a művészettörténeti kutató számára is nélkülözhetetlen, mert a különleges szempontból feltárt adatok sokszor keresett tényeket foglalnak össze. Az építészettörténeti címszavak részben korokra, részben művészekre vonatkoznak, de földrajzi beosztásban is megtalálhatók. Ezek között ott vannak a nagy és fontos városok — gazdag statisztikai anyaggal — és szívesen említjük meg, hogy az első kötetben Budapest is szerepel két hasábbal és két képpel.

Felelős szerkesztő: Dr. Majovszky Pál

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla

Kiadó: Ormos György

Magyar Művészet 1930. 6. szám

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. II.

Nyomatott a Lorilleux Ch. és Tsa gyár festékével.

Az Athenaeum r.-t. mély- és könyvnyomása.

Donner Raphael

27. SZ. 1908. (55. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, JULIUS 5.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utcza 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. Félévre 8 korona. Negyedévre 4 korona. A «*Világkrónika*»-val negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meg határozott viteldij is csatolandó.

DONNER RÁFAEL SZOBRÁSZATI ALKOTÁSAI HAZÁNKBAN.

A bécs melletti Esslingenben, 1693-ik évben született Donner Ráfaelt, az olasz Bernitől Canováig terjedő barokk korszak egyik legzseniálisabb művészét, a művészetek pártolásával a cinquecento fejedelmeit is utólérő Esterházy Imre herczegnek, Magyarország nagynevű primásának udvari szobrászát ép oly joggal vallhatjuk magunkénak, mint Mányokit, Kupeczkyt és későbbi időben még másokat, kik hazájuktól elszakadva, külföldön dolgoztak s idők múltán teljesen elidegenedtek.

Műtörténelmünk szempontjából igen fontos Donner működése, mert az akkori szomorú politikai és társadalmi viszonyok miatt a barokk korszak csaknem nyomtalanul vonult el hazánk felett s ilyen körülmények között igazi művészi alkotásokról nem igen lehet szó, ha csak nem tekintjük azoknak a templomok dekorativ szobrászati emlékeit, a főúri kastélyok parkjait diszítő mitológiai szobrokat, vagy pedig a pestis járvány szerencsés elvonulásának emlékére, főleg a felvidék városainak piaczán álló izléstelen fogadalmi emlékoszlopokat és az úgynevezett Szentháromság szobrokat, mind megannyi szerencsétlen szülötteit a barokk korszaknak.

A Mátyás király dicső uralkodása alatt megindult és szép jövővel biztató renaissance páratlan fejlődésének korszaka után beállott reakczió nemcsak a nemzeti alkotásoknak, hanem a művészeteknek is szomorú korszaka. A magyarság szellemi és anyagi ereje a nagy küzdelemben teljesen kimerült s igen természetes, hogy ily viszonyok közepette nem volt sem kedve, sem pedig anyagi eszköze művészi alkotások létesítésére. Az a kevésszámú művész, ki az akkori áldatlan kultur-állapotok között művészi inspiráczióinak legfontosabb tényezőjét, a nyugalmat és anyagi boldogulásának feltételeit nem találhatta meg, idegenben volt kénytelen képességeit érvényesíteni.

A renaissance elfajulásának tekinthető barokk művészet, a mely a formák esztétikai szépségének mellőzésével a harmonikus szép helyett a túlzott méreteket és bizarr ellentéteket, tehát a meglepő hatást keresi, az építészetben és a szobrászatban egyaránt jellemző vonásokkal fejezi ki korának szellemét.

A barokk építészet az épület külső és belső diszítésében nem szab kellő mértéket; a falakat gazdagon aranyozott ornamentek teljesen befedik. Nincs egy tenyérnyi hely sem, a melyen a vibráló hatástól elfáradt szem megpihenhetne; csavart törzsű oszlopok által tagozott fülkékben patetikusan szavaló és exaltált kifejezésű mitológiai és allegorikus szobrok környezetében lebegő drapériák, virágok, gyü-

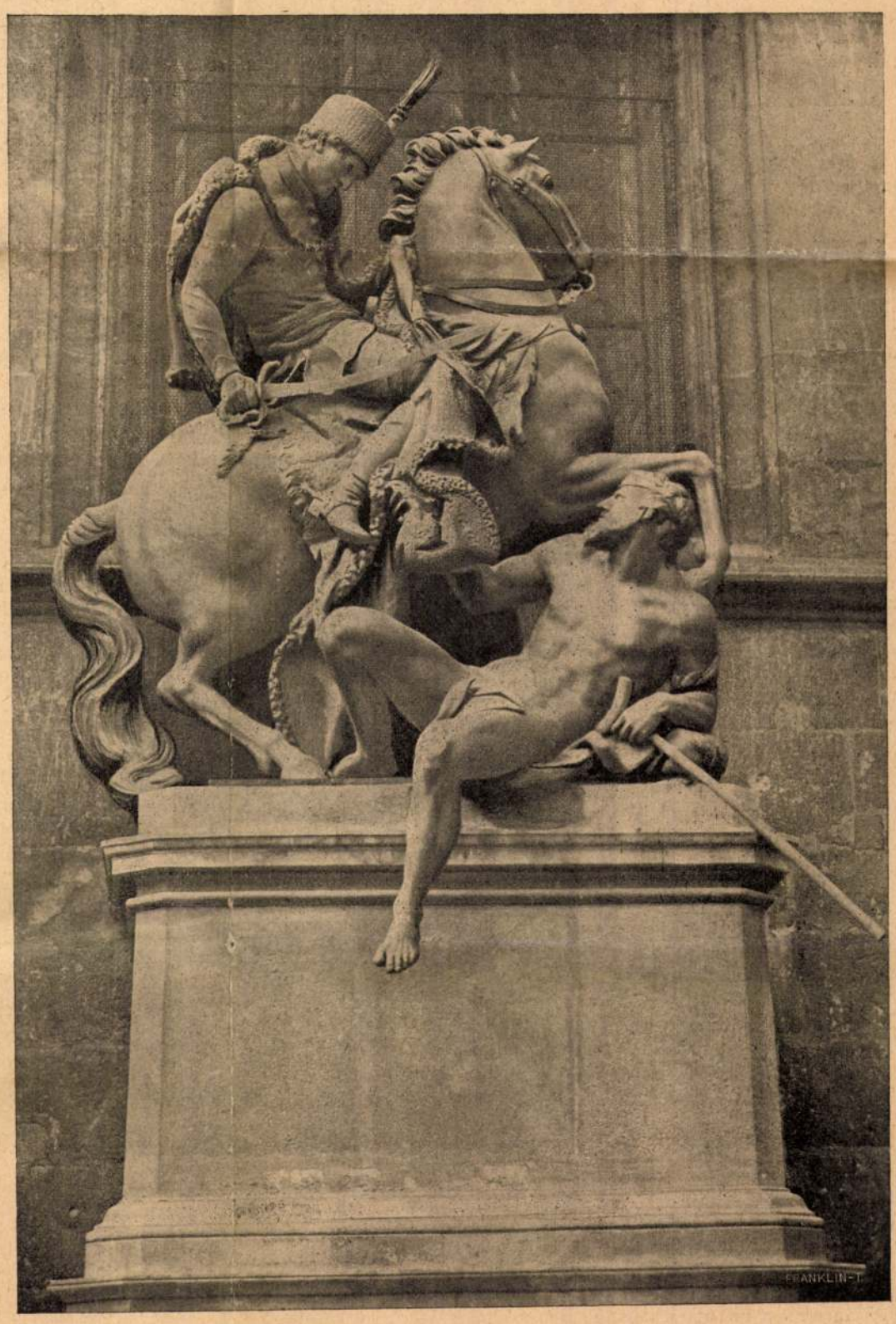

DONNER RÁFAEL MAGYARORSZÁGI MŰVEI. — Szent Márton szobra a pozsonyi dómban.

ANGYAL-SZOBOR DONNER RÁFAELTŐL A POZSONYI SZENT MÁRTON-OLTÁRRÓL. (Jelenleg a Szépművészeti Muzeumban.)

mölcs fűzérek, szimbolisztikus vonatkozásu emblémák, delfinek, tritonok és szirének ötletszerű quodlibetet képeznek. Öntudatlanul kerülnek egymás mellé; a tárgy és az ékítmény közötti vonatkozás okozati összefüggése nélkül.

A barokk művészetet hazánkban még jezsuita stilusnak is nevezik. Ezen elnevezés nem azért füződik a jezsuitákhoz, mintha ők lettek volna annak tudatos terjesztői, hanem azért, mert a katoliczizmus szellemének feleleventésére czélzó törekvések vezetői és buzgó előharczosai a jezsuiták voltak, kiknek működési tere Ausztria volt, ugyanaz a tartomány, mely művészet tekintetében teljesen a barokk izlés befolyása alá került.

A Mohács mezején kapott rettentő ütéstől rombadőlt Magyarországon teljesen megszűntek a fejedelmi építkezések; a királyokat a hatalmas főpapok és főurak váltják fel. Ebben nagy része volt az ellenreformáczió két kiváló harczosának, Pázmány Péter esztergomi érseknek és herczeg Esterházy Miklós nádornak. Utóbbinak neves utódjához, Esterházy Imre herczegprimás nevéhez füződik a barokk szobrászat intenzivebb fejlődése Magyarországon. Ő volt az, ki az osztrák születésű Donner Ráfaelt, a hazájában eleinte annyira mellőzött szobrászt vendégszerető otthonába hívta s alkalmat adott neki számos művészi feladatra való megbizással arra, hogy teremtő géniusza kibontsa szárnyait, méltó kárpótlást nyújtva azon produktiv szegénységért, a mely barokk művészetünket annyira jellemzi.

Pozsonyban a meczenás herczeg fényes udvarában indul meg tulajdonképeni munkássága és diadalmas korszaka, hogy nevét és tehetségét csakhamar szárnyra kapva, messze túl száguldjon vele és új meg új sikerekkel tetézze diadalait s minden időre dicsőséget szerezzen művészetének és új hazájának.

Itt alkotta a barokk szobrászat elsőrangú s abszolut becsű emlékét, a pozsonyi dóm szentélyzáradékának két támasztópillére között üvegfedél alatt álló szent Márton ólomba öntött lovasszobrát, melyet bravuros mintázása, a kidolgozásnak aprólékos finomsága és nemes realizmusa a XVIII. század barokk szobrászatának legkiválóbb műalkotásává avatnak.

Ez a szobor eredetileg a székesegyház egykorú, de művészettörténetünk nagy kárára, azóta már szétszedett monumentális főoltárát diszítette avval a két életnagyságú, szintén ólomból mintázott angyal alakkal együtt, melyek jelenleg a budapesti Szépművészeti Múzeumban vannak elhelyezve. Ezt a három együvé tartozó s az oltárral szervesen összefüggő egészet képező szobrot azért távolították el a templomból, mert a dóm restaurálása után úgy vélték, hogy hatásuk a gotikus környezetben a két stilus különbözősége miatt nem érvényesülhetett volna.

Ugyancsak a pozsonyi dómban látható Donnernek egy másik remek alkotása is: Ezterházy Imre herczegprimás imádkozó szobra márványból. A finoman redőzött csipkés egyházi ruhába öltözött főpap mellén keresztbe tett kézzel, gazdagon tagozott barokk imazsámolyán térdel az áhitatba való elmélyedés nyugodt és nemes kifejezésével arczán. A rendkívül egyszerű s mégis oly művészi szobor az imának valósággal idealizált megtestesülése s a benne nyilvánuló bravuros technikájánál fogva Donner egyik legszebb műve, a mely méltán sorakozik művészetének többi kiváló alkotása közé.

Donnernek még három, eddig nem eléggé méltatott szobrászati műve látható Pozsonyban és pedig kettő, úgy mint a Bacchus és Ceres Frigyes főherczeg palotájának előcsarnokában és az ottani múzeumban elhelyezett Vénusz Kallipygos.

Az erőtől duzzadó, karcsu, szép ifjú képében ábrázolt és szőlőtőn támaszkodó Bacchus, valamint a termékenység attributumával az érett buzakalásszal szimbolizált Ceres mozdulataiban, a bő redőkben aláömlő ruha elrendezésében keresetlen természetesség nyilvánul. Szűzies báj ömlik el Vénusz alakján, melyen alkotómestere nem az érzéki hatást, hanem a tökéletes női szépség ideális tipusát testesítette meg; kissé hátrafelé hajló teste finom ívet ir le, a mint a drapériát egyik vállán kezével átfogja.

Úgy ez a három szobor, valamint Donner többi itt felsorolt alkotása igazolják az ő megalkuvást nem tűrő naturalizmusát, a mely nem nyilvánul a természetnek szolgai utánzásában, annak gépies másolatában, hanem abban, hogy csupán az életteljes jellemzés eszközéül szolgált s dokumentálják egyuttal alkotójuknak a természet buzgó tanulmányozásában nyilvánuló komolyságát, alakjainak karakterisztikusan találó erejét s a technikában nyilvánuló gondosságát, mely tulajdonságaival kortársai között példátlanul állott.

Ha még hozzáveszszük a saját tervei alapján, a pozsonyi dómhoz hozzáépített barokk sírkápolna gyönyörű domborműveit s az abban lévő két remek bronzkandelábert, a szentélyben lévő kanonoki stallumok pompás gótikus faragványait s az Elemosinarius «Szentsir»-ját, a melyek a külföld jeles műtörténészeinek magasztaló szavai szerint a XVIII. század legtökéletesebb formáju szobrászati alkotásai közé tartoznak, kibontakozik előttünk Donner Ráfaelnek egész egyénisége és művészete.

Ezzel azonban művészeti alkotásainak csak egy részét merítettük ki, azt, a melyeket második hazájában hozott létre. Ide nem számítottuk a bécsi Neuer Markton álló Higiéa-kutat, ugyancsak a régi városházán lévő Perzeus és Andromida kútját, a bécsi szent István-templom sekrestyéjének lavabójára szánt márvány domborműveket, a bécsi császári múzeumban látható bronz basreliefjeit: «Páris itéletét» és «Thetis Vulkánnal», a klosterneuburgi Madonnát, a salzburgi Mirabell-park gyönyörű amorettjeit, a gurki dóm Pietáját és az osztrák császár szobrát a bécsi Belvedereben.

Ki tudja, mely műveket alkotott még Donner mi nálunk, a melyek talán úgy elkallódtak, mint a pozsonyi koronázó dómban egykoron állott szentek egész sora!

A magyar műtörténetre vár ezen szobrászati alkotások mielőbbi felkutatása s azoknak beható kritikai méltatása. *Myskovszky Ernő.*

LÉGY ERŐS!...

Ha társtalanul bolygod a világot,
Lehetsz, kedvedre, büszke vagy szerény;
Nagyhangon nem kell piaczra kiállnod,
Sem marakodnod harczok fövenyén.

Virágot szedve, álmot szövögetve
Jársz gyepes úton, lombos fák alatt;
Tied a magány tündérszép szigetje,
A hol minden hang szivedből fakad.

Irtózva szennytől, — kitérhetsz előle,
Kényesen s tisztán, mint a hermelin,
S a jobb érzések híveül szegődve,
Csügghetsz tenlelked szent eszményein.

— Ha fészket raktál: harczra hív a gondja,
Hajrá, ökölre: konczot, pénzt, babért! —
Száz éhes érdek vásárján tolongva
Lelkeddel fizetsz minden falatért.

Dölyfös tömegben sorsod: bús alázat, —
Járbut aljasok közt s — meghódolsz nekik;
Megfáradt lelked immár föl se lázad,
Ha porban, sárban meghengergetik.

Arczodba csapnak: mosolyogva tűröd,
Mert bús szegénység rabszolgája vagy;
Fészkedre gondolsz: erény lesz a bűnöd,
S ha pénzt csörgetnek, — eladod magad...

— Vagy úgy tessz, mint én: zordon büszkeséggel
Megőrzöd embervoltod hímporát,
S bár lelked tüze meg nem értve ég el,
Mégy, panasz nélkül, utadon tovább.

De légy erős, hogy elviseld a bút is,
Mely szived mélyén vádlón fölsajog:
Hogy légy bár fényben mint a csillag, oly dús,
Úgy halsz meg, mint a legutolsó koldús,
Ki gyermekeire semmitsem hagyott...

Sajó Sándor.

VERSEK.

I.
Egy szál virág.

A kertünk teli van virággal.
Virágok, gyönyörű virágok
Illata, fénye árad szerte.
— De köztük én szomorún járok.

Óh, ez a kert, e rózsaerdő
Virulhat, illatozhat váltig,
Mikor a szív nem egy erdőre,
Hanem csak egy virágra vágyik.

Egy szál virág a lelkem álma.
Egy rózsa a messze távolba'.
Miatta van — ezer virág közt —
Szivem kifosztva, kirabolva.

II.
Az Adria partján.

Az Adria partján bolyongok.
Mint egykor, most is álmodozva.
Ragadja szívemet a távol,
Csábít a hullám, a vitorla.

Vonz, vonz a távol pálmaerdő,
Valami ismeretlen éden.
A tenger, a sötétkék tenger
Néz, néz vigasztalan-sötéten.

III.
Virágerdőről.

Virágerdőről álmodoztam:
Sivár lett minden körülöttem.
Hol virul a küzdés virága!
Szomorú sejtelem szivemben.

Belefogózom újra-újra
Az álmokba, az ábrándokba.
A mit megtagadott az élet:
Jótékony álom kipótolja.

Petri Mór.

A DIADALMAS ELLENSÉG.

Elbeszélés. — Irta **Sas Ede.**

I.

A tengerre néző terraszon halvány fiatal asszonyka ült és bágyadt, szomorú mosollyal nézegetett egy babérágat, a melyet vékony, csaknem átlátszó ujjacskái közt szorongatott. Körös-körül káprázatos pompában tob-

zódtak az örök nyár ragyogó szinei. A tenger, a melynek tükre sohasem egyforma, ma mélységesen kék volt s örökké nyugtalan mezején ezer szinben tündöklő tűzvirágok nyilottak. A parton buján díszlettek a délszaki ligetek, a melyek virágzása az ősz, a hervadás szelét hírből sem ismeri; s a sötét babérlombok, a hatalmas pálmák tömkelegéből csillogva tűntek elő a czifra, szeszélyes villák sugár tornyai, oszlopos erkélyei, ékes homlokzatai. A sétányról valami vidám, divatos keringő egy-egy fodrát hozta el a szél s a kikötő felől odahallatszott az érkező hajó kürtjének tompa búgása, a mely ismét a mulatni, üdülni vágyók sokaságát hozta a fellegtelen, hervadhatlan tündérországba . . .

A fiatal asszony a babérággal babrált és fehér arczocskája mind csüggetegebben elborult. Talán arra gondolt, hogy milyen kegyetlenség a természettől ez a közönyös virulás, — míg a büszke pálmafák alatt a megtört, halódó betegek lézengenek! A ragyogó nap örökké mosolygó életet tud bűvölni a rózsás partokra; de nem képes új életet, egészséget ajándékozni azoknak, a kiket eljegyzett már magának az a hatalmas ősz, a mely az emberekkel mindenütt, még az örökös virulás hazájában is rendelkezik. A halhatatlan természetben itt csak az ember képviseli a mulandóságot. Egy egész életnél, minden vágyaival, szenvedélyeivel, álmaival, czéljaival együtt erősebb, hatalmasabb egy hitvány babérág . . .

A fiatal asszonyka leejtette kezéből a sötétzöld galyacskát. Testét gyönge rázkódás fogta el. Keskeny ajkaihoz emelte zsebkendőjét: a csipkés, habkönnyü szöveten sötét bibor csöpp jelent meg, oly eleven, égő, piros csöpp, mint a tündöklő délvidék legszebb, legékesebb rózsabimbója.

II.

Ebben a pillanatban vidám hangok, fürgén sietö léptek hallatszottak a terrasz lépcsői felől. A fiatal asszony megismerte a férje hangját:

— Itt vagy, Iduczi? Képzeld csak, milyen kedves vendégeink érkeztek!

Ida odafordult. A lépcsőre kétfelől sűrű babérlombok ernyője borult: ebben a duzzadó lugasban egyszerre feltünt egy gyönyörű leány karcsu, délczeg alakja, a mint szaporán, könnyedén szökellt föl a lépcsőkön, mintha láthatatlan szárnyak lebegnének a vállain. Hófehér ruhában volt és a haja hollófekete; — barnapiros arcza csupa egészség; csillogó, sötétkék szeme csupa életvidorság. A mikor fölért a napos terraszra, mintha azt még nagyobb fényesség öntötte volna el; mintha bódítóbb illatot árasztottak volna körös-körül a délszaki növények, az aranygyümölcsös narancsfák; — a leány pedig odafutott a kicsi, vézna, beteg asszonykához és hevesen karjaiba zárta:

— Édes, édes Iduskám! Csakhogy újra láthatlak! Most érkeztem Terka nénivel; az urad épen ott sétált a mólón: megkértem, hogy vezessen azonnal ide, hozzád. Ha alkalmas szállást találunk: mi is ebben a villában fogunk lakni. Milyen öröm lesz, folyton együtt lenni veled!

Most aztán a férj is fölért a terraszra, az öreg, összetöpörödött nénikét vezetve, a ki szintén nagyon örült, hogy régi ismerősét láthatta és aggodalmaskodva kérdezte tőle:

— Hogy vagy? Úgy-e bár, nincsen semmi bajod?

— Ó nincs! — mosolygott a liliomfehér, liliomnál gyöngébb asszonyka és iparkodott törékeny termetét kiegyenesiteni a délczeg, sugár leány egészséges, aczélos ifjusága mellett. De még akkor is oly siralmas volt az ellentét, a mely kettőjük között kitünt! A leány kipirult arczczal lépett a terrasz szélére és szemét gyönyörittasan legeltette a körülötte ragyogó tündértájon. S mintha neki hizelgett volna a lábai alatt elterülő, végtelen tenger: mintha feléje bókoltak volna, feléje küldték volna illatos üdvözletüket a narancsligetek, — úgy állott ott, daliás, érett szépsége teljében, mint ennek a virulásnak és ragyogásnak, az örök ifjuság birodalmának királynője, a ki imádattal tárja karjait bűbájos országa felé:

— Milyen szép itt lenni!

A nyiló azaleák bokrai közé halk sóhaj szállott, — a megtört, beteg asszonyka sóhaja, a kinek arcza mindjobban elsápadt az ifjú leány mellett, mint valami diadalmas, hódító ellenség előtt . . .

III.

— Milyen öröm lesz, folyton együtt lenni veled! — mondotta Ella, s csakugyan ott telepedett meg nénikéjénél a tengerpartra könyöklő szállóban. De hát a szegény Iduczi állapota miatt alig élvezhettek valamit az örömekből, a melyekkel itt a víz és a szárazföld oly gazdagon kinálkozott. A szegény Iduczi nem szállhatott hajóra, nem ülhetett még a szeliden ringó csónakra sem, mert szédülés fogta el; nem csatlakozhatott a vidám kirándulókhoz, a kik fölhágtak a partot szegélyező hegyóriások ormára, a honnan oly fölséges kilátás nyílt a vizek végtelen, napfényben játszó sikjára. Ella szeretett volna mindenben résztvenni; s Iduczi jól tudta, hogy férje is nagy kedvét találja a csónakázásban, hegymászásban, — de most az ő kedveért lemondanak mindenről és otthon maradnak a széltől védett terraszon betegápolónak . . . Legfölebb a tengerpartra sétáltak ki az asszony és az ura, déltájban, a mikor a szabad fürdő hullámai között oly vidám, eleven élet folyt. Férfiak, asszonyok túlcsapongó kedvvel élvezték ki azt a szabadságot, a mit a tenger nyújt. Hiszen a hullámok elmossák a szigorú etikett merev korlátait! A legelőkelőbb társaságbeli lények is úgy bohóskodnak a vízben, akár a delfinek. Fiatal leányok fogadták ott udvarlóikat; és mézeshetes házaspárok incselkedtek a habok közt, mintha csak a gyönyörűség tengerében lubiczkolnának. Kiusztak messze-messze, egymást biztatva, egymásra nevetve, mintha csak igazándi vizi tündérek volnának, a kik örökké itt himbálózhatnak a hullámok hátán, ott lakhatnak a tenger mély, drágaköves grottáiban, — és soha se kellene kiszállaniok a poros, kövecses, zordon partra, — az életbe . . .

A csillogó vizek báltermének királynője azonban Ella volt, a királynői termetű Ella, a kire irigyen nézhetett volna a legcsábosabb Nimfa. A hinta volt a trónusa, a melyen kaczéran himbálta magát a víztükör fölött. Bűbájos idomaihoz szorosan odatapadt a csuron víz ruha, a melyről szikrázva peregtek alá a vízgyöngyök s a melyet sóváran, szerelmesen csókolt az Adria napja, sóváran, szerelmesen a férfiszemek. Majd felfutott az ugró-deszkára s fejjel előre, merész ívben vetette magát a vízbe. Úgy viselte magát, mint egy ártatlan gyermek, mint egy szabad nájád, — mint egy ördögien csábos asszony.

A halvány Iduczi a partról nézegette ezt a tündérjátékot, mellette állott a férje s gondosan igazgatta sovány vállaira a köpenykéjét. S a szegény asszonyka szerette volna magával ölelni az urát a hullámok közé: Jere velem! Szálljunk mi is a sík tengerre, menjünk oda, a hol legmélyebb a víz; hadd rántsalak ott magammal a mélybe; ne lássam, hogy titokban, lopva, hogy kiséri a szemed azt a hintázó leányt . . .

A zene vígan szólt a vízi mulatsághoz. S a pajkos, édes ritmusokba belecsengett a leány kaczagása, a mint a hintán libegve, röptében meg-megmártotta födetlen, hófehér lábacskáit a csiklandó, hűvös árban . . .

IV.

Ha a férj ott maradt is neje mellett hűséges betegápolónak: facskájukat a leány sokszor magával vitte a hullámos gyerekparadicsomba. A szép szőke gyermek eleinte ugyancsak félve ölelte körül az uszómestere szoborszép, gömbölyű nyakát, a ki váltig biztatta:

— Ne félj, kicsikém. Itt van a mamád. Mert itt a vízben én vagyok a mamád, ugy-e bár?

A gyerek szepegve, boldog izgatottsággal nevetett s azután mindjobban nekibátorodott s nemsokára vígan lubiczkolt, uszkált az ő vizi mamája mellett. A ki nem ismerte őket, csakugyan azt hitte: ime, egy boldog fiatal mama tanítja a kicsikéjét úszni.

És Iduczi ezt a partról nézte . . .

Egy reggel azt mondta a fiúnak.

— Ma nem eresztelek fürödni. Hideg van. Megfázol.

A gyermek egészen kétségbe volt esve. Sírt, könyörgött:

— Én Ella nénivel akarok menni! A mamuska azt akarja, hogy mindig itt maradjak, vele.

— Azt akarom. És hát te szivesebben mégy az Ella nénivel?

— Szivesebben, — felelt a fiú a gyermekek kegyetlen önzésével. — Mert Ella néni elvisz ladikázni, fürdeni.

A beteg asszony szeme elhomályosodott. Aléltság környékezte. Intett a gyermeknek, hogy csak menjen, hogy csak menjen, menjen.

Délután is a szobájában maradt. Férje szótlanul ápolgatta. S az asszonynak úgy rémlett, hogy ez a gondoskodás nem is annyira szeretet, mint pontos, hű, hideg kötelességteljesítés. Gusztáv a vacsoráját is oda akarta hozatni a beteg ágya mellé: de az asszony kérte, hogy csak menjen le a kertbe s vacsorázzon Terka néniékkel. S azután odalopódzott az ablakhoz és úgy kémlelődött utánok. Már akkor csak hárman ültek az asztalnál: férje, a leány és a fiacskája. A gyermek elaludt, fejét Ella ölébe hajtotta. S az apa csöndesen simogatta a fiú fejecskéjét, a melyet a leány tartott karjai között. A hold előbújt a felhők közül: kötelességének tartotta megvilágítani az idillt. Bizonyára abban a hiszemben volt a jó holdvilág, hogy egy boldog kis család idilljéhez szolgál világítással . . .

A következő perczben Ida, a ki alig kapott magára valamit, lenn termett a kertben. Odarohant az asztalkához s nyersen, rekedten kiáltott a leányra:

— Add ide a gyermekemet!

Szinte durván ragadta ki Ella karjai közül s minden erejét megfeszítve, futott fel vele a lépcsőkön. A férfi és a leány elámulva néztek utána . . .

V.

— Iduczi, mi lelt? — nyitotta be szobája ajtaját megütődve a férje.

Az asszony odafordult hozzá a kis ágytól, a melybe épen lefektette a fiacskáját. S megnyugtatta a férjét, hogy nincs semmi baja: hirtelen eszébe jutott, hogy ha meg talál fázni a kicsi: azért futott le érte oly lélekszakadva. Ne aggódjék semmit; menjen szépen és szivja el a rendes, vacsora utáni szivarját . . .

Ő maga pedig kiment az erkélyre s a csillagfényes, gyönyörű éjben hallgatta azt a távolról odaröppenő dalt, a mely oly halkan zengett, mintha inkább csak álma volna a fehér éjszakának . . . S akkor újra felhangzott mögötte a kérdés:

— Iduskám, mi bajod?

Ella lopózkodott utána. Az asszony hevesen felkapta a fejét:

— Jó, hogy itt vagy. Különben én kerestelek volna föl. Mert kérni akarlak valamire.

— Mire?

Az asszony iparkodott megőrizni a nyugodtságát. De a hangja remegésén érzett, hogy ez mily erőfeszítésébe kerül:

— Arra, hogy várj legalább addig, a míg elpusztulok. Ne igyekezzél már most meghódítani az uramat. Legalább ne csináld ezt az én szemem láttára. Hiszen úgy sem sokáig kell várnod, míg a szememet lehunyom . . .

A leány arczát elöntötte a vér. Vesékbe lát ez az asszony? Eltalálta az ő legtitkosabb gondolatait, azokat a gondolatokat, a melyeket önmagának se mert bevallani?

— De Ida!

Ida egészen közel lépett hozzá és megfogta a kezét. Inkább lihegte, mint mondotta:

— Ne tagadj semmit. Tudom, hogy már akkor akartad az uramat, a mikor még mindketten leánypajtások voltunk s Gusztáv mindkettőnknek udvarolt. Akkor én felém hajlott a szive; neked le kellett róla mondanod. De most lesújt rám a végzet s most te így gondolkozol: Biztosítsuk magunknak hamar a jövendőt, a míg más el nem kaparintja ismét az orrunk elől ezt az embert! Ezért beczézed te a gyermekemet is; ezért igyekszel meghódítani a férfi szivét — az apa szivén keresztül!

A leány tiltakozva emelte föl a két kezét és hevesen rázta a fejét:

— Ida! az égre, miket beszélsz? Hiszen ez szörnyűség, a mivel te vádolsz. Nem tud-

CERES SZOBRA FRIGYES FŐHERCZEG POZSONYI PALOTÁJÁBAN.

nám neked ezt megbocsátani, ha nem volnál beteg . . .

Az asszonyt ez még jobban fölingerelte. Csak úgy remegett a felindulástól:

— Tudom, hogy beteg vagyok. Nem szükséges minduntalan fölemlegetned. Nem szükséges, hogy figyelmeztess arra a kötelességre: a ki beteg, vagy gyógyuljon meg mihamarabb, vagy pusztuljon el, de ne álljon az egészségesek útjába. Ne félj, én tudom ezt a kötelességemet. Számomra gyógyulás már nincsen, hát remélem, mielőbb megvált szenvedéseimtől a jó Isten. S akkor aztán rád hagyok mindent, a mit e földön szerettem. A fiamat, az uramat. Csak addig ne kinozz, Ella! Csak addig ne emlékeztess mindig arra, hogy elvesztettem veled szemben a csatát, hogy te fogsz végre is diadalmaskodni, az erősebb, a boldogabb! És nekem hasztalan minden imádságom, minden könnyhullatásom, minden ragaszkodásom az élethez, az uramhoz, — mindent, mindent át kell engednem másnak — te neked! . . .

Nem tudta tovább folytatni. Vézna, madárteste lehanyatlott — ajkát ellepte a véres hab. Ella ijedten fogta föl karjaiba . . .

— Iduczi! Térj magadhoz! Az istenért, hamar orvost!

VI.

Az éjszaka váratlan zivatar támadt. Mint a hirtelen összegyűlekezett boszorkányok: torlódtak össze a legmagasabb ormon a fellegek s a bűbájos éj szelid csillagfénye helyett vérvörös villámlobogás világította meg a tengert. Reggelre azonban nyoma se volt a boszorkányszombatnak: a nap aranyzápora dúsan áradt alá; csak a víz háborgott nyugtalanul, mintha a rosz álom emléke bántaná. A kis piros vitorláscsónakok még nem mertek ráereszkedni; még a nagy hajókat is ugyancsak megtánczoltatta a háborgó áradat. Ennek ellenére Ella azzal lepte meg nénikéjét, hogy elkezdett visszavonhatlanul csomagolni. Egy perczig se marad itt tovább, a hová oly repesve sietett. Megy vissza azonnal a szüleihez, a poros, unalmas mezővároskába, a hol a Gusztávék birtoka is fekszik.

Barátságosan bucsúztak el egymástól a régi jó ismerősök. Ida kissé jobban volt: gondosan bebugyolálva ült a kitárt ablaka előtt. S kezet nyujtott a leánynak s halkan, titkon odasugott neki:

— Bocsáss meg a heveskedésemért, Ella. És maradj itt. Hiszen úgyis mindegy . . .

A leány fejét ingatta . . .

— Megbocsátok, Iduczi. Nem haragszom.

Gusztáv elkisérte Terka néniéket a közeli hajóállomásig. Az ablakból jól lehetett látni az elinduló hajót, a mint a kék vizet gyöngygyé paskolva, lassan fordult neki útjának. S a hajó oldalán ott magaslott a leány délczeg, hódító alakja, a mint zsebkendőjével integetett valakinek a kikötőben: Viszontlátására!

S a beteg asszony káprázó szeme előtt úgy tűnt fel, mintha az a hajó azzal a leánnyal, nem távolodnék, hanem mindig közelebb és közelebb jönne: feltartóztathatlanul hozná magával a végzet hajója az ő győzedelmes ellenfelét, míg ő elmerül alatta a mélységes, hideg árban . . .

Fölkelt a karosszékből és erőtlen, remegő kezével becsukta az ablaktáblákat. Hadd legyen a szobában hűvösség és sötétség. Hogy ne lássa ezt a képet, az odakünn ragyogó diadalmas életet . . . Hogy szép lassan hozzá szoktassa magát a csöndes, hűvös sötétséghez . . .

KIRÁLYUNK ANYJA.

Sajátszerű, sokáig teljesen meg nem értett alakja volt korának *Zsófia* főherczegnő, Ferencz József király édesanyja. Kortársai és az utódok sokáig nem láttak benne mást, mint a bécsi májusi forradalmat követő ellenforradalom lelkét és intézőjét; a bécsiek meg úgy vélték, hogy benne volt a keze a márczius 13-iki bécsi néplázadásban, s ily módon akarta előmozdítani Lajos főherczeg bukását, a hatalmat pedig férje és fia kezeire juttatni. Szóval, jellemét csak sötét vonásokkal rajzolták meg, s a hol reakczióról, a nő és az anya olthatatlan becsvágyáról esett szó abban az időben, az emberek Zsófia főherczegnőre gondoltak. Pedig az ember jelleme nem csak egy fonalból szövődik, a nőé legkevésbbé. Ha megjelennek valamikor Zsófia főherczegnő levelei, melyek most fiának, Lajos Viktor főherczegnek birtokában vannak, hét pecsét zárja alatt, de mégis kiadásra készen, ha megjelenik valamikor ez a levélgyűjtemény, királyunk anyja teljes világításban fog állni az utókor előtt. De a homály nagy része már is lefoszlott alakjáról, mióta — nehány hónappal ezelőtt — megjelent Friedjung Henrik osztrák történetiró legujabb munkája (Österreich von 1848 bis 1860. I. Band. Stuttgart und Berlin 1908., Cotta), mely másoknak eddig hozzáférhetetlen forrásokból merítve, igen érdekes képet fest Zsófia főherczegnőről.

Királyunk anyja bajor királyleány volt. Erős katholikus érzést hozott magával hazulról, egészen elütőt attól, melyet a bécsi udvarnál tartottak jó egyháziasságnak. A bécsi felfogás becsülte az egyházat, mint az állami és monarchikus rend hasznos támaszát, egyébként pedig szigoru engedelmességre szorította a II. József császár idejéből való törvények iránt, és rendőri felügyelet alatt tartotta, mint a szellemi mozgalmakat általában.

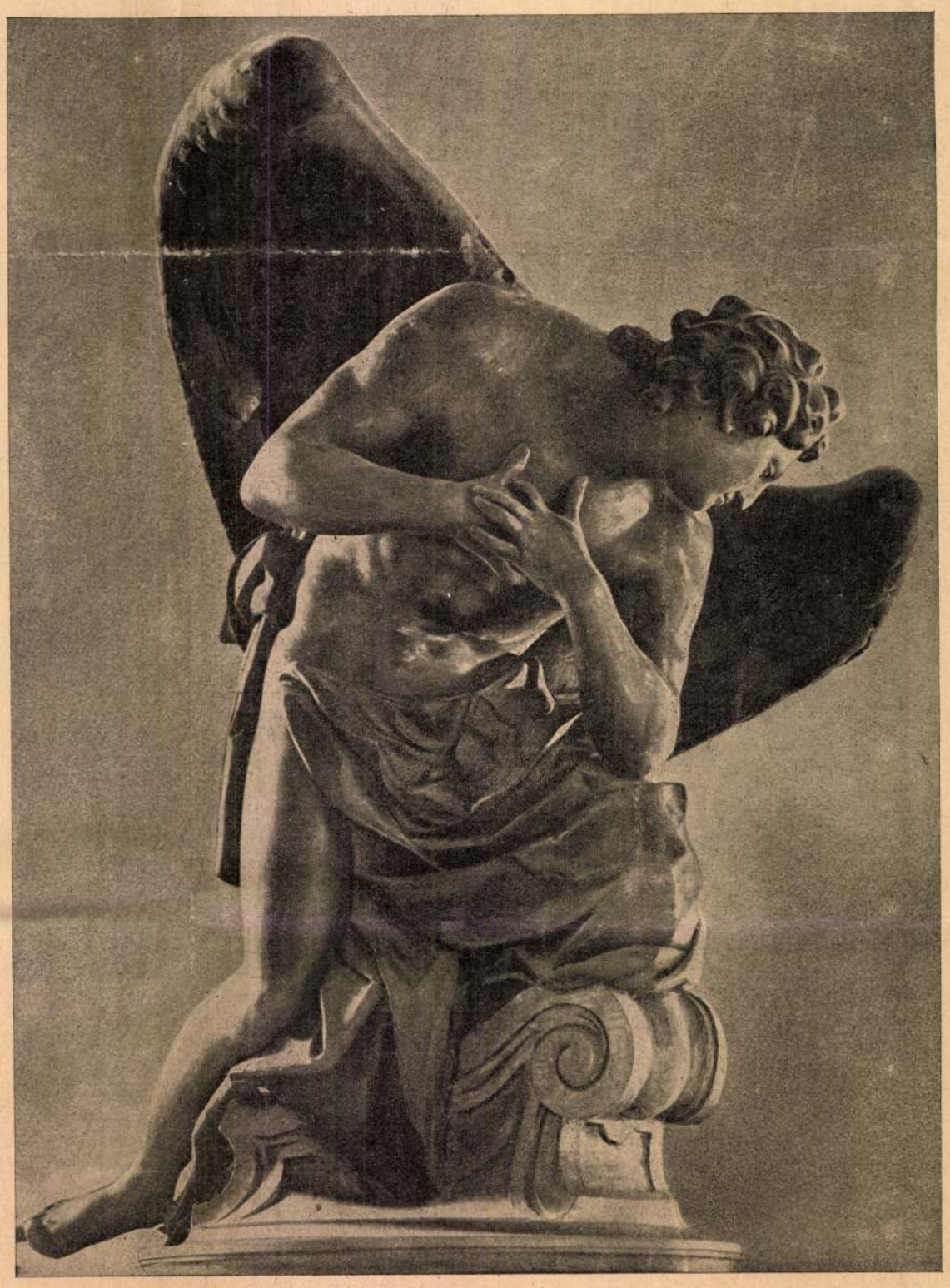

ANGYAL-SZOBOR A POZSONYI SZENT MÁRTON-OLTÁRRÓL. (Jelenleg a Szépművészeti Muzeumban.)

DONNER RÁFAEL MAGYARORSZÁGI SZOBRAI.

Zsófia főherczegnő katholiczizmusa egészen más volt; hitéből nem hiányzott a regényesség szinezete, s a vallásban ő vigasztalást és felülemelkedést keresett és talált. Utóbb nagy támasza volt az egyháznak s a papi uralomnak is.

Egyébként pedig a legcsodálatosabb egységben találkoztak benne a lélek legszelídebb és legkeményebb tulajdonságai. Midőn unokaöcscse, a Reichstadti herczeg, a tüdőbaj végső állomására jutott, az udvarnál tanakodni kezdettek, hogyan birják reá a legkiméletlenebb módon, hogy vegye fel a haldoklók szentségét. Zsófia főherczegnő, ki egyébként is jó szivvel volt Napoleon és Mária Lujza fiához, önként vállalkozott a jóságot és nemes érzést keményen megpróbáló feladatra. Gyöngéden, hogy meg ne ijeszsze, azt ajánlotta, hogy vegyék fel együtt a szentséget, s egyesítsék ily módon imádságukat, ő, Zsófia főherczegnő, hogy szerencsés legyen lebetegedése második gyermekével, a herczeg pedig a saját gyógyulásáért. És ugyanez a Zsófia Innsbruckban, hova az udvar a bécsi forradalom elől menekült, lángoló szemmel és kipirult arczczal fogadta a bécsi szabadelvüek küldötteit, kik azért jöttek, hogy visszatérésre birják az udvart, és minden habozás nélkül a szemökbe vágta, hogy ha rajta múlnék, az erőszak eszközeivel igáztatná le a hálátlan és lázadó fővárost. A miniszterek halálra rémültek a főherczegnő e kitörése miatt és kérve kérték a küldöttség tagjait, hogy ne szóljanak Bécsben semmit arról, a mit hallottak. De Bécsben azért mégis hire terjedt a történteknek, és a főherczegnőt ez időtől fogva az ellenforradalom lelkének tartották, nem is minden ok nélkül.

A márcziusi napok előtt minden esetre más szemmel nézte a forradalmat, ha nem állhat is meg az a feltevés, hogy a forradalmi mozgalom vezéremberei egyszerűen csak bábuk lettek volna a Metternich bukására törekvő udvari párt (Zsófia, János főherczeg, Kolowrat) kezében. De egészen bizonyos, hogy a főherczegnő meg akarta buktatni az «aggastyánok uralmát», Metternich politikáját — mely, belátása szerint, nem állhatott helyt a közeledő viharral szemben — és új, tetterős férfiakat akart állítani a kihaló nemzedék helyére. Értelme és helyes itélete azt is megsugta neki, hogy férje és fia érdekében cselekszik, ha kedvez a nép óhajtásának, mely alkotmányt kivánt.

Egyáltalán a nép sok kivánságát mondotta jogosultnak s kielégítésüket nemcsak veszélytelennek, hanem elodázhatatlannak tartotta. Tudták ezt a Hofburg falain kívül is; ezen buzdult Möring műszaki kapitány is, midőn művét, «Sibylla könyveit» — mely a készülő forradalom előfutárja volt — a jövendő császár édesanyjának ajánlotta. Ez a könyv igen keserű igazságokat mondott a trón várományosának neveléséről s a reakczionárius férfiakról, kikkel valóban az anya akarata ellenére vette körül Ferencz főherczeget Metternich kanczellár.

A főherczegnő nézetváltozása, — mondja Friedjung — mely főkép a május 26-iki forradalom után és az udvarnak Innsbruckban való tartózkodása idején következett be, sok tekintetben hasonlít ahhoz az átalakuláshoz, mely IX. Pius pápa lelkében ment végbe, midőn kénytelen volt Rómából Gaëtába menekülni. A szabadelvű haladás pártfogóiból a pápa is, a császár anyja is heves ellenségeivé lettek e haladásnak. A főherczegnő, elkeseredve a miatt, a mit a nép hálátlanságának tartott, félreérthetetlenül az ellenforradalom pártjára állt. Azelőtt főképpen női finom érzéke által vezettette magát, a nélkül, hogy — a mennyire megitélni képesek vagyunk — az elveket is fontolóra vette volna. Tapasztalt és az állam ügyeiben otthonos nő-uralkodók, minők Mária Terézia és II. Katalin voltak, a válságos pillanatban mindenesetre hidegebben és körültekintőbb módon cselekedtek volna, s nem tértek volna minden átmenet nélkül az eddig választott uttal homlokegyenest ellenkező ösvényre. Zsófia főherczegnő azonban ez időtől fogva oly politika élére állt, mely az abszolutizmus és az egyházi reakczió irányában haladt. S minthogy a császár gyermeki tisztelete soha sem csökkent akaratban szilárd anyja iránt, a következő évtizedekben Zsófia főherczegnő szelleme uralkodott az udvarnál és a birodalmi politikában.

A főherczegnő nem titkolta reakcziós törekvéseit s e miatt 1848 nyara óta nagyon elfordult tőle a közvélemény. Évtizedekig tartott ez a népszerűtlensége s az emberek ki nem fogytak befolyásának ócsárlásából. Sokkal roszabb véleménnyel voltak róla, mint a minőre a tények lelkiismeretes mérlegelése okot adott volna. Képét csak utóbb festették meg több elfogulatlansággal és csak ekkor itélték meg igazságosabban e nem mindennapi asszony egyéniségét.

Minden jósága, teljes becsvágya — irja Friedjung — ragyogón jelent meg abban a gondban, melyet négy fiának nevelésére és jövőjére fordított; a szeretet, melyet fiaitól, s nem a legkisebb mértékben Ferencz Józseftől, cserébe kapott azért, megérdemelt jutalma volt. Franczi, a legidősebb fia, kit oly nagyon szeretett, az ősi trón várományosa volt. De az

BACCHUS-SZOBOR FRIGYES FŐHERCZEG POZSONYI PALOTÁJÁBAN.

ESTERHÁZY IMRE HERCZEGPRIMÁS SZOBRA A POZSONYI DÓMBAN.

DONNER RÁFAEL MAGYARORSZÁGI SZOBRAI.

A Hyde-Parkban tartott népgyűlésről, mely nagy zavargással járt.

AZ ANGOL NŐK MOZGALMA A VÁLASZTÁSI JOGÉRT. — Underwood and Underwood fényképe.

anya trónt és koronát kivánt másodszülöttjének, Ferdinánd Miksa herczegnek is, és lelkéből helyeselte, midőn ez elhatározta, hogy elfogadja Mexikó császári koronáját — Ferencz József aggályai és Rechberg gróf külügyminiszter tanácsa ellenére. Miksa császár szerencsétlensége óta mély szomorúság árnyéka borult az anyára, ki öt évvel ezután, 1872-ben távozott el az élők közül. —*a.*

A BŰVÖS ERSZÉNY.

REGÉNY. (Folytatás.)

Irta KRÚDY GYULA.

Bécsbe utazott tehát Fátyol Kázmér és mint odahaza hallotta, legjobbnak vélte megszállni a «Vörös ökör» fogadóban, a melynek vagy harmincz esztendő előtt egy Kolpa nevű magyar ember volt a gazdája. Kolpa a maga idejében híres volt a főztjéről, boráról, no meg arról is, hogy kitünően elmulattatta a fogadójába vetődő magyar urakat. Még a Burgba is elvitte őket, persze csak titokban, hogy senki meg ne tudja. Sőt idősebb Bugáry Pál egy eleven főherczegasszonynyal is beszélt az öreg Kolpa révén és a főherczegasszony nagyon belebolondult idősebb Bugáry Pál szemébe . . . A mikor Fátyol Kázmér a «Vörös ökörbe» szállott, a híres Kolpának már csak az unokája élt. Kolpa volt az is, de magyarul egy kukkot sem tudott az istenadta. Ócska, széljárta, düledező fogadó volt a «Vörös ökör», valahol a város vége felé, de Fátyol Kázmérnak nagyon megtetszett az a hely. Hiába, az ősök jártak itt, tán még a Rákóczi kalandos vitézei is betértek a «Vörös ökörbe», a mikor hébe-korba ellátogattak Bécsbe. Fátyol Kázmér a «Vörös ökör» falai között úgy érezte magát, mintha egy darab hazai földön lenne, a mi nagy dolog volt abban az időben. Bekvártélyozta magát a fogadóba és három hónapig nem mozdult ki belőle. Nem jutott tovább, mint a «Vörös ökör» kapujáig, pedig sokszor feltette magába, hogy nekiindul a városnak, a melyből idáig csupán a Szent István tornya látszott. De valami érthetetlen félelem mindig visszatartotta. Nem mert kilépni az utczára, mert attól tartott, hogy a császár talán elfogatná és börtönbe vettetné. Mert ludas volt Fátyol Kázmér sok mindenféle csínynek az elkövetésében, a mely csínyek a császári királyi hatóság rovására követődtek el és valami azt súgta neki, hogy a császár tudja, hogy mennyi borsot tört az emberei orra alá otthon a pátriájában.

Az ifjabb Kolpa, a kinek egyszer bizalmasan elmondta aggodalmait, először nagyot nevetett az ijedt magyaron, aztán észbe kapva, bólongatni kezdett hunczut fejével.

— A császár haragszik a magyarokra, — mondta fontoskodva. — A Burgban van egy nagy könyv, a melybe minden olyan magyarnak be van irva a neve, a kinek apja, nagyapja, vagy valamelyik őse kellemetlenséget csinált a császári háznak. De benne vannak a könyvben azok a magyarok is, a kik maguk vétkeztek.

— Vajjon benne vagyok-e én is? — mormogta aggodalmasan Fátyol Kázmér.

Az ifjabb Kolpa, a ki épen olyan rövidhajú, holdvilágképű férfiú volt, mint a legendákba került nagyapja, hunyorított a szemével:

— Azt meg lehetne tudni. Egész bizonyosan meg lehet tudni. Én ismerem azt az őrmestert, a ki éjjel-nappal őrzi a magyarok könyvét a Burg egy szobájában, csakhogy pénzbe kerül a dolog.

— Mennyibe kerül?

— Száz forintba, — felelt szemtelen nyugalommal Kolpa. — Ennyit kell adni az őrmesternek, Francznak. De ezt is csak azért teszi meg, mert a tekintetes úr nálam lakik.

Fátyol Kázmér belenyúlt a tárczájába:

— Itt a száz forint. Bizonyosságot akarok tudni. Haragszik-e reám a császár, vagy nem haragszik. A bizonytalanság megöl.

Kolpa eltette a százast és másnap este ijedt, aggodalmas arczczal érkezett meg a város felől.

— Nagy baj van, — susogta. — A tekintetes úr a háromkeresztesek között van felsorolva.

Fátyol riadtan nézett a fogadósra:

— Kik azok a háromkeresztesek?

— Én se tudtam, de a Fránczl megmondta, hogy a háromkeresztesek a legveszedelmesebb magyarok, a kiket tűzzel-vassal kell elpusztítani. Saját szememmel láttam a három vörös keresztet a tekintetes úr neve mellett a magyarok könyvében.

— Három vörös keresztet! — kiáltott fel Fátyol Kázmér és a haja égnek meredt. — Sohasem látom többé hazámat.

Kolpa protektori mozdulattal veregette meg Fátyol uram vállát:

— No, azért nem kell kétségbeesni. Nálam biztonságban van a tekintetes úr. Itt nem bántják, mert nekem sok jó barátom van a rendőrségnél. Meg aztán van annak is módja, hogy az a három kereszt eltűnjön a tekintetes úr neve mellől a magyarok könyvéből. Pénzzel mindent meg lehet csinálni.

Fátyol Kázmér, a milyen naiv, épen olyan becsületes ember volt. Elhárító mozdulatot tett a kezével:

— Nem, azt nem. Az okmányhamisítás volna. És annál nagyobb volna a krimen, mert országos okmányt hamisitanánk.

Kolpa vállatvont.

— Akkor a császár mindig haragudni fog; de még a tekintetes úr unokáit sem szívelheti, mert ha egy magyarnak a neve szóba kerül a császár előtt, legelsőbben is a nagy könyvet ütik fel. Még háromszáz esztendő múlva is tudni fogják a Habsburgok, hogy a Fátyol-nemzetség veszedelmes fajta.

Fátyol Kázmér kidüllesztette a mellét. Olyan volt a természete, hogy hamar esett egyik végletből a másikba. Gyáva volt az egyik perczben, majd vakmerő lett hirtelen. Nem hiába van a Fátyolok czímerében nyúl a medvével. Fölemelte a fejét és gőgösen megszólalt:

— Csak hadd tudják a Habsburgok, hogy mi kik vagyunk. Nem félünk tőlük.

Kolpa megvakarta a vörös fejét:

— De legalább egy keresztecskét jó volna letöröltetni.

— Egy fiát sem, — válaszolt büszkén Fátyol. — Sőt hadd csináljon oda a Fránczl még egy keresztet. Adok neki száz forintot.

— Az is lehetséges, — kapott a szón a fogadós.

Kátyol Kázmér már megbánta, a mit mondott, de a szavát nem vonhatta vissza. Kivette tehát a százast, de szemlesütve azt mormogta:

— No, azért nem kell nagyon sietni azzal a negyedik kereszttel. Elég egy magyarnak három kereszt.

Ettől az időtől fogva aztán már a kapuig se igen ment el Fátyol Kázmér. Ott evett, ivott a fogadóban naphosszant, mert mindig jóétvágyú, jótorkú ember volt, de meg az unalomtól se tudott egyebet csinálni. Valahogyan nemzeti mártirnak kezdte magát érezni, a kinek rejtőzködni kell a császár haragja elől. És jól esett neki a mártiromság. A szobáját czellának nevezte, a «Vörös ökör» fogadót pedig Kufsteinnak vagy Olmützneknek képzelte, a hol a magyar hazafiak sinylődnek. Egy napon Kolpát, a fogadóst «porkoláb úr»-nak szólította és megkérte, hogy szerezzen neki lánczokat valahonnan, a melyeket magára vehet, ha a felsőbb hatóság a várbörtönt vizsgálja. Kolpa szerzett is neki egy rozsdás lánczot, a melyet a fogoly éjjelente keservesen zörgetett.

Boldog, határozottan boldog volt Fátyol Kázmér a «Vörös ökör»-ben, mialatt a hazáért szenvedett. A mikor a magával hozott pénze fogyatékán volt, levelet irt haza pénzért, de Kolpa tanácsára elhallgatta azt, hogy fogságban van.

Később már annyira beleélte magát helyzetébe Fátyol Kázmér, hogy a szobájából se mozdult ki. Pókokat tenyésztett és egereket szelidített. Kolpa ellátta bőven itallal, étellel, meghízott, meggömbölyödött a fogságban.

Három esztendeig volt Fátyol Kázmér a «Vörös ökör» lakója; három évig csörgette a rablánczot és irogatta haza a leveleket pénzért. A rabság sok pénzt megemésztett; annyi pénzért akár a legendás Iff vár földalatti helységében is ülhetett volna. Az elkényeztetett Kolpa pénzért mérte a levegőt is és egy napon, mi-

DOKUMENTUMOK

Ars Hungarica 1978/2

Prokopp Gyula

LEVÉLTÁRI ADATOK GEORG RAPHAEL DONNER POZSONYI ÉVEIHEZ

Az alábbiakban az esztergomi Primási Levéltárnak Georg Raphael Donnerre vonatkozó adatait közöljük, amelyek részint az esztergomi érsekség esztergomi uradalmával kapcsolatos jogbiztositó oklevelek gyüjteményében (Acta Radicalia – Classis I.), részint Esterházy Imre érsekségének éveiből (1725–1745) származó számadások között találhatók, melyek nem hiánytalanul ugyan, de nagyobbrészt fennmaradtak. Ezek az adatok eddig nincsenek publikálva, illetőleg csak sommáson emliti azokat a szakirodalom. (1)

Az "Acta Radicalia" I. osztályának 69. tétele alatt a gerecsei márványbánya bérletére vonatkozó két eredeti szerződést őriz a levéltár, amelyek közül az egyik 1733. január 1-én, a másik pedig 1734. május 1-én kelt. E szerződések szövege néhány lényeges pontban eltér egymástól, valamint attól a harmadik, 1734. május 31-én kelt szerződéstől is, amelynek másolatát a Magyar Országos Levéltár őrzi. Az eléggé terjedelmes szerződések teljes szövegének közlését mellőzzük, már csak azért is, mert az 1734. május 31-i szerződés teljes szövege már publikálva van. (2) Közöljük azonban a szerződések lényeges pontjainak tartalmi ismertetését és az azokra vonatkozó szövegrészleteket. Ezek egybevetéséből képet kapunk arról, hányféle módon próbálkozott Donner a gerecsei bányamüvelés megszervezésével.

Az első szerződés bevezető része megemliti a gerecsei márványlelőhelyek felfedezését, amelyre a pozsonyi dóm Alamizsnás szt. János tiszteletére emelt kápolnájának épitése adott alkalmat és ami Donnernek, valamint Thomas Hilger Deutsch-Altenburgi kőfaragónak az érdeme ("... providus et in arte sua admodum peritus ac virtuosus vir Georgius Raphael Donner statuarius et alter providus itidem vir Thomas Hilger lapicida per solertem indagationem author fuit"). Mivel pedig az esztergomi uradalom szervezete kevésbé alkalmas arra, hogy házi kezelésben folytassa a bányamüvelést, továbbá mert jutalmazni kivánja Donner hüséges szolgálatát, néki és Thomas Hilger kőfaragónak, valamint társként maga mellé vett Managetta Tamásnak, az érsek udvari orvosának és Török Ferencnek, az érseki kancellária expeditorának és levéltárosának 12 évre bérbeadja a márványbányát, valamint a már régente is müvelt, de azóta elhagyott kőbányát. ("... attentis etiam fidelibus servitiis et zelosa industria, quibus praefatus virtuosus statuarius Georgius Raphael Donner tum in exstruendo praetacto divo Joanni Elemosynario sacrato sacello, velut totius operis assiduam directionem gerens, tum vero exquirendo hocce marmore dextre

nobis adstitit, eidem et praenominato Thomae Hilger lapicidae Ováriensi, nec non adjunctis his egregiis Francisco Xaverio a Managetta aulico medico, et Francisco Török cancellariae nostrae expeditori et archivario, velut benemeritis et fidelibus aulicis nostris servitoribus, praefatum – cujuscunque generis et speciei marmor, una cum ab antiquo ibidem existente et pro nunc desolata ordinarii quoque et communis lapidis lapicidina a dato praesentium ad 12 annorum spatium in arendam dederimus.") – Ezzel szemben a második és harmadik szerződés bevezetése egyedül Donnernek tulajdonitja a márvány felfedezését, a bérlet időtartamát pedig 24 évben határozza meg. Donner bérlőtársaként a második szerződés egyedül Vild Mártont nevezi meg ("Martino Vild socio per eundem denominato"), a harmadik szerződés pedig egyetlen bérlőtárs nevét sem emliti, hanem Donnerre bizza, hogy egy vagy több pénzes társat vegyen maga mellé ("Eidem et deligendo sibi uno, vel pluribus sociis, qui eidem pecuniario nervo pro oneroso initio succurrere possint").

A szerződés első pontja határozza meg a bér összegét. Az első szerződés szerint a bérleti idő első négy évére évi 75 rajnai forint, a második négy évre évi 100 forint, a harmadik négy esztendőre pedig 150 forint a bér. A második és harmadik szerződés szintén három szakaszra osztja a bérlet 24 évi időtartamát és az első hat évre évi 75 forint, a második hat évre évi 100 forint, a hátralevő 12 évre pedig évi 150 forint bért ir elő.

Mindhárom szerződés utolsó (hatodik) pontja megengedi, hogy Donner – mint az érseki épitkezések vezetője – a bérlet tartama alatt továbbra is ellenszolgáltatás nélkül használja az érsek pozsonyi nyári palotájának azt a két helyiségét és az előttük levő oszlopok közötti üres teret, amelyet az érsek a szt. János-kápolna épitése alkalmával számára átalakittatott. ("Insuper et id benigne annuimus et concedimus, ut saepefatus Georgius Raphael Donner laboratorium illud ex dobus parvis duntaxat fornicibus constans cum anteriori intra columnas aedificum sustentantes vacuo spatio, quod eidem occasione extructi mentionati divi Joannis Eleemosynarii sacelli in Archi-Episcopali hujati nostro horto adaptari fecimus, tum qua aliunde in servitiis nostris aedificiorum utpote director existens, tum ob dexteram ejusdem in praedicto opere assistentiam et inspectionem ... ulterius etiam per totum nimirum dictae arendationis tempus ... retinere possit.")

Végül a szerződés befejező részében annak az óhajtásának ad kifejezést az érsek, hogy halála esetén utódja, illetőleg a királyi kamara is tartsa érvényben a szerződést és evégből megengedi, hogy Donner a szerződésnek a király által való megerősitését kérhesse.

A levéltárban őrzött számadások közül az Esterházy Imre primás korából való udvarmesteri számadások, valamint az érsekség pozsonyi uradalmának ugyanebből az időből származó számadásai tartalmaznak Donnerre vonatkozó adatokat. Elsősorban azokat emeljük ki ezek közül, amelyek Donner pozsonyi munkásságának kezdő időpontjára, továbbá arra adnak választ, vajon Donner állandó munkaviszonyban volt-e Esterházyval, vagy csak egyes müveiért kapott fizetséget.

Pigler a pozsonyi városi bíróság jegyzőkönyvének 1731. október 3-i bejegyzésében találta a legkorábbi adatot Donner pozsonyi tartózkodására. (3) Malikova a primási levéltárban őrzött számadások anyagából közölte Donnernek 1730. október 22-én kelt nyugtáját. (4) A pozsonyi uradalom 1730. évi számadásához tar-

tozó 88. számu okmány szerint azonban Donner már 1730. szeptember 24-én személyesen felügyelt, midőn a Szt. János-kápolna számára készitett és a Dunán Pozsonyba szállitott tabernakulumot a parttól a nyári palota kertjébe szállitották. Nincs kizárva azonban, hogy Donner pozsonyi müködésének kezdetét ennél jóval korábbra kell tennünk, tekintettel arra, az uradalom 1726. évi számadásához tartozó okmányra, amelyet Szentbalásy József Antal nagysallói plébános állitott ki Nagysallóban 1726. junius 18-án. Szentbalásy egy kehely kézhezvételét ismerte el ebben az iratban, amelynek a talpa rézből, kupája ezüstből készült és az egész aranyozva volt. A kehely áráról vagy értékéről nincsen szó az elismervényben, ezért nem volt alkalmas ez az okmány egymagában arra, hogy a pénzszámadás okmányául szolgáljon, hanem ki kellett azt egésziteni az értékre vonatkozó adattal. Ezt a kiegészitést végezte el Donner, amidőn keltezés nélkül – nyilván utólagosan – a következő igazolást vezette rá az elismervényre: "Das vermög obiger Beschreibung dieser Kelch nicht kann unter 20 fl verschafft werden, bezeuge hiemit – Georg Raphael Donner." A számadónak legkésőbb az 1726. évi számadás elkészitésekor volt szüksége erre az igazolásra, a számadásokat pedig legkésőbb az év végén vagy a következő év első heteiben szokták elkészíteni. Ha ettől a gyakorlattól ez esetben nem tértek el, akkor Donner az 1726. év vége körüli időben már Pozsonyban lehetett.

Hogy Donner állandó alkalmazásban volt-e, ezt a kérdést (5) eldönti Paluska György jószágigazgatónak 1735. december 10-én Neubauer felügyelőhöz intézett rendelete, melyben arra utasitja őt, hogy a 150 forint conventiót az 1734. évre is fizesse ki a Bau-Directornak titulált Donnernek, mert csupán tévedésből történt, hogy korábban nem adott utasitást ennek az összegnek a kifizetésére. ("Der Herr Hof-Inspector v. Neübauer beliebe dem Herrn Donner, als bestellten Bau-Directori, auch für das verflossene 1734-te Jahr sein Bestellung der 150 fl, so ihme laut Seiner Hochfürstl. Gnaden gnädigster Convention gebühren, und nur aus Vergessenheit in meiner vormahligen dienstfalls ausgestellten commision das vergangene Jahr per expressum zu benennen ausgelassen habe, gegen gehörige Quittung zu bezahlen, und in die heürige Rechnung per Ausgab zübringen zo Kraft dieses in seiner Rechnüng passiren solle. – Presspurg, den 10-ten X-br 1735. – Paluska v. Marót Rath und Oberregent."

Ennek a rendelkezésnek teljesitését igazolja a következő nyugta: "Quittung pro 150 fl. – So ich Endes unterschriebener auf meine Convention des verflossenen 1734-ten Jahres, von Herrn Neubauer Hochfürstl. Inspectoren empfang, sage einhundert funfzig Gulden, – Presspurg den 17. X-bris 1735. – Georg Raphael Donner." (6) Mivel pedig már az 1733. január 1-én kelt szerződés is az érsek szolgálatában álló épitési igazgatónak mondja Donnert, aki a szt. János-kápolna épitését vezeti és aki (az alább ismertetendő okmányok szerint) már 1732 őszén a szt. János-kápolnában dolgozó rézmüves és aranymüves munkavégzését igazolta, illetőleg munkabérét kifizette, sőt az érsek egyéb épitkezéseinél is hasonló munkakörben tevékenykedett, bizonyosnak kell tartanunk, hogy ezért a szolgálatáért már akkor is külön dijazásban részesült, jóllehet az erre vonatkozó okmányok nem maradtak fenn. Az 1736–37. évekre járó "conventio" kifizetését kétféle okmány is igazolja, ugymint az udvartartás alkalmazottainak fizetését feltüntető negyedévenkénti "Specification"-ok és a negyedévi részlet kézhezvételét igazoló nyugták. Például álljon itt az egyik nyugta: "Quittung pro 37 fl

30 xr – welche ich Endes unterschriebener von Herrn Ignatz v. Neupauer, Hochfürstl. Inspectorem, auf meine Convention des verflossenen Quartals, January, Februari und Marti des laufenden 1737. Jahres empfange – sage sieben und dreyssig Gulden 30 xr. – Presspurg den 10. April 1737. – Georg Raphael Donner." (7)

Az emlitett negyedévi kimutatások alkalmat adnak az egyes alkalmazottak fizetésének összehasonlitására. A legmagasabb összegü fizetést (negyedévi 162 forint 30 kr) az 1733. január 1-i szerződésben is szereplő Török Ferenc kapta, az ugyanott emlitett Managetta udvari orvos pedig 125 forintot kapott. A legkisebb negyedévi fizetés 7 forint 30 kr volt, ezt kapták a zenészek és más alacsonyabb rangu alkalmazottak, akik azonban ezenfelül még lakáspénzt és élelmezési pénzt is kaptak. Donnernek viszonylag alacsony fizetését bőségesen kipótolták az egyes munkákért felvett összegek. Az ezekre vonatkozó okmányokat az alábbiak szerint csoportositjuk:

Tizennégy nyugta (8) az 1732. aug. 23–1733. junius 9. közötti időből, összesen 1896 forintról. Az utolsó nyugta kifejezetten emliti a szt. János-kápolna körüli munkát, a többiben csak általánosságban van megjelölve a jogcim, például: "a Conto meiner Arbeit", de a nyugták keltezésére figyelemmel felettébb valószinü, hogy a többi fizetés is a kápolna épitésével van kapcsolatban. Az első nyugta összegében a saját munkadiján felül a kőfaragók és csiszolók munkabére is bennfoglaltatik, a többi összeg csak a saját munkadija, illetőleg jutalma. Az első nyugta szövege: "Quittung pro 500 fl, welche ich Endes unterschriebner aus der Hochfürstl Cassa a Conto meiner Arbeit, und vor die steinmez und schleiffer per Verrechnung empfangen, sage fünf Hundert Gulden. – Presspurg den 23. Aug. 1732. – Georg Raphael Donner." A többi nyugtának (kivéve az utolsót) csak a keltezését, jogcimét és összegét soroljuk fel:

1732. szept. 17.	"auf meinem Conto"	50 forint
1732. szept. 29.	"a Conto meiner verfertigten Arbeit"	50 forint
1732. okt. 17.	"a Conto meiner Anforderung"	100 forint
1732. okt. 30.	"auf meiner Anforderung"	130 forint
1732. nov. 29.	"a Conto meiner Anforderung"	100 forint
1732. dec. 22.	"a Conto meiner Anforderung"	100 forint
1732. dec. 31.	"per Abschlag meiner Anforderung"	100 forint
1733. jan. 29.	"per Abschlag mainer Anforderung"	100 forint
1733. febr. 1.	"per Abschlag meiner Anforderung"	16 forint
1733. márc. 10.	"a Conto meiner Anforderung"	100 forint
1733. márc. 29.	"auf meine Anforderung"	150 forint
1733. ápr. 5.	"per Abschlag meiner Anforderung	90 forint

Az utolsó nyugta szövege: "Quittung pro 400 fl – welche aus gnädigster Anschaffung Ihro Hochfürstl. Gnaden mir zu einem Regal, vor meine angewandte Mühe und Obsorg des Gebäu der Capellen des heiligen Joannis Eleemosynarii gegeben worden, und paar zu meinem Hand empfang – sage vierhundert Gulden. – Presspurg den 9. Juni 1733. – Georg Raphael Donner." A nyugta hátoldalán: "Super 400 fl Dno Donner titulo discretionis datis."

A keltezésre figyelemmel nyilván szintén a kápolnaépitéssel van kapcsolatban az az 1732. november 2-án kelt elszámolás, (9) amelyben egyebek között utiköltségekről, Innsbruckból és Velencéből szállitott márványról is említés van, és amely hivatkozik a mellékelt – de ma már hiányzó – szerződésekre és részletezésre (Specification). Az okmány szövege a következő: "Berechnung mit dem Herrn Georg Raphael Donner über die von demselben vor Sr. Hochfürstl. Gnaden praestierte sammentliche Arbeith, wie auch die dabey gehabte Reys – und andere Unkösten, des Preyses von Marmor, so aus Insprug und Wenedig gehollet worden.

Vermög desselben Specification, und derer beygelegten Contracten gebühren Ihme H. Donner so wohl vor die praestierte Arbeith, als die grosse Reysen und Preys derer Marmor Steiner fl 6545 xr 33.

Hierauf hat derselbe empfangen:

Laut ausgestellter Haubt Quittung hat Er von gottseligen H. e Paluska zu verschiedenen Mahlen empfangen fl 5280 xr 24.

Hierzu kommen demselben auch anzurechnen die Fuhrlohns Speesen so von sein eigenen 24 Centner Stein unter dem herrschaftlichen zusammen bezahlet sein worden fl 108.

Summa fl. 5388 xr. 24.

Restiert demselben annoch fl 1157 xr 9.

Hingegen seindt von dem H. Donner aus eigenen geldt denen Stein-Metz Gesellen, dann schleiffern Taglöhnern, wie der Extract sub AA. mit mehreren weiset, bezahlet worden, so Ihme also von Hoher Herrschaft zu ersetzen kommen fl 371 xr 13, welche mit obigen Rest der fl 1157 xr 9 zusammen machen fl 1528 xr 22. – Presspurg den 2. 9– ber 1732. – Anton Paluska v. Maróth – Georg Raphael Donner." Erre az okmányra van rávezetve Donner nyugtája: "Obstehende Summa ist mir zu unterschiedliche Mahlen mit 1528 fl 22 xr bezahlt worden. – Georg Raphael Donner."

Donnernek az "aedificiorum director" munkakörében végzett tevékenységét a már emlitett 1730. szeptember 24-i okmányon kivül még az alábbiak tanusitják: még ugyancsak 1730-ban 63 fl. 31 den. vett fel a Szt. János-kápolna oltárának aranyozását végző bécsi aranymüves számára beszerzett anyagok ára fejében (uradalmi számadás 89. tétele), 1731. szeptember 10-én vásznat vásárolt a kápolna kapujának diszitésére, valamint igazolta az 1731. julius 4–december 13. közötti időben elvégzett kőmüvesmunkát (az uradalmi számadás 67, illetőleg 108. tétele), 1732. október 12-én láttamozta Peter Eller pozsonyi rézmüvesnek a kápolnában végzett munkára vonatkozó számláját, (10) ugyanezen hónap 20-án átadta a név szerint ismeretlen aranymüvesnek a kápolnában végzett aranyozás díját, (11) 1732. szeptember 15-én felülvizsgálta és felmérte Jacob Piringer bécsi márványozónak a kápolnában végzett munkáját, (12) – 1732. szeptember 27-én, majd 1732. február 14-én és április 4-én Donner előttemezte Johann Conradt Widerkehr kőfaragó elszámolását az érseki kertben végzett munkákról. (13) – 1732. szeptember 18-án Franz Christian Schreiber pozsonyi kőfaragóval számolt el a süttői márványbányában, a pozsonyi kertben, továbbá egy bizonyos kriptánál, valamint egy oltár elbontásánál végzett munkákról, (14) 1736. április 22-én egy, a pozsonyi kert számára készitendő timpanon rajzát adta át Higler Márton kőfaragónak ezzel az utasitással: "Dieses frontispicium nach dem gebene bret (!?) und dieser proportion zu machen – Georg Raphael Donner." (15)

1737. szeptember 1-én Donner is aláírta azt a szerződést, amelyet Török Ferenc a pozsonyi kert kapujának elkészitéséről kötött Hilger Márton kőfaragóval. (16) A szerződés a mellékelt (de hiányzó) rajzra hivatkozik ("vermög beyliegendem Abriss").

A Szt. János-kápolna elkészülte után került sor Donner második nagy alkotására, a dóm szt. Márton oltárára. Erre vonatkozóan 11 nyugta (17) maradt reánk, összesen 4281 forint összegről. Ezek a következők:

1735. január 20. – 100 forint
1735. február 5. – 100 forint
1735. április 6. – 300 forint
1735. junius 2. – 600 forint
1735. junius 23. – 400 forint
1735. junius 26. – 120 forint
1735. julius 22. – 400 forint
1735. augusztus 22. – 400 forint
1735. augusztus 30. – 200 forint
1735. október 17. – 600 forint
1735. november 16. – 1061 forint

Az első tiz nyugta szövege (az összeg és a dátum kivételével) azonos: "Quittung pro 100 fl – So Ich Endes underschribner aus der hochfürstl. Haubt Cassa a Conto meiner Arbeit empfang zu dem Altar des heilig Martini – sage Einhundert Gulden. – Presspurg den 20. January 1735. Georg Raphael Donner mpria." Az utolsó nyugtából hiányzik az "a Conto" kifejezés: "Quittung pro 1061 fl. – So Ich Endes underschribner aus der Hochfürstl. Haubt Cassa, auf meiner Arbeit zu dem Altar des heilig Martin empfang sage Ein Tausend Sechzig ein Gulden – Presspurg den 16. 9-br. – Georg Raphael Donner mpria."

Egykoru irodalmi források alapján eddig is tudott volt, hogy Donner a főoltáron kivül még további két oltárt is készitett a pozsonyi dóm számára, de az oltárok titulusán kivül egyéb nem volt ismeretes. (18) Ezért van jelentősége a számadások között talált szerződésnek, melyben Donner a szentély bejáratánál felállitandó két oltár elkészitését vállalta 2500 forintért. Az egyik oltáron egy régibb Pieta-szobor került elhelyezésre, a másik számára pedig Donner készitett dombormüvet gipszből, amely szt. Mihály főangyalt ábrázolta, amint a sátánt letaszitja az égből. A szerződésben emlitett tervrajz nem maradt fenn, de ezt némileg pótolja a diszitő elemeknek részletes leirása. A szerződés szövege a következő: (19)

"An heunt zu Ende gesezten dato ist aus gnädigster anordnung Ihro Hochfürstl. Gnaden Herrn Emeric aus den Grafen Esterházy, Erzbischofen zu Gran (titl.) mit H. Raphael Donner folgender Contract aufgericht und beschlossen worden, als nemblich:

Erstens verspricht und verbündet sich bemelder H. Donner zwey seiten Altär in der Dom Kirche bey eingang des Sanctury lauth underschribnen abriss von weichen iedoch guten stein, die stäfl hingenen von hart zu verfertigen, in welche altär, und zwar im undern theil, in eines das ohne dem sich befindende vesperbild zu versezen kommt, in das andere das bildnis des Erzengel Michael

wie er den Satan von Himmel stürzt, von gips, welche inwendig mit Eysen zu verfertigen ist, in obern aufsaz hingegen, in die mitte ein Basorelief eben von gips, so verstellet einen Engel mit der Inschrift unseres Heylands, in das andere aber unseren Heyland segend mit dem buch, auf bede seiten in ein iedes altar zwey, auf denen Schnirkeln sizende Kindl mit denen Passions Zeichen, gleicher massen von gips, in obristen aufsaz, in eines die drey Nägl mit der dornen Cron umgeben, in dem andern ein Vas oder auslauf.

Andertens übernehmet H. Donner alle Marmorirung und glanz, schleiffen, so wohl der altär als Statuen, wie auch alle Vergoldung und zwar von feinem Gold, so wohl der Capiteller, schafftgesimse, Tabernakl Thirl, als aller in abriss angemerkte Zirath.

Drittens anerbietet H. Donner alle zu bewerkung derer Altär gehörige Kösten auf sich zu nehmen, und selbe bis Ostern des künftigen Jahrs in vollkommenen Stand zu stellen.

Viertens von seiten Hoher Herrschaft vor Verfertigung dieser bede altär werden H. Donner samtlich zwey tausend fünf hundert gulden gegeben, welche bemelder H. Donner folgendermassen zu empfangen hat, und zwar 500 fl den 1. octobr., dan 500 fl auf Christi geburt, die übrig 1500 fl nach dem Selbe in vollkommenen stand seyn wird.

Zu mehrer bekraftigung ist gegenwertiger Contract aufgerichtet und mit dem fürstl Insigl verfertigt gegeben worden...

Presspurg den 20. october 1737. – Raphael Donner mpria."

Az irat aljára van rávezetve az elszámolás:

"1737,	den 1 october empfange per abschlag	500 fl
	den 24. X-bris	500 fl
1738.	den 31. Marti	500 fl
	den 12. May	500 fl
	abermahl 12. May	50 fl
	den 11. Juni	200 fl
	den 28. Juni	150 fl

ist hiemit gänzlich bezahlt. – Raphael Donner."

Az 1739. évi számadás okmányai közül három Pálffy Jánosnak, a későbbi nádornak (1664–1751) portréjára vonatkozik, amelyért Donner összesen 437 forintot vett fel. Ezek a következők: (18)

"Quittung pro 100 fl. – welche ich Endes underschribner aus der Hochfürstl. Haubt Cassa, a Conto des Feldmarschallische Portraits empfange – sage fünfhundert gulden. – Presspurg den 25. Febr. 1739. – Raphael Donner mpr."

"Quittung pro 100 fl – welche ich Endes under schribner aus der Hochfürstl. Haubt Cassa, a Conto des in arbeit habenden Portraits Sr. Hochgräfl. Excellenz Feldmarschall Pálfi, von Marmor, empfange – sage Einhundert gulden. – Presspurg den 6. May 1739. – Raphael Donner mpria."

"Quittung pro 237 fl – welche ich Endes under schribner aus der Hochfürstl. Haubt Cassa vor verfertigung des Portraits Sr. Hochgrafl. Excellenz Feldmarschallen Pálffy von Marmor empfange und ist hirmit völlig abgeführt. Sage Zwey

Hundert Siben und Dreysig gulden. – Presspurg den 12. July 1739. – Raphael Donner mpria."

Időrendben az utolsó okmány az a nyugta, (21) melyet Donner 1739. junius 18-án, az érsek rendelketére kifizetett utiköltségről állitott ki. Valószinünek tartjuk, hogy ez a költség Donnernek Pozsonyból Bécsbe való átköltözésével merült fel. A nyugta szövege a következő: "Quittung pro 49 fl 48 xr – so mir aus der Hochfürstl. Haubt Cassa zu einem viaticum aus gnädigster anschaffung Ihro Hochfürstl Gnaden richtig bezahlt worden. Sage Neun und Vierzig gulden 48 xr. – Presspurg den 18. Juli – Raphael Donner."

Befejezésül még egy korábbi okmányt közlünk, (22) amelyben egy arany kehely készitéséről van szó és igy Donner müvészi tevékenységének egy eddig ismeretlen ágára utal. Szövege a következő: "Dass ich zu Verfertigung des goldenen Kelchs aus gnädigster anschaffung Ihro Hochfürstl. Gnaden von Herrn Franz Török in Gold paar und richtig Achthundert Gulden, id est 800 fl empfangen habe. – Presspurg, den 6. May 1733. – Georg Raphael Donner."

JEGYZETEK

(1) Irodalom Donner pozsonyi éveihez: FRANZ, A. R.: Raphael Donners Elemosynaryus Kapelle in Pressburg. In: Kunst und Kunsthandwerk 1917. – PIGLER A.: Georg Raphaela Donner. Leipzig–Wien 1929. – Az Esztergomi Prímási Levéltár anyagát Donner tevékenységének kutatásához először AGGHÁZY Mária használta, Georg Raphael Donner ismeretlen magyarországi alkotásai c. tanulmányához. In: Szépmüvészet 1941. illetve AGGHÁZY: Neu entdeckte Werke G. R. Donners und seines Kreises aus der Gegend von Pressburg (Bratislava), Acta Historiae Artium II. (1954.) Lásd még AGGHÁZY: A barokk szobrászat Magyarországon. Bp. 1959. I–III. – MALIKOVÁ, M.: Die Schule Georg Raphael Donners in der Slowakei. In: Mitteilungen der Österreichischen Galerie 17. (1973.)

(2) E szerződés szövegét PIGLER közli i.m. 122–124.

(3) PIGLER: I.m. 17–18.

(4) MALIKOVÁ: I.m. 10. jegyzet.

(5) PIGLER erre nem talált adatot (i.m. 19), AGGHÁZY szerint pedig (i.m. I. 77.) Donner nem kapott állandó fizetést.

(6) Mindkét idézett okmány az 1735-i udvarmesteri számadás 19. tételéhez tartozik.

(7) A rajnai forintban 60 krajcár volt.

(8) Az 1932. évi számadás 1, 7, 12, 19, 27, 33, 40. és 44. tételeihez, valamint az 1733. évi számadás január havi 4., február havi 5., március havi 13. és 22., április havi 28. és június havi 51. tételhez tartozó okmányok.

(9) Csatolva az 1733. évi számadás április havi 29. tételéhez.

(10) Az 1732. évi számadás 30. tételéhez tartozó okmány.

(11) Az 1732. évi számadás 23. tételéhez tartozó okmány.

(12) Az 1733. évi számadás május navi 36. tételéhez tartozó okmány.

(13) Az 1733. évi április havi számadás 30. tételéhez tartozó A. B. és C. jelű okmányok.

(14) Az 1732. évi számadás szeptember havi 14. tételéhez tartozó okmány.

(15) Az 1736. évi számadás július havi 3. tételéhez tartozó okmány.

(16) Az 1738. évi számadás augusztus havi 1. tételéhez tartozó okmány.

(17) Az 1735. évi számadás január havi 3., február havi 10., április havi 2., június havi 1., 6. és 8., július havi 8., augusztus havi 18. és 20., október havi 4. és november havi 10. tételéhez tartozó okmányok.

(18) PIGLER: I.m. 20. old. és AGGHÁZY: I.m. I. kötet 82. old. – Legújabban MALIKOVÁ (i.m. p. 80., p. 146., 17. és 18. jegyzet) kétségbe vonta az oltárok létezését, azzal, hogy a ma már nem létező oltárokat a 18–19. századi Canonica Visitatiók sem említik. Ezzel szemben az 1755. évi vizitáció mindkét oltárt említi, de évszámok nélkül: "In corpore ecclesiae et quidem ex parte dextra euntibus ad sanctuarium visuntur arae sequentes: Prima Beatae Mariae Virginis Dolorisae sub cruce sedentis et Filium Suum ulnis tenentis, e cujus collo stola dependet. Ara haec est tota lapidea, marmorizata, integra et consecrata, tabernaculum habet lapideum cum portula e lamina argentea inaurata." Továbbá: "In parte sinistra ecclesiae sunt arae sequentes: Prima exeuntibus ex sanctuario Sancti Machaelis Archangeli, lapidea, marmorisata, est consecrata."

Az 1823. évi vizitáció így ír a Mária-oltárról: "E parte epistolae prope gradus sanctuarii altare Beatae Mariae Virginis Dolorosae dicatum et consecratum, cujus effigies Christum mortuum sustentantis exuno frustò tiliae affabre sculpta anno 1642. publicae fidelium devotioni cum annutu et consensu ordinarii exposita est... Habet altare etiam tabernaculum cum portula lamina argentea inaurata obducta..." Hogy az oltárszobor 1642-ből származik, az nincs ellentétben a szerződés szövegével, amely szerint a már meglevő szobrot kell az oltárra helyezni.

A Szt. Mihály-oltárt illetően 1755. és 1823. között változásnak kellett történnie, mert 1823-ban egy fából, nem pedig kőből készült oltár volt Szt. Mihály tiszteletére szentelve, ("Altare Sancti Michaelis ligneum") a Mária-oltár átellenében levő és ahhoz hasonló kőoltáron pedig nem a Szt. Mihály-szobor, hanem egy feszület állott. "Altare Sanctae Crucis lapideum, illi, quod est e regione Beatae Mariae Virginis Dolorosae, structura et opere simile, habet effigiem crucifixi sculptam" Nyilvánvaló tehát, hogy az 1823. évi Szt. Kereszt-oltár építménye azonos volt a Donner-féle Szt. Mihály-oltár építményével.

(19) Az 1738. évi számadás június havi 6. tételéhez tartozó okmány.

(20) Az 1739. évi számadás február havi 5., május havi 3. és július havi 3. tételéhez tartozó okmányok. A két elsőt AGGHÁZY (i. m. 1941., 1954.) is közölte.

(21) Az 1739. évi számadás július havi 4. tételéhez tartozó okmány.

(22) Az 1733. évi számadás május havi 30. tételéhez tartozó okmány.

Zusammenfassung

ARCHIVALISCHE ANGABEN ZUR TÄTIGKEIT GEORG RAPHAEL DONNERS IN PRESSBURG

Das Primatialarchiv in Esztergom bewahrt viele Georg Raphael Donner betreffende Dokumente, die zum Teil unpubliziert, zu einem kleineren Teil in der Fachliteratur nur summarisch bekannt gemacht sind.

Die auf die Rechtsgültigkeit der Güter des Erzbistums bezügliche Urkundensammlung bewahrt zwei Verträge, die von der Pachtung des durch Donner aufgeschlossenen Marmorbergwerkes in Gerecsze handeln. Demnach wurde das Bergwerk für 12 Jahre gepachtet von Donner, seinem Compagnon, dem deutschaltenburger Steinmetz Thomas Hilger, dem Leibarzt des Erzbischofs Thomas Mannagetta und dem erzbischöflichen Archivar Eerenc Török; dies geschah bei einer alle vier Jahre steigenden Pachtsumme (von 75 auf 100. bzw. 150 Gulden).

In einem anderen wichtigen Punkt des Vertrages gestattet der Erzbischof, dass Donner während der Pachtzeit weiterhin unentgeltlich diejenigen Räume im erzbischöflichen Sommkerpalais in Pressburg benutzt, die ihm während der Erbauung der Johannes-Elemosynarius-Kapelle überlassen wurden.

Der andere, vom 1. Mai 1734 datierte Vertrag verändert den ersteren folgendermassen: Pächter sind Donner und Marton Vild (sonst unbekannt). Die Pacht beträgt für die ersten sechs Jahre 75 Gulden, für die zweiten 100 und für die weiteren 12 Jahre 150 Gulden.

Ein im Budapester Staatsarchiv aufbewahrter dritter Vertrag vom 31. Mai 1734 bringt wieder Veranderungen: Donner bleibt der alleinige Pächter; doch steht ihm das Recht zu, einen oder mehrere kapitalkräftige Gefährten anzunehmen.

Die weiteren Dokumente kamen unter den Rechnungen des erzbischöflichen Hofmeisters, bzw. den Verrechnungen der Pressburger Gutsherrschaft ans Licht. Sie bestätigen zum Teil die bei Erbauung und Ausstattung der Johannes-Kapelle des Pressburger Domes entstandenen Ausgaben – unter ihnen vom 24. September 1730 – dem bisher frühesten gesicherten Datum von Donners Aufenthalt in Pressburg – die Auszahlung des durch Transport des Tabernakels der Kapelle entstandene Betrages. Der andere Teil der Angaben entscheidet die bisher umstrittene Frage, ob Donner nur für einzelne seiner Werke Bezahlung erhielt oder ob er daeben in ständigem Dienst des Erzbischofs gestanden hat. Antal Paluska, der Güterverwalter weist dem Kassierer am 10. Dezember 1735 in seiner Verordnung an, Donner die ihm als ständig angestelltem Baudirektor gebührenden jährlichen 150 Gulden für das Jahr 1734 auszuzahlen, weil deren Ausfertigung irrtümlicherweise unterblieben ist. Auch für 1736 und 1737 fimdet sich Donners Name in den Vierteljahrsaufstellungen, die alle den Angestellten der erzbischöflichen Hofhaltung zustehenden Vierteljahrsbsträge aufzählen. Baudirektor wird Donner auch in dem Vertrag vom 1. Januar 1733 genannt. Ausserdem kamen mehrere Unkunden ans Licht, aus denen hervorgeht, dass Donner bereits 1732 eine in den Umkreis des Baudirektors gehörende Tatigkeit ausübte. So bestätigt Donner die an der Johannes-Kapelle geleistete Arbeit des Peter Eller Kupferschmied in Pressburg und des Wiener Vergolders Jacob Piringer, weiterhin die Tätigkeit des Johann Conradt Widerkehr und Franz Christian Schreiber, beide Steinmetzen im Pressburger Garten und anderen Orten u.s.w.

Aus der Zeit von 23. August 1732 bis zum 9. Juni 1733 blieben 14 Quittungen erhalten, insgesamt über eine Summe von 1896 Gulden. Mit Ausnahme der letzten nennen sie nicht die geleistete Arbeit genau, nur "a conto meiner verfertigten Arbeit" und mit ähnlichen identischen Ausdrüchen; doch ist aus dem Zusammenhang ersichtlich, dass die ganze Summe sich auf seine Arbeiten an der Johannes-Kapelle beziehen.

Offensichtlich steht durch ihr Datum mit dem Bau der Kapelle auch eine Rechnung vom 2. November 1732 in Zusammenhang, in der neben anderen Reisespesen auch von Innsbruck und Venedig gelieferte Marmorsendungen erwähnt werden.

Donners Arbeiten am Hochaltar (St. Martin) des Pressburger Domes betreffend blieben 11 Quittungen erhalten; ihnen zufolge hat Donner am 20. Januar und am 16. November 1735 zusammen 4.281 Gulden empfangen. Im Text jeder dieser Quittungen findet sich die Bemerkung: "auf meiner Arbeit zu dem Altar des Heilig Martin" oder eine ähnliche.

Die gleichzeitigen Aufzeichnungen wissen auch etwas über zwei Nebenaltäre zu berichten, die Donner gleichfalls für den Pressburger Dom fertigte; doch hat die Fachliteratur zum Teil die Richtigkeit

dieser Angaben angezweifelt. Jetzt kam der originale Vertrag vom 20. Oktober 1737 ans Licht; nach diesem verpflichtete sich Donner für 1.500 Gulden zur Aufstellung zweier Seitenaltäre am Beginn des Langchores (bey eingang des Sanctuari) bis Ostern des kommenden Jahres. Der eine Altar wird der Mater Dolorosa-Altar, in den ein älteres Pietá-Bildwerk zu versetzen ist (das ohnedem sich befindende vesperbild zu versezen kommt). Der andere wird der St. Michaels-Altar, seine Hauptfigur, aus Gips zu fertigen, der heilige Michael, wie er den Satan aus dem Himmel stösst.

Im Zusammenhang mit dem Bildnis des Palatins János Pálffy erschien jetzt neben den bereits veröffentlichten beiden, auf je 100 Gulden lautenden Quittungen eine Schlussverrechnung und -bestätigung über empfangene 237 Gulden mit dem Datum vom 12. Juli 1739.

Der chronologischen Reihenfolge nach die letzte Urkunde ist die Quittung vom 18. Juli 1739, in der Donner den Empfang der ihm aus erzbischöflicher Gnade (aus gnädigster anschaffung) ausgezahlten 49 Gulden und 48 Kreuzer Reisekosten (viaticum) bestätigt. Vielleicht waren dies die Reisespesen für seinen Umzug nach Wien.

Zuletzt bringen wir noch eine frühere Quittung, vom 6. Mai 1733, derzufolge Donner von Ferenc Török Gold im Werte von 800 Gulden zur Herstellung eines goldnen Kelches übernahm.

Reviews of the Hungarian Academy of Sciences are obtainable at the following addresses:

ALBANIA

Drejtoriia Qëndrone e Pähapjes
dhe Propagandimit të Librit
Kruga Konferenca e Pazes
Tirana

AUSTRALIA

A. Keesing
Box 4886, GPO
Sydney

AUSTRIA

Globus
Höchstädtplatz 3
A-1200 Wien XX

BELGIUM

Office International de Librairie
30, Avenue Marnix
Bruxelles 5
Du Monde Entier
5, Place St. Jean
Bruxelles

BULGARIA

Hemus
11 pl Slaveikov
Sofia

CANADA

Pannonia Books
2, Spadina Road
Toronto 4, Ont.

CHINA

Waiwen Shudian
Peking
P. O. B. 88

CZECHOSLOVAKIA

Artia
Ve Směžkách 30
Praha 2
Poštovní Novinová Služba
Dovoz tisku
Vinohradská 46
Praha 2
Mad'arská Kultura
Praha 7
Václavské nám. 2
Praha 1
Slovart A. G.
Gorkého
Bratislava

DENMARK

Ejnar Munksgaard
Nörregade 6
Copenhagen

FINLAND

Akateeminen Kirjakauppa
Keskuskatu 2
Helsinki

FRANCE

Office International de Documentation
et Librairie
48, rue Gay-Lussac
Paris 5

GERMAN DEMOCRATIC REPUBLIC

Deutscher Buch-Export und Import
Leninstraße 16
Leipzig 701
Zeitungsvertriebsamt
Fruchtstraße 3—4
1004 Berlin

GERMAN FEDERAL REPUBLIC

Kunst und Wissen
Erich Bieber
Postfach 46
7 Stuttgart S

GREAT BRITAIN

Blackwell's Periodicals
Oxenford House
Magdalen Street
Oxford
Collet's Subscription Import
Department
Denington Estate
Wellingsborough, Northants.
Robert Maxwell and Co. Ltd
4—5 Fitzroy Square
London W

HOLLAND

Swetz and Zeitlinger
Keizersgracht 471—478
Amsterdam C.
Martinus Nijhoff
Lange Voorhout 9
The Hague

INDIA

Hind Book House
66 Babar Road
New Delhi 1

ITALY

Santo Vanasia
Via M. Macchi 71
Milano
Libreria Commissionaria Sansoni
Via La Marmora 45
Firenze

JAPAN

Kinokuniya Book-Store Co. Ltd.
826 Tsunohazu 1-chome
Shinjuku-ku
Tokyo
Maruzen and Co. Ltd.
P. O. Box 605
Tokyo-Central

KOREA

Chulpanmul
Phenian

NORWAY

Tanum-Cammermeyer
Karl Johansgt 41—43
Oslo 1

POLAND

RUCH
ul. Wronia 23
Warszawa

ROUMANIA

Cartimex
Str. Aristide Briand 14—18
Bucuresti

SOVIET UNION

Mezhdunarodnaya Kniga
Moscow G—200

SWEDEN

Almquist and Wiksell
Gamla Brogatan 26
S—101 20 Stockholm

USA

F. W. Faxon Co. Inc.
15 Southwest Park
Westwood, Mass. 02090
Stechert Hafner Inc.
31 East 10th Street
New York, N. Y. 10003

VIETNAM

Xunhasaba
19, Tran Quoc Toan
Hanoi

YUGOSLAVIA

Forum
Vojvode Mišiča broj 1
Novi Sad
Jugoslavenska Knjiga
Terazije 27
Beograd

Georg Raphael Donner

Irta: *Éber László*

A barokk szobrászat német nagy mesterei közül időrendben Donner az utolsó. A hamburgi eredetű Andreas Schlüter kevéssel Donner születése után fog hozzá legnagyobb művéhez, a »nagy választófejedelem« berlini lovasszobrához, amely a reprezentatív francia művészet befolyásának ékesszóló bizonysága és a bajor származású Balthasar Permoser hosszú életében is ugyanakkorára esnek a Szászország fővárosában töltött termékeny évek, amelyek legszebb gyümölcse a Zwinger túláradó gazdagságú, ünnepies derültségű plasztikai díszének javarésze. Schlüter patétikus művészete lényegében távol állt az osztrák mestertől, aki talán nem is nyert róla tudomást, míg Permoser nyájas géniusza annyira vonzotta, hogy 1715—20 körül a már agg mester és művei látogatására Drezdába utazott. Egyébként Permoser sem gyakorolt észrevehető befolyást fejlődésére, amely sokféle feltevésre adott alkalmat. Donner életének részletei meglehetős fogyatékosan maradtak reánk, művészete is nagyon eltérő meghatározásokban részesült és a mester, akinek adatokban gazdag első életrajzát Schlager 1848-ban írta meg, csak most, két idősebb szobrász-kortársa után kapta meg azt a monográfiát, amely kritikával rajzolja meg pályafutását, rostálja meg az időközben felgyülemlett Donner-irodalom által inkább összezavart, mint tisztázott oeuvre-jét és igyekszik művészetének jellegét és jelentőségét megállapítani.*)

Sokfelé keresték forrásait, magyarázatát a mester stílusának, amely elütött a korabeli délnémet és osztrák barokk művészet köznyelvétől. Hol XIV. Lajos kora francia szobrászatának hatását ismerték fel benne, hol az antik művészet utánzásában keresték gyökerét és a klasszicizmus úttörőjének tekintették Donnert. Ismét mások szerint a felsőolaszországi művészettel áll összefüggésben és mintegy Giovanni da Bologna stílusának felélesztését adja, vagy éppenséggel a barokkal párhuzamosan fejlődő manirizmus körébe tartozik.

Pigler, aki biztos kézzel hámozza ki a Donner művészetében felismerhető külső befolyásokat, megkapóan állítja elénk a külsőségekben tobzódó és a kifejezés eszközeit túlfeszítő barokk világ közepette kezdettől fogva görög értelemben vett harmóniára törekvő nagy művész képét. Érett művei a test és lélek tökéletes összhangját mutatják, a forma és szellem tiszta harmóniáját. Korának és a XVII. századnak művészetével szemben Donnernél a gondolati tartalom csökkenése vehető észre. A kor komplikált ikonográfiája helyett művei tiszta egyszerűséggel juttatják lelki lényüket kifejezésre. »A lényegesre szorítkozó formaadásának a legszigorúbb tartalmi takarékosság felel meg« — mondja Pigler. »A gondolati tartalom csökkentésével párhuzamosan mindinkább csökken a kifejezés hevessége, az érzelmi elem hegemóniája is. Az olasz, spanyol és német barokk kirobbanó érzelmi dinamikájával ellentétben, itt fegyelmezett öntudat könnyű kézzel korlátozza a szenvedély és lelkesedés, vágy és fájdalom túláradó folyamát. Ez okból meglehet, hogy a patétikus XVII. század felől jövő szemlélőnek egyes alakok hidegeknek és lélekteleneknek tetszhetnek, ahogy a görög művészet sem kerülte el e mind ismétlődő vádat. A barokk életérzés heve elemésztette a testet és a mindenségbe kiáradva, mindent lenyügözött expanzív erejének feszültségével. Ezzel szemben Donner a nyugodt helyzetben

*) *Andreas Pigler: Georg Raphael Donner.* Leipzig und Wien, 1929.

A Műgyűjtő 1930. 182-185.l. képpel

az 580. sz. XIII. századi francia bibliát, az 584. sz. magyarországi missalét, Nagyszombati Mihály 585. sz. missaléját, az 593. sz. francia officiumot, a 604. sz. váradi pontificalét s a 606. sz. livre d'heures-t s a remek Corvinát. Ezekben különösképp csodálhatjuk a fantázia s a díszítőelemény kimeríthetetlen gazdagságát a keret, betű és széldíszek folyondárainak elágazását, tekervényes kúszását s a vonalak összefonódásának, ölelkezésének bámulatos szövevényét, és a színezés üde frisseségét. A kis gyüjteményt néhány szép kötés s egészen a kódexek stílusát őrző, erősen illuminált és díszített ősnyomtatvány teszi teljessé. A győri Papnevelő könyvtárának remek 1498-i pergamenra nyomott missale strigoniense-je, Paep budai könyvárus signet-jével, kiváló darab itt; úgyszintén a nagy ritkaságszámba menő faducról nyomott, gyönyörű egykorú színezésű 1463-i biblia pauperum. A kiállítás élvezetét elősegíti a mintaszerű katalógus.

Szt. Katalin eljegyzése. Tempera fára festve. Francia, XV. sz.

Dr. Delmár Emil tulajdona

levő ruhátlan emberi alakot tulajdonképpeni »érdekes« motívum, taglejtés, mimika vagy drapéria híján is nagyobb akaraterővel és etikai tartalommal tölti el, mint a XVII. század művészete.« Így valószínűségre tarthat számot az a feltevés, hogy Donner harmónikus művészete a pozsonyi születésű Oeser közvetítésével befolyást gyakorolt a barokk művészettel az antik művészet által való megváltást hirdető Winckelmannra, akinek híres első programmatikus értekezése 1755-ben, tizennégy évvel Donner halála után jelent meg.

Donner esetében azonban szó sem lehet klasszicizmusról, amely mindig valamely klasszikus művészet tudatos utánzását jelenti. Mily távol áll az utánzás Donnertől, akinek művészete Bécsben, a XVIII. század első felének pezsgő, sokoldalú és sok forrásból táplálkozó művészeti életében, Giuliani vezetése alatt, majd Hildebrandt és Fischer von Erlach körében fejlődött ki, de amely elég önálló maradt, hogy üggyel-bajjal lehet csak egyes részlethatásokat megállapítani. Jobbadán csak sejthetjük, hogy egyes antik műveket ismert, amelyek azonban inkább saját művészetének elmélyítésére, mintsem utánzásra ösztönözhették.

Vannak szobrászok, akiknek lényét kimerítettük akkor, ha a »barokk« jelzőt alkalmazzuk reájuk. Ahogy a későbbi középkor beláthatatlan plasztikai termelésében óriási azoknak az átlagos képfaragóknak szerepe, akik a gótika fejlett köznyelvén folyékonyan és választékosan, de önálló gondolatok híján beszélnek, úgy a barokk kor roppant nagy, sokszor tömeges produkciójában is légió azoknak a kisebb-nagyobb mestereknek száma, akik több-kevesebb ügyességgel, olykor kápráztató virtuózitással értékesítik a stílus kiforrt formanyelvét. Donner is kiváló tudással használja fel mindazt, amit kora nyujt. Félre nem ismerhető, hogy művei a barokk kor alkotásai. Ha kell, pazar kézzel alkalmazza a kedvelt, divatos, szinte elengedhetetlen külsőségeket. Ezek mögül azonban hatalmasan előtérbe lép a mester egyénisége, amely olykor mintha küzdeni lenne kénytelen azért, hogy a rendelkezésére álló eszközökkel kifejezésre juttassa magát. A testnek és léleknek, az ábrázolásnak és a kifejezésnek az a tiszta, tökéletes harmóniája, amelyet Pigler oly szépen és meggyőzően fejt ki Donner művészetének magva gyanánt, nem a barokk művészet sajátja. A barokk művészet disszonanciákat visz bele az akár reneszanszsnak nevezett klasszikus művészet összhangjába, fergeteges lendülettel tolja félre a tengelyeket, dúlja fel a kompozíciókat, forgatja ki a formákat, zaklatja fel a lelkeket. Pátoszt helyez az étosz helyébe. A Nietzsche-féle dionysosi elem művészete az apollói lélek megállapodottságával, egyensúlyozott derűjével szemben. És Georg Raphael Donner is apollói lélek, még e barokk világ közepette is, amelynek külsőségei szinte esetlegeseknek hatnak nála. Az európai művészetben a dionysosi barokk szellem diadalrajutása után is tovább él a letűnt kornak apollói életeleme, amely ha lappangva is, ellenállást fejt ki, itt-ott felüti fejét, ha elváltozott alakban is érvényesül a francia akadémikus művészetben, amely szinte szimbolikus vereséget rótt Berninire, a barokk évszázad királyára. És végül, miután a barokk művészet minden lehetőségét kimerítette már, a lappangó apollói elem az új klasszicizmus koncentrikus támadásával tör reá és legyőzi. Donnernek nem volt szüksége a régi művészet arzenáljából vett fegyverek segítségére. Nem rázza le magáról erőszakosan a barokk köntöst, amely mögül azonban tisztán és harmonikusan lép elénk mélységesen komoly és nyugodt művészete. Mégis van valami az elméletben, amely Bernini századán túl Giovanni da Bolognához akarja visszavezetni, vagy amely a manirizmushoz hasonlóan a barokk művészettől divergáló irányt lát benne. Csak éppen Donnernek semmi köze sincs a kiváltképpen külsőséges manirizmushoz.

Ismeretes, hogy Donner életének javát, legtermékenyebb éveit Pozsonyban töltötte, gróf Esterházy Imre hercegprímás szolgálatában. Valószínűleg már 1728-ban telepedik le a koronázó városban és csak rövid élete vége felé, 1739-ben költözik vissza Bécsbe. Pozsony elé esik a fiatal mester salzburgi

tartózkodásának epizódja, Franz Anton Harrach gróf érsek alatt a Mirabell-kastély számára készített munkáival, amelyek közül Paris szobra emelkedik ki. A salzburgi keserves csalódások után Pozsonyban a magyar egyházfejedelem támogatása művészetének nagyszerű érvényesülését tette lehetővé.

Pigler biztos vezetése mellett tanui vagyunk ennek a csodálatraméltó fejlődésnek. »A pozsonyi székesegyház számára készített művek korszakát az energia megfeszítése jellemzi. Míg Pozsonyban való letelepedése előtt, valamint a dóm számára készített művek után az intuició elemi ereje mellett nem ritkán ingadozás észlelhető, e négy-öt kiváltságos esztendőben egyenletes gyorsaságú, fejlődés megy végbe. Gróf Esterházy Imre, az új mecénás, nemcsak a harmonikus művészeti alkotás gazdasági alapját biztosítja, hanem céltudatosan hatást is gyakorol reá. A művész jogainak teljes tiszteletbentartása mellett nagy megértéssel oly sorrendben juttatja megbízásait a mesternek, hogy a műnek a méretek megnövekedése mellett a művész kitűzött célját és programját is a formák fokozott tökéletességével valósítják meg.«

Ama kisebb-nagyobb művek tömegéből, amelyek Donner pozsonyi műhelyéből kerültek ki és amelyeket Pigler szigorú kritikával oszt szét maga a mester és segédei, tanítványai közt, a hercegprímás és udvari művésze közös akaratából eredt két nagy alkotás emelkedik ki: a koronázó templomhoz csatlakozó Alamizsnás Szent János-kápolna — valószínűleg Fischer von Erlach műve — belsejének megkapóan gazdag kiképzése és magának a templom főoltárának hatalmas arányú szobrászati dísze. Architektonikus formák, díszítő motívumok tekintetében a barokk formanyelv pazar bőségét nyujtja. Voluták és kagylók, márványdrapériák és füzérek mellett nem hiányoznak a szinte elmaradhatatlan lebegő angyalputtók, szárnyas kerubfejektől hordott konzolok. Hatalmas mozgalmasságú, erős kifejezésű domborművek díszítik az oltárt. Ám az oltár plasztikai fő dísze, a márványból faragott két nagy angyalifjú, nyugodtan, majdnem idegenül áll a ragyogó pompa közepette. Más környezetben sokkal régibbeknek, szinte reneszansz-szobroknak néznők őket. Ha Donner e kiválóan harmonikus alkotásait például azokkal az angyalszobrokkal hasonlítjuk össze, amelyek Bernini műhelyéből kerültek ki, az egész barokk szobrászatnak mintegy mintául szolgáltak és amelyek közül például a római Santa Maria del Popolo templomban levők egyike-másika motivumában is emlékeztet a pozsonyiakra, megérezzük, hogy a szinte kötelező barokk külsőségek alkalmazása mellett, Donner lelke mélyén az apollói tisztaságú plasztika ideálját őrzi. És a tipikusan barokk kiképzésű fülkében cikornyás térdeplőre borult fehér márványalak, az egyházfejedelem portrészobra, csipkés albájának, lábaihoz omlott palástjának virtuóz megmunkálása mellett is a kort jellemző hivalkodástól, az áhitat tüntetően rajongó kifejezésétől ment, mélyen egyéni és emberi képmás.

Az Alamizsnás Szent János-kápolna plasztikai dísze után következett a dóm főoltárán emelkedő hatalmas Szent Márton lovascsoport és az oltártól jobbra-balra imádva térdre ereszkedő óriási angyalok. Ez ólomból öntött szobrok, amelyek közül, mint ismeretes, a két angyalt a Magyar Nemzeti Múzeum mentette meg a beolvasztástól, eredetileg a lebontott oltár kompozíciójában a háromszögű felépítés nyomatékos fix pontjai voltak. Itt is, tiszta harmónia keresése: odafönn a nyeregben a tabernákulum fölé emelkedve, az oltár oszlopai között, az ágaskodó lován magyar vitéz képében ábrázolt daliás szent, az előtérben heverő meztelen koldussal, erősen mozgó és mégis zárt plasztikai hatású, a maga beállításában mintegy nyugodt reliefszerűséggel ható csoport. Pigler mélyreható fejtegetései elején kiemeli e nagyszerű csoport jelentőségét: »Fejlődéstörténeti szempontból abban rejlik a csoport nagy jelentősége, hogy itt jelentkezik először együtt Donner oeuvrejében a formai és lelki zártság. A két alak egyike sincs vonatkozásban a külvilághoz; teljesen el vannak egymással foglalva. Egyrészt a lelki kapcsolat, a hősies-komoly hangulat egysége, másrészt a súlyos, széles csoportfelépítés tiszta reliefhatásra irányuló

változhatatlan tektonikája, ezek az alapvonások egymással egybeolvasztva teszik ki e mű monumentális, klasszikus hatását.«

És végül a pozsonyi alkyonei évek, majd a bécsi Neuer Markt alakoktól hemzsegő díszkútja és a régi bécsi városház Andromeda-kútja, oly művek után, amelyekre a barokk áramlattal úszó mester egészen más lelki diszpozíciójú egyénisége nyomja reá a maga félreismerhetetlen bélyegét (a díszkút Providentiájának nyugodtan összefogott plasztikája a zsibongó mozgalom fölött, — Andromeda alakjának klasszikus formaadása!) következik a mester utolsó nagy alkotása, a görzi székesegyház Szent Kereszt oltárán emelkedő szoborcsoport: a Pièta. A Megváltónak anyja ölére hanyatlott holtteste, a fájdalmában elaléló Istenanyát támogató angyalifjú, alul, két oldalt, az oltár volutáin, kisérő akkordok gyanánt, egy-egy angyalputtó. Megrendítő vallomás a mester ideáljai mellett: a legmélyebb fájdalom kifejezése halk, tartózkodó eszközökkel. »Nemes egyszerűség, — néma nagyság« — Winckelmann lelkének hő vágya. A holt istenember, a szenvedő anya, az angyal, természetfölötti lényét jelző nagy szárnyaival, szorosan zárt csoportban, elválaszthatatlan testi és lelki egység gyanánt. A vallásos művészetnek e hatalmas alkotásával Donner a plasztika legmagasabb régióiba emelkedett.

Donner Rafael: Pietà. Gurk, székesegyház

HABERDITZL-SCHWARZ: KARL SCHINDLER; kiadta az osztrák közoktatásügyi minisztérium.

Szereti Ön az osztrák-magyar katonaélet régi emlékeit komoly, kedves, tiszta, derűs lapokon megörökítve látni? Akkor ezt a könyvet úgy fogja lapozni mint a legkedvesebb emlékeit a késői biedermeier-időknek s mint a genre-képsorozatok egy különös fajtáját, melyekben katonai élet, fegyvernemek, jóízű és anekdótás jelenetek hosszú, hosszú sorban váltakoznak. Fendi híres tanítványának méltó emléket állítottak itt az osztrák Staatsgallerie igazgatói, akik 212 lapon mindent összehordtak, ami az alig 21 évet élt művész után megmaradt.

A SZEGEDI ARCHEOLÓGUSOK DOLGOZATAI

Minekünk, akik a nagyváros lázas tempójában dolgozunk, nemcsak üdítő s pihentető, de szerfelett tanulságos is látni, hogy mily szeretettel műveli a régészeti kutatás minden területét a szegedi univerzitás néhány tudós professzora. »Dolgozatok« címen, jelennek meg az ásatási s régiségkutatási tevékenység beszámolásai időnként. A régi professzorok (Dr. Buday Árpád, dr. Roska Márton) még élénken tartják a szellemi közösséget a kincses erdélyi várossal, Kolozsvárral, melynek univerzitásából átültették ide a Tisza partjára az Erdélyi Nemzeti Múzeum kitünő és alapos kutató-szellemét. Az újabbak, a »fiatalabbak«, már az Alföld szinte ismeretlen ősiségű talajába hatolnak finom szerszámaikkal és tudásukkal. Dr. Banner János a szőregi temető s a kökénydombi neolith-kori lakóház feltárásával, Cs. Sebestyén Károly pedig (aki etnografusnak is kitünő) a szegedi Szt. Demeter-templom és az algyői templom ősi állapotának felderítésével szolgáltat megbecsülhetetlen adatokat az Alföld homályos kultúrhistóriájához. E csöndes, de nemzetközileg is megbecsült tudós-munka előtt tisztelettel hajtjuk meg a zászlót!

CSÁNYI KÁROLY: SZÉKESFEHÉRVÁR. GYŐR. Két különlenyomat a »KÉVE könyvéből.«

Magyarország hiányzó műemlék-topográfiáját egyes kisebb műtörténeti dolgozatok s monografiák pótolják. Ezek sorában a barokk s rokokó műemlékeink voltak eddig a legelhanyagoltabbak. Csányi Károly figyelő szeme azonban mindenütt észreveszi nemcsak az építészeti, de a belső berendezési értékeket is, amelyek főleg dunántúli régi városainkban lappanganak. A székesfehérvári ciszterciek templomának sekrestyéje, valamint a templom egyéb tizennyolcadik századi díszei pontos, részletes méltatásra lelnek benne. Szintúgy Győr város régi nagyszerű műemlékei is, melyek közül a gótikus, a jezsuita-barokk és a rokokó, valamint a copfstílű alkotások szemléltetését foglalja össze egy rövid, tanulságos sétában. A győri Frigyláda-szobor (1731-ből) a megmaradt Magyarország egyik legszebb művészeti emléke.

Személyi hírek.

CSERMELYI Sándor doktornak, a magyar származású jeles berlini régiségtudósnak, kinek korai haláláról megemlékeztünk, gazdag könyvtárát május első napjaiban árverezte el a Lepke-cég egy aukció keretében.

*

WÖLFFLIN Henrik, a kiváló műtörténész, mint vendégelőadó tart ebben a félévben előadásokat a berlini egyetemen.

CSÁNYI Károly Iparművészeti Múzeumunk tudós igazgatója, a stockholmi múzeum igazgatói kongresszusra utazott és ezt egy nagyobb svéd és norvég tanulmányúttal kapcsolja össze.

*

BOERNER Hansot, a nagyhírű leipzigi grafikai ház főnökét, az ottani egyetem tiszteletbeli doktorrá avatta.

Adóbevallásomhoz mérlegképes
szakmában jártas **egyént keresek**
„Sürgős 1023" jeligére, főkiadó.

A tisztikar asszonyai és a Női Önkéntes Honvédelmi Munkaszervezet

A honvéd tisztikar feleségei és leányai az Országos Tiszti Kaszinóban összejövetelt tartottak, hogy megbeszéljék a Női Önkéntes Honvédelmi Munkaszervezetbe való bekapcsolódásukat. A nagy számban megjelent tiszti hölgyeket, élükön vitéz Nagybaconi Nagy Vilmosné, a honvédelmi miniszter és vitéz Szombathelyi Ferencné, a honvéd vezérkar főnökének feleségével, Sturm Dénes ezredes, a NŐHM országos felügyelője üdvözölte. Dr. primor Dálnoky Veress Julia, a központi bizottság képviselője a magyar asszonyok kötelességeiről beszélt és hangoztatta, hogy ismét nagy feladat vár a magyar asszonyokra. A most dúló totális háboru a nőket is felsorakoztatta. A magyar asszonyok sem várhatják meg a kötelező behivót, önként kell munkára jelentkezniök. A nagy tetszéssel fogadott beszéd után báró Karg Györgyné, a NŐHM országos propaganda vezetője tájékoztatta a toborzás munkájáról a tiszti hölgyeket.

A NŐHM propaganda-osztálya ezúton is kéri azokat a tiszti asszonyokat és leányokat, akik a legutóbbi értekezleten nem vettek részt, vagy nem volt alkalmuk az értekezleten bővebben tájékozódni és a női honvédelmi munkában részt akarnak venni, keressék fel a NŐHM központi propaganda-osztályát (IV., Eskü-ut 6), ahol minden nap 10—14 óráig felvilágositást kaphatnak. Kéri a propaganda-osztály azt is, hogy a jelentkező lapokat is erre a cimre küldjék be azok, akik a jelentkezési lapokat az értekezleten nem adták le. (MOT)

AMIRE ÉJSZAKA GONDOLOK

Irta BETHLEN MAGDA

Istenem,
Ha egyszer újra
Kinyujtanád kezed,
Hogy elvegyed
Valakinek legkedvesebbjét,
Valakit — aki szép és fiatal
És nem akar
Elmenni még,
És akkora ürességet
Hagyna hátra,
Mint amekkora
Az ég gyönyörű kék sátra,
És annyi fájdalmas sebet,
Amennyit meggyógyitani
Nem is lehet,
Akkor Istenem —
Jussak eszedbe én,
Akire nem néztél le
Szebb napok idején.
Aki nem hallgattad meg
Könyörgésom, fohászom,
Aki olyan egyedül
Voltam a világon,
Mint egy szikla,
Vagy a tenger,
De semmiesetre sem,
Mint egy ember.
A tenger hatalmas,
A sziklának meg néha
Jég van a tetején.
De én? Istenem! én?
Mindegy —
Ma nincs már vágyam,
Nincs álmom.
És ha van még kivánságom,
Csak az:
Ha egyszer újra
Kinyújtanád kezed,
Hogy elvegyed
Valakinek legkedvesebbjét,
Utolsó percben
Álljon meg kezed,
Utolsó percben
Hulljon le kegyed
Rájuk.
És jussak eszedbe én,
Aki annyit könyörögtem, kértem,
Amig azt hittem — éltem,
És mindig hiábal
Most engedd, hogy máma
Cserébe
Elmenjek — másnak a helyébe.
Hiszen már régen
Mindent lezártam.
És csak arra vártam,
Hogy a beutazási engedélyt
Megadd.
Vagy lehetséges,
Hogy megtagadd?
Ugye nem?
Istenem...

Nagyothallóknak!
Fülben alig látható elektromosvezeték nélküli
hallókészüléket
59 napi próbára adunk!
Kérjen „N/IV" díjtalan ismertetőt.
KELETI J.
orvosi műszerész
IV., PETŐFI SÁNDOR-UTCA 17.
(Főposta mellett.) Telefon 188-018.

A hajózási árufelvétel megnyitása egyes állomásokon. A M. F. T. R. közli, hogy az árufelvétel Regensburg, Passau, Linz, Wien, Pozsony, Ujpest, Budapest (összes rakodóhelyek) és Budafok állomások egymásközti forgalmában folyó évi február hó 15-én megnyilik. A Duna jégmentes szakaszán a küldemények menetrenden kivüli járatokkal továbbittatnak. Az árufelvétel a közeljövőben további forgalmi viszonylatokra fog kiterjesztetni.

— **Halálozás.** *Torday* Árpád dr. egyetemi rk. tanár, egészségügyi főtanácsos, az Ujságirók Szanatórium Egyesületének belgyógyász szakorvosa február 12-én meghalt. Temetése február 15-én, hétfőn délután négy órakor lesz a kerepesiuti temető halottasházából.

Csikszentmihályi *Sándor* Jenő, Nagyenyed város volt polgármestere 86 éves korában meghalt. Halálát kiterjedt és előkelő rokonság gyászolja, köztük veje, *Folyovich* József belügyminisztériumi miniszteri osztályfőnök.

Hoffmann Imre (Salgótarján) életének 28-ik évében november 5-én elhunyt.

Eiland Rezső budapesti lakos, 57 éves korában, hirtelen elhunyt. Temetése február 10-én volt nagy részvét mellett.

Erényi Károly, a győri székeskáptalan őrkanonokja, 77 éves korában Győrött elhunyt.

Hójelentés

A Meteorológiai Intézet hivatalos hójelentése február 13-án:

A budai hegyekben: Svábhegyen 9, János-hegyen 4 cm; Pilis-hegység: Nagyvillám 12 cm; Börzsöny-hegység: Kisinóc 9 cm; Mátra-hegység: Kékes 25, Gallyatető 14 cm; Bükk-hegység: Lillafüred 4 cm; Salgótarjáni hegyek: salgótarjáni turistaház 12 cm; Kőszegi hegyek: Kőszegen foltok; Bakonyban: Farkasgyepü, Zirc foltok, a Misina-tetőn szintén foltok; Kassa környéki hegyek: Bankó 9, Ottilia-menedékház 42, Lajosmenedékház 42, Kavecsányi rét 17 cm; Rozsnyó környéki hegyek: Ökörhegy 60 cm; Kárpátalja: Kozmescseki menedékház 20, Rahó 5 cm. Erdélyben Borsafüred 40, Csikszereda 27, Sepsiszentgyörgy 18, Szováta 6, Gyergyószentmiklós 15 cm. (MTI)

Évek-napok

Február 14

Batthyány Lajos gróf, az első felelős magyar kormány miniszterelnöke, 1806-ban Pozsonyban született. Életének hőskora és vértanuhalála a nemzeti kegyelet részesévé avatja születésének és ifjukorának történetét is. Atyja az ország egyik legnagyobb birtokosa és hatalmas vagyon ura volt. Lajos gróf tizenhatéves korában beállt a Miklós-huszárezredbe, mégis elég korán ébredt fel benne az érdeklődés a komoly tudományosság iránt. A zágrábi akadémián állta meg jogi vizsgáit, aztán bejárta a külföldet s élénk figyelemmel kisérte a nyugati államok politikai és gazdasági fejlődését. Ismeretekkel és tapasztalatokkal megtermékenyült elméje fogékonyan szivta magába itthon Széchenyi tanításait s a „legnagyobb magyar" és Wesselényi Miklós hatása alatt az ugynevezett reform-országgyülések egyik legtekintélyesebb vezéralakja s a szabadelvü reformok állhatatos szószólója lett. Kezdetben egészen Széchenyi tanitványa volt, utóbb, egy ideig, Kossuth hatása alá jutott. Széchenyi ugy itélte meg vérmérsékletét, hogy hevesebb Deákénál, de higgadtabb Kossuthénál. Életének tragikus befejezéséről az a közfelfogás alakult ki, hogy a bécsi udvar nem is a forradalmárt büntette meg benne, hanem a nemzet törvényes jogainak nevében harcoló főurat. A külföld, mely fájdalmas részvéttel látta bekövetkezni sorsát, szerepét és végzetét Egmont gróféval hasonlitotta össze, kit Alba herceg az övéhez sokban hasonló körülmények közt végeztetett ki.

Február 15

Donner Georg Raphael osztrák szobrász volt, de életének főművei magyar földön, Pozsonyban készültek. 1741-ben, elég fiatalon, negyvennyolcéves korában szólitotta el a halál. Olasz hatás alatt fejlődött barokművész volt, de szobrai tulzástól mentesen, nyugodtabb és tisztább stilusuaknak tünnek ki. Életének gyümölcsterrnő korszakában, tizenkét esztendeig, Esterházy Imre hercegprimás foglalkoztatta Pozsonyban s műemlékei közt ez a város őrzi most is oly értékes alkotásait, minők a koronázó templomnak a tizenkilencedik században lebontott főoltára Szent Márton lovasalakjával, mely most a templom belsejében áll, nem sértetlenül már, 1919-ben a cseh légionáriusok megcsonkitották. A két imádkozó angyal szobor, mely szintén a pozsonyi dóm számára készült, most Budapesten a Nemzeti Muzeum gyüjteményét gazdagitja. Donner ékesitette fel még plasztikai munkáival. Alamizsnás Szent János kápolnáját a dómban, ő mintázta e kápolna pompás két bronzkandelábereit és faragta Esterházy hercegprimás térdelő fehér márványszobrát a primás sirja fölé. Pozsonyban késziteтte el VI. Károlynak a bécsi Belvedere-palotában levő emlékszobrát s a bécsi Neuer Markt hires diszkutját. Számos szép munkája — oltárok és szobrok — maradt fenn még Pozsony templomaiban és palotáiban, köztük a négy évszakot allegorizáló alkotás a Grassalkovich-palotában, valamint szobrok és domborművek más magyarországi templomokban. Utolsó nagy alkotása a bécsi régi városháza hires Andromeda-diszkutja volt. Korának egyik legnépszerübb művésze volt, sok tanitvány került ki a keze alól, mégis nagy szegénységben halt meg és művészetét [illegible]

— **A Jehova tanui szekta tagjai a biróság előtt.** A budapesti büntető törvényszék ötös tanácsa Héthelyi Ferenc elnöklésével szombaton tárgyalta Rigó István, Kis István, Gajda Sándor, Szondi Mária, Gangl Ferencné és Kis Istvánné felekezeten kivüli földmivesek ügyét, akik ellen az ügyészség többek között a keresztény hitfelekezetek és a papi osztály elleni izgatás miatt emelt vádat. Gubacsi Miklós és felesége, továbbá Vas Sándor szintén vádlottként szerepeltek ebben az ügyben, ezek ellen az ügyészség a katonaság elleni izgatás miatt emelt vádat. A vádlottak az ugynevezett Jehova tanui szekta tagjai voltak. A kihallgatás során a vádlottak általában tagadták bünösségüket és azt hangoztatták, nem tudták, hogy a belügyminisztérium betiltotta a szektát. A biróság tanukihallgatás céljából a tárgyalást március 18-ra napolta el.

Szemorvosi előirásra **kancsalságot javitó szemelzárót** vidékre is küld **Optifot** látszer- fotószaküzlet BUDAPEST, TERÉZ-KÖRUT 43 Kérjen ismertetőt!

Tangóharmonika Különböző legjobb gyártmányok! **Sternberg** hangszergyár RÁKÓCZI-ÚT 60 Árjegyzék ingyen!

Baky Marica:

Utcai ismeretség

A megnyitásának mintegy első félesztendejét taposó magánszinház irodájában négy szomoru férfiu gyült egybe. A titkár, a gazdasági főnök, az igazgató és a szinház tőkése komoran meredtek az előttük tornyosuló iratokra: számlák, bérlisták, üzleti könyvek, fizetési meghagyások tömegére. A tárgyalás meglehetősen gyászos hangulatban kezdődött! A szinház ugyanis rosszul ment. Rosszul? Pocsékul! A nagy kérdés pedig volt és maradt: — hogyan lehetne segiteni a bajokon?

Javaslatokban mindenki bővelkedett. Mindenkinek támadt ujszülött ötlete, mindenki tagyogó megoldásnak vélte tulajdon protezsáltjának felléptetését, — de a tőkés mindenre csak fáradtan legyintett. Egyébként pedig mérhetetlenül unta már a zsebéből pelyvaként szétszóródó ezresek szakadatlan áradatát. A klasszikus előadássorozat sem nyerte meg tetszését, Incike Finci szerződtetését is határozottan ellenezte és a javasolt uj magyar drámába sem helyezett nagyobb bizalmat. Komoran trónolt a megbeszélések felett: vastag szivarját néha meggondoltan szája jobbsarkából a balsarokba tolta. Aztán egyszerre hirtelen megszólalt:

— Nem uraim, ez igy már nem mehet tovább — mondta mélységes undorral és bizonyos kapitalista fensőbbséggel. — Én ebbe tönkremegyek. Még a Dárius kincse is kifolyik az önök kezéből. Mit kereshetek én még ezen az üzleten? Semmit, ugyebár semmit! Hát akkor inkább ma, mint holnap én becsukom a boltot. Keressenek az urak más bolondot maguknak ...

Nagyot fujva, méregtől duzzadtan dőlt hátra a hatalmas bőrkarosszékben. Dermedt csend támadt a kicsiny szobában. A három szinházi „szakember" egyetlen pillanat alatt felmérte a helyzetet. Összenéztek, hunyorgattak. — Hagyjuk e vitát: [illegible] *telme. — Később majd csak kitalálunk valami okosat ...*

A gazdasági főnök talált rá legelőször tulajdon hangjára. — Talán nézzük át a számadásokat — javasolta békéltetőn és már rakosgatta is a nagy főnök orra alá a szépen rubrikázott iveket, aki félhangon mormolva olvasni is kezdte az egyes tételeket. — Diszletvászon, furnirlemez, fodrászköltség, tisztitószámla, hirdetés, villany, házbér ... mi ez itt kérem, mi ez itt?

Paprikapirosra vált arccal bámult a tőkés az elszámolás egyik tételére és kinyujtott mutatóujja görcsösen gyürögette a fehér ivpapir egyik kockáját. Ajka szederjessé változott, nyilván a gutaütés környékezte. — Mi ez itt? — ismételte most már kiabálva.

— Hol kérem? — ugrott elő szolgálatkészen a titkár. De mielőtt még odapislanthatott volna a tőkés, hatalmas mutatóujja alá, amellyel még mindig az ominózus tételt gyürögette, a kövér férfiuból vizesésszerűen tört elő a felháborodás:

— Kikérem magamnak .. Hogy jövök én ehhez .. Hogy önök hol és hogyan ismerkednek ahhoz nekem semmi közöm De mindezt velem megfizettetni! Itt a számla: utcai ismeretség — 500 pengő! Hogyan? Miért? És ha már egyáltalán — akkor miért ilyen drágán?

Néhány másodpercig még a légyzümmögés is hallatszott az irodában. Csak a pénzember izgatott fujtatása törte meg a csendet. Aztán lassan, bugyborékolón, ellenállhatatlan erővel gyürüzött fel a kacagás. Az összefüggések nyilvánvalóvá váltak. Fulladozó brohahák erősödtek egetrengető hahotává. A három férfi majdnem a földön fetrengett. A tőkés rémülten bámulta a beállott változást.

Az igazgató tért magához leghamarabb. Még mindig oldalát tapogatva, szemét törölgetve, közelitett a hatalmas iróasztalhoz. Aztán nagynehezen kinyögte a magyarázatot:

— Uram, leelőlegeztünk egy szin-darabot. Ötezer pengőbe került és a cime — „Utcai ismeretség".

H. lász Ernő:

A versaillesi parkban

A francia fegyverszüneti szerződés óta, nem először röppen fel a hir, hogy Pétain tábornagy és a francia kormány Versaillesbe költözik. A napokban megint irtak erről a lapok, nem tudom, most több hitelességgel-e, mint azelőtt. Ha megtörténik, nem lesz benne ujság, hiszen 1871-től 1879 őszéig Versailles volt a francia köztársasági elnök székhelye és az elnökválasztó nemzetgyülés Lebrun másodszori megválasztásáig mindig Versaillesben ülésezett.

A franciák Versaillesben mindig valami fővárosfélét láttak. XIV Lajos örökségeképpen a francia királyok, császárok mindig vonzódtak ide és a francia emberben, ha kiejti ezt a szót: Versailles, felébrednek a régi, dicső mult emlékei. Aki ismeri e várost és világhirü kastélyát, parkját, az nem is csodálkozhatik ezen.

A versaillesi kastély nemcsak XIV Lajost és korát jelenti, nemcsak hajdani nagyságot, dicsőséget, fényt, pompát, ragyogást, de a francia művészet és alkotószellem virágzását is, a francia gazdagságot, az élet káprázatát és csillogását, azt a tündöklést, amelynek csillogásában királyok és udvarok tényleltek, de amelynek árnyékában a meglátni és megszüntetni nem akart nyomoruság késziette elő a forradalmat. De hát hagyjuk a mult emlékeit, minek elborongani régi dolgokon és minek keaz elhibázott politika utjait, különösen, ha mindez oly régen elmerült már a multban.

Maradjunk csak annál, hogy Versailles káprázata mindig megfogja a látogatót, akár először, akár tizedszer látja is az ember. A párizsi még mindig kirándulásnak tekinti, ha a tizennyolc kilométernyire fekvő Versaillesbe kisért vendégét, pedig a háboru előtti években már csak fel kellett ülnie a Rue Rivolin az autobuszra, amely néhány frankért elvitte a versaillesi kastély előtti térig.

Magam párizsi időm során sokszor nyüttem a cipőmet Versailles kövein — mert hires cipőgyilkoló [illegible] *— és még többet bolyongtam a kastély csodálatos parkjában. Nem elöl, a vizi- és tüzijátékok körül, de a távoli, csendes részeken, ahol némán bólogatnak az öreg fák és nem vágtak utat a sürü bokrok között. Nyári délután, mikor a nap még az égen van, de már bucsuzkodni kezd, csodálatosan szép zöld szine van itt a leveleknek és a levegőben valami édes rejtelem uszik. A park látogatóinak zaja már nem hallik ide és a csend olyan mély, mint a sziv titka. Járókelővel már csak nagy ritkán találkozik itt az ember, még a fübe is leheverhetik, anélkül, hogy zavarnák.*

Éppen ilyen nyáralkonyi órában esett meg velem az alábbi történet a versaillesi park most emlitett távoli részén Elölről jöttem és csendesen iparkodtam egyre beljebb. Már nem emlékszem miért, de bizonyára erősen vágytam a csendre, a nyugalomra, talán egy kis romantikus álmodozásra is. Lehet hogy fiatalos ábrándjaim egyikét szőttem, reményekkel teli képeket, amelyeket a kegyetlen valóság sokkal hamarabb széttépett, semmint gondoltam.

Lassan, céltalanul kóboroltam, csak a fák, bokrok, füvek voltak velem, meg a tiszta kék égbolt Éppen rá akartam lépni két bokor között a gyalogösvényre, mikor hirtelen elém toppan egy rendőr. Elöl gyakran lát az ember rendőrt, de itt bizony ez volt az első találkozóm a rend őrével.

A rendőr francia könnyedséggel szalutált és egész közel lépett hozzám. Vajjon mit akarhat? Tudtommal nem tettem rossz fát a tüzre. No, mindjárt megtudom, mert már beszél is:

— Uram ...

— Tessék.

— Csak arra akarom kérni, forduljon másfelé. Ne menjen erre!

— Miért?

— Amott beljebb egy fiut meg egy leányt láttam ...

— No és!

— Hát tudja, fiatalok, szerelmesek, csókolóznak ... Ne zavarjuk a boldogságukat!

Mosolygott, szalutált és eltünt. Én is ...

Donner Georg Raphael

SZINHÁZ

Hangverseny gramofonlemezekért

Amerikai izü ötletet valósit meg *Marnitz* Frigyes, aki február 28-án a *Művelődés Házában* a gramofonsztárok hangversenyét rendezi. A gramofonlemezek közkedvelt sztárjai lépnek fel és eléneklik a gramofonlemezeken népszerüsitett slágereiket. A belépődijat azonban nem lehet csak pénzért megváltani. Mindenki, aki egy jegyet vesz, egy törött, vagy *használt, lejátszott gramofonlemezt köteles leadni a pénztárnál*, azzal, hogy a lemez ára a jegy árából levonásba kerül. Marnitz Frigyes ezzel a rendkivül életrevaló és dicsérendő ötletével *a gramofonlemezgyártás folyamatosságát akarja biztositani,* mert a nyersanyagban szükölködő gyárak csak olyan menynyiségben állitanak elő uj lemezeket, amilyen mennyiségben használt lemezeket kapnak. A takarékossági jelszó jegyében készül ez a hangverseny, amely egyébként a legnivósabbnak igérkezik.

* **Az opera-növendékek vizsgája.** A Zeneművészeti Főiskola operatanfolyamának növendékei most tartották félévi nyilvános vizsgájukat a Zeneakadémia kamaratermének szinpadán. *Aida* egyik jelenete vezette be a müsort, Amneris szerepében a szépmegjelenésü *Szele* Emma széles terjedelmü mezzoszopránjával. A következő „Gyöngyhalász"-jelenetben két muzikális férfinövendék debütált. Ugy *Bajnok* Ferenc világos tenorja, mint *Bágyoni* Géza baritonja kellemesen csengett. Dr. *Kecskés* Józsefné mint Santuzza mutatta meg alakitó készségét, az igen tehetséges *Pongrácz* Margit müvészien énekelte Puccini Manon-jának cimszerepét és a zárószámban a Varázsfuvola egy részletében *Tóth* Ilonka stilusosan, finoman énekelte Pamina áriáját. A közönség elismerése a növendékek mellett a vezénylő énekszerep-gyakorlat tanárának, *Ádám* Jenőnek, a rendező szinpadi játék tanárának, *Maleczky* Oszkárnak, a zongorán kisérő korrepetitornak, *Érsek* Máriának és az énektanároknak: P. *Maleczky* Biankának, *Molnár* Imre dr.-nak és *Walter* Margitnak is szólt.

* **Matiné a Vajda János Társaságban.** A *Vajda János Társaság* vasárnap délelőtt 11 órakor ujabb matinét rendez. Vitéz Baráti *Huszár* Aladár *A gép ritmusába állitott ember* cimmel tart előadást, mig *Weninger* Antal *Gépkultura mint lélektani végzet* cimmel értekezik. A matinén *Ascher* Oszkár és *Buló* Elemér működik közre.

* **Márai Sándor a gyógyulás utján.** A főváros irói és müvészvilágában az utóbbi napokban az a hir terjedt el, hogy *Márai* Sándor, a kiváló iró sulyosan megbetegedett. Annyira, hogy szanatóriumba való szállitása vált szükségessé. Az iró betegségét erős influenza okozta, amely azután ideggyulladást idézett elő. Márai Sándor a Stefánia-uti Belgyógyászati Intézetben fekszik és állapota már lényegesen javult, ugyhogy a közeli napokban elhagyhatja a szanatóriumot és otthon vetheti alá magát a hosszadalmasabb utókurának.

* **Tóth Árpád-matiné.** *Tóth* Árpád emlékére vasárnap délelőtt nagyszabásu matinét rendeznek a Zeneművészeti Főiskolán. A bevételt a nagy költő siremléke javára forditják. *Szabó* Lőrinc és *Sőtér* István hosszabb előadásban méltatják a költőt, *Basilides* Mária énekel, mig *Lánczy* Margit, *Mezey* Mária, *Somlay* Artur, *Várkonyi* Zoltán és több más kiváló müvész szavalatokkal szerepel. A felavatásra kerülő szoborművet *Ebsze* András készitette.

Zenevilág

Lehár Ferenc személyesen vezényli uj daljátékának, a Garabonciás-nak bemutató előadását február 20-án és 23-án.

Réthy Eszter nagysikerü önálló hangversenyt rendezett Becsben a Musikverein termében.

A Liszt Ferenc Kórus február 26-án Laskó Emil karnagy vezetésével előadja Bartók Cantata profana-ját és Kodály Zsoltárát. Közreműködnek Rösler Endre, Koréh Endre és a Székesfővárosi Zenekar.

Miért maradt el a nagyváradi siker?

Érdekes nézeteltérés támadt a kolozsvári Nemzeti Szinház és a nagyváradi Szigligeti Szinház igazgatósága között. Ugyanis, amint az a nagyváradi sajtóhangokból kiderült, a kolozsváriak nagyváradi vendégszereplésének inkább csak erkölcsi sikere volt. A sajtó és a szinházjáró közönség egymást vádolta az elmaradt siker miatt s közösen vádolták a Szigligeti Szinház igazgatóságát, hogy nem harangozta be kellőképpen a vendégszereplést. Az igazgatóság viszont mentegetődzött, hogy a kolozsvári Nemzeti Szinház igazgatósága nem választott a nagyváradi szinházjáró közönség igényének megfelelő darabokat. Kemény János báró ezzel szemben leszögezte, hogy a siker nem az együttesen mulott s az előadott darabokat a Szigligeti Szinház igazgatóságával egyetértésben — sőt éppen a szinház óhajtására — játszották Nagyváradon. — „Mi az igazság?" — kérdezhetnénk Pirandellóval.

Tavaszra
gyapjuruha és kabát
Ferda Manyitól

* **A „Journal de Genève" cikke.** *Genfből* jelentik, hogy Jean *Martin*, a *Journal de Genève* főszerkesztője nagy elismeréssel számol be *Az ember tragédiájá*-nak első svájci előadásáról. Cikkében kiemeli Madách Imre mesterművének nagy erkölcsi jelentőségét, amelynek szépségei *Mohácsi* Jenő müvészi forditásában teljes mértékben érvényesülnek. Azt is megállapitja többek között, hogy a kitünő előadásnak a genfi közönség körében jelentős sikere volt.

HANGVERSENYEK

Koncert rendezései:

BISZTRICZKY-HEGEDŰEST
17-én, közr.: **Böszörményi Nagy** Béla. Müsor: **Beethoven** A-dur szonáta, **Tartini:** d-moll koncert, *Bach, Mozart, Paganini, Zsolt.* (Zeneak. 7.)

ENGEL-ZONGORAMATINÉ
21-én, vasárnap 11. (matinébérlet). Müsor: **Scarlatti,** *Cimarosa:* szonáták, **Mozart** fantázia, **Beethoven** op. 49 és op. 10. **Schumann:** Kinderscenen, **Kodály:** Marosszéki táncok.

SZEGEDI ERNŐ-ZONGORAEST
23-án. V. 7. **Busoni:** Variációk és fuga Chopin c-moll praeludium felett, **Beethoven** op. 111. Mozart, Chopin, Ravel, Debussy-müvek. (K. Zongorabérlet.)

Gieseking-zongoraest 25. (H.)

Böszörményi Nagy Béla márc. 1.

Breviario világhirü olasz tenorista hangv. márc. 2. Vigadó 7.

Károlyi Gyula-zongoraest márc. 5.

Sallay Zoltán táncest
márc. 8. Z. ¾7. Közr.: **Kálmán** Etel, **Patócs** Kató, **Pásztor** Vera, **Pintér** Margit, **Vashegyi** Ernő, **Tatár** György

*

Ma: II. Jazzparádé V. fél 7
Chappy Zenekar, **Sárdy** János, Anny **Kelly**, **Greguss** Zoltán, **Rátkay** Márta és **zenekara**, Don **Alfonso**, **Szép** I— Rátonyi, **Ursula**, Vékony Zoltán, Balogh J. **3 órás grandiózus** müsorral. Konferál: **Szentgyörgyi** Tamás. Jegyek **egész nap** a Vigadóban (18-12-12) és jegyirodák.

*

MESEORSZÁG
vidám gyermekdélután
vasárnap, 21-én ½3-kor a **Magyar Művelődés Házában**

CSIPKERÓZSA
Káprázatos mesejáték három képben. Előadják:
Dienes Valéria dr. orkesztikai iskolájának **müvésznövendékei.** Fellépnek még:

Latabár Kálmán, és Árpád, Feleky Camill, Gerard, Zoli
Misoga, Felkay Csöppi, **Práder** Pisti, **bohócok, zsonglőrök, bűvészek, akrobaták.**

Jegyek 1 P-től **Toborzónál,** Kossuth L.-u. 12, félem. Tel.: 189-554, a **Magy. Műv. Házában és jegyirodákban.**

RÓZSAVÖLGYI hangversenyei:
Ma: Tóth Árpád-matiné Z. 11.

Ma BEETHOVEN IX. és I.
Z. ¾7. **Vez. Komor. Jegyek egész nap a Zeneakadémián.**

Lieszko—Dömötör 18-án Z. ¾7.

4 és 2 zongorás jazz
vasárnap, 21-én V. ½7. *Bródy, Eisemann, Komjáthy, Solymossy.* Müsor:
Mackeben: Keringő-egyveleg,
Liszt: XIV. Rapszódia,
E. Fischer: Alpoktól délre,
Gershwin: Uj egyveleg,
Saint-Saëns: Bacchanale stb. Közr.:

Fellegi, Sárdy János
Waldbauerék **Dohnányival, Faragóval**
3 estre **bérletek 18-ig válthatók.** I. est **Faragóval 22-én.**

BORISSZA PÁL
ária- és dalest 23-án Z. 7. Közr.: **Varga R. György** (hegedü).

Maria Fedorova dalestje 23-án.

Pásmán György zongoraestje 24-én.

Beatrice Monighetti ária- és dalest 25. Közr.: **Országh** Tivadar, **Hajdu** János.

Müvészi színes fénykép **vetitő est** 1-én d. u. 5 és **este** 7. V. Magyar Amatőrfényképező Orsz. Szöv. rendezése. Jegy 1.50—3.50 P.

Fellner Ferenc dr. Schubert-estje 2-án.

Medgyaszay Vilma chanson-estje 4-én.

Flesch Károly zenekari hegedüestje a **Filharmóniával** 6-án. V.

Góth Sándor II. estje 7-én. Z.

*

HARMÓNIA

Ma: Csilléry—Anda Géza
4-kor Vigadó, **Szfőv. Zenekar, Beethoven:** III. Leonora nyit., Es-dur zongoravers., **Sibelius:** III. szimf., **Vaszy:** Ünnepi nyit. (bemutató).

Damokos László zongoraest
febr. 15. Z. ½7. Müsoron: *Bach—Busoni, Brahms, Mussorgszky, Liszt, Dohnányi*-müvek.

Országh Tivadar hegedüestje
febr. 16. ½7, Zeneakadémia, közreműködik: **Dániel Ilonka** (zongora).

Anda Géza zongoraestje
febr. 19. V. ½7. Mesterbérlőknek kedvezmény.

FURTWÄNGLER vezényletével
a **Bécsi Filharmonikusok** hangversenye febr. 22-én. V. 7.

GIESEKING zongoraest
febr. 25. V. ½7. Mesterbérlet A. VII.

Ez a siker!

(Mit irt az Ujság?)

KATYI
A legnagyobb vigjátéksiker... Tolnay Klári elragadó kettős szerepében. Kiss Manyi, Mály Gerő, Bilicsi
14—16. permierhét: DEÁK, KASZINÓ

EMBEREK A HAVASON
A velencei Biennalen müvészi nagydijat nyert magyar film a fiatalok bátorságával, lendületével és tehetségével készült
10. premierhét: NEMZETI APOLLÓ

BAJTÁRSAK
Lélekzetállitóan izgalmas harctéri jelenetek előterében szivet simogatóan szép szerelmi történet bontakozik ki. (Timár Szilassy Simor E.)
2. hét: KORZÓ

NÉGYLOVAS HINTÓ
Elragadó magyar vigjáték, csupa jókedv! (Szemere Vera, Turay, Hajmássy.) Nagy premiersiker után most
3. hét: PEST (Palace)

FÉRFIHŰSÉG
Izgalmasan érdekes, müvészi magyar filmalkotás. (Bulla, Tolnay, Páger). Tizenkilenc heti nagy siker után
most OMNIA (Lloyd)

Ezt nézzük meg!

MOZI

Az Omnia és Szittya héttől bemutatója:

ANNA MÁRIA

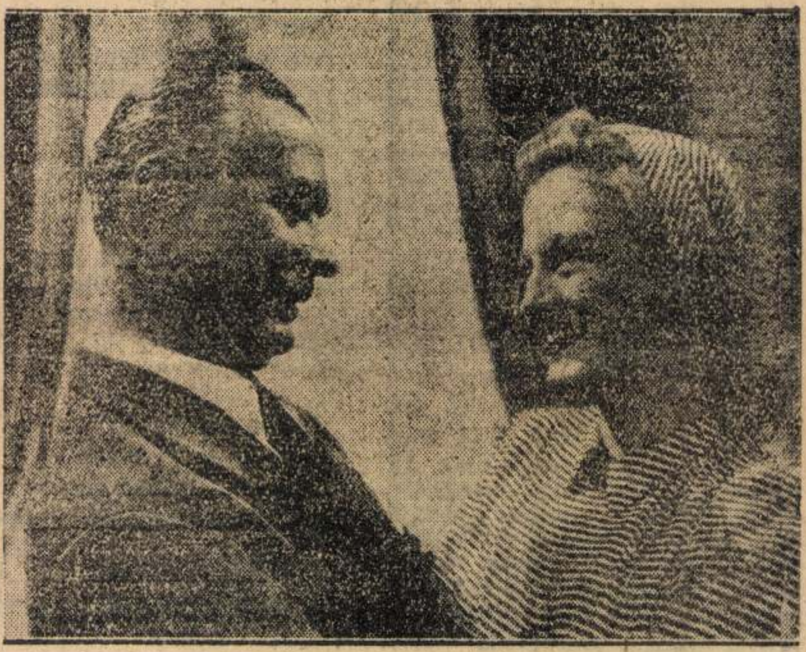

Szörényi Éva és Rajnai Gábor

A burleszk határát suroló rendkivül mulatságos, ötletes, változatos és ami a legfőbb az ilyen müfajoknál: gyorsanpergő vigjátékot mutat be hétfőn az Omnia és a Szittya filmszinház. A filmkomédiát Harsányi Gréte irta és Hamza D. Ákos rendezte. A film ötlete az, hogy egy fiatal leány, Füzessy Gábor földbirtokos egyetlen leánya, kettős szerepet vállal, sajátmagáét és nemlétező hugáét is: igy akarja megtréfálni a Magyarországra leánynézőbe érkező két unokaöccsét. Természetesen mind a két unokaöccs ugyanabba a leányba szeret bele, a leány viszont egy harmadiknak, egy fiatal mérnöknek mondja ki a boldogitó igent. Természetesen ez csak halvány váza annak, a mulattatás könnyü habarcsából emelt kedves és vidám épületnek, amelyben nagyon jól érzi magát a mulatni vágyó közönség. A kettős cimszerepet Szörényi Éva játssza, aki bőven él a szerepadta sok vidám lehetőséggel és megmutatja, miként már a Szüts Marában is tette, hogy bőven csörgedezik müvészi vénájában a mulattatás üditő fluiduma. Apja szerepét Rajnai Gábor játssza kedves bonhomiával, a külföldről érkező nagynéni szerepét Vizváry Mariska alakitja, a két unokaöccs szerepében a két Pethes: Sándor és Ferenc csetlik-botlik, a fiatal mérnök alakjában Szilassy László hóditja a leányszíveket. A MIF uj filmjében van egy kedves slágerszám is, ezt Ákom Lajos szerzette.

Négy asszonyt keres a rendőrség

Egy francia tengerparti városka rendőrségére négy eltünést jelentenek be. „A négyarcu asszony" cimü filmben, amely pár nap mulva bemutatásra kerül a magyar közönség előtt. Nyomtalanul eltünt négy asszony fotografiái ott fekszenek a rendőrfőnök iróasztalán és ahogy megkezdődik a kutatás az eltüntek után, négy asszonyi sors elevenedik meg a film vásznán. Mind a négy szerepet a francia szinművészet egyik legnagyobb sztárja, Francoise Rosay alakitja.

Megvakult Fosco Giachetti

Egy bányaszerencsétlenség következtében sulyos szemsérülést szenvedett a kitünő olasz filmsztár, Fosco *Giachetti*, a *Fények az éjszakában* cimü ujdonságban. Alida Valli és Clara Calamai játsszák a két női főszerepet, a két fiatal lányt, akik közül az egyiket élete párjául választja a sok viszontagságon keresztül a boldogságig elérkező Fosco Giachetti.

SZINHÁZAK MÜSORA

Vasárnap, február 14

OPERA: Délelőtt: A szevillai borbély (11). Este: Tannhäuser (½6). Bérletszünet.
NEMZETI SZINHÁZ: Délután: A vén bakancsos és fia, a huszár (3). — Este: A kassai polgárok (½7). Bérletszünet.
NEMZETI KAMARA Bolero (3, ½7).
MÜVELŐDÉS HÁZA: Délelőtt Sellő (10). — Délután: Tarka zenés délután (½3). — Este: Vidám est (½7).
MADÁCH SZINHÁZ: Képzelt beteg (3, ½7).
VIGSZINHÁZ: Délután: Az utód (3). — Este: A Manderley-ház asszonya (½7).
PESTI SZINHÁZ: Méreg (3, ½7).
UJ MAGYAR SZINHÁZ: Udvarolni felesleges (3, ½7).
ANDRÁSSY SZINHÁZ: Egy nap a világ (3, ½7)
FŐVÁROSI OPERETTSZINHÁZ. Mária főhadnagy (3, ½7).
KAMARA VARIETÉ. Legyünk őszinték (11. ¼4, ½7)
VIDÁM SZINHÁZ: Patyolatkisasszony (3, ½7)
OMIKE (Goldmark-terem): Délelőtt: Lakner bácsi gyermekelőadása (½11). — Délután: Trubadur (½3). — Este: Kezeket fel! (½7)
NEMZETI BÁBSZINJÁTÉK: Rókacsinálta király (½4) — Az ügyvéd és férje (½7).
ERZSÉBETVÁROSI SZINHÁZ: Csókos regiment (¾3. 5. ¼8).
JÓZSEFVÁROSI SZINHÁZ: Marica grófnő (¾3. 5. ¼8).
KISFALUDY SZINHÁZ: Becskereki menyecske (¾3. 5. ¼8).
ROYAL REVÜSZINH.: Utazás a holdba (½6. ½7)
KOMÉDIA ORFEUM: Csecse-becse (¼4. ½7).

A SZINHÁZAK JÖVŐHETI MÜSORA

OPERA: Hétfő: Nincs előadás. Kedd: Don Carlos (bérletszünet). Szerda: A bűvös vadász (E. 14.). Csütörtök: Szöktetés a szerájból (B. 14.). Péntek: Nincs előadás. Szombat: Garabonciás (bérletsz.). Vasárnap délelőtt: Rigoletto; este: Nincs előadás.

NEMZETI SZINHÁZ: Hétfő: A bolond Ásvayné (bérletszünet). Kedd: A kassai polgárok (bérletszünet). Szerda: A bolond Ásvayné (bérletszünet). Csütörtök: A kassai polgárok (bérletszünet). Péntek: A vén bakancsos és fia, a huszár (N. bérlet). Szombat: Hatalom (bérletszünet). Vasárnap délelőtt: A fösvény (vizsgaelőadás); délután: A bolond Ásvayné; este: A kassai polgárok (béretszünet).

NEMZETI KAMARA: Minden este és vasárnap délután: Bolero.

MÜVELŐDÉS HÁZA: Hétfőn nincs előadás. Kedden és szerdán délután és este: Elnémult harangok. Csütörtökön nincs előadás. Péntek: Aida (az Operaház vendégjátéka; V-I. 5.). Szombat: Toronyzene és madrigálest. Vasárnap délelőtt: Magyar honvéd cserkészmatiné; délután: Meseország (gyermekdélután); este: A szevillai borbély (az Operaház vendégjátéka; V-III. 6.).

MADÁCH SZINHÁZ: Minden este és vasárnap délután: Képzelt beteg.

VIGSZINHÁZ: Hétfő (F.), kedd (H.), szerda (C.), csütörtök, péntek (E.), szombat délután (d. u. bérlet, II. sor.) és este, vasárnap este: A Manderley-ház asszonya. Vasárnap délután: Az utód.

PESTI SZINHÁZ: Egész héten minden este és vasárnap délután: Méreg.

UJ MAGYAR SZINHÁZ: Mindennap este és vasárnap délután: Udvarolni felesleges.

ANDRÁSSY SZINHÁZ: Minden este és vasárnap délután: Egy nap a világ.

FŐVÁROSI OPERETTSZINHÁZ: Minden este és vasárnap délután: Mária főhadnagy

KAMARA VARIETÉ: Hétfőn és kedden: „Legyünk őszinték". Szerdától mindennap este, csütörtök és szombat délután, vasárnap délelőtt és délután: Görbe tükör.

VIDÁM SZINHÁZ: Minden este és vasárnap délután: Patyolatkisasszony

OMIKE (Goldmark-terem): Hétfő: Don Pasquale. Kedd: Kezeket fel! Szerda: Hegyek alján. Csütörtök délután: Lakner bácsi gyermekelőadása; este Első emelet 7. Szombat: A gazdag lány. Vasárnap délután: Kezeket fel!; este: Az ismeretlen lány

NEMZETI BÁBSZINJÁTÉK: Mindennap délután: Rókacsinálta király. Hétfőn és péntek este: Az ember nincsen fából. Kedd este: Toldi. Szerda, csütörtök, szombat és vasárnap este: Az ügyvéd és a férje

ERZSÉBETVÁROSI SZINHÁZ: Csütörtökig bezárólag mindennap délután és este: Csókos regiment.

JÓZSEFVÁROSI SZINHÁZ: Csütörtökig bezárólag mindennap délután és este: Marica grófnő.

KISFALUDY SZINHÁZ: Csütörtökig bezárólag mindennap délután és este: Becskereki menyecske.

ROYAL REVÜSZINHÁZ: Minden este csütörtök, szombat és vasárnap délután Utazás a holdba

KOMÉDIA ORFEUM: Egész héten minden este, szerdán, szombaton, ünnep- és vasárnap délután: Csecse-becse.

UJSÁG TELEFONSZÁMAI
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL.... 123-131
FIÓKKIADÓHIVATAL KÖLCSÖNKÖNYVTÁR 180-074
UJSÁG UTAZÁSI IRODÁJA.. 181-003

Raphael Donner

1693—1741

Ma sokan — joggal — a klasszicista művészet előfutárjának, a késő barokk szobrászat egyik legkiválóbb szobrászának tartják. Sorsa: küzdelem, szegénység. Amikor örökre lehúnyta szemét, özvegyének még arra sem volt pénze, hogy eltemettesse. Amidőn néhány év elteltével a temetőt kiürítették, már senki sem gondolt rá s épúgy mint Mozart csontjait, az övét is közös ossariumba helyezték.

Szülei szegény emberek voltak, apja ács, Bécs közelében éltek. Gyermekkorában egy Giuliani nevű szobrásztól tanult mintázni, Giulianitól azonban csak a szobrászat kézműves fogásait sajátíthatta el. Hogy kinél tökéletesítette művészi tehetségét, nem tudjuk. Minden bizonnyal Bécsben ismerte meg az antik szobrászatot. Valószínűleg Olaszországban — mert ott is tartózkodott rövid ideig — hatott rá Giovanni da Bologna és Michelangelo. Duquesnoy is művészi őseihez tartozott. Azonban ne kutassuk eredetét, önállóságát sohasem veszélyeztette senki.

Ifjúkorában Linzben és Salzburgban élt, ahol sora rosszul ment, míg 1728-ban gróf Esterházy Imre primás pozsonyi udvarába nem került. A nagylelkű, jóizlésű bíbornok felfedezte és számos megrendeléssel látta el. Az ő megbízásából készítette a pozsonyi kedves kis Szent János kápolna szobrászati díszeit. Ez az a kápolna, amelyet a főpap a maga temetkezési helyéül kiválasztott. A kápolna oltára és Esterházy Imre gróf márványból faragott térdeplő alakja elárulják, hogy művésze új utakon járt. Raphael Donnernek már nem célja például a diagonális kitörés, a keretek szétfeszítése. Előkelő magatartás, nyugalom árad műveiből, amelyek tudatosan elnyomják a formák „festői" feloldását. Majd a pozsonyi Dóm számára készített több oltárt. A főoltárra *Szent Márton* életnagyságúnál nagyobb ólomszobrát állította. Ennek a művének mozgását, drámai erejét, szinte hangtalan, nemes páthoszát, méltán csodáljuk. Ezt a szobrát a „stilustisztaság" kedvéért a mult században eltávolították eredeti helyéről. Az oltár ólomba öntött angyalai a budapesti Szépművészeti Múzeumba kerültek. Ezek és a később készített *Páris ítélete*, valamint *Vénus* és *Vulcanus* című domborművei, a múzeum félve őrzött kincsei.

Csak a pozsonyi remekművek után figyeltek fel Donnerre Bécsben. Megbízták a Mehlmarkt kútja középső csoportozatának elkészítésével. Sikere olyan nagy volt, hogy azonnal nála rendelték meg a kút peremének halat cipelő puttóit és a folyókat jelképező alakokat is. A kút figuráit még Pozsonyban mintázta, azonban, hogy elcsalogassák, kinevezték „kamarai szobrásznak" 500 forint fizetéssel. Ekkor Bécsbe költözött. *Mercur*, *Venus*, és a régi városháza gyönyörű *kútja*, *Andromeda*, a *gurki* Dóm drámai oltára, a *heiligenkreutzi* kolostor monumentális *Keresztrefeszített Krisztusa* további jelentős alkotásai. Mint a korabeli feljegyzések mondják: „mindössze egy-két napig volt beteg, a „belső égés" rövidesen végzett vele."

Szobrászati műveit leginkább márványba faragta, vagy ólomba öntötte. Az ólmot különösen szerette, minden előnyét ki tudta használni. A fém bágyadt, tompa fénye, súlyossága, lágy hajlékonysága, komolysága, jól érvényesülnek ünnepélyes, minden ideges mozgástól mentes, nyugodt, egymásbafolyóan mintázott, formákban gazdag szobrain. Alakjai állnak, ülnek, térdelnek, de minden helyzetben kiegyensúlyozottak. Bár tagadhatatlanul a késő barokk szellemiség szülöttei, mégis a klasszikushoz való közelségüket éreztetik. Műveiben sem a testi, sem a lelki feszültség nem teng túl, amint ezt például *Szent Márton*-ján különösen megfigyelhetjük. Ugyanakkor heroikussá tud fokozni gondolatokat, tetteket. Művészeti felfogása messze jár az extázistól. Nem erőszakosan barokk, nem szenvedélyes és nem erőltetetten pathetikus, amint művei megnyerő kedvessége is mentes az ellágyúló érzelgősségtől.

Figyeljük csak meg, milyen szabadon személyesíti meg kútfiguráit. Mennyire szenvedély nélküli, szinte cselekvésmentes, például antik tárgyú szobrain. Ezekben az elegánsan mintázott, szépvonalú alkotásokban már valóban áramlik a klasszikus, pedig

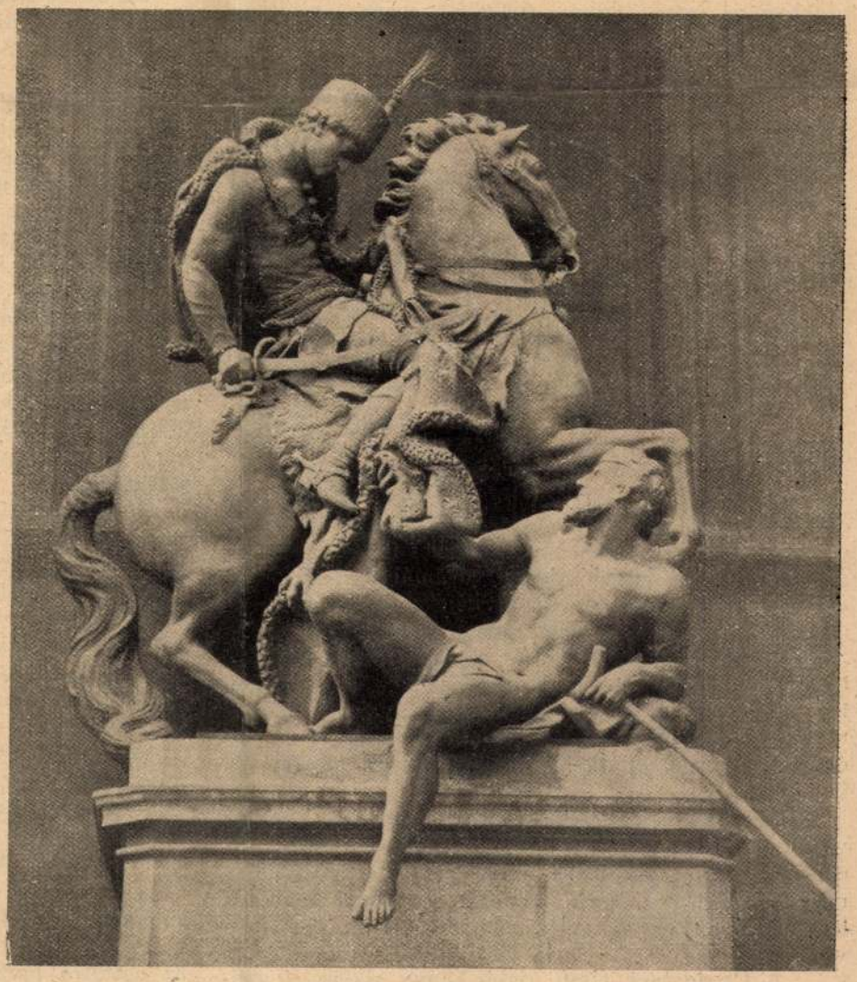

Pannoniai Szent Márton (huszárruhában) köntösét adja egy sabariai szegénynek. A pozsonyi dóm egykori főoltárának dísze. Raphael Donner szoborműve

Donner Raphael

Új Idők 1941

643

közvetlen-elődeiben és kortársaiban még él a berninis felfogás. De mennyire más az ő dinamikája, ritmusa! Színpadiasságtól mentes, megnyúlt, símafelületű alakjainál a fény, mint az antik alkotásoknál, fontos kísérő elem és bár hangsúlyozta, de mindig ki is egyenlíti az ellentétes mozgást. Ezt is a római és görög szobrokon figyelte meg.

Raphael Donner halkszavú művész, kerüli az éles kifejezést. A későbbi rokoko játékosságát is hiába keresnők szobraiban. Természetes, önként értetődő minden műve, mintázása lelkiismeretes, lelményes, pontos, formabiztos. Klasszikus harmóniát tud érzékeltetni műveivel s így képességeivel átugorja a rokokót. Még a vallásos szobrászatot is újra fogalmazta, amikor nyugodttá, ünnepélyessé tette egyházi tárgyú műveit.

Nagy képességeit egy magyar mecénás fedezte fel. Donner megelőzte korát, szobrai azonban korának kettősségét is sugározzák, az életörömet és az áhitatot.

JAJCZAY JÁNOS

Könyvekről

Csengetnek

— George Sava új könyve —

Különösen izgalmas vállalkozás ez, amit Sava, több nagysikerű orvosi regény szerzője megkísérelt. A páciens vonul fel a rövid történetekben, én, te és ő, mindannyian, akik valaha a betegség súlyától meggyötörten vagy hozzátartozóink iránt érzett aggódásunkban az orvosi lakás csengőjét megnyomtuk. A rendelő asztala mellett ül Sava, a kalandos életű hírneves sebész, előtte nemzetközi társaság, akrobata és színésznő, afrikai vadász és kardnyelő. Egyik sem — orvosi nyelven szólva — „szimpla" eset, valamennyi a halál közvetlen szomszédságából érkezik vissza az életbe, Sava gyógyító kése nyomán. Az olvasó átéli a történetet attól a pillanattól kezdve, amikor a beteg vagy aggódó hozzátartozója megnyomja a csengőt, egészen addig, amíg a csoda határán mozgó műtét visszanem adja a beteget az életnek. Ez az idő így, rövidre szabva is rendkívül érdekes. A páciensek és hozzátartozóik legkülönbözőbb tipusai vonulnak fel, hogy próbára tegyék az orvos türelmét és takargató vallomásaikkal megnyerjék a maguk ügye számára. A játék nem mindig megy életre, Sava rendkívüli eseteiben sokszor másról is van szó. Megismerjük azt a pácienst is, aki fiatal akar lenni s ezért keresi fel a hírneves sebész rendelőjét. Az élet nagy tragédiái mellett ezek csak elsuhanó apró állomások. Valójában súlyosabb esetekről tesz vallomást a neves orvos-író, amelyek izgalmasabbak a legjobb detektívdrámáknál is. Ha a műtétek rendkívülisége itt-ott kételyt is ébreszt az olvasóban, tudni kell, hogy adott esetekben, a sebész zsenialitása, Isten segítsége és az adott helyzettel való leszámolás következtében a műtőasztalon sok minden lehetséges. Igy jutunk el egynéhány olyan, a valószínűtlenség határán mozgó történethez, amilyent emberi ész soha ki nem találhat, amit csak maga az élet tud írni.

George Sava írói tehetségére felfigyelt az egész világ olvasótábora. Irói képessége megnyitotta a közönség előtt a műtőszoba féltve őrzött ajtaját, hol a műszerek csörrenésének zajában szenvedő emberek kapaszkodnak vissza az élet nehéz, mégis annyira kedves tájai felé.

A *Csengetnek* című újabb könyv sikere *A gyógyító kés* világsikerével vetekszik.

MARÉK ANTAL

Ruhatár

— Elbeszélés —

Irta: **Balázs Sándor**

A tánchelyiség lássankint megtelt emberekkel. Nem meghívott vendégek voltak ezek, csak olyanok, akik a vasárnap estéjükkel nem tudtak mit csinálni. A helyiség bérlője, a kövér Liszkai, jól számított. Itt a külvárosban, gondolta, mindig akad negyven-ötven fiatal, aki nem sajnál néhány fillért, hogy a bérelt zongora kopott hangjára éjfélig táncolhasson.

Úgy is volt. A vasárnapi mulatságra eleinte kevesen, később mind többen és többen jöttek el. Ma este már, azt lehet mondani, telt ház volt és Liszkai úr elégedetten járt-kelt az előcsarnokban a pénztár és a ruhatár között. Egyedül volt, mert a pénztáros már leszámolt, a ruhatárosné pedig a félénk, fonnyadt arcával mintha ott sem lett volna.

— Hány számot adott ki, Molnárné? — fordult most feléje.

— Százhúszat, kérem szépen — felelte Molnárné kissé remegő hangon, mint mindig, ha a hatalmas úr szóba állt vele.

— Jól van, aztán csak vigyázni, semmi el ne veszszen. Adja ide a kabátomat.

Molnárné gyorsan leakasztotta a külön szögről Liszkai úr prémes bundáját, ezüstfejű botját és keménykalapját és felsegítette rá a bundát.

— Én most bemegyek ide a kávéházba, majd később újra benézek. Ha valaki jön, húsz fillért kér tőle. De már úgy sem jön senki. Tíz óra.

Molnárné alig várta már, hogy kint legyen. Rettentő félelmet állott ki minden vasárnap, amíg csak el nem ment, mert a kislányát, az ötéves Juliskát, magával szokta hozni és most is itt aludt a pult alatt. Úristen, mi volna, ha felsírna és Liszkai úr megtudná! Mert nem szereti, hogy eljön vele. Egyetlenegyszer látta itt és mindjárt megkérdezte, mit hozza ide ezt a gyereket. Ezért azt találta ki, hogy korán jött, amikor Liszkai úr még nem volt itt és a gyereket bedugta a pult alá. Alája tett néhány kabátot, kis feje alá is egyet, finom fekvése van ott neki.

Éppen ideje volt, hogy Liszkai úr elmenjen, mert a pult alól vékony nyafogás hallatszott:

—Mama, fázok.

— Fázol, drágám — hajolt le hozzá az anyja, de megint rögtön kiegyenesedett, mert az ajtó nyílott és Molnárnénak elállt a szívverése. Ha visszajött!... De nem, nem ő, egész más, szikár, jóarcú, barna huszár köszönt be.

Molnárné alig tudott visszaköszönni az előbbi ijedségtől, de a lelkébe édes nyugalom szállott.

— Mi van itt, asszonyság? — kérdi a huszár.

— Tánc, mulatság, bál. Huszárnak való — tréfálkozik az asszony.

— Erre jártam, hallottam a muzsikát, gondoltam, megnézem, mi van itten.

— Jól tette, menjen csak be, majd meglátja. Húsz fillérért lehet.

A húsz fillértől kissé meghökkent a huszár, de aztán lekanyarította magáról a bárányborös bekecset.

— Na, ha már itt vagyok, megnézem, mit tudnak a pestiek.

— Ruhatár tíz fillér — szólt szelíden Molnárné.

— Micsoda? — nézett a huszár és ha nem röstelli, az egészet visszacsinálja, de a virtus nem engedte. Elővette hát a belső zsebéből a bugyellárist, komoran letett az asztalra harminc fillért és ahogy a lovas ember szokta, a felső testét kissé jobbra-balra ingatva, bement a táncterembe.

GEORG RAPHAEL DONNER MŰVÉSZETÉHEZ[1]

III. Károly apotheózisának híres márványcsoportjával (Bécs, Barokkmúzeum) kapcsolatban, tehát 1734-körül készítette Donner azt az ovális márványdomborművet, mely ugyanennek az uralkodónak vonásait örökíti meg bal profilba fordított mellkép alakjában (57×46 cm. 1. kép). A laxenburgi úgynevezett új kastély, vagy „Blauer Hof" ebédlőtermében, az ablakok fölött, egészen a legutóbbi időkig már csak magas elhelyezése miatt is észrevétlenségre kárhoztatva, függ ez a munka, mint párdarab két másik arcképreliefhez, I. Lipót és I. József jobb profilban ábrázolt mellképéhez.[2] Mindhárom darab itt első izben jelenik meg reprodukcióban. A III. Károly-arcképreliefre nézve maga a valódi szignatura is feltétlen hitelességgel bizonyítja Donner szerzőségét. (Lent jobbra, a vállkivágáson: „G: Ralph: Donner".) A stílussajátságok pedig kényszer és hiány nélkül beilleszkednek a művész fejlődésének menetébe. A felfogás higgadtsága és előkelősége, az előadásmód nagyvonalúsága és exaktsága, a köznapiság köréből kiemelő, heroikus ruhátlanság, az allonge-paróka és a babérkoszorú leegyszerűsített formái s ezáltal a fiziognómia hatásbeli egyeduralma, mindenekfölött pedig a monumentális nyugalom, a zavartalan lelki és formai harmónia oly tulajdonságok, melyek külön-külön és összeségükben egyeznek az apotheózis-csoport lelki és formai habitusával. A klasszikus mintaképeken nevelődött reliefstílus kiforrottan jelenik meg. A váll csaknem teljes plasztikájával domborodik ki, míg az aláomló hajfürtök már leheletszerű finomsággal vesznek bele az alapsíkba. A benyomás nyugalmának egyik első feltételeként a két mélységi réteg között való ellentétet közbeeső fokozatok lágyan, észrevétlenül hidalják át, jóllehet a nagyvonalú formaadás ökonómiája és a paróka csigáinak közelről tekintve kissé sematikus befúrásai kétségtelenné teszik, hogy a domborművet mestere már eredetileg is magasban való elhelyezésre szánta s így erősebb kontrasztokkal is élhetett volna.

A tárgyi összefüggésen kívül a relief stílusa és az ábrázoltnak életkora is arra utal, hogy legföljebb csak csekély időköz választotta el az apotheózis csoportjának és ennek az arcképreliefnek keletkezését. Az eszményítő törekvést itt minden pátosz és színpadiasság nélkül, szinte józan mértéktartással karöltve látjuk viszont. Bár alig tételezhető fel, hogy akár az apotheózis, akár e relief készítésénél a művész természet után dolgozhatott volna a császár és király portrait-ján s valószínűbb, hogy kénytelen volt idegen mintaképekkel, korábbi arcképekkel beérni — hisz mindkét műve Pozsonyban keletkezett, — alkotásaival mégis az élethűség meggyőző benyomását tudta felidézni. Francesco Solimenának 1718-ban készített festményén, III. Károly átveszi Althann gróftól a császári képgyüjtemény leltárát (Bécs, Művészettörténeti Múzeum), az uralkodónak Johann Gottfried Auerbach által festett feje a hat éves időköz ellenére sem mutat számbavehető korkülönbséget sem az apotheózis, sem a laxenburgi relief portrait-jával szemben. Ez a körülmény is arra vall, hogy Donner mindkét esetben bizonyos korábbi mintakép felhasználásával készítette az uralkodó arcképét. Képzeletének nagy megelevenítő erejét hirdeti, hogy mindazonáltal a két portrait, főleg a laxenburgi relief, pompás jellemkép erejével hat.

A III. Károly-arcképrelief minden kiemelt stílussajátosságánál fogva végletesen távol áll a másik két laxenburgi domborműtől, noha anyaguk, a halványszürke erekkel tarkított, fehér carrarai márvány és méreteik egyeznek. Az I. Lipót és I. József-relief (2., 3. kép) a két Strudel-testvér valamelyik követőjének műve lehet s körülbelül negyedszázaddal korábban keletkezett, mint az utólag kiegészítésképpen rendelt III. Károly-

[1] Részletek a szerzőnek 1925 november havában befejezett monografiájából: Georg Raphael Donner élete és művészete.

[2] Mindhárom darab ismeretét Weixlgärtner udvari tanácsos és Latzl kormánytanácsos uraknak (Bécs) köszönjük. Első, rövid említés *E. Tietze Conrat*-nál „Belvedere Wien, 1924. S. 141.

Magyar Művészet
1926. 2. 7.

folytatását l. a következő példányban

OSZTRÁK SZOBRÁSZ a XVIII. sz. elejéről:
I. LIPÓT ARCKÉPRELIEFJE.
Laxenburg. Neues Schloss.

DONNER GYÖRGY RAFAEL:
III. KÁROLY ARCKÉPRELIEFJE.
Laxenburg. Neues Schloss.

OSZTRÁK SZOBRÁSZ a XVIII. sz. elejéről:
I. JÓZSEF ARCKÉPRELIEFJE.
Laxenburg. Neues Schloss.

1403. ÁLLÓÓRA, aranyozott bronz, az óratok mellett álló vértes férfialak bottal. Francia, empire. — Stutzuhr, Bronze vergoldet mit Männerfigur in Rüstung. Französisch, empire.

1404. ÁLLÓÓRA, aranyozott bronz, az óratok mellett álló Ámor könyvet olvas. Francia, empire. — Stutzuhr, Bronze vergoldet mit Amor. Französisch, empire.

1405. ÁLLÓÓRA, aranyozott bronz, talapzaton, emelkedő sziklán lóháton az Alpeseken átkelő Napoleon. Francia, Louis Philippe, 1830 k. — Stutzuhr, Bronze vergoldet. Französisch, Louis Philippe, um 1830.

1406. A FARNESEI BIKA, öntött bronzcsoport, a nápolyi eredeti után. Francia, XIX. sz. — Der Farnesische Stier, Bronzgruppe nach der Antike. Französisch, XIX. Jh.

1407. ELEFÁNT-SZOBROCSKA, öntött bronz. Japán, XIX. sz. — Elfenbeinfigur, Bronzeguss. Japanisch, XIX. Jh.

1408. KÉT GYERTYATARTÓ, aranyozott bronz, hajlott szárán puttó. Osztrák, XIX. sz. — Zwei Leuchter, Bronze vergoldet, am Schaft Putto. Österreich, XIX. Jh.

1409. FESZÜLET, aranyozott Louis XVI. diszitésü, talapzatos, fekete fakeresztre van az öntött ólom corpus függesztve. Krisztus fejét balra forditja, teste S alakban hajlott, közepén finom redőkbe fogott lepel. A talpon régi felirat: *Cristus Dominus Nostrum, Opera Donneris Rafael, Erlau* 1784, *Bartosy Canonicus* és egy későbbi felirat 1823-ból (Cajetan Comlosy). A kereszt tövén „*Zum Angedenken Schopfer*. Az egri érseki kápolna oltárán levő nagyobb ólomfeszülettel teljesen rokon alkotás, Donner köréből. XVIII. sz. — Kruzifix, Corpus aus Blei auf schwarzem Holzkreuz. Verwandt mit dem Kreuze in der Erzbischöflichen Kapelle zu Erlau, aus dem Kreise Donner's. XVIII. Jh. Illusztr. XXVII. tábl.

Ernst Múzeum aukcioi
XXXIII

lapos korongot, melyet hátul mécs világit meg. Francia, empire. — Säulenuhr, Bronze, teilweise vergoldet. Zifferblatt aus Glas, von rückwärts beleuchtet. Französisch, empire.

1418. NÉGYSZÖGÜ SZELENCE, festett zománc, födelén páros jelenet, belsejében fiatal nő mellképe. Szász, XVIII. sz. — Viereckige Dose, Maleremail. Sachsen, XVIII. Jh.

1419. NÉGYSZÖGÜ SZELENCE, festett zománc, födelén tengeri tájkép hajókkal. Drezda, XVIII. század. — Viereckige Dose, Maleremail, am Deckel Seelandschaft. Dresden, XVIII. Jh.

1420. MADÁRALAKU SZELENCE, festett zománc. Német, XVIII. sz. — Vogelförmige Dose, Maleremail. Deutsch, XVIII. Jh.

1421. HALALAKU FLAKON, festett zománc. Német, XVIII. sz. — Fischförmiges Flakon, Maleremail. Deutsch, XVIII. Jh.

1422. KÉT VÁZA, öntött bronz, domboru madaras és virágos diszitéssel. Japán, XIX. sz. — Zwei Vasen, Bronze, mit Reliefdekor. Japan, XIX. Jh.

1423. A GYŐZTES, öntött bronz-szobrocska, babérágat emelő ifjú, lábainál kard, piros márványlapon. Francia (?) XIX. sz. — Der Sieger, Bronzefigur. Französisch, (?) XIX. Jh.

1424. A BORGESEI GYŐZŐ, kisebbitett bronzmásolat, zöld márványlapon. Jelezve: *D. Aagasias.* Olasz, XIX. sz. — Sieger von Borghese, verkleinerte Bronzecopie auf grüner Marmorplatte. Italienisch, XIX. Jh.

1425. MONNA VANNA, öntött bronz-szobrocska, négyzetes márványtalpon. Jelezve: PÁSZTOR. Magyar, modern. — Monna Vanna, Bronzefigur. Ungarisch, sign. PÁSZTOR.

800 1442. NAGY SZABÓCÉH-KANNA FEDŐVEL, ón, gyürüs tagozásu teste 3 ülő oroszlánon nyugszik, elől rézcsap, fent felirat (SCHNEIDER MASTER. IN. MARCT. ILZ. 1721.) Födelén gömbös gomb. Osztrák, XVIII. sz. e. — Grosse Kanne der Schneiderzunft mit Deckel, Zinn, ringartig gegliedert, auf Löwen ruhend, vorne Pippe, darüber Aufschrift. Österreich, A. XVIII. Jh. Illusztr. XXXI. tábl.

800 1443. NAGY SZITA- ÉS KOSÁRFONÓCÉH-KANNA, fedővel, ón, gyürüs tagozásu teste 3 ülő oroszlánon nyugszik, oldalán bevésett felirat: EIN . ERSAMES . HANTWERH . DER . SIB . VNT . KERBMAHER IN GRAZ. (etc.) 1720. Tagozott, boltozatos födelén céhpajzsot tartó griff. Rézcsappal. Grác, 1703. — Grosse Kanne der Sieb- und Korbmacherzunft, mit Deckel, Zinn, die ringartig gegliederte Leibung auf drei Löwen ruhend; am Deckel Greif ein Zunftschild haltend. Mit Pippe. Graz, 1703. Illusztr. XXXI. tábl.

290 1444. TIMÁRCÉH-KUPA FEDŐVEL, ón, két övvel tagozott teste 3 szárnyas angyalfejen nyugszik, boltozatos födelén pajzsot tartó oroszlán, felirattal és 1748. évszámmal. Osztrák, XVIII. sz. — Humpen der Gerberzunft, mit Deckel, Zinn, die profilierte Leibung auf drei geflügelte Engelköpfe ruhend, am Deckel Löwe mit Schild. Österreich, XVIII. Jh. Illusztr. XXXI. tábl.

350 1445. NAGY CÉHSERLEG FEDŐVEL, ón, talpa harangalaku, szára tagozott, kelyhe hordóalaku, lecsüngő ezüstpénzekkel, a fedőn páncélos vitéz. Német. — Grosser Zunftpokal mit Deckel, Zinn, der Fuss glockenförmig, der profilierte, fassförmige Kelch, mit Silbermünzen behängt, am Deckel gepanzerter Ritter. Deutsch.

350 1446. CÉHSERLEG FEDŐVEL, ón, szára gyürüs, tagozott gömbös testén 3 oroszlánfej, orsós felsőrésszel, boltozatos födelén (1810) felirat. Német. — Zunftpokal mit Deckel, Zinn, am profiliertem, kugeligem Körper drei Löwenköpfe. Am gewölbtem Deckel Aufschrift (1810). Deutsch.

350 1447. CÉHSERLEG FEDŐVEL, ón, szára gyürüs tagozásu, körteidomu testén öt oroszlánfej, tagozott boltozatos födelén vértezetes alak áll. Cseh, XVII. sz. — Zunftpokal mit Deckel, Zinn, der Schaft ringartig gegliedert, auf der birnförmigen Leibung fünf Löwenköpfe, am profiliertem, gewölbtem Deckel Figur in Rüstung. Böhmisch, XVII. Jh.

80 1448. KUPA FEDŐVEL, ón, felfelé keskenyedő testtel, a fül tövén női maszk. Osztrák, XVII. sz. — Humpen mit Deckel, Zinn, nach oben beengte Leibung, am Ansatz des Henkels Maske. Österreich, XVII. Jh.

140 1449. CSÁSZÁRTÁNYÉR, ón, közepén domboruan II. Ferdinánd lovon, a peremén kartusokban 11 császár lovon. Nürnberg, XVII. sz. — Kaiserteller, Zinn, im Mittel reliefiert Ferdinand II. zu Pferd, an der Randfläche in Kartuschen 11 Kaiser. Nürnberg, XVII. Jh.

140 1450. DISZTÁNYÉR, ón, középen domboruan Krisztus feltámadása, a peremén 11 ovális médaillonban 1—1 angyal a kinszenvedés eszközeivel. Német (Nürnberg), XVI—XVII. sz. — Prunkteller, Zinn, im Mittel Auferstehung Christi, an der Randfläche in 11 Medaillone je ein Engel mit Marterwerkzeug. Deutsch (Nürnberg), XVI—XVII. Jh.

280 1451. MOZSÁR, öntött bronz, oldalán kiálló hullámos bordák közt egy fej. Német, XVI. sz. e. — Mörser, Bronze, mit Rippen und Kopf geziert. Deutsch, A. XVI. Jh.

300 1452. MOZSÁR, öntött bronz, oldalán három sávban domboruan alul gerezdek, cimer, emberfej, növény, fent a peremen akantuszlevelek és palmetták váltakozva. Olasz, XVI. sz. — Mörser, Bronze, auf der Wandung in drei Streifen reliefierte Rippen, Wappen, Köpfe, Pflanzen. Am Rand Accanthusblätter mit Palmetten. Italienisch, XVI. Jh.

D. 71

500. 800 1453. DISZTÁLKA, festett zománc, peremén fekete alapon arany arabeszk, közepén grisaillejelenet: a szépség diadalmenete, a Triomphi-sorozatból. Hátlapján kartus groteszkekkel. (Hasonló a berlini Friedrich-muzeumban és doboz alakban a firenzei Pitti-gyüjteményben.) Pierre Reymond műve (1554 k.). Limoges, XVI. sz. — Prunkschüssel, Maleremail, am Rand Arabesken in Gold, im Mittel Triomphi-Szene in Grisaillemalerei, auf der Rückseite Kartusche mit Grotesken. (Ähnliches Stück im Kaiser Friedrich-Museum Berlin und in Dosenform in der Sammlung Pitti zu Florenz.). Arbeit von Pierre Reymond (um 1554). Limoges, XVI. Jh. Illusztr. XXXI. tábl.

160 1454. KÉT KANDELABER, aranyozott bronz, háromszögü talapzaton álló kandelaberalak domboru diszitéssel. Francia, XIX. sz. e. f. — Zwei Kandelaber, Bronze vergoldet, mit Reliefdekor. Französisch, e. H. XIX. Jh.

280 1455. ÁLLÓ ÓRA, aranyozott bronz, az óratok tetején térdelő Ámort a mellette álló ijas görög nő megkoronázza. Francia, empire. — Stutzuhr, Bronze vergoldet, mit Figuren. Französisch, empire.

280 1456. ÁLLÓ ÓRA, aranyozott bronz, az óratok mellett álló Ámor könyvet olvas. Francia, empire. — Stutzuhr, Bronze vergoldet, mit Amor. Französisch, empire.

16 1457. KEREK TÁL, ón, vésett arabeszkes diszitéssel. XVIII. sz. — Runde Zinnschüssel, mit graviertem Arabeskendekor., XVIII. Jh.

120 1458. ÁLLÓ LÁMPÁS, öntött bronz, talpa és baluszteres szára bordás, zöld selyem ernyővel. Modern. — Stehlampe, Bronze mit Seidenschirm.

20 1459. BIKA-SZOBROCSKA, öntött vas, négyszögü talapzaton. Jelezve: *Munkáts*, XIX. sz. e. f. — Stier. aus Eisen gegossen. E. H. XIX. Jh.

800 1460. NAGY ÁLLÓÓRA, aranyozott bronz, sima talpon, gazdag plasztikus diszü, maszkos talapzat tartja a két akantusz disz közé fogott vázaidomu óratokot, fülén 2 puttó. Francia, 1840—50. — Grosse Stutzuhr, Bronze vergoldet, mit reichem, plastischem Dekor. Französisch, 1840—50. Illusztr. XXXII. tábl.

1600 1461. FESZÜLET, aranyozott Louis XVI. diszitésü, talapzatos fekete fakeresztre van az öntött ólom corpus függesztve. Krisztus fejét balra forditja, teste S alakban hajlott, középen finom redőkbe fogott lepel. A talpon régi felirat: Cristus Dominus Nostrum, Opera Donneris Rafael, Erlau, 1784. Bartosy Canonicus és egy későbbi felirat 1823-ból (Cajetán Comlosy). A kereszt tövén „Zum Andenken Schopfer." Az egri érseki kápolna oltárán levő nagyobb ólomfeszülettel teljesen rokon alkotás, Donner köréből. XVIII. sz. — Kruzifix, Corpus aus Blei auf schwarzem Holzkreuz. Verwandt mit dem Kreuze in der erzbischöflichen Kapelle zu Erlau, aus dem Kreise Donners. XVIII. Jh.

200 1462. SZENT CSALÁD, bronzdombormü, eredetije Pierino da Vinci-től a florenci Borgellóban. Fakeretben. Olasz, XIX. sz. —Heilige Familie, Bronzerelief nach Pierino da Vinci. Italienisch, XIX. Jh.

40 1463. KÖLTŐ SZOBROCSKÁJA, öntött bronz, sziklás talapzaton ül, lábait keresztbe vetve, baljában könyv, vörösmárványlapon. Jelezve: Otto Ranke. Német, XIX. sz. — Figur eines Dichters. Bronze. Deutsch, XIX. Jh.

40 1464. A CSÓK, öntött bronz, csókolódzó ifju pár mellszobrocskája, orsós bronz talapzaton és négyzetes piros márványtalpon. Jelezve: Houdon. Francia. — Der Kuss, Bronzebüste eines küssenden Paares. Sign. Houdon. Französisch.

Pigler A.:

GEORG RAPHAEL DONNER MŰVÉSZETÉHEZ[1]

III. Károly apotheózisának híres márványcsoportjával (Bécs, Barokkmúzeum) kapcsolatban, tehát 1734-körül készítette Donner azt az ovális márványdomborművet, mely ugyanennek az uralkodónak vonásait örökíti meg bal profilba fordított mellkép alakjában (57×46 cm. 1. kép). A laxenburgi úgynevezett új kastély, vagy „Blauer Hof" ebédlőtermében, az ablakok fölött, egészen a legutóbbi időkig már csak magas elhelyezése miatt is észrevétlenségre kárhoztatva, függ ez a munka, mint párdarab két másik arcképreliefhez, I. Lipót és I. József jobb profilban ábrázolt mellképéhez.[2] Mindhárom darab itt első izben jelenik meg reprodukcióban. A III. Károly-arcképreliefre nézve maga a valódi szignatura is feltétlen hitelességgel bizonyítja Donner szerzőségét. (Lent jobbra, a vállkivágáson: „G: Ralph: Donner".) A stílussajátságok pedig kényszer és hiány nélkül beilleszkednek a művész fejlődésének menetébe. A felfogás higgadtsága és előkelősége, az előadásmód nagyvonalúsága és exaktsága, a köznapiság köréből kiemelő, heroikus ruhátlanság, az allonge-paróka és a babérkoszorú leegyszerűsített formái s ezáltal a fiziognómia hatásbeli egyeduralma, mindenekfölött pedig a monumentális nyugalom, a zavartalan lelki és formai harmónia oly tulajdonságok, melyek külön-külön és összeségükben egyeznek az apotheózis-csoport lelki és formai habitusával. A klasszikus mintaképeken nevelődött reliefstílus kiforrottan jelenik meg. A váll csaknem teljes plasztikájával domborodik ki, míg az aláomló hajfürtök már leheletszerű finomsággal vesznek bele az alapsíkba. A benyomás nyugalmának egyik első feltételeként a két mélységi réteg között való ellentétet közbeeső fokozatok lágyan, észrevétlenül hidalják át, jóllehet a nagyvonalú formaadás ökonómiája és a paróka csigáinak közelről tekintve kissé sematikus befúrásai kétségtelenné teszik, hogy a domborművet mestere már eredetileg is magasban való elhelyezésre szánta s így erősebb kontrasztokkal is élhetett volna.

A tárgyi összefüggésen kívül a relief stílusa és az ábrázoltnak életkora is arra utal, hogy legföljebb csak csekély időköz választotta el az apotheózis csoportjának és ennek az arcképreliefnek keletkezését. Az eszményítő törekvést itt minden pátosz és színpadiasság nélkül, szinte józan mértéktartással karöltve látjuk viszont. Bár alig tételezhető fel, hogy akár az apotheózis, akár e relief készítésénél a művész természet után dolgozhatott volna a császár és király portrait-ján s valószínűbb, hogy kénytelen volt idegen mintaképekkel, korábbi arcképekkel beérni — hisz mindkét műve Pozsonyban keletkezett, — alkotásaival mégis az élethűség meggyőző benyomását tudta felidézni. Francesco Solimenának 1718-ban készített festményén, III. Károly átveszi Althann gróftól a császári képgyüjtemény leltárát (Bécs, Művészettörténeti Múzeum), az uralkodónak Johann Gottfried Auerbach által festett feje a hat éves időköz ellenére sem mutat számbavehető korkülönbséget sem az apotheózis, sem a laxenburgi relief portrait-jával szemben. Ez a körülmény is arra vall, hogy Donner mindkét esetben bizonyos korábbi mintakép felhasználásával készítette az uralkodó arcképét. Képzeletének nagy megelevenítő erejét hirdeti, hogy mindazonáltal a két portrait, főleg a laxenburgi relief, pompás jellemkép erejével hat.

A III. Károly-arcképrelief minden kiemelt stílussajátosságánál fogva végletesen távol áll a másik két laxenburgi domborműtől, noha anyaguk, a halványszürke erekkel tarkított, fehér carrarai márvány és méreteik egyeznek. Az I. Lipót és I. József-relief (2., 3. kép) a két Strudel-testvér valamelyik követőjének műve lehet s körülbelül negyedszázaddal korábban keletkezett, mint az utólag kiegészítésképpen rendelt III. Károly-

[1] Részletek a szerzőnek 1925 november havában befejezett monografiájából: Georg Raphael Donner élete és művészete.

[2] Mindhárom darab ismeretét Weixlgärtner udvari tanácsos és Latzl kormánytanácsos uraknak (Bécs) köszönjük. Első, rövid említés *E. Tietze Conrat*-nál „Belvedere Wien, 1924. S. 141.

Magyar Művészet
1926. 2. f.
109-114. l. lejegyzés

OSZTRÁK SZOBRÁSZ a XVIII. sz. elejéről:
I. LIPÓT ARCKÉPRELIEFJE.
Laxenburg. Neues Schloss.

DONNER GYÖRGY RAFAEL:
III. KÁROLY ARCKÉPRELIEFJE.
Laxenburg. Neues Schloss.

OSZTRÁK SZOBRÁSZ a XVIII. sz. elejéről:
I. JÓZSEF ARCKÉPRELIEFJE.
Laxenburg. Neues Schloss.

médaillon. Jellegzetes példái az 1700 körül Európa-szerte elterjedt udvari műízlésnek. Ideges lelkiségükkel, nyugtalan fény- és árnyékhatásaikkal, részletekben tobzódó megmunkálásukkal feltűnő rokonságban állanak a császárportrait-k egy csoportjával, melynek darabjai sajátságos módon az Ágostonrend tulajdonában voltak vagy vannak. Négy, különböző méretű ovális márványrelief, kettő I. Lipót, kettő I. József arcképével s két életnagyságú márvány mellszobor, I. Lipótnak és feleségének, Eleonóra Magdolnának portrait-ja, a bécsi Augusztinus konventből került a bécsi Művészettörténeti Múzeumba; két hasonló, de kisebb, ovális márványrelief, I. Józsefnek és feleségének képmása, a klosterneuburgi Augusztinus kanonokrend múzeumában van. Donner jelentőségét, új utakat nyitó tevékenységét nem lehet találóbban megvilágítani, mint laxenburgi reliefjének e korábbi uralkodóképmásokkal való egybevetése által.

*

Elpusztult, megsemmisíttetett, mert csak alkalmi rendeltetéssel készült, Donnernek egy rendkívül érdekes műve, mely mindezideig elkerülte a művészettörténeti irodalom figyelmét. Gróf Esterházy Imre hercegprímás pappá szentelésének ötvenedik évfordulóján fényes ünnepségek színhelye volt Pozsony. Az ilyen alkalmakkor szokásos emlékérmet, nyilván Donner ajánlására, öccse, Matthäus Donner készítette, a prímás arcképével. 1738 július 27-én a jubiláló egyházfejedelem a Szt. Márton-székesegyházba egy szimbolikus szobrokkal és emblémákkal, valamint felirattal díszített diadalkapun vonult be, melyet gróf Forgács Pál, a pozsonyi káptalan prépostja, címzetes szombathelyi püspök és a káptalan emeltetett. „Illam [t. i. a diadalkaput] famosi duo, ac praestabiles arte sua Magistri, Gallus Bibiena theatralium Caesareorum, et Daniel [sic!] Donner Pontificiorum, sive Archi-Episcopalium aedificiorum Designatores invenerunt simul, ac perfecerunt" — mondja az ünnepségek egykorú hivatalos leírása.[2] Eszerint a diadalkapu egészének terve a Pozsonyban egyébként is működő Antonio Galli-Bibienától, a szobrászati dísz pedig Donnertól származott. Bár a kapunak minden nyoma elveszett, maga a száraz adat is több szempontból nagy fontossággal bír. Eltekintve attól, hogy a 18. századi magyar művelődéstörténetet a legközelebbről érdekli, szívesen látott kiegészítést jelent mindkét művész oeuvre-jének rekonstruálásánál. Fontos annak megértéséhez is, miért és hogyan dolgozhatott Donner élete legutolsó, alig megkezdett és befejezetlenül hagyott művén, a gurki szószéken, a Bibiena-testvérekkel együtt.

*

Ismeretes tény, hogy gyermekkorában Donner két évig, mint Giovanni Giuliani tanítványa, a Bécsi-erdőben fekvő Heiligenkreuzban tartózkodott. Ebben a ciszterci kolostorban fenmaradt egy rövid följegyzés, mely állítólag az 1755-ben elhalt Robert Leeb apáttól származik s amely Donner életkörülményeinek érintése után, a művész egy-két alkotását is megemlíti.[1] Itt olvasható a következő mondat: „Hier ist nur ein gegossener Christus am Kreuz". Ezen az alapon mindeddig az a nagy, 78 cm magas, ólom Krucifixus szerepelt Donner műve gyanánt, mely jelenleg a kolostortemplom sekrestyéjében függ. Azonban meg kell vallani, hogy az ólomtechnikán kívül egyetlen sajátossága sem olyan, hogy Donner valamely művére feltétlen bizonyossággal jellemző lenne. Ügyes, de idegen kéz munkája s Donner alkotásainak nem is közvetlen hatása alatt keletkezett.

Ezzel a nagy feszülettel szemben a kolostor egyik kápolnájában álló Krisztus a keresztfán (4. kép) egészében és minden ízében a nagy mester művészetének bélyegét viseli.[2] Ez is ólomöntvény, magassága azonban csak 54·5 cm; az érintetlen, pompás patinával borított corpus barokk, volutás talpazatból kiemelkedő, aranyozott fakereszten függ. Az üdvözítő alakja szellemben, felfogásban és a testarányok megválasztásában legközelebbi rokonságban áll a gurki Pietà Krisztusával. Csak Donner

[1] *Szendrei-Szentiványi:* Magyar képzőművészek lexikona. I. 1915. 390. old. 1. sz.

[2] Quinquagennalia Sacerdotii, sive Annus post acceptum Sacerdotium Quinquagesimus a Reverendissimo et Celsissimo S. R. I. Principe Emerico Esterhazyo etc. 1738. p. 9.

[1] *I. E. Schlager:* G. R. Donner. Wien, 1848. G. 126. — *W. A. Neumann:* Handwerk und Kunst im Stifte Heiligenkreuz. „Berichte und Mittheilungen des Alterthums-Vereines zu Wien." 1879. S. 165.

[2] Erre az érdekes darabra 1924 decemberében a heiligenkreuzi ciszterci kolostor atyái lekötelező szívességgel hívták fel figyelmemet.

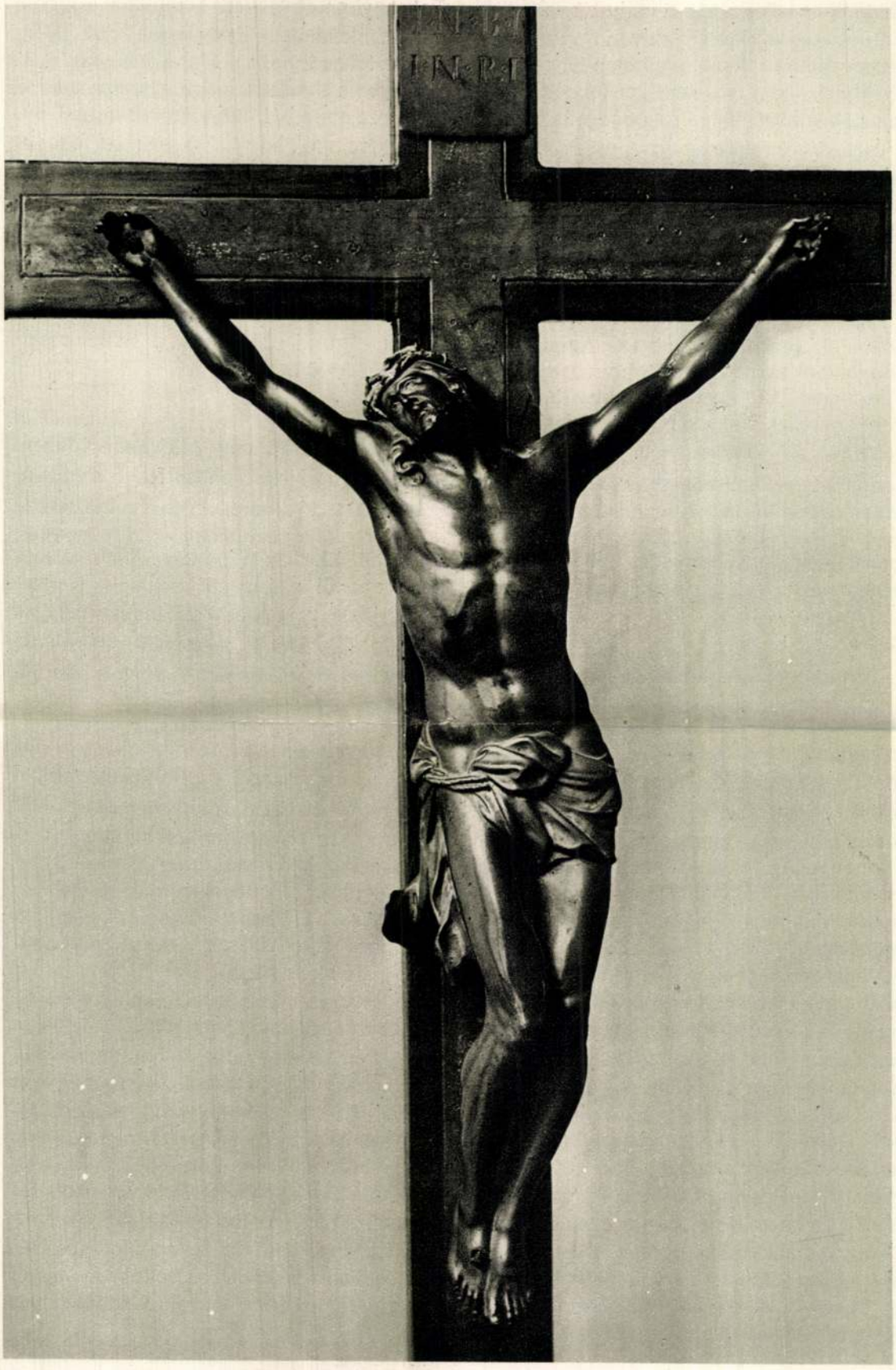

DONNER GYÖRGY RAFAEL: FESZÜLET.
Heiligenkreuz, Kolostor.

DONNER GYÖRGY RAFAEL KÖVETŐJE:
GRÓF ONELL JÁNOS SÍREMLÉKE.
Pozsony, Irgalmasok temploma.

érett alkotásainak van meg ez a varázsa: előkelőség, a kifejezés eszközeinek megválasztásában és hallatlan tartózkodás ezeknek az eszközöknek alkalmazásában. A nyulánk, de legkevésbbé sem elcsigázott test a maga teljes organikus szépségében, a lepel által alig megbontva, szelíden, megadással függ a kereszten. A fej jobbra fordul, a szemek föltekintenek, de mindehhez a fájdalomnak, sóvárgásnak alig valamelyes nyoma tapad s az arcon inkább a távolbatekintő tünődésnek kifejezése ül. A test és a haj formáinak egységbe foglaló és lágyan folyó kezelése a legközelebbi rokonságban áll a bécsi Barokk-múzeum Merkurt és Vénuszt ábrázoló ólomszobrocskájával. Közös sajátságuk a lelkiség fluidumának enyhe szétárasztása az egész organizmusra, a nyulánk, előkelő testarányok, a formák hullámzásának lágy ritmusa és a benyomásban oly meghatározó fontossággal bíró csodálatos patina. Fölösleges néhány részletegyezésre még külön is utalni. A helyzet az, hogy választani kell a nagy és kisebb feszület között: melyik a mester műve? A választás nem járhat kétségekkel. Sem a heiligenkreuzi nagy feszület, sem pedig az a számtalan, ólomból készül Krucifixus, melyet különböző helyeken Donnernek tulajdonítanak s amelyek valójában csak követőinek keze alól kerültek ki, nem közelítik meg a heiligenkreuzi kis feszület felfogásbeli emelkedettségét és formai tökéletességét.

Fenmarad a kérdés, hogyan került Donner feszülete Heiligenkreuzba? Ha a már említett heiligenkreuzi följegyzés csakugyan Leeb apáttól származik, vagyis a feszület már 1755-ben a kolostor tulajdonában volt, úgy két lehetőséggel kell számotvetni. Vagy vétel útján jutott a kis remekmű ide, vagy pedig Donner hálás szívvel megemlékezve a Heiligenkreuzban töltött tanulóévekről, bécsi elismertetése és dicsősége idején kegyeletes ajándékul adta azt. Abban az időben általában és Donner környezetében is kedves szokás volt, hogy a művészek idősebb korukban egy-egy munkájukat szü-

lőhelyüknek, vagy gyermekéveik színhelyének temploma számára ajánlották fel (pl. Troger, Oeser). Ha azonban a heiligenkreuzi feljegyzés nem Leeb apáttól származik, hanem az ő halála, az 1755. év után való időben íródott, úgy lehetséges, hogy a heiligenkreuzi Krisztus a kereszten azzal a feszülettel azonos, melyet Matthäus Donner hagyatékának jegyzéke Georg Raphael Donner műveinek sorában mindjárt második helyen említ.[1] A 25 forintos becsérték kisebb méretű munkára enged következtetni. Nincs tehát kizárva, hogy a ciszterciták innen szerezték meg az értékes darabot.

*

Donner pozsonyi működésének néhány utolsó emlékéhez kapcsolódik az a fali síremlék, melyet az 1743-ban elhúnyt gróf Onell János tüzérségi főparancsnoknak emeltetett özvegye, született Maholány Judit bárónő.[2] A síremlék (5. kép), mely idáig egyáltalában nem talált méltatásra, a pozsonyi Irgalmasok templomában, közvetlenül a szentély előtt felfutó, baloldali pillérre van felállítva. A talpazatot hegyére állított háromszög alakjában elrendezett voluták és erőteljes rocaille-motívumok alkotják, melyek alul denevérszárnyas halálfőben zárulnak. Ebbe a dekoratív hatású, kiduzzadó, szürke márványtalpazatba szeszélyes formájú, fekete márvány feliratos mező van beillesztve. Fent rövid és a lehető legegyszerűbben tagolt, fekete szarkofág foglal helyet, oldalán ismét felírással és az elhúnyt címerével.[3]

A szarkofágon emelkedő és egészen a falhoz símuló, hegyes piramis tövében kis gyermek térdel s maga előtt támasztja Onell gróf ólomból készült, kerek arcképmédaillonját. Míg a szarkofágtól jobbra, arra ráhajolva fiatal, sirató nőalak áll, a médaillon fölött szintén egész testiségében megmintázott szárnyas női géniusz lebeg s lefelé tekintését balkezének áldó mozdulatával kíséri. A három kerekplasztikai alak fehér stukkóból készült s nemcsak e kevésbbé nemes anyaguk, hanem beállításuk naturalisztikus és merészen atektonikus jellegével, valamint arányaikkal is éles ellentétben állanak a síremlék építészeti és dekoratív részével, az abban megnyilvánuló fegyelmezett tektonikus érzékkel. Az egész mégis kedves és finom hatást gyakorol, amiben bizonyára jelentékeny része van a három alakon elömlő donneri jellegnek. Ezeknek az alakoknak a szobrásza 1738—39-ben feltétlenül tagja volt a nagy mester műhelyének. Könnyen megállapítható ez abból a rendkívül szoros alkalmazkodásból, amellyel a három alak Donnernak a bécsi Szt. István-templom számára készített két nagy márványreliefjét követi úgy érzésbeli, mint formai vonatkozásban. (Donner két márványreliefje jelenleg a bécsi Barokk-múzeumban van (145., 146. sz. a.). A bánkodó nőalakban Hágár, a szárnyas, lebegő géniuszban a sámáriai asszony típusa él tovább. Mindezeknél a kapcsolatoknál fontosabbak azok a sajátságok, melyek nem hátra, hanem a jövő fejlődés felé mutatnak. Ugyanez a síremléktípus az, melyet egyidejűleg és később Balthasar Ferdinand Moll is több ízben, persze gazdagabban kifejtve, felhasznált, így például a két Daunnak, apának és fiúnak, valamint Trautson hercegérseknek fali síremlékén (az első kettő a bécsi Ausztinus-templomban, az utóbbi a Szt. István-templomban). A szerényebb igényű, de nem jelentéktelen pozsonyi síremlék is egy láncszem abban a fejlődésben, mely az olasz barokk piramisalakú síremlékeit oly lényeges, elvi jelentőségű momentumokban összefűzi Canova Mária Krisztina síremlékével.

PIGLER ANDOR

[1] *H. Kábdebo:* Matthäus Donner und die Geschichte der Wiener Graveur-Akademie. Wien, 1880. S. 67.

[2] *Ortvay T.:* (Pozsony város utcái és terei, 1905. 292. old.) tehát téved, mikor Onell grófnőről ezt írja: „Meghalt 1758 december 29-én. Tetemei kívánságához képest Notre-Dame öltözetben a Szt. Ferenciek templomában a b. Maholány-család sírboltjában férjeéi mellett [!] nyugosznak".

[3] Felirat a szarkofágon: „D. S. (HIC SITVM EST) QVIDQVID MORTALE HABVIT | ILLVSTRISSIMVS & EXCELLENTISSIMVS COMES | JOANNES BAPTISTA [sic!] ONELL | E PROGENIE REGIA HYBERNICA | SVPREMVS REI TORMENTARIAE PRAEFECTVS | LEGIONIS VNIVS PEDESTRIS TRIBVNVS | FORTIS STRENVVS | VICTOR | SVI & HOSTIVM | SOLI MORTI SVCCVBVIT." A volutás talpazaton: „VIXIT | ANNOS 70 MENSES DIES | OBYT PISONY IDIB. MAI CDICCXLIII [sic!] | MARITO OPTIMO | HOC MONIMENTVM CONIVX MOESTISIMA [sic!] | JVDITH LIB: BAR: MAHOLANY | TEMPLI AEDIVMQVE HARVMQVAM LATE PATENT | FVNDATORIS FILIA | C. L. P." — Az utolsó sorokhoz megjegyzendő, hogy az Irgalmasok temploma 1622-ben épült, jobbára báró Maholány János költségén és befejeztetett a kolostorral együtt mai alakjában 1728-ban. *Ortvay T.:* id. m. 602. old.

98. — KÖPCSÉNY ♆: Herceg Batthyány—Strattmann-kastély
Schloss der Fürsten Batthyány—Strattmann — Château des Princes Batthyány—Strattman
Ducal Castle of Batthyány—Strattmann

99. — KÖPCSÉNY ♆: Homlokzatrész
Teil der Hauptfront — Partie de la façade principale — Portion of the main front

100. — KÖPCSÉNY ♆: Részlet
Detail — Détail — Detail

Donner Rafael Görz

Rados J: hr. kastérok
Bp. 1930
115, 143, 223. l.
hépérrel

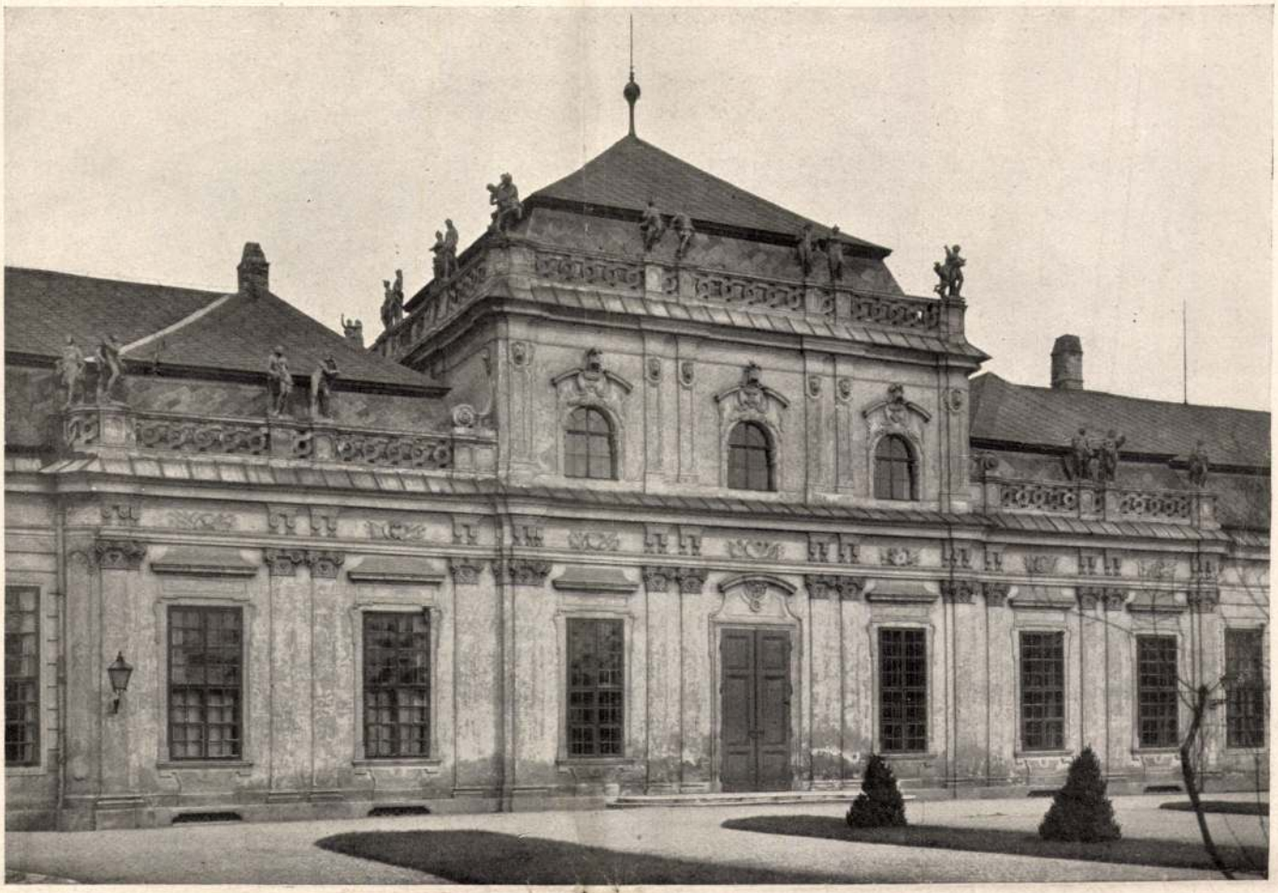

Alsó Belvedere, középpavillon — JOHANN LUCAS VON HILDEBRANDT — *Das untere Belvedere, Mittelpavillon*

Tietze, Hans

A BÉCSI OSZTRÁK BAROKMÚZEUM

A népek története visszatükröződik nyelvük fejlődésében és a szavak, melyek valamely korban használatba kerültek, népszerűségre tettek szert, azután eltűntek: tanulságos olvasmányként tárhatják fel egy nép sorsának fordulatait.

A mai Ausztria szókincsében két, nyelvileg és értelmileg egytőről fakadt, de jelenlegi alkalmazásában jelképes jelentéstöbblettel bővült, régebben alig használt szó áll vezetőhelyen: az „Abbau" és az „Aufbau". Az „Abbau" foglalata minden oly irányú törekvésnek, mely a mai kis köztársaságot meg akarja szabadítani mindattól, ami a régi nagy császári birodalom maradványaként tovább él és elviselhetetlen megterhelés veszélyét rejti magában; az „Aufbau" pedig jelenti mindazon erők összegét, amelyektől a saint-germain-i békeszerződés e torz magzatának életbentartása várható. A kettő együtt következéskép egy nép ösztönszerű életakaratának megnyilvánulása, alkalom és vérmérséklet szerint egyszer negativ, máskor pozitiv irányban.

A régi Ausztria mérlegében öröklött műkincsei mindig nagy szerepet játszottak; de ma mindaz, amit a Habsburgok e kincsekből századokon át Bécs falai közt felhalmoztak, nemcsak maradandó emlékei, hanem egyuttal a köztársaság legértékesebb aktivái közé is tartozik. Ám abban, hogy e kincsek miként volnának értékesíthetők, a vélemények igen eltérőek. Egyesek nézete az, hogy a műgyűjteményeket, melyek mérete és ér-

Ars Una 1923. I. évf. 1-2
30, 31. l.

Donner Rafael

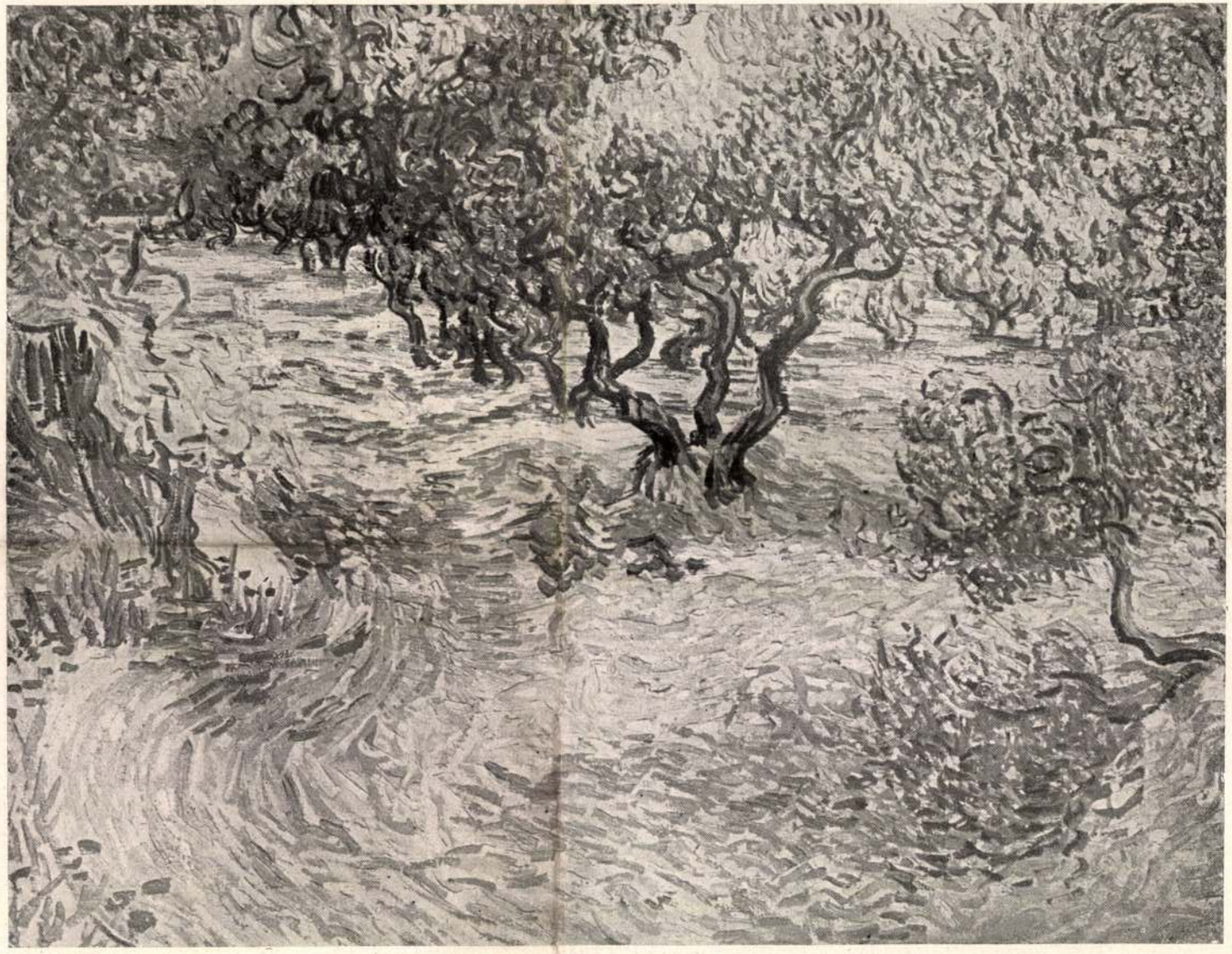

Olajerdő
Báró Kohner Adolf gyüjteménye

VINCENT VAN GOGH

Olivenwald
Sammlung Baron Adolph von Kohner, Budapest

Részlet a Mehlmarkt-kútról
Osztr. Barokmúzeum, Bécs

RAPHAEL DONNER

Detail vom Mehlmarktbrunnen
Österr. Barockmuseum, Wien

jáig fokozott művészeti egységnek varázsa áraszt.

Ilyen kisérlet céljaira az alsó *Belvedere*, az a kastély, melyet *Johann Lukas von Hildebrandt*, az osztrák barok — Fischer von Erlach mellett — legnagyobb építőművésze 1715/16-ban épített *Savoyai Jenő herceg*, Ausztria legnagyobb hadvezére részére, páratlanul megfelelő keretként kinálkozott. 1808 óta az „Ambrasi Gyüjtemény" drágaságainak, 1903 óta a modern képtárnak szolgált szállásul; ezáltal lényegében érintetlenül, jókarban maradt. Az álfalak mögött, amelyekkel a modern múzeumi technika a falakat eltakarta, ott szunnyadt a régi pompa és várta a felébresztés pillanatát. Ez most megérkezett; a régi állapot, amennyire ez lehetséges volt, mindenütt helyre van állítva,

Érmek
Osztr. Barokmúzeum, Bécs

MATTH. DONNER, FUCHS. J. M. KRAFFT, WAROU ÉS F. X. WÜRTH

Medaillen
Österr. Barockmuseum, Wien

a fal- és mennyezetképek, a stukkók és fülkealakok adják a hangulatot a termek tartalmához. A sablon tehát, amely a modern múzeumokban oly fárasztóan hat, itt nincs sehol; minden terem egyéni alkatú és az egész a barok túláradó gazdagságának és dús képzeletének varázsát idézi fel.

Az építészeti keret a kiállított tárgyak mennyiségét és minőségét mindenütt eleve meghatározta; óvakodni kellett attól, hogy zsúfoltságuk annak hatását csökkentse, viszont értékük sem maradhatott el a környezeté mögött; az eredmény, melyet e szempontok alkalmazása létrehozott, gondos kiválasztása a legeslegjobbnak, amit a korszak létrehozott, erőltetettség nélkül és diszkréten szem elé állítva.

Az elrendezés módszere, amennyire lehet, leplezve van, festmények és szobrok egymással váltakozva következnek, érmek és rajzok közbeiktatott vitrinekben vannak elhelyezve és itt-ott egy-egy bútordarab. A műtárgyak híven szolgálják az architekturát és emez felfokozza azok hatását; ez az összhang az egész múzeum alaphangja.

Ez az összehangoltság nehezíti meg egyes részletek kiemelését; mégis, a fenti általános jellemzés kiegészítéséül legyen szabad két irányban kísérletet tenni: egyrészt azon termek kiemelésével, amelyek a múzeum célját a legszerencsésebben szolgálják, másrészt azon mozzanatok aláhúzásával, melyek Magyarország érdeklődésére is különösebb igényt támaszthatnak. Mert hiszen az osztrák barok legfőbb mesterei közül többen rendkívül fontosak a magyar művészet fejlődésére nézve is, sőt egyikük-másikuk épen legbüszkébb és legjelentékenyebb műveit Szent István koronájának földjén alkotta meg. A módszeres vizsgálatok, melyeket legutóbb

Nagy márványterem Raphael Donner kútszobrával
Osztr. Barokmúzeum, Bécs

Grosser Marmorsaal mit Raphael Donners Brunnenfiguren
Österr. Barockmuseum, Wien

ország határaitól fogva egész annak fővárosáig igézetük alatt tartják az idegent; de festészeti és szobrászati alkotásait mindeddig nem lehetett méltatás tárgyává tenni, minthogy ezek sehol nem voltak összegyűjtve és szétszórtságuk az együttes hatást lehetetlenné tette.

Ennek a hiánynak pótlására van hivatva az Osztrák Barokmúzeum. Azt akarja megmutatni, hogy a kései tizenhetedik és a tizennyolcadik század osztrák művészete nemcsak lokális jelenség volt, hanem, éppen mert a tisztaság és erő legmagasabb fokára fejlesztette a sajátos osztrák művészet alkotóképességét, más nemzetek művészeti fénykorával egyenrangú. Több akar tehát lenni, mint többé-kevésbbé érdekes tárgyak egyszerű gyűjteménye, olyanoké, melyek eddig különböző múzeumokban nem tudtak kellően érvényesülni: egy elfelejtett művészeti és művelődési korszakot akar ismét jogaihoz juttatni és a mult e dicsőséggel teljes korszakának szemlélete által a jövendő részére akarja az energiákat edzeni. Végső célja tehát nem esztétikai, noha eszközei mindenképen esztétikaiak, mert a múzeum művészi szempontból is új tipust mutat; nem minden áron tudományos, mint a tizenkilencedik század legtöbb múzeuma; nem is régi interieurök rekonstrukciója, amint ezt némely kastélymúzeumban több-kevesebb szerencsével megpróbálták: ellenben kisérlet arra, hogy egy letünt művészet legnagyobb értékei művészi bemutatás által új, eleven hatóerőben ragyogjanak fel. A látogató ne érezze, hogy múzeumban van, de azt se, hogy valamelyik barokkastélyban tartózkodik, hanem igézet kerítse hatalmába, melyet egy, a tetőpont-

téke a „koldusállam" kereteit túlhaladja, árúba bocsátás vagy elzálogosítás útján „le kell építeni" — míg mások azt óhajtják, hogy a gyüjtemények rendszeres kiegészítése által tovább épüljön Bécs igénye arra, hogy Európának szellemi középpontja és a keleti államok művelődési székhelye legyen. Szerencsére e küzdelemben — mely nemcsak Ausztriának belső ügye, hanem egyuttal nemzetközi probléma, mert Bécs, mint művészeti középpont az egész világ érdeklődésére tart számot — a pozitiv felfogás kombattánsai fölénybe kerültek; most pedig, mikor fáradságos előkészítés után az osztrák muzeumok ujjáalkotására irányuló programmjuk első eredményét átadták a nyilvánosságnak, hadállásuk jelentékenyen megerősödött. Ez az első eredmény az Osztrák Barokmuzeum (Österreichisches Barockmuseum), mely a közelmultban nyilt meg Bécsben, az alsó Belvedere épületében.

A barokstíl jelentősége Ausztriában egészen rendkivüli: a nemzeti fellendülés korszakának stílusa ez itt, azé a koré, midőn Ausztria Kelet és Nyugat ellen vívott diadalmas háborúiból politikai és művelődési szempontból egységes egészként került ki. Aki Ausztriában utazik, az előtt nem maradhat észrevétlenül a barokstílusnak ez a jelentősége; e korszak palotái és templomai adják meg a városok jellegét mind Bécsben, mind más helyeken és az országban mindenfelé büszke klastromok emelkednek, melyek ennek a valamikor sokat kárhoztatott korszaknak monumentális erejét magasztalják. E nemzetivé vált stílusnak építészeti emlékei, melyekben egy vidám emelkedettségű nép legsajátosabb képességei öltöttek formát, az

Groteszkek terme
Osztr. Barokmúzeum, Bécs

JONAS DRENTWETT

Groteskensaal
Österr. Barockmuseum, Wien

UJ IDŐK SZERKESZTI HERCZEG FERENC

XLVII. évfolyam,
Budapest, 1941 május 25 21. sz.

Női fej Raphael Donner bécsi kútjáról

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest VI., Andrássy-út 16
Telefonszám: 126—683, 124—509

Negyedévre 6.40 pengő
Félévre 12.50 pengő
Egyes szám ára 50 fillér

MAGYAR KÖNYVNAP

1941. JÚNIUS 4., 5., 6.

Idei könyvnapunk eseménye

HERCZEG FERENC

négy társadalmi regényének

könyvnapi kiadása.

A magyar írók fejedelme fél évszázados munkássága alatt nemcsak a magyar multnak és jelennek nagy kérdéseit szólaltatta meg, hanem utolérhetetlen finomsággal tudott beszélni *a férfi és az asszony* örök problémáiról is.

Ezekről szól az egykötetbe összegyüjtött négy regény.

A Lánszky-motor hőse is abban a veszedelemben forog, hogy feleségét elveszíti, de vissza tudja szerezni, a szegénységbe, a bukásba tett nagyszerű ugrással, először becsületérzését, aztán szerelmét ébresztve fel az asszonynak. Ez a győzelem aztán visszahozza a sikert és a gazdagságot is.

A *Férfiszív* meséje egy örök igaz-

ságnak érdekes változata: a férfi elengedi maga mellől a becsületes, odaadó asszonyt, aki nem mesterkedik azon, hogy szenvedélyét lángra-gyujtsa — és zsákmányául esik egy hazug, kacér, jelentéktelen teremtésnek, aki külsejével az első asszonyra emlékezteti, s akit örökösen féltenie kell más férfiaktól.

Egy leány története az úri társadalom előítéleteivel szembeszálló tábornok-leányról szól, aki színésznővé lesz. Rágalom szakítja el az egyetlen férfitől, akit szeret. Itthagy mindent és Amerikában folytatja pályáját.

A négy regény remek körképe az utolsó évtizedek magyar társadalmának, s valóságos kincsesháza az éles szemmel megfigyelt alakoknak

A négy kötet egybekötve 6.60 pengő.

Megrendelhető 3 pengős havi részletfizetésre, folyószámlára is. A könyvnap után a négy mű ismét csak kötetenkint lesz megszerezhető, kötve 20.25 pengőért.

Könyvnapi könyveinket a szerző fényképével és aláírásával díszített olvasójellel küldjük.

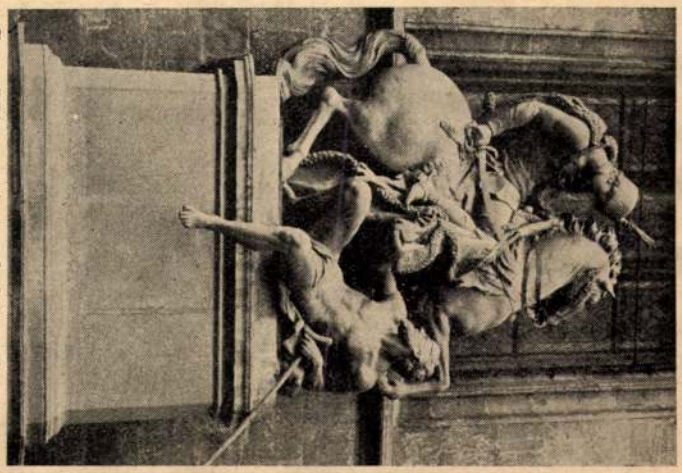

Szt. Márton és a koldus. Raphael Donner ólomszobra (1733—1735) a pozsonyi székesegyházban.

garéznek és bronznak barnára színezése. A tisztított tárgyaknak *kénmáj* v. *ammoniumszulfid* v. *nátriumszulfoantimoniát* oldatába való bemártása útján történik. Sötétre színezett darabok mész- v. krétaporral világosabbra dörzsölhetők.

Barnsley [bá'nszli], város és grófság É.-Angliában, a Dearne mellett. Textilipar, gépgyártás. (1931) 71.522 lak.

Barnstaple [bá'nsztépl], angliai város Devonshire-ben, a Taw partján. Agyag-, keszty ű-, textil- és hajógyártás, kb. 14.000 lak.

Barnum [bá'nem] *Taylor Phineas*, amerikai impresszárió, *1810, †1891. Kereskedő, majd lapkiadó volt, de csakhamar rátért arra a pályára, amely nevét világszerte ismertté tette: nagystilusú impresszárió lett. Előbb Amerikában működött, ahol fényes vállalkozása volt Jenny Lind, a „svéd csalogány" turáztatása, majd a *Bailey* céggel addig nem látott méretű cirkuszt, panoptikumot, állatseregletet szervezett. Evvel bejárta a világot, a magyar városokat is. Tapasztalatairól („az embereket el kell szédíteni") öreg korában könyvet is írt.

Báró, kelta szó, melyet egyes európai nemzetek az előkelő származású férfiak megjelölésére alkalmaztak. Nálunk a zászlósurakat és a királyi udvar főtisztjeit (Hármaskönyv I. 94.) nevezték az „ország igazi báróinak" *(veri barones regni)*. Örökletes főnemesi méltósággá a *primores*-nek (1490. évi t. c. 1. §.) v. *proceres*-nek (1495. évi t. c. 1. §.) nevezett főnemesek csoportjából fejlődött. Családi címként először II. Ulászló magyar király adományozta 1506

Báró korona.

arra, hogy a tartalmi elemek mellett az esztétikai értékeket is megszólaltassa magyarul. Példája hatott Kazinczyra. B. alkémiával is foglalkozott. *A mostani adeptus* c. franciából fordított könyve (1810) régi irodalmunk egyetlen magyar nyelvű alkémiai munkája.

Baroda. 1. Bennszülött állam Britindiában; négy egymástól elválasztott, össze nem függő területből áll. Közülük három Gudzseratban, egy Kathiavarban van. Ter. 21.000 km². **2.** Előbbi fővárosa, a bennszülött uralkodó (gekvár) és a brit főkormányzó székhelye. Gyapot-, rizs- és dohánytermelés, díszműárúkészítés. (1930) 112.862 lak.

Báródbeznye *(Beznea)*, biharmegyei község, Tr. óta Romániához tartozik. (1930) 2020 lak.

Báródsomos *(Cornitel)*, biharmegyei község, Tr. óta Romániához tartozik. (1930) 627 lak.

Barográf, olyan barométer (légnyomást mérő készülék), amely az adatait önműködőleg feljegyzi, regisztrálja. Az általa készített feljegyzés neve *barogramm*. L. még *Meteorológiai műszerek*.

Barogramm, l. *Barográf*.

Barokk, annak a művészeti iránynak a neve, mely virágzását a XVII. és XVIII. sz.-ban élte. A spanyol *barucca* szót (a. m. formátlan, egyenetlen gyöngy) eredetileg megvetően alkalmazták erre a művészeti stilusra s a klasszicizmus kiegyensúlyozott, nyugodt harmóniájával szembenálló, izgatott vonalait, nyugtalan mivoltát jelölték vele.

Barokk

A képzőművészetekben kb. 1550-től mintegy 1750-ig, egyes országokban még tovább, az uralkodó stilus Európában. Olaszországból indult ki, szellemi mozgatója a reformáció és ellenreformáció heves küzdelmei által felidézett általános nyugtalanság. Ez a vonás jellemzi a B.-ot is. Az építészetben kerülték az egyenes vonalat, a szimmetriát, a nyugodt hatást, gyakran már az alaprajzok is görbevonalúak, a szobrászok és festők keresik a mozgalmasságot, a meglepő, sőt nyugtalanító hatást. Ezen az általános vonáson kívül az egyes művészeti technikák különleges fejlődési útat tettek meg. Az *építészek* keresték a tömeghatást, a dísz mozgalmas gazdagságát, a belsőségeknek szerves összekapcsolását, a meglepő távlati hatásokat. Ez a stílus Olaszországból indult ki; a templomépítés terén a legfontosabb mesterek *Vignola* és G. della *Porta*, szerzői a római első jezsuita-templomnak, a Chiesa del Gesù-nak, amely számtalan más barokk templomnak lett mintaképe, továbbá *Maderna*, *Bernini*, *Borromini* (l. o.). Franciaországban a főmester *Mansard*, Angliában *Wren*. A német nyelvterületen különösen a déli országokban pompázón virult ki a B.-stílus: Ausztriában *Fischer v. Erlach*, *Dientzenhofer* és *Prandauer*, Németországban *Baer*, *Pöppelmann*, *Neumann*, *Schlüter* az új áramlat legfontosabb képviselői. A *szobrászok* szeretik a fordulatos szoborcsoportokat, a lendülő, pátosszal teljes mozdulatokat, az egyes alakokat hatalmas izomzatúvá dagasztják és virtoúz fogásokkal igyekeznek az egyes anyagok szövetszerűségét utánozni. A kor legjelesebb olasz mestere *Bernini*, a franciák közt *Puget*, spanyol földön *Montañés*, a német nyelvterületen *Schlüter* és *Donner*. A *festők* egyrészt naturalista tanulmányok alapján igyekeznek az élet közvetlenségét adni, másrészt hatalmas falfestményekkel borítják a templomok és paloták belsőségeit; nevezetesen a templomok kupoláit egyetlen hatalmas vizióvá alakítják át, eltüntetve az építési szerkezetet, eget festve a kupolába, amelyben kék ég és szürke felhők alapján angyalok és szentek tömegei lendülnek a magasba merész távlati alálátásban. A kat. országokban a B. elsősorban egyházi és udvari művészet, Hollandiában viszont polgári, és ennek révén rendkívül megsokasodott az arcképek, életképek, tájképek, csendéletképek száma és jelentősége. A festők rendkívül nagy számából itt csak a legsúlyosabb jelentőségű mesterekre utalhatunk, ilyenek: *Rubens* és *Rembrandt*, *Velazquez* és *Murillo*. A menynyezetfestők között a vezető mester *Tiepolo*, német nyelvterületen *Maulbertsch*, aki Magyarországon is működött. A hazai születésű festők között a legjelentősebb *Mányoki* és *Kupetzky*. Az *iparművészet* egy csapáson jár az építészettel, pompázó berendezései első sorban reprezentatív célokat szolgálnak. A barokk kései hajtása a *rokoko*. (l. o.) A B. képzőművészet jellemző alkotásait mutatják az 57., 58., 59. és 60. sz. képtáblák.

A képzőművészetek analógiájára B. zenéről és B. irodalomról is beszélnek.

B. zene a XVII. és XVIII. sz. zenéje. Főjellegzetessége a csoport- és tömeg-elv széleskörű érvényesülése; pl. a zenekarban az egyes hangszerek csoportonként és családonként való szereplése; a formálásban a tömbszerű építkezés; a kifejezés éles kontrasztjai (zenei fény- és árnyékhatások); dinamikában az átmeneti árnyalás helyett a *terraszos*, emelet-szerű fokozás; motivikában a sokszólamúságnak a melódikus kifejezésmóddal való súlyos és erőteljes egyensúlya. Megkülönböztetnek egy *korai barokk* időszakot, mely megteremti az opera, kantáta és oratórium műformáit, megveti alapját a csoportos, kontrasztokon épülő zenekar- és kóruskezelésnek, s a drámai kifejezésnek új területeit nyitja meg a zenében (*Gabrieli*, *Monteverdi*, *Schütz* kora, nagyjában 1600—1660). A következő időszak, a *delelő barokk* ideje meghozza a zenei formák díszes-pompás kivirágzását; az érzelem-típusok nagyarányú kifejtését; opera, oratórium, koncert, szvitmuzsika dús és szerteágazó kultuszát; a zenekarban a szólóhangszerek győzelmét (*Lully*, *Purcell*, *A. Scarlatti*, *Rameau*, *Bach* és *Händel kora*, nagyjában 1660—1750). Végül idesorolják a *késői barokk* muzsikusnemzedékét, mely a grandiózus formáktól már eltér, v. azokat intimmé és társasági jellegűvé finomítja, stilusban pedig úttörője a rokokónak és klasszicizmusnak, tehát a homofon jellegű, egyéni szellemű, tisztazenei formavilág kibontakozásának (*Telemann*, *Pergolesi*, *D. Scarlatti*, *Ph. Em. Bach*, *Stamitz*).

B. irodalom alatt az ellenreformáció korának irodalmát értik. Főbb vonásai: a humanizmustól örökölt antik elemek a puszta díszítmény szerepét töltik be; a díszítő elemek túlsúlyban vannak a szerkezet rovására; realisztikus ábrázolás; színes, sokszor cikornyás nyelvi kifejezés; erős politikai érdekeltség; a római hősi eszmény egyeztetése az udvari ember életformájával; ürügyet kereső érzékiség s e mellett bűnbánó vallásosság; de a vallásos költészetben is mitológiai dísz, a népiesnek is teret adó realizmus, nem egyszer borzalmas verizmus. Nálunk legteljesebb képviselője *Gyöngyösi* István; mellette *Pázmány* Péter, *Zrinyi* Miklós gr. nyelve és irodalmi egyénisége mutat jellemzően B. vonásokat. A B. hagyományait megőrizte a XVIII. sz. folyamán is a magyarországi latin költészet s ennek művelői, elsősorban Pázmány rendtársai: a jezsuiták, a felújulás kora két irodalmi iskolájának, az ú. n. *deákosoknak* és *magyarosoknak* adták to-

vább.

Uj adok Lex. III. k. 739-40. l. képpel

Donner Rafael magyarországi művei.

Sokszor apró véletlenségek elegendők ahhoz, hogy rég feledésbe merült nagyságok neve és működése ismét a közérdeklődés homlokterébe kerüljön. A nagy Lionardo „Giacondá"-ja évtizedekig bámulat tárgya volt a Louvreban, de amíg a kép látható volt írásban és szóban együttvéve sem foglalkoztak vele és művészével annyit, mint az izgalom néhány rövid napján, amikor mindenek megdöbbenésére a sok milliom értékű képet a Louvreból ellopták. A nagy merészséggel végrehajtott lopásnak, mint véletlen eseménynek a kapcsán, Lionardo egyszerre népszerűbb lett minden élő művésztársánál. Heteken át ő vele és az ő csudás művészetével foglalkozott az egész világsajtó.

Ha minálunk a közönség érdeklődését nem csupán a politikai civódások tudnák felébreszteni és lekötni, hanem művészi sensatiók is, akkor nálunk most egy XVIII. századbeli kiváló szobrászművész lehetne a szóbeszéd tárgya, az ő legkiválóbb magyarországi művének szerencsétlen hányódása révén. Ez a kiváló szobrász, aki nemzetiségére nézve ugyan osztrák volt, de életének legtermékenyebb tiz esztendejét nálunk élte és műveinek legértékesebbjeit Magyarországban teremtette meg, Donner Rafael György volt. Az a főműve pedig, amelynek a sorsa aktuálissá teszi most a Donnerrel való foglalkozást, a pozsonyi dóm főoltárára készített Szent-Márton-szobor.

Donnernek magyar Maecenása gróf Eszterházy Imre hercegprimás volt. A XVIII. század elején, amint azt a történelemből tudjuk, a török uralom elől Esztergomból elmenekült primások székhelye Pozsony volt. A pozsonyi társaskáptalani templom pedig primási székesegyház. Eszterházy primás ennek a székesegyháznak Donner Rafaellel csináltatott főoltárt. Donner az oltárt a maga korában divatos barok stylusban tervezte, s ugyanilyen stylusban mintázta az oltár összes szoboralakjait. A templom Szent Márton tiszteletére lévén szentelve, az oltár főalakjául (1. ábra) Szent Márton lovasszobrát készítette Donner; az oltár mensájának két végére a főalak felé fordulva, két nagy méretű imádkozó-angyalt helyezett el. Ezek a szoborművek az oltárral együtt csaknem másfélszázadig a templomnak a legszebb ékességei voltak. Mikor azonban Heiler Károly apátplébános buzgólkodásából 1863-ban Lippert építész a dóm stylszerű helyreállítását megkezdte, a főoltárt a rajta lévő nagyértékű szoborművekkel együtt, mint a templom középkori stylusával össze nem férő dolgokat, a templomból kidobták. Amikor ezt megtették, ilyen műalkotásnak a kidobása még nem okozhatott közbotrányt, mert akkor nemcsak minálunk, hanem egész Európában a műemlékek gondozását tévesen magyarázták és helytelenül gyakorolták. Azzal sem voltak még tisztában, hogy műemléknek tulajdonképpen mit is tartsanak. A barok stylus alkotásait például egyátalán nem voltak hajlandók annak elfogadni. Sőt az építménynek évszázados javítások és bővítések által kialakult karakterét sem tartották tisz-

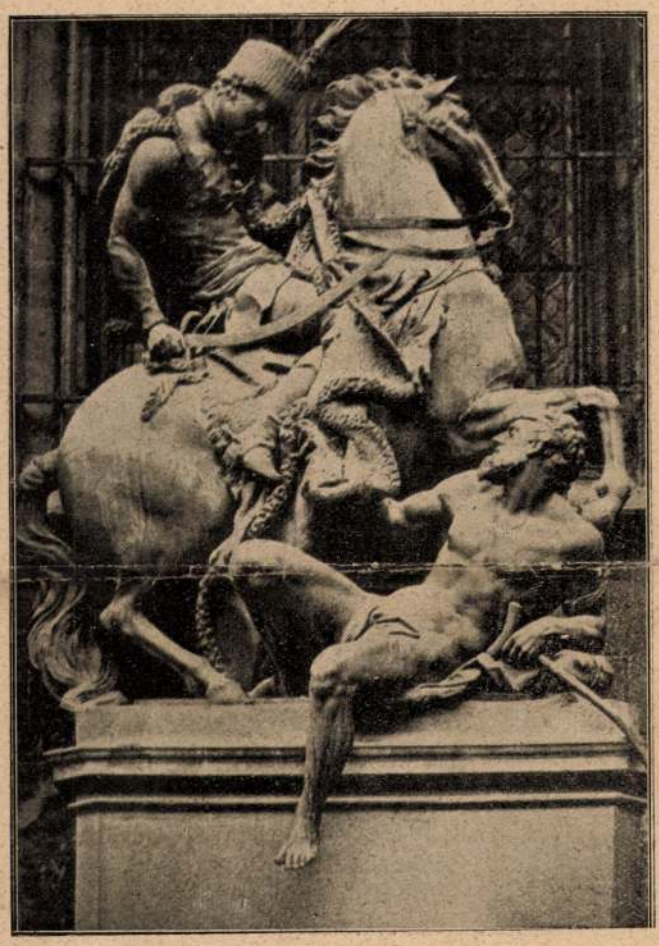

1. ábra. Szent-Márton-szobor.

2. ábra. Alamizsnás Szent János kápolnája.

teletben, hanem a toldalékok szétrombolása után legtöbbször a templom alapítását követő építő stylus szellemében új részleteket építettek azok helyébe. Ilyenformán az épületnek egész történetét meghamisították, mert évszázadokat sikkasztottak el annak multjából. Természetes, hogy amikor egész épületrészeknek a lebontásától vissza nem riadtak, akkor olyan kisebb dolgoknak eltávolítása, minők a templomok belső berendezései voltak, még csak feltünést sem keltett.

A pozsonyi dóm első nagyobb restaurálását a műemlékek értelmezésének imént jellemzett helytelen felfogásával végezték. Azért került szabad ég alá Donnernek a remekműve is, mert a barok oltárt és szobrokat sem Lippert, sem Heiler a templom középkori stylusával megegyezőnek nem tartották.

Az idő viszontagságainak kitett szobor sok ideig védtelenül hevert a szabad ég alatt. Az oltár maga stuccoból lévén, teljesen tönkre ment, amikor eltávolították a templomból. A térdelő és imádkozó angyalszobrok pedig valami ócskás zsidóhoz kerültek, ahonnan rozsdás vasak és patkók közül Römer Flóris buzgólkodásából a Nemzeti Múzeum

vette meg az ólomalakokat, mielőtt megolvasztották volna őket. Romladozni kezdett már maga a lovasszobor is, amikor megérte a korszellem olyan megváltozását, hogy a barok művészet alkotásaira is megértő szemmel kezdtek nézni az emberek. Elérkezett az az idő, hogy a művészetet minden megnyilvánulási formájában megbecsülték s már a barok stylus alkotásait is elismerték műemléknek. Amikor a művészi ízlés ennyire fejlődött, a pozsonyiak sajnálni kezdték a szabadban pusztuló Szent-Márton-szobrot, s hogy további romlásának elejét vegyék, a szentélyzáródás külső falához állított szobrot üveg védőfallal építették körül. Igy aztán sikerült a figyelmet a szoborról egyidőre elterelni, mert az üvegfal zavaró reflex fénye teljesen megakadályozta, hogy kíváncsi szemek a szobrot nézegessék.

A mult század utolsó tizedére esett Donner Rafael születésének kétszázadik évfordulója, amely alkalomból az aesthetikusok és művészettörténetírók Donner életével és

3. ábra. A Szent-János-kápolna ajtója.

4. ábra. Szent János oltárán levő angyal.

művészetével behatóbban foglalkoztak, mint ahogy azt azelőtt cselekedték. Amikor alaposabban tanulmányozni kezdték az eddig kevés figyelemre méltatott barok művész alkotásait, rájöttek, hogy Donner művészete csaknem egyfokon áll a híres Bernini művészetével. Csakhamar felismerték azt is, hogy Donnernek egyik legértékesebb alkotása és főműve a pozsonyi Szent-Márton-szobor. Mikor az irodalom már bőven foglalkozott Donnerrel és az ő művészetével, a pozsonyiak röstelleni kezdték, hogy az immár híressé lett Szent-Márton-szobor üvegketrecben botránkoztatja a látására városukba jövő művészetbarátok ízlését és mozgalmat indítottak a műremeknek a székesegyház főoltárára való visszahelyezése dolgában.

A szobor régi helyére való visszavitele a Műemlékek Országos Bizottságának az engedelmével történhetik meg A pozsonyiak kívánsága tehát a bizottság egyik legutóbbi ülésén tárgyalásra került. A tanácskozásban európai műveltségű szakemberek, építészek és művészek vettek részt s érdekes, hogy a leghevesebb véleménykülönbség nyilvánult meg a kérdés fölött: vajjon beengedjék-e a szobrot a templomba vagy sem. Annak az Európa-szerte megbukott helytelen restauráló elméletnek, amely purismus név alatt tömérdek pusztítást vitt végbe a régi emlékeken, s amely a Donner remekművét annak idején mint művészietlen ólomtömeget a templomból kidobatta, a tanácskozók között még ma is akadt képviselője és védelmezője. Szerencsére ez a véleményező, a maga nézetével elszigetelten állott a bizottságban, amelynek többsége amellett határozott, hogy a szobrot beviszik a templomba, de egyelőre nem fogják oltárra helyezni. Ezzel a határozattal révbe jutott a hajó és Donner remekműve végre a sok hányódás után hajlékot kapott.

Különös, hogy ennek a XIII. századbeli művésznek éppen a legjobb alkotásait üldözi a sors. Talán azért, mert a kis tehetségű barok művészek szokásától eltérően ő nem az alakok testrészeinek torzított elcsavargatásával kereste a lágy formákat, hanem a szobor anyagának a megválasztásával. Donner úgyszólván összes kiváló művét a rendkívül könnyen ömleszthető s a formának minden finomságát engedelmesen kitöltő ólomból öntötte. Ez a fém nemcsak igen könnyen ömleszthető és cizellálható, hanem a felületén képződő bársonyos sötét patina a belőle készített szoborműveknek valami — minden más anyagnál különösebb melegséget, lágyságot és elevenséget ad. Másfelől azonban éppen ennél a lágyságánál fogva igen könnyen sérül és rongálódik a belőle készült szobor. Bécsben, szülőhazájának fővárosában, a Neuer Markton gyönyörű szökőkutat csinált ilyen ólomalakokkal, de alig 80 éves fennállás után az alakok annyira megrongálódtak, hogy valamennyit bronzba kellett átönteni. Mikor az alakokat bronzból újra öntötték, a híres Bécs olyan nevetséges méltatlanságot akart elkövetni, hogy Donner eredeti ólomszoborműveit mint hitvány ócskaságot valamelyik vidéki kis városkának ajándékozza. A barbárságot azonban a legutolsó pillanatban még észrevették és így Donner ólomfigurái bekerültek a múzeumba.

Nálunk Magyarországban több igen szép műve van

Donnernek. Közöttük legismertebb a már említett pozsonyi Szent-Márton-szobor. Most már nemcsak viszontagságos multja miatt ismert, hanem azért is, mert a művészettörténet Donner legkiválóbb alkotásának tartja. Akkor készítette azt a művész, amikor alkotó képességének teljes virágjában volt. Tudvalévő, hogy életének a legmunkásabb és legtermékenyebb tíz esztendejét (1729—1739.) nálunk Magyarországban töltötte. Maecenása gróf Eszterházy Imre hercegprimás volt, aki megrendelésekkel bőven ellátta és udvari építészének tette meg őt. Hogy a Maecenás egyházfő a művészt munkája közben is bármikor felkereshesse, számára a primási kertben kétszobás műteremházat építtetett.

A kiváló barok művész magyarországi műveinek sorozatát a dóm északi oldalához kapcsolt alamizsnás Szent-János-kápolna nyitja meg (2. ábra). A köztudat szerint ennek a művének megtervezésében a monumentális barok művészet legjelesebb osztrák építésze erlachi Fischer volt Donner segítő társa. Van is a gazdag díszítésű kápolna architekturájában erlachi Fischer műveinek sok ismétlődő motivuma. Finomsága s az osztrák barok művészet szertelenségeitől való szerencsés tartózkodása az olasz barok műemlékekhez teszi hasonlóvá a kisméretű kápolnát, amely ebben a stylusban a legszebb hazai emlékünk.

Érdekes tudni, hogy a kápolna építése közben Donner a primás birtokain a kápolna belső diszítéséhez művészi hatások keltésére alkalmas kőanyagot keresett és kutatása közben fölfedezte az esztergomi hegyekben a süttői melegszínű márványt. A fölfedezésnek úgy a művész, mint a primás nagyon megörültek. A primás ezt a körülményt mindjárt fel is használta arra, hogy általa Donnert és művészetét lekösse a maga számára. Mikor ugyanis alapos vizsgálatok után semmi kétség nem forgott fenn arra nézve, hogy egy ott megnyitandó márványbánya akár száz évi szakadatlan üzem után is kimerülhetne, a primás a márványbányászat jogát Donnernek bérbe adta. Erre vonatkozólag meg is kötötték egymással a szerződést, amely szerint Donner 24 évre bérbe veszi a bányát s fizet az első hat évben 75, a második hat évben 100 és a hátralévő tizenkét évben 150 rajnai forint évi bért a bányászati jogért. A primási építkezésekhez a bányából a fölfejtett márványt a szükséges mennyiségben az előállítási áron tartozik rendelkezésre bocsátani, mindenki másnak azonban úgy itthon, mint a külföldön tetszése szerinti árban értékesítheti a süttői márványt.

Különösen érdekes az az ajánlás, amelylyel a királyi kormányszék a felek által elfogadott és aláírott szerződést legfelsőbb jóváhagyásra ő felsége elé terjesztette. Ebben az ajánlásban az van írva, hogy „az állam haszna és fénye megkívánja, hogy a művészetben jártasakat, főleg a kiválóbbakat, az igazi tehetségeket s így magát a művészetet is támogassák. Azokat pedig, akik tehetségüket már kiváló munkákkal is megbizonyították, jutalmakkal is kell ösztökélni, hogy hasznos és üdvös céljuk mellett megmaradjanak". Így vélekedtek már hivatalosan is Donnerről akkor, amikor az alamizsnás Szent-János-kápolnát építette. Igaz, hogy ez a kápolna rendkívül harmonikusan simul a templomhoz s egyátalán nem túlzás róla azt hirdetni, hogy a nemes és cikornyátlan barok építészetnek Magyarországban ez a legszebbik emléke.

A kápolna belsejét a templomtértől igen kellemes arányú tömör bronz rácsos kapu választja el. Falainak burkolására Donner már a süttői márványt használta fel s annak meleg színével pompás hatást ért el. Ilyen márványból van faragva az a gazdag esésű függöny is, amely a kápolnának a templomba nyíló falát betakarja. Donner a függönyt úgy alakította, mintha lebegő angyalok húzták volna széjjel, hogy a széthúzott függöny nyílásán át, a templomból a kápolnába kíváncsian bekandikáljanak (3. ábra). Telivér barok eszme, amelynek a megoldása Donnernek pompásan sikerült.

Az egész kápolna igen hangulatos képet ad Donner művészetéről, mert benne úgyszólván minden az ő alkotása. Az oltáron álló angyalok fehér márványszobrai (4. ábra), a szent koporsója körül lebegő amorettek s az oltár predelláját díszítő bronz domborművek a Donnert jellemző biztossággal és lágysággal vannak megmintázva. Különösen megkapó a Krisztus kínszenvedését ábrázoló domborműsorozat, amelyekben kisméretük dacára annyi a monumentalitás, hogy erről a nagy isteni tragoediáról a művész mázsányi bronztömbökkel sem beszélhetett volna megkapóbban.

Petrik Albert.

(Vége köv.)

A Panama-csatorna.

(Folytatás.)

Dr. Schott Hugó felvételei érdekes részleteket tüntetnek fel ebből a gigászi munkából. A 15. és 16. ábra a gatuni zsilipépítést tünteti föl, a 17. ábrán a Pedro Migueli zsilip munkája látható a hatalmas bétonmunka faborításaival; a 18. ábra képet ad a Berm-daruban lévő keverőgépezeteiről, a 19. ábrán pedig a körülfutó csatornák formakészítését látjuk.

Mindkét állomáson a homok és kavics vasúton érkezik meg. A Pedro Miguel és Miraflores melletti két építő hely abban különbözik egymástól, hogy az előbbi szűk völgyben fekszik, úgy hogy az érkező anyagot már a középtengely északi végén kell lerakni és így a zsilip hosszában

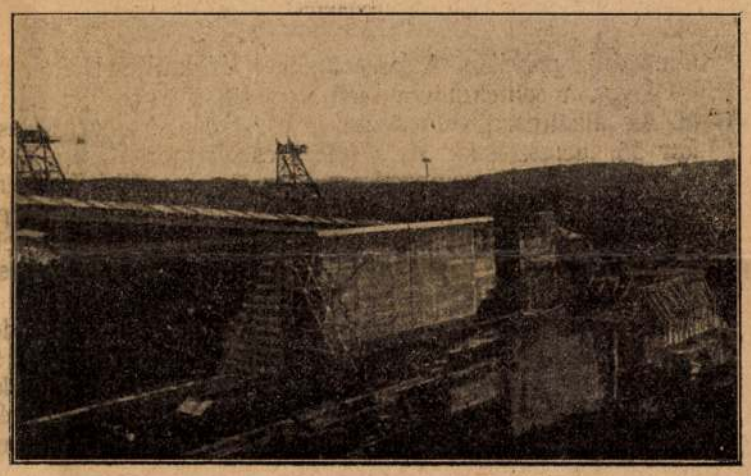

15. ábra.

ismét külön kell szállítani, a mirafloresi építésnél pedig elegendő hely van arra, hogy a szállító vonatok a zsilip oldalán is végig fussanak. A telep fölraktározására faelosztó állások szolgálnak, melyek 9·5 *m* magasak és 15% emelkedésű lejtőiken a szállító vonatok is rámehetnek, melyek rendes nyomközűek. A kocsik kiürítésekor a kavicsot befelé, a homokat kifelé billentik ki. Ezeken a rakodó helyeken annyi anyag halmozható föl, hogy az napi 8 munkaórát számítva, 17 napi építéshez elegendő.

Pedro Miguelen eme tartalékanyagrakások 700 *m*-nyi távolságban vannak egymástól és a kettő közt középen két ú. n. Berm-daru mozog, melyek 46 *m* hosszú merev karjukkal jobbra és balra a rakodó helyek fölé nyúlnak és futómacskákkal és önműködő, 1·0 m^3-es markolókkal fölemelik az anyagot és a Berm-daruba alul beépített keverőgépekbe szállítják. Ezek a daruk két rendes nyomtávolságú vágányon mozognak, melyek egymástól 15·25 *m*-nyire vannak.

Mindegyik darunak két keverője fölött, melyek 1·5 m^3 tartalmú és óránkint 75 m^3 teljesítményű köbkeverők, tölcsérek vannak beépítve, ezek 4·5, illetőleg 9·2 m^3 tartalmúak, ezek fogják fel a homokot és kavicsot, melyet azután a mérőedőnyekbe, illetőleg keverőkbe folyatnak. A cémentet egy külön sínen viszik a keverőkhöz, a hordókat, zsákokat emelőgép húzza föl, kiönti egy lapra, innen a mérőedényekbe és a keverőgépekbe kerül, a víz szintén megmérve jut ide és a kész keveréket lapos

vasúti kocsik szállítják az építés helyéhez; ezekből a kocsikból kettőt kapcsolnak a keskenyvágányú pályán egy lokomotivhoz és így jutnak a kamaradaruk alá.

A Berm-darukat is elektromos áram mozgatja, mint az építő helyen lévő minden egyéb gépi berendezést; a daruk mozgatására 550 voltos egyenáram szolgál, a terhek emeléséhez 65, a futómacskák mozgatásához 21 lóerő kell. Az első motor egy acélkötél segítségével az egész darut is elmozdítja pályáján. A keverőgépek erőszükségletét egy 40 lovas, a cementelvonókét egy 10 lovas motor látja el. Az alkalmazott sebességek a következők: teheremeléskor 55, leeresztéskor 92, a futómacskák mozgatására 138, az egész daru hosszmozgására 8 *m* van megállapítva percenkint. Mindezek a motorok a daruhoz erősített gépfülkében vannak; az összes mozgásokat egy gépész kezeli a futómacskával összeépített gépészkamrából; az összes motorok összműködő fékkel vannak ellátva.

Az óránkint 75 m^3 teljesítményű keverők ugyanez idő alatt 98 m^3 homokot, illetőleg kavicsot használnak 1:2 arányban, mindegyik daru 114 m^3 anyagot emelhet ki a raktár helyén és így képesek még a pihenő időket és üres járatokat is beszámítva mind a két keverőt állandóan anyaggal ellátni.

Mint már említettük, a kész béton a másfél köbméteres bétonvödrökbe hull, melyek mindegyik bétonvonat lapos kocsijain úgy vannak fölállítva, hogy mindkét keverőgép egyidőben ürítheti azokba a kész bétont. A magasabban fekvő keverő helyről a vonatokat egy 25% hajlású lejtőn könnyű lokomotiv viszi a zsilip munkagödrébe, melyekben már előbb elkészítették a zsilip fenekét, amelyeken azután az állásozás már kellő alapot talál.

A zsilipkamarában mozgó ú. n. kamaradaruk futómacskái leemelik a bétonvödröket, átveszik az üres tartókat, melyek az üres kocsik számára készített külön vágányon a keverőkhöz kerülnek. A zsilipkamara e kamaradarui teljesen acélból valók és mind a kettő síneken jár, mindegyiken 1—1 futómacskával a bétonvödrök emelésére és szállítására; a teheremelést egy 47 lóerős, a futómacskát egy 21 lóerős motor szolgálja; a darút külön egy 15 lóerős motor mozgatja; a vezető is a futómacskához szerelt gépészfülkében ül. E két darú mozgási sebessége egyezik az előbb említettel, a Berm-darúkon munkateljesítményük megfelel a 4 keverő munkájának, azaz óránkint 300 m^3. Egy köbméter beépített béton ára minden mellékköltséggel 1910. év közepén 38 k. 22 fillér.

A mirafloresi építkezésre ugyanazokat a kamaradarukat használják, mint Pedro Miguelben; a Berm-darúk azonban némileg eltérően vannak szerkesztve, a belső szilárd nyaklókarra (Kragarm) itt egy egészen a zsilipkamara belső széléig kinyúló 44 *m* hosszú mozgatható kart alkalmaztak, mely fölfelé 10, lefelé 15 fokú szögletben és mindkét oldalra 7·6 *m*-nyire elmozdulhat; ezenkívül itt mindegyik daruhoz csak 1 keverőgép tartozik 2 töltőgaratttal. A bétont itt vödrökbe öntik, melyek, mivel itt azokat nem kell a zsilipkamara hosszirányában szállítani, magára a Berm-darúra vannak erősítve és a mozgókar végére a futómacska szállítja azokat. A béton lerakására egy transportabilis kiürítő-szerkezet szolgál, mely a zsilipkamara már kész bétonfalazatára van alapozva és mely egy tápláló garatból és kiömlő vályúból áll, az előbbibe a Berm-darú vödréből ömlik a béton, a vályun keresztül pedig a kamaradaru bétonvödrébe hull a kész béton. A gépészeti berendezés megfelel az előbb leírottnak, csak még egy 47 *HP* motorral van több, mely a mozgatható

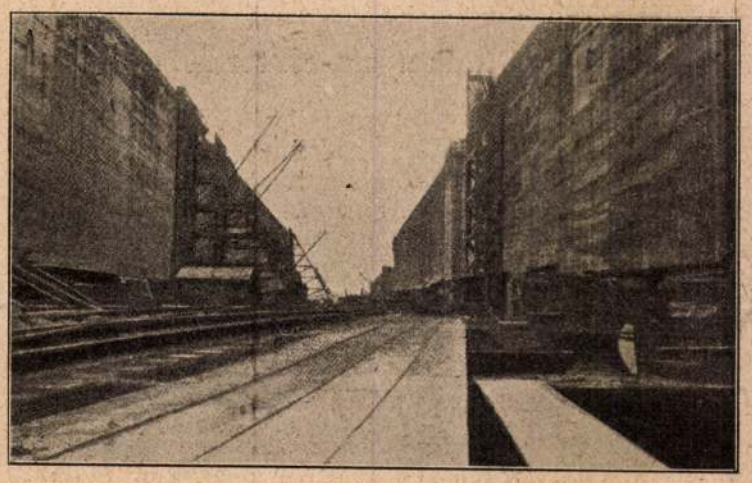

16. ábra.

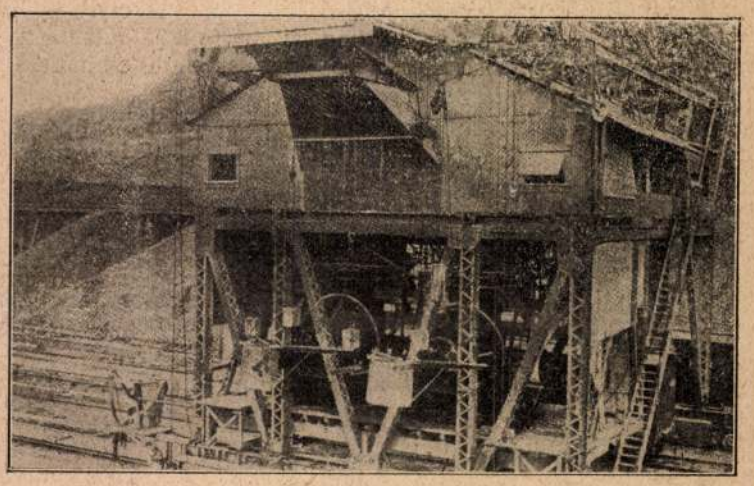

18. ábra.

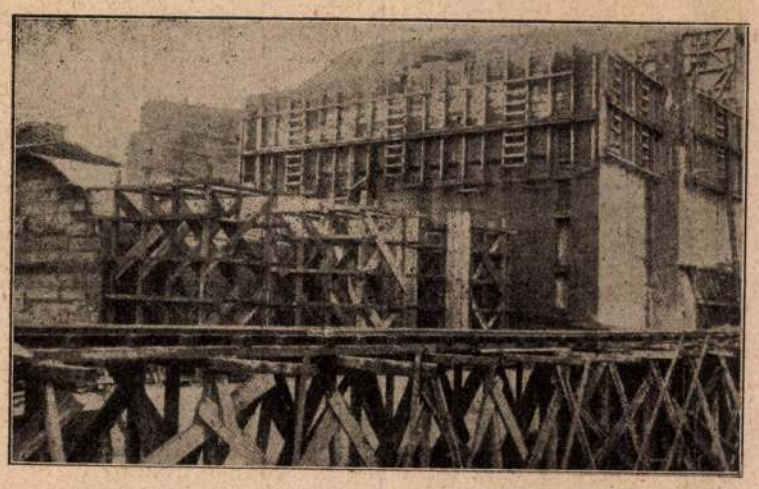

17. ábra.

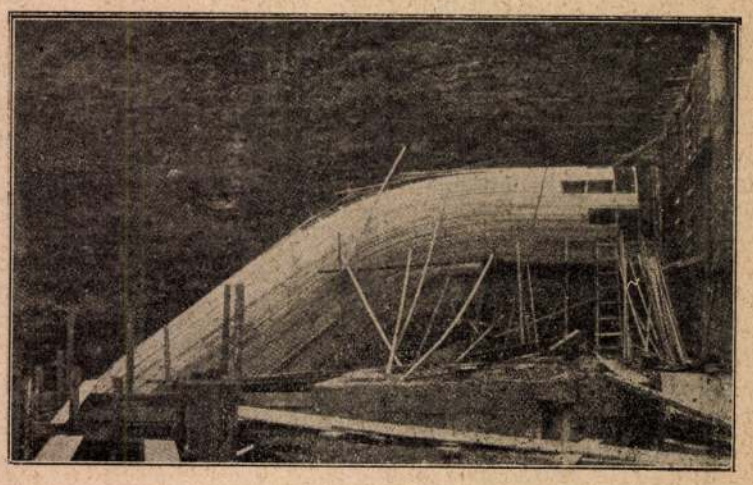

19. ábra.

bellum-germanicum-savonaticum. A IV. század derekán a tukiuk, vagy déli ujgurok egy része is a hunnok után vonul. Ekkor húzódnak az ogurok vagy ogorok északnyugatnak, akik később avar néven szerepelnek.

Marcellinus comes szerint 377-ben Pannonia már a hunnok birtokában van, noha Balambér hunn király csak 374-ben kél át a Don folyón. Attila 453-ban hal meg. I. Leo (457—474) bizanci császár udvarában a szabirok elől menekülő onogurok, urogok és szaragurok követei a Kubán vize mellől (Zichiából) megjelennek Konstantinápolyban. Gordás ounogur király 528-ban jár ott. A bizantiak a hunnféle népeket a VII. századig ogor-nak nevezik, attól kezdve azonban ghúz vagy úz néven emlegetik. Úgy látszik, ugorokra és törökökre következtethetünk. 562-ben az avarok az Azovi tengermelléki kuturgunokkal az Aldunáig nyomulnak. Majd elfoglalják a gepidáktól Dáciát 566-ban és a következő években a longobardok helyét Pannoniában. 597-ben több hunn törzs az avarokhoz menekül a Don vidékéről a terhes török nyomás elől. 679-ben Kuvrát két fia az ounogurokkal a volgai hunn birodalomból az avarokhoz költözik Pannoniába. Ez volt a magyar krónikák szerint a hunnok második beköltözése, melytől Árpád honfoglalásáig hét emberöltő, 210 év telt el.

5. ábra. Eszterházy primás szobra. Donner Rafael művei.

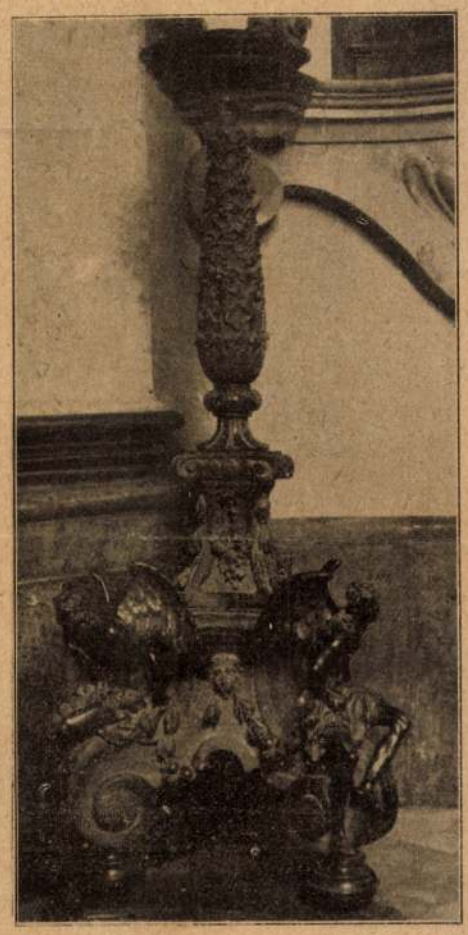

6. ábra. Bronz kandelaber.

Hol és meddig maradtak fent hunn töredékek hazánk területén, nem tudjuk, de a honfoglalás után hamarosan az egész ország magyar; tehát Árpád hadai még mindenfelé rokonokat találhattak. Nem szakadt meg a folytonosság, mert a honfoglalók sírjaiban lelt díszek nem teljesen azonosak ugyan a mai magyar ornamentika elemeivel, holott a hunn sírokban szakasztott másait találjuk ma is élő díszeinknek.

A mai magyar ornamentika egyik főeleme a szemdísz tizenhat százada él már ezen a földön. Őshazája Mandzsuria tájai lehettek, mert onnan keletre vonult népekben is él még mai napig. Eszak-Amerika nyugati partjain lakó indiánoknak majdnem egyedüli dísze a *szem.* A japáni ornamentikában is nagy szerepet játszik mind e mai napig. A Csendes-tenger partvidékein különben mindenfelé szerepel a szemdísz; azonban formarokonságot és a fejlődés azonos fokát csak a mienken és a japánin észlelhetünk. Nálunk majdnem kizárólagos — Japánban csak nagy szerepet játszik. Ez a *szemdísz* nem kinai eredetű, mert hazai hunn sírokban valóságos kinai kézre valló díszeket is találtunk, milyenek a csunyi (Moson m.) sírmező 25. sz. sírjának felhőmustrás és szétszórt virágos bronzdíszei. Kinai mustrát mutatnak még a szegedi hunn sírok is.

A szem-mustra az északamerikai Csendes-tenger menti indiánok közt a totemizmusra vezethető vissza. A nemzetségcölöpökre faragják az ősök képét; ha sok van, csak a fejét, esetleg csak a szemeket és ezek fölött foglal helyet a *totem,* az állatalak, amelytől a nemzetség származott A totemizmusnak a magyar ősmondákban is van nyoma; mert Emesét turul madár szállja meg, tehát a turul az Árpádok őse s mivel címere is, azért a turul az Árpádok totemje.

Valóságos félremagyarázhatatlan egyes szemet találtak a regölyi (Tolna m.) 74. sz. sírban. A regölyi temető tizenkét sírjában talált paizsalakú dísz kettes szeme egy olyan fejlett ornamentalis alak, amely ma is változatlanul él szűr- és subadíszeinken Miskolcon, Debrecenben, Kecskeméten stb. A gombosi (Bácsbodrog m.) 14. sír, a cikói (Tolna m.) 490. sír és a csunyi (Moson m.) 1. sz. sír szíjvégein szemhéjas és iriszes szemgolyókat látunk. Egy gatéri (kecskeméti határ) csuklós díszen, egy szenterzsébeti (Baranya m.) hasonló díszen, valamint a budapesti lóversenytéri szíjvégeken is a szemhéjas alakok kezdenek növénynyé alakulni. Nagyon gyakori dísz a hunn sírok bronz szíjvégein a hullámvonalas szár két oldalán helyet foglaló félhold, vagy a háromnegyed hold alakú levél, amely a szemgolyóból keletkezett és a kivágás a szem iriszéből. Van olyan szíjvégünk is, amelyen a szár még csak egy oldalon van és látszik rajta, hogy az egymás fölé helyezett, megnyujtott szemhéjú szemgolyó volt az őse. A mohamedán és bizanci, meg a román ornamentika e félhold alakú levelének keletkezését — amit eddig nem értettünk — a hunn szíjvégek megmagyarázzák. Ebből a félholdas levélből lett a román stylus akantuszlevele, tehát a hunnok ősi szemmustrája ugyancsak soká uralkodott az ornamentikában. Különben a hunn szem-mustra, Attila halála után, midőn a hunnok szétszóródtak, a bizanci császárságban is gyökeresen megváltoztatta a bizanci diszítő módot. Hunn divat volt Byzantiumban. A császári selyemszövőgyárak hunnmustrát szőttek és a hunn viselettel a hunn ornamentika is átalános lett. Amily változást idéztek elő a bizanti ornamentikában az északi hunnok, éppen oly módon alakították át a déliek, az effalitók vagy fehér hunnok a perzsa ornamentikát. A baktriai és indiai hunn települők nyomán a szasszánida perzsa ornamentikában is átalános lesz a szem-mustra és a régi perzsa diszítő módnak szinte nyoma vész. A mai magyar ornamentikában a régi szem-mustra mellé a pávaszem csatlakozik, amely pedig indiai dísz. Az Árpád magyarjainak sírjaiból ugyan a polip kettes szeme került elő a perzsa és indiai rozetták társaságában, azonkívül, hogy az istenfa számtalan változatát is megőrizték e sírok. Istenfa eddig csak egy példányban akadt hunn sírban, Szentesen. As istenfának is India a hazája.

A magyar ornamentika hunn eredete.

A primitiv népek legelőbb magukat és a körülöttük lévő állatokat ábrázolják képben (festve, faragva).

Ez alakoknak eleinte vallási jelentőségük van és lassan válnak jelképes ornamentummá. A sokat ismételt dísz egyszerűvé válik, sematizálódik, mértani alak lesz. Ehhez járul még a szövés-fonás és a drótdísz többféle mértani alakja.

Az állatok és egyéb mértani alakok szimbolisztikus jelentése lassankint feledésbe megy és a nem értett formákat kezdik valamihez hasonlítani. Hogy még hasonlóbb legyen, változtatnak is rajta. Amit a készítő látni vélt benne, azt más meg is látja s így lassankint előáll a *növényi dísz*. A növényt utánzó törekvés szüli a stilizálást, a legszükségesebb formákkal való ábrázolást. A növénynek különböző állásokban való ábrázolása az ornamentika legmagasabb foka.

Ezt a fejlődésmenetet a magyar ornamentális alakok is elénk tárják, bár a mértani formák kora nagyon korlátolt. A fejlődés megértésére a hunnok őshazájába Mandzsuria tájaira kell visszamennünk, ahol a hunnok történelme a Krisztus előtti harmadik században már írott emlékek nyomán követhető. Marhu tanju vagy törökül Buka kán (Kr. e. 209—174) nagy birodalmat alapít Kina északnyugati határain. Utóda Laosang vagy Laotekin (174—158. Kr. e.) a Hoanghó mellett lakó jüeti, vagy jüetcshi-ket leveri és kivonulásra kényszeríti. Urumsi felé 165-ben Kr. e. a jüetschik áttörik magukat az Usunokon és a sze-ket (szákákat) elűzik az Ili vize mellől. Majd innen is tovább vonulnak és a szákákkal együtt eljutnak Baktriába. A Jüetshik neve ma is él Tocharistan nevében, mert a kinaiak To-ho-lónak is hívták őket, a szákáké pedig Seistanban. Baktriában a jüetsik Ephtalita és fehér hunn néven is szerepelnek és behódítanak Indiába (a nagy jüetsik birodalma). Ellepik Parthiát és később Perzsiát s csak a VI. század derekán töri meg őket Chosroes Anusirván (529—562. Kr. u.) perzsa király és aztán az elhatalmasodó török nagy részüket kiirtja Dizabul kán parancsára.

A Kinában visszamaradt hunnokat Kr. u. 93-ban részleges kivonulásra kényszerítik a kinaiak; majd a Hoangho mellett hátramaradottakat is kiűzik a III. században, mikor is végképpen nyugatnak vonulnak.

Az első századi kivonulás után már tudnak róluk a rómaiak az Ural mentén. A hunn vándorlás következménye volt a Marcus Aurelius császár alatti (161—180. Kr. u.)

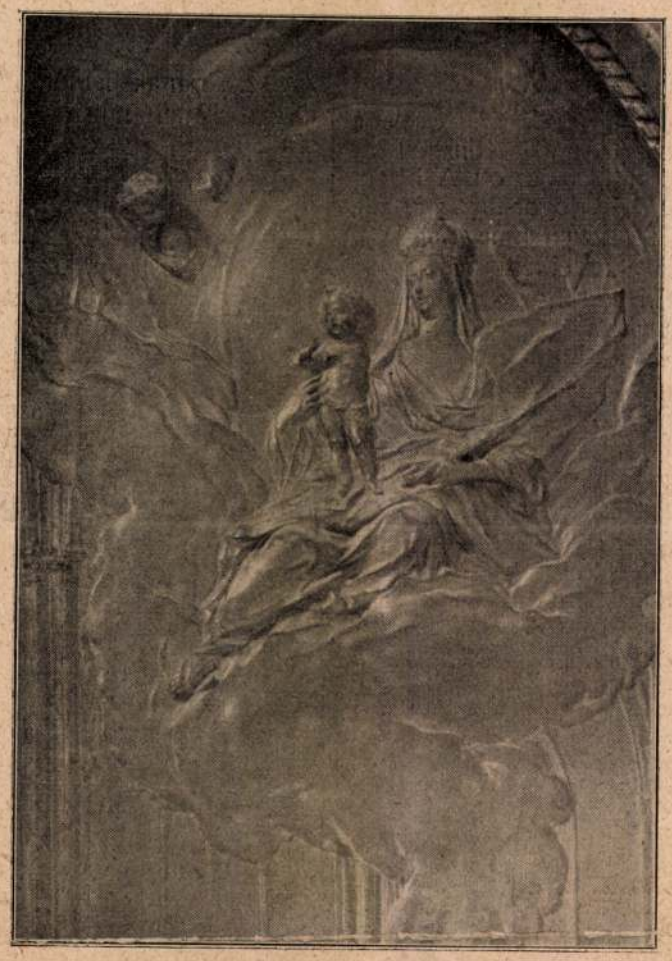

8. ábra. „Szent István hódolása" oltárkép részlete: Madonna.

7. ábra. „Szent István hódolása" oltárkép részlete: Szent István.

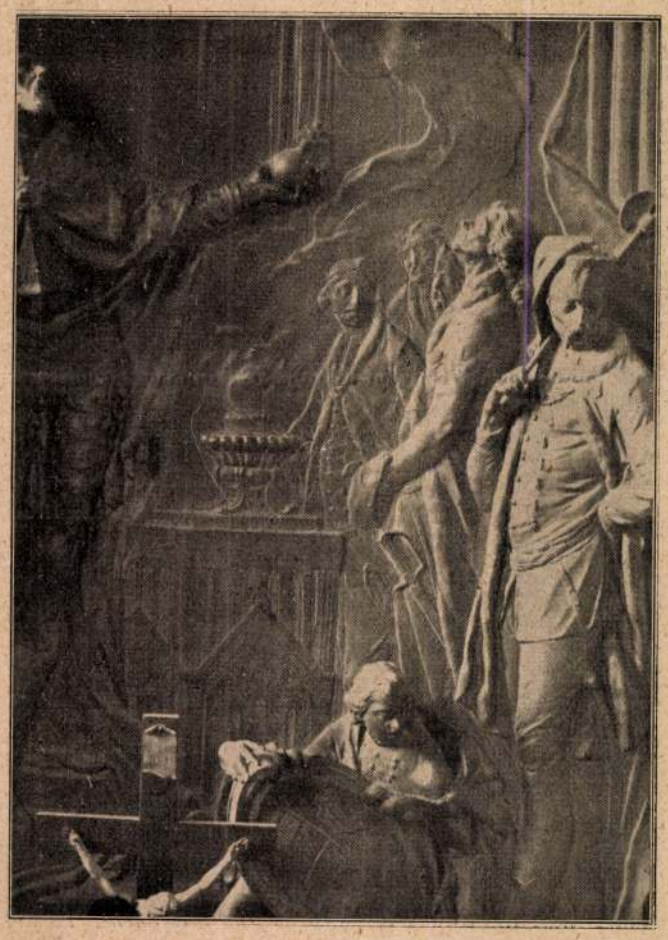

9. ábra. „Szent István hódolása" oltárkép részlete: a kiséret.

Donner Rafael oltárképe Pozsonyban.

a hódoló áldozati tűz ég. Az oltár baloldalán páncélba öltözötten, vállain királyi palásttal, ég felé emelt arccal áll szent István király. Jobbját egy apród által vánkoson tartott királyi koronáján nyugtatja, baljával pedig az áldozat felszálló füstjében megjelenő Madonnának nyujtja királyi hatalmának jelvényét, a kettős kereszttel ellátott birodalmi almát (7. ábra). Az oltár előtt ülő apród az ország címerpaizsát tartja, az oltár körül pedig a királyi udvar főméltóságai, német és magyar főurak jelenlétükkel emelik az esemény fényét. Fenn a magasban az oltárról felszálló tömjén füstje gomolyog s a füstfelhőkben trónol Mária, karján a kis Jézussal (8. ábra). Mária fejedelmi méltósággal van megmintázva, de végtelen szeretettel fogadja a szent király hódolatát. A kép összes alakjai nemcsak ama nagy művészi készségnél fogva érdekesek, amelylyel mintázva vannak, hanem azért is, mert a Szent István udvarában élő méltóságokat Donner a maga korában divatos viselet-

12. ábra. A győri székesegyház keresztelő kútjának fafaragása.

ben ábrázolta. Az arcokon pompásan tüntette fel a német és a magyar typust. A kép jobbsarkában álló s a jelenettől elforduló kuruc vitéz arcáról a sok szenvedésben is dicső és magasztos kuruc idők minden bánata és keserűsége leolvasható (9. ábra).

Donner művészete Győrben egész iskolát teremtett meg. Az „Isten báránya" című szobor még ha nem is volna Donnernek a személyes műve, de okvetetlenül dolgozott rajta a művész (10. ábra). Különben ebben az időtájban Donner megrendelésekkel annyira el volt halmozva, hogy Bécsből segítségül maga mellé vette az öccsét Mátyást, aki Mária Teréziáról igen érdekes érmeket mintázott. Lehetséges, hogy ez a Mátyás koncipiálta az „Isten báránya" című szobrot is, amelynek domborműve és a frigyszekrényt tartó angyalok alakja annyira Donneres kezelésű, hogy azok elkészítésében a művész közreműködése és irányítása szinte elvitázhatatlan (10. és 11. ábra).

Az „Isten báránya" Győrnek a legszebb szobormüve. Mint barok emlék nemcsak ennek a városnak a helyi nevezetessége, de a hazai összes korbeli emlékek között is kiváló. A szobrot III. Károly király emeltette 1731-ben engesztelő áldozatul azért a botrányos cselekedetért, amelyet a szobor helyén egy ünnepélyes körmenet alkalmával katonái elkövettek. A katonák egy megszökött rabot üldöztek, aki úgy vélte, hogy a körmenetben az oltáriszentséget vivő pap mellett biztosságban maradhat, s azért a pap mellé menekült. A katonák azonban utána rohantak, hosszas dulakodással elfogták ugyan a rabot, de a pap kezéből kiütötték az oltári szentséget és az ostyát összetiporták. Hogy ezt a katonai brutalitást a vallásos nép elfeledje és az egyház megbocsássa, a földre tiport ostyát felszedték és azt a szobron angyalok által emelt frigyszekrénybe rejtették. Erre a katonai embertelenségre céloz a szobor római katonákat ábrázoló domborműve, amint hosszú lándzsával a kereszten függő Üdvözítőnek oldalát megnyitják (11. ábra).

Donner művészetének irányító befolyása volt még arra a Szent-Mihály-szoborra is, amely a székesegyház déli oldalán áll. A templomban pedig a keresztelő kút faragványán állapítható meg leginkább az ő művészetének hatása.

Van az országban másutt is Donnernek munkája. Csak nemrégen írt Éber László róla, hogy ő a trencséni plébánia templomban lévő Illésházy-emléket a pozsonyi dóm elpusztított főoltárához való nagy hasonlósága miatt a Donner művének tartja. Pozsonyban pedig a Ferenciek templomában van tőle egy mellékoltár s egy másik templomban a szószék domborművei s az oltár koronázó részén térdelő angyalok származnak Donnertől. *Petrik Albert.*

A Panama-csatorna.

(Folytatás.)

Mint láttuk, ebben a hatalmas méretű csatornaépítésben és bétonmunkában mindenütt gyors, az emberi erőt lehetőleg kímélő munkamenet tárul elénk, mely úgy az átanos elrendezésben, mint az építés egyes részleteiben sok érdekes és tanulságos megoldással ismerteti meg a szemlélőt.

A Panama-csatorna munkálatai 46.000 munkással serényen haladnak előre. A munkamenetet úgy rendezték be, hogy legelőször a sziklában haladó mederrel készülnek el, ez és a gatuni töltés is ez év végével használható lesz. Ekkor már beeresztik a tenger vizét a kész mederbe azért, hogy ez a még nem teljesen kész földbevágásokat jól átáztassa; eképpen a földkotrás sokkal könnyebben megy és a kikotort sáros földet is könnyebb vízi úton tovább szállítani. Kisebb hajók már ekkor átmehetnek a csatornán. A teljes elkészülés és üzembevétel után 6 csomónyi (11 *km*) sebességgel 10—12 óra alatt átjuthat a hajó a másik oceánba. (24. és 25. ábra.)

A Panama-csatorna építőművezetősége *Goethals* alezredes, főmérnök vezetése alatt 190 mérnökből állott; állandóan alkalmazva volt 6100 fehér és 8600 színes bennszülött munkás; ezek napi keresete 5 k.-ra rúgott, melyből 1 k. 50 f.-t költöttek napi 3-szori étkezésre; a fehér munkások használhatóbbak lévén, ezek napi keresete 19 k.-ra is felnövekedett. A csatornaépítéssel összefüggő többi egyéb vállalatoknál még 9000 fehér és 22.000 néger munkás dolgozott, azaz a Panamát körülbelül 46000 ember építi.

A munkások egészségi állapotának biztosítására az amerikai kormány a legenergikusabb intézkedéseket tette, mert a franciák alatt a mocsárláz nagyon tizedelte a munkások sorait. Az amerikaiak óriás fáradsággal és kitartással lecsapolták a veszedelmes mocsarakat, a vizenyős talajt kiszárították, feltöltötték; erre csaknem 30 milliom k.-t költöttek, kórházakra, barakkokra, étkezőkre, vízvezetékre, csatornázásra közel 35 milliomot fordítottak. Lényeges eredmény is mutatkozott azonnal, mihelyt a gazdaságos gépberendezéseket beállították, mert pl. a franciák 23 év alatt 65 milliom m^3 földet ástak ki, de az amerikai regime alatt 1904-től az első 4 év alatt 28 milliom köbmétert emeltek ki.

*

Lehet, hogy a semitáktól (Assiria) került oda, azonban ma is él ott a faimádás. Árpád hadainak egy része, az ornamentika tanúsága szerint, a fehér hunnok közül való volt. Különben a magyar ornamentikának nemcsak az elemei, hanem egész megjelenése és szelleme Indiára utal. Az idegenek a magyar diszítményeket mindig indiainak nézik. Árpád hadai bárhonnan jöttek is, az az egy bizonyos, hogy nemzeti diszítő modorunk a Kr. u. negyedik században már itt volt és hogy több századon át bizanti divat lett; sőt a mohamedán és a román stylus kialakulásában is nagy szerepe volt. *Huszka A.*

Donner Rafael magyarországi művei.

II. (Vége.)

Az alamizsnás Szent-János-kápolna úgy architekturájában, mint belső diszítményeiben Donnernek rendkívül kifejezése, mely az arcnak képmás-hűségét semmiben sem zavarja, mai szemmel nézve épp annyira modorosnak tetsző a kezek tartásában rejlő pathetikus póz és az a kicsinyes pendantéria, melylyel a művész a főpap ruhájának még a csipkediszítését is utánozta. Általában a ruha, mint a test nyugtalan mozdulatainak érzékeltetője, a XVIII. századbeli mestereket könnyen csábította szertelenségekre. Donner ugyan ruhás alakjainak mintázásában is szerencsésen el tudta kerülni kortársainak a hibáját, de azért mégis úgy tetszik, hogy művészetének igazi nagysága legszembetünőbben ruhátlan vagy csak igen kevés ruhába öltöztetett alakjairól sugárzik felénk. Ilyen művei még akkor is, ha a méretük kicsiny, rendkívül monumentális hatásúak. Azokat a bronz kandelabereket, amelyek alamizsnás Szent János kápolnájának oltára előtt állanak, éppen a rajtuk ülő ruhátalan klassikus egyszerűséggel és nyugodt mozdulattal mintázott alakjai miatt, igen

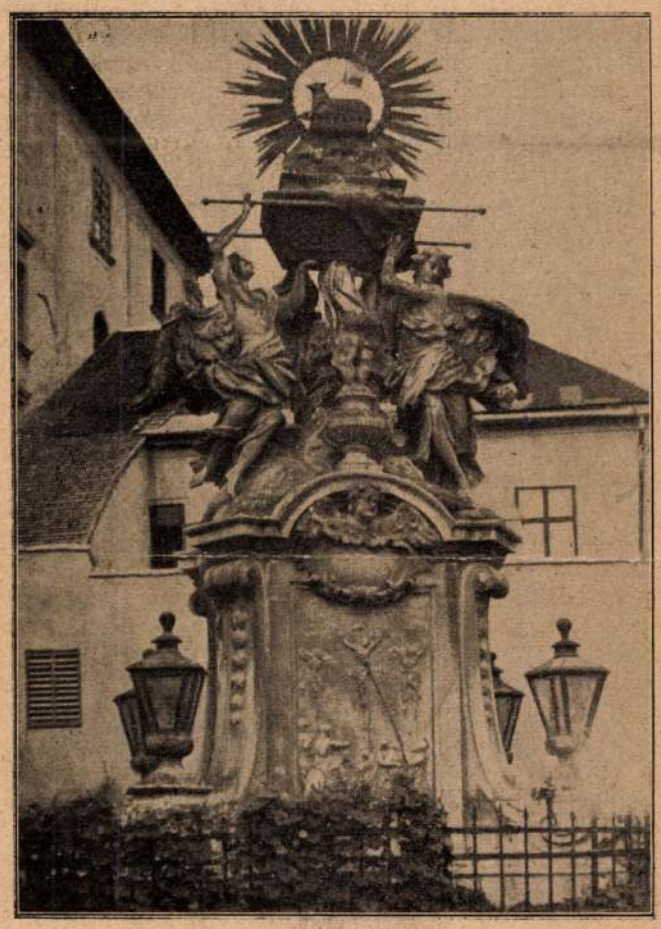

10. ábra. „Isten báránya" Győrött.

11. ábra. „Isten báránya" domborműve Győrött.

értékes alkotása. A süttői márvány pompás meleg színe, kombinálva fehér és sötét márványnyal, a kápolna belsejét igen hangulatossá teszi. Az összhatás művészi voltát emelik a szoborművek és iparművészeti alkotások, amelyek tervezésében és készítésében Donner nagy művészi készsége teljességében érvényre jut.

A kápolna déli falának fülkéjében mélységes imába merüléssel térdel Eszterházy primás fehér márványszobra (5. ábra). Már a felületes szemlélő is okvetetlenül észreveszi, ha ezt a szobrot megnézte és mindjárt utána Donnernek a pozsonyi dóm főoltárára készített Szent Márton alakját tekinti meg (1. ábra), hogy a szent lovasszobrához is Eszterházy primás volt a művész modellje. Talán ebben a körülményben is van valami kis oka annak, hogy a főoltáron nem szívesen tűrték a Szent-Márton-szobrot, mert mindenki csak Eszterházy primást vélte benne látni.

Az Eszterházy-szobor Donnernek az a legkülönösebb alkotása, amelyben erős művészi alkotó képessége a barok művészetnek pepecselő modorosságával olvad össze. Amennyire megkapó a térdelő főpap arcán tükröződő mélységes áhitat sokan hosszú ideig renaissance bronzműnek tartották (6. ábra).

Donnernek azok a művei, amelyek Pozsonyban készülvén ott is maradtak, összes magyarországi dolgai között a legismertebbek. Kevesen ismerik azonban azt az ólomból öntött két pompás domborművű oltárképét, amelyet a győri székesegyház két mellékoltárára gróf Zichy Ferenc győri püspök megbízásából készített. Az egyik oltárképen Szent István király koronája által országát felajánlja Mária pártfogásába, a másikon pedig az a jelenet van ábrázolva, amikor Szent István tetemeit a székesfehérvári királyi templomban nagy ünnepélyességgel a sírból kiemelik.

A két dombormű közül nehéz meghatározni, hogy melyik a szebbik. Nekem azonban úgy tetszik, hogy Szent István hódolása Szűz Mária, mint Magyarország patronája előtt, Donnernek kedvesebb thémája volt, mert erről szinte sugárzik a gyönyörűséget adó szeretetteljes munka, amelylyel a művész a képen dolgozott. Oly szép ez a kép, hogy azt részekre bontva érdemes vizsgálat alá venni.

A kép közepén oltár áll, amelyen pompás művű urnában

Donner Sámuel

Sopronból, 1771.

Donner Sámuel, stud. math., Sopronból, 1771 nov. 12-én iratkozott be.

lásd Fleischer Béla 38. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton u. 3/B.
Telefon József 853.

DONNER, Raphael

BÉL Mátyás: Az ujkori Magyarország földrajzi történelmi ismertetése : Komárom vármegye. Tatbánya : József Attila m. Kvt., 1989

88.p.

A falu márványbányájából vásárolt anyagot (Tardosbánya)

M.D.K.

Georg, Rafael Donner, szobrász

Szent Márton lovasszobra, Pozsony. Fekete repr. 452.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa, III. köt. A képzőművészetek, a zene, a szinház és a film. Bpest. Minerva. 1960

Pozsony. 1765. Donner György-Rafael, ezobrász.

Pressburger Zeitung

1765., 69. és 81. sz.

DONNER, Georg Raphael

G.GYÖRFFY Katalin: Kultúra és életforma a XVIII. századi Magyarországon : Idegen utazók megfigyelései. Bp. : Akad.K., 1991

34, 132, 133.

DONNER, Georg Raphael

PÖTZL-MALIKOVA, Maria: Die typologischen Wurzeln der Prager Pieta Georg Raphael Donners aus dem Jahre 1721. = MNG Évkönyve 1991 (1991) 205 -207.p. ill.

Budapesti Történeti Múzeum
Budapesti Történeti Múzeum Újkori Osztály
Budapest Régiségei
(A Budapesti Történeti Múzeum Évkönyve)
B., 1889–
Champier, V.: Les anciens almanache illustrés.
(Histoire de Calendrier depuis les temps anciens
jusqu'à nos jours) Paris, 1886
C. Wilhelmb G.: Magyarország történetének
képeskönyve Bp., 1962
Cennerné Wilhelmb G.: Zrínyi Miklós, a költő
arcképeinek ikonográfiája. In: Fol. Arch. XVI.
(1964)
Cennerné Wilhelmb, G.: Künstlerische Vorbilder
und Vorstudien zu den siebenbürgischen Markt-
szenen von Franz Neuhauser dem Jüngeren. In:
AHA XXIV. (1978) 365–371.
Czétényi P.: A nereidák kútja Pesten.
MüVé 1977
Csap E.: A MNG szoborállagjegyzéke I. 1968.
Bp. 1968
Csatkai E.: Canova magyar mecénásai MM. 1925

Rafael Donner.

szobrász

1734-ben a pozsonyi Dán lovas Szent Márton szobor alkotója. (emlékre). A szobor magyaros jellege: a Szent III. Kávaly-kori magyar huszárruhában van.

A szobrász pártfogója: Esterházy Imre érsek.

Nemzeti Ujság, 1928. Jul. 29.

DONNER, Georg Raphael

RUSINA, Ivan: Marianka. Bratislava : Pallas,
1992 22 p., ill. G

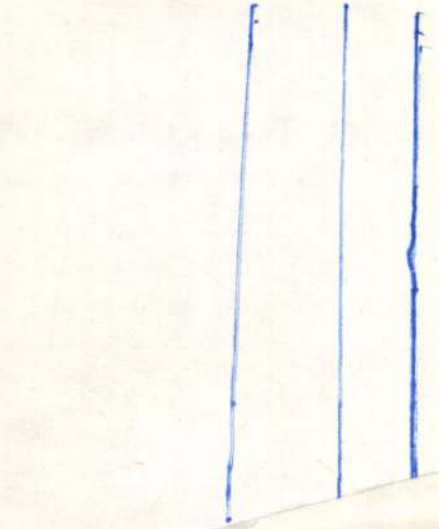

DONNER, Georg Raphael

Schwarz 1968

Schwarz-M.: Georg Raphael
Donner: Kategorien der Plastik
München, 1968

DONNER, Georg Raphael

Pötzl - Malikova M. 1989

Georg Raphael Donner oder Antonio Corradini?

AHA 34, 1989 145–149.

M.D.K.

Georg, Rafael Donner, szobrász

Angyal/részlet/. Bpest. Szépm. Múz. Fekete repr. 453. o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa, III. köt. A képzőművészetek. a zene, a szinház és a film. Bpest, Minerva, 1960

M.D.K.

Georg Rafael Donner, szobrász. 1693-1741

Bécsben tanult. Mestere Giovanni Giuliani volt. Barokk mester. 1727-ben Pozsonyba megy. A székesegyházban Szt. Márton lovasszobra a koldussal és a két imádkozó angyal. A primás szobra. A máriavölgyi templom szobrai. 301.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A kultúra világa. III. köt. A képzőművészetek, a zene, a színház és a film. Bpest. Minerva. 1960

M.D.K.

G.R. Donner, szobrász (1695-1741)

a bécsi akadémiai stílust képviselte hagyarországon és főleg az arisztokrácia és a magas egyházi méltóságok foglalkoztattár. Tíz évig dolgozott Pozsonyban, ahol a Szt. Márton oltárt *) faragta a székesegyházban.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc

Akadémiai Kiadó, Bü. 1968.

902. old.

*) kép: 904. "

Ponner Georg Raphael, szobrász UDK

„Tisztító tűz", dombormű a horvát zsidányi templomból. Most Szépszmiv Mús. Fekete rep. ~~375 old~~ 375 old

Mojzer Miklós: "A magyar barokk művészet" kiállitása a Fabricius házban. 373.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XVII. 1963

Donner, Georg, Raphael, nobrász MDK

Remete Szt. Pál és Ver. Szt. János la mellnobrai a soproni barokk viállitáson. 373 old

Mojzer Miklós: "A magyar barokk müvészet" kiállitása a Fabricius házban. 373.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XVII. 1963

Donner, Georg, Raphael, nabrás MDK

„Tintiti tűz" dombormű a horvátzsidányi templomból. Most Szépmüv. Mus.
Fekete repr. 374 old.

Mojzer Miklós: "A magyar barokk müvészet"kiállitása a Fabricius házban. 373.o.

Soproni Szemle,Helytört.Folyóirat.XVII.1963

G. R. Donner

Richter, mint annyi más magyarországi faszobrász a pozsonyi főoltár szobrászának, G. R. Donner-nek követője, erre nézve a sümegi templom szobrain és oltárarchitektúráján sok bizonyitékot találunk (Pl. a főoltár volutás baldachinja és kanellurázott oszlopai a pozsonyi dóm lebontott főoltárának megoldását követik.)

Végvári Lajos A sümegi Maulbertsch freskók, R. l.

Budapest 1967

Donner, Georg Raffael, szobrász M.D.K.

nevét azzal kapcsolatban említi a szerző, hogy J.A. Krauss szobrász 1771-ben Pozsonyon áthaladva feltéretőleg megismerkedett Donner műveszetével, mert a pozsonyi dómban levő Esterházy hercegprimás sérdelő alakját csaknem azonos módon ismétli meg az egri jezsuita templom főoltárán.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

183-189. old.
+ 200.

Donner

ontrák festő dolgozott hanánkban a
török kiűzése után.

Boris Lossky: A magyarországi művészet tíz évszázada
(Petit Palais, Paris, 1966. ápr-jún)

Magyar Műhely, Párizs, 1966. nov. 15. ~~1010~~. 110. o.

Georg Rafael Donner

Esterházy Imre esztergomi primás költöztette Pozsonyba. 1729-39 között itt dolgozott, főleg a dóm részére. 1733-35 között készítette a főoltár oldalról öntött szobrait (Szt. Márton és a koldus).

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

147-148. l.

Georg Rafael Donner

pozsonyi oltását a múlt század végén
elbontották. A főcsoport nemrég
visszakerült a dómba, a ~~tabor~~
tabernákulum két térdelő angyala
a Vanszéli Múzeumban van.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig.
Bp. 1966. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

148. l.

Georg Rafael Donner

Sirbotébel, dombormű Pozsonyban (repr.)

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. században. Bp. 1960. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvek/

147. l.

Georg Rafael Donner

4.

Fulioltárt hénitett a pozsonyi dóm Alamisznas szt. János - kápolnájába. Főalakja a prímás térdelő arcképnotra (carrarai másványból) (az imaszámoly hanai vörös másványból, a fülkehátté pedig nürbe másványból).

Kampis Antal: A magyar müvészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvtár/

148. l.

V.

Georg Rafael Donner

valószínűleg mestere, Giovanni Giuliani ajánlatára került Magyarországra.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig. Bp. 1968. 167 l., képes /Minerva zsebkönyvtár/

148.1.

G. R. Donner

Esterházy Imre hercegprímás megbízatásában Pozsony és környéke templomait díszítette. Pozsonyi dómban lévő főoltára ma egy oldalkápolnában van elhelyezve (Szt. Márton).

Artner Tivadar: A barokk müvészete. Bp. 1968. Móra k., 129 l., képes

107.l.

DONNER, Georg Raphael

Pamiatky a Múzea, 41, 1992, 5/6.
Tematikus szám: Barock in der Slowakei.

Pötzl-Malíková tanulmánya 28-30.p

58 ip.

70, 72, 75-79, 123, 162, 169 2p.

DONNER, Georg R. szobrász

Pozsony, Dóm, Esterházi siremlék

GRANASZTÓI Györgyné: Magyar oltárok a XVIII. században. In: A barokk kor műemlékei. Bp.,1992
689.p.

DONNER, Raphael

RICHTER, Gisela: Kleinkunst in Bei von Raphael Donner. = Weltkunst, Jg. 54, Nr.7. 979 - 981.p.ill.

Waldstein - Wartenberg J

Webőczi István /1458 k.
jobbágysá
kezdemény

Wesselényi Miklós br. /
.a főrendi

Wilson, Sir Robert / 177

Wirkner Lajos / 18o2 - 1

Wladislaw = Ulászló, I.

M.D.K.

Donner, Georg Raphael, szobrász

Esterházy Pál hercegprimás megbízásából 1729-1739 között működött Magyarországon, s a barokk és klasszicizmus határán álló kiváló elkötelezettségével nemcsak saját művével gazdagította szobrászművészetünket, hanem nagy hatással volt annak további fejlődésére.

./.

Aggházy Mária: Barockplastik in Ungern
Übers. Barbara Faragó
Bp. 1959. 29 l. 185 t.

12. old.

M.D.K.

Donner, Georg Raphael, szobrász

... Szerző a pozsonyi szeresegház Alamizsnás János-oltárának két angalfigurájál körli (1729-1732), valamint Esterházy Imrének ugan ebben a kápolnában levő sírcmlérszobrát és a szeresegház egyszori fő oltárának közismert Szt. Márton szobrát, az egész oltárral, és külön felvételben (1733-35.) is.

Aggházy Mária: Barockplastik in Ungarn.
Übers. Barbara Faragó.

Bp. 1959. 29 l. 185 t. 12. old.
111-112. és 114. á + 113. és 115. á

Donner, Georg Raphael szobrász

M.D.K.

Szent Márton és a koldus, repr.

Lyka: A művészetek története, Bp. 1965. 170.kép

M.D.K.

Georg Raphael Donner, szobrász

sz. Esslingenben 1693-ban.
1729-ben az esztergomi hercegprimás,
Eszterházy Imre megbízásából Pozsony-
ba jön, ahol egy évtiredén át dolgozik.
Egyik legjelentősebb műve a szekesegyház
főoltárán Szt. Mihály és a Koldus ölöni
ba öntött hatalmas kompozíciója (1733-
1735)

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

187. old. ./.

M.D.K.

Georg Raphael Donner, szobrász

... másik ugyancsak a székesegyház Alamizsnás-kápolnájának márvány-fal kiképzése fülkékkel, a barokk-ban kedvelt többszínű márványból összeállítok kompozícióval. Donner hatása közvetlenül, vagy önálló vá vált segítőtársai révén, erős nyomot hagyott Magyarországon.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina

187. old.

Gertrud

DONNER GERTRUD?SZOBRÁSZ

-ééééé-

Szül.Bukaresztben 1902-ben.Réthy Istvánnal és emilOrliknál tanult festeni.1928 óta mint szobrász müködik. 1933 óta vesz részt kiállitásokon.A herendi Porc.gyár a Népitánc,Napozó,Forrásnál c.figuráit sokszorositotta. Férje Farkasházy Miklós grafikus,Farkasházy Fischer Móricnak dédunokája. 10/298/.old.

SZIGETI ISTVAN: Donner Gertrud Mária szobraszmüvész érmei és plaket jei ii/299/.old.

AZ ÉREM,Közlemények az éremgyüjtés köréből.
-------- XVII.1961. 17.sz. Bp.

GERTRUD

DONNER MÁRIA, szobrász, festő

Szül. 1902. Bukarest. Réthy István és Emil Orlik tanitvány. 1928 óta szobrász is. Herend figuráit sokszorositott

ÉRMEI, PLAKETTJEI. - 1941. - WMTK-FOTO, rollfilmes fényképezőgépen ülő leányakt b. babérkoszorúval, 80 mm. öntött, aluminium. /Weiss Manfréd Torna Club foto szakosztálya/. 11/299/. old.

SZIGETI ISTVÁN: Donner Gertrud Mária szobrászművész érmei és plakettjei ii/299/. old.

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyűjtés köréből. ------- XVII. 1961. 17. sz. 8p.

DONNER GERTRUD MÁRIA, szobrász

Szül. 1902. Bukareszt. Réthy István, Emil Orlik tanitványa.
1928-tól szobrász is. Herend figuráit sokszorositotta.
ÉRMEI, PLAKETTJEI: -1942.-Nyár, búzakévét ölelő térdepl
lány b. 230+ 210 mm. öntött, bronz.
11/299/.old.

SZIGETI ISTVÁN: Donner Gertrud Mária szobrászmüvész
érmei és plakettjei 105298/.old.

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyüjtés köréből.
éééééé- XVII. 1961. 17.sz. Bp.

DONNER GERTRUD MÁRIA, szobrász, festő

Szül. 1902. Bukareszt. Róthy István, Emil Orlik tanitványa 1928-tól szobrász is. Herend sokszorositotta figuráit.
ÉRMEI, PLAKETJEI: .-1948.-SÓS ENDRE/autogram/, szemüveges férfi arcképe b. Álló tégla 105+65 mm. öntött, bronz. 11/299/. old.

SZIGETI ISTVÁN: Donner Gertrud Mária szobrászmüvész érmei és plaket jei ii/299/. old.

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyüjtés köréből.
-------- XVII. 1961. 17. sz. Bp.

DONNER GERTRUD MÁRIA, szobrász, festő

Szül. 1902. Bukareszt. Réthy István, Emil Orlik tanitványa 1928-tól szobrász is. Herend sokszorositotta figuráit.
ÉRMEI, PLAKETTJEI: .-1951.-SZEMERE SÁMUNAK/70 SZÜLETÉS NAPJÁRA/1951.XII.13. szemüveges férfi arcképe b. Álló tégla, 225, 175 mm.

SZIGETI ISTVÁN: Donner Gertrud Mária szobrászmüvész érmei és plakettjei ii/299/.old.

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyüjtés köréből.
-------- XVII. 1961. 17. sz. Bp.

DONNER GERTRUD MÁRIA, szobrász

Szül.1902.Bukareszt.Réthy,István,Emil Orlik tanitvány.
1928-tól szobrász is.Herend figuráit sokszorositotta.
ÉRMEI,PLAKET JEI:.-1940.-Fejkendős női mellkép b.kezéb
ben szobor.110+110 mm.öntött,bronz./
/A művésznő önarcképe/.11/299/.old.

SZIGETI ISTVÁN: Donner Gertrud Mária szobrászművész
érmei és plakettjei 105-98/.old.

AZ ÉREM,Közlemények az éremgyüjtés köréből.
éééééé- XVII. 1961. 17.sz. Bp.

Donner Gertrud
nohán

Dérigréről készített nohot.

Donner Mihály: Dérigré
Nák Lapja, 1968. dec-51 szám.

<Donner Gertrud> Mária

Képrőművészet

1933. 254, 255. l.

(Farkasházy Miklós

és < > kiállítása;

képpel.)

Az összes bevételek alakulása

1930. .....
1931. .....
1932. .....
1933. .....
1934. .....
1935. .....
1936. .....
1937. .....
1938. .....
1939. .....

Az 1939.évi szolgáltatás

A Vizmüvek 1939. évi jöve

szaporulatban a következőket szolgálta

1./ Kamatok és kölcsöntörlesztés:
a./ kölcsönök után.....
b./ kölcsöntörlesztés.....
c./ törzsvagyon után

Donner G

1934 Sport-művészeti kiáll.

Golfozó, bronz.

1934 KUT kiáll.

Exotikus fej, szin. gipsz

1935 szeptember csoport kiállitás.

11 drb. képpel.

1935 szept Donner Farkásházi, Fadof

50 drb. képpel.

1936 Munkácsy céh kiáll.

Anyám, bronz.

Emlékezés, bronz

1939-es Szalon kiáll.

Gondolkodó, gipsz.
Mongol nő, gipsz.

e r t r u d M á r i a .

Nemzeti Szalon

→

t

oktatásügyi miniszter től.

Ő Főméltósága 1932. évi október hó
sával m.kir. vallás- és közoktatás-
óztatott.

nevezésemről hivatalom elfoglalása al-
ém a Bizottságot tisztelettel ér-
em, hogy engem hivatalos működésem fo-
zreműködésével támogatni méltóztassék.
ottság kiváló tiszteletem őszinte

t, 1932. évi október hó 7.-én

megvan

Donner Gertrud

l.

Szabad Művészet

1950. 10. 416. l.

Az I. M. képem kiill sikere

OTI megvette:

Gondoskodás a vermekről

Budai képrm-ek cint. kiáll
1948 márc

Candida
1945
Erdélkezpünk (br)

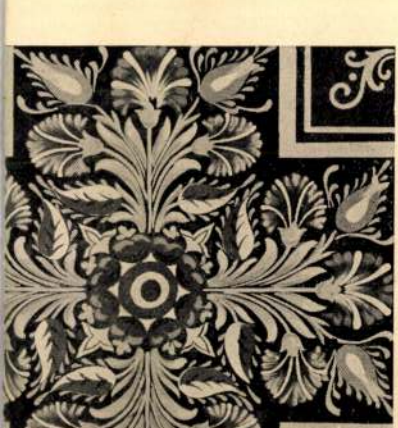

FESTETTÉK
AZ ALSÓ-ÉVES
DÍSZÍTŐ-FESTŐ
NÖVENDÉKEK.

DONNER GERTRUD MÁRIA, szobrász, festő

Szül. 1902. Bukarest. Réthy István, Emil Orlik tanitványa. 1928-tól szobrász is. Herend sokszorositotta figuráit.
ÉRMEI, PLAKETTJEI: -1956.-MOZART, copfos fiatal férfi arcképe b. ovál medaillonban, álló tégla, 160+130 mm. és 200+170 mm. öntött, bronz. [illegible]

SZIGETI ISTVÁN: Donner Gertrud Mária szobrászművész érmei és plaket jei [illegible]

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyűjtés köréből.
-------- XVII. 1961. 1/. sz. 8p.

DONNERGERTRUD MÁRIA, szobrász

DONNERT GERTRUD, szobrász

Herenden 1953-57 között szamos plasztikai kompozició jött létre.-Barta Lajos,Donnert Gertrud,Olcsai-Kiss Zoltán egy-egy szobra,amelyek témajukban,előadásmódjukban szembetünően tükrözik azoknak az éveknek müvészeti irányzatait. 464.old.

MOLNÁR LÁSZLÓ:Sikota Győző:Herendi porcelan 461.old

A Veszpém Megyei Muzeumok Közleményei. 11.sz. 1972.- Veszprém, 1972

M.D.K.

Donner Gertrud

Schaár Erzsébet és Kunvári Lilla közös alkotása az uj Déryné szobor, amelyet a Városligetben a Művész-sétányon helyeznek el.

H i r e k c. rovat közleménye.
Szinház és Mozi. Bp. 1953. febr. 6-12. VI. évf. 6. sz. 8. lap.

MDK

Donner Gertrud

-ie.: A mai lakás diszitőművészete. Évadnyitó kiáll. a Tamás Galériában. Pesti Napló 1937. szept. 26.

M.D.K.

Donner Gertrud

"Népi tánc" c. porcelán szobrát állitotta ki a herendi porcelán kiállitáson.

Szinház és Mozi. Bp. 1954. május 21. VII. évf. 21. sz. 12. l.

Donner Gertrud Mária, szobrász MDK

Alvó pár. Szobor.Bronz.

Föv.KPT.-MKSzSz.-II.Szabad Nemz.Kiáll. 1947.márc.16.-ápr.6. Kat. 8.l.

MDK

Donner Gertrud Mária, szobrász

Édesanyám. Bronz.

Mücs.-IV.M.Képzm.Kiáll. 1954.jan.-febr. Kat. 18.1.

MDK

Domner Gertrud Mária, ip.müv.

/Meránd. Porcellán művészet./

Forrásnál. 21.1.

OMIP. Társ. Bp.-Művészet az iparban. 1943. Üveg- és Fémkiállitás. Kat.

Donner Gertrud Mária MDK

Anyám, bronz
Emlékezés, bronz

Munkácsy Céh IX. kiáll.
Nemzeti Szalon 1936. máj.

MDK

Donner Gertrud

Rónay K.: Az 1939-es Szalon. Képes Krónika 1939. 63-64.l.

MDK

Donner Gertrud Mária, szobrász

Gondoskodásunk a gyarmekröl. Gipsz.

Mücsarnok.-I.Magyar Képzömüvészeti kiállitás. 1950.aug.
Kat. 11.1.

Donner Gertrud
nobrass

M.D.K.

Férjével Farkasháry Miklóssal közösen
készítették a Karolina-uti pártiskola
sgrafittóját 1950 ben.

H.G.: Pro memoriam
Műveskét, 1964. november - 47 Cop.

Bonner Gertrud kerámikus M.D.K.

herendi szobra :

Népi tánc 278 mm színes

É.M. Árjegyzék. Herendi porcelán szobrok és domborművek. Bp. 1959. 32. old

Donner Gertrud Kerámikus M.D.K.

herendi szobrą:

Naporó nő 123 × 305 mm. fekér és sínes

É.M. Árjegyzék. Herendi porcelán szobrok és domborművek. Bp. 1959. 29. old.

Donner Gertrud, szobrász M.D.K.

„Népi tánc" c. kettős porcelán figurájának képe (1953)

Herendi porcelán 1839-1954. Kiállitás. Bp. 1954. Dobrovits Aladár előszavával. 29. képold.

MDK

Donner G.Mária, szobrász.

Gyermekfej. Gipsz.

Az Ernst-Múz. kiállításai. CXLVII. Munkácsy-Céh VI. csop. egybekötött kiáll. Bp. 1934 május. Mat. 14.l.
(repr.)

MDK

Donner G.Mária

részt vett a kiállitáson

Bencze László: A K.U.T. kiállitáa a Nmezeti Szalonban
Képzőmüvészet, 1935. 18.1. 80.s.

Donner Gertrud, szobrán Izk

„Anyaság" című szobra. Repr.

F. Balla Éva: Édesanyák 2 l.

Család és Iskola, Gp. 1958. május IX/5.

MDK

Donner Gertrud Mária

Ázsiai fej, gipsz

Magy. Müvészetért kiáll. r.Mücs. 1940. febr.

23. 1.

M.D.K.

Donner Gertrud Mária

339. Iván. Gipsz.

"A gyermek a müvészetben" kiállitás tárgymutatója
Bp. 1940. Orsz. M. Képzőmüv. Társulat. 22. l.

MDK

Donner Gertrud Mária, szobrász

75. Önarcképvázlat. Gipsz.
76. Gyászoló egyptomi nö. "

Uj Szalon. Megnyitó Kiáll. Bp.1934. ápr. Kat.

MDK

Donner Gertrud Mária, szobrász

Iván. Gipsz.

Műcs.-OMKT."A gyermek a művészetben" Kiáll.1940.II.III.
Kat. 22.1.

MDK-

Donner Gertrud

Candida

1945

Emlékezzünk, bronz

Budai képzőművészek cent.kiáll. 1948.márc.

MDK

Donner Gertrud ipm.

Dutka M: A m. iparm. első országgyűlése. Magy.Szemle. 1952. aug. 12. 4.l.

MDK

Donner Gertrud Mária, szobrász

35. Gondolkodó. Gipsz.
36. Mongol nő. "

Az 1939-es Szalon katalogusa.
Nemz. Szal. 1939.jun.10-25.-ig.

MDK

Donner Gertrud szobrász

Kitünően megmintázott portréi a Nemzeti Szalon kiáll.-án.

-io.: Csoportkiállitás a Nemzeti Szalonban.

Pesti Napló, 1935. szept. 15. 20.1.

MDK

Donner Gertrud

Dutka M.: Képzőművésznők kiállitása a Műcsarnokban.
Magyar Nemzet 1959. márc. 11. 7.l.

Donner Gertrud

A Nemzeti Szalon kiállitotta müveit 1935-be

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat.

MDK

Donner Gertrud Mária

K. M. Bronz.

III. Nemzeti Képzőművészeti Kiáll. 1935.
Márc. 24-Máj. 19. Műcsarnok. Kat. 14.1.

Lanner Gertrud

Kiállítása nyílt a Lipótvárosi Társaságban.

BH. 1933. XII. 3.

Sommer C. Mária

Kiállítása nyílik a Lipótvárosi Társas-

körben.

PH. 1933. XII. 3.

Donner Mária

— **Farkasházy Miklós és Donner Mária kiállitása.** A budai Petrezselyem-utcában (a Statisztika szomszédságában) a 12. számu kis müterem-házban Farkasházy Miklós, az ismert festőművész és grafikus mutatja be legujabb munkáit Donner Gertrud Mária szobraival együtt. A kiállitás december 12 én nyilik meg.

N.U.936.XII.15.
Ujság,936.XII.6.
N.U.936.XII.6.

Donner Gertrud

Műve-nerepel a Nemzeti Szalonban pendelett Sportművészeti Kiállításon.

Kicmetik „Golfozó" c. művét

B. H. 934. V. 20.

MDK

Donner Gertrud Mária

Gondoskodásunk a gyermekről

Tamás Ernő:Az I. Magyar Képzőmüv. Kiáll. kisebb szobrai és kisplasztikai müvei. Kis Ujság, 1950. szept.13. 4 l.

Donner Gertrud Mária

"Új Szalon" kiállításán a Kossuth L. utcában kis plasztikája szerepelt.

PH.934-IV.17.

Donner-Gertrud Mária

Szerepel a bécsi Künstlerhaus magyar kiállításán

Cyrág 1937 III. 6.

Donner Gertrud Mária MDK

Iván, gipsz

Műcsarnok 1940 Gyermek a művészetben c. kiáll.

Donner Gertrud Mária
kobrán

Rékt vek a Műterem csoportri-
állításán.

Nemzeti Ujság 1935. III. 17.

zám..... Pénztári szám.....

talvány.

.....*nak, címe:*.....
(esetleg postatakarékpénztári számlájának száma)

tal .....

.....*ért*

[redacted]

[redacted] *fizetendő.*

.....*bélyeg* .....*nyugta* .....*bevonandó.*

.....

.....

.....

Ellenjegyzi «.....» főosztály:

.....

Bevétel	Kiadás

Donner Gertrud Mária
kabrán

A Nemzeti Szalon első őszi csoportkiállításának rektorvője. Farkasházy hiklóssal közösen a fadofit nevű dombormű sorozata is kiállításra került.

B. H. 1935. IX. 15.

Danner Gertrud
kabrász

Kiállít a Nemzeti Szalon csoportkiállításán. Feltűnést kelt Farkasházy Miklóssal közös találmánya „Fadofit" eljárással készült színes képcsempék bemutatója.

Pesti Hírlap 1935. IX. 15.

Danner Gertrud Mária
festőn

A Nemzeti Szalon IX. 14-én nyíló csoportkiállításán szerepel.

Magyarság 1935. IX. 12.

Donner Gertrud Mária
szobrán

Am. 935. IX. 15.

CSOPORTKIÁLLITÁS A NEMZETI SZALONBAN

Szombaton délben nyilt meg a Nemzeti Szalon Erzsébet-téri kiállitási helyiségében a *Donner—Farkasházy-csoport* kiállitása. A kiállitáson *Donner* Gertrud Mária szobrai közül a *Mosónő* emelkedik ki. *Zsótér* Ákos kékes-szürkés szinezetü képei ujszerüek. *Farkasházy* Miklós érdekes, sokoldalu tehetség, alkotásai egyszerüségükben is hatásosak. *Kemény* László grafikai munkái fejlődő tehetségről tanuskodnak. *Donner és Farkasházy* szines vonalreliefje a *Fadofit* érdekes iparmüvészeti próbálkozás.

(— ó —)

Magyarság 1935. IX. 15.

Donner Gertrud Mária
kabrán

Rékt vez a Nemzeti Szalon csoport-
ziállításán, említve „Mosónő"-je, Asszo-
nya, Sebestyén Ede képmása. Itt mu-
tatják be Farkasházyval közös, „fado-
fit"-nak nevezett kímes vonalreliefjei-
ket.

Ujság 1935. IX. 14.

Donner Gertrud
kolrán

Kiállít a Nemzeti Szalonban megnyílt csoportkiállításon.

Uj Magyarság 1935. IX. 15.

Donner Gertrud Mária-
kotrán

Kiállít a Nemzeti Szalon cso-
portkiállításán.

Nemzeti Újság 1935. IX. 8.

Donner Gertrud

A NEMZETI SZALON KIÁLLITÁSA

A *Nemzeti Szalon* kiállitásán uj müvészi technikával ismertet meg bennünket *Donner* Gertrud és *Farkasházy* Miklós. Az uj technika neve: „*Fadofit*". Szinezett vonalrelieſek ezek, amelyek erősen emlékeztetnek a kerámiai munkákra. A relief erősen kihangsulyozott vonalai közötti teret szinezi ki a müvész. Hasonló elgondolást az ötvösségnél találunk, zománcozott helyheken és egyéb liturgikus szereken. Az uj müvészi technika már megindulásánál olyan tökéletességet mutat, hogy fejlődésképességében nem igen tudunk hinni. Az uj anyag rendszerint uj kifejezések lehetőségét hordja magában. A *fadofit* egyetlen hibája, hogy a müvészi kifejezés korlátait nem képes kiszélesiteni. *Farkasházy* tehetséges grafikai munkái sokkal inkább kielégitenek müvészi értékükkel, mint ez ujabb ötlete. A többi kiállitó, *Zsótér* Ákos, hangulatos tájképeivel, friss szineivel, *Kemény* László élénk és szines vásznaival tünnek ki. *Donner* Gertrud Mária szobrai közül *Sebestyén* Ede képmása érdemli meg a figyelmet.

(B. P. L.)

Nemzeti Ujság 1935. IX. 14.

Donner, Gertrud Mária
kabán

Riállít a Nemzeti Szalon csoport-
riállításán, említve „Mosóno" c.
kabra.

Est, 1935. IX. 15.

MDK.

Donner Gertrud Mária, szobrászm.

és a Donner -Farkasházy: "Tadotit" szines vonalreliefek kiállításának katalógusa. 1935 szept.14-től 30-ig.

Nemz.Szal. kiállításai 1935-ben.

MDK.

Donner Gertrud Mária, szobrászm.

és a Donner -Farkasházy: "Fadorit" szines vonalreliefek kiállitásának katalógusa. 1935 szept.14-töl 30-ig.

Nemz.Szal. kiállitásai 1935-ben.

MDK

Donner Gertrud

Sós: Száz magyar művész kiáll. A Főv.Képtárban.
Népszava, 1948. okt. 17.

MDK

Donner Gertrud

Dutka M: 4. Magy. Képzőműv. kiáll. szobrai.

Magy. Nemzet, 1954, jan. 10. 7 l.

okzaton ülő fa-huszártornyocskával,
yel. Oltárképe: Bucher Ferenc: Szt.
Barokk szószék. Régi Sz. Mária-kép,
. Barokk és klasszicista kehely. Épít-
24-ben. Renoválták 1924-1926 közt,
zékesegyházból.

[illegible]. Anna-kápolna. Veszprém, 1907, ki-
ém. II. kiadás, Bp. 1957, 48, 705 l, 40 és

Hamer Gertrud festménye

szerepelt az „1939-es Szalon" kiállításon.

M. kir. 1939. VI. 11.

Donner Gertrud Mária

DONNER GERTRUD MÁRIÁT, a kitünő magyar szobrászmüvésznőt és Farkasházy Miklós festőmüvészt meghivták Londonba. Az egyik legelőkelőbb londoni képzőmüvészeti szalon állitja ki a magyar müvészek legujabb müveiket.

Reggeli Ujság, 934. XII. 24.

Donner G.M.

A PEN-könyvesboltban szobraiból állitott ki.

M.O.934.XII.20.

Donner Gertrud Mária

Szobrait állitja ki a Pen-helyiségeiben.

P.H.934.XII.20.

F. Donner Gertrud MDK

Nyirfácska, porcelán, repr.

Mücsarnok 1953 Népmüvészeti és Iparmüvészeti Kiáll.

Donner Gertrud Mária

MDK

Mosónők, gipsz

Műcsarnok 1952 Tavaszi Tárlat

MDK

Donner Gertrud Mária

Édesanyám, bronz

Mücsarnok 1953-54 IV. Magy. Képzőm. Kiáll.

Donner Gertrud Mária

MDK

Gondoskodásunk a gyermekről, gipsz

Mücsarnok 1950.I.Magy.Képzőm. Kiáll.

Donner Gertrud

Szerepelt a lakást diszitő művészetet bemutató kiáll.-on. Tamás Galéria.

Kat.1935.Szept.26.-Okt.10.

MDK

Donner Gertrud

(Raffael Donner leszármazottja.) Anyaság címü szobra szerepel a tavaszi női tárlaton. (repr.)

Fedor Ágnes: Tavaszi női tárlat a Műcsarnokban.
Nők Lapja, Bp. 1958. március 13. [20.l.]

MDK

Donner Gertrud Mária

Zsákolók, gipszb br.

Müterem. 3. csop.kiáll. 1935. márc.

MTK

Donner Gertrud Mária

Bauer Lila táncosnő, mükő

Műtörem. 3. csop. kiáll. 1933. márc.

MDK

Donner Gertrud Mária, szobrász.

Mosónők. Gipsz.

Mücs.-Tav. tárl. a Mücs.-ban. Hősök tere.
1952 máj. 10. – jún. 4. Jegyz. 13. l.

MDK

Donner Gertrud Mária, Szobrász.

199. Lendület, bronz.

Mnv. és Keresk. Int. (v. Ernst Mur.) – Nemz. Sportbiz. és a M. Képrőm. Szabadszerv. kiáll – 1945 III 11-26. Kat.

M. D. K.

DONNER Gertrud Maria Szobrósz
1902. –

Alkonyat
Azsiai tej
Condida

A M. N. Galéria ánagjegyzéke I./a r.
Bu. 1959. 80-81. l.

MDK

Donner Gertrud Mária

Varró leány

M.grafika 100 éve. Főv.Képtár 32.kiáll. 1948. jan.

16 l.

MDK

Donner Gertrud Mária, szobrász.

G yermek fej. Gipsz.

Az Uj Szalon Szent Istvn-i kiállitása.
1934.Aug. Katal.

MDK

Donner Gertrud szobr.

Népi tánc

Rényi P: Az ú.l. Iparm.kiáll. Szabad Nép, 1952. aug. 17. 7.l.

126984	2538	Kalotaszeg, Kolozs m.	Párnav
126985	2538	"	"
126986	2538	"	"
126987	2538	"	"
126988	2538	"	"
126989	2538	"	"
126990	2538	"	"
126991	2538	"	"
126992	2538	"	"
126993	2538	"	"

Donner Gertrud Mária MDK

K.M. bronz

Mücsarnok 1935 III.Nemzeti Képzőművészeti kiáll.

Donner Gertrud

I. ~~kép~~ Iparművészeti kiállításon „Néptánc" c. porcelán figurája szerepel. (említve.)

Magyar Művészet, 1952, old. 3.

Donner Gertrud.

I. ~~Képző~~ Ipar művészeti kiállításon „Népi tánc" c. porcelán szobrával. (emlétve),

Szabad Nép, 1952, aug. 17

Donner Gertrud Mária

Szobrász, bronz

Nemz Sportház, MKépző
Kiáll Katalógus 1945a

N.D.K.

Donner Gertrud

"Szépegyszerü szobrát" kiemeli Berend Ilona a Szocialista Képzőművészek kiállitásáról.

Szinház, Bp. 1948. márc. 2-8. IV. évf. lo. sz.

Pásztó /Aggházy/ 33

Kapu régi vasalással, oro

Szabadság-utja 48. Lakóhá
Jellege: Koraeklektikus.
Külseje: Földszintes, zár
ablakok üzletajtóvá alaki
lutás-konzolos szemöldökp

Szabadság-utja 52.
Jellege: Koraeklektikus,
Külseje: Földszintes lak
tengely. /A kapuhoz közel
konzolos szemöldökpárkány
kapu.

Szabadság-utja 54. Lakóhá
Jellege: Koraeklektikus

Dönner Gertrud
Népi tánc, porc.

Ernst Museum. I. ápolónővészeti kiállítás. 1952.
9 l.

Donner Gertrud

Jó és témetika-gazdag kisplasztikájáért emlitésre méltó. -.-

Gyenes Rózsa : Magyar művésznők a Műcsarnokban. Műterem 1908 I.évf. 5. sz. 306-308.o.

Donner Gertrud, szobrász

MDK

Farkasházy Miklós festőművész

feleségé.

K.K.: Meghalt Farkasházy Miklós festőművész 2.

ESTI HIRLAP

Bp. 1964. jún. 13.

Donner Gertrud Mária

Exotikus fej, szinezett gipsz

KUT kiáll. N.Szal. 1934. dec. 2 1.

Donner Gertrud Mária

"1945" /minta/ bronz

Munka után " "

Szoc.dem.Párt Képzőm. Tagozata. 4o szocialista művész csop.-kiáll. 1948. febr.

(2

1933-tól több gyűjt. és műterem kiállítása volt Bpesten. Ülő és álló nő c. graf. művei a Szépművészeti Múzeumban, Alkonyat és Ázsiai fej c. bronzai és Candida c. gipszszobra a Fővárosi Képtárban, Gondoskodás a gyermekről c. szobra az OTI tulajdonában.

és a vidéken. 1944 tavaszán budai műterme s benne számos műve a bombázás és fosztogatás következtében elpusztult.

~~1950. a M. Szovjet Művelődési Társaság budai Központjában A dolgozó ember élete szoborban és képben címmen rendezett férjével együtt retrospektív kiállítást.~~

Donner Gertrud Mária

nobrár

Műcs. kiáll, 1935 tól

Pipics 111. l.

191. Ismeretlen festő
A XVIII sz. végéről.

~~191.~~ Barkóczy Ferencz.

Derékon alól, ig van átrácsolva szembe néz
rüs balját pedig, melylyel az aszt
lére tette. ~~[illegible]~~ Feje
vegyült, szeme kék, arcza és bajus
gulája széles, mucetuma felett ~~érs~~
keresztet hord, karingének kézelőj
fuggöny és jobbról oszlop tünik sze

579
(TK)

Vászon, méretei 88: 70 c
~~A Nemz. Muz. képtárából.~~
Át. Képt. 175. – Fráter
örökösének ajándéka 1858. m

904: V. 3.

Munkácsy Cák

1934 máj (trust)
Gyermekfej I, gyj.

1936 máj-jun. (N tal)
Anyám I
tanlékerés) lr

Nagyságos

Szentiványi Gyula urnak

M.O.B. titkára

EXPRESSZ

Budapest

Högyes Endre u.lo.

DÍJ ÁTALÁNYOZVA

Uj talon

1934 ápr

Ön archép vázlat / gipsz
Mázoló egiptomi nő

1934 aug

Mermek fej II / 1 gipsz

Donner Gertrud

Gmkt

1935 máre-máj (N. képrm)

K.M. br

1940 febr (M. Nův-ért)

Ázsiai fej, gips

1940 A szermek a mův

Iván, gips

DR PÉTERI IGNÁCZ
EGYETEMI MAGÁNTANÁR
BUDAPEST VIII.
JÓZSEF-KÖRÚT 35.
TELEFON: 1-305-64.

1940 márc. 11.

Mélyen tisztelt Főtitkár Ur !

Szabadjon szives válaszát kérni arra vonatkozólag,hogy volna e oly szives Főtitkár Ur egy régi és több ujabb festményem megtisztitására vállalkozni.- Azt hiszem,hogy egyszerü dolgokról lesz csupán szó és

Kassa, 1944 június 16.

Méltóságos

Gerevich Ti

Műterem

1935 márc II. csop. kiáll

Bauer Lilla Táncosnő, műkö

7sákolók, gepp

169. kép. *Magyar szobrász 1480 körül: János evangelista.*

M képr. fotr.

1945 aug (v. trust)

Lendület, br

1947 mere ág (Fov. képt) L

Alvó pár, br

Donner Gertrud

Szocialista képzőmüv.
tav. kiáll. (v. Ernst Muz.)
1945. máj.

Szabadság, gipsz
Gond, bronz

Fův kept

1948 jan.

Varró láj, grafika.

LERNER
GIZELLA
III. ÉVES
TEXTILES.

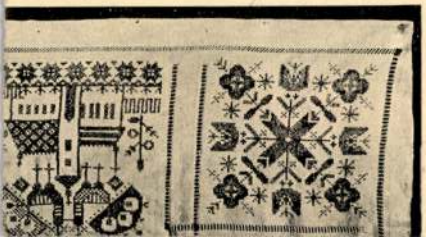

Donner G. M

~~Nobrain~~

~~[illegible]~~ Lard.

Fränkel György

Lakás és butor,

Bp. 1938. 63. l.

64, 65. l

Képekkel

FENYVES

40 troc. minvéz chop hiáll

1948 febr.-márc

„1945" (minta)

Munka után (minta)

Telefon: 183–362 NEMZETKÖZI SZÁLLITMÁNYOK Telefon: 183–362

EISLER ALADÁR

NEMZETKÖZI SZÁLLITMÁNYOZÁSI ÉS RAKTÁRHÁZ VÁLLALAT
AZ AMERICAN EXPRESS COMPANY SZÁLLITÁSI KÉPVISELETE
Szállitmányozás, vámkezelés, tengerentúli szállitmányok.
Butorszállitás, Garde Meuble

BUDAPEST, V., JÓZSEF-TÉR 9.

Szállitó-jegy

Budapest, 193 40. FEBRUÁR 29.

Feladó: NAGYSÁGOS DR. SZENTIVÁNYI GYULA IGAZGATÓ UR

Cimzett: XI. LÁGYMÁNYOSI UTCA 16.

NAGYS. LESZKOVICS EMIL TENPLOM GONDNOK URNAK
GÖRÖKKELETI TEMPLOM
RÁCZKEVE

GYORSÁRUKÉNT ÁTUTALVA

Sziveskedjék az alanti küldeményt átvenni.

Jel	Sz.	Db	Nemű	Tartalom	Súly

Donner Gertrud
Mária

cvéd
z
Forum 1935. 3 oz. l.
(Budapesti kiállitások.)

Római cserépedény-töredék

187.

VIII 188.

Donner Gertrud

Szobrász -

A Lipótvárosi Tisaskör termeiben kollektív kiállítása. Művei közül a modernebb törekvésűek figyelemre méltók. Erős artisztikus tehetség sugárzik rajzvázlataiból.

Az Est. 1933. dec. 3.

műszaki tanácsos

Donner Gertrud Maria

becsi magy. kiall.

Künst Wien 1937

nebrasch Erst.

1938 Bruxelles

Jel	Szám	Db	Neme		
		1	LÁDA	EGYHÁZI KÉPEK	

VAGY MA DÉLUTÁN, VAGY HOLNAP EGÉSZ NAP

Márkus-nyomda 22153

Összes ügyleteinket csakis „a szállítmányozók általános üzleti feltételei" és az általános szállítmányozási szokványok alapján bonyolítjuk le. Az üzleti feltételek megjelentek a Budapesti Közlöny 1934. december 20.-i számában s irodánkban bárkinek rendelkezésre állanak.

EISLER ALADÁR

Nemzetközi szállítmányozási és raktárház vállalat

I. M. képrem kiáll

1950 aug (Mnes.)

Gondoskodásunk a
szermekről, gépe

Tav. Tárlat 1952 máj-jun
(n.o.)

Mosónők, gépe

I. Iparm. kiáll. 1952 (Ernst
Népujtáshoz, porcellan
1953 aug. Népm. és Iparm. kiáll (Mnes) Nyírfaszka
jon

IV. M. képrem 1954 jan-febr
(n.o.)

Édesanyám, bz

Donner Gertrud Mária

Bemutatott műve:

199. sz. „Lendület," bronz.

A Nemzeti Sportbizottság és a Magyar Képzőművészek Szabadszak szervezetének kiállítása, Budapest, 1945.

Donner Gertrud Mária

Pesti Napló képes mell.
1935. IX 15.

M.D.K.

Donner Gertrud, szobrász

+1

és férje Farrasházy Miklós festő és grafikus. szomorú, mellőzött sorsáról ír meghatóriportot:

Bella Anna: Minden alkotó gondolatra, alkotó kézre szükségünk van.

Esti Budapest, 1956. aug. 15.

Donner Gertrud

Realistikus szobrait porcelánba öntöllék 1953-56-os években.

Molnár László, Herendi porcelánszobrot, Venprém.

13 l

M.D.K.

Donner Mária, szobrászmű

Fekvő női akt c. műve szerepelt a „Herend 100 éves" kiállításon

"Herend 100 éves" kiállítás katalógusa.

Bp. 1939. 36.old.

M.D.K.

Donner Gertrud Mária

"Gondolkodó" c. művének repr.-ját bemutatja a lap a Nemzeti Szalon kiállitásáról.

Szinházi Magazin, Bp. 1939. juni. 25. II.évf. 26. sz. 38. lap.

M.D.K.

Donner Gertrud Mária

Hauser Hugó lapkiadó szobrának repr.-ját bemutatja a lap.

Szinházi Magazin, Bp. 1944. jan 19-25. VII. évf. 5. sz. 33. lap

M.D.K.

Donner Gertrud Mária

Szobrának repr.-ját bemutatja a lap a Bibliothékában rendezett kiállitásról.

Szinház, Bp. 1945. szept. 5-11. I. évf. 4. sz. 25. lap.

Donner Gertrud /Szalmásy/

Rabinovszky M.irt róla Magyarok,1946.nov.
704-705 l.

Rábinovszky Máriusz:Két korszak határán Bp.1965.
302.

MDK

Donner Gertrúd, szobrász

Mártírok úti műtermében megtekinthetők munkái.

— : A nap programjából
Kiállítás

7

ESTI HIRLAP Bp, 1967. dec. 16.

Donner Gertrud
Maria

l.

Szabad Művészet

1949. 160 l

ajár sz

(Farkasházy M. és D. G. M.
kiáll.)

re érvényesitve tisztel

Budapest,

~~Donner Gertrud~~

Farkasházy Miklós

tovább Koll. Kiáll. Nemzeti Szalon

Ibl Ervin: A Nemzeti Szalon csoportkiáll. tása.

Budapesti Hírlap

1935. szept. 15. dátum le-

Külön állítottak vágvaki pasztelleket, rajzokat illetőleg szobrokat, de együttes munkájuk a fadefit nevű domborművek sorozata. Öntött és festett gipszszáblák a dekorativ festésnek és reliefteclnikának sajátos összefoglalása

1946. november

országos idegenfor

rendez. Amidőn erről a t. Vezető
lőtt előzetesen értesitem, arra
elé terjesztendő esetleges javas
adóját az értekezletre kijelölni

A meghivásoknál elő
kérjük a t. Vezetőséget, hogy kö
letre meghivni szükségesnek tart

Az országos értekez
meghivók időben való szétküldése
sziveskedjék az előadók nevét és
vandók névjegyzékével együtt leg
küldeni.

Budapest, 1946. okt

Az Országos Magyar

Donner Gertrud Mária

Fő. képt

Alkonyat, br. szobor
Candida, gips "
Ázsiai fej, br. "

387/k. 190.

41925 szám.

A Bizottságnak a mezőtelegd
máj.hó 24-én 178 sz.a.kelt jelen
rás végett értesitem,hogy egyide
ker.m.kir.állampénztárt,
h o g y Szthelő Ottó müépitész
lom ügyében tett hivatalos utja
és napidijai fejében nevezettne
zenöt /15/ kor. 80 fillért fizes

F. - Donner Gertrud Mária
(Farkasházyné)

Szépen. Muz.

Ülő nő (diópác, tus, (1947)
Álló nő) " " (1947)

.58 §zim 1 rov, terhére kiadásképen

at hiteléül:

Grabotsay Aulf

ızgató.

Donner Gertrud

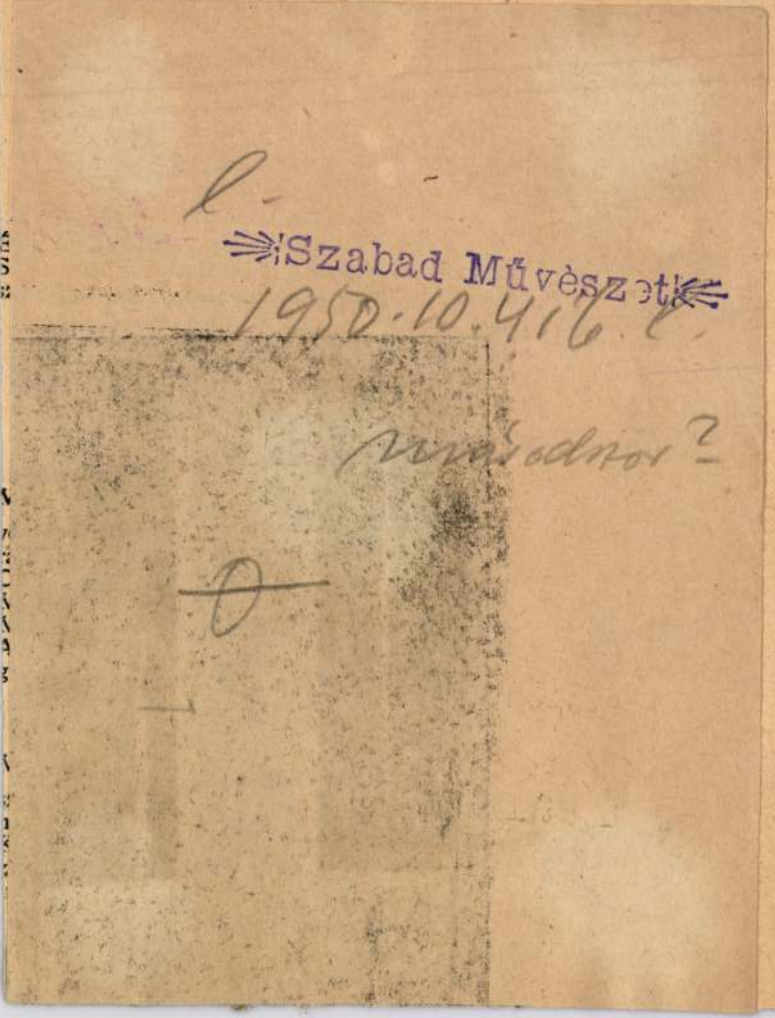

árvíz. A faluk tehát nem a folyók mellé, hanem a kavicsterraszok lejtőire épültek.

A kavicsos fennsík legnagyobb része termékeny vidék; csak a durva kavicsos területeken telepítettek tölgyeseket, gyertyánosokat. A Rába jobbpartján emelkedő *Kemeneshátat* jórészt erdők fedik. Ez a táj ma a Dunántúl egyik legerdősebb vidéke.

Az Alpokalja sűrűn benépesült terület; a faluk többnyire kicsinyek, de a fontosabb átkelőhelyeken mezővárosokat is találunk. Ilyen az élénk forgalmú *Körmend*, a gyáriparral bíró *Sárvár*, a sopronmegyei részen *Csepreg*. Mind fontos utak találkozásánál települ. Város csak egy van az egész vidéken: *Szombathely*, Vas-megye székhelye, a Dunántúl Ny-i részének legnépesebb és legforgalmasabb helye. Határváros, s ezt gazdasági élete megsínyli.

A Rábától K-re lankás vidék terül el, ebből emelkedik ki a *Ság* és a két *Somló* bazaltos kúpja. Keletkezésük hasonló a balatonfelvidéki vulkános kúpokéhoz. Oldalaikon híres borok teremnek. Népesebb település csak *Celldömölk*, közlekedési csomópont, de ez csak annyit jelent, hogy lakosai között sok a vasutas.

Feladat. Mely vármegyék területére esik a Magyar-Alpok és az Alpokalja tája? Hogyan utazunk Budapestről Szombathelyre?

magina

Donner, Ignaz

Münzgraveur im Hauptmünzamte (Wien), Sohn des Kremnitzer Eisensenkers Sebastian Donner, geboren zu Kremnitz 1755, gestorben 1804.

1775. D. erhält für die Mitwirkung bei der Verfertigung der Siebenbürger Medaillen 35 f Remuneration.

1777. D. wird Graveur-Scholar und erhält ein Stipendium von 156 fl.

1780. 18. Sept. D. erhält für die Betheiligung bei der Verfertigung der Medaille auf den Tod des Herzogs Carl von Lothringen eine Belohnung von 21 fl. 30 kr.

1781. Graveurscholar D. erhält zu seinem Gehalt von 200 fl. eine Zulage von 50 fl. jährlich.

1782. Graveuradjunct. Erhält 500 fl Gehalt.

fordits

1792. 22. Juni. D. wird zur Ausprägung der Krönungsmünzen nach Frankfurt geschickt.
1797. D. wird Münzgraveur mit 800 fl Gehalt und 150 fl Quartiergeld.
Meghalt 1804 Dec. 28.
Donners Arbeiten in der Stempelsammlung 8 drb.

Katmünzen IV. 1224. 1.

Kassel V. 103

Peter Donner
Zimmermann zu Esslingen

Georg Raphael geb 1695, + 1741.
Matthäus geb 1699, + 1756
Sebastian geb. um 1705 + 1763

Ignaz geb 1755 + 1804.

Donner

D., 2. *Ignaz*, éremvéső, D. 1. unokaöccse, * Körmöcbánya 1752, † 1803. A körmöci pénzverő mestere volt. Itt készült egyebek mellett az erdélyi határőrvidék felállítását megörökítő szép emlékérme (1762).

E. G. I. 2561

sé jobbra fordulva. Jobb kezének hüvelykúját
nögé dugja s baljával a kerek márvány asz-
ogányt tartja. Középütt elválasztott s vállaira
a s szemöldöke sötétbarna, szeme szürke s szakála
é s atillája kék, szüknadrágja piros s rövid szárú
ját a jobb vállán átvetett zsinóron hordja. Az asz-
nagja van, melyet forgó díszít s a koczkás padló-
függöny veszi körül. Balra a szabadba nyerünk
obogót vivő lovas nyargal. Fölül balra a tábláts-
vágott vásznan három sorban ez olvasható:

): DE BATTHYAN VIXIT
AR. REGAL= MAGISTER
UMPALATINO JUPEX."

sponra, méretei 211:123 c/m.
i E. gyűjteményéből 140/95 № 562.

140/95: ~~XXX~~ 562

Donner Ignác 1752-1803

Llab I. 68
II. 77, 81
IV. 28. 149

Donner L. Ignác, ércni-
vesö, D. Raphael unka-
öccse, stul. 1752 Kör-
möcbanya, magh. 1803.
A ~~pénz~~ körmöci pénz
verdeben unködött

Tk. 199.

II

581

199. Ismeretlen festő.

A XVIII. századból.

Férfi képe.

Derékig van ábrázolva, kissé jobbrafordultan áll, de szembe néz. Jobbkezét a zászlótartó mögé dugja, balját pedig kardjának markolatán nyugtatja. Haja, szemöldöke és hegyesre pödrött bajusza fekete, szakálla leberetvált, szeme barna. Körülcsavart nyakkendője sötétszínű, zsinóros dolmányán és fehér prémes bekecsén a gombok ékkövesek, derekát öv szorítja, balvállától jobb csipője felé paszománttal szegett széles szíj vonul nagy csattal és végén aranyhímzéssel. Jobbról kalpagjának forgója látszik.

Vászon, méretei 85·5 : 67 cm. — Át. Képt. 198. — A Jankovics-gyüjteményből (Observatio).

Donner Ignác

. 175-2-1803

Művészeti Lexikon 1891.

Somogy vmegye TV. 262

uralterlichtigsten Haus Oesterreichs Herzogen,
und Kayser Eigentliche Contrafacturen.

Ferdinand főherczeg (1529 ju

Mellig, ~~[illegible]~~ jobbra
lonban. ~~[illegible]~~ Felhajtott kari
bajuszt és állán szakállt hord
felett ~~[illegible]~~ az aranygyap
lonban egy lábon álló madár
ratai a keretén:

„Serenissimus Ferdina
Comes Tirolis: Pie In

a kép alatt négy sorban:

„Fidere tuta Deo res e
Disperit, infidus g
Fidens ritè Deo vir d
Aetherijs fruitur s

a párkányon: „Excubias T

a kép felett: „Ferdinand'

Az „f ij" jelzésü lap hátat
dem Son" életirata olv

Rézmetszet, méretei az al

Donner Ignác

Donner *Ignác*, éremvésző, szül. Körmöcön 1752-ben, megh. 1803 szept. 19-én Bécs-

ben. A körmöci, utóbb a bécsi pénzverdében dolgozott. Kitűnő emlékérmei maradtak fenn.

SZENTIVÁNYI GY.

Gutenberg Lex. IX. K
208, 209 l.

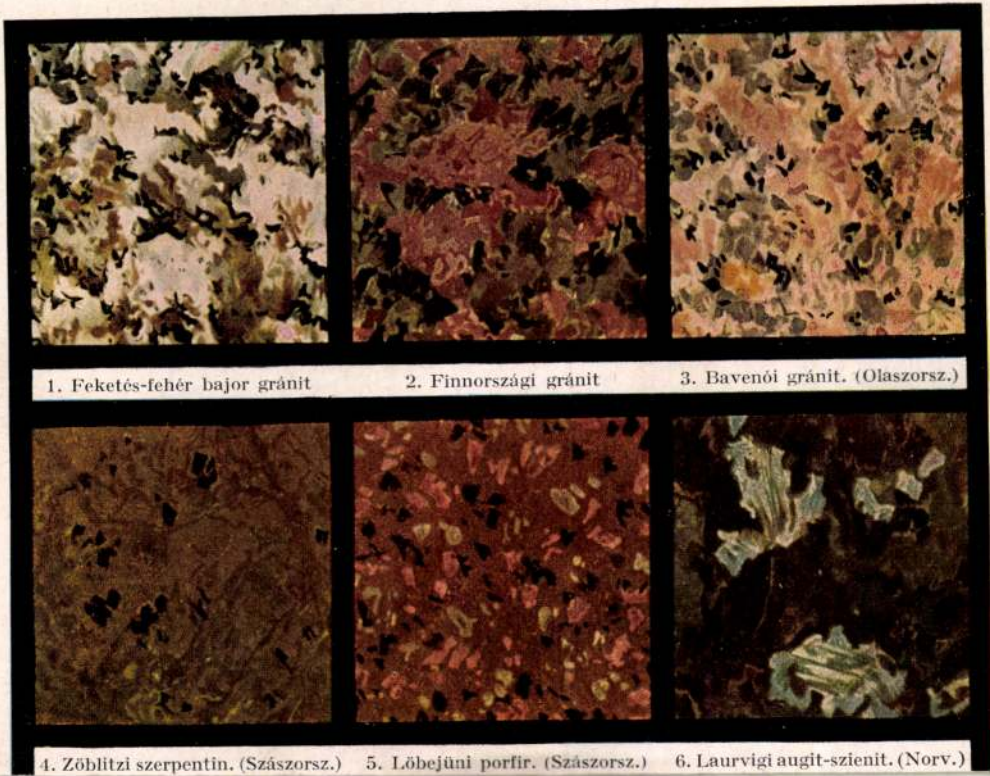

1. Feketés-fehér bajor gránit 2. Finnországi gránit 3. Bavenói gránit. (Olaszorsz.)

4. Zöblitzi szerpentin. (Szászorsz.) 5. Löbejüni porfir. (Szászorsz.) 6. Laurvigi augit-szienit. (Norv.)

XX Donner Ignácz

~~[illegible]~~ 1752 – 1803

Domanig Karl: ~~[illegible]~~ Porträtmedaillen des Erzhauser Österr.

Herzog

Ref. Templa

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

Terem.

Magyar Szent Korona.

Visegrádi Madonna

templom. Nomlokzat.

miatemplom. Déli oldal.

épülete. Diszterem

Múzeum

Renesánsz töredék

"

"

um. Boltraffio-Madonna.

Donner Ignác

éremvéső és rézmetsző. Körmöcbánya 1752.

Donner Ignác, éremvéső és rézmetsző, D. Sebestyén éremvéső fia, szül. 1752-ben Körmöcbányán és 1767-ben iratkozott be. Mint a bécsi Münzamt későbbi első gravőrje, báró Sperges terve szerint készítette el 1786-ban az akadémiai díjul szánt új ezüstérmeket.

lásd

Fleischer Bécs 38. l.

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási
vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 853.

857. **Széles csipkeszegély,**

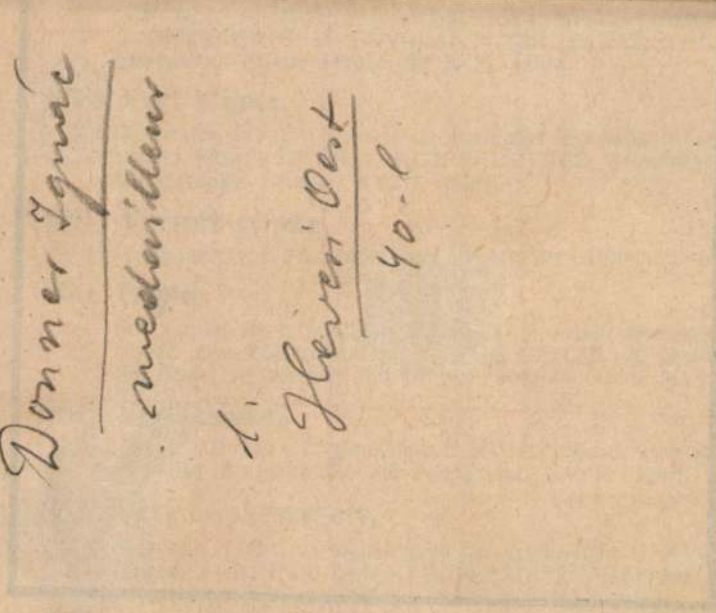

szalagos virágmustrával. — SPITZENKRAGEN, gehäppelt

864. **Vert csipke**

845. **Sárközi főkötő,**

fekete alapon fehér pamuttal himzett, sürü rozettás virágmustra. XVIII. sz. — SÁRKÖZER HAUBE, schwarzer Grund mit weisser Wollstickerei, dichter muster. XVIII. Jahrh.

846. **Arany himzés,**

vászon alapon, hullámos gránátalmainda, két szélén vert aranycsipke. Délmagyar. — GOLDSTICKEREI auf Leinwand: Wellenranke mit Granatapfel. An zwei Enden mit Goldklöppelspitze besetzt. Südungarn.

847. **Arany himzés,**

vászon alapon kis leveles hullámos inda, végén széles vert aranycsipke. Délmagyar — GOLDSTICKEREI auf Leinwand. Mit Goldklöppelspitze besetzt. Südungarn.

848. **Aranyhimzés,**

vászon alapon, hajlott virágszálak sora, végén vert aranycsipke. Délmagyar. — GOLDSTICKEREI auf Leinwand. Mit Goldklöppelspitze besetzt. Südungarn.

849. **Aranyhimzés,**

vászon alapon, sávban leveles inda, végén széles vert aranycsipke. Délmagyar. — GOLDSTICKEREI auf Leinwand. Mit Goldklöppelspitze besetzt. Südungarn.

850. **Aranyhimzés,**

vászon alapon, gránátalmák sorával, végén vert aranycsipke. Délmagyar. — GOLDSTICKEREI auf Leinwand: Granatapfelreihe. Mit Goldklöppelspitze besetzt. Südungarn.

851. **Aranyhimzés,**

vászon alapon, hullámos sávok közt kislevelü inda; szélén széles vert aranycsipke.

Donner Gertrud Mária

Koll. Kiáll -

1 — 11. sz. Hobormüvek.

72 - 121. sz.

Donner - Farkasháry
„Fadofit" nincs
vonalreliefek

Neuvreti halon

Donner G. M. Kiáll.
Kat. 1935 nept. 14 - 30.

VASÁRNAP **7** Kat. Engelbert Prot. Rezső	N. k. 6 ó. 52 p. N. ny. 16 ó. 35 p.
HÉTFŐ **8** Kat. Gottfried Prot. Gottfried	N. k. 6 ó. 54 p. N. ny. 16 ó. 34 p.
KEDD **9** Kat. Tivadar vt. Prot. Tivadar	N. k. 6 ó. 55 p. N. ny. 16 ó. 32 p.
SZERDA **10** Kat. A. András Prot. Luther	N. k. 6 ó. 57 p. N. ny. 16 ó. 31 p.
CSÜTÖRT. **11** Kat. Márton pk. Prot. Márton	N. k. 6 ó. 58 p. N. ny. 16 ó. 29 p.
PÉNTEK **12** Kat. Márton p. Prot. Jónás	N. k. 6 ó. 59 p. N. ny. 16 ó. 29 p.
SZOMBAT **13** Kat. Szaniszló Prot. Szaniszló	N. k. 7 ó. 0 p. N. ny. 16 ó. 28 p. Izr. 9. S. Vajeze

DONNER GERTRUD MÁRIA

38 Exotikus fej szinezett gipsz 200.— pengő

Nemzeti Szalon 1934. dec.

Kut

HEREND 100 ÉVES

Donner Gertrud
Mária

Golfozó, bronz

Nemzeti Szalon
Sport-mű v kiáll. 1934 máj

DONNER GERTRUD MÁRIA

35. Gondolkodó, gipsz
36. Mongol nő, gipsz

Nemzeti Szalon

1939-es Szalon

V

Donner Gertrud Mária

vrod

Esti Kurir

1939. dec. 19.

[illegible]

Donner Géza

szül. Liptójváron 1892

jul. 27. Hr. Keresk. érettségi

1912/13. I. első ont. alkali

művesznövendék Rad-

nai Bélánál.

1912/13. II. – első ont.

n. o.

Città di Castello II. 27

sékesegyház

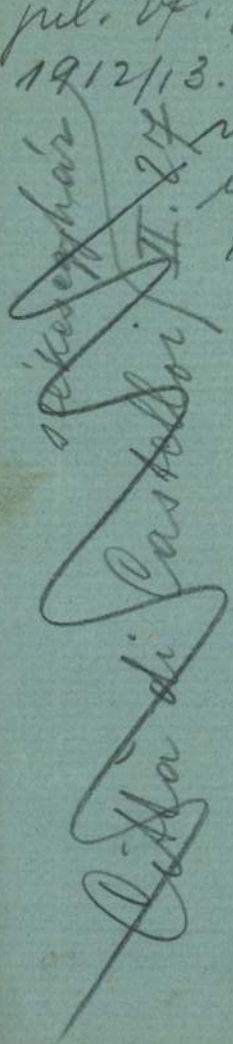

Érkezett 1904. január 23.

67/1904. ü.

Tömörkényi István Szegedi városi könyvtáros jelenti hogy Reizner János igazgató elhalálozása folytán a Szegedi Somogyi könyvtár és városi múzeum igazgatói teendőit további rendelkezésig átvette. (Tudomásul szolgál, 1904. I. 23.)

Donner Géza

1912/13 12 ebrán

Ferkèpzomfoiskèvk

76. C.

Donner Gertrud porcellánszobrásznö.

Szab.Nép.1952.194.sz.aug.17. 7.l.

Donner Gertrud

Két üzeni kiállítás

Szabad Vép 1948 ápr. 15.-60.-

Donner Gertrud Mária, szobrász

Szabad Művészet, 1949

III. évf. 9.12. 160. o. kiállításról.

Szegi Pál beszámolója.

Donner Gertrud nobrázr.

Magyar Nemzet.
1945. v. 17., 13. sz.
(Kritika:)

Donner Gertrud Mária

Donner Gertrud Mária „Golfozó" című szobra a Nemzeti Szalon iparművészeti kiállításán szép sikert aratott

Nemzeti Magazin
1934. jún. 3.

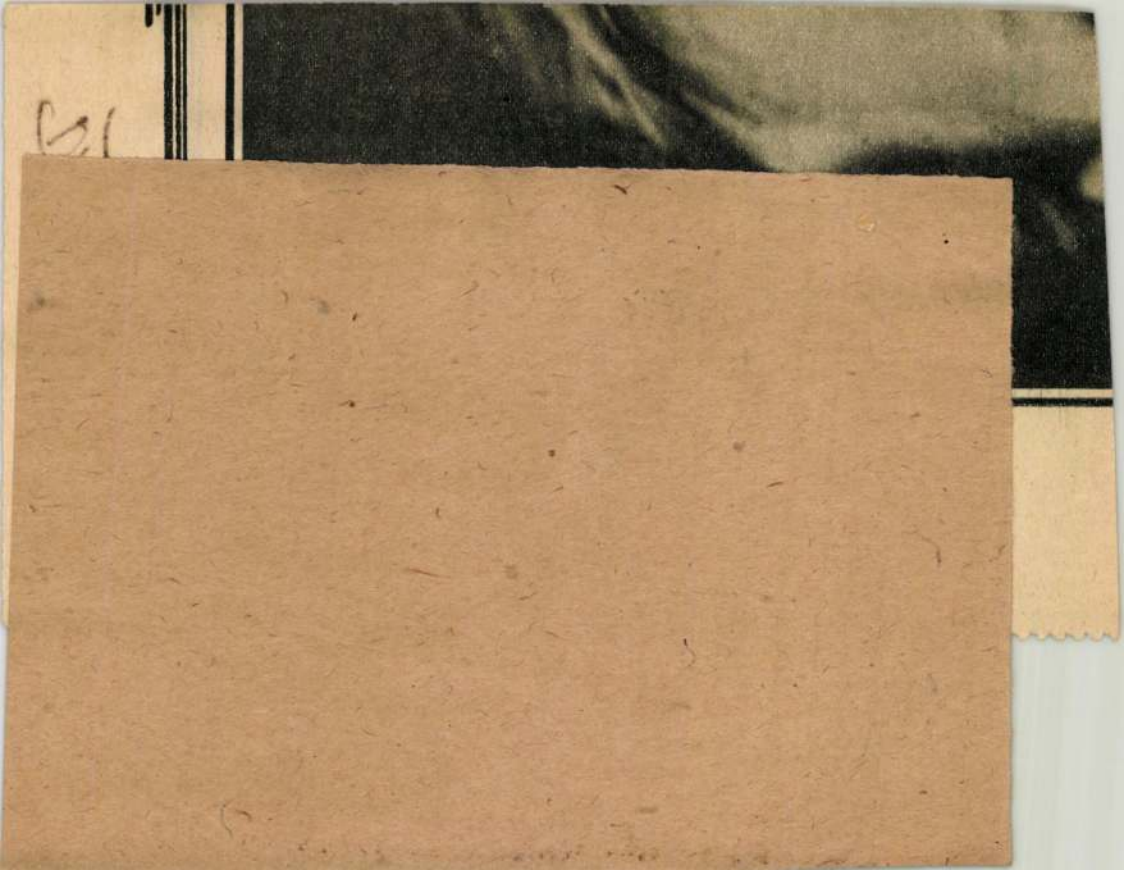

Donner Gertrud Mária.

1934 Sport-művészeti kiáll.

Golfozó, bronz.

Nemzeti Szalon

1934 KUT kiáll.

Exotikus fej, szin. gipsz

1935 szeptember csoport kiállitás.

11 drb. képpel.

1935 szept Donner Farkásházi, Fadofit

50 drb. képpel.

1936 Munkácsy féh kiáll.

Anyám, bronz.

Emlékezés, bronz

1939-es Szalon kiáll.

Gondolkodó, gipsz.
Mongol nő, gipsz.

Donner Gertrud

Maria

Donner Ignácz, éremvésző; szül. 1752-ben Körmöczön, megh. 1803 szept. 19-én Bécsben. D. György Rafael öccsének, Sebestyénnek fia. Fiatalabb korában a körmöczi pénzverdénél működött, utóbb azonban Bécsben telepedett le, s haláláig a bécsi pénzverdénél dolgozott. Jelentékenyebb művei: Mária Terézia emlékérme (az előlapon a királynő mellképe, a hátlapon félkörön ülő fegyveres Pallas Athene 1745-re visszadatálva), I. Ferencz és nejének, siciliai Mária Teréziának emlékérme, az erdélyi határőrvidéknek 1762-ben történt fölállítására készült emlékérem, II. József ezüstérme a török felett aratott győzelem emlékére, 1789.

A Gyüjtő. 1912. 3—4. sz. 180. l. — *Czobor Béla dr. és Szalay Imre:* Magyarország történeti emlékei az ezredéves orsz. kiállításon. Budapest—Bécs, 1903. II. 429. l. — *Hevesi, Ludwig:* Österreichische Kunst des XIX. Jahrhunderts. Leipzig, 1903. 40. l. — *Nagler, G. K.:* Neues allg. Künstler-Lexicon. München, 1836. III. 447. l. — *Ráth György:* Az iparművészet könyve. Budapest, 1902. I. 300. l. — *Weszerle József:* Hátrahagyott érmészeti táblái. Pest, 1873. C. XXX. t. 4. sz.

Donner, Matthäus

MAGYAR MUVESZET

1926. III, [illegible]

Pigler A.: Gy. R. D.

ész csapat szervező bizottsága.
. 5. sz. — Telefon: 86—4—85.

legalább hozzá, hogy minden
ídei Világjamboree-ra!

Asszonyunk!

ész a magyar cserkészmozgalomnak.
Jamborre, magyarországi megrendezése rend-
lít minden magyar cserkész csapat elé.

Donner, Matthäus

Graveurakademiedirector in Wien, geboren 1704 zu Esslingen im Marchfelde als Sohn des Zimmermannes Peter Donner; gestorben zu Wien am 26. Aug. 1756.

1741. 17. Dec. D. erhält für die Herstellung der ungarischen Erbhuldigungspfennige eine Remuneration von 150 fl.

Es nég számos adat, de magyar vonatkozás nincs benne.

Katmünzen IV. 1225 – 1227. l.

Kassai ötvöszéh V. 103.

MDK

Donner Ignác körmöci szobrász

Pogány Ö.Gábor: M. szobrászat a 19.sz. első felében.
Bp. 1939. 77 l.

DONNER Martin, pesti kádár

M. D. Faubindermeister in Pesth, Walz nagyszombati polgárnak óriási kordót kévzitett szlavon tölgyfából, rajta József nádor faragott képe. (1824, 1. kötet, 488 l)

Pressburger Zeitung
(Gentham)

IGNAZ DONNER, /1752-1805/, éremvésnök

15-17.-Érdemérem katonaorvosok és felcserek számára. 1785-1790.-Három eltérő fokozat. Wirt és Donner vésték. 15.-Nagy ezüst érdemérem katonaorvosok számára. Szokatlanul vastag/5 mm!/-méret: 50 mm. Súly: 113 gr. Nyakszalagon viselték. A szalag 43 mm. széles citromsárga, 10 mm-es fekete szegélycsíkkal, megegyező a későbbi "ágyúkereszt" szalagjával. 39.old

TÁLAS GÉZA: Korai osztrák kitüntetések 36.old

AZ ÉREM, XXVIII.évf. 1972. 1.szám, Bp.

IGNAZ DONNER, /1752-1805/, éremvésnök

17.-Kis ezüst érdemérem katonaorvosok és felcsrek számára.-Méret:35 mm.Súly:14 gr.-Bordázott,ráforrasztott fülkarikával.Elől a császár jobbra néző feje,fürtös,nyitott hajjal,de arcvonásai masok,mint a 15-16.számuaké, melyeket Wirt metszett.Felirat:IOSEPHVS II.AVGVSTVS.Alul a szegélyen:"DONNER".Hátlap:ACADEMIA/MEDICO/CHIRVRGICA/MILITARIS. 40.old. a kép.17. 39.old. fekete repr.

TÁLAS GÉZA: Korai osztrák kitüntetések 38.old

AZ ÉREM. XXVIII.évf. 1972. 1.szám, Bp.

IGNAZ DONNER, /1752-1805/, éremvésnök

17.-ais ezüst érdemérem katonaorvosok és felcserek számára.-Méret:35 mm.Súly:14 gr.-bordázott,ráforrasztott fül fülkarikával.Elöl a császár jobbra néző feje,fürtös,nyitott haj,de arcvonásai mások,mint a 15-16.számuaké,melyeket Wirt késitett.Felirat:IOSEPHVS II.AVGVSTVS.Alul a szegélyen"DONNER".Hátlap:ACADEMIA/MEDICO/CHIRVRGICA/MILITARIS. 40.old. 17.kép.

TÁLAS GÉZA: Korai osztrák kitüntetések 36.old

AZ ÉREM, XXVIII.évf. 1972. 1.szám, Bp.

IGNAZ DONNER, /1752-1805/, éremvésnök

15-17.-Érdemérem katonaorvosok és felcserek számára. 1785-1790.-A "József császár" akadémia alapitása /1775/ alkalmával adományozták először oly katonaorvosok és felcserek számára, akik kitüntették magukat. Az érmek metszői WIRT és DONNER VOLTAK. Az éremnek három eltérő fokozata volt. 39.old

TÁLAS GÉZA: Korai Osztrák kitüntetések 36.old

AZ ÉREM, XXVIII.évf. 1972. 1.szám, Bp.

Donner, Matthaeus

szobrász és éremvésző

1704 – 1756

Donner *Matthaeus*, osztrák szobrász és éremvésző, Donner Georg Raphael öccse, szül. 1704 aug. 29-én, Esslingenben, megh. 1756 aug. 26-án Bécsben. A bécsi éremvésző akadémia igazgatója volt. Művei közül magyar vonatkozásuk miatt is említésre méltók Esterházy hercegprímás érme, Mária Terézia koronázási emlékérme és a Mária Terézia-rend alapításának emlékérme.

SZENTIVÁNYI GY.

Gutenberg Lex. IX. k.

209. l.

7. Pavonazzói márv. (Olaszorsz.)

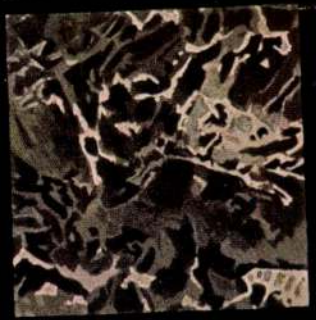

8. Szent Anna márv. (Blankenburg)

9. Tinoszigeti márv. (Olaszorsz.)

10. Szkiroszi márv. (Görögorsz.)

11. Cipollin antique márv. (Svájc)

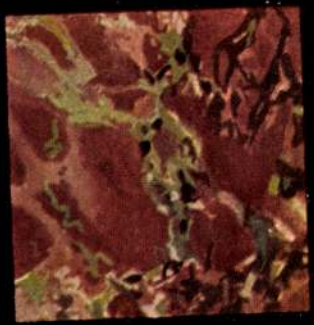

12. Bajor vörös márvány

Donner Matthäus

éremvérő

irod

Schoen Arnold:

Székesfehérvár 18. nőradbeli

kő- és kőpfaragói.

Székesfehérvári Szemle

1931. 6-sz. 3 l.

II. MELLÉKLET.

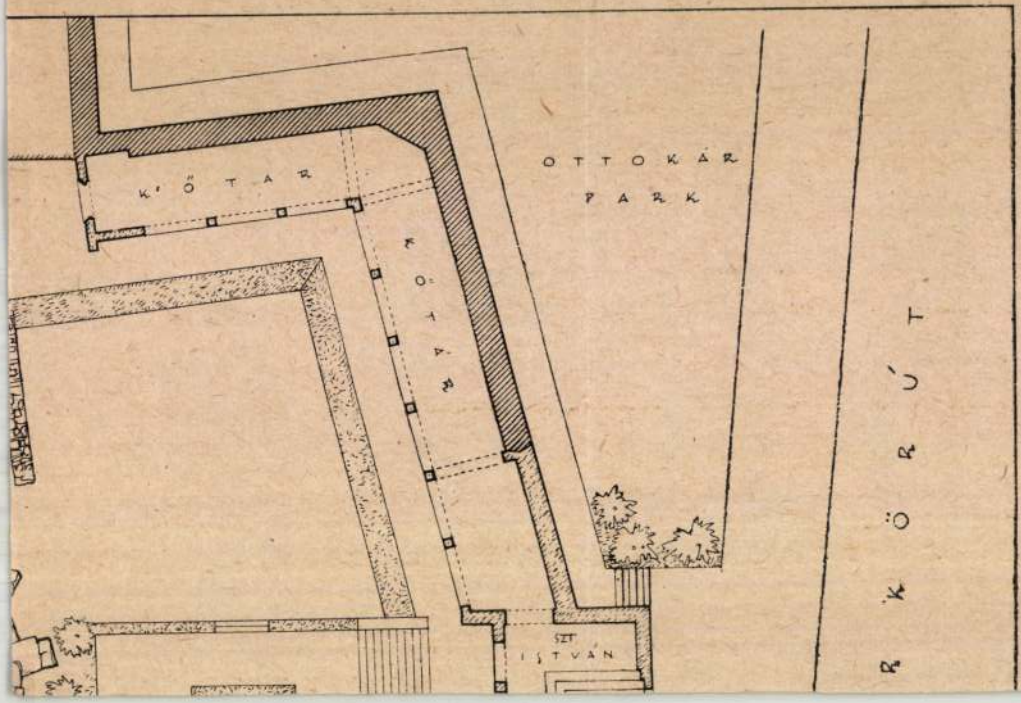

Donner Matthaeus

vésnök

I.

Huszár Emlékeim

4. l. 5. l. 8. l.

Donner Matthäus

bécsi cremmüven

l.

Num. Kozl

1942. 53. l.

54. l.

55. l.

57. l.

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Donner Mattheus

l.
Arv. Csarn. 97. audicio
kat.

1265

1265. Pe

A XV.

Madonna a gyermek

Egész alakban és kissé
Bal tenyerén Jézus áll, ki ba
előre hajlik és jobb kezével
összetett kezekkel imádkozó
koronás Madonna jobb ke
fejét dicsfény veszi körül.
palást és hosszú magas r
köntös szűk ujakkal, a der
szegélylyel. A Donátor kend
ruhát visel.

Vászon, méretei 69 : 32·
1894 szeptember 13-án M. Rocc
moltatott 1895 augusztus 31·
nézve lásd az 54347–95 és
sz. min. előadmányi ívet. — A
november 28-iki 4561 (635–
373 eln. sz. leirat (464–901).

Jegyzet. L. az 1896-iki laj
— Preisliste Nº 205.

III.

VéA. 1894

Donner Matthäus

Hobrait

l.

Pigler Andor

Georg Raphael
Donner élete és
művészete.
Bp. 1933.

111, 112, 119, 120, 121,
123. kép. 134, 135. kép.

Donner

D., 3. *Matthäus*, szobrász és éremvéső, D. 1. öccse. * Bécs 1704, † 1756. A bécsi éremakadémia igazgatója volt. Művei közül különösen a Mária Terézia magyar királlyá koronázása alkalmára készült finom emlékérme válik ki.

E. Gy. I. 256 l

várat s a várost, hol a templomok és a
az ostromló császári csapatok ostromol-
hoz vezető hid felől a patak mentén lévő
kodik. Az előtérben balról a gyalog s
lalnak állást s a szőlőhegyeken innen
a parancsnokkal, ki lovon halad, a
l beszélget.

., méretei 13.3 : 17.2 cm.
r: Hungarisch = Polnisch - Türckische
00 bis bis 1687." pag. 702.

		Kikiáltási ár pengőben
2818.	KEREK TERÍTŐ. Horgolt	8.—
2819.	TERÍTŐ. Horgolt	6.—
2820.	SZŐTTES KENDŐ. Dél-Magyarország. 6 drb	9.—
2821.	NAGY KEREK TERÍTŐ. Cérnából kötve .	18.—
2822.	OVÁLIS TERÍTŐ. Horgolt	15.—
2823.	DÍSZTÖRÜLKÖZŐ. Házi szőttes. Dél-Magyarország	7.—

		Kikiáltási ár pengőben
2781.	MENYASSZONYI ZSEBKENDŐ. Batiszt, széles csipkeszegéllyel. XIX. sz. eleje . . .	10.—
2782.	CSIPKE. XIX. sz. eleje. 100 cm.	6.—
2783.	CSIPKE. XIX. sz. eleje. 50 cm. (Hibás.) . .	3.—
2784.	VERTCSIPKE. XIX. sz. 90 cm	10.—
2785.	MENYASSZONYI ZSEBKENDŐ. Batiszt, csipkeszegéllyel	15.—
2786.	VERTCSIPKE. XIX. sz. 2 drb	7.—
2787.	VERTCSIPKE. XIX. sz. eleje. 120 cm . . .	4.—
2788.	ZSEBKENDŐ. Batiszt, csipkeszegéllyel. XIX. sz. eleje	20.—
2789.	CSIPKESÁL. XVIII. sz. vége	30.—
2790.	VERT-CSIPKE. XVIII. század vége. 100 cm.	8.—
2791.	KALOTASZEGI CSIPKE. XIX. cz. 120 cm. ,	6.—
2792.	KALOTASZEGI CSIPKE. XIX. sz. 120 cm. .	6.—
2793.	KALOTASZEGI CSIPKE. XIX. sz. 80 cm. .	6.—
2794.	RÁVAROTT CSIPKESÁL	7.—
2795.	CSIPKEGALLÉR. Tüllre hímezve. 1830 körül	12.—
2796.	CSIPKE. Kalotaszegi recemunka	12.—
2797.	TÜLLCSIPKE. Hímezve. XIX. sz. 235 cm. .	20.—
2798.	MENYASSZONYI ZSEBKENDŐ. Batiszt, csipkeszegéllyel	20.—
2799.	CSIPKE. 150 cm. Két darabból összevarva .	5.—

Donner Máté

(Matthaeus) osztrák
szobrász és medailleur

b.

Kendrey – Szentiványi
390. l.

W. Tilian: Deß aller G
Erzherzogen, König i
Augspurg Ao 1629.

l. 14 + 1595 decz. 24.)

ordult)

, négyszögletes alapon tojásdad medail-
máju kócsagos ~~van kócsaggal s~~ rövid hajat,
Ingének lehajtott gallérja csipkés és vértje
ajas rend jelvényét viseli. Alól a medail-
van, mely karmában követ tart. Feli-

ndus Archidux Austriae Dux Burgun.
Dno Oenip. Obd. ā° MDXCV."

st: dire omnia fundans
ri studet esse Deo.
urat pectore sanus:
alvus et inde bonis."
vetur"
der ander, Ferdinandi dess ersten Son"
á pedig: „Andreas Ferdinandi dess an-
ashátó.
apnak 15.g: 12.gs a réclapnak 18.g: 13. 2. c/m.

86.

243/95 N° 6

Donner Máté

Nobrais

l.

Sopron 1953

233. l.

Donner (Máté) (Matúš)

1704–1756.

egy műve kiállítva az alábbi műremekben

Kat Bratislavy

285. l

Donner. Matthäus

1704 - 1756

Ernst-Muzeumaukcioja I,

49.1.

CSEMEGE

T, XI.,
ós-út 54.

9-894.

Gyógysonka és
finom felvágottak

Állandó
gyümölcsvásár

Donner Mathews

1704-1756

Erenkiáll Kat.

1924. 99 l.

~~Bőpre agyagból VII. 242.~~

Donner Matthäus

1704–1756

Művészeti Lexikon 189. l.

Sárkeresztúri gazd. kvt. IV. 261

Donner Matheus

1704-1756

Lód

Cs-sén 99 l.

Lechner Ödön: Campidolio 2
(625), 3970 (562).

Donner, Matthias

Graf

Tietze, Hans: A bécsi
osztrák Barokmuzeum.
Ars Una 1923, I. 1. sz.
32. l.

2. 4.

12.

7.

10.

1. Renaissance öntött érem, 2—3, 4—5, 7—8 görög ér
érem, 10—11 Roemer Gy

Donner Máté (Matthaeus), osztrák szobrász és medailleur; szül. 1704 aug. 29-én Esslingenben, megh. 1756 aug. 26-án Bécsben. D. György Rafael öccse. A bécsi képzőművészeti akadémián tanult, utóbb pedig a bécsi éremvéső akadémia igazgatója lett. Magyar vonatkozású művei:

1. Esterházy Imre gróf esztergomi érsek, herczegprimás érme. Előlap: EMERICVS EC· ESTERHAZY · A·E·S·S·R·I·P·PRH· A herczegprimás jobbra fordult mellképe, fején kis papi sapka, mellén kereszt, alul M·D· (Matthaeus Donner). — Hátlap: Kettős körben három lépcsőn barokk stílű oltár emelkedik, melyen lángok között bárány, balról három búzakalász, jobbról venyige látható, SACERDOS ITERVM fölirattal; a szelvényben MDCCXXXVIII. Mindkét lapon két síma szegély. Arany és ezüst; átm. 23 mm.

2. Mária Terézia királynő koronázási emlékérme. Előlapján Mária Terézia mellképe, hátlapján a királynő a koronázási dombon lóháton a kardvágást végzi. Előlapján a felirat: MARIA THERESIA. AVGVSTA. M. DONNER. F. Hátlapján fönn: APOSTOLICI. REGNI. HONORIFICENTIA. Lenn két sorban: VNCTIO REGIA. POSON. XXV . IVN . MDCCXLI. Arany és ezüst példányokban.

3. Emlékérem az erdélyi bánya- és pénzügy megjavítására. Előlapján Mária Terézia

Lz-12 390 b

mellképe a következő körirattal: MARIA THERESIA ROM · IMP · HVNG · BOH · REX · PRINC · TRANS. Lenn: M. DONNER. Hátlapján Mária Terézia trónon ülve, fején korona, jobbjában jogar, mellyel egy »LEGES METAL · RESTITUTÆ« szövegű könyvre mutat, melyet egy Erdélyt ábrázoló nő tart oda, ki egyszersmind balkezében a fejedelmi kalappal födött erdélyi czímerpajzsot is tartja. Fönn: LEGES METALLVRG : RESTITVTAE. Lenn: MDCCXLVII. s e mellett T. F. (Toda fecit.) mesterjegy. Ezüstből, átm. 41 mm.

4. A Mária Terézia rend alapításának ezüst emlékérme. Előlapján Mária Terézia és Ferencz mellképe; hátlapján hadi jelvények között egy géniusz kezében a rendjel keresztjével.

A Gyűjtő. 1912. 179. l. — *Győrik Márton:* Magyarország érmei a pozsonyi ágost. hitv. evang. lyceum dr. Schimkó Dániel-féle éremgyűjteményéből. Pozsony, 1886. 59, 60, 86. l. — *Gohl Ödön:* Magyar iskolák érmei. *Numizmatikai Közlöny.* 1909. 92, 93. l. — *U. az:* Magyar egyházi emlékérmek. *Numizmatikai Közlöny.* 1911. 88. l. — *Nagler, G. K.:* Neues allg. Künstler-Lexicon. München, 1836. III. 447. l. — *Tergina Gyula dr.:* Kitünő férfiak emlékérmekben. *Pulszky Album.* Budapest, 1884. 158. l. — *Weszerle József:* Hátrahagyott érmészeti táblái. Pest, 1873. C. XXIV. t. 4. sz. — C. XXV. t. 4. sz. — D. XVII. t. 2. sz. — *Wurzbach:* Biographisches Lexikon. Wien, 1858. III. 369—370. l.

DONNER SEBASTIAN, fővésnök

1752.Körmöcön az éremvéső lassú munkája miatt máj. 1
19-én Bécsből leküldték Dollacher Márton lakatost és
és Wagner Péter vésnöktanulót.A régi silány verőtövek helyett Donner Sebastian fővésnök új apató készitéséhez fogott. 36.old.

KUSZÁR LAJOS: Pénzverés Körmöcbányán 1748-1768 években 32.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LVI-LVII.évf.1957-1958. Akad.Kiadó, 1958.

DONNER SEBASTIAN, vésnök

1751. Az előbbi évben már verni kezdett /Körmöcön/ 17-esek verőtöveit /Haupt Pater/ Donner vésnök készitette. 35. old.

HUSZÁR LAJOS: Pénzverés Körmöcbányán 1748-1768. években 32. old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LVI-LVII. évf. 1957-1958. Akad. Kiadó, Bpest. 1958.

DONNER SEBASTIAN, főévésnök

1754.okt.10-én /Körmöcön/jelentés ment egy hibáról. Donner vigyázatlansága miatt a királynő képére vert 17-kr-osok egyik verőtövén a máriás oldalon a köriratban a T betü kimaradt./Patrona helyett Parona/. Magát a hibás tövet Wagner Péter véste. 36.old.

HUSZÁR LAJOS: Pénzverés Körmöcbányán 1748-1768 években 32.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LVI-LVII.évf.1957-1958. Akad.Kiadó, 1958.

DONNER SEBASTIAN,fővésnök

A körmöci pénzverde személyzete:
A.M.N.M.Éremtárában iratmásolatok 1748-1768.évekből emlitik a személyzet fizetését.Ebből összeállitható az alkalmazottak névsora.
DONNER SEBASTIAN,fővésnök /első vésnök,Obereisenschneider/,1751.III.1.-+1763.X.20. 42.old.

HUSZÁR LAJOS:Pénzverés Körmöcbányán 1748-1768. években 32.old

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LVI-LVII.évf. 1957-1958. Akad.Kiadó,Bpest. 1958

Donner Miksáné

Ötv

erüstmüves

Bp. VII. Dob u. 19

Nemesfévk 1941

198. l.

829

I

383

829. Paolo Caliari il Veronese után.

A mester sz. Veronában 1528-ban. † Velenczében 1588-ban.

Jézus a jeruzsálemi templomban. (Ján. 2. r. 16.)

Jézus a jeruzsálemi templomból az árusokat és pénzváltókat kötélből font ostorral űzi ki, mondván: »Ne tegyétek atyám házát kereskedés házává.« A templom közepén látjuk Jézust, kinek fejét dicsfény veszi körül és a ki bő ujjú piros köntöst meg kék palástot visel. Jobbjában kötélkorbács van, melylyel a felfordult padnál ülő és fejét baljával védő kalmár felé sujt. Mögötte egy fiatal szőke nő vállán korsóval, egy férfi fején ketreczczel és több kalmár egyéb holmikkal menekül. Másolat a XVII—XVIII. századból.

Vászon, méretei 53 : 39 cm. — Mündler: XIII. 80.

Kifüggesztésére vonatkozó adatok:

M. D. K.

DONNER, Matthias szobrász

1742. „Különböző" hivatali pecséteket készít magyarországi hivatalos szervek részére

Agghásy: Barokk szobrászat ... Bp. 1959.

I. 185. l.

MDK

Donner Mátyás, 17o4-1761

Magyarorsz. művészeti topogr. Esztergom.

285 l.

M.D.K.

Donner Matthäus /1704-1756/

585. /Tévesen 685 számozás helyett./ Mária Terézia mellképe. Ezüstérem 4.4 cm.

Elveszett. /Főv. Tört. Muzeum./

Háborus mütárgyveszteség-jegyzékek. V. füzet. 49. 1.
MUMOK. Bp. 1952.

MDK

Donner Matthäus, szobr.
1704-1756

Mária Terézia koronázási emlékérme. 1741. Ezüst.

Ernst Muz. plasztikai anyagának aulciója. Szobr., domb.m. Árver. Közl. 1939.jan.-1 rk.sz. Kat. 49.l.

R. D. K.

DONNER, Matthäus osztrák szobrász és éremvésző

(1704 – 1756)

1730 körül. Sopron, ev. templomban a bécsi volt kamalduli kolostor templomának főoltára, amelynek egyes szobrait neki tulajdonítják

1738. Esterházy Imre prímás érme. Elő-lapján a prímás jobbra fordult mellképével

Aggházy: Barokk szobrászat... Bp. 1959. I. 185. l.

Matheus Donner 17o4-56.

Mária Terézia pozsonyi koronázásának emlékérme 1741.

Erdély pénzügyeinek rendezésére vert érem, 1747.

Eszterházy Imre hgprimás érme, 1738.

Csányi K: Pesti gyüjtők és művészek érem- és plakett kiáll. az Iparműv.Muz.-ban. 1924.

99 l.

M.D.K.

Donner Matthäus. (1704-1756)

szobrász

585) Mária Terézia mellképe

Föv. Tört. Muz.

Egyéb köztulajdonból elveszett műtárgyak jegyzéke.
Bp. 1952.

49 l.

Donner, Matheus MDK

Az 1741. koronázási emlékérem. Ennek alapján készült M.K.Kellner Stukkó reliefje a szfvári Szt István székesegyházban: "Szt Erzsébet alamizsnálkodása", ahol Kellner Szt Erzsébet profiljában a Donner-féle emlékérem Mária Terézia-arcát örökitette meg.

Repr. Kellner: Szt Erzsébet alamizsnálkodása. 62.kép.

Fitz , Székesfehérvár, 55.o.

M.D.K.

Donner, Matthäus, szobrász

Georg Raphael Donner porsonyi, később bécsi hőrchez tartorok, egyike volt a Bécsi Akadémia első három professzorának, akik G.R. Donner nyomdokain haladtak. Szerző magyar vonathorásu érmeit említi.

Aggházy Mária: Barockplastik in Ungarn
Übers. Barbara Faragó
Bp. 1959. 29 l. 185 t.

13. old.

Donner Máté

86. Eszterházy Imre primás kis aranyérme
1798-ból

Esztergomi Főszékesegyházi Kincstár Katalogusa
Budapest, 1942.
35 lap

Donött, Josephus, asztaloslegény

Győrben 1674- 1699 között megfordult asztalosleg-
nyek jegyzéke: "Donött, Josephus, Laibach, Ausztria,
1699". 115.old. 13.jegyz

Batári Ferenc: Asztalosleg nyek Győrött a XVII. szá-
zadban - Adatok Győr város asztalosmiveseségének
történetéhez 93.old

Arrabona, 9.- antus János Múz. Győr, 1967.- A Győri
Múz. Evkönyve

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Josephus Donött /!/,asztaloslegény

A győri asztalos és puskaagykészitő céh legénykönyvéből,1697 den 20 oktober:"Josephus Donött /!/ gebirdtig Von löbwach aus Kliran Ahomen von wien". 112.old

Batári Ferenc: Asztaloslegények Győrött a XVII.században - Adatok Győr város asztalosainak történetéhez 93.old

Arrabona,9.-Antus János Múz,Győr,1967.- Győri Múz. Vkönyve

Josephus Donott /!/ geboratig von Lobw

Donőtt J./Josephus/,asztaloslegény

Győrben 1674-1699 között megfordált asztalosleg-
nyek jegyzéke származási hely szerint:"Laibach,
Au ztria:Donőtt J." 122.old

atári Ferenc: Asztalosleginyek Győrött a XVII.
században - Adatok Győr város asztalosmivességé-
nek történetéhez 93.old

rrabona,9. Antus János Múz.Győr,1967.- A Győri
Múz.Evkönyve

MDK

Donner-Spuren-Csákós

Forum, 1936. 169.

Donniesen J./Johannes/,asztaloslegény

Győrben 1674-169? között megfordúlt asztaloslegények jegyzéke származási hely szerint:"Rappersweil, Svájc:Donniesen J." 123.old

Batári Ferenc: Asztaloslegények Győrött a XVII. században - Adatok Győr város asztalosmüvességének történetéhez 93.old

Arrabona,9.- Xantus János Múz.Győr,1967. - A Győri Múz.Évkönyve

Donniesen, Johannes, asztaloslegény

Győrben 1674-1699 között megfordult asztalosle-gények jegyzéke: "Donniesen, Johannes, Rappersweil, Svájc, 1688". 115.old. 13.jegyz

Batári Ferenc: Asztalosiegények Győrött a XVII. szá-zadban - Adatok Győr város asztalosmivességének történetéhez 93.old

Arrabona, 9.- antus János Múz. Győr, 1967.- A Győri Múz. Évkönyve

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Johannes Donniesen,asztaloslegény

A győri asztalo és puskaagykészitő céh legénykönyvéből,1685-től:"Johannes Donniesen Von Raben schwiln ihn schweitzer land dieschler gesell". 106.old.

Batári Ferenc: Asztaloslegények Győrött a XVII.században Adatok Győr város asztalosmüvességének történetéhez 93.old

Arrabona,9.-Xantus János Múz.Győr,1967.-A Győri Múz,Evkönyve

negativa

Donner Sebestyén

Irod

Toman 102. l.

Donner

D., 4. *Sebastion Anton*, szobrász és éremvéső, D. 1. bátyja. * Esslingen 1707. † Körmöcbánya 1763. 1751-től a körmöcbányai pénzverdében működött.

R. Gy. I. 256 l

Pécs ostroma 1686 oktober 14-én.

„Fünfkirchen" látképe. A
mecsetek tornyai uralkodnak,
ják. Balról a siklósi kapu
külváros felé egy katona ipa
jobbról a lovas csapatok fog
a domb mögé csavarodó úton
gyalog-katona levett kalappa

Rézkarcz, vonalkeretbe
Bergmann Carl Ch
Kriegs Thaten von Anno 1

Donner, Sebastian Anton

Münzgraveur der Münzstätte Hall und Kremnitz; geboren um 1705 zu Esslingen im Marchfelde als Bruder des Bildhauers Georg Rafael und des Stempelschneiders Matthäus Donner, gestorben October 1763.

A becsi vésnök akadémiai tanult 6 évig. 1740-1751-ig a halli pénzverdében dolgozott.

1751. 24. Febr. D. wird an Stelle des verstorbenen ersten Münzeisenschneiders in Kremnitz Heinrich Fuchs von Hall nach Kremnitz als erster Münzeisenschneider versetzt und ihm nebst dem Gehalt von 800 fl noch ein Reisegeld von 125 fl angewiesen.

Katmünzen IV. 1227-1228. l.

Khoppf, Hans l. Kopp János.

Donner Sebestyén, szobrász és éremvéső; szül. 1707 jan. 19-én Esslingenben, megh. 1763-ban Körmöczön. Bátyja, D. György Rafael mellett dolgozott és nagy gyakorlatot szerezvén az éremvéső művészetben, a bécsi éremvéső akadémián kapott állást, majd a halli pénzverdénél alkalmazták. 1751-ben a körmöczi pénzverdéhez helyezték át, s haláláig itt működött.

Ilg, Albert: Georg Raphael Donner. Wien, 1893. 2, 35. l. — *Thieme—Becker:* Allg. Lexikon der bildenden Künstler. Leipzig, 1913. IX. 452. l. — *Wurzbach:* Biographisches Lexikon. Wien, 1858. III. 370. l.

x Donner Sebestyén éremművész és szobrász

1707 – 1763.

Herzog

ésem vésö és szobrász

xx Donner Sebastian 1707 – 1763.

~~Quellen~~ Archiv Österr. Gesch. Quellen V. 703, 718. (Schlager)

művészi körúton nagy sikerrel. Három évvel ezután a Nemzeti Színház szerződtette zenekarába, 1843-ban pedig mint zeneszerző mutatkozott be pályadíjat nyert nyitánnyal. Utóbb (1858-ban) Bécsbe szerződött, de hamarosan visszatért Pestre és Erkel Ferenc mellett karmestere volt a Nemzeti Színháznak. Mint operaszerző nagy sikert ért el *Benyovszky*, továbbá *Ilka és a huszártoborzó*, *Két huszár* és *Wanda* című dalműveivel. Leánya, *Olga*, a stuttgarti opera tagja volt. SEBESTYÉN E.

Doppler *Károly*, fuvolaművész, szül. 1825-ben Lembergben, megh. 1900-ban Stuttgartban. Nagy sikerrel szerepelt Párisban, Londonban, Brüsszelben, végül Budapesten a Nemzeti Színház zenekarába szerződtették. Több magyar operát és népszínművet komponált. Negyvenéves korában udvari karmesterré nevezték ki. Stuttgartban, kevéssel halála előtt vonult nyugalomba. SEBESTYÉN E.

Doppler-féle elv, mely szerint a hang magassága megváltozik, ha a hangforrás hozzánk közeledik vagy tőlünk távolodik. Ugyanez áll a fénysugarakra is. Ha a fényforrás közeledik, akkor a sugarak hullámhossza megrövidül, vagyis a színképben több lesz a kék felé eső színekből, viszont ha a fényforrás távolodik, a hullámok hosszabbak lesznek, a színkép vörösödik. A hang magassága vagy a fény színe, t. i. a mp.-ként felfogott hullámok rezgésszámától függ. Ha a fényforrás csillag, úgy megállapíthatjuk, hogy közeledik-e vagy távolodik-e tőlünk, csak azt kell megfigyelni, hogy színképének vonalai a vörös, vagy az ibolya felé tolódtak-e el. A megmért eltolódásból kiszámítható a viszonylagos távolodás vagy közeledés sebessége. A Doppler-féle elv segítségével állapították meg a csillagok közeledési meg távolodási, a kettős csillagok forgási és a Nap protuberanciáinak sebességét. MAJZON L.

Dopsch *Alfons*, osztrák történetíró, szül. 1868 jún. 14-én Lobositzban, megh. 1927 máj. 5-én Bécsben. 32 éves korától volt a bécsi egyetem rendes tanára. Foglalkozott az osztrák tartományok középkori alkotmánytörténelmével, főművei a nyugatrómai birodalom bukásának koráról szólnak. TÖRÖK P.

Dorado, lásd: *Eldorado*.

Dorchester (ejtsd: *dœrsesztər*), Dorsetshire angol grófság székhelye a Frome folyó mellett, nagy sörfőzőkkel, (1921) 9556 lak. Kelta város volt, a rómaiak Durnovariának nevezték. Műemlékei a 12.000 nézőt befogadó amfiteátrum, brit tábor és dán földvármaradványok, továbbá a XIV. századból való Woodsford Castle. P. ORMÓS J.

Doré Gustave (Haranghy Jenő rajza)

kedelme van. (1922) 55.195 lak. Hollandiának egyik legrégibb városa. Gótikus épületei közt az 1363-ban épült templom és városháza a legszebbek. P. ORMÓS J.

Doré *Gustave*, francia festő és rajzoló, szül. 1832 jan. 6-án Strassburgban, megh. 1883 jan. 23-án Párisban. Kiváló rajztudása már fiatal korában jelentkezett és mint 15 éves fiatal fiú állandó rajzolója volt a «Journal pour Rire»-nek. Rámulatos fantáziája, rajztudása, a tö-

usztráció Ariosto «Őrjöngő Roland»-jához (Doré Gustave rajza)

őt és dohányt termelnek, igen
latállománya és halászata is.
ossága között a városokban
rögök is élnek. Újabban a Don
megkisebbedett, mert K-i részét
-it pedig a doneci kormányzó-
k. Jelenlegi területe (1920)
0.000 lak. Székvárosa: *Novo-*

KÉZ A.

lföldi község Amerongen köze-
920 máj. óta II. Vilmos volt

P. ORMÓS J.

kai lóverseny kifejezés, a versenylovak mesterséges izgatószerekkel (arzén, koffein, atropin stb.) való narkotizálása, hogy ezáltal teljesítményük fokozható legyen. Amerikában megengedett, Európában tilos, mert a verseny reális eredményét meghamisítja. Alkalmazása ártalmas is, mert a ló tenyészértékét veszélyezteti.

CZIPAUER J.

Donner *Ottó*, finn ny
tanár, a M. T. Akadémia kültagja, szül. 1835-ben, megh. 1909-ben. A finn-ugor nyelvek történetével foglalkozott és sokat utazott e népek között. Járt Magyarországon is. Legfontosabb művei: *Gegenseitige Verwandtschaft der finnisch-ugrischen Sprachen. Vergleichendes Wörterbuch der finnisch-ugrischen Sprachen.* Foglalkozott az orkhoni török feliratok megfejtésével.

BALASSA J.

Donner *Sebastian*, éremvéső, szül. 1707 jan. 19-én Esslingenben, megh. 1763-ban Körmöcbányán. Donner Georg Raphael bátyja volt. Évekig működött a bécsi éremvésző akadémián, majd a halli pénzverdében. 1751-től haláláig a körmöcbányai pénzverdében dolgozott.

SZENTIVÁNYI GY.

Don Quijote (ejtsd: *kihote)*, Cervantes híres, kalandhajhászó lovagjának neve, mellyel a középkor lovagvilágának szertelenségeit járatta le, de egyben kora ferdeségeit is gúny tárgyává tette, sőt a maga lelkivilágát is belecsempészte arcával, természetével együtt. Don Quijote az igazság eszméjének rendületlen bajnoka, ezért ideális alak, míg Sancho Panza a realizmus, a megalkuvás képviselője. KŐRÖSI A.

Don terület, régebben a doni kozákok területe Déloroszországban, 165.000 km², kb. 4,000.000 lak. Területének 45%-a az É-i és középső feketeföld vidékén szántó, 42%-a legelő, a többi erdő. A gabonaneműeken stb.

Donatello: Gattamelata lovasszobra Paduában

kor növendéke volt, majd New Yorkban, azután ismét Stuttgartban mint operai karigazgató és tanár. Szerzeményei: zenekari szvitek, karművek és dalok, részben régi stílusban.

SEBESTYÉN E.

Doppler *Christian*, német fizikus és matematikus, szül. 1803-ban Salzburgban, megh. 1853-ban Velencében. Bécsben, majd Prágában, Selmecen végül ismét Bécsben tanított. Munkái közül nevezetes az *Über das farbige Licht der Doppelsterne* (Prága, 1842) című, amelyben az azóta róla elnevezett elvet ismerteti. Kutatási területe főképpen az optika volt.

NAGY S.

Doppler *Ferenc* fuvolaművész szül. 1821-ben Lembergben, megh. 1883-ban Badenban, Bécs mellett. Apjának, a varsói színház oboistájának növendéke volt. Öccsével, Károllyal együtt 1838-ban Magyarországon járt

Gutenberg Lex IX. K.

Radnitzky H. M. D.
und die Geschichte der
Wiener Graveur-
Akademie Wien
1886.

...el is kiszeretnek venni ebből a munkából
..., mely parancsolja, hogy az élen járó csa-
a Jamborre megrendezésében, másfelől pedig
...álkozó lelki értékeiből, minél gazdagabban

jóbarátok áldozatkészsége és a magunk be-
tettünk, — hogy anyagiak hijján, egyetlen
jon ebből a nagy munkából.
... ez fokozottan nagy feladatokat ró reánk.
god- hoz, hogy ha csak egy pengővel is, jut-
méltóztassék eldobni az ide mellékelt csekk-
...zívesen áldoz a csapat szegény cserkészeinek

1533.
Berán: Ipolyi érem. Ö. br. 1923.

1468. Beck Ö. Fülöp : Liszt-plakett.

1470. Beck Ö. Fülöp : Balassa-érem.

Telcs Ede: Andrássy Gyula gróf érme.

1946. Telcs Ede: Giacomo Puccini-plakett.

Telcs: Lukács Antal.

1586. Esső Erzsébet: Érem, 1917.

1663a. Karl H.: A keszthelyi Georgikon érme. Magyar, XIX. sz. e. t.

1

2

3

4

5

6

2368. 1. Würth : Mária Terézia és II. József érme, 1769.
2833a. 2. Guglielmada : Krisztina svéd királynő érme, 1680 k.
2455. 3. Saint-Urbain : Lotharingiai Károly érme, 1686.
— 4. Stuckhart : Mária Krisztina ezüstérme.
2127. 5. Gaul : Elsler Fanny érme.
3254. 6. Gallé : XVIII. Lajos és X. Károly érme, 1825.

ANTONIO FABRIS (1827—80).

2933. *Pyrker László* velencei patriarcha emlékérme, 1827. V. br. 5·3 cm.
2934. *Széchenyi István* gróf emlékére a M. T. Akadémia, 1880. V. br. 5 cm.
2935. *Kazinczy Ferenc* emlékérme szül. századik évfordulójára, hátlapján allegórikus nőalak, 1859. V. br. 5 cm.
2936. *Kisfaludy Sándor*, emlékérem, egyoldalú. V. ez. 5·5 cm.
2937. *Canova* emlékérme, hátlapján Canova velencei síremléke, 1827. V. br. 5·2 cm.
2938. *Tizian velencei síremlékének* emlékérme, hátlapján latin felirat, 1852.
2939. *Marco Polo* érme, 1847. V. br. 5·7 cm.
2940. *Daniele Manin* érme, hátlapján Manint vállra emelve a tömeg lelkesen ünnepli. Velence, 1848. V. br. 5·85 cm.
2941. *I. Lipót toscanai herceg* érme, 1833, hátlapján a herceg pisai szobrának képe. V. br. 5·5 cm.
2942. «*Teatro della Concordia*», érem, 1830. Előlapján allegórikus nőalak, hátlapján a pordenonei színház képe. V. br. 3·5 cm.
2943. *Dante*, érem. Ö. br.

A. FARNESI.

2944. *Catalani Alfred* érme, 1902, hátlapján felirat. V. br. 5·5 cm.

GIUS. FERRARIS.

2945. *Fodor* Jozefa érme, 1819. V. br. 4·3 cm.
2946. *Samuele Jesi* érme, hátlapján olasz felirat, 1853. V. br. 7·3 cm.

GIANINO.

2947. *A milanói* világkiállítás érme, előlapján a kiállítás kapuzata, hátlapján három allegórikus alak, 1906. V. br. 5·6 cm.

GIUS. GIROMETTI 1790—1858.

2948. *Canova*-emlékérem, hátlapján latin felirat, 1823. V. br. 5 cm.

2949. *Orvietói dóm* érme, a templom homlokzatával, hátlapján latin felirat, 1842. V. br. 5·6 cm.

PIETRO GIROMETTI, † 1854.

2950. *Raphael*, emlékérem, 1831. Hátlapján női géniusz rajztáblával. V. ez. 5·1 cm.

2951. *Pasta Judit* kamaraénekesnő érme, 1828. Feliratos hátlappal. V. br. 4·3 cm.

2952. *XVI. Gergely pápa* érme, 1841. Hátlapján a jótékonyság allegóriája. V. br. 6 cm.

LUIGI GORI 1838—.

2953. *J. J. Baeyers* érme, hátlapján latin felirat, 1883. V. ón. 7 cm.

S. JONSOHN (kiadó).

2954. *Petrarca*, emlékérem, 1304—1904. V. br. füllel. 2·6 cm.

2955. *Milanói kiállítás* plakettje, 1906, előlapján nőalakok által tartott éggömb, hátlapján Merkur két nőalakkal. V. br. 5·15—7·4 cm.

2956. *Milanói világkiállítás* érme, előlapján öt alak mellképe, hátlapján ülő munkás, 1906. V. br. 4·5 cm.

2957. *X. Pius pápa* érme, hátlapján a pápa áldást oszt, 1904. V. ez. 4·7 cm.

2958. *X. Pius* érme, hátlapján Nagy Constantin lovon, 312—1912. V. br. Füllel. 2·7 cm.

2959. *A physiologusok* V. nemzetközi turini kongresszusának plakettje. Előlapján Pallas Athena nőalakkal, 1901. V. fehér fém. 4·7—7·3 cm.

2960. *Giuseppe Piermarini* érme, 1908, hátlapján színház képe. V. br. 5 cm.

2961. *A Simplon-alagút megnyitásának* emlékérme, 1906. Előlapján az alagút bejáratának képe és munkás alakja. V. br. 4·5 cm.

3371. *Antoine Heron* de Villefosse múzeumi őr plakettje. Hátlapján felirat. Páris, 1911. V. br. 3·45—6 cm.
3372. *Olvasnitanulás*, plakett. Ö. br. 9·5—10·5 cm.
3373. *Éva*, érem. Ö. br. 9·8 cm.
3374. *Fecondite-Quissence*, érem, előlapján magvető, hátlapján női fej. V. br. 5.

NÉVTELEN, (XIX. sz.).

3375. *L'age de Fer*, érem Ovidius Naso éremképével, hátlapján római jelenet. V. ez. 3·2 cm.
3376. *Károly Ferdinánd* herceg születési emlékérme, hátlapján De Berry herceg képmása, 1820. V. br. 2·9 cm.
3377. *Napoleon*, érem. Ö. v. 7 cm.
3378. *Nero császár*, érem, puszpángfa. 9 cm.
3379. *Napoleon* érem, hátlapján ülő Merkur, 1807. V. br. 3·15 cm.
3380. *Hermes és Psyché*, plakett. Ö. br. 12·5—14·6 cm. Empire.
3381. *Madonnafej*, érem, faragott fa. 11·3 cm. Empire.
3382. *Nerofej*, plakett. Ö. br. 9·2—7·3 cm.
3383. *Henri de France* érme. V. br.

XI. NÉMETALFÖLD, BELGIUM, HOLLANDIA.

a) ***Németalföld, XV—XVII. század.***

3384. *Heraklius császár* érme 1400 körül. 9·4 cm.

MARTEN HEEMSKERK után.

3385. *Az alázatosság diadalmenete*, plakett. Ö. br. XVI. sz. m. f.
3385a. *Az Igazság* diadalkocsija, plakett. Ö. br. 12·95—6·95 cm.

NÉVTELEN, XVII. sz.

3386. *Apolló és Marsias* versenye, médaillon. Ö. br. 21·4 cm. 1600 k.

3387. *Lovas vadászok* (A nyár), trébelt és aranyozott vörösréz dombormű.

3388. *Játszó puttók*, plakett. Ö. br.

b) *Belgium, XVIII—XX. század.*

T. V. B. (Berchel, XVIII. sz.)

3389. *Lotharingiai Károly* belga herceg érme (nyolcszögű), hátlapján latin felirat, 1779. V. ez. 3·4 cm.

c) *XIX—XX. század.*

BRAEMT.

3390. *Louis Gallait* érme, 1841. Hátlapján angyalok által tartott feliratos tábla. V. br. 6·5 cm.

G. DEVREESE 1861—.

3391. *A liegei nemzetközi ujságíró-kongresszus* érme, előlapján író nőalak, hátlapján földgömb, 1905. Füllel. V. ez. 2·95 cm.

H. DILLENS.

3392. *Leon Vanderkindere*, a brüsszeli egyetem történettanára emlékérme, hátlapján a történetírást jelképező nőalak, 1902. V. br. 6 cm.

ERNST DUBOIS.

3393. *D. A. Sturdza* román államférfi plakettje, 1903, hátlapján allegórikus nőalak. V. br. 6—4·5 cm.

ANTON FISCH 1829—92.

3394. *III. Vilmos* németalföldi király érme, 1883. Hátlapján allegórikus nőalak harsonával. V. br. 7 cm.

ED. LOUIS GEERTS 1826—89.

3395. *Liszt* Ferenc érme, 1887. V. br. 6·6 cm.

JUL. LAGAE 1855—.

3396. *Eduard Simon* érme, 40 éves polgármesterségének emlékére, 1902. V. br. 7 cm.

3448. *Az ypresi vásárcsarnok* érme (hátlapján alaprajz). V. br. 50 mm.

3449. *A lüttichi polg. és katonai fogház* érme, főhomlokzatával (hátlapján alaprajzával). V. br. 50 mm.

3450. *A brugesi városház* érme (hátlapján alapr.). V. br. 50 mm.

3451. *Audenaerdei városház* érme (hátl. alapr.). V. br. 50 mm.

3452. *Louvaini városház* érme (hátlapján címer). V. br. 50 mm.

3453. *Genti városház* érme. V. br. 50 mm.

3454. *A párisi Palais de l'Industrie* érme, hátlapján belsejével. V. br. 50 mm.

LEOPOLD WIENER 1823—91.

3455. *Pierre Theod. Verhaegen*, emlékérem, 1852. V. br. 6·8 cm.

3456. *Van Bommel* püspök érme. V. br.

3457. *J. F. Vlemincky*, a belga hadsereg egészségügyi főfelügyelőjének érme, 1853. Hátlapján felirat. V. br. 6·2 cm.

3458. *I. Lipót belga király és neje Luiza* emlékérme, 1863. Hátlapján a laekeni dóm belseje. V. br. 7·5 cm.

3459. *A belga* katholikus püspökségek visszaállításának érme, rajta Krisztus csodatétele, 1853. V. br.

3460. *Van Dyk*, érem, hátlapon a művész antwerpeni szobrával. V. br. 68 mm.

JACOB ÉS LEOPOLD WIENER.

3461. *Az yperni* Szt. Márton-templom, érem, hátlapján a templom belseje. 1847. V. br. 5 cm.

3462. *A namuri St. Aubain-székesegyház*, érem. Előlapján a templom külsejének, hátlapján ennek belsejének képe.

3463. *A lüttichi Szt. Jakab-templom* érme (hátl. belseje). V. br. 50 mm.

3464. *Genti Szt. Bavon-templom* érme (hátl. belseje). V. br. 50 mm.

3465. *Malinesi Szt. Rombaut-templom* érme (hátl. belseje). V. br. 50 mm.

3466. *Antwerpeni Miasszonyunk-templomának* érme (hátl. belsejével). V. br. 50 mm.

3467. *A tongresi Miasszonyunk-templomának* érme (hátl. belsejével). V. br. 50 mm.

3468. *Lujza M. Ther.* belga királyné érme, a hátlapján a laekeni templommal. V. br. 75 mm.

CHARLES WIENER 1832—87.

3469. *III. Vilmos,* Németalföld királyának érme, hátlapján családot védő nő, bőségszaruval, 1861. V. br. 6·25 cm.

3470. *I. Vilmos* német császár érme. V. br. 1871.

3471. *Wagner Richard* érme, a hátlapján operai főalakjainak csoportjával. V. br. 70 mm.

3472. *Toledói kathedralis,* külső hátlapján belső képével. V. br. 59 mm.

JACOB ÉS CHARLES WIENER.

3473. *Notre-Dame,* érem. Előlapján a székesegyház külső, hátlapján belsejének képe. V. br. 6 cm.

PAUL WIENAERT.

3474. *L'etude,* plakett. Iskolapadon ülő leánygyermek, mögötte föléje hajló nőalak, hátlapján római olajlámpa. V. br. 6·5—4·6 cm.

d) ***Hollandia. XVII—XX. század.***

DE GROOT. (XVII. sz.)

3474a. *Belgrád ostroma,* plakett. Ö. br. aranyozva, 24·85—15·15 cm.

3474b. *A II. mohácsi csata,* plakett. Ö. br. aranyozva. 24·8—14·8 cm.

XVIII. század.

3474c. *Az amsterdami* botanikus kert belépő érme (Dr. G. Christiani részére), előlapján címer két bőségszaruval, hátlapján æsculap. Ö. br. 5·1 cm.

3544. *Rotterdami Erasmus* plakettje, Holbein festménye után. V. ólom, zöld patinával. 7·1—10·25 cm.
3545. *Adrian v. Bubenberg*, emlékérem, 1897. Hátlapján hadijelvények. V. br. 5·7 cm.
3546. *Flue Miklós*, érem, boldoggányilvánításának emlékére, 1887. Feliratos hátlappal.

XIV. SVÉDORSZÁG, NORVÉGIA, FINNORSZÁG.

XVIII—XX. század.

A) SVÉDORSZÁG.

LEA AHLBORN 1826—1897.

3547. *A stockholmi művészeti* kiállítás érme, előlapján II. Oszkár király képmása, hátlapján kiállítási épület, 1897. V. br. 2·5 cm.
3548. *Josephina* svéd-norvég királyné érme, 1876. Hátlapján szarkofág komorkodó nőalakkal. V. br. 6·2 cm.

C. E. (Einhörnig) XVIII. sz.

3549. *Nicolaus Rosen* érme, hátlapján Aeskulap, 1773. V. br. 3·1 cm.

ERIK LINDBERG.

3550. *Gustav de Laval és John Bernström* emlékérme, hátlapján az ipar géniusza és Mercur. 1883—1908.
3551. *A. Andrée*, plakett, északsarki utazásának emlékére, 1905. V. ez. 7·5—5·2 cm.
3552. *Stockholmi olympiai versenyének* díjérme, 1912. Előlapján stockholmi látkép, hátlapján quadriga. V. ez. 5 cm.

L. P. L. (Lundgreen).

3553. *Petro v. Afzelio* orvos érme, hátlapján latin felirat, 1835. V. br. 4·9 cm.

TILL.

3554. *Az Erikson stockholmi* cég plakettje a milliomodik telefonkészülék emlékére, rajta földgömb és trombitáló angyal, 1912. V. br. 3·7—5·1 cm.

DAN. WAROU 1683—1739.

3555. *Rákóczi Ferenc* kiszabadulásának emlékérme, hátlapján három allegórikus nőalak, 1703. V. br. 4·1 cm.

B) NORVÉGIA.

LERCH.

3556. *Venus Dyomede*, érem. Ö. br. 8·2 cm.

IV. THRONDSEN.

3557. *Chr. Michelsen és Carl Berner* érme, hátlapján allegórikus jelenet, Norvégia függetlenítése emlékére, 1905. V. ez. 3·5 cm.

3558. *József nádor* esküvőjére készült kis érem, 1815. V. ez. 1·1 cm.

3559. A *Philadelfia* pénzverő emlékérme, 1832. V. br. aranyozva. Füllel. 1·4 cm.

3560. *A trondjemi* székesegyház 900 éves fennállásának emlékérme, előlapján a kereszténység megalapítása Norvégiában, 1897. V. fehér fém. 6·1 cm.

C) FINN.

LIIPOLA JRJÖ.

3561. *Maywald József*, plakett, 1910. V. br.

XV. SPANYOLORSZÁG.

a) *XVI. század.*

3562. *Királyok imádása,* plakett, keretelt, füllel. Ö. br.

b) *XVII. század.*

3563. *Krisztus a keresztfán,* csóktábla, XVII. sz. Ö. br.
3564. *Trónoló Krisztus,* csóktábla. XVII. sz. Ö. br.

XVI. SZLÁV ÉRMEK ÉS PLAKETTEK.

XIX. század.

A) HORVÁT.

CHORVAT.

3565. *Vasilie Lascar* emlékérme, hátlapján síremlék, 1907. V. br. 5·95 cm.

ROBERT FRANGES.

3566. *Bikát vezető férfi,* hátlapján horvát felirat. V. br. 5 cm.
3567. *Strossmayer* püspök emlékplakettje, hátlapján a hit nőalakja és egy férfi zászlóval. V. br. 5·7—7·05 cm.
3568. *Európa* bikával, plakett. É. K. E. 1907. évi tagilletménye. V. ez. 7—4·2 cm.
3569. *Földmíves,* plakett, hátlapján horvát nyelvű felirat. V. br. 7—5·5 cm.
3570. *Lófékező,* érem, hátlapján horvát felirat. V. br. 5 cm.
3571. *Szüret,* plakett. Ö. br. 6—4·4 cm.
3572. *Szántás,* plakett. Ö. br. 9·5—3·7 cm.

KERDIC.

3573. *Ferenc Ferdinánd és Hohenberg Zsófia* érme, hátlapján felirat. V. br. 7 cm.

SPIEGLER.

3574. *Rohanó katonák.* V. br. érem. 4·15 cm.

SUCHARDA.

3575. *Horvát parasztleány.* V. ez. 5·5 cm.

VALDEC.

3576. *A sebesült katona* hazatérése. V. hadifém-plakett. 5·7—6·7 cm.

B) SZERBIA.

SEVIENKO.

3577. *Guzslicás.* V. ez. plakett. 6·4—9·1 cm.

W. S.

3578. *Obrenovics Mihály* és Milosemlék érme, hátlapján nő oroszlánnal, 1865.

C) OROSZORSZÁG.

XVIII. század.

3579. *Szárnyas oltárka* részlete, Krisztus életéből vett jelenetekkel. Ö. br. 8·6—14·2 cm.

3580. *Házi oltárka* (középrész), Szent Miklós mellképével. Ö. br. kék, zománcos díszítéssel. 5·1—9·1 cm.

3581. *Ev. Szt. János,* plakett. Ö. bronz zománcdíszítéssel. 15·3—18·7 cm.

3582. *Trónoló Szűz Mária,* ezüst dombormű, trébelt, architektonikus és ékkövekkel díszített keretben. 22—16 cm.

A NÉPSZAVA Vasárnapja

TUDOMÁNY • IRODALOM • MŰVÉSZET

Búcsúzzunk?

Az emberek ma hajlandók az elégikus hangulatra és afféle „pusztuljon más is"-szemlélettel agyonelégiáznak mindent, ami éppen a kezük ügyébe esik. Egyébként az vesse rájuk az első követ, aki ebben teljesen bűntelennek érzi magát. Egy ismert természettudós is a minap felsóhajt: hol vannak a szép idők, amikor a lovak oly fontos szerepet töltöttek be a világon és ma már megfogytanak, mert a gép kiszorította őket és hát minden így van a nap alatt, történelmi fordulóhoz jutottunk, búcsúzzunk el az állatvilágtól... Az igazat megvallva, az efféle sóhajtás ma csak egy természettudóshoz illik, közönséges halandónak azt mondanók, uram, mit akar az állatokkal, hiszen láthatja, az ember még a saját fajtáját se tudja kipusztítani, bárhogy is erőlködik és nézze csak meg, uram, az utolsó fél évszázad történelmét, fejlett pusztító technikáját. Malthus boldogan forgolódott sírjában, volt a földön járvány, volt éhség, volt háború és az emberiség mégis az ezermilliójáról a duplájára emelkedett...

Mert, uram, az embernek nagy az ő ereje, de a mindenség és benne a biosz, az „élettelen" és élő lét erői mégiscsak valamicskével nagyobbak. Megtanultuk, hogy az ember csak akkor uralkodik a természeten, ha — alkalmazkodik hozzá...

Kipusztulnak az állatok? Nem tudnók hamarjában megmondani, hogy az állatvilágban ma hány élő faj harcolja át küzdelmes létét, de lehet úgy egymillió körül a számuk, aztán ne felejtsük el, hogy az embernek nemcsak a rovására terjeszkedő állatvilággal van harcolnivalója, a növényvilág is — a bakteriumoktól kezdve az óserdők vegetációjáig — szintén terjeszkedni kíván az emberi kultúrterület rovására és fajainak száma messze felülmúlja az állatvilágét; az élő fajok nyilvántartó könyveiben pedig alig is jegyeznek fel egyetkettőt, mint amely történelmi időnk során kipusztult volna...

El sem tudjuk képzelni, mily hatalmasok azok az erők, amelyek az életet létrehozták, a nemzedékek mérhetetlen számán át megtartották és a milliónyi fejlődés útjára vitték. Mily dadogás a tudomány ragyogó fantáziája, amely keresi ennek a létformának a természettörvényeit, a terjesztő és gátló erők határtalan bonyodalmát, amelyből mindig — a fák nem nőnek az égig-alapon — kiegyenlítődés, a fajok megmaradása és átalakulása az eredő eredmény. Nagy vonásokban, az erős állat, így az ember, az emberszabású majom, az oroszlán és hasonlók kevésszámú utódjaikban is fennmaradnak s szaporodnak; minél védetlenebbek, annál több utódot hoznak létre, hogy megmaradjanak... Látjuk például, hogy az emberi galandféregnek két gazdán is át kell vonulnia, hogy megmaradjon; szinte matematikailag bizonyos, hogy a lehetőségek veszedelmes zátonyain egytől-egyig megreked mindegyikük és mégis megmaradnak és tovább szaporodnak, mert a természet a létért való küzdelemben — akár a darwini mechanikus kiválogatással akár a lamarcki alkalmazkodással — felruházta őket azzal a megtartó tulajdonsággal, hogy egy-egy egyén úgy 210 millió petét hoz létre, tehát a legkedvezőtlenebb létkombinációban is akad megmaradó; vagy az a még kalandosabb utat járó féreg, amely a juhok kergeségét okozza — ez meg úgy 800 millió utóddal kombinálja ki megmaradását...

Nem is az állatok kipusztulása az, ami az állat és az ember szempontjából fenyegető, ellenkezően, az ember mindennap kénytelen megvívni örök harcát a kultúrája ellenében terjeszkedő, roppant arányokban szaporodó „káros" élőkkel, állatokkal, növényekkel és az élettelen világ homokjával, klimatikai viszonyaival... Akik azon sopánkodnak, hogy valaha eljön az emberiségre az úgynevezett tartós béke korszaka és ettől az emberiség majd elpuhul, azoknak azt mondhatjuk, hogy az emberhez méltó határtalan és végtelen küzdelem kora nem szűnik meg — itt marad minden időkre a harc a természet erőivel szemben, ittmarad a kultúrateremtő örök küzdelem...

sz. s.

ZSELLÉR A HATÁRBAN

A nagy Mindenség — kezdet-kezdet óta —
Kincseit adni soha meg nem únta
S széppé tette az értelem, a Munka.

Idő orsóján peregnek az évek,
S egyre az ősök örökébe lép a
Szolgaságbatört Koppány ivadéka.

Marcangolták vészek, viharok:
Nem mond villámló tüzes átkokat —
Ezerév földjén békén szántogat.

Bölcs némasága rejtelmes titok,
Mikor a tarlók és mezők felett
El-eltűnődik, el-elnézeget.

Hiába dalol néki a pacsirta —
Sóváran néz a fénylő, messze tájra
S mintha valami benne sírna, fájna.

Az ismeretlen jövendőbe néz
És délibábos képzelete lát
Valahol egy kis cserepes tanyát:

Békét sugárzó fehér tanyaházat...
A kéménye szeliden füstölög
És hancúroz sok pendelyes kölyök...

Galambdúc alatt muskátlis ablakot...
Hízott jószágot..., kévét..., asztagot,
Mindent, mi néki sohsem adatott!

Hite, bizalma végtelenbe nő,
Hiúsággal is egyszerre teli:
Lelke darócát bíborral fedi!

Agyában annyi gondolat motoz...
Egész lénye csupa szem, csupa fül
És önmagának ujjong, lelkesül!

Az eke előtt a két ló ficánkol,
A szöcskék is ugrálnak körülötte
És tarka lepkék csapongnak fölötte.

Ekét a földbe mélyen belevágja,
— Hűséggel teszi, amit parancsolnak —
De lelkében csak ott tüzel a holnap!

Mintha villamáram futna rajta át:
Gyorsabban indul két kezén a dolog...
A világ rendje majd máskép is forog!

Tuba Károly

KÉT NEMZEDÉK

— VASÁRNAPI ELMÉLKEDÉS —

Az alább következőkben a magunk dolgáról van szó. Szociáldemokraták, ha együtt vannak, gondolkoznak a mult eseményein, számbaveszik a jelent és megkísérlik, legalább nagy vonalaiban, megvizsgálni a jövő lehetőségeit. A magunk dolgáról, világszemléletünkről, pártállásunkról, munkánkról, küzdelmeinkről esik szó. Minden haladásnak és munkának előfeltétele a megtett út újra meg újra való felmérése, a hibák és tévedések felismerése és megismétlődésüknek elkerülése. Ez az elmélkedés két nemzedéknek az eltérő viszonyoktól és helyzetektől befolyásolt gondolkodását tükrözi vissza.

*

Nagy reményeink voltak. A demokratikus szocialista mozgalom felfelé ívelt. A munkásosztály anyagi helyzete állandóan javult, értelme, műveltsége, magatartása egyre tisztábban bontakozott ki. Kiemelkedett, felismerte önnön értékét. Óriásként feszítette meg a benne szunnyadó erőket. Jobb és szebb élet után vágyódott: *kiküzdötte magának.* Megrövidítette a munkaidőt, feljavította munkabérét, fizetését, emberségessé tette a bánásmódot; *emberszámba vétette magát.* Egyenrangúvá lett másokkal — önmaga előtt. Önérzete megnőtt. Magabízó lett. Nagy célokra tört: már tudta, merre tart; meg akarta változtatni a társadalmat és

biztos volt benne, hogy ezt elérheti és minden embert felszabadíthat és nem lesz többé kizsákmányolás, nem lesz többé szegénység, munkanélküliség.

— Így hittük, így reméltük s így láttuk. És ne csodálkozzál, ha néha csüggedtség vett rajtam is erőt. Gondold csak el, mi minden történt velünk és körülöttünk. Intézményeinken, alkotásainkon vegigszáguldottak a viharok. Álmainktól, reményeinktől megfosztottak bennünket. *Felfelé ívelő vonalunk megtört.* Az egész világot átfogó szolidaritásnak nem érezzük többé a melegségét és erejét.

— Emlékszel-e az első világháborúra? Emlékszel-e a forradalmak lázas viaskodásaira, a nyomorúsággal való küzdelemre; emlékszel-e a „kapitalista világrend csődjéről" szóló írásra? Tudom, mindenre élénken emlékszel, mert átélted és mert magad is tépelődtél és viaskodtál önmagaddal, környezeteddel, ellenfeleiddel, harcbaszálltál a viszonyokkal s láttál olyan vihart, amely forgószélként söpört végig mindeneken és minden szemetet a felszínre dobott.

— Zord időket éltünk és zord időkben élünk még, s ha türelmetlen vagyok, azon ne csodálkozzál, légy türelmes irántam. Gondold meg: a te generációd látta és átélte a munkásosztály felemelkedését és világosságratörését, de az én nemzedékem csak ezt kapta: születünk a háború, a forradalmak és a gazdasági válságok egymást követő pusztító orkánjában, ahol minden érték megcsúfoltan és megfosztottan került a szemünk elé s a szavaknak és fogalmaknak nincs már egyazon jelentésük se. Mintha nyelvünk is megváltozott volna. Sokszor nem értünk benneteket. S mi csodálkozunk, hogy ti a nemet nemnek, az igent igennek tudjátok s naivitásnak hisszük, amikor *szabadságról, emberségről, jövőről, régi ideálokért folytatott küzdelemről* beszéltek. Ilyenkor azt hisszük, hogy ti még a multban éltek és utolsó lehelletig híven őrzitek a szent tüzet, amely ifjúságotokat annyira megszépítette.

Nekünk nincs ilyen multunk, nekünk csak jelenünk van és ebből a jelenből kell kikovácsolnunk a magunk jövőjét.

Tudsz-e nekünk mutatni kivezető utat? Hogyha rátalálunk, hadd, hogy mi is higgyünk benne és küzdhessünk érte...

— Ahogy átélted és ahogy látod a dolgokat, úgy is értékeled őket. De az igazság *csak a dolgok egymásutánjára* vonatkozik. Igazad van abban, hogy a mi nemzedékünk nagy hivatása *az úttörés* volt. Ez valóban szép volt. Életünk küzdelmes, áldozatos volt s ha most választhatnánk — *újra csak azt választanánk.* Nem fásultunk el, noha sok olyan dolgot láttunk és tapasztaltunk az utóbbi két évtizedben, ami — *meglepett bennünket.* Amit „naivitásnak" nevezel, az — *meggyőződésünk ereje.* Ha egy-két nemzedékkel előbb éltünk és többet láttunk, tapasztaltunk, többet küzdöttünk, csalódtunk s újra kezdtük, többet szenvedtünk és nagyobbat reméltünk, ez nyilván mind azért hagyott bennünk jelentősebb és maradandóbb élményeket, mert *mi voltunk az úttörők, a reményteljes új világért harcolók.*

— Ezeket a viharokat — amelyeket mindketten átéltünk — valóban nem vártuk. Képzeletedben tekintsd a történelmet színes szőnyegként, mely ezerszínű változataival fut végig. Vedd az emberiség történetét s még színesebb lesz a futószőnyeg. Vedd a munkásosztály történetét, vonultasd el magad előtt a rabszolgákat, a jobbágyokat, a népvándorlást, a zsoldosokat, a keresztesháborúkat, a céhlegényeket, a gyarmatok leigázását, kifosztását; vonultasd el magad előtt a korai kapitalizmus megjelenését. Vess egy pillantást a korlátlan kizsákmányolásra, amely a gyermekeket s a nőket fogta jármába, gondolj a gépre, a gyárvárosok keletkezésére, vonultasd el magad előtt azokat is,

akik mártírhalált haltak s nem törődtek a maguk életével, eldobtak maguktól kényelmet, jólétet, hírnevet, vagyont, elismerést és inkább választották a börtönt, a száműzetést, a halált s mindennél többre becsülték az emberiségért való harcot.

Valóban olyan férfiak voltak, akik, ha értelmüket meghódította egy

eszme, azt csak szívükkel együtt lehetett onnan kitépni.

— Mindezt tudom, mindezt ismerem. Magam is gyönyörködtem benne, fellelkesedtem rajtuk és mindig is az volt a vágyam, hogy nekem is jusson osztályrészül ilyen küzdelem és ilyen élet. De mondd, *ma is vannak még ilyen férfiak?* És ilyen ideálok, amelyek, ha értelmünket meghódítják, csak szívünkkel téphetők ki belőlük? Mondd, azok után, ami eddig történt, még mindig látod az utat, amelyen járnunk kell s meggyőződésed szilárdsága nem gyöngült?

— Meggyőződésem szilárdságát, erejét s jövőbe vetett hitét azzal magyaráztad, hogy *átéltem és láttam a felemelkedést, láttam a küzdelmek és harcok eredményét.* S mert te ezt nem látod és nem élheted át még, ezért csüggedsz el, ezért vagy néha türelmetlen s ezért érzed úgy, hogy meggyőződésednek ereje nem olyan ellenálló, mint az enyém. Én is azt hittem valamikor, hogy könnyebb egy társadalmat megváltoztatni s azt reméltem, hogy „máról holnapra" megpillanthatjuk az ígéret földjét. Valamikor én is úgy hittem, hogy „a szükségszerűség birodalmából csak egy ugrás lesz a szabadság birodalmába" s a dolgok ide önmaguktól vezetnek el. Azóta megtanultam, hogy

társadalmi változások nem bonyolódnak le símán, még akkor sem, ha a fejlődés síkján, reformok révén valósulnak meg. A reformokat is nagy küzdelmek előzik meg és megvalósításukat igen nagy erők, társadalmi és gazdasági erők egyaránt, akadályozzák.

Megtanultam, hogy *sokkal reálisabban kell a dolgokat szemlélni és értékelni.* A tradíciók, előítéletek is erősen befolyásolják, megnehezítik a fejlődés kialakulását és menetét.

— A munkásmozgalom első úttörői, kezdeményezői, szellemi hirdetői is átéltek viharos, ha nem is hasonló erejű és kiterjedésű korszakokat. A napoleoni császárság követője volt a nagy francia forradalomnak. A nagy francia forradalomból csak annyi maradt meg, amennyi a polgárság kialakulásának és uralmának megfelelt. De a polgárság küzdelme mégis tovább tartott az erejét visszanyert, újra hatalomra törő konzervatív nemességgel szemben s a polgárkirályság már a napoleoni császárság örökségét foglalta el. Nemesség és polgárság fegyverszünetet kötött. A Szent Szövetség közel három évtizedig uralkodott s Európát a reakció árja lepte el.

— 1847-ben jelent meg a *Kiáltvány* s összefoglalta a társadalmi harcok eddigi történetét, de megjelenésének idejében alig vettek róla tudomást. A 48-as forradalmak megint a polgárságot ébresztették föl, noha rendre-sorra elbuktak a forradalmak s ami engedményt tettek a feltörekvő osztályoknak, azt visszavonták, mégis, új társadalom született a forradalmak után: a munkásosztály is a színpadra lépett.

— A hatvanas évek is hoztak háborúkat; a hetvenes évekre esik a német-francia háború, a francia kommün, a nagy német birodalom összekovácsolása s a német ipar kialakulása. Innen 1914-ig tartott az európai államok imperialista kialakulása, megszakításokkal, mint amilyen volt az angol-búr háború, az orosz-japán háború, az orosz forradalom, a Balkán-háborúk egész sora és Olaszország afrikai háborúja, Spanyolország marokkói hadjárata. Mindezek megzavarták a társadalmak nyugodt fejlődését, de természetes velejárói voltak az új ipari fejlődésnek, a nagy konjunktúrának és az ismétlődő válságoknak, a piac után való vad hajszának. A közbeeső időben, a párizsi világkiállítástól kezdődően, számíthatjuk *a modern munkásmozgalom kibontakozását és hódítását.* Engels még láthatta a felfelé törő és erősbödő munkásmozgalom nagy erejét és mondhatta: *„minden, ami történik, ránk való tekintettel történik vagy nem történik".*

— Az imperialista államok kialakulása, versenye robbant ki az első világháborúban. Közben szédítő technikai haladást és változást éltünk át, majd minden területen. Pénzügyi, kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági válságok zajlottak le, ipari forradalmak, agrárforradalmak, a termelés és a fogyasztás gyökeres átalakulása és hihetetlen növekedése jelzi a történelem fontosabb korszakait.

Az első világháború végén valóban új világ és új problémák zudultak ránk. Régi államok bomlottak fel, nemzeti államok keletkeztek, régi ellentétek éleződtek ki s új ellentétekkel gyarapodtak.

— A második világháború keletkezését már te is ismered.

*

Igazad van, a kivételes szocialista törvények Németországban, vagy az anarchista mozgalmak bomlasztó ereje, az anarchista merényletek zűrzavara, a szindikalizmus próbálkozásai, a reformerek és renegátok karrier-vadászata együttvéve sem volt olyan súlyos megsemmisítő hatással a munkásmozgalomra, mint amilyeneket az utóbbi évtizedekben átéltünk. A bolsevizmus kettészakította a munkásmozgalmat s azóta is az önmarcangolás gyengíti és zülleszti erejét s képtelenné teszi minden nagy dologra, mert erejét megosztja, lendületének szárnyát szegi, hitét megrabolja. Ez az igazság: történeti igazság. Mindez igazolja, megérteti a súlyos válságokat, vereségeket, amelyeket átéltünk és átszenvedtünk.

— Mindez bizonyítja, hogy *a társadalmi küzdelmek nyers, erőszakos formát öltöttek*, mindez igazolja, hogy *régi korszak záródott le és egy új korszak kezdetén állunk.* Innen a nagy zűrzavar a fejekben, innen a politikai földcsuszamlások mindent elsöprő rohama; mindez mégsem bizonyíték azonban amellett, mintha törekvéseink vagy célkitűzéseink nem lennének helyesek s nem alapulnának a valóságon.

— Szállj magadba és ismerd be, hogy milyen gyakran mondtad fiatalos hévvel, magabízó büszkeséggel, hogy radikálisabban kell folytatni a harcot, hogy áldozattól nem szabad visszariadni és íme, a valóság láttán, amely képzeletedet is felülmúlta, máris visszarettensz és elcsüggedsz?

— Ha azonban egyszerűen csak felvetnéd magad előtt a kérdést, mingyárt világosabban láthatnád.

A szocializmus nem bukott el, mert még meg sem valósult. A munkásosztály küzdelme nem volt hiábavaló, mert törekvései, célkitűzései ma is változatlanok.

A munkásmozgalom és a szociáldemokrata pártok küzdelmei mindig akadályokkal jártak, természetes és mesterséges akadályokkal. Visszaeséseket, megtorpanásokat találhatsz. Ezeket nemcsak most észlelhetjük, máskor is tapasztaltuk őket. Gondold meg, hogy az egyes országok társadalmi, politikai és gazdasági viszonyai nem egyformák. S a munkásmozgalmak sem egyformák. Kultúrájuk, erejük más és más. Hiszen az ő útjukat *a saját hazájuk, országuk, államuk története formálta.* Milyen más a munkásmozgalom a tőkeszegény országokban, a kezdetleges iparral bíró vagy főként mezőgazdasági jellegű országokban, milyen más a nagy gyarmatbirodalmakkal rendelkező, fejlettiparú országokban, milyen más azokban az országokban, ahol évszázadok alatt kialakult és megerősödött parlamentáris-demokratikus rendszer volt és élő demokrácia van, ahol a közszellem is más. Ezeket a különbségeket a leggyakrabban nem veszik figyelembe, még többször nem is tudnak róluk, holott mindezt figyelembe kell venni, ha egyetemes képet akarunk alkotni magunknak a demokratikus szocialista munkásmozgalom állásáról és jövőjéről.

— Ennek a háborúnak is vége lesz és utána megint új korszak kezdődik, nem azért, mintha új világ alakulna ki, hanem azért, mert

a háború előtti viszonyokhoz sehol sem lehet már visszatérni. Mindenhol alaposan megváltozott állapotokat teremt a mostani világháború.

Nem rajzolok eléd légvárakat és nem általtak rózsaszínű reményekkel. Csak arra utalok, hogy minden nagy esemény, amely megrázza a társadalmat, új viszonyokat hoz létre, amelyekben a társadalmi osztályok újra folytatják küzdelmüket célkitűzéseikért, törekvéseikért és eszméik megvalósításáért, de már egészen más viszonyok között. *Ha a mostani háború véget ér is, a mi küzdelmünk azért tovább tart és célja továbbra is a munkásosztály felemelkedése, az emberiség felszabadítása és a szocializmus megvalósítása lesz.* Nem hiszem, hogy te ebből a küzdelemből ki akarnád vonni magad. Te néha csak a nehézségeket látod, az akadályokat, a lebírhatatlan nyers erőt, az irtózatos zűrzavart, a fogalmak és eszmék zűrzavarát és ezért vagy türelmetlen, elkeseredett.

— Ha majd a háború befejeződik és az osztályok újra folytatják harcaikat, politikai, gazdasági és társadalmi téren, akkor majd *te sem vonhatod ki magad e harcokból és újra magad előtt látod majd, hogy milyen nagy feladatokat kell elvégezned neked is, nekem is, valamennyiünknek.*

— Te még fiatal vagy. Valóban átéled, eléred még a munkásosztály haladását és győzelmes előretörését. Tudom, hogy *a szocializmusért való harc nem szüntethető meg.* Nyilván tudod te is, hogy ehhez a harchoz *erős meggyőződés, erő és szervezettség és a küldetésben való hit kell* s ez belőled és fiatal társaidból se hiányozhat.

— Nektek is lesz *építő korszakotok*, amikor egymással versenyeztek, hogy alkotó erőiteket megmutassátok s a munkásosztálynak mentől több napfényt, világosságot és jólétet szerezzetek. Ne feledd el soha, hogy *a munkásosztály ügye egyetemes ügy: az egész emberiség ügye.* Nem tör osztályuralomra, mert minden osztályuralmat meg akar szüntetni. Nem tör előjogokra, mert azokat meg akarja semmisíteni. Nem tör zsarnokságra, mert azok ellen folyt eddigi küzdelme is. Te is értékelni fogod, amit bennem néha „naivitásnak" veszel, hogy nem változtatom politikai pártállásomat, nem cserélem a meggyőződésemet és nem hagyom el világszemléletemet. *Szociáldemokrata voltam, szociáldemokrata vagyok, szociáldemokrata maradok.* Egykor te is ezt fogod legnagyobb erényednek tartani és te is úgy látod majd, hogy csak gyönge legények hagyják magukat a széljárástól, a politikai divatok szerint forgatni...

— *Mély meggyőződéssel vallom a szocializmus igazságait és tudom, mert megtanultam, hogy minden nagy eszméért szenvedni kell.*

— Zord időben, sötétségben s viharban egyaránt és változatlanul meg kell tartani az egyszer felismert igazságban való erőt és meggyőződést. Nem vagyunk már utopisták, ábrándozók. Nem vagyunk balga hősök, de nem vagyunk garasokkal kielégíthető, jámbor szolgák sem. *Önérzetes emberek vagyunk.* Nagy kincsünk van: *a meggyőződésünk.*

Nagy célunk van: a szocializmus megvalósítása s ennél nagyobbat az emberiség ma nem ismer.

Ezt a célkitűzést nem függesztheti fel, nem semmisítheti meg, nem helyezi hatályon kívül se forradalom, se háború, se válság, ez mindig megmarad és mindig érdemes érte élni és harcbaszállni. Visszaesések? Ó, azok mindig előfordultak és előfordulnak. De visszaesés és stagnálás egyaránt arra valók, hogy *a hibákat, tévedéseket felfedjük, hogy újra el ne kövessük őket.* Reális szemléletünk *a valóság felismerésén* alapszik. A felismert valóságot már nemcsak magyarázzuk, hanem *megváltoztatására törekszünk.*

— „Ne csüggesszen a zord jelen" — emlékszel-e?... Gyakran hallottuk a dal szárnyain ezeket a szavakat. Mindig olyankor, amikor szükség volt rájuk. Most magabízóan emeld fel a fejed, nézz a jövőbe és — dolgozz érte! Tehetséged szerint, szívósan, önfeláldozóan, kitartóan és meglátod, egykor te is visszanézhetsz ifjúságod küzdelmes multjára. Biztos vagyok benne, hogy szebb, értelmesebb, emberibb jövő talajáról fogsz visszatekinteni. De ne feledd:

meg kell küzdened érte és legelsősorban le kell küzdened önmagadban a kishitűséget, a reménytelenséget és a türelmetlenséget. Semmi önmagától, harcok nélkül, áldozatok nélkül nem valósulhat meg.

Ha azt akarod, hogy a munkásosztály erős legyen, hogy a munkásmozgalom hatalmas legyen, hogy törekvéseink és céljaink valóraváljanak, akkor küzdd le kételyeidet, viaskodásaidat s ne a multat s a jelent tedd meg bűnbaknak, ne egyes embereket okolj, ne taktikákat kárhoztass s ne elkövetett vagy el nem követett tévedéseket vagy hibákat sorakoztass fel, hanem előre nézzél s mindent háríts el az útból, ami akadályoz az előretörésben, a felfelé emelkedésben!

— Ez a beszélgetés neked is, nekem is jólesett. Engem megnyugtatott, mert bízom benned, az ifjúságodban, az utánad következő nemzedékben; téged megerősít, edzetté tesz, mert láthatod: én sem és az előttem járt nemzedék sem kapta készen a dolgokat, hanem szenvedésekkel és áldozatokkal küzdötte ki magának azt, amit te most — tudom — nagyon kevésre értékelsz. De gondold meg, hogy milyen lehetett a mi életünk és elődeink élete — ezek nélkül!

*

Így éljél, így dolgozzál és így küzdjél a munkásosztályért, az emberiségért.

Tihanyi István.

Donner Gertrud Mária szobra: **Zsákhordók**

DIE TYPOLOGISCHEN WURZELN DER PRAGER PIETÀ GEORG RAPHAEL DONNERS AUS DEM JAHRE 1721

MARIA PÖTZL-MALIKOVA

Unsere Kenntnisse über die Lehrzeit und die ersten Schaffensjahre Georg Raphael Donners haben sich seit den ersten Monographien des Künstlers von J. E. Schlager und A. Ilg vor mehr als hundert Jahren[1] nicht wesentlich erweitert. Viele grundsätzliche Fragen, die seinen Werdegang betreffen, sind damit offen geblieben, unter ihnen auch die nach wie vor ungelöste Frage eventueller Studienreisen nach Italien oder nach Frankreich. Ein Umstand, der die Forschungsarbeit erschwert, ist auch das Fehlen von frühen Werken Donners. Nachdem Claudia Maué-Diemer die beiden Bronzemedaillons des Gundacker Graf Althann und des Johann Graf Pálffy in der Österreichischen Galerie, die lange Jahre als Jugendwerke Donners gegolten hatten, überzeugend Balthasar Ferdinand Moll zuschrieb,[2] kennen wir vorläufig nur ein einziges gesichertes Werk, das in Donners ersten selbständigen Wiener Jahren, noch vor seiner Übersiedlung nach Salzburg entstanden ist. Est ist eine 41 cm hohe, vom Künstler signierte und mit dem Jahr 1721 datierte Pietà aus Terrakotta, die sich vor dem I. Weltkrieg in Duchcov (Dux) in Nordwestböhmen im Waldstein-Schloß befand, später in ein weiteres Schloß dieser Familie nach Mnichovo Hradiště (Münchengrätz) kam und erst 1933 von E. W. Braun publiziert wurde.[3] Heute befindet sich dieses Werk in der Nationalgalerie in Prag.[4]

Das Material – Terrakotta – deutet darauf hin, daß es sich wahrscheinlich um einen Entwurf für ein nicht ausgeführtes, oder bisher verschollenes größeres Werk handelt. Dem widerspricht aber das Fehlen von Merkmalen der Unfertigkeit und Skizzenhaftigkeit, sowie die einheitliche dunkle Bemalung. Es ist daher entweder ein endgültiges Produkt, oder ein ausgereiftes, für die Präsentation vor dem Auftraggeber bestimmtes Modell für eine Gruppe, die in Metall gegossen werden sollte und daher mit dunklem Anstrich versehen war.

Schon in diesem Frühwerk geht Donner auf bewußte Distanz zu seinem Lehrer Giuliani, auch wenn andererseits Gemeinsamkeiten nicht zu übersehen sind und sich nicht nur auf das von Giuliani so gerne verwendete Material beschränken. Eines der Merkmale, die den Meister und seinen ehemaligen Schüler verbinden, ist die weich fließende Draperie, nur verliert sie bei Donner schon viel an Plastizität und Schwung, zugunsten der Körperlichkeit der Figuren. Einer der auffallendsten Unterschiede ist die Komposition. Während Giuliani in seiner bisher einzigen bekannten Pietà aus dem Jahre 1741[5] eine sehr gängige Darstellung gewählt hatte, die sowohl in seiner venezianischen Heimat, als auch nördlich der Alpen verbreitet war, fällt bei Donners Frühwerk gerade die Unüblichkeit seiner Gestaltung auf, für die man in der ganzen Geschichte dieses traditionsreichen Themas wenig vergleichbares finden kann. Der ungewohnte, betont vertikale Aufbau der Gruppe und die labile Haltung des Körpers Christi hat bereits mehrere Autoren dazu veranlaßt, auf Michelangelos Pietà-Darstellungen hinzuweisen, oder ähnliche Kompositionen in Umkreis seiner Nachfolger zu suchen.[6]

Die Entwicklungsgeschichte dieses Pietà-Typus ist aber viel älter, sie reicht bis in das Mittelalter zurück. Damals entstand neben dem Vesperbild, d. h. einer „Compassio Matris", das wohl deutschen Ursprungs ist, im französisch-flandrischen Kulturkreis auch eine „Compassio Patris". In den zeitgenössichen Quellen, wo sie seit dem 14. Jahrhundert erwähnt wird, ist sie als „Pitié-de-Nostre-Seigneur", oder, in Flandern, als „Nood Gods" (Not Gottes) bezeichnet.[7] Diese Darstellung ist nicht mit dem ebenfalls im Mittelalter entstandenen sog. Gnadenstuhl identisch, drückt aber, gleich diesem, auch den Gedanken der Trinität aus; die Taube des Hl. Geistes ist hier immer zu sehen, aber als ein sehr untergeordnetes Motiv. Die Komposition variiert nur sehr wenig. Fast immer ist es ein frontal stehender oder thronender Gottvater, der vor sich den seitlich geneigten, toten Christus hält. Die Szene ist meist umgeben von Engeln, die die Arme Christi halten, oder hinter dem Thron Gottes eine Draperie ausbreiten. Sehr selten erscheinen neben der Hauptgruppe auch Maria und Johannes als Klagefiguren. Im Unterschied zum traditionellen Vesperbild, wo Christus im Schoß der Mutter sitzt oder liegt, „hängt" er hier mit eingeknickten Beinen in den Armen des Vaters, ohne festen Boden unter den Füßen zu haben, quasi im luftleeren Raum.

Die beiden Compassio-Darstellungen haben sich im Mittelalter typologisch nur wenig beeinflußt.[8] Erst im Werk Michelangelos kommt es zu einem Übergreifen des Not-Gottes-Typus auf die Pietà-Darstellugen. Es ist wohl eine bewußte persönliche Entscheidung des Künstlers gewesen, denn die „Compassio Patris" hat sich zwar im späten Mittelalter im ganzen Gebiet nördlich der Alpen und auch in Spanien verbreitet, aber gerade in Italien ist sie nicht heimisch geworden. Möglicherweise waren es graphische Blätter –

unter ihnen auch ein Stich Albrecht Dürers – die Michelangelo ursprünglich auf diesen Typus aufmerksam gemacht haben. Die Beziehung zur mittelalterlichen Compassio Patris ist am direktesten in der sog. Pietà Palestrina der florentinischen Akademie zu sehen, während z. B. in der Pietà des florentinischen Domes schon eine weitere Entfernung von diesem Typus und auch andere Einflüsse zu konstatieren sind.[9] Der in sich zusammengebrochene, leblose Körper Christi und die mit ihm eng verbundene, im Schmerz erstarrte Mutter und weitere Begleitpersonen drücken Compassio und Deposition gleichzeitig aus. In ihrer heroischen, aber auch düsteren Tragik, die den mittelalterlichen Vorbildern fremd ist, sind diese Pietàs ein höchst persönlicher Ausdruck von Michelangelos Kunst.

In der weiteren Entwicklung bleibt dieser Typus mit Michelangelo verbunden. Auch auf die Darstellung einer „Compassio Patris", die zwar weiterlebte, aber immer mehr an Bedeutung verlor, übten Michelangelos Werke rückwirkend einen Einfluß aus, wie das die großartige „Trinität" von El Greco im Prado beweist.[10] Ein anderes Thema, bei dem sich diese Komposition durchgesetzt hatte, ist die sogenannte Engelpietà, in der statt Gottvater ein großer Engel dem toten Christus unter die Arme greift.[11]

Bei den Pietà–Darstellungen war Michelangelos Einfluß ebenfalls weiter wirksam. In Anlehnung an seine vertikalen Kompositionen entstand in Italien ein selbständiger Typus, der diesen Einfluß mit der traditionellen Darstellungsweise einer Pietà verknüpfte. Der Körper Christi ruht hier auf einem Knie Marias, sein Abgleiten wird durch stark abgewinkelte Beine, die sich gegen den Boden stemmen, abgefangen. Der Abstand zwischen den Köpfen ist merklich größer geworden, der Ausdruck konzentriert sich auf die von Schmerz gezeichnete Maria, die die Mitte und den Höhepunkt einer im steilen Dreieck komponierten Gruppe bildet. Dieser Typus, an den G. R. Donner angeknüpft hatte,[12] wurde im Barock auch außerhalb Italiens bekannt, wie dies eine „Beweinung Christi" aus Alabaster des Lütticher Jean del Cour aus den Jahren 1680/1700 beweist,[13] eine breitere Resonanz hat er aber nie erreicht.

Am Anfang des 17. Jahrhunderts hatte der Mailänder Maler Daniele Crespi in seinem Pietà–Gemälde, das für Spanien bestimmt war, eine neue Variante dieses Typus geschaffen, die dem barocken Naturalismus wohl mehr entsprach.[14] Christus liegt nicht mehr in einem etwas unnatürlichen Balanceakt im Schoß der Mutter, sondern sitzt mit eingezogenen Beinen auf der Erde, neben Maria, die ihm mit beiden Händen unter die Arme greift. Das Kompositionsschema hat sich noch mehr von Michelangelo entfernt, gewonnen wurde aber wieder ein eindrucksvoller, monumentaler Aufbau der Szene, die zwar streng komponiert ist, aber eine Natürlichkeit besitzt, die dem vorausgegangenen manieristischen Konzept fehlt.

An Crespi orientierte sich Ribera in seiner Pietà, die nur wenige Jahre später, 1634 in Neapel entstand und für die Kirche der Augustiner Eremiten is Salamanca bestimmt war.[15] Sein Bild ist merklich pathetischer als jenes von Crespi. Statt zu sitzen kniet hier Christus auf der Erde und wird von der hinter ihm stehenden Madonna an beiden ausgebreiteten Armen gehalten.[16]

Die Kompositionen beider Maler wurden bald nach ihrer Entstehung öfter kopiert, und ihr Einfluß ist später auch nördlich der Alpen bei verschiedenen provinziellen Meistern zu finden, die sie wohl aus graphischen Reproduktionen kannten.[17] Eine wirkliche Popularität hatten aber auch diese barocken Varianten des alten Typus nicht erreicht, vor allem nicht bei den führenden Künstlern des 17. und 18. Jahrhunderts. Den allgemein verbreiteten Typus zu schaffen ist Correggio und nach ihm Annibale Carracci gelungen. Es war eine horizontal komponierte Darstellung, bei der der tote Christus auf einem Leichentuch auf der Erde liegt und sich nur mit dem Kopf oder mit den Schultern an die seitlich von ihm sitzene Maria anlehnt, die meist von Assistenzfiguren, wie Johannes, Maria Magdalena oder Engeln umgeben ist.[18]

Nach der hier untersuchten Entwicklungsgeschichte des von Donner gewählten Typus für seine frühe Pietà, müssen wir konstatieren, daß er die barocken Ausprägungen dieser Komposition, die von den „kleineren" Meistern noch am Anfang des 18. Jahrhunderts weitertradiert wurden, außer acht gelassen und eine ältere Darstellung aufgegriffen hat, die im Cinquecento unter Einfluß von Michelangelo entstanden war. Welches Werk ihm dabei als direktes Vorbild gedient und wie er zu ihm Zugang gefunden hatte, wissen wir nicht. Vielleicht war es eine kleine Pietà, die er irgendwo in einer privaten Sammlung zu Gesicht bekam, vielleicht sah er diese Komposition auf einer Studienreise – möglicherweise in Venedig, wo in der Kirche Sta Maria del Giglio eine Marmorpietà aus dem 16. Jahrhundert, die G. Dal Moro zugeschrieben wird und dem Donner–Werk sehr nahe steht, noch heute zu sehen ist.[19]

Solche Rückgriffe auf die italienische Kunst des Cinquecento sind bei Donner keine Ausnahme, sondern auch in seinen weiteren Werken zu finden. Sie überschreiten das übliche Ausmaß zufälliger Zusammenhänge und müssen als eine bewußte Ausrichtung des Künstlers betrachtet werden. Gerade diese im spätbarocken Wien ungewöhnliche Orientierung hebt das Werk Donners von der mitteleuropäischen Kunst seiner Zeit ab und verleiht ihm seinen unverwechselbaren Charakter.

ANMERKUNGEN

1 *Schlager, J. E.:* Georg Rafael Donner. Wien 1853 (2. Auflage); *Ilg, A.:* Georg Raphael Donner, Wien 1893. Alle weiteren Arbeiten über Donner, einschließlich der bisher bedeutendsten Monographie von *Andreas Pigler* aus dem Jahre 1929 fußen auf den biographischen Angaben dieser zwei Autoren.

2 *Diemer, C.:* Balthasar Ferdinand Moll und Georg Raphael Donner. Die Portraitreliefs im Österreichischen Barockmuseum und ihre Vorbilder. Mitteilungen der Österreichischen Galerie 21 (1977:65) 67 ff. Im Bildnis des Johann Pálffy sah man bis dahin irrtümlich die Darstellung des Wierich Philipp Graf Daun.

3 *Braun–Troppau, E.W.:* Eine unbekannte Pietà aus dem Jahre 1721 von G. R. Donner. Kirchenkunst 5 (1933) 163 ff.

4 Inv. Nr. P–5189. Ausgestellt auf der Ausstellung der Nationalgalerie Prag „Rakouské umení 18. století" auf dem Schloß Jemniště im Jahre 1964 (Katalog, 71 f., Nr. 2. mit Abb.).

5 *Baum, E.:* Giovanni Giuliani. Wien–München 1964, 70, Nr. B 149, Abb. 68.

6 Lit.: *Blauensteiner, K.:* Georg Raphael Donner. Wien 1944, 12 (Michelangelo, Pietà Rondanini); *Schwarz, M.:* Georg Raphael Donner, Kategorien der Plastik. München 1968, 103, No. 1 (freie Kopie einer manieristischen Kleinbronze); *Rossacher, K.:* Pietà und Deposition als „Requiem" des Barockbildhauers. In: Intuition und Kunstwissenschaft, Festschrift für Hans Swarzenski. Berlin 1973, 488 f. (Michelangelo, Pietà Rondanini); *Maué, C.:* Zu den Modellen Georg Raphael Donners. In: Entwurf und Ausführung in der europäischen Barockplastik (Beiträge zum internat. Kolloquium). München 1986, 157 (Weitere Werke des von M. Schwarz zitierten Typus); *Maříková, M.:* Juraj Rafael Donner a Bratislava. Bratislava (im Druck).

7 Vgl. dazu besonders: *Troescher, G.:* Die „Pitiè-de-Nostre-Seigneur" oder Not Gottes, in: Wallraf–Richartz Jahrbuch 9 (1936) 148 ff.; *Pamplona, G. de:* Iconografia de la Santissima Trinidad al arte medieval español. Madrid 1970, 143 ff. (Kap. V.: El tipo trinitario „Compassio Patris"); Reallexikon zur deutschen Kunstgeschichte, Bd. IV. Stuttgart 1958, 435. Mehr am Rande gestreift wird dieser Typus in: *Swarzenski, G.:* Insinuationes divinae pietatis. In: Festschrift für Adolph Goldschmidt. Leipzig 1923, 65 ff. (im Zusammenhang mit der sog. Engelpietà) und in: *Panofsky, E.:* „Imago pietatis". Ein Beitrag zur Typengeschichte des „Schmerzensmannes" und der „Maria Mediatrix". In: Festschrift für Max J. Friedländer. Leipzig 1927, 261 ff.

8 Den Typus der „Compassio Patris" übernimmt z. B. eine Pietà aus dem Jahre 1480 aus Duisburg (Abb. in: *Hawel, P.:* Die Pietà. Würzburg 1985, Nr. 38).

9 Zu diesem Einfluß siehe besonders: *Tolnay, Ch.:* Michelangelo's Rondanini Pietà. The Burlington Magazine 56 (1934) 152.

10 *Pamplona* op. cit., 148 f., Abb. 66.

11 Siehe Abb. 9 u. 10 im Artikel über die sog. Engelpietà in: Reallexikon zur deutschen Kunstgeschichte, Bd. V. Stuttgart 1967, 601 ff.

12 Auf die Beziehung von Donners Werk zu diesem Typus hat als erster *Schwarz, M.* hingewiesen (zit. in Anm. 6).

13 Im Zusammenhang mit Donner publiziert in: *Maué, C.* op. cit., 164, Anm. 11.

14 *Cantón, S.:* Trésors de la Peinture au Prado. Paris, o. J., 178 f., mit Abb.

15 *Pérez Sánchez, A. E.–Spinosa, N.:* L'opera completa del Ribera. Milano 1978, 106, No. 91, mit Abb.

16 Ribera hat dieselbe Komposition auch bei einer Trinität–Darstellung benützt. Lit.: *Pérez Sánchez, A. E.–Spinosa, N.* op. cit., 108, No 98, mit Abb., Farbtafel XX.

17 Den Typus Riberas mit kniendem Christus übernahmen z. B. ein bisher unbekannter Bildhauer in Rechnitz, Burgenland (Österreichische Kunsttopographie, Bd. XL. Wien 1974, 392, Abb. 433) und unbekannte Schnitzer in den Franziskanerkirchen in Okoličné und Pruské (Súpis pamiatok na Slovensku, Bd. IV. Bratislava 1978, 560, Abb. 791; 563, Abb. 797). Den Typus von D. Crespi variiert z. B. eine bisher unpublizierte Pietà in Pachfurth bei Bruck an der Leitha.

18 Lit.: *Mâle, E.:* L'art religieux de la fin du XVIe siècle. Paris 1951, 284 ff., Abb. 166; *Cooney, P. J.–Malafarina, G.:* L'opera completa di Annibale Carracci. Milano 1976, 119, No. 111, mit Abb., Farbtafel LIV.

19 *Brunetti, M.:* S. Maria del Giglio, Venezia 1952, 21 f.

5. Georg Raphael Donner: Pietà. Prag, Nationalgalerie

1. J. Pollack: Mittelteil des Hochaltares in der Schloßkapelle von Blutenburg in München

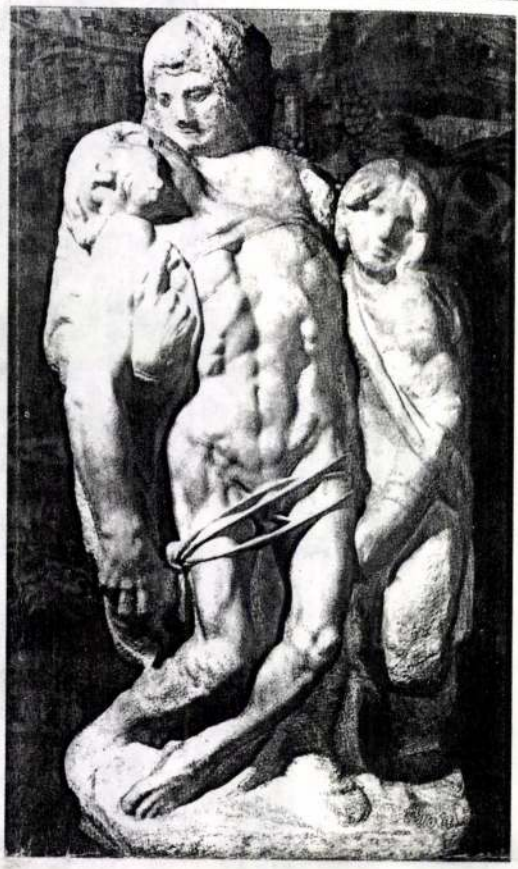

2. Michelangelo: Pietà Palestrina. Florenz, Akademie

3. G. Dal Moro: Pietà. Venedig, Sta Maria del Giglio

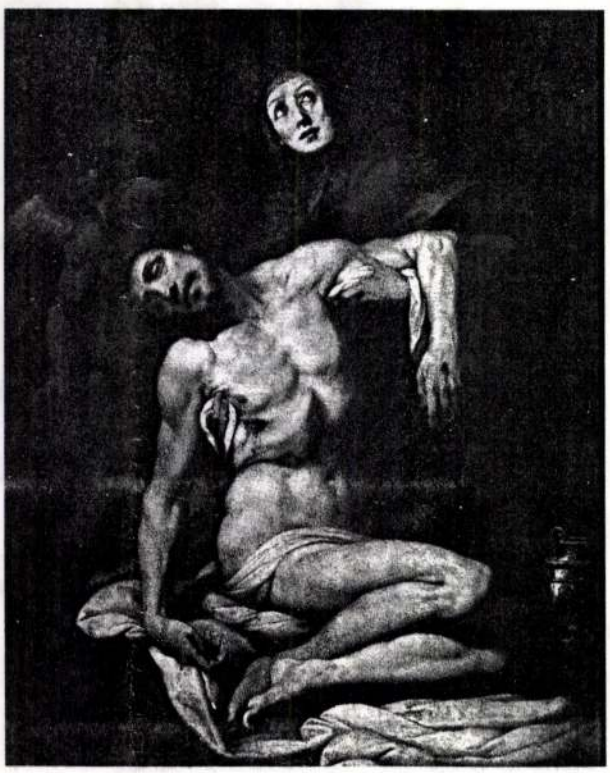

4. D. Crespi: Pietà. Madrid, Prado

DONNER, Georg Raphael

MNG Évkönyve 1991 (1991)

P-5274

KUNSTHAUS LEMPERTZ

gegr. 1845

Aus Lempertz-Auktion 603
ALTE KUNST
22. – 24. November 1984

Georg Raphael Donner
»Beweinung und Kreuzabnahme« H 70 – B 36 cm
Relief, rotes Wachs, vergoldet – bezeichnet

Aus Lempertz-Auktion 603
ALTE KUNST
22. – 24. November 1984

HERBSTAUKTIONEN 1984

603. Lempertz-Auktion
ALTE KUNST
22. – 24. November
Gemälde alter Meister und
des 19. Jahrhunderts
Skulpturen · Kunstgewerbe · Möbel

604. Lempertz-Auktion
OSTASIATISCHE KUNST
4. und 5. Dezember
China · Japan · Südostasien

605. Lempertz-Auktion
MODERNE KUNST
7. und 8. Dezember
Gemälde · Aquarelle · Plastik
Zeichnungen · Originalgraphik

VORBESICHTIGUNG

12. bis 20. November
außer Sonntag

24. November bis
3. Dezember
außer sonntags

28. November bis
6. Dezember
einschließlich Sonntag

KATALOGBESTELLUNGEN ERBETEN

Lempertz-Kataloge 603 und 605 je DM 30.– und 604 DM 25.– einschl. Porto

NEUMARKT 3 · D-5000 KÖLN 1 · TELEFON 210251

DONNER, Georg Raphael

Čachtice, zrúcanina hradu 5.3.1952

Čachtice, zrúcanina hradu 14.8.1965

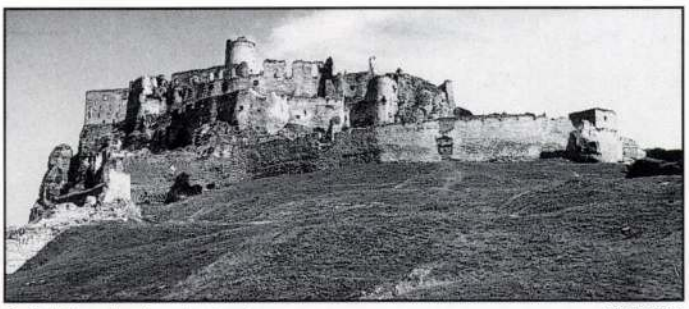

Spišský hrad, zrúcanina hradu 13.8.1951

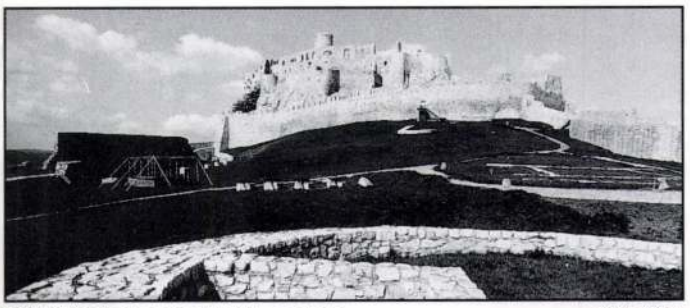

Spišský hrad, zrúcanina hradu po oprave 10.5.1991

Plaveč, zrúcanina hradu 14.8.1965

Plaveč, zrúcanina hradu 8.8.1989

Zniev, zrúcanina hradu 4.5.1948

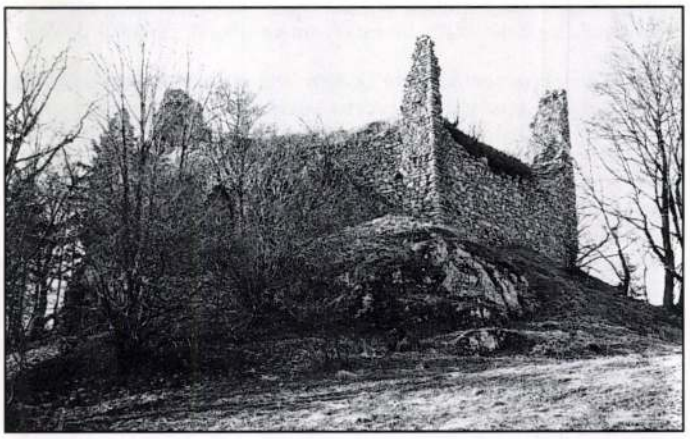

Zniev, zrúcanina hradu 19.4.1988

FOTO: L. NOEL

ZUZANA FRANCOVÁ

K viedenskej výstave "Georg Raphael Donner"

Krátko po skončení výstavy "G. R. Donner a Bratislava", inštalovanej od novembra 1992 do apríla 1993 v Slovenskej národnej galérii, sprístupnili vo Viedni, v priestoroch Múzea baroka (Barockmuseum) Rakúskej galérie v Dolnom Belvedéri, rozsiahlu výstavu "Georg Raphael Donner (1693-1741)", usporiadanú pri príležitosti 300.výročia umelcovho narodenia. Po zhruba 100 (!) rokoch sa tak vo Viedni opäť konala výstava venovaná tvorbe tohto významného predstaviteľa rakúskeho sochárstva 18. storočia. Predstavuje cenné ohnivko v reťazi výstavných podujatí realizovaných v rámci Roka stredoeurópskeho baroka.

Vedecký koncept výstavy, ktorého autorom bol riaditeľ Múzea baroka Dr. Michael Krapf a na realizácii ktorého sa podieľal šesťčlenný medzinárodný pracovný výbor, vychádzal z myšlienky prezentácie Donnerovho diela na pozadí panorámy rakúskeho sochárstva 18. storočia. Časové rozpätie vystavených diel siahalo približne od 20. rokov 18. storočia až po obdobie nastupujúceho klasicizmu (Hagenauer, Zächerle, Beyer, Zauner, Grassi, Merville). Takto široko koncipovaná výstava zahŕňala okrem vlastných Donnerových prác aj diela jeho predchodcov, a najmä nasledovníkov. Tomu zodpovedalo členenie do jednotlivých tematických okruhov - *Predchodcovia* (G. Giuliani, B. Permoser), *Osobnosť G. R. Donnera, Raná tvorba, Drobná plastika a reliéfy, Okruh, Nasledovníci, Vyznievanie vplyvu.* Výstava bola inštalovaná v prekrásnych historických sálach Dolného Belvedéru a zaberala celú plochu určenú na stálu expozíciu barokového umenia, ktorá bola pri tejto príležitosti dočasne zrušená. Priestorovou realizáciou poverili renomovaného výstavného architekta Johanna Kräftnera, ktorému sa podarilo vhodne zladiť priestor a v ňom inštalované exponáty.

Vstupný priestor výstavy poskytoval základné životopisné údaje o Donnerovej osobnosti. Vystavený tu bol o. i. cenný portrét umelca od maliara Paula Trogera - nedávna akvizícia Galérie mesta Bratislavy. Obraz o sochárovi dopĺňali archiválie.

Osobitná pozornosť bola na výstave venovaná Donnerovým reliéfom a drobnej olovenej plastike - kabinetným prácam prevažne s mytologickou tematikou. Okrem z literatúry známych sošiek zo zbierok Rakúskej galérie a Múzea krásnych umení v Budapešti boli vystavené aj plastiky zo štátnych i súkromných zbierok v Norimbergu, Petrohrade, Braunschweigu, ako aj z málo známej zbierky Brukenthal v rumunskom Sibiu.

Stredobodom výstavy sa stali originály olovených plastík zo slávnej fontány na tzv. Novom trhu (Neumarkt, predtým Mehlmarkt) vo Viedni (1739), pôsobivo inštalované v mramorovej sále. Ústredná socha Providencie sa stala vďačným motívom na plagát, pozvánku i obal katalógu.

Popri širšej prezentácii diel Donnerovho mladšieho brata Mateja (1704 - 1756) - reliéfy, medailérska tvorba - venovali autori výstavy spomedzi umelcových nasledovníkov pozornosť predovšetkým B. F. Mollovi (1717 - 1785), J. Ch. Schlettererovi (1699 - 1774), J. B. Hagenauerovi (1732 - 1810), J. G. Dorfmeisterovi (1736 - 1786) a J. G. Mollinarolovi (1717 - 1780).

Sochárske diela dopĺňali v priľahlých priestoroch inštalované maliarske kresby a skice, najmä kolekcia perokresieb, a leptov P. Trogera (1698 - 1762), niekoľko kresieb bratislavského rodáka A. F. Oesera, kompozície C. F. Sambacha (1715 - 1795), realizované technikou "en grisaille", ako aj malá kolekcia drobnej porcelánovej plastiky z produkcie viedenskej porcelánky v období 40.- 50. rokov 18. storočia. V nových zaujímavých súvislostiach tak bolo poukázané na rozsah Donnerovho vplyvu v iných výtvarných disciplínach.

Na výstave sa spolupodieľalo celkovo 45 vypožičiavateľov z 23 európskych i amerických miest (napr.

Berlín, Kolín, Frankfurt, Mníchov, Praha, Vaduz, Petrohrad, New York, Cleveland, Boston). Okrem štátnych inštitúcií to boli viaceré cirkevné, ako aj súkromné zbierky, pričom niektoré diela boli výstavne prezentované po prvýkrát. Slovensko zastupovali výpožičky zo Slovenskej národnej galérie, Galérie mesta Bratislavy, Dómu sv. Martina v Bratislave a Múzea v Betliari.

K výstave bol vydaný obsažný, bohato ilustrovaný katalóg s 10 štúdiami popredných odborníkov z rôznych krajín. Počas jej trvania sa uskutočňovali pravidelné prednáškové cykly k jednotlivým tematickým oblastiam (v nemeckom a anglickom jazyku).

Viedenskú výstavu "G. R. Donner" možno hodnotiť ako čin zásadného významu, ako dôstojný príspevok k významnému jubileu tohto geniálneho umelca.

Katalóg výstavy "Georg Raphael DONNER (1693 - 1741)"

vyd. Österreichische Galerie Wien 1993, 685 strán
123 ČB reprodukcií v texte
katalógová časť - 306 fotografií, z toho 44 farebných.

K výstave "Georg Raphael Donner (1693 - 1741)", ktorá bola súčasťou široko koncipovaného programu pripraveného krajinami Stredoeurópskej iniciatívy v rámci Roka stredoeurópskeho baroka, bola vydaná obsiahla publikácia, ktorá jednak spĺňa funkciu výstavného katalógu (211 katalógových hesiel s podrobnými popismi a analýzou jednotlivých artefaktov), ale zároveň obsahuje vedecké štúdie významných odborníkov z rôznych krajín (str.11-225). Po rozsahom skromných, i keď nepochybne priekopníckych prácach A. Ilga (1893), A. Piglera (1929) a K. Blauensteinera (1944), venovaných čisto osobnosti G. R. Donnera a jeho tvorbe, je táto kolektívna práca syntetickým dielom, začleňujúcim umelcovu tvorbu do širšieho stredoeurópskeho kontextu a zároveň osvetľujúcim viaceré nové skutočnosti, týkajúce sa umelcovho vplyvu v tomto prostredí.

Vstupná kapitola od M. a A. Krapfovcov *"G. R. Donner - A. Fr. Oeser - J. J. Winckelmann - ušľachtilá jednoduchosť a tichá veľkosť"* je venovaná hodnoteniu Donnerovho vzťahu ku klasicistnému ideálu (str. 11 - 31).

Rozsiahly príspevok M. Pötzl-Malíkovej *"K životu a dielu G. R. Donnera"* (str. 31 - 83) sleduje umelcovu tvorbu na pozadí fragmentárne zachovaných biografických údajov, analyzuje jeho kľúčové diela (práce pre bratislavský Dóm, fontána pre viedenský Neumarkt). Zdôrazňuje pritom zarážajúci fakt, že napriek sústredenému bádaniu má obraz jeho tvorby stále len vágne kontúry.

Príspevok *"Viedenský magistrát ako objednávateľ a vlastník Donnerovej fontány"* od W. Ohlinga (str. 85 - 107) podrobne analyzuje najvýznamnejšiu Donnerovu viedenskú prácu, o.i. na základe zachovaných písomních dokladov.

Krátky článok M. Mojzera *"Scénická výstavba Donnerovho bratislavského hlavného oltára"* (str. 101 - 107) je venovaný ikonografickému programu tohto kľúčového diela v Donnerovej tvorbe a podrobnejšie sa venuje rozboru samotnej sochy sv.Martina.

O osobných vzťahoch a súvislostiach tvorby dvoch velikánov rakúskeho baroka sa píše v článku M. Krapfa *"G. R. Donner - P. Troger - priateľstvo dvoch umelcov"* (str. 109 - 127). Z pera toho istého autora pochádza aj ďalší príspevok - *"Úvahy o situácii vo viedenskom sochárstve v 18. storočí"* (str. 207 - 225).

Obsiahla štúdia I. Schemper - Sparholzovej *"G. R. Donner a jeho recepcia na Cisárskej dvornej akadémii maliarstva, sochárstva a architektúry v 18. storočí vo Viedni"* (str. 129 - 160) a článok J. Stehlíka *"G. R. Donner a Morava"* (str. 177 - 205) sú venované problematike vyznievania donnerovského vplyvu na tvorbu jeho pokračovateľov.

Len jediný príspevok - "J. G. de Mollinarolo Detto Müller - polycletes Austriacus" sa nezaoberá priamo Donnerovou tvorbou, ale venuje sa v 19. storočí takmer zabudnutému sochárovi a profesorovi viedenskej Akadémie a analyzuje jeho vzťah k J. G. Dorfmeisterovi (str. 160 - 185).

Zaujímavou súčasťou knihy je publikovaný súbor dokumentov k Donnerovým prácam v Salzburgu a Viedni (r. 1726, 1737) obsahujúci zmluvy, kontrakty, umelcov testament a súpis majetku vyhotovený po jeho smrti v novembri 1741.

Knihu uzatvára chronologická tabuľka a rozsiahly prehľad bibliografie. Fundovaný text dopĺňajú kvalitné, prevažne celostránkové čiernobiele a farebné fotografie. Vydaním tejto publikácie je umeleckohistorická literatúra obohatená o dielo zásadného významu, o sumarizujúce vedecké dielo trvalej platnosti, ktoré sa stane nepostrádateľným pomocníkom pre každého, kto sa zaoberá problematikou stredoeurópskeho sochárstva 18. storočia. ■

Apoteóza Karola VI. Detail, 1734

JINDRA BAKOŠOVÁ

Belgická secesia (1893 - 1905)

V dňoch 16. 9. - 30. 10. 1993 mali návštevníci Slovenského národného múzea v Bratislave možnosť uvidieť tvorbu najvýznamnejších umelcov belgického "Art Nouveau". Výstava sa uskutočnila na základe zmluvy medzi ministerstvami kultúry Belgicka a Slovenska. Exponáty zapožičali prevažne múzeá v Bruseli a v Liège. Autorka výstavy Suzette Henrion zostavila reprezentatívny prehľad diel tých belgických umelcov, ktorí na prelome storočí spoluvytvárali európsky výtvarný prúd, jednotný v úsilí čo najdôslednejšie sa odlúčiť od historizmov, zjednotiť rôzne druhy umenia, čerpať podľa vzoru východných národov inšpiráciu z prírody.

Henry Van de Velde, vlastný dom "Bloemenwerf", 1895

Ako v iných krajinách, tak aj v Belgicku bolo toto úsilie výsledkom aktivity architektov tvoriacich i v ďalších oblastiach užitého umenia. *Henry Van de Velde*, ktorý významne zasiahol i do teórie vznikajúceho nového štýlu, bol do roku 1900 pilierovou postavou belgického "Art Nouveau". Dom Bloemenwerf, ktorý vystaval pre seba a sám vytvoril i vnútorné vybavenie, manifestoval ideu nutnosti najužšieho vzťahu medzi človekom a jeho prostredím. Veldeho tvorba bola na bratislavskej výstave reprezentovaná fotografiami exteriéru i interiéru tohto domu, hlavne však sedacím nábytkom, klasicistne stroho komponovaným - priamky sa však zmenili na umiernené elegantné krivky. K unikátnym exponátom patril strieborný čajovar, opäť budovaný na kontraste racionality s emotívnosťou dynamickej krivky. Predmet pochádza zo súkromnej zbierky a mal tu svoju výstavnú premiéru. Reprezentatívnou bola kolekcia prebalov kníh podľa Van de Veldeho návrhov.

Victor Horta, architekt, ktorý azda najradikálnejšie opustil historizujúce formy - "zbavil sa ornamentu, aby sa jeho architektúra ako celok stala ornamentom". Pretvoril tradičný belgický dom. Hlavnú úlohu prisúdil hale alebo vestibulu so schodiskom zaplaveným žiarivým svetlom prenikajúcim fascinujúcou sieťou skla a liatinových podpier. Tieto efekty dokladali na výstave bohužiaľ len čiernobiele fotografie. Hortovu architektonickú tvorbu dokumentovali projekty významných stavieb, aj tých, čo už nejestvujú (Ľudový dom v Bruseli, sklady Hansy vo Frankfurte nad Mohanom). Architektonické projekty všetkých vystavovaných autorov boli vyinštalované v jednom priestore, čo umožňovalo zaujímavú komparáciu.

Gustave Serrurier-Bovy, stolička, 1895

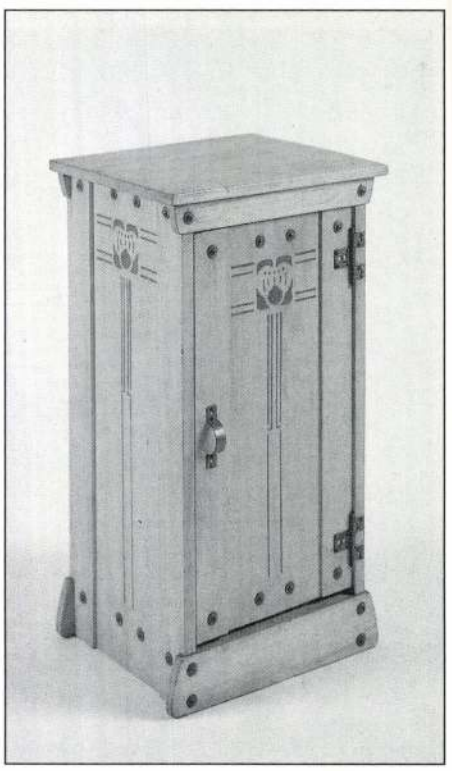

Gustave Serrurier-Bovy, nočný stolček, 1905

Sedací nábytok vyhotovený podľa Hortových návrhov, zväčša z ušľachtilých drevín, ktorý tvoril najvýraznejšiu skupinu exponátov výstavy, upútaval spájaním línie so skrytou plasticitou.

Ďalším významným autorom výstavy bol *Paul Hankar*. Stál čiastočne v kontrapozícii k tvorbe V. Hortu. Neodmietal celkom výtvarné riešenia historizujúcich štýlov a uplatňoval plošný ornament neskorej renesancie. Jej prítomnosť je cítiť i na jeho architektonických návrhoch, v ktorých sa zároveň preu-

molt, nem minden keleti retorika nélkül való tépelődésévé:

Lenni vagy nem lenni, ez itt a kérdés.
Akkor nemesb-e a lélek, ha tűri
Balsorsa minden nyügét s kinjait,
Vagy ha fegyvert ragad s véget vet neki.
— — — — — — — —
Aludni, álmodni: ez itt a bökkenő.

A shakespearei szöveg: folyamatos beszéd, az Aranyé ellenben a kötésnek abban az erejében szorítja össze a szöveget, melyben a szavakat újjá szülő, magyar géniusz a maga költészetének legfőbb hatásait kereste és találta meg. Ezért nincs a *Lenni vagy nem lenni* s az *Aludni, álmodni*-n kívül semmi shakespearei ezekben a nemes és kemény sorokban s éppenséggel: *Ez itt a bökkenő,* mintha — Isten bocsá! — valami »dögvész reád rút idegen«-szerű önkéntelen furcsaságot keverne a hisztérikus eredetijében olyan megrázó magánbeszédbe.

S ha a németek avval csapták be magukat, hogy az ő Shakespeare-fordításuk fölér az eredetivel, tévedtek. Mert a német Lady Macbeth Duncan meggyilkoltatása után így töpreng magában:

Kann wohl des Meergotts Ocean
Dies Blut von meiner Hand rein waschen? Nein;
Weit eher kann diese meine Hand mit Purpur
Die unermesslichen Gewasser faerben
Und Grün in Rot verwandeln.)*

A shakespearei gondolatnak e hű fordítása arra ép elég jó, hogy a színésznő hatással szavalja el, de ha az angol Lady így szólal meg:

Will all great Neptune s ocean wash this blood
Clean from my hand? No; this my hand will rather
The multitudinous seas incarnadine,
Making the green one red —

akkor a *multitudinous seas incarnadine*-ben a végtelen síma víznek minden fodra és színe játszik a végtelen éggel, mire a rákövetkező sorban tompán lezuhanhatott »*making the green one red*«-en keresztül az életnek végtelen iszonya vonaglik a végtelen halál előtt.

A vígjátékokat illetően, akár légi, akár földi anyagból gyúrta azokat Shakespeare, legfeljebb ha odáig jutottam el, hogy a fordításokban meg nem értett s az eredetiben félig értett szövegeken keresztül, mégis kiérezzem helyenként az udvari tréfának vagy szenvelgésnek kifinomult s a csapszéki mókának vagy a vásári perpatvarnak eldurvult beszédét. Hajh, angolnak kellett volna születnem, hogy többet is megértsek! Számomra csak az egyes lírai betétek, szerelmes sóhajok s a szférákat megtáncoltató énekek váltak ki tiszta csengéssel a komédiáknak annál érthetetlenebb szövegéből, amennyivel több *egyes* szót kezdek azoknak, szótári értelme szerint kapiskálni.

o

Nem tagadom, kevés, de ennyi is elég, hogy a magam tökéletlen Shakespeare-i ismerete ellenére, előbb-utóbb megfelelhessek a néhai barát végső kívánságának s befejezzem az ő megkezdett művét. Mert utóbbi időben, minduntalan azon veszem magam észre, hogy a belélegzés fájdalmát és a kilélegzés gyönyörét, mely a szervcsontom táján az angol Shakespeare forgatása közben elfog, hol szeszélyes vonalú grafikonokban, hol tarka tavaszi mezőkön egybeborult szerelmes pároknak, hol meg vad szikláknak véresen nekivágott tetemeknek képes ábrázolásaiban igyekszem kifejezni.

*) Szász Károly, szakmányba-fordító szövegében, magyarul: Minő kezek! — Szemeimet kiszaggatják! — Neptun egész óceánja ezt a vért, — Le bírja-e kezemről mosni? — Nem. — Inkább kezem pirosra festi e zöld tengeres végtelen árját.

A kímélet utálatos

Oly kényesek vagytok barátaim,
mint a szűzlány szoknya-alatti bőre.
Megborzongtok, ha rábök valaki
sorainkban butára, bűntevőre.

Mit féltetek? Az igazság igaz,
ha méltatlanok vallják s tolvajok!
A kímélet utálatos! A mi
demokráciánk attól nyavalyog,

hogy kíméljük a hülyét és a gazt,
csak azért, mert miénk a gomblyuka.
Hát jobb ha hátunk megett
azt susogják,
hogy forradalmunk tolvaj és buta?

BÓKA LÁSZLÓ

A KÖZHELYEK BALLADÁJA

vagy

egy pesti fiatalember siralmai 1947-ben

A kávéházban ülök és tünődök,
A könyököm a márványasztalon.
Ma még egy árva falatot sem ettem,
Csak itt a füstös levegőt falom.
Tanácstalan, bús, pesti idióta
A jószerencsét várom reggel óta.
Kölcsöngarast vagy ingyen feketét...
De senki sem jön és az éj setét.
Lázában egy bősz kávéházi násznak
A székek már az asztalokra másznak.
Záróra. Némán surranok tova;
Jó volna hazamenni, hazamenni...
De nincs hova.

Súlyos teher már vad huszonhat évem,
Huszonhat év! Az ember fiatal.
Más volt az álmom: könnyű, úri munka,
Kényelmes állás, jó kis hivatal.
Nagybácsi, néni dús protekciója,
Ami az embert széltül is megóvja,
Nyugdíj. (Idővel.)... Minden fölborult!
Az úr nem úr ma s nem jövő a múlt.
Jött az özönvíz és nincs Ararátja,
Az életem csak „hogyha..." „vagy ha..." „hátha.."
Zord tépelődés... Jaj, ki érti meg?
Jó volna elzokogni, elzokogni...
De nincs kinek.

Volt egy szerelmem. Kedves, szőke lány volt,
Kékszemű, karcsu, árva és szegény.
Százszor ígértem, elveszem tavaszra,
A szűzességét el is vettem én,
De őt magát nem... Messze még a reggel!
Most mit csinálnék asszonnyal, gyerekkel?
Pedig, ki tudja, jobb lett volna tán,
A szomjamat most vélük oltanám.
Két ölelő kar, forró összebújás...
Ha jönne egy lány... az se baj, ha új, más,
Valakit mégis csak szeretni kell!...
Jó volna csókolózni, csókolózni,
De nincs kivel.

Se pénz, se posztó, senki jóbarátom...
Mi lesz velem hát? Régen nem titok.
Gondoltam arra: a Dunába ugrok,
De az se használ, úszni jól tudok.
Az emeletről...? Élt huszonhat évet?
Akármilyen csúf, mégis szép az élet.
Koldus legyek hát, tolvaj vagy csaló?
Mind ronda pálya, úrnak nem való.
Akármi sűrű szememen a hályog,
Látom... izé... hogy, jaj, munkába állok,
Tányért mosok majd, aprítom a fát...
Jó volna halogatni, halogatni...
De nincs tovább!

HELTAI JENŐ

DÉRY TIBOR

„Itthon" drámájából

Jelenet szerzőnek a Nemzeti Színházban január elején színrekerülő „Itthon" című darabjából. Király István hadbavonult földbirtokos, kinek itthon holt híre kelt, hatévi távollét után hazatér Németországból. Felesége, Anna, időközben férjhezment Borbiró Mihályhoz, egy volt szerszámlakatoshoz, gyermeke meghalt az ostrom alatt, földjét szétosztották a parasztok. Visszakövetelni feleségét, de ez már nem szereti, második férje mellett akarna megmaradni.

Szereplők:

Király István 50 éves.
Balázs, a csicskása, ki vele együtt tért haza Németországból.
Özv. Borbiróné, Anna anyósa, egy öreg munkásasszony.
Szín: egy pesterzsébeti ház két egymásbanyíló szobája. Idő: 1947 ősz.

5. jelenet.

Király *(magábaroskadva ül, maga elé bámul).*

Balázs *(belép a baloldali szobába, körülnéz, hangosan):* Hívtak, itt vagyok, tiszteletem! *(Vár.)* De ha nincs itt, aki hívott, akkor én sem vagyok itt. *Elindul a jobboldali szoba felé.)* Nézzük meg, hátha ott vagyok! *(Benyit.)* Itt vagyok, tiszteletem!

Király *(felordít):* Mit akarsz?

Balázs: A nevemet hallottam, tiszteletem, s úgy vettem ki, hogy a főhadnagy úr hangja volt. Ha nem a főhadnagy úré volt, akkor az, akié volt, olyan jól utánozta a főhadnagy urat, mint a káplárom — amikor felakasztották — a malacvisítást.

Király: Hány embert öltél te meg a háborúban, Balázs?

Balázs: Én annyit, amennyit a balkezem, az meg annyit, amennyit a jobb, hárman együtt pedig egyet sem öltünk, mert ahányszor akartunk volna, senki sem volt a közelben, amikor pedig volt, akkor éppen nem akartunk.

Király *(nézi):* Te még nem öltél embert?

Balázs: Én még nem, tiszteletem, mert mihez kezdenék egy megölt emberrel? Azt nem lehet megszidni, nem elmulatni vele, az nem ad enni az embernek, meg nem is kér, s hiába beszélnek a lelkére, a megölt ember az olyan haszontalan, hogy se nem szól, se nem énekel s ha kiteszik a napra, akkor megbüdösödik.

Király: S ha téged akarnának megölni?

Balázs: Olyan ember nincs, s ha mégis volna, akkor az vagy gazdag ember, s az mit érne vele, ha már nem dolgoztatok rá, vagy pedig szegény ember, s azt én hirtelen képenteremteném, mert tanulatlan embernek nem való kés a kezébe, ha nem tudja megfizetni az ügyvédet.

Király: Mihez kezdesz majd nélkülem, Balázs?

Balázs: Csak nem megy vissza a főhadnagy úr Németországba még egy világháborút tolni? Nem ajánlanám, mert ha hat év mulva megint hazaérne, még én sem ismerném meg, csak a félszememmel s az is csak hunyorogna ijedtében, ha meglátná. Akad itthon is dolga annak, akinek se felesége, se földje, mint a főhadnagy úrnak.

Király *(ránéz):* Sem felesége, sem földje, mondod?

Balázs: Nem én mondom, hanem a szájam, az meg a fülemtől tudja, amelynek már máskor is jó hasznát vettem, mert messzibbre szolgál, mint a szemem, amelyik csak az orromig lát. Látni még nem láttam, hogy a főhadnagy úrnak már nincs földje.

Király: Látni még nem láttad?... Miről beszélsz?

Balázs: Arról beszélek, tiszteletem, hogy mindaketten elkéstünk, a főhadnagy úr arról hogy: ne vedd el! én arról, hogy: add ide! Ha a főhadnagy úr elcserélné azt, amije most van, azzal, ami nekem lehetett volna, akkor igen jól járna, én meg igen rosszul.

Király *(feláll):* Mit mondasz?

Balázs: Azt mondja a szájam, hogy mindaketten rosszuljártunk, mert 140 hold föld, ami volt, de nincs, az semmivel sem több, mint tíz hold, ami lehetett volna, de nem lett.

Király: Elvették a földemet?

Balázs: Ha a fülem jól szolgált, tiszteletem s az, aki kiszolgálta, nem lódított, akkor úgy elvették, hogy egy porszem sem maradt, amit emlékbe elvihetne a körme alatt.

Király: Elvették a földemet, te hülye? A földemet is? *(Üvöltve):* Anna! *(az ajtó felé szalad):* Anna!

Balázs: Nem az vette el tiszteletem.

Király *(az ajtó előtt botjával veri a földet):* Anna!

Özv. Borbiróné *(benyit, állva marad az ajtóban).*

Király: Hol a feleségem?

Özv. Borbiróné: Kicsoda?

Király *(a szemébe mered).*

Balázs: Azt kérdi a főhadnagy úr, tiszteletem, hogy az a fiatalasszony, aki az előbb itt járt a szobában, s elbeszélgetett a főhadnagy úrral, hova ment, amikor kiment a szobából.

Özv. Borbiróné: Elment hazulról.

Balázs *(Királyhoz):* Elment hazulról.

Király: Ki vette el a földemet?

Balázs: Azt kérdi a főhadnagy úr, tiszteletem, hogy ki vette el azt a kis földjét, ami volt neki, amikor hat évvel ezelőtt elment a háborúba s ami szomszédos volt azzal a kis földdel, ami nekem nem volt?

Özv. Borbiróné: Azt a kis földet a cselédei vették el.

Király *(leroskad a székre, megtörve):* A cselédeim?

Balázs: Azt kérdi a főhadnagy úr, hogy azok a büdös parasztok hogy merték elvenni a földjét.

Özv. Borbiróné: Nem kértek engedelmet, Balázs úr.

Balázs *(Királyhoz):* Nem kértek engedelmet.

Király *(nézi Balázst, csendesen):* Te is eladsz, Balázs?

Balázs: Tiszteletem, nem adom el a főhadnagy urat, mert nincs, aki megvegye, áron alul pedig nem vesztegetem el. *(Szájára ver):* Hallgass, száj!

Király *(özv. Borbiróhoz, csendesen):* A cselédeim vették el a földemet?

Özv. Borbiróné: Azok.

Király *(m. f.):* S Anna ezt eltűrte?

Özv. Borbiróné: Úgy látszik.

Donner Gertrud Mária: **Alvó pár**

Nagyszava 1947. dec. 25. (vasz)

Király *(nézi, m. f.):* Mindenemet elveszitek? A földemet?... a fiamat?... a feleségemet?

Özv. Borbiróné *(bólint):* Sorjában.

Király: Ezért jöttem én haza, néni?

Özv. Borbiróné: Hogy miért jött haza, azt az úr tudja. Azt is, hogy miért ment el.

Király: Én tudom, de mit érek vele, ha más nem tudja.

Balázs *(özv. Borbiróné hoz):* Én is tudtam, tiszteletem, de már nem tudom.

Király *(özv. Borbiróné hoz):* Elvettek a földemet, a fiamat megölték, a feleségem elhagyott!... Miért?... Mit vétettem?...

Balázs: A főhadnagy úr azt kéroi, hogy mit vétett.

Özv. Borbiróné: Tőlem kérdi?

Király: Igen.

Özv. Borbiróné *(Balázshoz):* Nem vétett semmit, de nincs szükség rá.

Balázs *(Királyhoz):* Tiszteletem, nem vétett semmit a főhadnagy úr, de nincs szükség rá.

Király: Kinek nincs?

Özv. Borbiróné: Senkinek.

Király *(néhány pillanatig hallgat):* Hogy lehet azt oly biztosan tudni, néni?

Özv. Borbiróné: Érteni kell a szóból.

Király: Itt sem tudják, hogy mi a könyörület, úgy-e?

Özv. Borbiróné: Elfelejtették hat év alatt.

Király: Itt sincs senki, akinek megesik a szive a megvert ellenségen? *(Hosszú csend. Király hirtelen felkel a székről s kissé bicegve hátsó ajtóhoz siet. Visszafordul, kiáltva):* Nincs, úgye? *(Kimegy, csend.)*

Balázs: Ezt jól kikészítette, tiszteletem.

Özv. Borbiróné: Maguk kettőn hogy kerültek össze?

Balázs: Ahogy a patkó a lóval, tiszteletem, hogy az kopjék, ha ez jár.

Özv. Borbiróné *(nevet):* Aztán mennyit kopott maga?

Balázs: Egy centit hátul meg egyet alul, de a főhadnagy úrnak olyan jó szive van, hogy behoztam elül *(hasára, majd homlokára ver)*, meg felül.

Özv. Borbiróné: S most megmarad mellette?

Balázs: Ameddig a szú a fában, tiszteletem, mert én percegtetem neki az időt.

Függöny.

Mosolyogjatok Kisdedek...

Minél szebb vagy és édesebb,
csak annál jobban szánlak.
Nem való ennyi ragyogás
a vérszomjas világnak,
nem való ide harmatos,
gyanútlan, tiszta gyermek,
még lángban áll a vad bozót
s mindenütt csapdák lesnek.

Piciny vagy még és nem tudod,
hogy bölcsőd ringatója
nem enyhe szél, de harsogó,
sárkányerejű Bóra
s mikor anyád mellére bujsz,
nem érzed, milyen gyönge
kis fészek az s mily kis vihar
kell csak, hogy elsöpörje.

De jó, hogy te még nem tudod,
mi volt a kisdedekkel,
hogy reszkető kis testüket
átdöfték fegyverekkel,
hogy tüzben, vízben vesztek el,
hogy széttaposták őket,
ördögi, germán zsoldosok
ölték a csecsemőket!

Ne is tudd még, csak mosolyogj,
talán egy új nap fénye,
amely elömlik ajkadon
s mint a virágok méze,
kemény szíveket édesít
s a rosszat jóra váltja...
Mosolyogjatok Kisdedek
a vajúdó világra!

VÁRNAI ZSENI

KINTORNA

Megjött hát a tél, fehér és súlyos bundája alatt
alszik a föld s ó, a tarkavirágos ligetek is alszanak már
a szerelem ligetei, a lángok és illatok ligetei.

Hajnali ébredés, galambszürke fátylaid mögött
ahol az árny szintelenül elvérzik s a néptelen utak
megindulnak a távoli kék horizont felé
ó, nedvdús tavaszok, tűzvörös nyarak emléke szivemben
keresem az asszonyt, akit annyira szerettem én
s akit egy más hajnalon (micsoda hajnal is volt az)
elragadott tőlem a gyilkosok hada.

Ne gondoljak most magamra, illetlen lenne nagyon
a csókról se szóljak, amivel esténként elaltattalak
s ó, kedves, a párjával ébresztettél fel reggel.
Egy világ roskadt hamujába
ki állithatná el, a gyászolók vérrel kevert könnyeit
ki mondhatná el, amit hallott a megsebzett ajkak hasadékából
a szörnyű pusztában tévelygünk még valamennyien
homlokunkon a töviskorona szorításával
lelógó, fáradt kezekkel
amik bűzlenek a halál közelségétől.

Feltárhatatlan mélységek küldik üzenetüket
ismerlek téged s láttak az elátkozott napok sűrűjében
majdnem elveszetten.
Rejtett ösvények mentén s a szennyes folyók partjain
elhagyott gyerekek zokogtak, egymást keresve a sötétben.
Olykor belebotoltál a holtakba
akik nemrégen apák és szeretők voltak
s Neked távolodnod kellett tőlük, egyre távolodnod
szemeidben a kiapadhatatlan ezüst mécsesekkel.

Századunk legszebb fényei hunytak el benned
álomképeim leggyönyörűbbjét vesztettem el benned.
Ime, a nyár skarlát tüzei már kihúnytak
ajtóm előtt a tél szűz hava fehérlik
s ó, Te már soha többé nem bámulhatod meg a tavasz színeit
a patakok friss vizében nem márthatod meg arcod pírját
a madarak nem tárják ki feletted úszó szárnyaikat
s többé már velem sem találkozol
soha, soha.

KASSÁK LAJOS

Egyik ember ilyen, a másik amolyan

Irta: SZABÓ PÁL

Özvegy Szabolcsi Bencénének a szolgája, Juhász Károly takaros fiatalember lett volna, jóval innen is volt még a harmincon, csak az volt a hiba benne, hogy a balvállára, meg a jobblábára bizony egy kicsit béna. Na, nem nagyon csak a karja nem fordul elég jól vállba, a lába meg nem hajlik bokába. De azért jó szolga, nem csik őbelé az eső. Amint mondja.

A gazdával, Szabolcsi Bencénével se lenne semmi baj, ha meghagyták volna mind a hatszázharminc holdját. De nem hagyták meg. Mindössze száz hold földje maradt, a többit szétcibálta a Földigénylő Bizottság. Váltig erősködött pedig, hogy neki nagy érdemei vannak, olyan érdemei, hogy még inkább kitüntetést érdemelne, mintsem hogy a birtokát széjjelparcellázzák.

— Milyen érdemei vannak nagyságos asszony? Na, mondja hát! — biztatgatta váltig az elnök és máris hegyezte a ceruzát, hogy az érdemeket felírja. (A nagyságos asszony mentésére, meg aztán az utókor okulására.)

Özvegy Szabolcsi Bencéné, született kisbédi Nagy-Bédi Berta szinte könyörgőn nézett a parasztra. Hogy kívánjon tőle bármit, csak ezt ne. De hiába. Konok az ilyen paraszt-nak a szeme. Meg kemény. Pedig, egyfelől a szégyen, másfelől meg a hatszázharminc hold...

— Hiszen, tetszik emlékezni elnök úr! Mikor bent voltak a németek a faluba...?

— Hogyne. Volt három tiszt s mind a három a kastélyba volt beszállásolva.

— Persze. Tudja maga jól, elnök úr kedves. Én, minek mondjam?

— Na, ne izéljen mán, nagyságos asszony, hiszen, maga is akarta! — Hahaha... hehehe... s röhög. Közben nézi a nagyságos asszonyt, nézi. Saccolgatja. Igaz, hogy jó húsba van, de öreg. Nem érti. Se nagy se érti, hogy lehetett a nénének andungja. Igaz viszont, hogy részeg volt, mint a disznó. Szóval... Szóval, ez éppen nem ellenálles, hajja. Vagyisnát, mindájes. Osztjuk a földet. — És kiosztották.

Mit tehet ilyen esetben egy földbirtokos? Kiváltképpen, ha asszony az illető? Káadásul még özvegy is hozzá? Na mit? Hát azt, amit az esze és ösztöne diktál. Vagyis egyik így cselekszik, a másik meg úgy.

Szabolcsi Bencéné úgy cselekedett, hogy három leányával nekiállt a volt ispánlakásnak és kimeszelte. Ebben élnek tehát ezután. Mivel a rendőrség beköltözött a kúriába. Azokat aztán nehéz lenne onnan kipiszkálni. Meg bajos. Már csak azért is, hogy a kúria sorsa máig se dőlt el. A Földigénylő Bizottság ugyan elkobozta azt is, ezzel szemben a megyei tanács nem hagyta jóvá, viszont az Országos Tanács a Földigénylő Bizottságnak adott igazat... Szóval, jó lesz elfoglalni az ispánlakást, míg ekörül is ki nem tör valami disznóság. Ami biztos, az biztos.

Továbbá az is biztos, hogy még mindig maradt ugyan száz hold (harminchárom hold egy-egy leánynak), de állatnak, felszerelésnek semmi nyoma. Van ugyan egy kis apró lova, amit ottfelejtettek, meg egy tehene. (Ezt meg a Földigénylő Bizottság adta. Csak úgy ukk-mukk-fukk, hogy a nagyságos asszony ne szoruljon a más asztalára. Mert ez már mégis csak szégyen volna.) Baromfi maradt szerivel és ez is valami. Jobb, mint semmi. Szóval, szolga kell ide. Cseléd. Béres. Mert a meszelést ugyan el tudta végezni a leányaival, de hát a meszelés még úri foglalkozás. Hanem a többi! A lovat etetni, a tehenet fejni, a ganajt kihordani, szántani, vetni!

Míg úr lesz, szolga is lesz és így esett, hogy Juhász Károly beállt szolgának özvegy Szabolcsi Bencénehez. Ami azt jelenti, hogy negy nőt szolgált tehát. Meg száz holdat. Meg egy lovat. Meg egy tehenet. A többi szolgálnivalókról nem is beszelve.

— Károly! — kiált Vera, a nagyobbik kisasszony a ház sarkánál, kicsit előredölve, összeszorított tábbal s kezében személapátot szorongat. Nem tud továbbmenni, mert sár van. Azért van Károly, hogy vigye odébb a szemetet.

— Károly! — kiált a legkisebb kisasszony lent, az akácos szélén, valamit látott az avarban, valami mozgott, s most tudni akarja, hogy az micsoda. — Károly! — hangzik az istállóból, itt meg maga a gazda kiált. Vagyis a nagyságos asszony. Károly pedig áll a tanya közepén, tétovan, nem tudja, hogy merre forduljon, merre szaladjon. Van, aki parancsoljon, bezzeg. Csak az legyen, aki fogadja. Így aztán inkább nem megyen sehova. Csak áll. Mintha a három kiáltás egyformán húzná három irányba.

— Megint nem tömted meg jól a kacsákat! — jön felé az asszony, mert mit is tehetne mást? Ha Mohamed nem megyen a hegyhez... Vagyishát a hegy Mohamedhez...

— Minek tömjem?

— Hát azért, hogy jobban meghízzanak. A múltkor sem híztak meg.

— Akárhogy híznak, éngem nem érdekel.

— Nem?

— Nem. Mivelhogy úgyis csak a nyakat eszem én meg. Csak azt adják nekem. A nyaka pedig egyforma, akár így, akár úgy — felesel Károly és továbbmegyen. Az istálló felé. Mint valami lesoe. Balvállát kifeszíti, jobblábát húzza, mintha nemzetiszinű szalag lenne a mellén keresztbe.

— Na tessék — sóhajt az asszony lesujtva, lemondón, s két tenyerével a combjára csap. Egyszerre. Mit is ér ez a demokrácia, ha az ember a saját szolgajának se parancsolhat kedve szerint...

— Károly! — sikolt a nagykisasszony az épület sarkánál, s most már csak egyik kezében van a szemetlapát. Mivel a másik kezét tenyere élével a térde köze szorítja. Még inkább előrenajlik, már-már a sarka lép, de az utolsó pillanatban (inkább mozdulatban) a szemetet a sarka szorja. De olyan ez, mintha a távozó Károly után átkot vagy átkot szórna. — Károly!... — sikolt a kis kisasszony az akácosban, mert az a valami, ami az imént mozgott, már megyen is, szalad, az avart zörgeti.

Nincsen olyan félóra, hogy el ne hangzana itt a Károly neve. Úgy adogatják itt egymásnak által a Károly nevét, mint olyan ajtó kilincsét, ahol nagy a család, és csak egy szoba van.

— En nem is tudom, Anyu, hogy miért éppen ilyen szolgát tartunk ki, mint ez a Károly — mondja a harmadik leány, aki eddig egy szót se szólt, csak állt a verandán, állt, két esztendeje még egyetemre járt, de ebben az évben már nem volt pénzök rá. Most az anyja elé megyen, meglogja a karját kedveskedve. Hozzábúvik.

— Jaj, fiam, a demokrácia... nem akar senki se szolgálni...

— Persze, a demokrácia... — s tünődve néz Károly után. Aki ott motoszkál már az ól előtt. A seprűt kötözi, drótozza, mert kibomlott. Vesszőből volt eddig, de elrágta a liba.

— Az úgy van, Anyu, hogy... vagy lenne az embernek szolgája vagy ne lenne. Nem gondolod? — S megint Károlyt nézi. Bárhogy erőlködik, a demokráciából nem lát semmi mást. Csak Károlyt. A demokráciának nem kell szobrot állítani a tanyán. Mert megvan. Itt van. S még azt panaszolja, hogy a hízott kacsából nem kap egyebet, csak a nyakát. Szemtelen.

Vala pedig ekkor az idő délután, hat óra.

Összel, hat óra tájban már igen megnyurgulnak az árnyékok, s a tehénnek, a Bimbónak az árnyéka is irgalmatlanul nagy volt a nyárfasorban. Mintha nem is tehén, hanem hajó árnyéka volna. Úszott a Bimbó árnyéka a tarlón, jött hazafelé. Ballagott. Néha lassított, mintha habozna. Vagy töprengene. Kinek jön ő haza, minek? A négy

Az Actio Catholica erkölcs- és családvédelmi javaslatai

Az elmult napokban adta át *Glattfelder* Gyula csanádi püspök, az *Actio Catholica* ügyvezető elnöke, azt a javaslattervezetet *Gömbös* Gyula miniszterelnöknek, melyet az *Actio Catholica* e célból kiküldött bizottsága állított össze. Ez az előterjesztés bő anyagával és számos javaslatával kiinduló pontja lehet a megalkotásra váró család- és erkölcsvédelmi törvénynek.

A memorandum *hét csoportba* osztja azokat a javaslatait, melyeket a család- és erkölcsvédelem fokozottabb kiépítésére szükségesnek lát. Ebbe a hét csoportba azokat a javaslatokat sorolja fel, amelyeket a *családalapítás megkönnyítése, a meglevő családok megerősítése, a családi élet szétzüllésének megakadályozása, a család felbomlásának korlátozása, végre a családon kívül jutott gyermekek és nők védelme tekintetében megvalósítani szükségesnek tart.* Szociális téren kívánatosnak tartja a *házassági tanácsadás* intézményének nem kötelező jelleggel való bevezetését, az anya- és csecsemővédelem országos kiépítését, a mezőgazdasági népesség anyasági biztosításának (terhességi, szülési, szoptatási segély) megvalósítását, a dajkákkal űzött visszaéléseknek kiküszöbölését, a nagy családok támogatására *családvédelmi alap felállítását,* a munkabéreknek családi pótlékokkal, vagy pedig családi biztosítás keretében adott járadékkal való kiegészítését.

A *kiskorúak hathatósabb védelme* érdekében a memorandum több javaslatot terjeszt elő a *gyámtörvény reformjára.* Ezek a javaslatok lehetővé kívánják tenni a gyermekek javát elhanyagoló szülő és gyám hatáskörének célszerű korlátozását, a gyermekek tartása és elhelyezése tekintetében a gyermek érdekeinek teljes biztosítását, a gyermekké fogadás intézményének bevezetését, a nők gyámságának lehetővé tételét, végre az intézeti, hivatali és hivatásos gyámság *intézményes törvényi megvalósítását.*

A köz- és magánszolgálati jogviszonyok körében a családi pótlék intézményének teljes kiépítését kívánja a memorandum, hogy a pótlék nagysága a megélhetési viszonyokhoz valóban alkalmazkodjék. Szükséges lenne a memorandum szerint *a nők hivatali alkalmazásának korlátozása* és férjes nők hivatali alkalmazásának — a szerzett jogok sérelme nélkül való — megszüntetése. Biztosítani kellene a nem férjes nők munkabérének a visszaéléseket kizáró szabályozását. Rendezni kellene a *cselédkérdést is,* egyrészt a cselédek erkölcsi és szociális igényeinek védelmére, másrészt a szolgálatadó családjának érdekében is. A közoktatás terén az egyetemi és más főiskolai ifjúság lelki gondozásának megszervezését, valamint a tandíjak és vizsgadíjak a család taglétszámához való arányosítását kívánja a javaslat.

A *végrehajtási jog* körében kívánatosnak jelzi a memorandum, hogy a nő- és gyermektartási díj követeléseket a végrehajtási foglalás alól bizonyos mértékben mentesítsék, hogy a végrehajtási mentességet megállapító jogszabályok a családtagok számára figyelemmel legyenek, végre, hogy a gyermektartási díjak és járadékaik közigazgatási úton legyenek behajthatók.

A büntetőjog körében elsősorban a magzatelhajtás körül elharapódzott visszaéléseket kívánja kiirtani a javaslat és a célból a kérdésnek új szabályozását terjeszti elő. Büntetni kívánja azt a szülőt, vagy gyámot, aki tartási, vagy gondozási kötelezettségeit szándékosan elhanyagolja és ezzel a gyermeket esetleg az erkölcsi züllés veszélyének teszi ki. Ujra kívánja szabályoztatni a memorandum a *házi fegyelem* jogkörét, leánygyermekek erkölcsi veszedelmének korhatárát föl kívánja emelni és a fiúkra is kiterjeszteni, a magánjogi csábítás súlyosabb eseteit büntető következmények alá javasolja helyezni, a szeméremellenes bűncselekmények hivatalból való üldözését és mellékbüntetések kiépítését kívánja.

A *közrend és közerkölcsiség* érdekében korlátozni kívánja a memorandum a bírósági tárgyalások nyilvánosságát és a bűncselekményekre vonatkozó híradások és képek sajtó útján való terjesztését. A pornografikus sajtótermékek mellett az üldözést ki kívánja terjeszteni a szennyirodalom termékeire is. Szükséges lenne, hogy a kiskorú mindennemű ügyéről a hatóságok az illetékes gyámhatóságot, vagy a fiatalkorúnak bíróságát értesítsék, a családi élettel kapcsolatos kérdések elintézését lehetőleg minél kevesebb hatóság hatáskörébe kellene összevonni.

A memorandummal *Hóman* Bálint elnökletével miniszterközi bizottság, azután minisztertanács foglalkozik.

× **(Gyomor- és bélhurut)**, az emésztés hiányossága, erős bomlási és erjedési folyamatok a gyomorbél-huzamban, baktérium- és gyomorsav-túltengés az enyhe, természetes *„Ferenc József"* keserviz használata által legtöbbször rövidesen megszünnek.

— **(Alföldi iskolák küzdelme a tüdővész ellen.)** Szegedről jelentik: Az alföldi városokban nagy és nemes mozgalom indult meg a gyermekek körében pusztító tüdővész leküzdésére. Elsőnek *Szeged* indított ilyen mozgalmat, megszervezte az iskolásgyermekek orvosi megvizsgálását és sikerült meggátolni, hogy nyilt gümőkóros gyermekek látogassák az iskolákat. Hasonló mozgalom indult meg az Alföld más városaiban is, így *Makón, Baján, Hódmezővásárhelyen és Békéscsabán.* Békéscsabán szegedi mintára végrehajtják az iskolásgyermekek kötelező iskolaorvosi vizsgálatát és elkülönítik a fertőző gyermekeket. Az elkülönített gyermekeket *Jánossy* Gyula polgármester intézkedésére külön kerti iskolákban tanítják, a gyengetüdejű gyermekeket pedig tejjel és jó táplálékkal látják el a tél folyamán. A többi alföldi városban is a szegedi és a csabai mintára szervezik meg a tüdővész elleni küzdelmet.

— **(KÉT NAPJA HULL A HÓ ERDÉLYBEN.) Brassóból jelentik: A fogarasi havasokban és Brassó környékén két napja havazik. A hőmérséklet országszerte erősen lehült.**

— **(Egyházi zene.)** Az egyetemi templomban szeptember 16-án, hétfőn délelőtt 10 órakor lesz a kir. magyar Pázmány Péter-Tudományegyetem Veni Sancteja, mely alkalomból a belvárosi főplébániatemplom énekkara előadja *Gruber:* Veni Sancte Spiritus!-át, továbbá *Meiszner* Imre Missa Regina Pacis-át, valamint *Erkel:* Himnuszát. A szerviták belvárosi templomában vasárnap, a Fájdalmas Szűz ünnepén délelőtt 10 órakor a Józsefvárosi Énekkar Egyesület *Keresztv* Jenő B-dur miséjét adja elő.

× **(Rozgonyitól)** 3 fénykép 8 P. Kálvin-tér 5.

— **(Felmentették a rákospalotai gyilkosság vádlottjait.)** Sárgavi István máv. nyugdíjast két évvel ezelőtt rákospalotai villájában ismeretlen tettesek meggyilkolták és a lakásáról takarékkönyv és ezüstnemű tűnt el. A nyomozás során az a gyanu merült fel, hogy a gyilkosságot *Vizi* István MÁV nyugdíjas követte el *Sárgavi* egykori feleségének, özvegy *Dobó* Lajosnénak felbujtására. Az ügyészség vádat emelt ellenük. A pestvidéki törvényszék *Marton*-tanácsa több tárgyalást tartott az ügyben, közel száz tanut hallgatott ki és szombaton hirdette ki ítéletét. A törvényszék *Vizi* Istvánt és *Dobónét* a gyilkosság, illetve gyilkosságra való felbujtás vádja alól *bizonyíték hiányában felmentette,* de bűnösnek mondotta ki őket lopás bűntettében és ezért nyolcnyolc hónapi börtönbüntetést szabott ki. A törvényszék megállapította, hogy *Sárgavi* gyilkosság áldozata lett, de nem látja bizonyítottnak *Vizy* és *Dobóné* bűnösségét, mert csupán gyanuokok vannak ellenük. Az ügyész és a két vádlott fellebbezett.

— **(Továbbképző tanfolyam orvosok számára.)** Az orvosi továbbképzés központi bizottsága *szeptember 30-ától október 5-éig az örökléstanból egy hetes továbbképző tanfolyamot rendez* az orvosok számára. A tanfolyamot *Darányi* Gyula dr., a közegészségtan egyetemi nyilvános rendes tanára vezeti és az előadásokat az egyetemi egészségtani intézetben (VIII., Esterházy-utca 9.) tartják a reggeli és az esti órákban. Az előadók között vannak prof. Ludwig *Plate* jénai és prof. dr. *Verschuer* frankfurti tudósok is. A tanfolyamra a bizottság VIII., Mária-utca 39. sz. alatti irodájában lehet jelentkezni. A tanfolyam díjtalan, jelentkezési illeték öt pengő.

szép lesz a lakása, ha függönyét nálam vásárolja

LÖWY ARTHUR
VII., KIRÁLY-UTCA 15.

— **(A Ciszterci Diákszövetség Székesfehérvári osztálya)** közgyülését szeptember 22-én, vasárnap délelőtt fél 11 órakor tartja a gimnázium dísztermében. Előadó: *Polgár* István dr., MÁV-tanácsos. Utána baráti találkozó a Fekete Sasban. Szeptember 21-én este 8 órakor ünnepi vacsora a Fekete Sasban a búcsúzó *Kapossy* Endre dr. igazgató tiszteletére. (Jelentkezés 19-ig *Lakatos* Dénes titkárnál.)

— **(Tartakower lett az első a lodzi sakkversenyen.)** Lodzból jelentik: A lodzi nemzetközi sakkverseny, amelyen öt lengyel és öt külföldi mester vett részt, véget ért. A sorrend a következő: *Tartakower* 6½, *Fine* és *Kolski* 6, *Opocensky* 5½, *Steiner* Lajos (Budapest) és *Winter* 5, *Frydman* 3½, *Appel* és *Regedzinski* 3, *Mikonas* 1½.

— **(Edison és Ráskay Lea utcát kapott Budapesten.)** *A Közmunkatanács átiratban értesítette a fővárost a legújabb utcaelnevezésekről. Az átirat szerint a Columbus-utcából északkeleti irányban kiinduló és az Amerikai-útig terjedő névtelen útvonalat Edison-utcának, — az Edison-utcából délkeleti irányban kiinduló és az Erzsébet királyné-útjáig terjedő névtelen utat Edison-köznek, — a Lőcsei-útból az Erzsébet királyné-útja és a Kassai-utca között északkeleti irányba kiinduló és a Rákospatak-utcáig terjedő névtelen útvonalat a XVI. században élt anáca-irónőről Ráskay Lea-utcának, — a Brassó-útból délkeleti irányban kiinduló névtelen útvonalat Komondor-utcának nevezte el.*

— **(A Magyar Anyák Naptára)**, az Országos Stefánia Szövetség népszerű évkönyve most jelent meg *Keller* Lajos igazgató gondos szerkesztésében. Hosszabb-rövidebb cikkekkel szerepelnek benne közéletünk kimagasló alakjai. *Darányi* Kálmán, *Kozma* Miklós, *Lázár* Andor, *Ugron* Gábor, *Sipőcz* Jenő, *Szendy* Károly, *Csilléry* András, *Esterházy* Móricné grófné és az egyháznagyok, *Rott* Nándor, *Baltazár* Dezső, *Geduly* Henrik, *Megyaszay* Vince, *Mihalovits* Zsigmond, *Ravasz* László mellett a gyermek- és nőgyógyászat professzorai közül a két *Bókay, Hainiss, Scipiades, Tóth, Burger, Barabás.* Az egészségügyi anya- és gyermekvédelem oktató cikkeit az *Országos Stefánia Szövetség* orvosi karának legjobbjai irták. Végül általános egészségügyi és gazdasági tudnivalók, versek, szórakoztató és nevelő olvasmányok egészítik ki a gazdag tartalmat, a majdnem 300 oldalas, vaskos kötetnek, alig van oldala egy-két szemléltető rajz nélkül. A *Magyar Anyák Naptárának* példányszáma már a *harmadik tizezer felé* közeledik. A naptár ára *80 fillér,* kapható az *Országos Stefánia Szövetségnél* (Budapest, VIII., Vas-utca 8—10.) és valamennyi anya- és csecsemővédő intézetnél.

× **(A párizsi divat pesti tükre.)** Káprázatos látványosságot nyujtanak és szóbeszéd tárgya a hölgyek körében a *Binét és Barna* cég (Deák Ferenc-utca 18.) külföldi és hazai gyártmányú divatújdonságai, amelyek a cég minden héten változó kirakataiban is láthatók. A cég idei kollekciója minden vonatkozásban hűséges tükre a párizsi divatnak. — A kollekció minden jobb szalonban megtekinthető.

a Világhírű „Békésszentandrási keleti szőnyeggyár m. kir. állami bérlemény" magyar perzsa készítményei; **kizárólag** **Klein Ödön** szőnyegáruházában RÉGIPOSTA-U. 8.
Torontáli szőnyegek rendkívüli olcsó árakon!

— **(II. Rákóczi Ferenc szobra Sárospatakon.)** Az ősi történelmi főiskola előtti téren helyezik el *II. Rákóczi Ferenc* szobrát, melyet *októberben* lepleznek le. A szobor elkészítésére *Horváth* Géza szobrászművész kapott megbízást.

× **(Hazánk kereskedelmi és fizetési mérlegét javítja az afrik kiszorítása.)** Évente kb. 200.000 pengő értékü nemes valutát utal ki a Nemzeti Bank afrikbehozatalra. Hogy az afrik behozatalát csökkentse, a *Pluma-paplangyár* megállapodott az egyik legnagyobb szörgyárral, amelynek eredményeképpen ismét forgalomba hoz egyelőre *1000 u. n. „Propaganda" szörrel töltött matracot* az afrikmatraccal majdnem egyenlő árban. A szörmatrac sokkal tartósabb az afrikmatracnál és annál összehasonlíthatatlanul jobb fekvést biztosit.

Elsőrendű referenciával

rendelkező tisztviselő, aki évek hosszú során át teljes megelégedésre dolgozott egy világhírű export cégnél, leépítés következtében felszabadult. Több nyelvet beszél és különösen **bizalmi állásra** (titkári, stb.) **alkalmas.** Igényei mérsékeltek. Megkeresések **„Megbízható"** jeligére Budapest 4. Postafiók 25. kéretnek.

— **(A „Genfi töltött galamb")**, Gáspár Antal frappáns címképe díszíti a *Borsszem Jankó* friss számának első oldalát. Riport a walesi herceg budapesti tartózkodásáról, őszi tudósítások a politikai és társadalmi frontról, nagy színházi beszámoló az összes bemutatókról, krokik és aktuális versek szórakoztatják az olvasót. Érdekes keresztrejtvény 17 értékes jutalommal. A *Borsszem Jankó* kapható utcai árusoknál, pavillonokban és pályaudvarokon is. Kérjen mutatványszámot, Bpest, VI., Mozsár-u. 9.

— **(Walt Disney Mikulás-filmjeiről)** ír Possonyi László az *Élet* legújabb számában. A változatos szám anyagából kiemeljük még H. *Boros* Vilma, *Jajczay* János, *Kanyó* Erzsébet cikkeit. A gazdag szépirodalmi részt *Fertsek* Ferenc és *Szegváry* Mihály novellája, valamint ifj. *Dezsényi* Béla, *Nagy* Miklos és *Szentiványi* Béla versei díszítik. Mutatványt szívesen küld a kiadóhivatal: VIII., Szentkirályi-utca 28.

× **(Angol szövetek érkeztek a Fenyves Áruházba.)** Ismét nagyobb küldemény érkezett eredeti angol őszi öltönyszövetekből a Kálvintéri Fenyves Áruházba. Egytől-egyig legdivatosabb mintázatú finom öltönykelmék, melyeknek métere elszámolva *csak 19 pengő.* Az eredeti angol bélyegző minden darabon látható.

Ujjácsiszolt régi
márványsirkövek
Rendkívül olcsón
SZABÓ ÉS ZANOTTI
X., Kőbányai-út 43/b. Telefón: 40—4—33
Villamosmegálló az Északi Főműhelynél.

MÁRVÁNYPALOTÁKBÓL ÉPÍT FALUT A PATIALAI MAHARADZSA

Patiala maharadzsája, India második leggazdagabb uralkodója, megbizta Hildesley angol építészt, hogy építsen számára a Himalája tövében pompás „vendégfalut", amelynek kastélyaiban fogja vendégeit elszállásolni. A faluban egyelőre 12 hófehér márványpalota lesz, mindegyik külön hatalmas kert közepén, szökőkutakkal, szobrokkal, függőkertekkel gazdagon diszítve; a szobákat igazi keleti pompával rendezik be. A helyiségek falait a legritkább faanyaggal burkolják és még az ajtókat és ablakokat is ezüstkeretbe foglalják. Mindegyik kastélyhoz külön út vezet, hogy minden vendég teljesen független legyen szomszédjától és a külvilágtól. A falut óriási cementalapzatra építik, amely oly nagy lesz, hogy újabb palotákat lehet hozzáépíteni.

NÉGY GRAMM RÁDIUM — HÉTSZÁZEZER PENGŐ

A londoni Westminster-kórház hatalmas rádiumbombát kapott, amely 4 gram rádiumot tartalmaz. Értékét 40.000 fontra becsülik. A rádiumot tungsten nevű új ötvözetből készült gömbben helyezték el, amelynek alsó felét vastag aranyréteg fedi, hogy a rádium sugarait minél szűkebb területre összpontosítsák. Ettől a rádiumbombától nagyszerű eredményeket várnak a rákgyógyítás terén.

REPÜLŐ VILÁGREKORD: 570 [illegible] ÓRÁNKINT

Los Angelesből jelentik: Howard Hughes egyfedelű repülőgépén 570 kilométer 490 méteres sebességet ért el óránkint, ami új világrekordot jelent. A repülőgép motorjai 1000 lóerőt fejtenek ki. A kísérlet Santa Ana (Kalifornia) közelében történt három kilométeres zárt körpályán. Egy újabb kísérlet alkalmával Hughes gépe a benzinszolgáltató készülék hibája miatt kényszerleszállást hajtott végre. A repülőgép megrongálódott, Hughes azonban sértetlen maradt.

ÁMOKFUTÓ NÉGER VÉRFÜRDŐT RENDEZETT

Párizsból jelentik: Casablancából borzalmas sivatagi drámát jelentenek. Egy ámokfutó szenegál néger vérfürdőt rendezett, amelynek négy emberélet esett áldozatul. A szenegáli néger gyarmati katona a sivatag Igudam helyőrségében, nyilván őrültségi rohamában, revolvert rántott és agyonlőtte kapitányát, továbbá két altisztet. Ezután maga ellen fordította a fegyvert és golyót röpített fejébe.

SZÁZEZER DOLLÁRT AJÁNLOTT [illegible] AMERIKAI [illegible] A „KÉK MADÁR"-ÉRT

Newyorkból jelentik: Sir Malcolm Campbell híres versenyautomobilját, a „Blue Bird"-öt, amellyel Utahban a mult héten állított fel 301 mérföld óránkénti sebességgel újabb világrekordot, Curtis Stanford texasi petróleummilliomos meg akarta vásárolni Csikágóban százezer dollárért, mikor Sir Malcolm kocsijával útban volt Newyork felé, ahonnan pár nap múlva indul vissza Angliába. A vásár egyelőre nem jött létre, de a tárgyalásokat még nem fejezték be és nem lehetetlen, hogy a „Kék Madár" később visszakerül Amerikába.

A jókedv receptje

Vegyen be 2—3 **Kobonát** és a fáradtság, kimerültség és ideges gyengeség elmúlik. Friss és jókedvü lesz. Gyógyszertárban kapható.

SZINHÁZ MŰVÉSZET

Szerelemből elégtelen

Bus Fekete László életképe a Vigszinházban

Az első kép: három lány — egy maneken, egy görl, s egy érettségizett kisegítő mindenes — beköltözik a közösen bérelt, egyszobás, kis, pesti garszonlakásba. Az utolsó kép: megint kofferek állnak a színen, a három lány útrakészen, búcsúznak egymástól és a fürdőszobás, hallos, garszon-birodalomtól. Látszólag mindegyik révbe ért. A maneken egy gazdag ügyvéd barátnője lett, a görl grófi végkielégítésből parányi kalapszalont nyit, az érettségizett urilányt feleségül veszi egy kisbetegű és kispénzű fülorvos. De ennek a happy-endnek pirossága olyan, mint a rúzsé: alatta annál sápadtabb az arc. A három lány ebben a hetedik képben szerelmek, gyávaságok, megalázások keserű ízével megy tovább az új tájakra.

Három lányt állít a színpad fényébe ez a darab, akárcsak a felejthetetlen élmény: a három moszkvai nővér reménytelenségbe, csalódásba, lemaradásba oldódó egykori története, — a *Három nővér*, Csehovnak a *Cseresznyéskert* után talán legszebb színpadi írása. De a széthullásnak és elmorzsolódásnak ezt a legtisztább liráját, a fájdalomnak *ezt* az édes könnyűségét a megidézett sorsoknak szivetszorongató árnyait, a csehovi életkép legmagasabb példáját: igazságtalanság volna *Bus Fekete* elé állítani.

Ettől a pesti figurákat feldolgozó, tömegek olcsó szórakoztatására vállalkozó, elég népszerű színpadi írótól nem idegen példák elérhetetlen tökéletességét követeli a kritika, — de darabról darabra elég erőménytelenül várja saját eszközeinek nemesedését, Szenes Bélától örökbekapott műfajának újabb és salaktalanabb formáját, felmutatott hőseinek emberibb, igazabb változatait.

Bus Fekete Lászlótól is bizonyos fejlődést és feleszmélést várhatna végre a közönség és kritika. Mert a szórakoztatás nem jelent feltétlenül vaskosságot, az igénytelenség igénynélküliséget, az „eseményes" történet semmi emberit meg nem mutató színpadi járás-kelést.

Darabjának van egy kedves színpadi ötlete: a keresztmetszetben bemutatott, teljesen üres garszonlakásba a három lány behurcolkodása. Ahogy magukkal hozzák kis kofferjeiket, ahogy elfoglalják egymás elől a falakat, a fürdőszobát, a hall beépített szekrényét, ahogy kirakják holmijukat, ahogy először lefekszenek, — ez is külső mozgalmasság ugyan mind, de legalább *színpadi élet*. Kár, hogy a holmik kirakása után elmarad a három *élet* kibontása. De elmarad az első kép után még a külső mozgalmasság is: felelet nélküli kérdés marad, miért kell ezt az életképet forgószínpadon játszani, amikor éppen a dinamika, a változás, az ujjáalakulás hiányzik belőle. Áll s hínárosodik a történet, mint a megrekedt folyóvíz.

A színházi teljesítmény színészi részében *Lázár* Mária oly teljes, izgalmas, szinte a kimondhatatlansággal küzdő embert formált a manekenből, hogy játéka átütötte a darab alacsony mennyezetét. Ez az egészen kitünő színésznő a figura súlytalanságát fel tudta emelni játékához: szinte izgalmat, életet, hitelességet adott a darab egy részének. *Muráti* Lili szerepének inkább kómikai részét dolgozta ki, de megint volt néhány oly jelenete, amely tiszta és salaktalan mai hang. *Dayka* Margit különösen a második felvonás pezsgős részegségében jó. *Ráday* Imre frissen, rokonszenvesen, maga is nevetve, jellemző karikaturát formált a színészből. *Kabos* Gyula és *Góth* Sándor jól kidolgozott figurákat hoztak a színpadra. *Vértess* Lajos kissé szürke volt. *Perczel* Zitának kemény, fegyelmező, elmélyítő iskolára volna szüksége: megoldásai legtöbbször a legkönnyebbek. *Perényi* László akadozó és bizonytalan.

Tarnay Ernő rendezése a színészeket kibe mozgató, a kellékeket beállító, elég gondos felügyelet. A díszleteket *Vörös* Pál tervezte.

ILLÉS ENDRE

* **(Bérletváltás az Operaházban.)** Az október 1-től április 30-ig terjedő új évadra utólag bérelni szándékozóknak még *hétfőn, kedden és szerdán* áll rendelkezésére a színház gazdasági hivatala délelőtt 9—12 és délután 4—6 óra között a földszinti alsó ruhatár helyiségében (Hajósutcai pénztári bejárat). A négy, egyenként 25 *előadásból* álló keddi, csütörtöki, pénteki és szombati bérletsorozat bérleti árai *a napi áraknál mintegy 40 szá-*

* **(Nyolc magyar festő a Carnegie-intézet kiállításán.)** A Carnegie-intézet nemzetközi festménykiállítása, amely az egyetlen évenként megismétlődő nemzetközi képkiállítás a világon, az idén *október 17-én* nyilik meg *Pittsburgban*. A kiállítás tartama alatt ünneplik meg Andrew *Carnegie* születésének *századik* évfordulóját. A kiállításon mintegy huszonegy nemzet festőművészei vesznek részt, háromszázötven festménnyel. *Magyarországból nyolc festőt hivtak meg*, még pedig *Aba-Novák* Vilmost, *Berény* Róbertet, *Bernáth* Aurélt, *Csánky* Dénest, *Csók* Istvánt, *Rudnay* Gyulát, *Szönyi* Istvánt és *Vaszary* Jánost, akik egy-egy festménnyel vesznek részt a kiállításon.

* **(A Nemzeti Szalon felhívása a közönséghez.)** A Nemzeti Szalon felkéri mindazokat, akik *Rauscher* György festőművész képeinek birtokában vannak; tudassák azt a szalon vezetőségével (Erzsébet-tér, telefon 803—34), miután október végén *Rauscher* művész műveiből *hagyatéki kiállítást* rendeznek.

* **(A Columbus szabadtéri előadása Miskolcon.)** Vitéz József Ferenc dr. királyi herceg Budapesten, Baján és Győrött nagy sikerrel előadott művét *szeptember 21-étől*, szombattól kezdődően sorozatosan hozzák színre a *miskolci* Vasutas Sport Club csónakháza előtt, *a Sajóra épített korhű hajón*. Ez alkalomból a királyi herceg *elő- és utójátékot* írt a darabhoz. *Szentiványi* Béla rendezi az előadást, amelyben százötven szereplő vesz részt.

A Nemzeti Szalon csoportkiállitása

A Nemzeti Szalon első őszi csoportkiállításának érdekessége *Farkasházy* Miklós festő és *Donner* Gertrud Mária gyüjteménye. Külön-külön is állitottak ki pasztelleket, rajzokat, illetőleg szoborműveket, de együttes munkájuk a *fadofit* nevü dombormüvek sorozata. *Farkasházy* Miklós, mint festő különös, eredeti egyéniség. Erősen dekorativ stilusérzéke arra készteti, hogy pasztelljeit színes üvegfestmények hatására épitse fel. Körvonalakba foglalt színfoltjai teljesen egyenértékűek, az előtér motivumai szőnyegszerűen beleolvadnak a mozaikszerű kompoziókba. Az illuziótkeltő távlatot kikapcsolja ábrázolásaiból, a valóság neki csak motivumgyüjtemény, melyet teljes szabadsággal formál át sajátos szín- és formacsöndéletekké. Színei bársonyosak, világító erejük van, mint alkonyatkor a zománcosan parázsló üvegablakoknak. Kétségtelenül érdekes fantáziára vall minden egyes képe, melyek a motivumok töredékszerű fölhasználása ellenére is befejezetteknek, teljeseknek hatnak. Egyszínű rajzai a portrészerű fejekkel is ennek a komponáló képességnek sajátosságáról, biztosságáról beszélnek.

Stilusához az igazi anyagot, a művészi matériát Farkasházy a *fadofit* nevű, festett dombormüvekben találta meg. Öntött gipsztáblái a dekorativ festésnek és a reliefteknikának sajátos összefoglalása, a rajz és színezés azonban fontosabb bennük, mint a vonalaknak egyenletes kidomborodása, a Donner Gertrudtól származó tulajdonképpeni reliefkezelés. A színfoltok itt is a körvonalakon belül élnek, de a sajátos technika a stílus dekorativ, iparművészeti jellegét jobban hangsúlyozza, mint Farkasházy festményein. Mindenesetre érdekes kísérlet, érdemes arra, hogy interieurök díszitésénél komolyan számoljanak velük. Csak a divatját mult szecessziós keretektől kell megszabadulniok.

Donner Gertrud komoly szobrászi készségéről impresszionisztikus modorban megmintázott, de a kifejezést is hangsúlyozó fejei tanuskodnak. Egy-egy figurális kompoziciója pedig arról számol be, hogy az emberi alakkal kapcsolatban is vannak termékeny, fejlődésképes plasztikai gondolatai.

Zsótér Ákos festményei teljesen a natulisztikus szemlélet alapján állanak. Tónusos színfölrakása gyakran túlságosan hangsúlyozza a festőiséget és a technikai készséget, képeinek hatása ezért sokszor laza. Csendéletei legsikerültebbek, stílusa elmélyül, fakturája komolyabb lesz bennük. *Muskátlit* ábrázoló festményének (184. sz.) tónusharmóniája finom és előkelő. *Kemény* László plein air impresszionizmusa egyes szerencsés alkalmakkor közvetlenül hat, de a formát kifejező színfölrakásának, térszemléletének, valeurérzékének még fejlődnie kell. Rajzai is ezekről a tulajdonságokról beszélnek. Ha kevesebbet állít ki, föltétlenül kedvezőbb benyomást kapunk művészetéről. Legfrissebb festménye a *Rakpart* (127. sz.) című kép.

YBL ERVIN

Szinházi konfetti

Kedden mutatkozik be a bécsi állami operaház színpadán *Szalay* Karola, a *m. kir. Operaház* primaballerinája, *Faragó* Jenő és *Nádor* Mihály *„Elssler Fanny"* című táncjátékának címszerepében. Mint a bécsi lapok irják, a bécsi operaház vezetősége *Szalay Karolát szemelte ki a nyugalomba vonult Gusti Pichler primaballerina utódául.*

*

Hubay Jenő, a világhirű magyar zeneszerző és hegedűművész, vasárnap ünnepli mosóci birtokán szűk családi körben hetvenhetedik születésnapját. A Mester a jövő hét végén érkezik vissza Budapestre nyári pihenőjéről.

*

Németh Mária mondja:

— Hétfőn van az első próbám a bécsi állami operaházban a *„Don Juan"*-ból, amelynek *csütörtökön* lesz az előadása. Örülök, hogy ismét elénekelhetem *Donna Anna* szerepét. Szeptember 21-én *Aidát* énekelem, 23-án a *Giocondát* és 28-án a *Trubadur* Leonoráját. A közeli napokban dől el, milyen szerepeket énekelek október folyamán.

*

A *Nemzeti Szinház* zsinórpadlását a mostani átalakítások folyamán felemelték. Az átépítés következtében az eddig használt égbolt használhatatlanná vált. A szinház igazgatósága ezért új hatalmas égboltot rendelt. Ezt az új égboltozatot az éjszaka folyamán, a *Missa Solemnis* próbája után szerelték fel.

*

Fedor Saljapin október végén Budapesten vendégszerepel, ahonnan Svédországba megy hangversenykörutra.

*

Két híres olasz énekesnő: Mercedes *Capsir* és Gina *Cigna* vendégszerepel októberben az *Operaházban*. Gina *Cigna* október 10-én a *„Traviata"* címszerepében, 12-én a *„Turandot"*-ban és 14-én a *„Tosca"*-ban lép fel. Októberben szerepel az Operaházban *Trojanovszky*, az egykori cári balett balettmestere is, aki a *„Sylvia"* előadását rendezi.

*

Leoncavallo „Bajazzók" című híres operáját Carl Grüne filmre dolgozta át. A filmet egy újonnan alakult londoni filmtársaság készíti el Richard Tauberrel a főszerepben.

*

Harsányi Zsolt, a kitünő író, aki hosszú ideig súlyos betegen feküdt az egyik budapesti szanatóriumban, teljesen meggyógyult és már el is hagyta a szanatóriumot.

*

Kardos Géza debreceni színtársulata szeptember 20-án *Egerben* kezdi meg őszi szezonját a *Hazajáró lélek*-kel, *Zilahy* Lajos színművével, amelyet a szerző a nyáron *átdolgozott*. A *Hazajáró lélek* új átdolgozott formájában a *Nemzeti Színházban* is színre kerül az évad során.

*

Az oberammergaui játékok vezetősége közli, hogy a legközelebbi ünnepi játék 1940-ben lesz. Ezeket a játékokat tudvalevőleg tizévenként rendezik és az 1934-ben rendezett ünnepi játék csak kivétel volt, mert ekkor ünnepelték az oberammergaui játékok alapításának háromszázadik évfordulóját.

*

Eddig csak operetteket dolgoztak át filmre. Most megtörténik ennek a fordi-

8 órakor

a Rádió a Magyar Színház óriási sikerű komédiáját, a *Pityu*-t közvetíti ma. *Fedák* Sári, *Rózsahegyi* Kálmán, *Békeffi* László, *Fóthy* Erzsi, *Szakáts* Zoltán, *Székely* Lujza, *Boross* Géza és az egész kiváló társulat közreműködik. Nézze meg a *Magyar Színház* előadását. Rendkivül népszerü, olcsó bérleteit a *Magyar Színház* szeptember végéig árusitja. (Telefon 33—8—33.)

tottja is. *Heymann*, az ismert zeneszerző a *„Táncol a kongresszus"* című filmből *operettet* ir, amely azonban különbözni fog a film szcenáriumától.

*

A bécsi *Deutsches Volkstheater* kedden felújítja *Bús-Fekete* László *„Születésnap"* című életképét. Ez lesz a magyar darab *ötvenötödik* előadása *Bécsben*.

* **(„Aki mer, az nyer" a Városi Színházban.)** Szombaton este nyitotta meg kapuit a *Városi Színház* a *Budai Szinkör* népszerü *Sándor—Rejtő* operettjével. Szépszámú közönség tapsolt ezúttal is az *„Aki mer, az nyer"* jeles együttesének, amelynek élén most is *Honthy* Hanna áll. A népszerü primadonna mellett *Fejes* Teri, *Fenyvessy* Éva, *Gárdonyi* Lajos, *Párlos* Gusztáv és *Gaál* Sándor megtartották szerepeiket. Az új szereplők, a kitünő *D'Arrigo* Kornél, *Herczeg* Jenő és *Berky* József is méltán rászolgáltak a közönség tapsaira.

* **(A Kamaraszinház megnyitása.)** Jövő szombaton, szeptember 21-én nyilik meg a *Kamara Színház Szánthó* Armand és *Szécsén* Mihály *120-as tempó* című nagysikerü vigjátékával. A népszerü darabnak két új főszereplője lesz: *Szombathelyi* Blanka és *Dénes* György.

* **(Főiskolai és egyetemi hallgatók szerzői estje.)** A Joghallgatók Segitő és Tudományos Egyesülete ez évben ismét megrendezi a főiskolai és egyetemi hallgatók *szerzői estjét*. A rendezőség fölkéri mindazokat az egyetemi és főiskolás ifjakat, akik ezen az estén szerzeményeikkel résztvenni kivánnak, hogy pályázatukat *október 1-éig* jeligés levél kiséretében az egyesület címére (Szerb-utca 10.) küldjék be. Pályázni lehet: magyar nótadal, egyfelvonásos jelenet, önálló zeneszám, vagy zenekari szerzeménnyel. A nyertesek müveit november első hetében díszelőadás keretében fogják a közönségnek bemutatni.

* **(Csütörtökön pénztárnyitás a Nemzeti Szinházban.)** A szeptember 28-i „Missa Solemnis" bemutató előadására a Nemzeti Szinház pénztára jegyeket nem árusit, mivel az előadásnak *théâtre-paré* jellege lesz, amelyen megjelenik az egész hivatalos Magyarország. A pénztár a *„Missa Solemnis"* következő előadásaira *szeptember 29-től október 3-ig*, valamint az *október 4-én* bemutatásra kerülő *„Két Bólyai"* előadására *szeptember 19-től* árusitja a jegyeket délelőtt 10-től 2-ig és délután 4-től 6-ig. A „Missa Solemnis" minden előadása bérletszünetben kerül színre és igy a szelvénybérletek természetesen érvényesek.

Koncert bérletek

Koncert Mesterbérlet 10 nagy est.
Filharmóniai főpróbabérlet 8 matiné.
Koncert nagy zongorabérlet 10 hangv. I. est Bartók—Szigeti szonátaest okt. 21.
Bérletek árusitása új bérlőknek hétfőtől.

* **(Meghalt Anglia leghíresebb Shakespeare-színésznője.)** Londonból jelentik: A viktoriánus korszak legnagyobb színésznője, Madge Kendal szombaton nyolcvanhatéves korában meghalt. Madge Kendal, aki az utóbbi években teljes visszavonultságban élt, hároméves korában került a színpadra s több, mint ötven éven keresztül játszott. Viktória királynő uralkodásának idején volt Anglia legelismertebb Shakespeare színésznője. Viktória királynő az angol művészetek terjesztése terén szerzett érdemei elismeréséül nemesi rangra emelte.

× **(Bécsi énekpedagógus)**, Fuchs professzor — Neues Wiener Konservatorium - asszisztensnője) megkezdte az énekoktatást *Winklené, Butschek Hilda*. Pauler-utca 2. Tel. 579—21.

× **(Szalmás Piroska zongoraművésznő)** képz. okl. zenetanár tanítását megkezdte Zongora, zeneelmélet, ének, korrepetició Szondy-utca 66. Tel. 27—2—01.

Balassáné Dömjén Teréz

dll. kép. okleveles zongoratanárnő

MAGÁNÓRÁK *KIS CSOPORTOK*

Előkészités a Zeneművészeti Főiskolára I., CSABA-UTCA 9. I. em. 3. (Telefon 548—60)
Érdeklődés: d. e. 9—11 és d. u. 2—6.

IRODALMI KRÓNIKA

LÉGY JÓ MINDHALÁLIG

Nyilas Misi kisdiák-szíve tele van titkokkal. Kicsivel, naggyal. Az is titok, hogy ő találta meg a szobatársa halbicskáját és nem adta vissza, az is, hogy elvesztette a sorsjegyet, hogy Bella kisasszony láttára olyan furcsákat érez... De a legnagyobb, legborzongatóbb titka, hogy *az emberiség tanítója* akar lenni. A regény végén vallja meg ezt a nagybátyjának. De azt még neki se mondja meg, hogy ő *a költőt tudja az emberiség tanítójának*. Versekkel akarja jóságra, emberségre tanítani embertársait. Szeretné megváltoztatni a rideg, acsarkodó emberi társadalmat.

Diákkorának rejtelmes, szép titkát harminc éven át takargatta *Móricz* Zsigmond. Író volt már régen, amikor a *»Légy jó mindhalálig«*-ot megírta, de hogy *népének és az emberiségnek tanítója akar lenni*, azt csak ebben a regényében mondta ki ilyen bátorsággal.

Mi mondatta ki ezt vele? Mi forgatta úgy fel a diákemlékek régi szövevényét, hogy lírai tűzű regényben bukkanjanak ki a napvilágra?

Akkor írta meg Móricz a Nyilas Misi történetét, mikor 1920-ban a véres ellenforradalom őrá is ráuszította csendőreit és skriblereit. A Horthy-rendszer hivatalosan kimondta a szentenciát, hogy Móricz Zsigmond *nem lehet* népének költőjetanítója.

— Ideje volt, hogy becsukják azt a gazembert! Most majd megtanulja, hol lakik az isten! Úgy kell neki! Minden kommunistát fel kell akasztani! — kiabálta egy leányfalusi hatalmasság, mikor Móriczot elvitték a csendőrök. (Móricz Virág írja szép visszaemlékezésében, az »Új Hang«-ban.)

A börtönből hazakerülve fogott hozzá a *»Légy jó mindhalálig«* megírásához. Hogy miről vallatták, milyen gyalázkodásokkal illették Horthy pribékjei, arról nem beszélt. Regénnyel felelt nekik és gazdáiknak.

Még távolibbnak, még kevésbbé valószínűnek érezhette ekkor, hogy életének vágya teljesedjék, mint annakidején Nyilas Misi. A negyvenéves Móricz Zsigmondot, a halott Ady barátját *valóságosabb, gyilkosabb ellenségek fenyegették, mint az egykori kisdiákot.* A kollégiumi tanács ártatlan színtársulat volt az ellenforradalom vérszomjas uraihoz képest. A sorsjegy elsikkasztása, amivel a kis regényhőst vádolják, eltörpül az író nagy bűne mellett, hogy szívvel-lélekkel-tollal küzdött a Tanácsköztársaságért, szövetkezeti mezőgazdaságért, az új kultúráért 1919-ben.

»Nem tudom más természeti képpel összehasonlítani, csak épp a virágfakadással« — írta a Somogy megyei termelőszövetkezet megalakításáról. Minden riportja, elbeszélése, beszámolója, amelyet a Tanácsköztársaság idején ír, az új világ építésének örömétől izzik.

A Tanácsköztársaság bukása után pedig keserves lírai strófákban szólal meg először. Ezek a versei tartalmukkal és hangulataikkal hitelesen megmutatják, hogy milyen mélyen átélte Móricz az ellenforradalom uralomrajutásának nemzeti katasztrófáját:

„Háborodik elmém, forrong minden idegem,
Idegenek ütnek, régi volt barátaim,
kenyeremet evők, óboromat ivók, napfényes mosolyomban akik sütkéreztenek"

A proletárdiktatúrára szórt gonosz rágalmak őt is érték, személy szerint. A kommunista hazafiakkal együtt őt is hazafiatlannak bélyegezték a cégéres hazaárulók. *Becsületét és írói létét kellett védenie azok ellen, akik bele akarták fojtani a szót.*

A Légy jó mindhalálig nem közvetlen felelet, vagy védekezés a hazafiatlanság vádjára. Sok író megtette, hogy igazolta magát, mentegetőzött, megalázkodott Horthyék előtt. Móricznak nem volt mondanivalója vádolóihoz. Nem volt oka rá, hogy magyarázza, forgassa mindazt, amit 1919-ben és azelőtt megírt.

Sőt éppen azzal felelt, ami következetes, változatlan volt az életében gyermekkora óta. Emelt fővel állhatott meg az ellenforradalmi író- és bírócsőcselék előtt, mert éppen olyan tisztaszívűnek, igazságszeretőnek érezte magát, mint Nyilas Misi, a kisdiák.

Bírósági vallomástétel helyett *az életét, az életcélját mondta el vallomásként ebben a regényben.*

A regény részleteiben nem is találunk sok közvetlen utalást 1920-ra. De az eléggé szembetűnik, hogy Misi mindig feljelentéstől retteg; és borzadva gondol a csendőrökre. A félelem és a lázadás tökéletesen egybeforrasztja a gyermekkori és a férfikori megaláztatások élményét. De ennél az érzelmi azonosságnál tovább megy a regény, nem ad választ 1920. sok fájó kérdésére.

Már itt is megcsillan az a csalóka ábránd, amely 1940. körül lesz úrrá Móriczon: hogy van politikamentes megoldás. — Hagyd a politikát, építkezz —, ilyesfélét mondogat Móricznak Nagy úr, a tudós nyolcadikos is.

Ez a *korlátja* a Légy jó mindhalálignak — mondhatnánk, ha nem éreznénk, hogy milyen jogtalan méricskélése ez egy szívszaggatóan szép regénynek.

Hagyjuk meg az irodalomtörténetnek azt az igazságos, de rideg megállapítást, hogy a Légy jó mindhalálig *nem lett* az ellenforradalommal szembefordúló tömegek harci riadója.

Bármilyen jogos ez a fogalmazás, nem visz egy lépéssel sem közelebb ahhoz, hogy megértsük ezt az emberi dokumentumot. Az üldözéstől megbénított nagy író ebben a regényében találja meg *újra nemcsak a hangját, hanem önmagát is.*

Ez a mű volt a legvitatottabb Móricz-regény. Azok is, akik méltatták, de azok is, akik elítélték, mind csak az iskola és a serdülőkor problémáit szedegették ki belőle.

A nagytiszteletű és tekintetes tanár urak, a reakciós pedagógia korifeusai újra odavonszolták Nyilas Misit bírói székük elé és — akárcsak a regényben — *rásütötték, hogy hűtlen fia a debreceni kollégiumnak, sőt megrágalmazta az egész nevelői társadalmat.*

Különösen az ellen tiltakoztak, hogy ez a regény ifjúsági kiadásban a magyar diákok kezébe került.

Ez a vita már eldőlt, de nevezetes marad a magyar irodalom és a magyar pedagógia történetében. Móricz volt a harmadik nagy magyar író, akinek a debreceni *alma mater mostohája* volt. *Csokonait* kilökte, *Aranyt* elengedte, *Móriczot* egész életére megsebezte a kollégium.

Ezt a »tradíciót« nem lehet lemosni — jóvátenni is nehéz. A debreceni kollégium kegyeletes gesztusokkal borított leplet a régi sérelmekre. Arany és Csokonai, a hajdani renitens diákok az iskola büszkeségei lettek. De Nyilas Misi pőre azt bizonyította be, hogy ezek a régi ügyek sincsenek elintézve.

— Miféle gyerek vagy te? Mi az apád?

Misi hallgatott:

— Nem hallottad? Mi az apád?

— Ács.

— Na meglátszik. Így nevelni rá a hazugságra... Ez bele van trenírozva a hazudozásba. Miféle anyja, apja van az ilyennek.

Misi erre a szóra merev lett s a fogát összeszorította s úgy nézett izzó pillantással a tanárra, hogy majdnem felszúrta azt. S a tanár, aki néhány perccel előbb még édeskés pillantással akarta lekenyerezni a gyereket s mézes szavakat keresgélt, hogy önmaga ellen tanúságra bírja, most parasztdühvel kelt ki magából s a gyerek pillantásától felbőszítve felugrott a helyéről:

— Te alávaló! Nem reszketsz előttem, te gazfickó! Kitépem a füled, tel...

— Teljesen romlott erkölcsi karakter — mondta az elnök türelmetlenül —, azt én az első tekintetre megállapítottam. Csak ilyen előfeltételek mellett magyarázható meg emberileg a bűncselekmények az a szövevényes halmazata, amely előttünk áll s amely nem egy tizenegytizenkét éves gyermeknek, de egy kipróbált és raffinált gonosztevőnek is becsületére válnék.«

Szilárd következtetés: ács fia, tehát alávaló, tehát teljesen romlott erkölcsi karakter. Ez már magában elég ok volna a kicsapásra. Bűne Misinek, hogy ács fia és erénye Orczynak, hogy »elnök« a papája. Orczyt megsímogatja a tanár úr, mikor Az eleven beszédnek és gondolatok futásának kevés író adta olyan hű nyelvi képét, mint ő.

Ceruzával a kezében kezdte figyelni írósegéd korában a szatmári parasztok beszédét és attól kezdve is minden adatot, töredékbeszélgetést feljegyzett. De ahogy ő az élő beszédet megformálja, az már nem tisztán notesz dolga: ilyen kvartettet nem lehet összenotészni.

DONNER GERTRUD MÁRIA:
NÉPI TÁNC
(Az I. Iparművészeti Kiállításon bemutatott Herendi-figura terve)

elmegy mellette az osztályban, Misire meg így ordítoznak.

Mire a tanári bíróság elé odakerül a kisdiák, régóta kialakult az a meggyőződése, hogy ez igazságot így mérik a kollégiumban.

Ez a leleplezés háborította fel a Horthy-rendszer tanügyi férfiait. Éppen azért panaszolták, hogy Móricz Zsigmond a maga gyermekkori exaltáltságával torzítja el a Kollégium nemeslelkű nevelési módszereit — mert ez a regény nagyon általános érvénnyel ábrázolta a szegény gyerekek iskolai sorsát, elhagyatottságát, küszködését.

Ez a kérdés. *Csokonai, Arany* és *Móricz* három exaltált, nehezen kezelhető kivételes diák volt-e, vagy pedig az ő iskolai pályafutásuk ezer, meg ezer diák élményeit példázza, azokét, akik nem írták meg diákkori emlékeiket. Csokonai önvédelme, a Bolond Istók második éneke és a Légy jó mindhalálig — nehéz volna bizonyítani, hogy hármójuk esete kivételes és nem *tipikus* volt a magyar iskolák történetében.

Horthyék iskolái nem adhattak igazat Nyilas Misinek, mert saját magukat ítélték volna el ezzel. *Meg kellett születni az új iskoláknak, a munkás- és parasztgyerekek alma matereinek, hogy a Légy jó mindhalálligot mint pedagógiai regényt is rehabilitálhassuk.*

Nyilas Misinek igaza van, mikor ösztönös félelemmel nézi az egész kollégiumot és folyton retteg, hogy onnan éri új veszedelem.

De nagyon igaza van akkor is, mikor szeretettel és ragaszkodással emlékezik meg a jó tanárokról. Első ezek közt az igazgató, »vin baka« — aki félelmesen ordít, de apai gondossággal védi meg a fiait. Móricz Zsigmond megadja a tiszteletet azoknak a nevelőknek, akik abban az iskolában megőrizték emberségüket.

Minél többet olvassuk Móricz írásait, annál jobban csodáljuk nyelvi művészetét. Móricz párbeszédei tele vannak nyelvi — sőt azt mondhatnám: nyelvtani tudatosságának bizonyítékaival. Mindenkinél jobban ismerte az élőbeszéd elhagyásainak, ismétléseinek, merész kapcsolásainak, mellékvágásainak nyelvtani törvényszerűségeit.

A másik pedig: hogy élte, mondta, eljátszotta írás közben a jeleneteket (ezt is Móricz Virág jegyzi fel visszaemlékezésében.)

Még rejtettebb nyelvi forrást nyitnak meg azok a részek, ahol Nyilas Misi töpreng, aggodalmaskodik, álmodik, gyötrődik: a gondolat első jelentkezését, *a gondolat és nyelv belső kapcsolatát.*

Nyilas Misi regényét az teszi még drágább dokumentummá, hogy elhagyatott kis lelkének mindenféle gondja, gondolata megelevenedik. A magunk tizenegyéveskori képe sem elevenebb a lelkünkben, mint ezé a vézna, sárgabőrű, szalmakalapos, félhosszúnadrágos kisdiáké.

Vargha Balázs

A HÉT KÖNYVEI

SZIKRA KÖNYVKIADÓ:

Mihajlov: A SZK(b)P — a Komszomol szervezője és vezetője. 32 l. 1.— Ft.

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ:

Gellért Oszkár: Ötven év verseiből. 233 o. Kötve 26.50 Ft.

Illés Béla: Honfoglalás. I. kötet. 1943. (Regény.) 213 o. Kötve 13.— Ft.

Keszi Imre: Alapkő. (Regény.) 555 o. Kötve 36.— Ft.

Móricz Zsigmond: A boldog ember. (Regény.) 408 o. (Móricz Zsigmond válogatott művei.) Kötve 25.— Ft.

Te Gi Csen: Pektuszán. — A domb. (Két költemény.) 79 o. 6.— Ft

IFJÚSÁGI KÖNYVKIADÓ:

Sólyom László: Hazatérés. (Regény.) 220 o. Kötve 15.— Ft.

MŰVELT NÉP KÖNYVKIADÓ:

Artyemjev: Egy falusi könyvtáros feljegyzései. 56 o. 3.— Ft.
Bábszínpad. 3. sz. 60 o. 4.— Ft.
Móricz Zsigmond: Válogatott irodalmi tanulmányok. 330 o. Kötve 27.— Ft.

VILISZ LÁCISZ: ZÚG A VIHAR

Harmadik rész

A harmadik kötettel a magyar olvasó számára is teljessé vált a Sztálin-díjas regénytrilógia. Az első részben megismertük a fasizmus lettországi változatát. Más volt az, mint az olasz, más, mint a német és más, mint a magyar. Ulmanis diktatúrája színtiszta kulákuralom. Őfőméltósága és az excellenciás urak — csupa zsíros-paraszt-ivadék. Nyers és groteszk uralmuk ellen nehéz harcot vívtak az illegalitás hősei, köztük a regény írója, aki ma a felszabadult Lettország miniszterelnöke. A második rész epikus jeleneteiben teljes erővel »zúg a vihar«. A fronton és a mögöttes területen birkózik a Szovjetunió más népeivel együtt a lett nép is a hitleri hordákkal és a náci kormányzat gyűlölt szerveivel. Epikus lendület, maró szatíra és meleg humor váltakozik a leírásban.

A harmadik rész az új országszervezést hozza elénk. Vilisz Lácisz sose éri be sematikus rajzzal. Akár gyári üzembe, akár falura, akár párthelyiségbe vezet, mindig átélt valóságból merít, mindig közösségi és egyéni élet lüktet a cselekményben! A vihar elcsendesült, de még nem ült el. A fasiszta banditák nem egykönnyen adják fel a harcot. Elgáncsolnak és elejtenek sok derék forradalmárt és nagyvonalú szervezőt, feltámadásukban bíznak, a külföldi segítséget és az új háborút várják. Látjuk őket társadalmi búvóhelyeiken és erdei odvaikban. Velük bujkál Herman *Vilde*, a sokszoros gyilkos és Edit *Lanka*, aki szőke szépségét a német kémhálózat szolgálatába állította és fokról fokra süllyedt, pokoli mélységekig.

Van ellenség a párton belül is. A szovjet irodalomban sokszor szerepel a pártba befurakodott karrierista kalandor, de kevés sikerültebb figura akad köztük, mint a daliás, nagyszájú Ernest *Csunda*. Egy időre még az épösztönű, bájos Ruta *Zalitét* is megszédíti. Végre kizárják a pártból, de még jó ideig szerencsével űzi játékait a fekete piacon. Ám egyszer csak olyan emberre akad, aki végtelenül leleplezi. »Egy partizánt akart féldisznón megvenni« — mondja róla a derék *Kapeika*, az erdei harcok rokkant hőse, aki fanatikusan üldöz minden galádságot és akkor a legirgalmatlanabb, ha a jövő emberét nevelő párt soraiban találkozik vele.

Pramniek festőművész sem közönséges képviselője a haladó értelmiségnek. Underral viseltetett a szellemölő fasiszta uralommal szemben. Művészi eszközeivel küzdött is ellene. De a szovjet hatalommal szemben eleinte tartózkodó, várakozó álláspontot van, s csak a német megszállás iszonyatos próbatételei után lesz belőle az új élet elszánt és művészileg termékeny munkása.

Fontos fejezeteket szán az író a külföldre szökött politikusok és értelmiségiek sorsának. *Nikur*, az egykor mindenható miniszter nyugaton már csak az Intelligence Service szánalmas eszköze, míg Melnudris, a reakciót szolgáló, hazug történeti regények szerzője Svédországban és Angliában járja a hazátlan író keserves útját.

A talaj egyre jobban kicsúszik a szökevények lába alól, míg otthon, Lettországban minden nehézséget legyűr a lelkes alkotó munka. Esztergályosok, rakodómunkások, fafaúsztatók és zsellérek közül kiemelkedett tehetséges munkások irányítják. Pártmunkában nevelődött értelmiségiek segítenek nekik. Milyen felelősségtudattal, mennyi féltő gonddal szervezik az első kolhozokat! Átérzik, mit jelent az egész paraszti élet, az egész nép szempontjából, hogy milyen példát mutatnak az úttörők, a kezdeményezők. A harcban megedzett régi nemzedék mellett látjuk felnőni az újat, amelynek érzésben, felfogásban méltóvá kell lennie a kommunizmus épülő világához.

»Mély, bővizű folyamként hömpölyög az élet, nincs kezdete és sose lesz vége. A régi elhal, új születik, örökké változik minden. Az ember ma nem az, aki tegnap volt. Aki meg akarja állítani az élet folyását, haszontalanná válik, a sodrás kiveti, mint fölösleges roncsot.« (Új Magyar Könyvkiadó.)

Görög Imre

Kossuth Lajosról szóló szépirodalmi gyűjtemény jelent meg

Kossuth Lajos születésének 150. évfordulójára a Szépirodalmi Könyvkiadó *»Kossuth«* címmel gyűjteményt adott ki Kossuth Lajosról szóló szépirodalmi művekből. A kötetben szereplő írók többnyire kortársak: *Eötvös, Jókai, Kölcsey, Vajda, Mikszáth.* A XX. század írói közül *Móricz* Zsigmond, *Móra* Ferenc, valamint *Nagy* Sándor Sztálin-díjas és Kossuth-díjas író, *Illés* Béla Kossuth-díjas író és *Szeberényi* Lehel szerepel a könyvben Kossuthról szóló írásokkal. Az írások Kossuth Lajos életét követik s így átfogó életrajzi ismereteket is nyújtanak. A művet *Lukácsy* Sándor állította össze és látta el jegyzetekkel.

RÁDIÓBÍRÁLAT

PENTEK. Egynapos kihagyással folytatódott a Bolgár Zenei Hét műsora. Ezúttal a szófiai rádió kisegyüttesével ismerkedtünk meg, amely az új faluról szóló dalokat mutatta be a magyar rádióhallgatóknak. Az esti nagyszabású kórushangversenyen a bolgár rádió énekkara hangversenyezett. Erre az énekkarra mondotta a bolgár zeneünnepély szovjet vendége, Aram Hacsaturján, hogy büszke lehet teljesítményére. Az együttes valóban igen kiváló! Nemcsak a dallamírázisokat hozza ki teljes tisztasággal, pontos együttműködéssel, de szövegkiejtése is hibátlan. (Ezt még az a hallgató is meg tudja állapítani, aki nem ért bolgár nyelven.) Obretenov, Dimitrov-érdemrenddel kitüntetett karnagy két saját szerzeményű kórusművével szerepelt, ezenfelül Petkov, Kutev, Cserkin és még néhány más, igen tehetséges zeneszerző alkotásait hallottuk. Éppen ezekből a bolgár kórusművekből csendült ki a bolgár szerzőknek az a törekvése, hogy népi dallamokra és harmóniákra támaszkodva jussanak el sajátos és egyéni stílushoz. — Bizonyára nagy érdeklődéssel várták a rádióhallgatók — Révai József tanulmánya után — Déry Tibor Kossuth-díjas író legfrissebb írását: Utinaplójának folytatását. Ezúttal a balatonszabadi táborról számolt be és az ott egybegyűlt gyermekek életét, problémáit vizsgálgatta.

JÖN JÖN

Lengyel film Chopin, a nagy művész és zeneszerző, a lánglelkű hazafi életéről

CHOPIN IFJÚSÁGA

Írta és rendezte: Alekszander Ford

Fényképezte: Jaroslav Tuzar

Állami Artistaképző Iskola

Bpest, V., Arany János-u. 34. Szeptember 24. és 25-én d. e. 10 órakor pótfelvételi vizsgát tart. Korhatár 12—16 évig.

Magyar Nemzet
Főszerkesztő: Boldizsár Iván
Felelős szerkesztő: Parragi György
A kiadásért felel a Lapkiadó Vállalat igazgatója.
Szerkesztőség: VII., Lenin-krt 9—11. Tel.: 221—285. Kiadóhivatal: VII., Lenin-krt. 9—11. Tel.: 221—285, 221—293. Állami Hirdető Vállalat Hirdetési Osztálya: VII., Lenin-krt. 9—11. Tel.: 221—285, 221—293. Állami Hirdető Vállalat csekkszámlaszáma: 91.843.001-47. — Terjeszti a Posta Központi Hírlap Iroda V., Bpest. V., József nádor-tér 1. Tel.: 180—850. — Budapesti egyéni előfizetők ügyeit a kerületi kézbesítő postahivatalok intézik, vidéken a helyi hirlapterjesztéssel foglalkozó postahivatal. — Előfizetési díj: 1 hóra 12.— Ft, negyedévre 36.— Ft.
Régebbi lapok V., Zrínyi-utca 1. sz. alatt kaphatók.
Athenaeum Nyomda. Fv.: Soproni Béla.

RÁDIÓ

Zenegép, His Masters Voice gramofonnal, lemeztartóval eladó. Sztankovits, Városház-u. 8. Tel.: 189—108.

Siemens, Telefunken vagy Orion rádiót, hibásat is, vennék. Majakovszkij (Király)-u. 92. Telefon: 427—653.

Rádiót priváttól készpénzért veszek. Thököly-út 5. Tel.: 427—027.

Philips zeneszekrény beépített gramofonnal. Dorozsmai-u 11. I.

Rádiójavítás gyorsan szakszerűen: Csala, Bajcsy Zsilinszky-út 17. sz.

Vennék világvevő rádiót és lemezjátszót. Kovács. Tel.: 204—522.

Rádióját lakásában szakszerűen megjavítom. Kollégáknak is. 310—417. Hajnal.

Használt
RÁDIÓT és ZENEGÉPET
vásárol a
34. sz.
KERAVILL
bolt,
VI. Nagymező-utca 14.
Tel.: 224—845.

RÁDIÓ villamos háztartási készülék minőségi javítása gyorsan, garanciával
FÉNYCSŐ SZÖVETKEZET
(5-ös fiók)
V. Váci-utca 23.
Tel.: 387—107.

Siemens zafirtűs gramofonos rádió lemezekkel eladó. — V. Falk Miksa 4. II. három.

Villanygramofon: Gyönyörű állószekrényben, svájci motorral, hangulatvilágítással. XIII. Róbert Károly-krt. 102. I. 13.

Vennék világvevő rádiót és lemezjátszót. Rónai, 204—522.

RÁDIÓ-ALKATRÉSZEK
3+1 készülékhez csövekkel Ft. 725.-
Egyéb rádióalkatrészek is kaphatók
KERAVILL
boltjaiban
29. sz. bolt,
Ráday-utca 11.
Tel.: 186—003.

CSILLÁR, RÁDIÓ, elektromos házt. készülék, gramofon, lemezváltó javítás (helyszínen is) villanyborotva és Allegró speciális javítása, villanyszerelés.
Csillárszövetkezet
Csáky-utca 1.
Tel.: 110—754.
Jászai Mari-tér 4/a. (Margit-hídnál)
Tel.: 310—018.
Váci-utca 4.
Tel.: 380—443.
Szép-utca 5.
Tel.: 183—289.
Újpest, Árpád-út 62.

RÁDIÓ - ERŐSÍTŐ elektronikus műszerek javítása gyorsan, szakszerűen
FÉNYCSŐ KTSZ
modern, új laboratóriumában: Majakovszkij (Király)-utca 65.
Telefon: 225—252.

Orion világvevő rádió eladó. XIII. Sallai Imre-u. 36. V. egy.

Eladó His Masters zafirtűs lemezjátszó. Vasárnap 8-tól 1-ig, hétköznap 8-tól 4-ig: XIV. Zugló-u. 54. — Porta

Rádió, villany
villamos háztartási cikk
javítás:
ELEKTROMOS KTSZ
Fiókok:
VI. Sztálin-út 13.
Tel.: 426—992.
VII. Landler Jenő-u. 22. T.: 428-461.

Orion nyujtottsávú zenegép eladó. — Majakovszkij-u. 98/B I. 11.

Csodás hangú, tökéletes nagyszuper eladó Pannonia-u. 30. I. 3.

Univerzális 3+1 világvevő rádió eladó. Garai-u. 19. Harsányi.

Hohner Verdi III/b. 120-as tangóharmonika eladó. Rajnai, Baja, Eötvös-u. 1.

FOTÓ, OPTIKA

Prizmás látcsöveket, földi és csillagászati távcsöveket
vásárolnak az
OFOTÉRT
boltok.
Budapesten és az ország minden részén.

Eladó 4.5x6—6x9 Super Ikonta távmérős, Tessár 1:3.5. — Jenei Ferenc, Felső göd, Ady Endre 43.

Előhívó tankokat
5, 10, 25, 35, 70
literest vásárol az
Ofotért
2. sz. bolt,
Múzeum-körút 13.
7. sz. bolt,
Somogyi Béla-út 14

Kine Exacta Tessar 3.5-tel és 13.5 cm telével eladó Keleti Károly-u. 15/a. Tel.: 358—951.

Contax II. Sonnár 1:2 eladó. Telefon: 115—497. Reggel 1/28-ig, vagy este 10-ig: Fürst S. 5.

Robot Biotar fényképezőgép eladó. — Kresz Géza 6. I. 1. Csak vasárnap.

HASZNÁLT
LABORATÓRIUM felszereléseket
Kodasol reflektorokat, spott lámpákat, kézi reflektorokat, kondensorokat, objektíveket, állványokat, nagyító készülékeket
vásárol
Budapesten az
Ofotért
7. sz. bolt
Somogyi Béla-út 14
2. sz. bolt
Múzeum-körút 13.
5. sz. bolt
Sztálin-út 31.

Eladó Zeiss Fena, Novar 3.5, vagy ráfizetéssel távmérősre becserélem. Tel.: 401—744. Lehr, Légrády 48/b.

Veltur 2.8 Xenár, távmérős, 6x6, eladó. Tel.: 296—934. — Torontál-u. 29. — Bécs.

Leica eladó. Tel.: 21—22-ig: 115—968. — Jókai-tér 3.

KESKENY-FILM-
FELVEVŐ GÉPEKET VÁSÁROL
Az
OFOTÉRT
2. sz. bolt,
Múzeum-krt. 13.
7. sz. bolt,
Somogyi Béla-út 14.

Nagyítógép eladó. — 6x6-os negatívméretig, Laack Definon 1:4.5, F: 7.5 cm optikával, kettős kondenzorral. Sztálin-út 81. Telefon: 423—447.

RUHÁZAT

Perzsabunda, ezüströka, chevreaux női cipő, szandál (36—37-es), kitűnő állapotban eladó. Trombitás-utca 14.

Férfiruhát, télikabátot középtermetre vennénk. Szív-u. 37. I. 12. Tel: 224—363.

Sötét öltöny, felöltő, szőrmebekecs, pehelypaplan eladó. I. Uri-u. 58. fszt. 3.

Nerzbunda eladó. — VIII Jázmin-utca 11. földszint 3. Tel.: 138—915.

Teddi-beer férfi bunda eladó. V. k. Személynök-u. 7. IV. hét.

Perzsabunda nagy méret, olcsón eladó. Veres Pálné-u. 28. III.

JÁRMŰ

Férfikerékpár, kisipari, jó gumikkal eladó. Pető. Hernád-utca 24.

Eladó 20-as fiú, 26-os női külföldi kerékpár, Angyal-u. 34. Figuli.

Iker mélykocsi eladó. iker sportkocsit veszek. XXI. k. Cservenka Miklós 35

Női kerékpár priváthak eladó. VIII. Szabóky-u 44. I. 2.

Iker sportkocsi, női kerékpár eladó. Átszállóval Nagyiccéig, József Attila 19.

Archimedes 350 kcm csónakfarmotor versenyképes állapotban, ötszemélyes, kifogástalan túratesttel, valamint egy verseny siklótesttel együtt eladó. Érdeklődés Tichy Béla, Semmelweis-u. 4. 1/2 em. 6.

Jókarban „Tente" mély gyermekkocsi matraccal eladó. — Kissvábhegyi-út 13. Tel.: 155—875. — (Egész nap.)

Majdnem új, szép kivitelű férfikerékpár eladó. XIV. ker. Százszorszép-u. 8. — Tel.: 496—616.

Veszek vitorláshajót (22 Yollét, Kalózt, vagy Dingit). Ajánlatot ár megjelöléssel a főkiadóba. „Azonnal 397" jeligére.

Betegtolókocsi levehető oldallal eladó. Kispest, Wekerletelep, Fő-tér 1. Kelényiné

„Sachs" 100-as csónakoldalmotort, prima állapotban vennék sürgősen. Tel.: 493—070. Gáspár, Népsziget.

GÉP, SZERSZÁM

Sürgős megvételre keresünk 220 voltos, új vagy használt üzemképes villamos kefélő és porszívógépet. Danuvia Szerszámgépgyár, Bp. 741, Postafiók 128. Német Imre ügyintéző. Telefon: 296—268.

ÍRÓ SZÁMOLÓGÉP

Kis vagy nagykocsis írógépet, összeadógépet venne állami vállalat. Tel.: 126—681.

VARRÓGÉP

Varrógép Singer süllyesztős eladó. — Bérkocsis-utca 21. II. 16.

Használt
háztartási és szabóipari
varrógépet
vásárol a
3. számú
KERAVILL
BOLT
VII. Rákóczi-út 14.
Tel.: 221—695.

Drezdai Grosmann-féle szalmavarrógép és azon gyakorlott varrónők keresnek, Nehéz és rostfeldolgozó szöv., VII Bethlen Gábor-u. 33.

Singer süllyesztős varrógép eladó. Mária-utca 1. saroküzlet mellett.

Singer háztartási előre-hátra varró príma eladó. — Scheicher, Vörösmarty-utca 57. — 126—556.

Singer süllyesztős varrógép, előre-hátra varró, eladó. Rudas László-u. 33. II. 22 Gedeon.

Jó állapotban lévő Singer süllyesztős varrógép eladó. Tel.: 259—064. Tétényi-közhetes.

Singer karikahajós varrógép eladó. VII. Majakovszkij-u. 15. II. 6 T.: 226—398.

Varrógépet veszek, karikahajósat, háztartásit. Weiner, Amerikai-út 85. T.: 296—889.

RÉGI KÖNYVEK

Partiturákat, iskolakottákat, zenei könyveket állandóan vásárol: Állami Könyvterjesztő Vállalat „Antikvár vásárló" Múzeum-krt 17. Telefon: 384—563, Bajcsy Zs.-út 50. Tel.: 110—148.

Tudományos vonatkozású könyveket: filozófia, történelem, nyelvészet, archeológia, geológia, etnográfia, kémia, fizika, matematika, irodalomtörténet, klasszika, filológia, stb. állandóan vásárol: Állami Könyvterjesztő Vállalat — „Antikvár vásárló", Múzeum-krt. 17. — Tel.: 384—563.

Sorozatos kiadványokat: 21 kötet Révai lexikon. 10 és 18 kötet Brehm: Állatok világa, Ulmann: Encyklopaedia, 100 kötet Jókai, teljes Mikszáth, Móra, Móricz Zs., Karinthy, stb. könyveket állandóan vásárol: Állami Könyvterjesztő Vállalat „Antikvár vásárló", Múzeum-krt. 17. Tel.: 384—563, Bajcsy Zs.-út 50. 110—148., Lenin-krt. 16. 227—696.

KÖMŰVESEKET, férfi segédmunkásokat, vízvezeték szerelőket, állandó, kizárólag budapesti munkára azonnal felveszünk. Szállás, kedvezményes étkezési lehetőség, útiköltségmegtérítés és valamennyi szociális kedvezmény biztosítva. Munkakönyv szükséges. (Helyi tanács állítja ki.)
Jelentkezés:
Építőipari Vállalat,
Budapest, XII. Malinovszki-fasor 20. sz.

Kisiparát megszüntető bádogos és szerelő szakiparosokat és motorvezetőt igazolvánnyal rendelkező iparost, v. kereskedőt tagként felveszünk. IX., Bádogos és Szerelő Kisipari Szövetkezet, IX. Hámán Kató utca 40.

Sütőmunkás, komoly szaktudással, cukrászatban is jártas, üzemvezetői gyakorlattal bír. — Hozzájárulással távozott, elhelyezkedne állami vagy szövetkezeti vállalatnál. Megkeresést: Mészáros Ferenc, Kisújszállás, Mikes-u. 3.

Rakodómunkásokat azonnali belépésre felveszünk. Üzletépítési és Berendező Vállalat Budapest, IX. Máriássy-u. 4-6. Tel.: 141—650.

Művészeti, színészeti, archeológiai, zenei vonatkozású könyveket és folyóiratokat vásárol: Állami Könyvterjesztő Vállalat „Antikvár vásárló", Múzeum-körút 17. sz. Tel.: 384—563. Váci-u. 28. sz. Tel.: 387—120

Szépirodalmi könyveket: Móricz, Móra, Karinthy, Krudy, Jókai, Mikszáth stb. állandóan vásárol: Állami Könyvterjesztő Vállalat „Antikvár vásárló", Múzeum-krt. 17. Tel.: 384—563., Lenin-krt. 16. Tel: 227—696. Bajcsy Zs.-út 50. Tel.: 110—148.

FÉRFI ÁLLÁS

Vállalatunk keres
férfi segédmunkásokat
Jelentkezni lehet a
Budapesti Konzervgyárban
Budapest,
X. Maglódi-u. 47. szám alatt.

TERVEZŐ VÁLLALAT
költségvetési osztálya részére
keres
MŰSZAKI ÁRELEMZŐ-KALKULÁNSOKAT,
akik csővezetékek, csővezeték- és gépszerelések kalkulálásában gyakorlattal rendelkeznek.
Vegyiműveket Tervező Vállalat,
VI., Lenin-körút 96.

Nagy gyakorlattal rendelkező, képesített vasipari időmérőt azonnal felvesz: Épületelemgyár, Bpest, XI. Budafoki-út 78. sz.

Gyakorlott építésztechnikust vagy építészt keres nagyvállalat beruházások, felújítások irányítására. Részletes életrajzot „Agilis munkaerő" címre kérünk főkiadóba.

Műves szak- és segédmunkásokat azonnali belépésre felveszünk. Üzletépítési és Berendező Vállalat, Bpest, IX., Máriássy-utca 4—6. Tel.: 141—650.

A Kőbányai Sör- és Malátagyár malátagyári munkára keres férfi segédmunkásokat. Vidékieknek a vállalat ingyen szállást biztosít. — Munkakönyvvel rendelkezők: Budapest, X. Jászberényi-út 7/11. sz. munkaerőgazdálkodási osztályon jelentkezzenek.

Belvárosban lévő házfelügyelőségem lakásért sürgősen elcserélném. V. ker. Szarka-u 7.

A 12/2 sz. Épületfestő és Mázoló Vállalat szobafestő és mázoló szakmunkásokat felvesz budapesti és vidéki munkákra. Jelentkezni lehet: Budapest, VI. Horn Ede-u. 5.

Segédmunkásokat, vasbetonszerelőket és betonozómunkásokat azonnal felvesz, épületelemgyártásra átképez: Épületelemgyár, Bpest, XI. Budafoki-út 78. sz.

Mikromechanikust (órás, műszerész) keresünk, tudományos műszerek készítéséhez, tudományos főmunkaerői állásba. Kísérleti Fizikai Intézet, Debrecen I. Postafiók 105.

SZTK szakértő állást vállal. Mészáros, Dózsa-út tizenhat sz.

Az Irodaépítő Vállalat keres csak budapesti munkára:
villanyszerelőt, közp. fűtésszerelőt, vízvezetékszerelőt, asztalost, vagy lakatosokat, kőművest, ácsot és állványozót.
Vidékieknek szállást és étkezést biztosítunk. — Jelentkezés: Bp., VI. Szív-u. 60.
Irodaépítő Vállalat Munkaügyi osztálya.

Mosógépgyár keres gépészmérnököt, tervező-, szerkesztő-, gyártáselőkészítőtechnikust, esztergályos, villanyszerelő szakmunkásokat és férfi segédmunkásokat. XIII. Szt. László-út 87/b.

Fővárosi X/1. Vegyesipari Vállalat, X. Liget-utca 40. Felvesz: kőműves, ács, asztalos, lakatos, tetőfedő, villanyszerelő szakmunkásokat és férfi vagy női segédmunkásokat.

Perfekt könyvelőt keres, főkönyvelőhelyettes munkakör betöltésére csepeli vegyipari üzem. T.: 344—268.

Elcserélem 1800.— jövedelmező központi fűtéses házfelügyelőségem lakásért Nagy-Budapest területén. Városház 16. sz.

Házfelügyelőségem elcserélem kétszobás lakásra, ráfizetek. Üllői-út 7.

Felhívás! Vállalatunk vegyészmérnököket, gépészmérnököket, vegyész, gépész technikusokat, laboránsokat, művezetőket, időelemzőket alkalmazna. Önéletrajzos ajánlatokat kérjük: Személyzeti Osztály, Keleti pf. 114. cím alá leadni.

Sütőmester, üzletüzemszervezési gyakorlattal, kizárólag minőségi árut igénylő vállalatnál elhelyezkedne. — „Munkakönyv van" jeligére főkiadóba.

Segédmunkásokat, munkásnőket, kőműveseket, állványozókat, tetőfedőket, lakatosokat és üvegest felveszünk állandó munkára. — VII. ker. területén lévő építkezéseinkre. Föv. VII. ker. Építőipari Javító és Tatarozó Vállalat, Lövölde-tér 7.

2 szobás összkomfortos, jól jövedelmező házfelügyelőségemet elcserélem ugyanolyan lakásért. Magyar-u. 27.

A Pedagógus Családgondozó Osztály külszolgálatra alkalmas családokat látogató női és férfi munkatársakat keres. Jelentkezés két példányban megírt önéletrajzzal: VIII. ker. Szentkirályi-u. 11. földsz. Naponta 10—16 óra között.

Elcserélném házfelügyelőségemet utcai komfortos lakásért. V. Kossuth Lajos-utca 2.

Művészfestékek és eszközök eladásában jártas dolgozókat keresünk. Jelentkezés: Képzőművészeti Alap Képcsarnokai kereskedelmi osztály V., Szép-u. 5.

Áthelyezéssel anyagvagy számviteli osztályvezetőnek, főkönyvelőnek Pestre ajánlkozom. XI. k. Bercsényi-u. 13/a. — Simon.

GÉPÉSZ és ELEKTROTECHNIKUSOKAT keres felvételre: „Akkumulátor" R.-T.
Budapest, XIII. Váci-út 137—139.

ENERGETIKUST és **MŰSZAKI RAJZOLÓT** azonnali belépésre keres a Nagykőrösi Konzervgyár
Cím: Nagykőrös, III. Örkényi-utca 65—67.

Központi fűtéshez fűtőt és segédmunkást felvesz kórház. Bp., XIV. Mexikói-út 62—64.

Vállalati jogügyi előadó, ügyvédjelölt gyakorlattal állást keres elsejére vidékre is. Fekete, XIV. Jávorka Ádám-u. 16.

Mérnök, elektró és üzemi (gyártási) tervezési, húsz éven felüli igazolható eredményes gyakorlattal elhelyezkedne. Takács János, XI. Fadrusz 26/a.

Gépésztechnikus műszaki vonalon elhelyezkedést keres. — Megkeresés: P. Gyula, XI. Fadrusz-u. 14 V. 3.

SERTÉSHIZLALÁSHOZ és gondozáshoz munkások felvételetnek.
Reggeli-ebéd az üzemi étkeztetés keretében.
Jelentkezés:
Budapesti Marhavágóhíd,
IX., Soroksári-út 58.

20 éves gyakorlattal műszaki kereskedőségéd anyagbeszerzőnek, raktárnoknak kiszolgálónak, vagy hasonló szakmában állást keres. Ujvári János, X. Maláta-u. 10/a.

Segédmunkásokat keresünk. Jelentkezni lehet reggel 8—10-ig: Állami Kordélyos Vállalat, XIII. Jászai Mari-tér öt.

Kutatómunkára, mielőbbi belépésre keresünk szerves kémiában gyakorlattal rendelkező vegyésztechnikust. Ajánlatokat „Budapest Intézet" jeligére a főkiadóba kérünk.

Budapesti Sertésvágóhíd keres azonnali belépésre gőzmennyiségmérő műszerhez értő, önálóan dolgozó műszerészt. Jelentkezés: IX. Gubacsi-út 6. — Műszaki Osztály.

Keresünk fűtőt azonnalra. Nyáron kertész, télen fűtő. 258—029.

Motoros teherdoldalkocsival, mint szöv. tag felvételre: V. Lakáskarbantartó KTSZ-nél, Bajcsy-Zsilinszky-út 54.

KŐMŰVESEKET, VILLANYSZERELŐKET, FESTŐKET, kőművesek mellé segédmunkásokat felveszünk.
Üzemélelmezési Karbantartó Vállalat,
Bp. VII. Vörösmarty-utca 12/b.

Malomipari, paprikaőrlő, szárító és ásványőrlő üzemek tervezésében, szerelésében, üzembehelyezésében nagy gyakorlattal rendelkező szakember technikusi, vagy szerelői állást keres. Magos, Mester-u. 24.

NŐI ÁLLÁS

Vidéki kis háztartásom vezetésére keresek lehetőleg nyugdíjas nőt családtagként, 250.— Ft. Demény Gézáné tanítónő. Szabadegyháza.

Munkát keresek, német konverzációt, gyermekek felügyeletét, tanítását vállalom. Tel.: 180—549.

Családtagnak menne megbízható nő. — „Vidéki magánoshoz" Leveleket a főkiadóba.

Kontirozó könyvelői, vagy pénztárosi állást keresek Budapesten, Farkasné, Üllői-út 54.

Bejárónak ajánlkozik képzett nevelőnő, némettel. Cserhát 24. fszt. 2.

Művészfestékek és eszközök eladásában jártas dolgozókat keresünk. Jelentkezés: Képzőművészeti Alap Képcsarnokai kereskedelmi osztály V. Szép-u. 5.

Könnyebb fizikai, v. adminisztratív munkát vállalna azonnal volt tisztviselőnő. — Hajnal Jánosné, XI. Sárbogárdi-u. 2.

Képzett ápolónő házimunkában segédkezik, beteghez ajánlkozik. Rudas László-utca 12. I. 5.

Önálló, az adminisztráció minden ágában jártas, kereskedelmi érzékkel bíró tisztviselőnő, sokévi gyakorlattal, azonnali belépéssel elhelyezkedne. — 296—200. Thököly-út 115. sz.

Perfekt gyors- és gépírónőt keres, bizalmi munkakörre csepeli vegyipari üzem. Tel.: 344—263.

Takarításért lakást ad orvos, idősebb házaspárnak, vagy nyugdíjas özvegynek. Jelentkezés vasárnap 3—6. Lenin-krt. 44. I. 9.

A Pedagógus Családgondozó Osztály külszolgálatra alkalmas, családokat látogató női és férfi munkatársakat keres. — Jelentkezés két példányban megírt önéletrajzzal: VIII. k. Szentkirályi-u. 11. földsz Naponta 10—16 óra között.

GYERMEKGONDOZÁS

Rózsadombi villában hathónapos kortól gyermekeket üdültetek. Iskolaidényre is. 360—237.

Rózsadombon gyermekek gondozását, üdültetését vállalom, iskolásokat is. — Tel.: 351—838.

Szellemileg visszamaradt, vagy nehézfelfogású gyermekkel foglalkozik szakavatott pedagógus budai lakásán is. 160—911.

Gyermeket 3 évtől teljes ellátásra vállalok. Kispest, Kossuth Lajos-u. 37.

Iskolás gyermeket ellátásra vállalok, gyermekeim mellé, budai villában. Pedagógus: 364—072.

Fűtéses lakásba dolgozó szülők kis gyermekét nevelésbe fogadnám. „Háromévestől 42433" főkiadóba.

Nyugdíjas özvegy gyermek gondozását vállalná. Madách Imre-út 9. IV. 2.

Iskolásgyerek, vagy kisebb felügyeletét, ebéddel is elvállalom Szent István körútnál. T.: 315—487

Gyermekgondozást elvállalok Pesten, v. erdős pestkörnyéki villámba. Lónyai-u. 17. II. 5 Hétfőtől d. u.

Iskolásgyermeket egész napi gondozásra vállalok. XI. Bartók Béla-út 86. I 10.

EGYÉB VÁLLALKOZÁS

ELŐNYOMÁS plissé, hímzés
TÜNDÉRUJJAK
Lenin-krt. 17.

Minőségi kettőszemélyes rekamiét készít kisiparos, olcsón, fizetési könnyítéssel Wesselényi utca 36. 227—192.

Ringlizés táskákban, övekben, divatos gouvré-plissé, hímzések, azsúrozás, gombáthúzás, előrajzolás: Braun Jenő, egyedül dolgozó kisiparos szaküzletében: Aggteleki-u 4.

Szobafestést garanciával vállalok jutányosan. Telefon esti órákban: 160—911.

Papucsot és házicipőt hozott anyagból is készít: Fekete Gáborné papucskészítő kisiparos, Szent István-krt. 16. II.

Poloskairtás részletre is, hosszú jótállással. Horváth, Majakovszkij-utca 75. Tel.: 223—821.

Vogel csillárkészítő javít, átalakít, felüvegez. VIII. Horváth Mihály (Mária Terézia) tér 1.

Olcsó áron konyhabútort készítek! Fizetési kedvezmény! Józsefkrt. 42. Asztalosmester.

Arckép (olaj) festést fénykép után, gyermekét is, vállalom. 351—838.

Puderdobozok javítása garanciával Báthori, Dob u. nyolcvanhét.

Gyermekkocsik szakszerű javítását, új alkatrészek pótlásával, olcsón vállalja a Gyermekkocsi Készítő KTSZ, Budapest, IX. Liliom-u. 8 sz. (Boráros-térnél.) Tel.: 138—610.

Szabásminta (női, gyermek) megrendelhető készítőnél. Olcsón, pontosan: Kőfaragó-utca tizenegy. Vas-utcánál.

Express kézikötőkészülék: Debreczeni, XIII. Szent László-utca 53. délután négytől, vagy XI. Kosztolányi-tér 12. fszt. 1. Demeter.

Ablakredőny szakszerű javítása, kulcskészítés, zárjavítás! Kiss: telefonértesítést: 497—488.

Zippzár szakszerű javítása, bontása: Háziiparosnál, Weselényi 47. II. 18. — (423—579.)

Csőbútort, gyermekágyat, rollert, ágysodronyt készít, javít: Lakatosmester, Csányi-u. 12.

Mérnök, elektró és üzemi (gyártási) tervezési, húsz éven felüli igazolható eredményes gyakorlattal elhelyezkedne. Takács János, XI. Fadrusz 26/a.

Gépésztechnikus műszaki vonalon elhelyezkedést keres. — Megkeresés: P. Gyula, XI. Fadrusz-u. 14 V. 3.

SERTÉSHIZLALÁSHOZ és gondozáshoz munkások felvételetnek.
Reggeli-ebéd az üzemi étkeztetés keretében.
Jelentkezés:
Budapesti Marhavágóhíd,
IX., Soroksári-út 58.

20 éves gyakorlattal műszaki kereskedőségéd anyagbeszerzőnek, raktárnoknak kiszolgálónak, vagy hasonló szakmában állást keres. Ujvári János, X. Maláta-u. 10/a.

Segédmunkásokat keresünk. Jelentkezni lehet reggel 8—10-ig: Állami Kordélyos Vállalat, XIII. Jászai Mari-tér öt.

Kutatómunkára, mielőbbi belépésre keresünk szerves kémiában gyakorlattal rendelkező vegyésztechnikust. Ajánlatokat „Budapest Intézet" jeligére a főkiadóba kérünk.

Budapesti Sertésvágóhíd keres azonnali belépésre gőzmennyiségmérő műszerhez értő, önálóan dolgozó műszerészt. Jelentkezés: IX. Gubacsi-út 6. — Műszaki Osztály.

Keresünk fűtőt azonnalra. Nyáron kertész, télen fűtő. 258—029.

Motoros teherdoldalkocsival, mint szöv. tag felvételre: V. Lakáskarbantartó KTSZ-nél, Bajcsy-Zsilinszky-út 54.

KŐMŰVESEKET, VILLANYSZERELŐKET, FESTŐKET, kőművesek mellé segédmunkásokat felveszünk.
Üzemélelmezési Karbantartó Vállalat,
Bp. VII. Vörösmarty-utca 12/b.

Malomipari, paprikaőrlő, szárító és ásványőrlő üzemek tervezésében, szerelésében, üzembehelyezésében nagy gyakorlattal rendelkező szakember technikusi, vagy szerelői állást keres. Magos, Mester-u. 24.

NŐI ÁLLÁS

Vidéki kis háztartásom vezetésére keresek lehetőleg nyugdíjas nőt családtagként, 250.— Ft. Demény Gézáné tanítónő. Szabadegyháza.

Munkát keresek, német konverzációt, gyermekek felügyeletét, tanítását vállalom. Tel.: 180—549.

Családtagnak menne megbízható nő. — „Vidéki magánoshoz" Leveleket a főkiadóba.

Kontirozó könyvelői, vagy pénztárosi állást keresek Budapesten, Farkasné, Üllői-út 54.

Bejárónak ajánlkozik képzett nevelőnő, némettel. Cserhát 24. fszt. 2.

Művészfestékek és eszközök eladásában jártas dolgozókat keresünk. Jelentkezés: Képzőművészeti Alap Képcsarnokai kereskedelmi osztály V. Szép-u. 5.

Könnyebb fizikai, v. adminisztratív munkát vállalna azonnal volt tisztviselőnő. — Hajnal Jánosné, XI. Sárbogárdi-u. 2.

Képzett ápolónő házimunkában segédkezik, beteghez ajánlkozik. Rudas László-utca 12. I. 5.

Önálló, az adminisztráció minden ágában jártas, kereskedelmi érzékkel bíró tisztviselőnő, sokévi gyakorlattal, azonnali belépéssel elhelyezkedne. — 296—200. Thököly-út 115. sz.

Perfekt gyors- és gépírónőt keres, bizalmi munkakörre csepeli vegyipari üzem. Tel.: 344—263.

Takarításért lakást ad orvos, idősebb házaspárnak, vagy nyugdíjas özvegynek. Jelentkezés vasárnap 3—6. Lenin-krt. 44. I. 9.

Nagy lakását költségmentesen megosztja
Lakáscseréjét lebonyolítja
Átadó lakását azonnali készpénz kártalanítás ellenében átveszi
FIK
KIRENDELTSÉGEINK:
I., Attila-u. 41
III., Kórház-u. 42.
IV., Újpest, Bajcsy Zs.-út 8.
VI., Bajcsy-Zsilinszky-út 65.
VIII., József-krt. 67.
X., Kőbánya, Kőrösi Cs.-út 11.
XI., Fehérvári-út 21 B.
XIV. ker., Bosnyák-u. 1.
XIX., Kispest, Kossuth-tér 1.
XX., Pesterzsébet, Ady E.-u. 82.
INGATLAN ADÁS-VÉTEL

Bérelszámolót
nagy gyakorlattal
azonnal felveszünk.
Ajánlatokat:
„Bérelszámoló"
jeligére az Állami Hirdető Vállalat,
Felszabadulás-tér 1. kérjük.

Szép lakásos, liftes házfelügyelőségem elcserélném főbérleti lakással. Vasárnap 8—12 Felka-u. 4.

Utókalkulációban vezető állásomat vidékről Budapestre változtatnám. Budapesti lakós vagyok. Távollétemben megbízottam: Vajda Jenő. V. Aczél-utca 3.

Vizsgázott
irattárkezelőt
felveszünk.
Jelentkezés
reggel 8 h.-tól 12 h-ig
IKARUS Járműgyár,
Mátyásföld, Margit-utca 2.
Személyzeti osztály.

Fizikai munkásokat állandó alkalmazásra felveszünk. Szállást a gyár területén biztosítunk. Homokelőkészítő Vállalat, Budapest, XI. (Albertfalva) Hunyadi János-út 18.

Gépkocsivezetőket középfokú jogosítvánnyal, vagy nagy gyakorlattal, rózsaszínű igazolvánnyal, azonnal felvesz: I. sz. Bpesti Tefu Vállalat, XIII. ker. Forgács-u. 19.

VEGYES HIRDETÉS

Használt márkás öngyujtót keresek. V., Váci-u. 13. Dohánybolt.

Por-szívót
KÖLCSÖN VEHET
KERAVILL
-TÓL
Boltjaink a város minden részében.
Kölcsöndíj:
egy napra Ft 12.—
fél napra Ft. 7.—

Szamóca-palántát levelezőlapra azonnal szállítok III. k. Toboz-u. 16. Kováts.

Eladó spaniel kölyök Rákospalota, Kinizsi-u. 87. Egész nap.

Kis boconádi kaptárak, keretek, zománcozott öntöttvas fürdőkád. Gamma rajzasztal eladó. — Hirling Antal, Csillaghegy. T.: 363—530.

Főútvonalon lévő fogorvosi rendelőmet megosztom. Tel. 220—599.

„Farkaskutya" (német juhász) 3 éves, törzskönyvezett, hím eladó. Tel.: 355—425.

Díjnyertes szülőktől farkaskutya kölykök eladók. II. k. Apostol-u. 13. Egerváry.

Kaptármérleg eladó, Bp., XX. Dózsa Gy.-u. 43. Fehér.

Törzskönyvezett farkaskutya kölykök eladók, Bihari, XIV. Telepes-u. 84.

Farkaskutya, fajtiszta, 4 hónapos nőstény eladó. Lipták Balatonfüred.

Libatömőt készít és vidékre is szállít: — Szabó Károlyné, VIII. Luther-u. 4.

Okirat tűzálló vaszekrényt veszünk. V ker. Lakáskarbantartó KTSZ. — 115—039.

Phönix körkötőgép 8—10-es bérbeadó. — „Állandó" jeligére főkiadóba.

Magános házaspárt felestársnak Mátyás-hegyi gyümölcsösbe keresek. „Esetleges lakhatóság" jeligére főkiadóba.

„Meridor" kötőkészülékkel minden kötött holmi szépen, gyorsan köthető. Kapható a készítőnél, VIII. Alföldi-utca 12. — Műhely.

Gyermek-játékvasutat komplett, jókarban veszek: Hergáth Viktor, Vác, Csáky-krt. 23.

Méhcsaládok eladók. Festő Károly, Harta.

Friss, fiatal fejőstehén eladó II. ker. Bimbó-út 127. Juhász.

Nyolcas körkötőgép bérbeadó. XIII. Kiss József-u. 38/B. Tel.: 200—399.

ÜZEMKÉPES állapotban lévő újabb típusú használt
porszívót, padlókefélőt,
VENTILÁTORT
és
HAJSZÁRÍTÓT
teljes tartozékokkal vásárol a
11. sz.
KERAVILL
Bolt,
VI. Lenin-krt. 101
Telefon: 125—531

Ó-német és rövidszőrű farkaskutya kölykök eladók. — Tel.: 458—469. Rezeda-utca 11

Törzskönyvezett farkaskölykök eladók. XI. Kende-u. 6. I. 4.

Egyéves dobermann hím kutya eladó. — Csillaghegy, Ady Endre-u. 40.

Hathetes. törzskönyvezett kuvasz-kölykek eladók. Budaőrs Templom-tér 1. Tel.: 256—558. 40-es autóbusz

Príma almás szállító és tároló láda. 100 darab, 25.— Ft.-ért eladó. Krizsán, Kunszentmiklós.

Különleges nagyméretű kályhákat keres megvételre: Mosógépgyár, XIII. Szt. László-u 87/b.

Kalapja piszkos, formátlan? Rendbehozza: Lampert, Jókai-tér 6. udvarban.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1987 DEC 15.

ÚJ ÉLET

Donner Gertrud

Hírek

— **Műteremlátogatás.** Néhai *Farkashazy Miklós* festőművész barátai december 17-én vasárnap délután 5—8 óra között meglátogatják műtermét, ahol megtekinthető feleségének, *Donner Gertrud* szobrászművésznőnek alkotásai is. (II. Mártírok útja 58. I. em. 4.)

A NÉMET ÍRÓK védelmi

hirtelen
őseihez 5728 Sőmini aceres
előestéjén, Friedländer Móse
kerületi rabbi. A gyászhír
mindenkit megdöbbentett,
mert alig 3 esztendővel ezelőtt
iktatták be a nagy kassai rab-
bik örökébe. Első drásájával,